

پوختہ
ی

صہ حیاتی موسلیم

به رگی به که م

منتدی افرا التفاف

www.igra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

پوختنہی صلہ حیجی موسلیم

نووسینی

پیشہ واکي الدين عبدالعظيم بن عبد القوي المنذري

وهرگیرانی

لیژنه یهک

بهرگی یهکه م

چاپی دووهم

۲۰۰۷ زاینی

۲۷۰۶ کوردی

۱۴۲۸ کۆچی

کتیب: پوختەى صەحیحى موسلیم

نووسینی: پیشه‌وا زکی‌الدین عبدالعظیم بن عبد‌القوی‌المنذری

سالی چاپ: ۱۴۲۸ هجری قمری ۲۷۰۶ کوردی - ۲۰۰۷ زاینی

ژماره‌ی سپاردن: (۵۰۹) ی سالی ۲۰۰۴ ی وهزاره‌تی روشنبیری پیدراوه.

تیراژ: (۳۰۰۰) هه‌زار.

مافی چاپ پارێزراره بۆ کۆمه‌له‌ی نووسه‌رانی ئیسلامی کوردستان

لیژنه‌ی وه‌رگیر:

۱ — حه‌مه‌ که‌ریم عبدالله

۲ — محمد محمد حه‌مه میرزا

۳ — برهان محمد أمین

۴ — عمر أحمد نظامی

۵ — برهان رؤوف شیخ سمیع

چاپی دووهم

ديارى بى به

باوك و دايكم و منالتهكانم (ساره و مهروه و عومهرو
نه حمهد) و هاوسهرم (نومه يمه) و براكانم (عبدالقادرو
سهرهنگو سهرتپپو سرودو محمدو سواره) و تاراي
خوشكم و خيزانتهكانيانو، ههموو نهوانتهى
لهرا پهراندنى نهم پرؤژهيهدا بهشداربوون.

سهرنج محمد قادر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾

﴿وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾

(الحشر: من الآية ٧) مهها

((نهوهی پیغه مبهرا (ﷺ) بو هینان وه ریگرن و جیه جیی

بکهن و ، نه وهیش که ریگری لیگردوون مه یکهن))

پيشه‌کي ليژنه‌ي وەرگير

ته‌واوي سوپاس و ستايش بو خواي په‌روه‌رديگاري جيهانيان. درود و سلاو له‌سه‌ر گياني پاكي پيغه‌مبهر و ياراني و شوينکه‌وتواني هه‌تا پوژي دوايي.

جبي گومان نيبه که سه‌رچاوه‌ي يه‌که‌م و سه‌ره‌کي شه‌ريعه‌تي ئيسلام قورئاني پيروزه. دوهم سه‌رچاوه‌ش سوننه‌تي پيغه‌مبهره (ﷺ) به‌گوفتار و په‌فتاريه‌وه. خواي گه‌وره ده‌فهرموئ: ﴿اطيعوا الله واطيعوا الرسول و اولي الامر منكم﴾ [النساء: ۵۹]. واته ﴿گوپرايه‌لي خوا بکه‌ن و، گوپرايه‌لي پيغه‌مبهر و خاوه‌ن فرمانه‌کانيشتان بکه‌ن﴾. سه‌روه‌ها ده‌فهرموئ: ﴿وما آتاکم الرسول فخذوه و ما نهاکم عنه فانتهوا﴾ [الحشر]. واته: ﴿ئه‌وه‌ي پيغه‌مبهر (ﷺ) بو‌ي هيناون و فه‌رماني پيکر دوون و هري گرن و بيکه‌ن، ئه‌وه‌ش ليتاني قه‌ده‌غه کردوه، مه‌يکه‌ن و ده‌ستي ليبيکيشنه‌وه﴾.

که‌واته گوپرايه‌لي و په‌يره‌وي پيغه‌مبهری خوا (ﷺ) ته‌واوکاريي گوپرايه‌لي خوايه، چونکه سوننه‌تي پيغه‌مبهر (ﷺ) پرونکه‌ره‌وه و پاره و به‌رجه‌سته‌کردني قورئاني پيروزه. هر بو‌يه عائشه‌ي دايمي برواداران کاتي له‌باره‌ي ره‌وشي پيغه‌مبهره‌وه (ﷺ) پرسياريان لي‌کرد، وتي: (کان خلقه القرآن) واته: ره‌وشت و په‌فتاره‌کاني پيغه‌مبهر (ﷺ) قورئان بو. که‌واته ئيمي بروادار چ وهک تاک و چ وهک کو‌مه‌لگه، چ وهک ده‌سه‌لات و ئيداره، چ وهک ژيار و شارستانيتي، پيوستمان به‌فه‌رمووده‌کاني پيغه‌مبهر و ژياننامه‌که‌ي هه‌يه، تا له‌هه‌موو په‌هه‌نده کرداري‌يه‌کاني ئيسلام باشت تى‌بگه‌ين.

له‌و روانگه‌يه‌وه و وهک به‌شيك له‌خزمت به‌ژياننامه و، سوننه‌ته به‌رزه‌کاني پيغه‌مبهری ئيسلام به‌تايبه‌تي له‌کو‌مه‌لگه‌ي کورده‌واريدا، که‌ريزو خوشه‌ويستى‌يه‌کي تايبه‌تي بو پيغه‌مبهر (ﷺ) هه‌يه تا ئيستا گرنگي و بايه‌خيکي تايبه‌ت به‌سوننه‌تي پيغه‌مبهر (ﷺ) به‌و راده پيوسته نه‌دراوه. هر بو‌يه ئه‌م پرژه‌ي وەرگيرانه‌ي (صحيح مسلم) هاته‌ناراوه.

بوچى (صحيح مسلم) مان هه ئبزاردا؟

پاش ئه وهى بۆمان دهر كهوت كه چهند مامۆستايهكى بهريز، پرۆژهى وهرگيپرانى (صحيح البخارى) يان به دهسته وهيه، بۆ ئه وهى تواناكان له يهك بواردا دووباره نه كرينه وه، بريارمان دا كه (صحيح مسلم) له پيى كورتكراوه كهى پيشهوا (منذرى) يه وه وهرگيپرين بۆ سه ر زمانى شيرينى كوردى. دياره - ئه وه ندهى ئيمه ئاگاداريين - تا ئيستته كارى له م جوړه نه كراوه" واته پاشه كوردن يكى كورت وپوختى فهرموده كانى (صحيح مسلم). ئامانج له م پرۆژه يه ئه وه يه كه خوينه ر كورته و پوخته يهك له و اتاكانى فهرموده كانى پيغه مبه ر (ﷺ) بزاني، چونكه گه پان به دوای و اتاكاندا له كتیب و، سه رچاوه گه وره كانى شهرحى (صباح) دا، هه م له پووى زمانى و هه م له پووى عه ملى يه وه، بۆ ئه م سه رده مه و بۆ خوينه رانى غه يرى تويژه ر، بۆته كاريكى نيمچه ئه سته م، به لام به م كاره ده توانيى - به لای كه مه وه - زۆرترينى خوينه رانى شه يدای فهرموده كانى پيغه مبه ر (ﷺ) كار ئاسانى بۆ بكرى، ئه م كتیبه كورت كراوه يه له به رده ستياندا بيىت و، رۆژانه سوودى لى ببينن، به تايبه تى كه تا ئيستتا سه رچاوه يهكى كورتى كوردى له م بواره دا له به رده ستى خوينه راندا نيه.

ليزنهى وهرگيپران و پيداچوونه وه:

كاتى بيرۆكهى وهرگيپرانى فهرموده كان باس كراو، چهند موسلمان يكى كوردى دلسۆز و به ئه مهك به پيغه مبه رى خوا (ﷺ) كه نيشته جيى به ريتانيان، بريارى له ئه ستۆ گرتنى چاپيان دا، له لقى سليمانى (كۆمه لهى نوسه رانى ئيسلامى كوردستان) باسكراو، بريارى به ده مه وه چوونى داخوازي يه كه درا.. پاشان ليزنه يهك له مامۆستايانى شارهزا له بوارى نووسين و وهرگيپراندا ديارى كران، بۆ جيىبه جيكردى كارى وهرگيپرانه كه. ليزنه كه بريتى بوو له بهريزان:

- ۱- حمه‌كريم عبدالله: به‌پرسي لقي سليمانى كومه‌له‌ى نووسه‌رانى نيسلامى كوردستان (سه‌ره‌رشتياري ليژنه).
- ۲- محمد محمد حمه ميرزا.
- ۳- برهان محمد امين.
۴. عمر احمد نظامى.
- ۵- برهان رؤوف شيخ سميع.

ليژنه‌ى ناوبراو كتيب‌ه‌كه‌ى (مختصر المنذري لصحيح مسلم) يان دابه‌ش كرد به پينج به‌شه‌وه و، هه‌ركاميان به‌شيكى وه‌رگيپرايه سه‌ر كوردى. پاش ته‌واو بوونى پرؤسه‌ى سه‌ره‌تايى وه‌رگيپرايه‌كه، هه‌ر پينج ئه‌ندامى ليژنه، پي‌كه‌وه هه‌ستان به پياچوونه‌وه‌ى فه‌رموده وه‌رگيپراوه‌كان، پاش ئه‌وه بو پياچوونه‌وه‌ى كوتايى، تي‌كراى كتيب‌ه وه‌رگيپراوه‌كه، خرايه به‌ده‌ستى مامؤستايان: (حه‌سه‌ن شه‌مي‌راني و عمر عبدالعزىن)، ئه‌وانيش سه‌رنج و تي‌بىنى خويان له‌سه‌ر نووسى و، سه‌ره‌نجام به پشتيوانى خوا پرؤژه‌كه كوتايى هات.

ئه‌و كارانه‌ى له‌م پرؤژه‌ى وه‌رگيپرايه‌دا كارون:

- ۱- فه‌رموده‌كان ده‌قاوده‌ق وه‌رگيپراون و هيچ پرسته‌و وشه‌يه‌ك پشتگوي نه‌خراوه. له‌هه‌ر جيه‌كه ئالؤزييه‌ك بووبى، روونكردنه‌وه‌يه‌كى كورت له دوو‌كه‌وانه‌ى [ ] دا دراوه.
- ۲- هه‌ندى فه‌رموده دوو تا سئى جار به‌پروايه‌تى جيا جيا هاتوه، دووباره‌كانمان به پيويست نه‌زانووه و لامان بردوون.
- ۳- له‌هه‌ندى شويندا، هه‌ندى فه‌رموده -كه‌پيويستيان به پاقه‌كردنى زۆره و، قسه و ئه‌حكامى فيقهى زۆر هه‌لده‌گرئ- لامان بردوون، تا خوينه‌ران توشى ئالؤزى فكري و گرفتى تينه‌گه‌يشتن له فه‌رموده‌كان نه‌بن.
- ۴- له‌پاش ده‌قه عه‌ره‌به‌يه‌كه‌وه ئه‌گه‌ر فه‌رموده‌كه له (صحيحى بخارى)يشدا هاتبى، له كوتايى ده‌قه عه‌ره‌به‌يه‌كه‌دا ئاماژه‌مان بو كردوه كه‌له كويى بوخاريدا هاتوه" تا خوينه‌ر بتوانى فه‌رموده (متفق عليه) كان جيا بكا‌ته‌وه.

۵- هندی له ناو نيشانه‌کانمان له بهر پيوستې دهسکاري کردووه، يا کورتمان کردونه‌وه.

۶- وشه‌ی (فهرموو) مان ته‌نھا بؤ پيغه‌مبهر (ﷺ) به‌کاره‌يناوه.

۷- ناوی باوبا پيري هندی له راوی‌يه‌کانمان له کوردی يه‌که‌دا لابر دووه، له‌بهر ئه‌وه‌ی که له عه‌ره‌بی‌يه‌که‌دا هه‌يه و له‌بهر چاودايه.

باشترين ريگا بؤ تيگه‌يشتن له فهرموده‌ی پيغه‌مبهر (ﷺ):

له‌کوټايی ئه‌م پيشه‌کي‌يه‌دا، داواکارين له خوینه‌ری به‌رېز، به‌بايه‌خه‌وه سه‌رنجی ئه‌م چهند خاله‌ بدن، که ئه‌و ريگايانه ده‌خاته پيش چاوی خوینه‌ران، که‌به‌ئاسانی له فهرموده‌ی پيغه‌مبهر (ﷺ) بگن و، توشی هه‌له و پئ ترانان نه‌بن:

۱- تيگه‌يشتن له فهرموده له روانگه‌ی قورئانی پيرۆزه‌وه:

له‌بهر ئه‌وه‌ی سوننه‌ت راقه و پروونکه‌ره‌وه‌ی قورئانی پيرۆزه، نابئ به‌ هيچ جوړئ پيچه‌وانه‌ی قورئان بيټ يا نه‌گونجيت له‌گه‌ئيدا.

۲- کوکړدنه‌وه‌ی هه‌موو ئه‌و فهرمودانه‌ی که‌له‌سه‌ر يه‌که‌بابه‌ت هاتوون و، يه‌کخستيان واته: نابئ تاك تاك فهرموده وهرگرين و فه‌توای پيښه‌ين، به‌لکو ده‌بئ چهند فهرموده له‌سه‌ر ئه‌و بابته‌هاتووه کويان بکه‌ينه‌وه و پيکه‌وه لييان تيگه‌ين و ماناو مه‌به‌سته‌که‌يان بزائين.

۳- يه‌کخستن يا (ته‌رجيح) دان له نيوان فهرموده جياوازه‌کاندا:

ئه‌گه‌ر له نيوان دوو فهرموده‌دا له پواله‌تدا جاوازی و پيکه‌وه نه‌گونجان هه‌بوو، سه‌ره‌تا ده‌بئ هه‌ول بدرئت يه‌که‌بخرين، چونکه هه‌رگيز راستی دژي راستی نابيټ. به‌لام ئه‌گه‌ر چاره‌نه‌ما و ريکنه‌خران ئه‌و کاته هه‌ول ده‌دين يه‌کيکيان ته‌رجيح بدن به‌سه‌ر ئه‌وی ترياندا.

۴- تيگه‌يشتن له فهرموده له روانگه‌ی ئامانجه‌کانی و هه‌لومه‌رجه‌کانيه‌وه:

واته: پيوسته بزائين بؤچ رووداو هه‌لويسټيک هاتووه؟ گشتيه يا تايبه‌ته؟ هه‌ميشه‌يه‌يان کاتييه و بؤ کاتيکی دياریکراو وتراوه؟ ئايا گشتگيره يا جوزئيه؟ [ئايا پيغه‌مبهر (ﷺ) وه‌کو پيغه‌مبهر (ﷺ) فهرموويه‌تی، يا وه‌کو فهرمانروا بؤ چاره‌سه‌ری کيشه‌يه‌کی ئه‌و سه‌رده‌مه؟].

۵- جیاکردنہ وہی وسیلہی گؤراو له نامانجی نہ گؤر.

هه نديك نامانجه نه گؤره كاني سوننه تيگه ل دهكهن له گه ل وه سيله كان كه كاتيه و تايبه ته به سهرده ميك و ژينگه يه كي ديار ييه وه، وا ده زانن نه وه سيلانه ش خويان مه به ستن، به لام نه وهی قول بيته وه له سوننه و نهينيه كاني و [سياسه تي گشتي ئيسلام] بوي دهرده كه وي ت كه نامانجه كان مه به ستن نهك وه سيله كان، چونكه وه سيله به پي تي كات و شوين ده گؤرين.

۶- جيا كردنہ وہی مانای راسته قينه له مانای (مه جان) ی نه وه فرموده يه:

له زماني عه ره بي دا نه وه نده ي وشه و زار وه كان له مانای (مه جان) يدا به كار ده مي نرين، له مانا راسته قينه كاندا به كار نايه ن، له بهر نه وه زور پيويسته خوينه ر ده ركي نه وه بكات كه ئيا نه وه فرموده يه له كام مانا ياندا به كار هاتوه.

۷- جيا كردنہ وہی شتی ناديار (غيب) له شتی ديار و بهر چاو:

واته: نابي وه كو شته بهر چاره كاني دنيا بروانيه شته غه يبيه كاني قيامت، وه كو فريشته و جنوكه و پردی سيرات و نهو شتانه ي كه په يوه ندييان به ژياني به هه شت و دوزخه وه هه يه، ههروه كو (ابن عباس) (رضي الله عنه) ده لي: (ليس في الجنة من الدنيا الا الاسماء) واته: نه وهی له به هه شتا هه يه، ته نها نا وه كانيان له دنيا دا هه يه، نه گينا له شته كاني دنيا نا چن.

۸- دنيا بووه له ناماژه ي وشه كاني فرموده كان، چونكه ده سته واژه كان

به گوي ره ي سه رده م و اتا كانيان ده گؤري ت، نه مه ش له لاي تويزه راني زمان به گه شه كردني زمان ناوده بري ت. بو نمونه: وشه ي (تصوير) بو شتيك به كار هاتوه كه سي بهر ح هه بيت، به لام نه مړو بو وي نه ي فو تو گراف به كار دي ت، كه (عهكس) كردنہ وه ي وي نه يه وه كو له وي نه دا (عهكس) ده بيته وه، هه تا له زور ولا تي عه ره بي دا [له ئيرانيش] به (تصوير) ي [لاي ئيمه] ده لين (عهكس) نهك (تصوير)^(۱)

(۱) سه يري كتبي ي (چون مامه له له گه ل سوننه دا ده كه ين؟) له نووسيني دكتور يوسف قه رزاوي، وه رگي راني حمه كريم عبدالله، له بلا و كرا وه كاني نا وه ندي رو شني ير له سلي ماني.

ھیوادارین خوای گہورہ ئەم کاره له هه موو لایهک وەرگری و، هه موو به شدارانی ئەم پرۆژیه له پاداشتی نه براوهی خوئی به شدار بکات. خوای گه وره پاداشتی برای به ریز حاجی سه رنج له به ریتانیا بداته وه که نه رکی له چاپدانی ئەم پرۆژهی گرتە ئەستۆو بیکاته تویشوی قیامه تی، هه روه ها زۆر سوپاسی به ریز (محمد حسن محمود) ده کین که کۆمپیوتهری بابه ته که ی گرتە ئەستۆ، هه ستا به گواستنه وه ی ده قه عه ره بیه که له (CD) یه وه که کاریکی زۆر گران و دریش خایه ن بوو، هه روه ها سوپاسی مامۆستا رزگار ده که یین که (تصمیمی) کتیبه که ی گرتە ئەستۆو به جوانی بوئی ئەنجامداین ، خوا پاداشتیان بداته وه ..

له خوینهرانیش داوای دوعای وەرگیران بو هه موولا ده که یین.

لیژنهی وەرگیران

رهمه زانی موباره کی ۱۴۲۴ک

تشرینی دووه می ۲۰۰۳ز

پیشہ کی نامادہ کار

سویاس بؤ پەروردگاری جیہانیان“ درودو سہلام لہ سہر گہورہ مان محمہد، لہ سہر خزمانی و ہاوہ لانی و شوینکے وتوانی بہ چاکہ ہہ تا پوژی قیامت.

پاش ئوہ: من سویاسی خوای بالادہست دہکم کہ ریژی لینام بہ وہی کردمی بہ خرمہ تکاری سونہتی پیغہ مہری ہہ لبرارہ (ﷺ) و، کتیبی (صحیح البخاری) م بہ پشتیوانی خوا بہ چاپ گہ یاند، خوازیارم خوای گہورہ لیبی و ہرگرتبم، ہر وہا پوختہی (صحیح البخاری) م نامادہ کرد کہ پیی دہ لاین (التجريد الصريح للزيدي) بہ شیوہ یہک کہ خوینہران و تویرتہران دلخوش بن پیی. کاتی چاپکراوہ کہ کہوتہ بازار، زانستخوازان زوریان پی خوش بو، ہر وہا ئوہانہی کہ حہزیان دہ کرد لہ شارہ زابوون لہ سونہتہکانی پیغہ مہر (ﷺ)، زور ہانیان دام بؤ نامادہ کردنی پوختہی (صحیح مسلم) لہ سہر ہمان شیوہی ئوانی پیشو منیش دہستم دایہ بہ پشتیوانی خوای گہورہ و، خوای بہ خشندهیش سہر کہ وتووی کردم لہم کارہدا، کہ لہ چاپیکی جواندایہ و لیکوآلینہ و ہشی لہ سہر کراوہ ہاوپری لہ گہل راہی پیویست لہو جینگایانہدا کہ پیویستی پییہتی لہرستہ و دہستہ واژہکان لہ گہل پوونکردنہ وہی ہندی (حوکمی) پیویست لہ جینگای پیویستدا..

بؤ سوودی زیاتریش: ئوہ فرمودانہی کہ لیرہدا ہاتوون و لہ بوخاریشدا ہاتوون ناماژہمان بؤ کردوون، لہ پال ئوہ زنجیرہی کہ بؤ فرمودہکان دانراوہ لہم پوختہیہدا ناوی بہش و زنجیرہکی لہ بوخاریدا دیاریکراوہ، بہ پیی زنجیرہی ئوہ چاپہی خوم کہ لہ سہر وہ ناماژہم بؤ کردوہ، کہ لہ پہراویژدا لہ پیشا ناماژہم بہوہ کردوہ پیش راہہ کردنی رستہ و زاراوہکان.. بؤ نمونہ:

- العلم/ تحريض النبي وفد عبدالقيس على ان يحفظوا الايمان
والعلم/ ۸۷.

پلانہ کہم لہم کارہدا بہم شیوہیہ :

لہم کتیبہدا پشتم بہستووه بہ دوو کتیب:

یہکہم: دەسنووسیکہ وینہیہکیم لہ کتیبخانہی فاتیکان دەست کہوتووه، وینہیہکی جوان و پوونہ و بہدہستخہتیکی جوان نووسراوہتہوہ، لہ کوٹایشدا نووسراوہ.. بہ حوکمیکی شہرعی گواسترایہوہ بۆ مولکی شیخ محەمد کوپری پیشہوای حەرەمین خوا لہ خوئی و باوکی و ہەموو موسلمانانا خوش بیئت، پاشان نووسراوہ: بہ حوکمیکی شہرعی گواسترایہوہ بۆ مولکی مەحمودی کوپری حسین کوپری محەمد خوا لہ خوئی و باوکی و موسلمانان خوش بیئت، لہ بہرواری مانگی شەعبان سالی حەوت سەدو نہوہد و نو لہ دیمەشق، ئیتیر نہمزانی چۆن گەیشتۆتہ کتیبخانہی فاتیکان.

ئەم کتیبہ لہ پەرمەزانی سالی شەش سەد و چل و نوڈا نووسراوہ، واتە لہ ژیانی موندزی نووسەردا، و تراویشہ کہ بہدہستخہتی موندزی خوئی نووسراوہتہوہ خوا پەحمی پی بکات، ئەوہی بۆ منیش دەرکہوتووه، بہ دەسخەتی خوئی نییہ، وەکو لہ بہراوردی خەتەکو ئەو دەستخەتی موندزی کہ لہ دوای کتیبہکہدا نووسیویہتی دەرەکہوئیت، کہ راستکردنہوہی تیدایہ لہ کاتیکا گوئی گرتووه بۆ ئەو کہسەی بۆی خویندۆتہوہ و مۆلەتی داوہ بەگپرانہوہ بہ مەرجهکانی ئەو، بہلام ئەوہی کہ دیارہ لہ ژیر چاودیری خویدا نووسراوہتہوہ، بہپی وینہکەہی ئەویش پیکخراوہ...

لہلایہنہ چاکەکانی ئەم کتیبہ، بہراوردکراوہ لہگەل چەند کتیبیکی پەسەندا. لہلایەن چەندین پیاوہوہ، وەکو لہ پیاچوونہوہ و ناماژەکردن بۆ کتیبی تریش دەرەکہوئیت لہ پەراویژەکانیدا. لہبەر ئەوہ زۆریان جەختیان لەسەر ئەوہ کردۆتہوہ کہ ئەم کتیبہ دادەنریت بہ کتیبیکی پەسەن و بناغەیی. دووہم: ئەو کتیبہی کہ شیخ محەمد ناسرەدین ئەلبانی لیکۆلینہوہی لەسەر کردووه، کتیبخانہی ئیسلامی بلاوی کردۆتہوہ.

ئەو کتیبہش وەرگیراوہ لہ کتیبی [السراج الوہاج من کشف مطالب صحیح مسلم بن الحجاج] کہ لەھیندستان لەسالی ۱۳۰۲ ک چاپکراوہ لہلایەن زانای تووژەر (ابوالطیب صدیق حسن خان القنوجی رحمہ اللہ) ئەویش راغەیی پوختەہی (صحیح مسلم للحافظ المنذری)یہ، ہەرہوہا بہراوردیش کراوہ لہگەل

کتیبیکی پاریزاودا له (دار الکتب المصریہ) له ژیر زنجیره ی (۵۲۳- حدیث) له کتیبخانہ ی تهیموریہ، ئه ویش له وینه یه ک وه رگراوه که له (رباط) ی مه غریبه، له سالی (۹۱۸) نوسراوه.

هروه ها پشتمان به ستووه به - بیجگه له پوخته کان هردوکیان - به ئه سله کهش که (صحیح مسلم) ۵، له وه شدا پشتمان به ستووه به:

۱- وینه ی چاپکراوه له (دار الطباعة العامرة بالاستانة عام ۱۳۲۹هـ) که وینه یه کی لیکۆلینه وه ی له سهر کراوه. به راوردیش له گه ل ژور وینه ی تردا کراوه و ساغیش کراوه ته وه

۲- وینه یه کی چاپکراوه له (دار الاحیاء الکتب العربیة فی القاهرة) که خاوه نه که ی عیسا بابی هله بی و هاوبه شه کانیه تی، له سالی ۱۳۷۴ کۆچی چاپکراوه.. به لیکۆلینه وه ی شیخ محمهد فوئاد عه بدول باقی رحه تی خوی لی بیئت.

۳- وینه یه ک که راقه ی پیشه وانه وه ی له سهره، که له چاپخانہ ی میسری ئه زهر له سالی ۱۳۴۷ ک چاپکراوه.

له کۆتاییدا له خوی گه وه خوازیارم ئه م کاره مان لیوه رگریئت و له نامه ی کاره کانماندا تۆماری بکات، بیکات به پاداشتیش بو دایک و باوکم و هه رکه سیش هه قی له لامه، هه ر ئه و توانایه به سهر هه موو شتی کدا و شایانی به ده مه وه اتنی شمانه، سوپاس و ستایشیش ته نها بو په روه ردگاری جیهانیانه.

ابوالحسن

مصطفی دیب البغا

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان
په‌روهردگارم ئاسانکاریم بۆ بکه‌یت

مامۆستای فه‌قیه و پیشه‌وا شیخ (زکی الدین ابو محمد عبدالعظیم بن عبدالقوی بن عبدالله المنذری) خوا پاداشتی به‌به‌هشت بداته‌وه. ده‌لی:

سوپاس بۆ خوای میهره‌بان و لی‌بورده، به‌خشنده‌ی به‌ده‌سه‌لات، ئه‌ی ئه‌وه‌ی دلان و بیناییه‌کان ده‌گۆریت، زانای ئاشکراو نه‌ینیه‌کان، سوپاسی ده‌که‌م سوپاسی هه‌میشه‌یی له ئیواره و به‌یانیدا، شایه‌تیش ده‌ده‌م که ته‌نها یه‌ک خوا هه‌یه و هاویه‌شی نییه، شایه‌تیه‌ک بیژره‌که‌ی له سزای ئاگر‌پزگار ده‌کات. شایه‌تیش ده‌ده‌م که موحه‌مد (ﷺ) پیغه‌مبه‌ری هه‌لبژارده‌یه‌تی، درودوسلاو له‌سه‌ر خۆیی و خزمانی و هاوسه‌ره‌کانی و هاوه‌له‌کانی که شیاوی ریز و گه‌وره‌یین، سلاواتی هه‌میشه‌یی که تا شه‌و و پوژ مابی ئه‌ویش بمینی.

ئهم کتیبه‌ کورتکراوه‌ی [صحیح الامام ابی‌الحسین مسلم بن‌الحجاج القشیری النیسابوری] ره‌زای خوای لی‌بیت، کورتکردنه‌وه‌یه‌ک ئاسان بیت بۆ ئه‌وانه‌ی له‌به‌ری ده‌که‌ن، کورتی بکاته‌وه بۆ خوینه‌رانی، به‌ شیوه‌یه‌کیش پریم خستوه، که به‌ خیرایی ئه‌وه‌ی ده‌یه‌ویت بگات به‌وه‌ی بۆی ده‌گه‌ریت، له‌گه‌ن کورتیدا ته‌واوی مه‌به‌سته‌کانی تێدایه‌ بۆیه‌ داواکارم خوای گه‌وره‌ به‌م کتیبه‌ سوود بگه‌یه‌نی به‌ من و خوینه‌رانی و نووسه‌ره‌که‌یی، هه‌ر ئه‌ویش نزیکه و وه‌لامان ده‌داته‌وه.

(۱) به‌شی نیمان و باوهر

(۱) سه‌ره‌تای نیمان - باوهر - وتنی: (لا اله الا الله) به.

۱- عَنْ أَبِي جَمْرَةَ قَالَ: كُنْتُ أُتْرَجِمُ بَيْنَ يَدَيِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَبَيْنَ النَّاسِ، فَأَتَتْهُ امْرَأَةٌ تَسْأَلُهُ عَنِ نَبِيذِ الْجَرِّ، فَقَالَ: إِنَّ وَفَدَ عَبْدَ الْقَيْسِ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ الْوَفْدُ؟ أَوْ مِنَ الْقَوْمِ)). قَالُوا: رَبِيعَةٌ. قَالَ: ((مَرْحَبًا بِالْقَوْمِ - أَوْ: بِالْوَفْدِ - غَيْرَ خَزَائِيَا وَلَا النَّدَامِيِّ)). قَالَ: فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَأْتِيكَ مِنْ شُقَّةٍ بَعِيدَةٍ، وَإِنَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الْحَيِّ مِنْ كُفَّارٍ مُضِرٍّ، وَإِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيكَ إِلَّا فِي شَهْرِ الْحَرَامِ، فَمُرْنَا بِأَمْرٍ فَصَلَّ نُخْبِرَ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا، نَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ. قَالَ: فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ، وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ، قَالَ: أَمَرَهُمْ بِالْإِيْمَانِ بِاللَّهِ وَحَدَهُ، وَقَالَ: ((هَلْ تَدْرُونَ مَا الْإِيْمَانُ بِاللَّهِ وَحَدَهُ)). قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الرِّكََاةِ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ، وَأَنْ تُؤَدُّوا حُمْسًا مِنَ الْمَعْنَمِ)). وَنَهَاهُمْ عَنِ الدُّبَاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمَرْفَتِ. - قَالَ شُعْبَةُ: وَرَبِّمَا قَالَ: النَّقِيرِ قَالَ: وَرَبِّمَا قَالَ الْمُقْبِرِ - وَقَالَ: ((أَحْفَظُوهُ وَأَخْبِرُوا بِهِ مَنْ وَرَاءَكُمْ. وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ فِي رِوَايَتِهِ: مَنْ وَرَاءَكُمْ)). وَزَادَ ابْنُ مَعَاذٍ فِي حَدِيثِهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) لِلْأَشَجِّ - أَشَجِّ عَبْدِ الْقَيْسِ - ((إِنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ: الْحِلْمُ وَالْأَنَاةُ)).

(ابوجمرة) ده‌لی: له‌به‌رده‌ستی (عبدالله) کوری (عباس) دا بووم، قسه‌کانیم ده‌گه‌یاند به‌خه‌لکه‌که، نافرته‌تیک هات بو لای له‌بارهی سرکه‌ی گۆزه‌وه پرسیماری لی‌کرد، نه‌ویش وتی: نوینه‌رانی هوزی عبد القیس هاتنه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((نه‌و نوینه‌رانه‌ کی‌ن؟ یا نه‌و کومه‌له‌ کی‌ن؟ وتیان له‌هوزی ره‌بیعه‌ن . فه‌رمووی: ((خزمان به‌خیری‌بین له‌هاتنتان شه‌رمه‌زارو په‌شیمان نه‌بن)). ده‌لی: وتیان: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نیمه‌ له‌پری‌گایه‌کی دووره‌وه هاتووین، له‌نیوان نیمه‌وه به‌پری‌زتانا ناواییه‌ک له‌ کافرانی (مُضِرُّ) هه‌ن، نیمه‌ ناتوانین سه‌ردانت بکه‌ین مه‌گهر له‌مانگی حهرامدا،

(۱) حهرامکردنی سرکه‌ له‌وکاسانه‌دا له‌سه‌ره‌تای نیسه‌لامدا وابه‌ووه، دواپی

به‌روونکردنه‌وه‌ی (کل مسکر حرام) نه‌سخ کراوه‌ته‌وه.

له‌به‌رئه‌وه فه‌رمانیکی روون و ئاشکرمان پی‌رابگه‌یه‌نه، که ئیمه‌ش بیگه‌یه‌نین به‌خه‌لکی لای خو‌مان و پییشی بچینه به‌ه‌شته‌وه. ده‌لی: فه‌رمانی پی‌کردن به‌چوار شت و، قه‌ده‌غه‌شی کردن له‌چوار. فه‌رمانی پی‌کردن به‌ باوهره‌ینان به‌خوای تاک و ته‌ناو، فه‌رمووی: ((ئایا ده‌زانن باوهر به‌خوای تاک و ته‌ناو چیه)) وتیان: خو‌او پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی زاناترن، فه‌رمووی: ((شایه‌تیی بده‌ن که‌هیچ خوایه‌ک نییه جگه له‌(الله)، موحه‌مه‌دیش ره‌وانه‌کراوی خوایه، نووژیکه‌ن، زه‌کات بده‌ن، روژووی ره‌مه‌زان بگرن، پی‌نج یه‌کی ده‌ستکه‌وتی جه‌نگ بده‌ن)) هه‌روه‌ها قه‌ده‌غه‌شی کردن له‌چوار شت: سرکه کردن له‌ناو کوله‌که‌دا، له‌ناو گو‌زه‌ی سه‌وزدا (ئه‌وه‌ی ئاره‌قیان تیندا هه‌نگرتووه)، له‌ناو (المزفت) دا ﴿کاسه‌یه‌که ناوه‌که‌ی قیردراوه﴾، له‌ناو (نقیر) دا ﴿کاسه‌یه‌که له‌قه‌دی دره‌خته‌و ناوه‌که‌ی هه‌نگو‌لراوه﴾.

ئنجا فه‌رمووی: ((ئهم فه‌رمانه بیاریزن و کاری پی‌ بکه‌ن و بیگه‌ینن به‌خه‌لکی لای خو‌تان، ئه‌بو به‌کر ﴿ماموستایه‌کی موسلیمه﴾ له‌ ریوایه‌ته‌که‌یدا ده‌لی: ((به‌و خه‌لکه‌ی له‌دواتانه‌وه‌ن)) (ابن معان) له‌فه‌رمووده‌که‌یدا له‌باوکیه‌وه بو‌ی زیاد کردووه ده‌لی: (پیغه‌مبه‌ر ﴿ﷺ﴾ به‌ (اشج عبدالقیس) شی فه‌رموو: ((له‌راستیدا تو دوو سیفه‌تت تیندایه خوا خو‌شی ده‌وین: ژیری و په‌له‌نه‌کردن و له‌سه‌رخو‌یی له‌کاروباردا).

۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَوْمًا بَارِئًا لِلنَّاسِ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ: ((أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَيْعَةِ الْآخِرِ)) قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِسْلَامُ؟ قَالَ: ((الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، وَتُؤَدِّيَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِحْسَانُ؟ قَالَ: ((أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى السَّاعَةُ؟ قَالَ: ((مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ، وَلَكِنْ سَأَحَدُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا: إِذَا وَلَدَتِ الْأُمَةُ رَبِّهَا فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا، وَإِذَا كَانَتِ الْعُرَاةُ الْحُفَاةَ رُؤُوسَ النَّاسِ فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا، وَإِذَا تَطَاوَلَ رِعَاءُ الْبُهْمِ فِي الْبُنْيَانِ فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا، فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ)). ثُمَّ تَلَا (ﷺ): ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مِمَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ

بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿﴾ {لَقمان: ٣٤} قَالَ ثُمَّ أَدْبَرَ الرَّجُلُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((رُدُّوا عَلَيَّ الرَّجُلَ، فَأَحْذُوا لِيَرُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ)) [بخاری/ الايمان (سؤال جبریل النبي عن الايمان والاسلام وعلم الساعة لا ٥]

(ابوهريرة) (ﷺ) ده لى: رۆژيک پيڤغه مبهري (ﷺ) له ناو خه لکيدا ده رکه وت، پياويک هاته خزمه تي و وتى: ئەي پيڤغه مبهري خوا باوهر چيه؟ فهرمووي: ((باوهرت هه بيئت به خوا، به فريشته کاني، به کتیبه کاني، به ديدارو به خزمه ت گه يشتنی، به پيڤغه مبهرائی. ههروه ها باوهرت هه بيئت به زيندوو بوونه وهی رۆژی قيامه ت)). ئينجا وتى: ئەي پيڤغه مبهري خوا، ئيسلام چيه؟ فهرمووي: ((ئيسلام ئەوه يه که: خوا پيه رسته و هيچ شتيک نه که يت به هاويه شي، نويزه فهرزه کانت بکه يت، زه کاتي ديار يکراو بده يت، رۆژووي ره مه زان بگريت)). وتى: ئەي پيڤغه مبهري خوا ئيحسان چيه؟ فهرمووي: ((وا خوا پيه رستيت وه کو چاوت ليی بيئت، چونکه ئەگه ر تو چاوت له و نه بيئت ئەو چاوي له تويه) ئينجا وتى: ئەي پيڤغه مبهري خوا، که ی رۆژی قيامه ته؟ فهرمووي: ((پرسيار ليکراو له و باره يه وه ﴿که هاتنی قيامه ته﴾ زاناتر نييه له پرسيارکار، به لام باسی نيشانه کانيت بو ده که م: هه رکاتي که نيزه ک گه وره که ی خو ی بوو^(۱) ئەوه له نيشانه کانيه تي. ههروه ها ئەگه ر روت و پيخاوسه کان بينه کاربه ده ستانی خه لک، ئەوه ش له نيشانه کانيه تي. ههروه ها هه رکاتي شو انه کاني مه رومالات شانازيبان کرد به به رزي کوشکه کانيانه وه ﴿دواي ئەوه ی ده ست ده گرن به سه ر کاروبارياندا﴾ ئەوه ش له نيشانه کانيه تي.

پيڤنج شتيش هه ن که س نايانزانيت جگه له خوا، ئينجا ئەم نايه ته ی خوینده وه ﴿ان الله عنده علم الساعة وينزل الغيث ويعلم ما في الارحام وما تدري نفس ماذا تكسب غداً وما تدري نفس بأي ارض تموت ان الله عليم خبير﴾ لقمان: ٣٤. واته: له راستيدا هه ر خوا کاتي هاتنی رۆژی قيامه ت ده زانيت، هه ر ئەويش باران ده باريني ت، هه ر ئەويش ده زاني ت چي له مندال دانا هه يه، هيچ

(۱) مه به ست له مه ش ئەوه يه: رۆژيک ديت مندال رينز له باوک و دايکی ناگرت، وه کو کۆيله سه يريان ده کات

کهس نازانیت سبهینی چی دهکات، هیچ کهسیک نازانیت له چ خاکیکدا دهریت، له راستیدا خوا زاناو شارهزایه. ئینجا پیاوه که پشتی هه لکردوو رویشت، پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: ((ئهو پیاوه م بو بگپرنه وه، کاتی ویستیان بیگپرنه وه، کهسیان نه بیینی. پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: ((ئهو جو بره ئیل بوو هات بو ئه وهی خه لک فیبری ئایینه که یان بکات)) ﴿بخاری/ الايمان (سؤال جبریل النبي عن الايمان والاسلام وعلم الساعة)﴾ ..

۳ - عن سعید بن المسيب عن أبيه (ﷺ) قال: لما حضرت أبا طالب الوفاة، جاءه رسول الله (ﷺ)، فوجد عنده أبا جهل وعبد الله بن أبي أمية بن المغيرة، فقال رسول الله (ﷺ): يا عم، قل لا إله إلا الله، كلمة أشهد لك بها عند الله. فقال أبو جهل وعبد الله بن أبي أمية: يا أبا طالب أترغب عن ملة عبد المطلب؟ فلم يزل رسول الله (ﷺ) يعرضها عليه ويعيد له تلك المقالة، حتى قال أبو طالب آخر ما كلمهم، هو على ملة عبد المطلب، وأبى أن يقول: لا إله إلا الله، فقال رسول الله (ﷺ): ((أما والله لأستغفرن لك ما لم أنه عنك)). فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ ﴿التوبة: ۱۱۳﴾ وَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ): ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ ﴿القصص: ۵۶﴾.

(سعید) کوری (مسیب) له باوکیه وه بو مان ده گپرنه وه ده ئی: (ابو طالب) له سه ره مه رگدا بوو، پیغه مبهەر (ﷺ) هات بو لای، بیینی (ابو جهل) و (عبد الله) کوری (امیه) کوری (مغیره) له وین، پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: ((ئهی مامه، بلی)) (لا اله الا الله)، ئه وه وشه یه که که له لای خوا به وه شایه تیت بو دده م. (ابو جهل) و (عبد الله) کوری (ابو امیه) و تیان: ئهی (ابو طالب) ئایا له ئایینی (عبد المطلب) لاده دیت؟ پیغه مبه ریش (ﷺ) هه مان قسه ی بو دو باره کرده وه، هه تا (ابو طالب) له دوا وته ی خویدا وتی: ئهو له سه ر ئایینی (عبد المطلب) ه، رازی نه بوو بلی: (لا اله الا الله). پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: ((به لام سویند به خوا ئه گه ر ریگریم لی نه کریت داوای لیخوشبوونت بو ده که م. هه ر بویه خوای گه وه ئه م ئایه ته ی نارده خواره وه. ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ ﴿التوبة: ۱۱۳﴾ (پیغه مبهرو ئیمانداران بو یان نییه داوای لیخوشبوون بو موشریکه کان بکه ن، باخرمیشیان بن، دوا ی ئه وه ی لییان روونبوو ئه و موشریکانه نیشته جینی

دۆزه‌خن) . خوا له باره‌ی (ابوطالب) هوه ئهم ئایه‌ته‌ی بۆ پیغه‌مبەر (ﷺ) دابه‌زاند:
 ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾
 (القصص: ۵۶)

((بی‌گومان تۆ رینمایى* که‌سیک نا‌که‌یت که‌خۆشت ده‌وێت، به‌لام خوا بیه‌وی
 رینمایى هه‌ر که‌س بکات ده‌یکات، هه‌ر ئه‌ویش زاناره‌ به‌رینمایى کراوه‌کان) .

(۲) فه‌رمانه‌ پیکراوه‌ بجه‌نگه‌م له‌گه‌ل خه‌لکیدا هه‌تا ده‌لین

(لا اله الا الله)

۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: لَمَّا تُوْفِيَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَاسْتُخْلِفَ أَبُو بَكْرٍ
 بَعْدَهُ، وَكَفَرَ مَنْ كَفَرَ مِنَ الْعَرَبِ، قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رضي الله عنه) لِأَبِي بَكْرٍ (رضي الله عنه): كَيْفَ
 تُقَاتِلُ النَّاسَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا
 إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَقَدْ عَصَمَ مِنِّي مَالَهُ وَنَفْسَهُ إِلَّا بِحَقِّهِ، وَحِسَابُهُ
 عَلَى اللَّهِ)). فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضي الله عنه) وَاللَّهِ لَأُقَاتِلَنَّ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ، فَإِنَّ
 الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ وَاللَّهُ لَوْ مَنَعُونِي عَقَالًا كَانُوا يُؤَدُّونَهُ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)
 لِقَاتِلْتُهُمْ عَلَى مَنَعِهِ. فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رضي الله عنه): فَوَاللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ رَأَيْتَ اللَّهَ عَزَّ
 وَجَلَّ قَدْ شَرَحَ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ لِلْقِتَالِ فَعَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ. ﴿بخاري/ الزكاة/ ۱۲۲۵﴾

(ابوهریره) (ﷺ) ده‌لی: کاتی پیغه‌مبەر (ﷺ) کۆچی دوا‌یی کردو، ئه‌بو‌به‌کر
 کرا به‌ خه‌لیفه، کۆمه‌لێک له‌عه‌ره‌به‌که‌ن پاشگه‌ز بوونه‌وه، (عه‌مر)
 کوری (خطاب) (ﷺ) به‌ (ابوبکری) (ﷺ) وت: چۆن ده‌جه‌نگیت له‌گه‌ل ئه‌و خه‌لکه‌دا
 له‌کاتی‌کا پیغه‌مبەر (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: ((فه‌رمانه‌ پیکراوه‌ بجه‌نگه‌م له‌گه‌ل خه‌لکیدا
 هه‌تا ده‌لین: (لا اله الا الله) هه‌ر که‌س وتی: (لا اله الا الله) خۆی و سامانی‌شی
 پارێزراوه**، ته‌نها به‌هه‌قی خۆی نه‌بی‌ت، لێ‌په‌رسینه‌وه‌شی له‌لای خوا‌یه،
 ئه‌بو‌به‌کر وتی: سوێند به‌خوا ده‌جه‌نگه‌م له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی جیاوازی ده‌که‌ن له‌نیوان

* رینمایى (هیدایه‌ت): دوو جو‌ره: یه‌که‌م: به‌مانای دروستکردنی هیدایه‌ت له‌دلی مرو‌فدا
 ته‌نها له‌ده‌ستی خوا‌دایه. دووهم: به‌مانای ئامۆژگاری و رینمایى ئه‌وه‌ کاری پیغه‌مبهران و
 چاکه‌خوا‌زانه‌ مه‌به‌ست له‌وشه‌ی (هیدایه‌ت) له‌فه‌رموده‌که‌دا مانای یه‌که‌مه.

** له‌و سه‌رده‌مه‌دا خه‌لکی بێ‌تیا‌ن په‌رسته‌وه، بۆ‌یه‌ فشاریا‌ن خسته‌وته‌ سه‌ریا‌ن که‌واز له‌و
 بته‌په‌رسته‌یه‌ به‌ی‌ن و خوا‌ی تا‌ک و ته‌نیا بپه‌رستن، ئه‌گینا فشار نه‌خرا‌وته‌ سه‌ر مه‌سیحی و
 جووله‌که‌کان که‌ ئایینی ئاسمانیا‌ن هه‌بو‌وه.

نویژو زهکاتدا^(۱)، چونکه زهکات مافیکه له ساماندا، سویند به خوا نه گهر په ته گوریسینم نه دهنی که داویانه به پیغه مبهری خوا (ﷺ) له سهر نه وه ده جهنگم له گه لیاندا. عومهر وتی: سویند به خوا ههر خیرا بوم دهرکهوت که خوا دللی نه بوبه کری کردوته وه بو جهنگ ئینجا بویشم دهرکهوت که نه وه له سهر هه قه.

۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا، وَحِسَابُهُمْ عَلَيَّ اللَّهُ)). ﴿بخاري/ الايمان/ (فان تابوا واقاموا الصلاة واقاموا الصلاة... ۲۵)﴾

(عبدالله) کوری (عمر) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهر (ﷺ) فهرموویه تی: ((فهرمانم پیکراوه بجهنگم له گهل خه لکیدا هه تا شایه تی ددهن که هیچ خوایه ک نییه جگه له (الله)، موحه مه دیش ره وانه کراوی خوایه، نویژیش بکه ن، زهکاتیش بدهن، نه گهر نه وه یان کرد نه وه خوین و سامانیان له لای من پاریزراوه، مه گهر به هه قی خوئی، لیپرسینه وه شیان له لای خوایه)).

(۳) که سینک پیاویک له کافرهکانی گوشت دواي نه وهی وتبوی

(لا اله الا الله)

۶- عَنِ الْمُقَدَّادِ بْنِ الْأَسْوَدِ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ لَقِيتُ رَجُلًا مِنَ الْكُفَّارِ فَقَاتَلَنِي، فَضَرَبَ إِحْدَى يَدَيَّ بِالسَّيْفِ فَقَطَعَهَا، ثُمَّ لَادَ مِنِّي بِشَجَرَةٍ فَقَالَ: أَسَلَّمْتُ لِلَّهِ، أَفَأَقْتُلُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَعْدَ أَنْ قَالَهَا؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَقْتُلْهُ)). قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ قَدْ قَطَعَ يَدَيَّ، ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ بَعْدَ أَنْ قَطَعَهَا، أَفَأَقْتُلُهُ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَقْتُلْهُ، فَإِنْ قَتَلْتَهُ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَتِكَ قَبْلَ أَنْ تَقْتُلَهُ، وَإِنَّكَ بِمَنْزِلَتِهِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ كَلِمَتَهُ الَّتِي قَالَ أَمَّا الْأَوْزَاعِيُّ وَابْنُ جُرَيْجٍ فَفِي حَدِيثِهِمَا: قَالَ: أَسَلَّمْتُ لِلَّهِ. وَأَمَّا مَعْمَرٌ فَفِي حَدِيثِهِ. فَلَمَّا أَهْوَيْتُ لِأَقْتُلَهُ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

مقداد) کوری (اسود) (ﷺ) دهلی: نهی پیغه مبهری خوا (ﷺ) گه یشتم به پیاویک له کافرهکان جهنگا له درژمو به شمشیر دای له دهستیکم و قرتانندی ئینجا رای کرده پشتی درهختیکه وه وتی: باوهرم هیئا به خوا، نهی پیغه مبهری

^(۱) واته نه وه جهنگه بهرگری بووه له مافی هه ژاران که زهکاته.

خوا(ﷺ) نایا بیکوژم دواى وتنى ئەو قسه‌یه؟ پیغه‌مبەر(ﷺ) فەرمووی: ((مه‌یکوژه)) دەلى: منیش وتم: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خوا(ﷺ) ئەو دەستیکی قرناندوم، دواى قرتاندى دەستم ئەوه‌ی وت، نایا بیکوژم؟ پیغه‌مبەر(ﷺ) فەرمووی: ((مه‌یکوژه، ئە‌گەر بیکوژیت ئەو له‌شوینى تۆدایه‌ پيش ئەوه‌ی بیکوژیت، تۆیش له‌شوینى ئەوداى پيش وتنى ئەو وته‌یه‌ی كهوتى)). ﴿واته: ئەو به‌ موسلمانى مردووه، تۆیش ئیمان له‌ دەست ده‌ده‌یت چونکه موسلمانیکت کوشتووه﴾.

۷- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رضي الله عنه) قَالَ: بَعَثْنَا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فِي سَرِيَّةٍ، فَصَبَّحْنَا الْحُرَقَاتِ مِنْ جُهَيْنَةَ، فَأَدْرَكْتُ رَجُلًا، فَقَالَ: لَأِ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَطَعَنْتُهُ، فَوَقَعَ فِي نَفْسِي مِنْ ذَلِكَ، فَذَكَرْتُهُ لِلنَّبِيِّ (ﷺ)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَقَالَ: لَأِ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَقَتَلْتَهُ)). قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا قَالَهَا خَوْفًا مِنَ السَّلَاحِ. قَالَ: ((أَفَلَا شَقَقْتَ عَنْ قَلْبِهِ حَتَّى تَعْلَمَ أَقَالَهَا أَمْ لَا)). فَمَا زَالَ يُكْرِرُهَا عَلَيَّ حَتَّى تَمَنَيْتُ أَنِّي أَسَلَمْتُ يَوْمَئِذٍ. قَالَ: فَقَالَ سَعْدُ: وَأَنَا وَاللَّهِ لَأِ أَقْتُلُ مُسْلِمًا حَتَّى يَقْتُلَهُ ذُو الْبُطَيْنِ. يَعْنِي أُسَامَةَ. قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ {الانفال: ۳۹} فَقَالَ سَعْدُ: قَدْ قَاتَلْنَا حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ، وَأَنْتَ وَأَصْحَابُكَ تُرِيدُونَ أَنْ تُقَاتِلُوا حَتَّى تَكُونَ فِتْنَةٌ. ﴿بخاري / المغازي/ بعث النبي(ﷺ) اسامة بن زيد الى الحروقات ... / ۴۰۲۱﴾

(اسامه) كورى (زيد)(ﷺ) دەلى: پیغه‌مبەر(ﷺ) به‌مه‌فره‌زه‌یه‌ك نادرینی بو سه‌رتیره‌ی (حروقات) له‌هۆزی(جوهه‌ینه) ده‌مه‌وبه‌یان گه‌یشتینه ئەوی ﴿كهوتبوونه جه‌نگه‌وه‌و شكاندبوونیان﴾ گه‌یشتم به‌پیاویك، وتی: (لا اله الا الله) منیش شمشیریكم لیدا کوشتم، به‌لام بوو به‌گری له‌دلما، گپرامه‌وه بو پیغه‌مبەری خوا(ﷺ)، پیغه‌مبەریش(ﷺ) فەرمووی: ((نایا وتی(لا اله الا الله) و کوشتیشت)) دەلى: وتم ئەه‌ی پیغه‌مبەری خوا(ﷺ) له‌راستیدا ئەو له‌ترسی چه‌که‌که‌ وای وت. فەرمووی: ((نایا دل‌ت له‌ت کرد تابزانی‌ت له‌به‌رئ‌ه‌وه‌ و تویه‌تی یان نا))، به‌رده‌وام پیغه‌مبەر(ﷺ) ئەوه‌ی ده‌وته‌وه‌ به‌سه‌رما هه‌تا خۆزگه‌م خواست که ئەو رۆژه موسلمان ببومایه. دەلى: سه‌عدیش وتی: به‌خوا من هیچ موسلمانیک ناکوژم هه‌تا و رگزل نه‌یکوژیت . واته - ئوسامه- دەلى: ئینجا پیاویك وتی: نایا خواى گه‌وره‌ نه‌یفه‌رموه: ﴿جه‌نگن له‌گه‌لیان بانه‌بنه‌ مایه‌ی

فیتنه و ناینیش همووی بیی به ناینی خوا. سه عدیش وتی: ئیمه جهنگاوین بو ئه وهی فیتنه روونه دات، به لام توو هاوه له کانت ده تانه ویت: بجهنگن بو ئه وهی فیتنه به ریابکه ن.

۸. عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُحَرِّزٍ: أَنَّهُ حَدَّثَ أَنَّ جُنْدَبَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيَّ (رضي الله عنه) بَعَثَ إِلَى عَسْعَسِ بْنِ سَلَامَةَ زَمَنَ فِتْنَةِ ابْنِ الزُّبَيْرِ، فَقَالَ: اجْمَعْ لِي نَفَرًا مِنْ إِخْوَانِكَ حَتَّى أُحَدِّثَهُمْ. فَبَعَثَ رَسُولًا إِلَيْهِمْ فَلَمَّا اجْتَمَعُوا جَاءَ جُنْدَبٌ وَعَلَيْهِ بُرْنُسٌ أَصْفَرٌ، فَقَالَ: حَدِّثُوا بِمَا كُنْتُمْ تَحَدِّثُونَ بِهِ. حَتَّى دَارَ الْحَدِيثِ، فَلَمَّا دَارَ الْحَدِيثِ إِلَيْهِ حَسَرَ الْبُرْنُسَ عَنْ رَأْسِهِ فَقَالَ: إِنِّي أَتَيْتُكُمْ وَلَا أُرِيدُ أَنْ أُخْبِرَكُمْ عَنْ نَبِيِّكُمْ (ﷺ)، إِنْ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) بَعَثَ بَعَثًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى قَوْمٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، وَإِنَّهُمْ اتَّقَوْا، فَكَانَ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِذَا شَاءَ أَنْ يَقْصِدَ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَصَدَ لَهُ فَقَتَلَهُ. وَإِنَّ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَصَدَ غَفْلَتَهُ، قَالَ: وَكُنَّا نُحَدِّثُ أَنَّهُ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، فَلَمَّا رَفَعَ عَلَيْهِ السَّيْفَ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَقَتَلَهُ، فَجَاءَ الْبَشِيرُ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ، حَتَّى أَخْبَرَهُ خَيْرَ الرَّجُلِ كَيْفَ صَنَعَ، فَدَعَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: ((لِمَ قَتَلْتَهُ)). فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْجَعَ فِي الْمُسْلِمِينَ، وَقَتَلَ فَلَانًا وَفُلَانًا، وَسَمَى لَهُ نَفَرًا، وَإِنِّي حَمَلْتُ عَلَيْهِ، فَلَمَّا رَأَى السَّيْفَ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَقْتَلْتَهُ)). قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: ((فَكَيْفَ تَصْنَعُ بِنَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)). { قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَغْفِرْ لِي. } قَالَ: ((فَكَيْفَ تَصْنَعُ بِنَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)). قَالَ: فَجَعَلَ لَا يَزِيدُهُ عَلَيَّ أَنْ يَقُولَ: ((فَكَيْفَ تَصْنَعُ بِنَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)).

(صفوان) كوری (محرز) ده لئی: (جندب) كوری (عبدالله البجلي) (ﷺ) له سه ره ده می فیتنه ی (عبدالله) ی كوری (زوبیر) دا نار دی بۆلای (عسعس) كوری (سلامه) و وتی: كۆمه ئیك له براكانتم بو كۆبكه ره وه باقسه یان بو بكه م، ئه ویش كه سیكی نادر به دوایاندا، كاتی كۆبوونه وه، (جندب) هات و جبهیه کی زه ردی كلاوداری له به ردابوو وتی: له سه ره قسه كانی خوتان قسه بکه ن، هه ره قسه كراو له كه سیكه وه ده گۆرا بو كه سیكی تر، كاتی نۆره گه یشته سه ره ئه م كلاوه كه ی له سه ره ی لادا و وتی: من هاتووم بو لاتان باسی هیچتان بو ناكه م باسی پیغه مبه ره كه تان (ﷺ) نه بی. پیغه مبه ره ی خوا (ﷺ) سوپایه کی له موسلمانان نار دی بو سه ره قه ومیك له موشریكه كان، له وئی به رامبه ره به یه ك راوه ستان، پیاویك

له‌موشریکه‌کان هه‌رکه نیازی کوشتنی موسلمانیکی بکردایا په‌لاماری‌ده‌داو ده‌یکوشت یه‌کیکیش له‌موسلمانه‌کان بی‌ئاگایی ئه‌وپیاوه‌ی قۆسته‌وه و په‌لاماری‌دا، واش قسه‌یان بۆ کردووین که‌ئو پیاوه ئوسامه‌ی کوری زه‌ید بو، کاتی شمشیری لی‌پراکیشا موشریکه‌که وتی: ((لا اله الا الله)) به‌لام هه‌رکوشتی، ئینجا هه‌والده‌ر خۆی گه‌یاند پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌ویش پرسیاری لی‌کردو وه‌لامی دایه‌وه هه‌تا هه‌والی ئه‌و پیاوه‌شی دایه‌(واته هه‌والی ئوسامه که‌چی کردووه، پێغه‌مبه‌ریش (ﷺ) بانگی کردو و فرمووی: ((بۆچی کوشتت؟!)) وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئازاری گه‌یاند به‌موسلمانه‌کان، فلان و فیساری ئی کوشتن ناوی چه‌ند که‌سیکی برد، هه‌ر بۆیه منیش په‌لامارم دایه، کاتی چاوی به‌شمشیره‌که کهوت وتی: ((لا اله الا الله))، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمووی: ((ئایا کوشتت)) وتی: به‌ئێ. فرمووی: ((ئه‌ی چی ده‌که‌یت له (لا اله الا الله) له‌روژی قیامه‌تدا)). ئوسامه وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا داوای لی‌خۆشبوونم بۆ بکه. فرمووی: ((ئه‌ی چی ده‌که‌یت له (لا اله الا الله) له‌روژی قیامه‌تدا)). ئیتر به‌و شیوه‌یه هه‌ر ده‌یفه‌رموو: ((ئه‌ی چی ده‌که‌یت له (لا اله الا الله) له‌روژی قیامه‌تدا)).

(۴) هه‌رکه‌س به‌نیمانه‌وه گه‌رایه‌وه بۆ لای خواو

هیچ گومانی نه‌بوو ده‌چیته به‌هه‌شته‌وه

۹- عَنْ عُمَانَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ)).

(عثمان (رضي الله عنه) ده‌ئێ: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمووی: ((ئه‌وه‌ی مردوو ده‌یزانی و باوه‌ری و ابوو که هیچ خوايه‌ك نیه‌ جگه له (الله) ده‌چیته به‌هه‌شته‌وه)).^(۱)

۱۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه)، أَوْ: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رضي الله عنه) - شَكَ الْأَعْمَشُ - قَالَ: لَمَّا كَانَ غُرُوبُ تَبُوكَ أَصَابَ النَّاسَ مَجَاعَةٌ، فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَدْنَيْتَ لَنَا فَنَحَرْنَا نَوَاضِحَنَا، فَأَكَلْنَا وَادَّهَنَّا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((افْعَلُوا)). قَالَ: فَجَاءَ عَمْرُ

^(۱) ئەم جوهره فرمودانه به‌ته‌نها حوكمیان لی‌وه‌رناگیریت به‌ئكو پیوستیان به‌تمراوکه‌ر هه‌یه له‌ نایه‌ت و فرموده‌ی تر.

فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ فَعَلْتَ قَلَّ الظُّهْرُ. وَلَكِنْ ادْعُهُمْ بِفَضْلِ أَرْوَادِهِمْ، ثُمَّ ادْعُ اللَّهَ لَهُمْ بِالْبِرْكَةِ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ فِي ذَلِكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((نَعَمْ)). فَدَعَا بِنَطْعٍ فَبَسَطَهُ، ثُمَّ دَعَا بِفَضْلِ أَرْوَادِهِمْ، قَالَ: فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِكَفِّ ذَرَّةٍ، قَالَ: وَيَجِيءُ الأَخْرَبُ بِكَفِّ تَمْرٍ، قَالَ: وَيَجِيءُ الأَخْرَبُ بِكُسْرَةٍ، حَتَّى اجْتَمَعَ عَلَى النَّطْعِ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ يَسِيرٌ، قَالَ: فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بِالْبِرْكَةِ، ثُمَّ قَالَ: ((خُذُوا فِي أَوْعِيَتِكُمْ)). قَالَ: فَأَخَذُوا فِي أَوْعِيَتِهِمْ، حَتَّى مَا تَرَكُوا فِي العُسْكَرِ وَعَاءً إِلَّا مَلئُوهُ، قَالَ: فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا وَفَضَلَتْ فَضْلَةً، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ، لَا يَلْقَى اللَّهُ بِهِمَا عَبْدٌ غَيْرَ شَاكٍ فَيُخَجَبَ عَنِ الجَنَّةِ)).

(ابوهريرة) (ﷺ)، (يا) (ابوسعید) (ﷺ) (اعمش) گومانی هه بوو کامیان دهلی: له روژی غه زای ته بو کد ابوو، خه لکه که تووشی برسیتی بوون، وتیان نهی پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه گهر ریگامان بدهیت، وشتره کانمان سه ربیرین، تیریش ده بین و رویشی لیده گرین. پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموی: ((وابکه ن)) دهلی: عمر هات و وتی: نهی پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه گهر وابکهیت، و لاغی سوار بوونمان که م ده بیته وه، به لکو داوایان لی بکهیت پاشماوهی خوراکه کانیان بهینن و، ئینجا دوعای بهرکه تی بو بکهیت، به لکو خوای گه وره بهرکه تی تی بخت، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموی: ((به لی)) بانگی کرد پیسته یه کیان بو هینا و، ئینجا داوای کرد پاشماوهی خوراکه کانیان بهینن، وتی: پیاویک لیوه چیک گه نمه شامی هینا، یه کیکی تریش خورماو، یه کیکی تریش پارچه نانیک و... هه تا له سه ر پیسته که که میک شت کوبوویه وه دهلی: ئینجا پیغه مبهر (ﷺ) دوعای بهرکه تی کرد، ئینجا فهرموی: ((له ده فره کاننانا خوراک هه لبرگرن)) دهلی: هه موویان به و ده فرانه ی پیمان بوو خوراکیان برد، هه تا یه ده فر نه ما له ناو سوپاکه و هه موویان پر کرد دهلی: ئینجا ده ستیان کرد به خواردن هه تا تیربوون و لی شیان مایه وه ئینجا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموی: ((شایه تی دده م که هیچ خوایه ک نییه جگه له (الله) منیش ره وانه کراوی خوام، هه رکه س به م دوو وته یه وه بگه ریته وه بو لای خواو گومانی نه بی. ریگای به هه شتی لی ناگیریت)).

۱۱- عَنِ الصَّنَابِحِيِّ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رضی اللہ عنہ) - قَالَ: دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ، فَبَكَيْتُ، فَقَالَ: مَهْلًا، لِمَ تَبْكِي؟ قَوْلًا لِنِّ اسْتَشْهَدْتُ لِأَشْهَدَنَّ لَكَ، وَلِنِّ شَفَعْتُ لِأَشْفَعَنَّ لَكَ، وَلِنِّ اسْتَطَعْتُ لِأُتَفَعَّنَكَ. ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ مَا مِنْ حَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) لَكُمْ فِيهِ خَيْرٌ إِلَّا حَدَّثْتُكُمْ بِهِ، إِلَّا حَدِيثًا وَاحِدًا، وَسَوْفَ أُحَدِّثُكُمْ بِهِ الْيَوْمَ، وَقَدْ أُحِيطَ بِنَفْسِي، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ)).

له (الصنابحی) یه وه - له (عباده) کوری (الصامت) هوه (رضی اللہ عنہ) - ده لی: چووم بو لای له سهره مه رگدابوو، دهستم کرد به گریان، وتی: نارام به، بوچی ده گریت؟ سویند به خوا نه گهر شه هید بووم شایه تیت بو ددهم، نه گهر شه فاعه تم بوکرا بو ت ده کم، نه گهر توانیم سوودت پیده گه ینم، ئینجا وتی: سویند به خوا فهرموودیه ک نییه که له پیغه مبهری خوام (رضی اللہ عنہ) بیستی خیری ئیوهی تیداییت بو م نه گیار بنه وه جگه له یه ک فهرمووده، نه ویش ئیمرو بو تان ده گپرمه وه، منیش ئیستا مردن ده وره ی داوم له پیغمبهری خوام (رضی اللہ عنہ) بیستوه فهرموویه تی: ((هه رکه س شایه تیدا که هیچ خویه ک نییه جگه له (الله) و موحه مه دیش ره وانه کراوی خویه، خواناگری له سهر حرام ده کات)).

۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كُنَّا قُعُودًا حَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، مَعَنَا أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ (رضی اللہ عنہ) فِي نَفَرٍ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِنَا، فَأَبْطَأَ عَلَيْنَا، وَخَشِينَا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنَا، وَفَزَعْنَا، فَقُمْنَا، فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَرَعَ، فَخَرَجْتُ أَبْتَغِي رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى أَتَيْتُ حَائِطًا لِلْأَنْصَارِ لِبَنِي النَّجَارِ، فَذَرْتُ بِهِ هَلْ أَجِدُ لَهُ أَبًا فَلَمْ أَجِدْ، فَإِذَا رِبِيعٌ يَدْخُلُ فِي جَوْفِ حَائِطٍ مِنْ بَنِي خَارِجَةَ - وَالرَّبِيعُ: الْجَدُولُ - فَاحْتَفَزْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ: ((أَبُو هُرَيْرَةَ)). فَقُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: ((مَا شَأْنُكَ)). قُلْتُ: كُنْتُ بَيْنَ أَظْهُرِنَا فَقُمْتُ فَأَبْطَأَتْ عَلَيْنَا، فَخَشِينَا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنَا، فَفَزَعْنَا، فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَرَعَ، فَأَتَيْتُ هَذَا الْحَائِطَ فَاحْتَفَزْتُ كَمَا يَحْتَفِرُ النَّعْلِبُ، وَهُوَ لَاءِ النَّاسِ وَرَائِي. فَقَالَ: ((يَا أَبَا هُرَيْرَةَ)). وَأَعْطَانِي نَعْلِيهِ وَقَالَ: ((الْأَهْبُ بِنَعْلِي هَاتَيْنِ، فَمَنْ لَقِيتَ مِنْ وِرَاءِ هَذَا الْحَائِطِ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبَهُ، فَبَشَّرَهُ بِالْجَنَّةِ)). فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ لَقِيتُ عُمَرُ فَقَالَ: مَا هَاتَانِ النَّعْلَانِ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَقُلْتُ: هَاتَانِ نَعْلَا رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بَعَثَنِي بِهِمَا: مَنْ لَقِيتَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبَهُ بَشَّرْتَهُ بِالْجَنَّةِ، قَالَ: فَضْرَبَ عُمَرُ

بِيَدِهِ بَيْنَ ثُدَيَّيْ فَخَرَزْتُ لَأَسْتِي، فَقَالَ: ارْجِعْ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، فَارْجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَجْهَشْتُ بُكَاءً، وَرَكِبَنِي عُمَرُ فَإِذَا هُوَ عَلَى أَتْرِي، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((مَا لَكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ)). فَقُلْتُ: لَقِيتُ عُمَرَ، فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي بَعَثْتَنِي بِهِ، فَضَرَبَ بَيْنَ ثُدَيَّيْ ضَرْبَةً خَرَزْتُ لَأَسْتِي، فَقَالَ: ارْجِعْ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((يَا عُمَرُ، مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا فَعَلْتَ)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَبَعَثْتَ أَبَا هُرَيْرَةَ بِنَعْلَيْكَ، مَنْ لَقِيَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَنْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ بِشْرَهُ بِالْجَنَّةِ؟ قَالَ: ((نَعَمْ)). قَالَ: فَلَا تَفْعَلْ، فَإِنِّي أَخْشَى أَنْ يَتَّكِلَ النَّاسُ عَلَيْهَا، فَخَلَّهِمْ يَعْمَلُونَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((فَخَلَّهِمْ)).

(ابوهریره) (ﷺ) ده‌لی: ئی‌مه چه‌ند که‌سیک بووین به‌دهوری پیغه‌مبهری خودا (ﷺ) دانیشتی‌بووین، نه‌بو به‌کرو عومهریشمان له‌گه‌لدابوو، پیغه‌مبهر (ﷺ) له‌ناو ماندا هه‌ستاو رویشت، زوری پی‌چوو، ترساین تووشی شتیک بووینت، خیرا راپه‌رین، هه‌موو هه‌ستاین، من یه‌که‌م که‌س بووم که‌را په‌ریم، ده‌رچووم به‌دوای پیغه‌مبهری خودا (ﷺ) ده‌گه‌رام، هه‌تا گه‌یشتم به‌دیواری باخیک که‌هی نه‌نصاره‌کانی به‌نی نه‌جار بوو، به‌دهوریا گه‌رام بو‌ئه‌وه‌ی ده‌رگا که‌ی بدوژمه‌وه، به‌لام جو‌گه‌له‌یه‌کم بینی له‌بیری که‌وه ده‌رده‌چوو، له‌کونی دیواری که‌وه ده‌چوو نه‌او باخه‌که - منیش خۆم باریک کرده‌وه وه‌کو ریوی به‌کونه‌که‌دا چوومه ژوره‌وه بو‌لای پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) نه‌و خه‌لکه‌ش له‌دوامه‌وه بوون فه‌رمووی: ((ابوهریره)) وتم: به‌لی نه‌ی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ)، فه‌رمووی: ((نه‌وه‌چیته)) وتم: تو له‌ناو ئی‌مه‌دا بویت، هه‌ستایت و رویشتی، زوردوا که‌وتی، ئی‌مه‌ش ترساین تووشی شتیک هاتبی، هه‌موومان راپه‌رین، منیش یه‌که‌م که‌س بووم که‌را په‌ریم، هاتم بو‌لای نه‌م دیواره‌و وه‌کو ریوی خۆم کو کرده‌وه بو‌ناو دیواره‌که، خه‌لکه‌که‌ش وان له‌دوامه‌وه. نه‌عه‌له‌کانی دامی و فه‌رمووی نه‌ی (ابوهریره): ((نه‌م نه‌علانه‌م ببه، هه‌رکه‌ست بینی له‌پشت نه‌م دیواره‌وه شایه‌تی بدات که‌هیچ خوایه‌ک نییه‌ جگه‌ له‌ (الله) به‌دل باوهری به‌وه هه‌بی‌ت نه‌وه مژده‌ی به‌هه‌شتی (بده‌ری)) منیش یه‌که‌م که‌س که‌پینی گه‌یشتم عومهر بوو وتی: نه‌و نه‌علانه‌ چین نه‌ی (ابوهریره)؟ وتم: نه‌مانه‌ نه‌عه‌له‌کانی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) به‌وانه‌وه ناردومی، گه‌یشتم به‌هه‌رکه‌س که‌شایه‌تی بدات هیچ خوایه‌ک نییه‌ جگه‌ له‌ (الله) به‌دل باوهری پیی هه‌بی‌ت، مژده‌ی به‌هه‌شتی ده‌ده‌می وتی: عومهر ده‌ستیکی

کی‌شا به‌نیوان ه‌ردو مه‌مک‌دا، که‌وتم به‌دوادا، ئینجا وتی: ئه‌ی (ابوهریره) بگه‌ریزه‌وه، منیش گه‌رامه‌وه بو لای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دلم زور پرپوو‌بوو، خه‌ریک بوو ده‌گریام، عومهریش دوام که‌وت. پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئوه چیته (ابوهریره)) وتم گه‌یشتم به‌عومهر ئه‌م هه‌واله‌م دایه که‌به‌مندا ناردت، ئه‌ویش کی‌شای به‌نیوان ه‌ردوو مه‌مک‌داو که‌وتم به‌دوادا، ئینجا وتی: بگه‌ریزه‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئه‌ی عومهر چی وایلێکردی که‌وابکه‌یت)) وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) باوک و دایکم به‌قوربان‌ت بێت نایا (ابوهریره) ت به‌نه‌عله‌کانت‌ه‌وه ناردبوو، کاتی گه‌یشتم به‌هه‌رکه‌سیک که‌شایه‌تی بدات هیچ خوایه‌ک نییه جگه له (الله) و به‌دل باوهری پیی هه‌بی‌ت، مژده‌ی به‌هه‌شتی بداتی؟ فه‌رمووی: ((به‌لی)) عمر وتی: ده‌وامه‌که، چونکه من ده‌ترسم خه‌لکی پشت به‌وه ببه‌ستن، وازیان لی‌بی‌نه باکاربکه‌ن . پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((وازیان لی‌بی‌نه)).

۱۳- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنْتُ رَدَفَ النَّبِيِّ (ﷺ) لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ إِلَّا مُؤَخَّرَةُ الرَّحْلِ، فَقَالَ: ((يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ)). قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، ثُمَّ سَارَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: ((يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ)). قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، ثُمَّ سَارَ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: ((يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ)). قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: ((هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ)). قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ((فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا)). ثُمَّ سَارَ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: ((يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ)). قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: ((هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ)). قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ((أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ)). ﴿بخاري / الجهاد / اسم الفرس والحصار / ۲۷۰۱﴾

(معاذ کوری (جبل) ده‌لی: من له‌پشت پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) سوار بوو‌بووم، له‌نیوان من و ئه‌ودا هیچ نه‌بوو جگه له‌پالپشتی زینه‌که، فه‌رمووی: ((ئه‌ی (معاذ کوری (جبل)) وتم: ئه‌مر بکه له‌خزمه‌تتام ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، ماوه‌یه‌کی‌تر رویشتم دووباره فه‌رمووی: ((ئه‌ی (معاذ کوری (جبل)) وتم: ئه‌مرکه له‌خزمه‌تتام ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ). ماوه‌یه‌کی‌تر رویشتمو فه‌رمووی: ((ئه‌ی (معاذ کوری (جبل)) وتم: ئه‌مرکه له‌خزمه‌تتام ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((نایا ده‌زانی مافی خوا له‌سه‌ر به‌نده‌کانی چیه))، ده‌لی: وتم:

خواو پیغه مبه ره که هی (ﷺ) زاناترن، فهرمووی: ((له راستیدا مافی خوا له سهر بهنده کانی ئه وهیه که بیپه رستن و هیچ شتی که نه که نه به شه ریکی)) ماوهیه کی تریش رویشته، دووباره فهرمووی: ((ئه هی (معادن کوری- جبل)) وتم: ئه مریکه له خزمه تمام ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ). فهرمووی: ((ئایا ده زانی مافی بهنده کان چیه له سهر خوا ئه گهر وایان کرد)) وتم: خواو پیغه مبه ره که هی زاناترن. فهرمووی: ((ئه وهیه که سزایان نه دات)).

۱۴- عن مَحْمُودِ ابْنِ الرَّبِيعِ (رضي الله عنه) عَنْ عَثْبَانَ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَلَقَيْتُ عَثْبَانَ، فَقُلْتُ حَدِيثَ بَلْغَنِي عَنْكَ، قَالَ: أَصَابَنِي فِي بَصْرِي بَعْضُ الشَّيْءِ، فَبِعْتْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ): أَنِّي أَحِبُّ أَنْ تَأْتِيَنِي فَتُصَلِّيَ فِي مَنْزِلِي فَأَتَّخِذَهُ مُصَلِّيًّا. قَالَ: فَأَتَى النَّبِيُّ (ﷺ) وَمَنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَدَخَلَ، وَهُوَ يُصَلِّي فِي مَنْزِلِي، وَأَصْحَابُهُ يَتَحَدَّثُونَ بَيْنَهُمْ، ثُمَّ اسْتَدُوا عَظْمَ ذَلِكَ وَكُبِرَهُ إِلَى مَالِكِ بْنِ دُخْشَمٍ، قَالُوا: وَدُّوا أَنَّهُ دَعَا عَلَيْهِ فَهَلَكَ، وَوَدُّوا أَنَّهُ أَصَابَهُ شَرٌّ. فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) الصَّلَاةَ، وَقَالَ: ((الَيْسَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولَ اللَّهِ)). قَالُوا: إِنَّهُ يَقُولُ ذَلِكَ، وَمَا هُوَ فِي قَلْبِهِ. قَالَ: ((لَا يَشْهَدُ أَحَدٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولَ اللَّهِ فَيَدْخُلُ النَّارَ أَوْ تَطْعَمَهُ)) قَالَ أَنَسٌ: فَأَعْجَبَنِي هَذَا الْحَدِيثُ، فَقُلْتُ لِابْنِي: اكْتُبْهُ، فَكُتِبَ.

له (محمود کوری ربیع) هوه (ﷺ) له (عتبان کوری مالک) هوه (ﷺ) بۆمان ده گپریته هوه ده لی: هاتم بۆ مه دینه، گهیشتم به (عتبان) وتم: فهرموودهیه کم له تووه پیگهیشتوووه. وتی: چاوم تووشی شتی که بوو بوو، منیش ناردم بۆ لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ): که من پیم خو شه سهر دانم بکهیت و، له مالی ئیمه نویژ بکهیت، بۆئه وهی بیکه م به جی نویژ. ده لی: پیغه مبه ر (ﷺ) له گهل چهند که سیک له هاوه لآن هات و چوووه ژورره وهو، دهستی کرد به نویژکردن، هاوه لانی له ناوخویاندا قسه یان ده کرد، زۆریه ی باسه که یان له سهر (مالک) کوری (دخشم) بوو، وتیان: خۆزگه ده خوازین که پیغه مبه ر (ﷺ) دوعای لی بکات و تیا بچیت، خۆزگه شیان ده خواست تووشی شتی که بییت. پیغه مبه ر (ﷺ) له نویژ که هی بوویه وه، فهرمووی: ((ئایا شایه تی نه ده دا که هیچ خویه ک نییه جگه له (الله) و منیش ره وانه کراوی ئه وم)) وتیان: ئه و واده لییت، به لām له دلیه وه نایه ت

فهرمووی: ((کهس نییه شایه تی بدات که جگه له (الله) هیچ خوایهک نییه، منیش پیغه مبهری خوام، بچیته ناگره وه یان بیچه ژیت)).

ئه نهس وتی: زۆر دلخۆش بووم بهو فهرمووده یه به کوره کهم وت: بینوسه، ئه ویش نووسی.

(۵) ئیمان چیه؟ روونکردنه وهی نیشانه کانی

۱۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ أَنَسًا مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ قَدُمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنَّا حَيٌّ مِنْ رَبِيعَةَ، وَبَيْنَنَا وَبَيْنَكَ كَفَارٌ مُضِرٌّ، وَلَا نَقْدِرُ عَلَيْكَ إِلَّا فِي أَشْهَرِ الْحَرَمِ، فَمُرْنَا بِأَمْرٍ نَأْمُرُ بِهِ مِنْ وَرَاءِنَا، وَنَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ إِذَا نَحْنُ أَخَذْنَا بِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَمْرُكُمْ بِأَرْبَعٍ، وَأَنْهَاكُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: اعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَآتُوا الزَّكَاةَ، وَصُومُوا رَمَضَانَ، وَأَعْطُوا الْخُمْسَ مِنَ الْعَنَائِمِ. وَأَنْهَاكُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: عَنِ الدُّبَاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمُرْفَقِ وَالنَّقِيرِ)). قَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا عَلِمَكَ بِالنَّقِيرِ؟ قَالَ: ((بَلَى، جِدْعٌ تَنْقُرُونَهُ فَتَقْذِفُونَ فِيهِ مِنَ الْقُطَيْعَاءِ - قَالَ سَعِيدٌ: أَوْ قَالَ: مِنَ التَّمْرِ - ثُمَّ تَصْبُونَ فِيهِ مِنَ الْمَاءِ حَتَّى إِذَا سَكَنَ غَلِيَانُهُ شَرِبْتُمُوهُ، حَتَّى إِنْ أَحَدَكُمْ - أَوْ: إِنْ أَحَدَهُمْ - لِيَضْرِبُ ابْنَ عَمِّهِ بِالسَّيْفِ)). قَالَ: وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ أَصَابَتْهُ جِرَاحَةٌ كَذَلِكَ، قَالَ: وَكُنْتُ أَحْبَبُهَا حَيَاءً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقُلْتُ: فَفِيمَ نَشْرَبُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((فِي أَسْقِيَةِ الْإِذْمِ الَّتِي يُلَاثُ عَلَى أَفْوَاهِهَا)). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أَرْضْنَا كَثِيرَةَ الْجُرْدَانِ، وَلَا تَبْقَى بِهَا أَسْقِيَةُ الْإِذْمِ. فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (ﷺ): ((وَإِنْ أَكَلْتُمَا الْجُرْدَانَ، وَإِنْ أَكَلْتُمَا الْجُرْدَانَ، وَإِنْ أَكَلْتُمَا الْجُرْدَانَ)). قَالَ: وَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (ﷺ) لِأَشَجِّ عَبْدِ الْقَيْسِ: ((إِنَّ فِيكَ لَخَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ: الْحِلْمُ وَالْأَنَاةُ)).

(ابو سعیدی الخدری) (رضي الله عنه) دهلی: کهسانیک له (عبد القیس) هاتن بو خزمهت پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) وتیان: ئه ی پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) ئیمه ئاوا ییه کین له ره بیعه، له نیوان ئیمه و تودا کافره کانی (مُضِرٌّ) هه، ناتوانین سهردانت بکهین له مانگه ریزگیراوه کاند (١) نه بی، فهردانمان پی بکه به فهردانیک، ئیمه ش فهردان بکهین به وانه ی لای خومان پییشی بچینه به ههشت ئه گهر ئیمه به وکاره

(١) عه ره ب ریزیان له چه ند مانگیک گرتوو ههنگیان تیدا ئه نجام نه داوه پێیان دهوتری (الاشهر الحرم).

ههستاین. پیڤه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: ((فرمانتان پیده کم به چوارشت، چوارشتیشتان لی قه دهغه ده کم: خوابه رستن و هاوه لی بو دامه نین، نویژ بکه ن، زه کات بدەن، رۆژووی ره مه زان بگرن، پینجیه کی ده سته و تیش بدەن. چوارشتیشتان لی قه دهغه ده کم: خوار دنه وهی سرکه ی ناو کوله که، هی ناو گۆزه ی سهوز (ئه وهی ئاره قیان تیدا هه لگرتوه)، هی ناو (قیردراو) کاسه یه که ناوه که ی قیردراوه (ﷺ) هی ناو داری هه لکۆلراو (ﷺ) کاسه یه که که قه دی دره خته و ناوه که ی هه لکۆلراوه (ﷺ) و تیان: ئه ی پیڤه مبهری خوا (ﷺ) تۆچوزانی داری هه لکۆلراو چی یه؟ فرمووی: ((به لی ئه زانم، قه دی دره ختی که هه لی ده کۆلن پارچه خورمای وردی تیده که ن. سعید وتی: یان فرمووی: خورما. ئینجا ئاوی تیده که ن، کاتی هه لچوونی نامینی ده یخۆنه وه: هه تا یه کی کتان. یا یه کی کیان. له ئامۆزای خوی ده دات به شمشیر (ﷺ) واته سه رخۆش ده بن (ﷺ) ده لی: له وکۆمه له دا پیاویک هه بوو به وشیه یه بریندار کرابوو، ده لی: من ده مشارد وه شه رم ده کرد له پیڤه مبهری خوا (ﷺ) وتم: ئه ی له چیدا بخۆینه وه ئه ی پیڤه مبهری خوا (ﷺ)؟ فرمووی: ((له کونه ی چه ردا که ده مه که ی به پته ده به ستری) و تیان ئه ی پیڤه مبهری خوا (ﷺ): زه وی ئیمه جرجی زۆر تیدایه، کونه نامینیت وه، پیڤه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: ((بامشکیش بیخوات، بامشکیش بیخوات، بامشکیش بیخوات)) ده لی: پیڤه مبهری خوا (ﷺ) رووی کرده (اشج عبدالقیس) و فرمووی: ((تۆ دوو سیفته ت تیدایه خوا خوشیانی ده وی، ژیری و په له نه کردن و له سه رخۆیی)).

۱۶- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضي الله عنه) قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: ((الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِهِ)). قَالَ: قُلْتُ: أَيُّ الرِّقَابِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: ((أَنْفُسُهَا عِنْدَ أَهْلِهَا وَأَكْثَرُهَا ثَمَنًا)). قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَفْعَلْ؟ قَالَ: ((تُعِينُ صَانِعًا أَوْ تَصْنَعُ لِأَخْرَقٍ)). قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ ضَعُفْتُ عَنْ بَعْضِ الْعَمَلِ؟ قَالَ: ((تَكْفُ شَرِّكَ عَنِ النَّاسِ، فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ)). [بخاری/ العتق/ ای الرقاب افضل / ۲۳۸۲]

(ابی ذر) (رضي الله عنه) ده لی: وتم: ئه ی پیڤه مبهری خوا (ﷺ): چاکترین کار کامه یه؟ فرمووی: ((باوهر به خواو جهاد له پیناویدا)) ده لی: وتم: چاکترین ئازادکردن کامه یه [ئازادکردنی کۆیله] فرمووی: (گراترینیان و به به هاترینیان لای

خاوه‌نه‌که‌یان) ده‌لی: وتم: ئە‌گەر نه‌مکرد؟ فه‌رمووی: ((یارمه‌تی پیشه‌کارێک بده‌یت یا یارمه‌تی که‌سیک بده‌یت پیشه‌باش نازانی یا هیچ پیشه‌یه‌کی نییه)).
 ده‌لی: وتم: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا پیت چۆنه ئە‌گەر بی‌توانا بووم له‌هه‌ندی کار؟ فه‌رمووی: ((شه‌رو خراپه‌ت له‌خه‌لکی لابه‌ه، ئە‌وه‌ش خیری‌که له‌تۆوه بو خۆت))

(۶) فه‌رمان‌کردن به‌نیمان ، په‌ناگرتن به‌خوا له‌وه‌سوه‌سه‌ی شه‌یتان

۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَا يَزَالُ النَّاسُ يُسْأَلُونَكَ عَنِ الْعِلْمِ حَتَّى يَقُولُوا: هَذَا اللَّهُ خَلَقَنَا، فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ)). قَالَ: وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِ رَجُلٍ، فَقَالَ: صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قَدْ سَأَلَنِي اثْنَانِ وَهَذَا الثَّلَاثُ. أَوْ قَالَ: سَأَلَنِي وَاحِدٌ، وَهَذَا الثَّانِي. [بخاري/ اقتران النيرين ج ۵ ص ۲۸۲]

(ابوهریره) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (صلى الله عليه وسلم) فه‌رمووی: ((به‌رده‌وام خه‌ک پرسیاارتان لی‌ده‌که‌ن له‌باره‌ی زانسته‌وه ته‌نانه‌ت ده‌لین: ئە‌وه خوا ئیمه‌ی دروست کردووه، ئە‌ی کێ خوا‌ی دروست کردووه، (ابوهریره) ده‌ستی پیاویکی گرتبوو، ئینجا وتی: خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی راستیان فه‌رمووه، دووکه‌س ئە‌م پرسیااریان لی‌کردووم ئە‌مه‌ش سییه‌مه ، یان وتی: یه‌کیک لی‌ی پرسیم ئە‌مه‌ش دووه‌مه ..

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَا يَزَالُونَ يُسْأَلُونَكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ حَتَّى يَقُولُوا: هَذَا اللَّهُ، فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ)). قَالَ: فَبَيْنَا أَنَا فِي الْمَسْجِدِ إِذْ جَاءَنِي نَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ، فَقَالُوا: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، هَذَا اللَّهُ خَلَقَنَا، فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ؟ قَالَ: فَأَخَذَ حَصَى بِكَفِّهِ فَرَمَاهُمْ بِهِ، ثُمَّ قَالَ: قَوْمُوا قَوْمُوا، صَدَقَ خَلِيلِي (صلى الله عليه وسلم).

— (ابوهریره) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (صلى الله عليه وسلم) فه‌رمووی: ((به‌رده‌وام پرسیاارت لی‌ده‌که‌ن ئە‌ی (ابوهریره) هه‌تا ده‌لین: (ئە‌وه خوا‌یه، باشه‌ کێ خوا‌ی دروست کردووه)). وتی: له‌کاتی‌کا من له‌مزگه‌وت بووم چه‌ند ئە‌عرا‌بی‌هه‌ هاتن بۆلام وتیان: ئە‌ی (ابوهریره)، ئە‌وه خوا ئیمه‌ی دروست کردووه، ئە‌ی کێ خوا‌ی دروست کردووه؟ وتی: چنگی پرکرد له‌چه‌وو تیی گرتن، ئینجا وتی: هه‌ستن، هه‌ستن [برۆن] خوشه‌ویسته‌که‌م (صلى الله عليه وسلم) راستی فه‌رمووه.

(۷) له باره ی نیمان به خواو به رده و امی

۱۸- عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيِّ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ. وَفِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ: غَيْرِكَ. قَالَ: ((قُلْ: آمَنْتُ بِاللَّهِ، فَاسْتَقِمَّ)).

(سفیان) کوپی (عبدالله الثقفی) (رضی اللہ عنہ) دهلی: و تم: نهی پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) شتیکم پی بلی له باره ی نیسلامه وه که دوا ی تو له که س نه پرسم . فه رموی: ((بلی باوهرم هیناوه به خوا نینجا ریگای راست بگروه به رده و ام به له سه ری)).

(۸) به لگه کانی پیغه مبهرو (رضی اللہ عنہ) باوهر هینان پی

۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا قَدْ أُعْطِيَ مِنَ آيَاتِ مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ الْبَشَرُ، وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيَتْ وَحْيًا أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ، فَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ)). [بخاري / فضائل القرآن / كيف نزل الوحي / ٤٦٩٦]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) فه رموی: ((له پیغه مبهراندا هیچ پیغه مبهریکیان نه بووه که به لگه و سه راسیمه ی وای پی نه به خشرایبیت که وینه ی نه وه خه لک نیمان ی پی هیناوه نه وه ی منیش هیناومه (وحی) یه خوا نار دویه ته سه رم، خوا زیارم له هه موویان شوین که و ته م زیاتر بیت)).

۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ)، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) أَنَّهُ قَالَ: ((وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَنْبَغُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ، يَهُودِيٌّ، وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ)).

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغه مبهر (فه رموی ته تی: ((سویند به وه ی گیانی موحه مده ی به ده سته، که سینک نییه له م خه لکه دا باجوله که و گاوریش بن که ناوی منی بیستبی و بمری و باوهر ی به وه نه بیت که به مندا نیردراوه نه وه ده بی بی بی به نیشته جیی دوزه خ)).

۲۱- عَنْ صَالِحِ بْنِ صَالِحِ الْهَمْدَانِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: رَأَيْتُ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ خُرَّاسَانَ، سَأَلَ الشَّعْبِيَّ فَقَالَ: يَا أَبَا عَمْرٍو، إِنَّ مَنْ قَبَلْنَا مِنْ أَهْلِ خُرَّاسَانَ يَقُولُونَ فِي الرَّجُلِ إِذَا أَعْتَقَ أَمْتَهُ ثُمَّ تَزَوَّجَهَا: فَهُوَ كَالرَّأَكِبِ بَدَنْتَهُ. فَقَالَ الشَّعْبِيُّ: حَدَّثَنِي أَبُو بُرْدَةَ بْنُ أَبِي مُوسَى عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((ثَلَاثَةٌ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ: رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَأَدْرَكَ النَّبِيَّ (ﷺ)، فَأَمَّنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ

وَصَدَقَهُ، فَلَهُ أَجْرَانِ. وَعَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ تَعَالَى، وَحَقَّ سَيِّدِهِ، فَلَهُ أَجْرَانِ. وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أَمَةٌ فَغَدَّاهَا فَأَحْسَنَ غَدَاءَهَا، ثُمَّ أَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ أَدَبَهَا، ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا، فَلَهُ أَجْرَانِ)). ثُمَّ قَالَ الشَّعْبِيُّ لِلْخُرَّاسَانِيِّ: خُذْ هَذَا الْحَدِيثَ بِغَيْرِ شَيْءٍ، فَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ يَرْحَلُ فِيمَا دُونَ هَذَا إِلَى الْمَدِينَةِ. ﴿بخاری / تعلیم الرجل امته واهله/۹۷﴾

(صالح بن صالح الهمدانی) ده‌لی: (شعبی) ده‌لی: پیاویکی خه‌لکی خوراسانم دی، پرسیارى له (شعبی) کردوو وتی: ئەى (ابوعمر) خه‌لکی خوراسانی لای ئیمه هه‌ندیکیان ده‌لین: ئەو پیاوه‌ی که نيزه‌که‌که‌ی خوی نازاد بکات و پاشان خوی ماره‌ی بکات، وه‌کو ئەوه وایه که وشتریک بکات به‌خیرو به‌لام خوی سواری بییت ئینجا (شعبی) وتی: (ابوبرده) کوری (ابوموسی) له‌زاری باوکیه‌وه بۆی گیرامه‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموو یه‌تی: ((سی‌که‌س دووجار پاداشت ده‌درینه‌وه: پیاویکی (ئه‌هلی کیتاب) باوهری به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی هینابی و گه‌یشتیبت به‌پیغه‌مبه‌ری ئیسلامیش (ﷺ) باوهری به‌ویش هینابی و شوینی که وتبی و به‌راستی زانیبت دووپاداشتی هیه. دووه‌میش کۆیله‌یه‌ک مافی خوای گه‌وره‌ی ئەنجام دایبت له‌گه‌ل مافی خاوه‌نه‌که‌ی، ئەمیش دووپاداشتی هیه، سنیه‌میش پیاویک که نيزه‌کیکی هه‌بوویت و به‌باشی ژياندیبتی ئینجا به‌باشی په‌روه‌ده‌ی کردیبت، دواى ئەوه نازادی کردیبت و ماره‌ی کردیبت^(۱)، ئەمیش دووپاداشتی هیه. ئینجا (شعبی) به‌کابرای خوراسانی وت: پیاوی و هه‌بووه بۆ که‌تر له‌م فه‌رموو ده‌یه‌ش لی‌ره‌وه چوووه بۆ مه‌دینه.

(۹) سۆشت هه‌ن له هه‌ر که‌سدا هه‌بن شیرینی ئیمان ده‌چه‌ژیت

۲۲- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا

^(۱) له‌و سه‌رده‌مه‌دا که نيزه‌ک باو بووه، بۆیه ئیسلام به‌هه‌موو شیوه‌یه‌ک هه‌ولی نه‌هیشتنی دلوه‌ر، بینگومان که نازاد کراو که‌سی نه‌بوو به‌خیرو بکات ئەگه‌ر خوی ماره‌ی بکات ئەوا کارنکی زۆر باشی کردوو له‌به‌رژه‌وه‌ندی ئەو.

لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ - بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ - كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقَدَّفَ فِي النَّارِ)). [بخاری / الايمان / حلاوة الايمان / ۱۶، ۲۱]

(انس) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((سی‌ئشت هه‌ن هه‌ر که‌س تیی‌دا بی‌ت به‌رسی‌انه شیرینی ئیمان به‌ده‌ست ده‌یئنی، هه‌ر که‌س خواو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ی له‌هه‌مووشت خو‌شتر بو‌ویت، هه‌روه‌ها که‌سیکی خو‌شویست ته‌نها له‌به‌رخوا خو‌شی بو‌ویت، ئینجا پیی ناخو‌ش بی‌ت بگه‌ریته‌وه بو‌کوفر - دوا‌ی ئه‌وه‌ی خوا رزگاری کرد لی‌ی - وه‌کو چو‌ن پیی ناخو‌شه فری بد‌ریته ئاگره‌وه)).

۲۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ)).

(انس) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (که‌ستان باوهری دامه‌زراوی نییه هه‌تا منی له‌منداله‌کانی و له‌باوک و دایکی و له‌هه‌موو خه‌لکیش خو‌شتر نه‌ویت).

۲۴- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِجَارِهِ - أَوْ قَالَ: لِأَخِيهِ - مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ)).

(انس) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((سو‌یند به‌وه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته، هه‌چ به‌نده‌یه‌ک ئیمانی ناییت هه‌تا ئه‌وه‌ی بو‌خوی پیی خو‌شه بو‌دراوسی‌که‌ی . یافه‌رمووی بو‌ب‌راکه‌ی پیی خو‌ش نه‌بی‌ت)). واته: (ئیمانی ته‌واو نیه).

(۱۰) ئه‌وه‌که‌سه‌ی قایل بی‌ت به‌ په‌روه‌ردگاریتی خوا

تامی باوهری چه‌شتووه

۲۵- عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رضي الله عنه): أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا)).

(عباس) کوری (عبدالمطلب) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((تامی باوهری چه‌شتووه" ئه‌وه‌که‌سه‌ی پازی بی‌ت به‌وه‌ی که‌ خوا په‌روه‌ردگاری بی‌ت، ئیسلام ناینی بی‌ت، محمه‌د پیغه‌مبه‌ری بی‌ت)).

(۱۱) چوارشت ههن لهه رکه سدا هه بن نهوه مونافیتی ته واوه

۲۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((أَرْبَعٌ مِنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْ نِفَاقٍ حَتَّى يَدْعَهَا: إِذَا حَدَّثَ كَذَبًا، وَإِذَا عَاهَدَ عَدْرًا، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ)). غَيْرَ أَنْ فِي حَدِيثِ سُفْيَانَ: ((وَإِنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ)). [بخاري/ الايمان/ علامة المنافق/ ۲۴]

(عبدالله) كورى (عمرو) دهلى: پیغه مبهرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فهرموويه تى: ((چوارشت هه رکه س تیایدا بیئت نهوه مونافیتی ته واوه، هه رکه سیش یه کیکیانی تیدا بیئت نهوه سیفه تیکی مونافیتی تیدا یه، هه تا دهستی لیه لده گریئت، هه رکهات قسه ی کرد درو بکات، هه رکهات په یمانی دا بیسکی نیئت نه گهر به لیئى دا سه ریچی لی بکات، نه گهر درایه تى که سیکی کرد له هق لابدات و سته مى لی بکات)).

۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبًا، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أَوْثَمِنَ خَانَ)). [بخاري/ الايمان/ علامة المنافق/ ۲۳]

(ابوهریره) دهلى: پیغه مبهرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فهرموويه تى: ((نیشانه ی مونافیق سیانه: نه گهر قسه ی کرد درو بکات، نه گهر به لیئى دا نه بیات هه سر، نه گهر سپارده ی لادانرا خیانه تى لی بکات)).

(۱۲) نمونه ی نیماندار وهکو گشتو کال و نمونه ی مونافیق و

کافریش وهکو سنه و بهر وایه

۲۸- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ لَحْمَةٍ مِنَ الزَّرْعِ تُفِيئُهَا الرِّيحُ، تَصْنَعُهَا مَرَّةً وَتَعْدِلُهَا أُخْرَى حَتَّى تَهْبِجَ. وَمَثَلُ الْكَافِرِ كَمَثَلِ الْأَرْزَةِ الْمُجْدِيَةِ عَلَى أَصْلِهَا، لَا يُفِيئُهَا شَيْءٌ حَتَّى يَكُونَ انْجِعَافُهَا مَرَّةً وَاحِدَةً)). وفي الرواية: ((وتعدّلها مرة، حتى يأتيه أجله، ومثل المنافق الأرزة المجذبة التي لا يصيبها شيء)). [بخاري/ المرضي/ ماجاء في كفارة مرض/ ۵۳۱۹]

(کعب) کورى (مالک) دهلى: پیغه مبهرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فهرمووى: ((نمونه ی نیماندار وهکو رووه کیکی ته ری تازه رووا وایه، با دهیله رزینی، به ملاو به ولادا

لاری دهکاتهوه، جاریک زور لاری دهکاتهوه، جاریکیش بهرزی دهکاتهوه، ههتا وشک دهبیئت. نمونهی کافریش وهکو سنهوبهریک وایه لهسهه قهدهکهی راوهستاوه، هیچ شتیکی نایجولیننی ههتا ههکه نهدنی بهیه کجاری)) لهریوایه ته تیکیشدا ((جاریکیش راستی دهکاتهوه، ههتا کۆتایی ژیا نی دیت، نمونهی مونا فقیش وهکو سنهوبهریکی پته وایه هیچ شتیکی تووش نابییئت)) [واته: مونا فقیق تووشی دهر دو به لای دونیایی نابییئت تابییته که فاره تی گوناھی].

(۱۳) نموونهی موسلمان نمونهی دارخورمایه

۲۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((أَخْبِرُونِي بِشَجَرَةٍ شَبِهَ - أَوْ: كَالرَّجُلِ - الْمُسْلِمِ، لَا يَتَحَاتُ وَرَقَهَا، تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ)). قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَوَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّهَا النَّخْلَةُ، وَرَأَيْتُ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ لَنَا يَتَكَلَّمَانِ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَتَكَلَّمَ أَوْ أَقُولَ شَيْئًا، فَقَالَ عُمَرُ: لَأَنْ تَكُونَ قَلْتَهَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كَذَا وَكَذَا. (بخاری/ العلم / قول المحدث حدثنا / ۶۱)

(عبدالله) کوری (عمر) دهلی: له خزمهت پیغه مبهری خوادا (رضی الله عنه) بووین فهرمووی: ((ناگادارم بکهن له دره ختیکی وینهی موسلمان بیئت یا : وه کو پیاویکی موسلمان، که گه لاکانی ناوهریئت و هه موو کاتیکی بهری خوی ده دات)).

(ابن عمر) وتی: هات به دلما نهوه دارخورمایه، (عمر) و (ابوبکر) م بینی قسه یان نه ده کرد، منیش پیم ناخوش بوو قسه بکه م یاشتیکی بلیم عومهر وتی: نه گهر بتوتایا نه وهنده و نه وهندهم له لاخو شتر بوو.

(۱۴) شهرم کردن به شیکه له ئیمان

۳۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((الْإِيمَانُ بِضَعِّ وَسَبْعُونَ - أَوْ: بِضَعِّ وَسِتُّونَ - شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَدَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ)). (بخاری/ الايمان / امور الايمان / ۹)

(ابوهریره) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) فهرموویه تی: ((ئیمان چه فتاو نه وهنده - یا شهست و نه وهنده - به شه ، گه وره ترینیان وتنی شایه تومانه، بچوو کترینیان لابرندی کۆسپیکه له سهه ریگیاهه، شهرم و چه یا به شیکه له ئیمان)).

۳۱- عن أبي قتادة (رضي الله عنه) قال: كنا عند عمران بن حصين في رهط، منا وبيننا بشير بن كعب، فحدثنا عمران يومئذ قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): ((الحياء خير كله. أو قال: الحياء كله خير)). فقال بشير بن كعب: إنا لنجد في بعض الكتب - أو الحكمة - أن منه سكينه ووقاراً لله تعالى، ومنه ضعف. قال: فعضب عمران حتى احمرتاً عيناه، وقال: ألا أراني أحدثك عن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وتعارض فيه؟ قال: فأعاد عمران الحديث، قال: فأعاد بشير، فعضب عمران، فما زلنا نقول: إنه منا يا أبا نجيد، إنه لا بأس به. (بخاري/ الادب/ المياد/ ۵۷۶۶هـ)

(ابو قتادة) (رضي الله عنه) دهلی: ئیمه کومه لیک لای (عمران) کورپی (حصین) بووین، (بشیر) کورپی (کعب) یشمان له ناودابوو، (عمران) قسه ی بوکر دین و وتی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) (شهرم و حه یا خیره هه مووی)) یا فهرمووی: (شهرم و حه یا هه مووی خیره) ئینجا (بشیر) کورپی (کعب) وتی: ئیمه له هه ندی کتیبدا یا حیکمه تدا. ده بینین، شهرم به شیکی نارامی و له سه رخوییه و ریزگرتنه له خوای گه وره، هه ندیکیشی لاوازییه، دهلی: عمران تووره بوو هه تا چاوه کانی سوورپه لگه ران وتی: ئایا نایبیزی من له پیغه مبهری خواوه بووت ده گپرمه وه که چی تو ناره زایی تیاده رده بریت؟ دهلی: (عمران) فهرمووده که ی دووباره کرده وه، وتی: (بشیر) یش قسه که ی خووی دووباره کرده وه، ئینجا (عمران) تووره بوو، ئیمه ش به به رده و امی ده مانوت: ئه ی (ابو نجید) نه ویش له ئیمه یه و پیاویکی خراب نییه.

(۱۵) دراوسیتی چاک و ریزی میوان به شیکه له باوهره

۳۲- عن أبي شريح الخزاعي (رضي الله عنه): أن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: ((من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليحسن إلى جاره، ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه، ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت)). (بخاري/ الادب/ من كان يؤمن بالله واليوم الآخر / ۵۶۷۳هـ)

(ابو شريح الخزاعي) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فهرمووییه تی: ((هر کهس باوهری به خواو روژی دواپی هه یه، با چاک بیت له گه ل دراوسیکه ی، هر کهس باوهری به خواو روژی دواپی هه یه باریز له میوانه که ی بگریت، هر کهس باوهری به خواو به روژی دواپی هه یه با چاک بلیت یان بی دهنگ بیت)).

(۱۶) هه رکهس دراوسیکه ی له شهرو خراپه ی نه مین نه بیته

ناچیته به ههشت

۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَّا يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَائِقَهُ)). [بخاري/ الادب/ اثم من لامن جاره / ۵۶۷۰]

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فرموویه تی: ((ناچیته به ههشت نه وهی دراوسیکه ی له شهرو خراپه ی نه مین نه بیته)).

(۱۷) گورینی خراپه به دهست و به زمان و به دل به شیکه له نیمان

۳۴- عَنْ طَارِقِ بْنِ شَهَابٍ قَالَ: أَوَّلُ مَنْ بَدَأَ بِالْخُطْبَةِ يَوْمَ الْعِيدِ قَبْلَ الصَّلَاةِ مَرْوَانُ، فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: الصَّلَاةُ قَبْلَ الْخُطْبَةِ. فَقَالَ: قَدْ تَرَكَ مَا هُنَالِكَ، فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَمَّا هَذَا فَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ)).

(طارق کوری) (شهاب) دهلی: یه کهم کهس له روژی جهژنا له پیش نویژدا دهستی کرد به وتار خویندنه وه مهروان بوو، پیاویک ههستاو وتی: نویژ له پیش وتاره وهیه، وتی: نهو سوننه ته وازی لی هینراوه (ابو سعید) وتی: به لام نه م پیاوه نه وهی له سهری بوو گه یاندی بیستومه له پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فرموویه تی: ((هه رکهس له نیوه خراپه یه کی دی بابه دهست بیگوریت نه گهر نهیتوانی به زمانی، نه گهر نهیتوانی به دلی، نه وهش لاوازترین نیمان)).

۳۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي إِلَّا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُونَ وَأَصْحَابٌ، يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتَدُونَ بِأَمْرِهِ، ثُمَّ إِنَّهَا تَخْلَفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ يَقُولُونَ مَا لَّا يَفْعَلُونَ، وَيَفْعَلُونَ مَا لَّا يُؤْمَرُونَ، فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ حَبَّةٌ خَرْدَلٍ)). قَالَ أَبُو رَافِعٍ: فَحَدَّثْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ فَأَنْكَرَهُ عَلَيَّ، فَقَدِمَ ابْنُ مَسْعُودٍ فَنَزَلَ بِقَنَاةَ، فَاسْتَتَبَعَنِي إِلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ (رضي الله عنه) يَعُودُهُ، فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُ، فَلَمَّا جَلَسْنَا سَأَلْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ، فَحَدَّثَنِيهِ كَمَا حَدَّثْتُهُ ابْنَ عُمَرَ.

(عبدالله) کوری (مسعود) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فرمووی: ((پیغه مبهری نییه که خوای گه وره نار دبیته بو ناو گه لیکی له پیش مندا که له ناو

ئەوگە لەدا حەواری بو هاو ئەلی نەبیت، سوننەتەکانیان جی بەجی کردوو و شوین
 فەرمانەکانی کە وتوون، ئینجا دوای ئەمان خەڵکانیک شوینیان کە وتوون، ئەو هی
 دەیلین نایکەن بە کردەو، کردەو گەلیکیش دەکەن کە فەرمانیان پی نەکراو،
 هەرکەس بەرگرییان بکات بە دەست ئەو ئیماندارە، هەرکەس بەرگرییان بکات
 بە زمان ئەو ئیماندارە، هەرکەس سیش بەرگرییان بکات بە دل ئەویش ئیماندارە،
 ئیتر لە دوای ئەو بە قەد دەنکە خەرتە لە یەک ئیمان نابیت (ابو رافع) وتی: ئەمەم
 بو (عبدالله) کوپی (عمر) گیرایەو ئینکاری کرد، ئینجا (ابن مسعود) هات
 لە قەنات دابەزی (عبدالله) کوپی (عمر) (ﷺ) شوین خوی خستەم و بردمی بو
 سەردانی منیش لە گەنیا رویشتم، کاتی دانیشتین لە بارە ی ئەم فەرموودە یەو
 لە (ابن مسعود) م پرسی ئەویش بوی گیراینەو وەکو من بو (عمر) م گیرایەو.

(۱۸) عەلی خوشناوی ئیماندار نەبی، رقیشی لیم نیه مونا فیق نەبی

۳۶- عَنْ زَبِّ بْنِ حُبَيْشٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (رضي الله عنه): وَالَّذِي فَلَقَ
 الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، إِنَّهُ لَعَهْدُ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ (ﷺ) إِلَيَّ: أَنْ لَا يُحِبَّنِي إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا
 يُبْغِضَنِي إِلَّا مُنَافِقٌ.

(ز) کوپی (حبیش) (ﷺ) دەلی: علی کوپی ابی طالب (ﷺ) وتی: سویند
 بەو هی تووی تەقاندوو، گیانی کردە بەر هەموو گیانلە بەرک، ئەو پەیمان
 پیغەمبەری (ﷺ) نە خویندەوارە بو من: کەس منی خوشناویت ئیماندار نەبیت
 رقیشی لیم نیه مونا فیق نەبی.

(۱۹) خوشەو یستی (انصار) نیشانە ی ئیمانە، رق لیبوونیشیان

دوو روویە

۳۷- عَنْ الْبَرَاءِ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنَّهُ قَالَ فِي الْأَنْصَارِ: ((لَا يُحِبُّهُمْ إِلَّا
 مُؤْمِنٌ. وَلَا يُبْغِضُهُمْ إِلَّا مُنَافِقٌ. مَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ)).
 (البراء) (ﷺ) دەلی: پیغەمبەری خوا (ﷺ) لە بارە ی (انصار) هەو فەرموویەتی:
 (خوشی ناوین جگە لە ئیماندار، رقیشی لیان نیه جگە لە دوو روو، هەرکەس
 خوشی بوین خوا خوشی دەوینت، هەرکەس سیش رقی لیان بیت خوا رقی
 نیهتی).

(۲۰) نیمان پهنا دهباتهوه بومهدینه

۳۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((إِنَّ الْإِيمَانَ لِيَأْرِزُ إِلَى الْمَدِينَةِ كَمَا تَأْرِزُ الْحَيَّةُ إِلَى جُحْرِهَا)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: بیستم له پیغه مبهری، خوا (رضي الله عنه) فرموویه تی: (له راستیدا نیمان پهنا دهباتهوه بومهدینه هروکو مار پهنا بومهدینه کوی خوی دهباتهوه).

(۲۱) نیمان و حکمهت یه مهنین

۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: ((جَاءَ أَهْلُ الْيَمَنِ، هُمْ أَرْقُ أَفْنَدَةً، وَأَضْعَفُ قُلُوبًا، الْإِيمَانُ يَمَانٌ، وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ. السَّكِينَةُ فِي أَهْلِ الْغَنَمِ، الْفَخْرُ وَالْخِيَاءُ فِي الْفَدَّادِينَ أَهْلِ الْوَبْرِ، قَبْلَ مَطْلِعِ الشَّمْسِ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: بیستم له پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فرمووی: (خه لکی یه مهن هاتن که خه لکی دلناسک و دلنه رمن، نیمان له ناو خه لکی یه مهن دا مهن زراوه حکمه تیش یه مهنیه، نارامی و بی فیزی لای مپرداره کانه، شانازی و خوبه زلزانین لای دنگ زله خاوهن و شتره کانه نه وانه لای خور هه لاته وهن).

۴۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((غَلِظُ الْقُلُوبِ وَ الْجَفَاءُ فِي الْمَشْرِقِ، وَ الْإِيمَانُ فِي أَهْلِ الْحِجَازِ)).

(جابر کوری) (عبدالله) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فرموویه تی: (دلپره قی ووشکی له خوره لاته و، باوه ریش لای خه لکی حیزاره).

(۲۲) نهوهی نیمان نه هیئی کرداری باش سوودی پیناگه یئی

۴۱- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ابْنُ جُدْعَانَ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ يَصِلُ الرَّحِمَ، وَيُطْعِمُ الْمَسْكِينِ، فَهَلْ ذَاكَ نَافِعُهُ؟ قَالَ: ((لَا يَنْفَعُهُ، إِنَّهُ لَمْ يَقُلْ يَوْمًا: رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ)).

(عائشه) (رضي الله عنها) دهلی: وتم: نهی پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) (ابن جدعان) له سهردهمی نه فامیدا سهردانی که سوکاری خوی دهکرد، خواردنی دها بهه ژاران، نایا نهوه سوودی هه بووه بوی؟ فرمووی: (نه خیر، سوودی پی ناناگه یئی، چونکه نه و روزیک له روزان نه یوتووه: خویا له گوناگه کانه خوش ببه له روزی قیامه تدا).

(۲۳) ناچنه بههشت تا ایمان نههینن

۴۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْلَا أَدَلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْتَنُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغهمبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) فرمویهتی: ((ناچنه بههشت ههتا ایمان نههینن، ایمانیش ناهینن، ههتا یهکترتان خوش نهویت، نایا شتیکتان پی بلیم نهگهر بیکن یهکترتان خوشدهویت؟ سهلام لهیهکتری زوربکن)).

(۲۴) زیناکهر لهکاتی زینادا ایمانی نییه

۴۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَا يَزِنِي الرَّانِي حِينَ يَزِنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ)). وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُلْحِقُ مَعَهُنَّ: ((وَلَا يَنْتَهَبُ نُهْبَةَ ذَاتِ شَرَفٍ يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ حِينَ يَنْتَهَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ)). وَفِي حَدِيثِ هَمَامٍ: ((يَرْفَعُ إِلَيْهِ الْمُؤْمِنُونَ أَعْيُنَهُمْ فِيهَا وَهُوَ حِينَ يَنْتَهَبُهَا مُؤْمِنٌ)) وَزَادَ: ((وَلَا يَغُلُّ أَحَدُكُمْ حِينَ يَغُلُّ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، فَإِيَّاكُمْ إِيَّاكُمْ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغهمبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) فرمویهتی: ((زیناکهر لهکاتیکیدا کهزینادهکات ایمانی نییه، دزیش لهکاتی دزی کردنه کهیدا ایمانی نییه، ناروق خوریش لهکاتی ناروق خواردنه کهیدا ایمانی نییه، جهردهش لهکاتیکیا شتیکی گرانبهها که خهک چاوی تی بریبی، تالان بکات ایمانی نییه) (ابوهریره) لهریوایهتی (همام) یشدا نه مهی زیاد کردوه: خیانه تکاریشتان لهکاتی خیانهت کردنه کهیدا ایمانی نییه، کهواته: ریای خوتان بن، ریای خوتان بن)).

(۲۵) ایماندار دووجار لهیهک کونهوه ناگه زرییت

۴۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَا يُلْدَعُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرِ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغهمبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) فرموی: (ایماندار لهیهک کونهوه دووجار ناگه زرییت).

(۲۶) وهسوسه له ئیماندا

۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) فَسَأَلُوهُ: إِنَّا نَجِدُ فِي أَنْفُسِنَا مَا يَتَعَاطَمُ أَحَدُنَا أَنْ يَتَكَلَّمَ بِهِ. قَالَ: ((وَقَدْ وَجَدْتُمُوهُ)). قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: ذَاكَ صَرِيحُ الْإِيمَانِ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: کهسانیک له هاوه لانی پیغه مبهری (رضي الله عنه) هاتن بوخزمه تی و پرسیاریان لیکرد: ئیمه شتانیک دیت به دلماندا ده برینی زور قورسه له لامان، فهرموی: به راستی ئەمه تان تووش هاتوو؟ وتیان: بهلی: فهرموی: ده ئەوه ئیمانی پاکه.

(۲۷) گه وره ترین گوناهاوه ل بو خوا بریاردانه

۴۶- عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: ((أَلَا أَنْبَأُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ - ثَلَاثًا - : الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعَقْوُقُ الْوَالِدَيْنِ، وَشَهَادَةُ الزُّورِ. أَوْ: قَوْلُ الزُّورِ)). وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مُتَكِنًا فَجَلَسَ، فَمَا زَالَ يُكْرِرُهَا حَتَّى قُلْنَا: لَيْتَهُ سَكَتَ. [بخاري/ الشهادات/ ما قيل في شهادة الزور/ ۲۵۱۱]

(عبدالرحمن) کوری (ابی بکره) دهلی: باوکم وتی: ئیمه له خزمهت پیغه مبهری خوادا (رضي الله عنه) بووین، فهرموی: ئایا ئاگادارتان نه کهم له گه وره ترین گوناهاه گه وره کان، سی جار ئەمه ی فهرمو ئینجا فهرموی: ((هاوه ل بو خوا بریاردان، ئازاردانی دلی دایک و باوک، شایه تی دانی دۆرو ناهه ق یان وتهی دۆرو ناهه ق)). له وکاته دا پیغه مبهری (رضي الله عنه) پالی دابوووه ئینجا دانیشته بهردهوام ئەمه ی دوایی دوویات ده کرده وه، ههتا وتمان: خۆزگه بیدهنگ ده بوو.

۴۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤْبَقَاتِ)). قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: ((الشَّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسَّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَآكُلُ الرَّبَا، وَآكُلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُخَضَّبَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ)). [بخاري/ الوصايا/ ان الذين ياكلون اموال اليتامى/ ۲۶۱۵]

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری (فهرموی تهی): ((دووربکه ونه وه له وحهوت گوناهاه ی که ئاده میزاد تیا ده بهن)) وتیان: ئەوانه چین ئەه ی پیغه مبهری خوا فهرموی: ((هاوه ل بو خوا بریاردان، جادوو، کوشتنی ئاده میزاد که خوا هه رامی کردوو، مه گهر به هه قی خۆی، سوو خواردن، خواردنی مالی هه تیوو، پشت هه لکردن له روژی جهنگی کافراند، بوختان کردن بو ئافره تانی باوهر داری بی ئاگای پاکداوین)).

(۲۸) له‌دوای من مه‌بنه‌وه به‌کافرو

هه‌ندیکتان له‌گه‌ردنی هه‌ندیکتان بدهن

۴۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: ((وَيَحْكُمُ - أَوْ قَالَ: وَيُنْكُمُ - لَنَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ)).

(عبدالله) كورى (عم) (صلى الله عليه وسلم) ده‌لى: پيڤه‌مبه‌رى خوا (صلى الله عليه وسلم) له‌حه‌جى مالنوا و اييدا
فه‌رموى: كوستان كه‌ويت، له‌دوای من مه‌بنه‌وه به‌کافرو هه‌ندیکتان بدهن
له‌گه‌ردنی هه‌ندیکتان).

(۲۹) لادان له‌رشته‌ی باوك كوفره

۴۹- عَنْ أَبِي عَثْمَانَ قَالَ: لَمَّا ادَّعَى زِيَادٌ لَقِيَتْ أَبَا بَكْرَةَ (رضي الله عنه)، فَقُلْتُ لَهُ: مَا هَذَا الَّذِي صَنَعْتُمْ؟ إِنِّي سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ يَقُولًا: سَمِعَ أُذُنَايَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ يَقُولُ: ((مَنْ ادَّعَى أَبَا فِي الْإِسْلَامِ غَيْرَ أَبِيهِ، يَعْلَمُ أَنَّهُ غَيْرُ أَبِيهِ، فَالْجَنَّةُ عَلَيْهِ حَرَامٌ)). فَقَالَ أَبُو بَكْرَةَ: وَأَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). [بخاري/ الفرائق/ من ادعى الى غير ابيه/ ۶۳۸۵]

(ابو عثمان) ده‌لى: كاتى (زياد) يان كرد به‌كورى پياويك كه‌باوگى خوئى
نه‌بوو، به‌ (ابوبكره) گه‌يشتم (صلى الله عليه وسلم) پيموت: نه‌و كاره چييه كرد و وتانه؟ من
له‌ (سعد) كورى (ابى وقاص) م بيستوو ده‌يوت: به‌م دوو گوئيهم له‌پيڤه‌مبه‌رى
خوام (صلى الله عليه وسلم) بيستوو ده‌يفه‌رموو: ((هه‌ركه‌س له‌ئيسلامدا جگه له‌باوكى خوئى
باوكيكي تر بو خوئى دابنى، بيشرانى كه‌باوكى نيه، نه‌وه به‌هه‌شت حه‌رامه
لنى). ابوبكره وتى: منيش [نه‌وهم] له‌پيڤه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وسلم) بيستوو.

(۳۰) نه‌وه‌ی به‌براکه‌ی بلى کافر

۵۰- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضي الله عنه): أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: ((لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ ادَّعَى لِغَيْرِ أَبِيهِ وَهُوَ يَعْلَمُهُ إِلَّا كَفَرَ، وَمَنْ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ فَلَيْسَ مِنْهُ، وَلَيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. وَمَنْ دَعَا رَجُلًا بِالْكَفْرِ أَوْ قَالَ: عَدُوَّ اللَّهِ، وَلَيْسَ كَذَلِكَ، إِلَّا حَارَ عَلَيْهِ)). [بخاري/ المناقب/ نسبة اليمين الى اسماعيل/ ۳۳۱۷]

(ابوذر) (صلى الله عليه وسلم) ده‌لى: له‌پيڤه‌مبه‌رى خواى (صلى الله عليه وسلم) بيستوو ده‌يفه‌رموو:
(هه‌ركه‌سيك به‌ناوى جگه له‌باوكيه‌وه ناوى خوئى بنيت بيشرانيت، نه‌وه كافر
ده‌ييت، هه‌ركه‌سيش خوئى به‌خاوه‌نى شتيك بزانيت كه‌هى خوئى نه‌بيت، نه‌وه

له ئیمه نییه، باجیی خوئی له ناو ئاگردا خوش بکات، هه رکه سیش پیاویک به کافر بانگ بکات، پئی بلی: دوشمنی خوا، وایش نه بیئت، ئه وه بو خوئی ده گه ریته وه.

۵۱. عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مسعود (رضي الله عنه) قَالَ: رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الذَّنْبِ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((أَنْ تَدْعُوَ لِلَّهِ نِدَاءً وَهُوَ خَلْقَكَ)). قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: ((أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ مَخَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ)). قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: ((أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ)). فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تَصْدِيقَهَا: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾. ﴿الفرقان:﴾ [اقرآن/ النيرين/ بخاري/ ۱۴۸/۲۸۰ ب ۱ ج ۴۰۴]

(عبدالله) کوری (مسعود) (رضي الله عنه) دهلی: پیاویک وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) کام گونا هه لای خوا گه وره ترین گونا هه؟ فه رمووی: ((ئه وه یه ها وه ل بو خوا دابنئی که ئه و دروستی کردووی)) وتی: ئینجا چی تر؟ فه رمووی: ((ئه وه یه که منداله که ت بکوژیست له ترسی ئه وه ی له گه لتا ده خوات [واته له ترسی به خیو کردنی]، وتی: ئینجا چی تر؟ فه رمووی: (ئه وه یه ده ست درئی به دره وشتی بکه یته سه ر خیزانی دراوسیت)) خوای گه وره ش بو به راستگی رانی قسه کانی پیغه مبهر (رضي الله عنه) ئه م ئایه ته ی نارده خواره وه: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾. ﴿الفرقان: ۶۸﴾.

واته: ئه وان ه ی جو ره خوایه کی تر له گه ل خوادا نا په رستن، که سیکی ش نا کوژن که خوا کوشتنی حه رام کردو وه مه گه ر به هه ق و ره وا، زیناش نا که ن، ئه وه ی ئه و جو ره کاره خراپانه ئه نجام بدات ئه و اتووشی سزاده بیئت.

(۲۱) که سیك بهرئو شهريکی بو خوا دانه نابی ده چيته به ههشت

۵۲. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْمُوجِبَاتُ؟ قَالَ: ((مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ)).

(جابر) کوری (عبدالله) (رضي الله عنه) دهلی: پیاویک هاته خزمهت پیغه مبهر (رضي الله عنه) وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) ئه و دوو سیفه ته ی مرو ؤه شایانی به هه شت و دۆزه خ ده که ن چین؟ فه رمووی: هه رکه س مردو هه ی شتیکی نه کردبی به ها وه ل بو خوا

ده‌چیته به‌هه‌شت، هه‌رکه‌سیش مرد شتیکی کردبی به‌هاوه‌ل بو خوا ده‌چیته ناگره‌وه).

۵۳- عن أَبِي الْأَسْوَدِ الدِّيَلِيِّ: أَنَّ أَبَا ذَرٍّ (رضي الله عنه) حَدَّثَهُ أَنَّهُ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ نَائِمٌ، عَلَيْهِ ثَوْبٌ أَبْيَضٌ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ فَإِذَا هُوَ نَائِمٌ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ وَقَدْ اسْتَيْقَظَ، فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: ((مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ)). قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: ((وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ)) قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: ((وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ)). ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ فِي الرَّابِعَةِ: ((عَلَى رَغِمِ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ)). قَالَ: فَخَرَجَ أَبُو ذَرٍّ وَهُوَ يَقُولُ: وَإِنْ رَغِمَ أَنْفُ أَبِي ذَرٍّ [بخاري/الجنائز/ في الجنائز/ ۱۱۸۰]

(ابو اسود الدیلی) ده‌لی: (ابو ذر) بو‌ی گپراوه‌ته‌وه و توویه‌تی: چومه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه) نوستبوو، سه‌رچه‌فیک‌ی سپی به‌سه‌ره‌وه بوو، جاریک‌ی تر هاتمه‌وه هه‌رنوستبوو، پاشان جاریک‌ی تر هاتمه‌وه خزمه‌تی هه‌ستابوو، له‌خزمه‌تیا دانیشتم، فه‌رمووی: ((هه‌ر به‌نده‌یه‌ک (لا اله الا الله) ی و تدبی‌و له‌سه‌ر نه‌وه مردبی‌ت، ده‌چیته به‌هه‌شته‌وه)). و تم: نه‌گه‌ر داوین پیسی و دزیشی کردبی‌ت؟ فه‌رمووی: ((نه‌گه‌ر داوین پیسی و دزیشی کردبی‌ت)). و تم: نه‌گه‌ر داوین پیسی و دزیشی کردبی‌ت؟ سی‌جار فه‌رمووی: ((با داوین پیسی و دزیشی کردبی‌ت) ئینجا له‌چواره‌م جاردا فه‌رمووی: (بالوتی نه‌بو‌دزیش بدات له‌خؤل)، ده‌لی (ابو ذر) هاته‌ده‌ره‌وه له‌به‌رخویه‌وه هه‌ر ده‌یوت: بالوتی نه‌بو‌دزیش بدات له‌خؤل.

(۲۲) ناچیته به‌هه‌شت نه‌وه‌ی به‌قه‌د گه‌ردیک خویه‌زلزانی‌نی تیدابی‌ت

۵۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ)). قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا، وَنَعْلُهُ حَسَنَةً؟ قَالَ: ((إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبْرُ بَطْرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ)).

(عبدالله) کو‌ری (مسعود) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه) فه‌رمووی: ((ناچیته به‌هه‌شت نه‌وه‌ی به‌قه‌د گه‌ردیک خویه‌زلزانی‌نی تیدابی‌ت))، پیاویک و تی: پیاوی حمزه‌مکات جلو‌به‌رگه‌که‌ی جوان بی‌ت، نه‌عه‌کانی جوان بی‌ت؟ فه‌رمووی: ((خوا

جوانه و جوانی خوش دهویت، خوبه زلزانی بریتی به له پره تکر دنه وهی هه ق و راستی و به سوک سهیرکردنی خه لکی).

(۳۲) ته شهردان له ره چه لهک و شین و شه پور له کوفره

۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((اِثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّغْنُ فِي النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری (رضي الله عنه) فرمویه تی: (دوو جور له خه لکی کوفریان تیدایه، تانه و ته شهردان له ره چه لهک و شین و شه پور له سهیر مردوو).

(۳۴) نه وهی دهلی به هوی که شوهه واوه بارانمان بو باری کافر

۵۶- عَنْ زَيْدِ ابْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَّةِ فِي إِثْرِ السَّمَاءِ كَأَنَّكَ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا أَنْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَيَّ النَّاسُ فَقَالَ: ((هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ)). قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ((قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ: فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِنَوْءٍ كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ)). [بخاري/ صفة الصلاة/ يستقبل الامام الناس/ ۸۱۰]

(زید) کوپی (خالد الجهنی) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) نویژی به یانی بو کردین له حوده یبیه له دوای باران بارین، کاتی سهلامی دایه وه روی کرده خه لکه که وه فرموی: ((نایا ده زانن په روهردگارتان چی فرمووه)) وتیان: خواو پیغه مبهره که ی (رضي الله عنه) زانن، فرموی: (فرمویه تی: به نده کانه هه یانه بروای پیمه، هه شیانه کافر، نه وانهی که ده لئین: خوای گه وه به به زهی خوی بارانی بو بارانین، نه وه باوهری به من هه یه کافر به نه ستیره، به لام نه وانهی که ده لئین: به هوی جو له ی نه ستیره کانه وه بارانمان بو باری نه وه باوهری به خوا نییه و باوهری به نه ستیره هه یه)

(۳۵) پشتیوانم خواو باوهرداره چاکه گانن

۵۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) جِهَارًا غَيْرَ سِرٍّ يَقُولُ: ((أَلَا إِنَّ آلَ أَبِي - يَعْنِي فَلَانًا - لَيَسُوا لِي بِأَوْلِيَاءَ، إِنَّمَا وَلِيِّيَ اللَّهُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ)).

(عمرو) کورپی (عاص) (ﷺ) ده لئی: له پیغه مبهری خوام (ﷺ) بیستووه، به ئاشکرا نه که به نهیئی، ده یفه رموو: ((بایزان که سوکاری باو کم پشتیوان و هاوکاری من نین، به لکو پشتیوانم خواو باوهر داره چاکه کانن)).

(۳۶) پاداشتی چاکه ی ئیماندار له دنیاو له قیامه تیشدایه

به لām کافر هر له دنیا دایه

۵۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطَىٰ بِهَا فِي الدُّنْيَا، وَيُجْزَىٰ بِهَا فِي الْآخِرَةِ. وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتٍ مَا عَمِلَ بِهَا لِلَّهِ فِي الدُّنْيَا، حَتَّىٰ إِذَا أَفْضَىٰ إِلَى الْآخِرَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَىٰ بِهَا)).

(انس) کورپی (مالک) (ﷺ) ده لئی: پیغه مبهر (ﷺ) فهرموویه تی: ((خوا سته م له ئیمانداران ناکات و له پاداشتی چاکه دا له دنیا شد او له قیامه تیشدا پاداشتیان ده داته وه، به لām کافر پاداشتی نه و کارانه ی ﴿به خه یالی خو ی﴾ بو خوا کردوویه تی هر له دنیا دا ده دریته وه، بو نه وه ی که گه یشته قیامه ت هیچ چاکه یه کی نه مینی که له وی پاداشتی بدریته وه.

(۳۷) ئیسلام چیه؟ روونکردنه وه ی نیشانه کانی

۵۹- عن طلحة بن عبيد الله (رضي الله عنه) قال: جاء رجل إلى رسول الله (ﷺ) من أهل نجد، ثائر الرأس، نسمع دوي صوته ولما نطقه ما يقول، حتى دنا من رسول الله (ﷺ)، فإذا هو يسأل عن الإسلام، فقال رسول الله (ﷺ): ((خمس صلوات في اليوم والليلة)). فقال: هل علي غيرهن؟ قال: ((لا، إلا أن تطوع، وصيام شهر رمضان)). قال: هل علي غيره؟ فقال: ((لا، إلا أن تطوع)). وذكر له رسول الله (ﷺ) الزكاة، فقال: هل علي غيرها؟ قال: ((لا، إلا أن تطوع)). قال: فأدبر الرجل وهو يقول: والله لا أزيد على هذا ولما أنقص منه. فقال رسول الله (ﷺ): ((أفلق إن صدق)). وفي رواية قال: فقال رسول الله (ﷺ): ((أفلق - وأبيه - إن صدق. أو: دخل الجنة - وأبيه - إن صدق)). ﴿بخاري/ الايمان/ الزكاة في الاسلام/ ۴۶﴾

(طلحة) کورپی (عبدالله) (ﷺ) ده لئی: پیاویکی خه لکی نه جد هاته خزمه ت پیغه مبهر (ﷺ) قرئی ئالوز کابوو، گو ئیمان له بو له بو لئی بوو به لām نه مانده زانی چی مهنیت، هه تا نزیک بوویه وه له پیغه مبهر (ﷺ) تومه س ده یه وی پرسیری لی بکات له باره ی ئیسلامه وه، پیغه مبهر (ﷺ) فهرمووی: ((پینج نوێژ له شه ووروزێ کدا))

وتی: ئەی بیجگه له‌و پینچه هیچی ترم له‌سه‌ره؟ فه‌رمووی: ((نه‌خیر، مه‌گه‌ر خۆت خۆبه‌خشانه بیکه‌یت، هه‌روه‌ها رۆژووی مانگی رهمه‌زان)) وتی: ئایا جگه‌له‌و [مانگه‌م] له‌سه‌ره؟ فه‌رمووی: ((نه‌خیر، مه‌گه‌ر خۆبه‌خشانه بیکه‌یت)) ئینجا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ناوی زه‌کاتیشی هینا، پیاوه‌که‌ وتی: ئایا له‌وه‌زیاترم له‌سه‌ره؟ فه‌رمووی: ((نه‌خیر، مه‌گه‌ر خۆبه‌خشانه بیده‌یت)) ئینجا پیاوه‌که‌ گه‌رایه‌وه‌و له‌به‌رخۆیه‌وه‌ ده‌یووت: سویند به‌خوا نه‌له‌وه‌ زیاد ده‌که‌م و نه‌لیشی که‌مه‌که‌مه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر راست بکات رزگاری ئه‌بیت)).

(۳۸) ئیسلام له‌سه‌ر پینچ شت بنیات نراوه

۶۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: عَلَى أَنْ يُوحَدَ اللَّهُ، وَأَقَامَ الصَّلَاةَ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ، وَصِيَامَ رَمَضَانَ، وَالْحَجَّ)). فَقَالَ رَجُلٌ: الْحَجُّ وَصِيَامُ رَمَضَانَ؟ فَقَالَ: لَأَ، صِيَامُ رَمَضَانَ وَالْحَجُّ، هَكَذَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)). [بخاری/ الايمان/ وقول النبي (ﷺ) بني / ... / ۸]

(ابن عمر (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((ئیسلام له‌سه‌ر پینچ شت بنیات نراوه: خوا به‌یه‌ک بناسیت، نوێژ بکه‌یت، زه‌کات بده‌یت، رۆژووی رهمه‌زان بگریت، چه‌ج بکه‌یت)) پیاویک وتی: چه‌ج و رۆژووی رهمه‌زان؟ له‌وه‌لامدا وتی: نه‌خیر، رۆژووی رهمه‌زان و چه‌ج، به‌م شیوه‌یه‌ له‌پیغه‌مبه‌رم (ﷺ) بیستوه‌.

(۳۹) له‌ئیسلامدا چی خیره‌؟

۶۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ): أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: ((تَطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ)). [بخاری/ الايمان/ اطعام الطعام/ ۱۲]

(عبدالله (رضی اللہ عنہ) کوپی (عمرو) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیاویک پرسیا‌ری له‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کرد، وتی: له‌ئیسلامدا چی خیره‌؟ فه‌رمووی: ((خۆراک به‌خشیت و سه‌لام بکه‌یت له‌وه‌ی ده‌یناسیت و له‌وه‌ش که‌نایناسیت)).

(۴۰) ئیسلام پیش خۆی ده‌سپێته‌وه‌، چه‌ج و کوچیش هه‌روه‌ها

۶۲- عَنْ ابْنِ شِمَاسَةَ الْمُهْرِيِّ قَالَ: حَضَرْنَا عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ (رضی اللہ عنہ) وَهُوَ فِي سِيَاقَةِ الْمَوْتِ، فَبَكَى طَوِيلًا، وَحَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى الْجِدَارِ، فَجَعَلَ ابْنُهُ يَقُولُ: يَا أَبَتَاهُ،

أَمَا بَشَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بِكَذَا؟ أَمَا بَشَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بِكَذَا؟ قَالَ: فَأَقْبَلَ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: إِنْ أَفْضَلَ مَا نُعِدُّ شَهَادَةً أَنْ لَنَا إِلَهًا إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، إِنِّي قَدْ كُنْتُ عَلَى أَطْبَاقِ ثَلَاثٍ: لَقَدْ رَأَيْتُنِي وَمَا أَحَدٌ أَشَدَّ بُغْضًا لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مِنِّي، وَلَا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَكُونَ قَدْ اسْتَمَكَنْتُ مِنْهُ فَقَتَلْتُهُ، فَلَوْ مِتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَكُنْتُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ. فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) فَقُلْتُ: ابْسُطْ يَمِينَكَ فَلَأُبَايِعَكَ، فَبَسَطَ يَمِينَهُ، قَالَ فَقَبِضْتُ يَدِي، قَالَ: ((مَا لَكَ يَا عَمْرُو)). قَالَ: قُلْتُ: أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ. قَالَ: ((تَشْتَرِطُ بِمَاذَا)). قُلْتُ: أَنْ يُغْفَرَ لِي. قَالَ: ((أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ، وَأَنَّ الْهَجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا، وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ)). وَمَا كَانَ أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَلَا أَجَلَ فِي عَيْنِي مِنْهُ، وَمَا كُنْتُ أُطِيقُ أَنْ أَمْلَأَ عَيْنِي مِنْهُ إِجْلَالًا لَهُ، وَلَوْ سُنَلْتُ أَنْ أَصْفَهُ مَا أَطَقْتُ، لَأَنِّي لَمْ أَكُنْ أَمْلَأُ عَيْنِي مِنْهُ، وَلَوْ مِتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَرَجَوْتُ أَنْ أَكُونَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. ثُمَّ وَلَيْنَا أَشْيَاءُ مَا أَدْرِي مَا حَالِي فِيهَا، فَإِذَا أَنَا مِتُّ فَلَا تَصْحَبُنِي نَائِحَةٌ وَلَا نَارٌ، فَإِذَا دَفَنْتُمُونِي فَشَنُّوا عَلَيَّ التُّرَابَ شَنًّا، ثُمَّ أَقِيمُوا حَوْلَ قَبْرِي قَدْرَ مَا تُنْحَرُ جُرُورٌ وَيُقَسَّمُ لَحْمُهَا، حَتَّى اسْتَأْنَسَ بِكُمْ، وَأَنْظُرَ مَاذَا لَرَأَجِعُ بِهِ رُسُلَ رَبِّي)).

(ابن شماسه المهري) دهلی: هاتین بؤ لای (عمرو) کوپی (عاص) (ﷺ) له سه ره مه رگا بوو، زور گریا، رووی کرده دیواره که، وایکرد له کوره که هی که بلی: نهی باب، نایا پیغه مبهری خوا (ﷺ) مژدهی فلان شتی نه دایتی؟ نایا مژدهی فلان شتی نه دایتی؟ دهلی: نینجا رووی تیکردین و وتی: باشتین شت که نامادهی بکهیت: شایه تیدانه که هیچ خویه ک نییه جگه له (الله) و محمدیش رهوانه کراوی خویه، من له سه ر سی حال بووم، کاتی هه بوو که س به قه دهر من رقی له پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه بوو، هیچ شتی کیشم نه وهنده پی خوش نه بوو که دهستم به سه رکوشتنیا برویشتنایه نه گهر له سه ر نهو حاله یان بمردمایا نه وهده چومه ناگروهه. کاتی خوی گه وره نیسلامی خسته دل مه وه، هاتم بؤ خزمهت پیغه مبهر (ﷺ) وتم: دهستت دریز بکه با په یمانت بدهمی، دهستی دریز کرد به لام من دهستم گپرایه وه، فهرمووی: ((نه وه چیته نهی عه من)) وتم: ویستم مهرج بگرم، فهرمووی: ((به چی مهرج ده گریت؟))، وتم: له گونا هه کانم بیورد ریت، فهرمووی: ((نایا نازانی نیسلام هه رچی له پییش خویدا بووه هه لی

(۴۳) نه گهر که سیکتان موسلمانیکی باش بی هر چاکه یه ک که دهیکات

به دهقات بوی تو مار ده کریت

۶۵- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): ((قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِذَا تَحَدَّثَ عَبْدِي بِأَنْ يَعْمَلَ حَسَنَةً فَأَنَا أَكْتُبُهَا لَهُ حَسَنَةً مَا لَمْ يَعْمَلْ، فَإِذَا عَمَلَهَا فَأَنَا أَكْتُبُهَا بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا. وَإِذَا تَحَدَّثَ بِأَنْ يَعْمَلَ سَيِّئَةً فَأَنَا أَغْفِرُهَا لَهُ مَا لَمْ يَعْمَلْهَا، فَإِذَا عَمَلَهَا فَأَنَا أَكْتُبُهَا لَهُ بِمِثْلِهَا)). وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ: رَبُّ ذَاكَ عَبْدُكَ يُرِيدُ أَنْ يَعْمَلَ سَيِّئَةً - وَهُوَ أَبْصَرَ بِهِ - فَقَالَ: ارْقُبُوهُ، فَإِنْ عَمَلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِمِثْلِهَا، وَإِنْ تَرَكَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، إِنَّمَا تَرَكَهَا مِنْ جِرَائِي)). وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ، وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِمِثْلِهَا حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ (ﷻ)). [بخاري/ حسن اسلام المرء/ ۴۲]

(ابوهریره) (ده لی): پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: ((خوای گه وره فرمویه تی: نه گهر به نده که م نیازی و ابوو چاکه یه ک بکات، چاکه که ی بوی دنووسم که هینشتا نه یکردوه، نه گهر کردی نه و ا به دهقات بوی دنووسم، به لام نه گهر نیازی و ابوو که خراپه یه ک بکات نه گهر نه یکرد من لیی خوشده بم، نه گهر کردیشی یه ک خراپه ی بوی دنووسم)).

هروه ها پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: ((فریشته کان وتیان: په روه دگار نه وه به نده که ته نیازی و ایه خراپه یه ک بکات - هر چه نده خواباشتر چاوی لییه تی - فرموی: ((چاودیری بکه ن، نه گهر کردی وه کو خووی بوی بنووسن، نه گهر وازیشی لی هینا چاکه یه کی بوی بنووسن - چونکه له بهر من وازی لی هینا وه)).

هروه ها پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: ((نه گهر یه کیکتان ئیسلامه تی ه کی به باش نه جامدا، هر چاکه یه ک که دهیکات دهقات بوی دنووسریت هتا، هر سه دقات. هر خراپه یه کیش که دهیکات به قه د خراپه که بوی دنووسریت هتا ده گهریته وه بوی خوی گه وره)).

۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا، مَا لَمْ يَتَكَلَّمُوا أَوْ يَعْمَلُوا بِهِ)). [بخاري/ العتق/ خطأ والنسيان/ ۲۳۹۱]

(ابوهریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغهمبهری خوا (رضی الله عنه) فهرموویه‌تی: (خوای گه‌وره و بالآدهست له‌وشتانه‌ی ئوممه‌تم ده‌بوریت که‌به‌خه‌یالیاندا دیت، مادام نه‌یلین یان نه‌یکه‌ن).

(۴۴) موسلمان نه‌وه‌یه موسلمانان پاریزراوین له‌زیانی

۶۷- عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رضی الله عنه): إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ): أَيُّ الْمُسْلِمِينَ خَيْرٌ؟ قَالَ: ((مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ)).
(عبدالله) کوپری (عمرو) کوپری (عاص) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیاویک له‌پیغهمبهری خوای (رضی الله عنه) پرسى: کام موسلمانان چاکه؟ فهرمووی: (نه‌وه‌ی که موسلمانان له‌دهست و زمانی پاریزراو بن).

(۴۵) هه‌رک‌ه‌س له‌نه‌فامیدا چاکه بکات و دوایی موسلمان ببی

۶۸- عن عُرْوَةَ بْنِ الرَّبِيعِ: أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حَزَامٍ أَخْبَرَهُ: أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ): أَيُّ رَسُولِ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أُمُورًا كُنْتُ أَتَحَنَّنُ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، مِنْ صَدَقَةٍ أَوْ عِتَاقَةٍ أَوْ صَلَاةٍ رَحِمٍ، أَفِيهَا أَجْرٌ؟ فَقَالَ ﴿لَهُ﴾ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَسَلَّمْتَ عَلَيَّ مَا أَسَلَّمْتَ مِنْ خَيْرٍ)). [بخاري/ الزكاة/ من تصدق في الشرك ثم اسلم/ ۱۳۶۹]
(عروه) کوپری (زبیر) ده‌لی: (حکیم) کوپری (حزام) بوی گیزاوه‌ته‌وه که به‌پیغهمبهری خوای (رضی الله عنه) وتووه: ئه‌ی پیغهمبهر (رضی الله عنه) ئایا ئه‌و کاروباران‌ه‌ی که‌له نه‌فامیدا په‌رستشمان پی‌ده‌کردن له‌خیرو ئازادکردنی به‌نده‌و سه‌ردان له که‌سوکار، ئایا پاداشتیان هه‌یه؟ پیغهمبهر (رضی الله عنه) له‌وه‌لامدا فهرمووی: ((تو له‌سه‌ر ئه‌وچاکانه موسلمان بوویت که‌پیشتر نه‌نجامت داو)).

(۴۶) وریاگردنه‌وه له‌تاقیکردنه‌وه

۶۹- عَنْ حُدَيْفَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((أَخْصُوا لِي كَمَا يَلْفِظُ الْإِسْلَامَ)). قَالَ: فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَخَافُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ مَا بَيْنَ السِّتِّ مِائَةٍ إِلَى السَّبْعِ مِائَةٍ؟ قَالَ: ((إِنَّكُمْ لَأَ تَدْرُونَ لَعَلَّكُمْ أَنْ تُبْتَلُوا)). قَالَ: فَأَبْتَلِينَا، حَتَّى جَعَلَ الرَّجُلُ مِئًا لَأَ يُصَلِّيَ إِلَا سِرًّا)). [بخاري/ الجهاد/ كتابة الامام الناس/ ۲۸۹۵]

(حذيفة) (رضی الله عنه) ده‌لی: له‌خزمه‌ت پیغهمبهری خوادا (رضی الله عنه) بووین، فهرمووی: ((بوم بزمین چهند که‌س دانى به‌ئیسلامدا ناوه)) ده‌لی: وتمان: ئه‌ی پیغهمبهری خوا (رضی الله عنه) ئایا غه‌می ئیمه‌ته له‌کاتیکا ئیمه له‌نیوان شه‌شسه‌د تا

حهوسهده کهسین؟ فهرمووی: ((ئیوه نازانن لهوانیه توشی تاقیکردنهوه بین)) دهلی: توشی هاتین ههتا ومان لیها ت پیاویک لهئیمه مهگهر بهدزی نویژی بگردایا.

(۴۷) ئیسلام بهغهریبی سهری هه لداو غهریبیش دهکهوئتهوه

۷۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ، وَهُوَ يَأْرِزُ بَيْنَ الْمَسْجِدَيْنِ كَمَا تَأْرِزُ الْحَيَّةُ فِي جُحْرِهَا)).

(ابن عمر) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئیسلام بهغهریبی سهری هه لداو غهریبیش دهکهوئتهوه وهکو سهههتا لهنیوان دوو مزگهوتهکهدا کۆده بیتهوه، ههروهکو مار لهکونهکهی خۆیدا خۆی کۆدهکاتهوه)).

(۴۸) وهحی بو پیغه مبهری خوا چۆن دهستی پیکرد

۷۱- عن عُرْوَةَ بِنِ الرَّبِيعِ: أَنَّ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) - زَوْجَ النَّبِيِّ (ﷺ) - أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مِنَ الْوَحْيِ الرَّؤْيَا الصَّادِقَةَ فِي النَّوْمِ، فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ، ثُمَّ حُبِبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ، فَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ يَتَحَنَّنُ فِيهِ - وَهُوَ النَّعْبُدُ - اللَّيَالِي أُولَئِكَ الْعَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ، وَيَتَرَوَّدُ لَذَلِكَ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَرَوَّدُ لِمِثْلِهَا، حَتَّى فَجِئَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ، فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ: اقْرَأْ، قَالَ: ((مَا أَنَا بِقَارِئٍ)). قَالَ: ((فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي حَتَّى، بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، قَالَ قُلْتُ: ((مَا أَنَا بِقَارِئٍ)). قَالَ: فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ، حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، فَقُلْتُ: ((مَا أَنَا بِقَارِئٍ)). قَالَ: ((فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ، حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ. عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ (العلق: ۱-۵)). فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) تَرْجُفُ بَوَادِرِهِ، حَتَّى دَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ فَقَالَ: ((زَمَلُونِي زَمَلُونِي)). فَرَمَلُوهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ، ثُمَّ قَالَ لِحَدِيجَةَ: ((أَيُّ خَدِيجَةَ مَا لِي)). وَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ، قَالَ: ((لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي)). فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ: كَلَّا، أَبَشِرْ، فَوَاللَّهِ لَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا، وَاللَّهُ إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحْمَ، وَتَصْدُقُ الْحَدِيثَ، وَتَحْمِلُ الْكَلَّ، وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ، وَتَقْرِي الضَّيْفَ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ. فَأَنْطَلَقَتْ بِهِ خَدِيجَةُ حَتَّى أَتَتْ بِهِ رِقَّةَ بِنِ نَوْفَلِ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُرَيْ، وَهُوَ ابْنُ عَمِّ خَدِيجَةَ أَخِي أَبِيهَا، وَكَانَ أَمْرًا تَنْصَرَفِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَكَانَ يَكْتُبُ

الْكِتَابِ الْعَرَبِيِّ وَيَكْتُبُ مِنَ الْإِنْجِيلِ بِالْعَرَبِيَّةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكْتُبَ، وَكَانَ شَيْخًا كَبِيرًا قَدْ عَمِيَ، فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةٌ، أَيَّ عَمٍّ، أَسْمَعُ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ، قَالَ وَرَقَّةُ بْنُ نَوْفَلٍ: يَا ابْنَ أَخِي مَاذَا تَرَى؟ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) خَبَرَ مَا رَأَى، فَقَالَ لَهُ وَرَقَّةُ: هَذَا النَّامُوسُ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى مُوسَى (ﷺ)، يَا لَيْتَنِي فِيهَا جَدْعًا، يَا لَيْتَنِي أَكُونُ حَيًّا حِينَ يُخْرَجُ قَوْمُكَ. قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَوْ مُخْرَجِي هُمْ)). قَالَ وَرَقَّةُ: نَعَمْ لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمَا جِئْتُ بِهِ إِلَّا عُودِي، وَإِنْ يُذْرِكُنِي يَوْمَكَ أَنْصُرَكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا.

(عروه) کوری (زیر) دهلی: (عائشه) (ﷺ) هاوسه ری پیغه مبه ر (ﷺ) ناگاداری کردم وتی: سه رها تا که وه حی دهستی پیگرد بو پیغه مبه ری خوا (ﷺ) خه ونی راست بووه، هیچ خه ونیکی نه ده دی که وه کو روناکی به ره به بیان نه یه ته دی، پاشان گوشه گیری له لا خوشه ویست کرا، هه بوینه ده چووه نه شکه وتی (حیرا و) په رستشی تیدا نه نجام ده دا، چه نده ها شه و ده مایه وه پیش نه وه ی بگه ریته وه بو ماله وه و خوی ناماده بکاته وه بو ی، ئینجا ده گه رایه وه بو لای خه دیجه و خوی ناماده ده کرده وه بو هه مان شت، هه تا له پر له کاتیکا له نه شکه وتی حیرادا بوو (هه ق) رایچه کاندو، فریشته که هاته لای و فره مووی: بخوینه، وتم: ((من خوینده وار نیم)) فره مووی: گرتمی و گوشیمی به خویدا هه تا ماندوی کردم ئینجا به ریدام و فره مووی: بخوینه، وتم: ((من خوینده وار نیم))، جار یکی تر گرتمی و گوشیمی به خویدا هه تا ماندوی کردم و، ئینجا به ریدام و فره مووی: بخوینه، منیش وتم: ((من خوینده وار نیم))، فره مووی: بو سییه م جار گرتمی و گوشیمی به خویدا هه تا ماندوی کردم، ئینجا به ریدام و وتی: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ العلق: ۱ - ۵ .

بهوشیوه یه پیغه مبه ر (ﷺ) گه رایه وه بو ماله وه، ده ماره کانی ملی ده له رزی هه تا چووه ژووره وه بو لای خه دیجه و فره مووی: ((دامپوشن، دامپوشن)) دایانپوشی هه تا هیمن بوویه وه، ئینجا به خه دیجه ی فره موو: ((ئهی خه دیجه نه وه من چیمه؟)) ئینجا هه واله که ی بو گپرایه وه و فره مووی: ((زور له خوم ترسام)) خه دیجه پیی وت: نه خیر، مژده ت لی بییت، هه رگیز خوا تو سه ر شو رناکات، سویند به خوا، تو سه ردانی که سوکارت ده که یه ت، راستگویت،

کارناسانی بو خه‌ئکی ده‌که‌یت، پی‌ویستی نه‌دار دابین ده‌که‌یت، ریز له‌میوان ده‌گریت، کومه‌کی لیقه‌وماوان ده‌که‌یت.

پاشان خه‌دیجه هه‌ستاو پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) له‌گه‌ل خۆیدا برد بو‌لای وهره‌قه‌ی کوری نه‌وفه‌ل کوری (اسد) کوری (عبدالعزی)، که ئاموزای باوک برای خه‌دیجه بوو پیاویک بوو له‌نه‌فامیدا بووبوو به‌گاور، نوسراوی به‌عه‌رمبی دهنوسیه‌وه ئینجیلیشی به‌عه‌ره‌بی دهنوسیه‌وه ئه‌وه‌نده‌ی ویستی خوای له‌سه‌ر بوویت، پیاویکی به‌ته‌مه‌ن و نابینابوو خه‌دیجه پیی وت: ئه‌ی مامه، گوی بگره له‌برازاکه‌ت وهره‌قه وتی: ئه‌ی برازا چیت دیوو؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئاگاداری کرد له‌وه‌ی که دیویه‌تی، وهره‌قه وتی: ئه‌وه ئه‌و فریشته‌یه که دابه‌زیه سه‌ر موسای کوپی عیمران (علیه السلام) خۆزگه له‌وکاته‌دا من لایکی به‌هیز بومایا، خۆزگه من زیندوو بومایا له‌کاتی‌کا خزمه‌کانت دهر به‌ده‌رت ده‌که‌ن. پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئایا نه‌وان دهرم ده‌که‌ن)) وهره‌قه وتی: به‌لی هه‌رگیز که‌سینک نه‌هاتوو ئه‌وه‌ی توی هی‌نابی‌و، دوژمنایه‌تی نه‌کرایت، ئه‌گه‌ر مام تا ئه‌و رۆژه پشتگیریه‌کی به‌هیزت ده‌که‌م.

۷۲- عن یحیی قال: سَأَلْتُ أَبَا سَلَمَةَ: أَيُّ الْقُرْآنِ أَنْزِلَ قَبْلُ؟ قَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾. فَقُلْتُ: أَوْ: ﴿اقْرَأْ﴾. فَقَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه): أَيُّ الْقُرْآنِ أَنْزِلَ قَبْلُ؟ فَقَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾. فَقُلْتُ: أَوْ: ﴿اقْرَأْ﴾. قَالَ جَابِرٌ: أَحَدْتُكُمْ مَا حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، قَالَ: ((جَاوَرْتُ بِحِرَاءِ شَهْرًا، فَلَمَّا قَضَيْتُ جَوَارِي نَزَلَتْ، فَاسْتَبَطَنْتُ بَطْنَ الْوَادِي، فَنُودِيتُ، فَنَظَرْتُ أَمَامِي وَخَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي فَلَمْ أَرْ أَحَدًا، ثُمَّ نُودِيتُ، فَنَظَرْتُ فَلَمْ أَرْ أَحَدًا، ثُمَّ نُودِيتُ، فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا هُوَ عَلَى الْعَرْشِ فِي الْهَوَاءِ يَعْغِي جَبْرِيلَ (عليه السلام)، فَأَخَذْتَنِي رَجْفَةً شَدِيدَةً، فَأَتَيْتُ خَدِيجَةَ فَقُلْتُ: دَتَّرُونِي، فَدَتَّرُونِي، فَصَبُّوا عَلَيَّ مَاءً، فَأَنْزَلَ اللَّهُ (ﷻ): ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. قُمْ فَأَنْذِرْ. وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ. وَتِيَابِكَ فَطَهِّرْ...﴾)). (بخاری/التفسير/هدثر/۴۶۴)

(یحیی) ده‌لی: پرسیارم له (ابو سلمه) کرد کامه‌ی قورئان له‌پیشدا دابه‌زی؟ وتی: ﴿یا ایها المدثر﴾ وتم: یا (اقرا)، نه‌ویش وتی: پرسیارم کرد له (جابر) کوری (عبدالله) (ﷺ): کامه‌ی قورئان له‌پیشدا دابه‌زیوو؟ نه‌ویش وتی: ﴿یا ایها المدثر﴾ منیش وتم: یا (اقرا) جابر وتی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چی به‌ئیمه وت: بۆتان

دهگیرمهوه، فهرمووی: ((مانگیك لهئه شكهوتی حیرا له خه لوه تدا بووم، مانگه كه م تهواو كرد، دابهزیم چوومه ناو دۆله كه وه، بانگم لیكرا، سهیری پیشه وه و دواوه راست و چهپی خۆم كرد كه سم نه بیینی جاریکی تر بانگ کرام، سهیرم كرد كه سم نه دی، ئینجا سهرم بهرز کرده وه كه ده بیینم له سه ر عه رشه له ئاسماندا، واته جویرائیل (علیه السلام) کوتوپر له رزیکتی توند دایگرتم، هاتمه وه بۆ لای خه دیجه، وتم: دامپۆشن، دامپۆشن، ئه وانیش ئاویان لی پرتزاندم، ئینجا خوای گه وره ئه م ئایه ته ی نارده خواره وه ﴿ یا ایها المدثر ، قم فانذر ربك فکبر وثیابك فطهر ﴾)).

(۴۹) زۆری وه حیو یه کله دوا ی یه کبوونی

۷۳- عن انس بن مالك (رضی الله عنه) قال: إن الله (ﷻ) تابع الوحي على رسول الله (ﷺ) قبل وفاته حتى توفي، و أكثر ما كان الوحي يوم توفي رسول الله (ﷺ).
 (انس) كوری (مالك) (رضی الله عنه) ده لئ: خوای گه وره یه کله دوا ی یه ک وه حیو ده نارده خواره وه بۆ پیغه مبه ر (رضی الله عنه) هه تا كوچی دوا یی كرد، زۆرتیرینی وه حیو له و رۆژه دابوو كه پیغه مبه ر (رضی الله عنه) كوچی دوا یی تیدا كرد.

(۵۰) شه وره وی به پیغه مبه ر (رضی الله عنه) بۆ ئاسمانه كان و فه رزگردنی نویره كان

۷۴- عن أنس بن مالك (رضی الله عنه): أن رسول الله (ﷻ) قال: ((أتيت بالبراق - وهو دابة أبيض طويل، فوق الحمار ودون البغل، يضع حافره عند منتهى طرفه - قال: فركبته حتى أتيت بيت المقدس، قال فربطته بالحلقة التي يربط به الأنبياء، قال: ثم دخلت المسجد، فصليت فيه ركعتين، ثم خرجت، فجاءني جبريل (رضی الله عنه) بإناء من خمر وإناء من لبن، فاخترت اللبن، فقال جبريل (رضی الله عنه): اخترت الفطرة، قال: ثم عرج بنا إلى السماء فاستفتح جبريل، فقيل له: من أنت؟ قال: جبريل، قيل: ومن معك؟ قال: محمد، قيل: وقد بعث إليه؟ قال: قد بعث إليه، ففتح لنا، فإذا أنا بآدم، فرحب بي ودعا لي بخير، ثم عرج بنا إلى السماء الثانية، فاستفتح جبريل عليه السلام، فقيل: من أنت؟ قال: جبريل، قيل: ومن معك؟ قال: محمد، قيل: وقد بعث إليه؟ قال: قد بعث إليه، ففتح لنا. فإذا أنا بابني الخالة: عيسى ابن مريم ويحيى بن زكرياء صلوات الله عليهما، فرحبا ودعوا لي بخير، ثم عرج بي إلى السماء الثالثة، فاستفتح جبريل، فقيل: من أنت؟ قال: جبريل، قيل: ومن معك؟ قال: محمد (رضی الله عنه) قيل:

وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِيُوسُفَ، إِذَا هُوَ قَدْ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسْنِ، قَالَ: فَرَحَّبَ بِي، وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عَرَجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِإِدْرِيسَ، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا﴾. ثُمَّ عَرَجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الْخَامِسَةِ فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِهَارُونَ (عليه السلام)، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ. ثُمَّ عَرَجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّادِسَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ (عليه السلام)، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِمُوسَى (عليه السلام)، فَرَحَّبَ ﴿بِي﴾، وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عَرَجَ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ (عليه السلام)، وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ (عليه السلام) مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ، وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ. ثُمَّ ذَهَبَ بِي إِلَى السُّدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَإِذَا وَرْفَهَا كَأَذَانِ الْفَيْلَةِ، وَإِذَا ثَمَرُهَا كَالْقَلَالِ، قَالَ: فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ، فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا، فَأَوْحَى، اللَّهُ إِلَيَّ مَا أَوْحَى فَفَرَضَ عَلَيَّ خَمْسِينَ صَلَاةً فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَنَزَلْتُ إِلَى مُوسَى (عليه السلام)، فَقَالَ: مَا فَرَضَ رَبُّكَ عَلَيَّ أُمَّتِكَ؟ قُلْتُ: خَمْسِينَ صَلَاةً، قَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ، فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ، فَإِنِّي قَدْ بَلَوْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَخَبَرْتُهُمْ. قَالَ: فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي فَقُلْتُ: يَا رَبِّ خَفِّفْ عَلَيَّ أُمَّتِي، فَحَطَّ عَنِّي خَمْسًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقُلْتُ: حَطَّ عَنِّي خَمْسًا، قَالَ: إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ، فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ. قَالَ: فَلَمْ أَزَلْ أَرْجِعْ بَيْنَ رَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَبَيْنَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّهُنَّ خَمْسُ صَلَوَاتٍ. كُلُّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، لِكُلِّ صَلَاةٍ عَشْرٌ، فَذَلِكَ خَمْسُونَ صَلَاةً، وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ، فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ فَإِنْ عَمَلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا، وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ شَيْئًا، فَإِنْ عَمَلَهَا كُتِبَتْ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةٌ. قَالَ: فَنَزَلْتُ حَتَّى تَمَّهِتُ إِلَى مُوسَى (عليه السلام) فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (عليه السلام): قُلْتُ: قَدْ رَجَعْتُ إِلَى رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ)).

(انس) كۆپى (مالك) دەلى: پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: ((بۇراقىيان بۇ ھىنام - ولاغىكە سىپى و درىژ، لەگوئىدرىژ بەرزترو لەھىستىر نىزمتىبوو، چەند چا و بىرى بىكردايا سىمى لەوى دادەنا - فەرمووى: (سواری بووم ھەتا گەشىتمە (بەیت وىل مەقدىس)، بەستىمەو بەو ئەلقەيەى كە پىغەمبەران پىوھىيان دەبەستەو، فەرمووى: (ئىنجا چوومە ناو مزگەوتەكەو دەوركات نوئىژم تىداكرد، ئىنجا ھاتمەو دەروە جوېرەئىل ھات بۇ لام جامىك مەى و جامىك شىرى پىبوو، منىش شىرەكەم ھەلبىژارد، جوېرەئىل (عليه السلام) وتى: فیترو و سروشتى پاكىت ھەلبىژارد، فەرمووى: ئىنجا بەرز كراينەو بەرو ئاسمان جوېرەئىل داواى دەرگاكدنەو ھىكرد، پىى و ترا توكىيت؟ فەرمووى: جوېرەئىل، و ترا: كىت لەگەلدایە؟ فەرمووى: موخەمەد. و ترا: ئايا پەيامى بۇ رەوانەكراو؟ فەرمووى: بىگومان بۇى رەوانەكراو، ئىنجا دەرگامان بۇكرايەو كەدەبىنم ئادەم لەويیە، پىشوازی لىكردم و دۇعاى خىرى بۇكردم. ئىنجا بەرزكراينەو بۇ ئاسمانى دووم. جوېرەئىل (عليه السلام) داواى دەرگاكدنەو ھىكرد، و ترا: توكىيت؟ فەرمووى: جوېرەئىل و ترا: ئەى كىت لەگەلدایە؟ فەرمووى: موخەمەد. و ترا: ئايا پەيامى بۇ رەوانەكراو؟ فەرمووى: بۇى رەوانەكراو فەرمووى: دەرگامان بۇكرايەو كەدەبىنم ھەردو پوورزاكە عىسای كۆپى مریەم (عليه السلام) و یەحىای كۆپى زەكەرىيا (عليه السلام) پىشوازیان لىكردم و دۇعاى خىریان بۇ كردم. ئىنجا بەرزكراينەو بۇ ئاسمانى سىيەم. جوېرەئىل فەرمووى: دەرگامان لىبكەنەو، و ترا: توكىيت؟ وتى: جوېرەئىل، و ترا: ئەى كىت لەگەلدایە؟ وتى: موخەمەد. و ترا: ئايا پەيامى بۇ رەوانەكراو؟ وتى: بەلى بۇى رەوانەكراو، دەرگامان بۇكرايەو، كەدەبىنم یوسف عليه السلام لەويیە، نیوھى جوانىى دراوھتى، فەرمووى: پىشوازی لىكردم و دۇعاى خىرى بۇ كردوم. ئىنجا بەرزكراينەو بۇ ئاسمانى چوارەم جوېرەئىل داواى دەرگاكدنەو ھىكرد، و ترا: ئەو كىيە؟ فەرمووى: جوېرەئىل: و ترا: ئەى كىت لەگەلدایە؟ فەرمووى: موخەمەد (ﷺ) و ترا: ئايا پەيامى بۇ رەوانەكراو؟ فەرمووى: بەلى بۇى رەوانەكراو. دەرگامان بۇكرايەو كەدەبىنم ئىدریس لەويیە، پىشوازی لىكردم و دۇعاى خىرى بۇ كردوم، خواى گەرە دەریاھرى فەرموویەتى: ﴿ورفعناه مكانا علیاً﴾ ئىنجا بەرزكراينەو بۇ ئاسمانى پىنجەم. جوېرەئىل

داوای دەرگاگردنه‌وه‌ی کرد، وترا: ئه‌وه کێیه؟ فهرمووی: جویره‌ئیل، وترا: ئه‌ی کێت له‌گه‌لدایه؟ فهرمووی: موحه‌مه‌د، وترا: ئایا په‌یامی بو‌ژه‌وانه‌کراوه؟ فهرمووی: بو‌ی ره‌وانه‌کراوه، دەرگامان بو‌کرایه‌وه که‌ده‌بینم هارون(علیه السلام) له‌وییه، پێشوازی لێکردم و دوعای خیری بو‌کردم، ئینجا به‌رزکراینه‌وه بو‌ ئاسمانی شه‌شه‌م، جویره‌ئیل داوای دەرگاگردنه‌وه‌ی کرد، وترا: ئه‌وه کێیه؟ وتی: جویره‌ئیل، وترا: ئه‌ی کێت له‌گه‌لدایه؟ فهرمووی: موحه‌مه‌د. وترا: ئایا په‌یامی بو‌ ره‌وانه‌کراوه؟ فهرمووی: بو‌ی ره‌وانه‌کراوه. فهرمووی: دەرگامان لێکرایه‌وه که‌ده‌بینم موسا(ﷺ) له‌وییه پێشوازی لێکردم دوعای خیری بو‌کردم، وترا: به‌رزکراینه‌وه بو‌ ئاسمانی چه‌وته‌م. جویره‌ئیل داوای دەرگاگردنه‌وه‌ی کرد، وترا: ئه‌وه کێیه؟ فهرمووی: جویره‌ئیل، وترا: ئه‌ی کێت له‌گه‌لدایه؟ فهرمووی: موحه‌مه‌د، وترا: ئایا په‌یامی بو‌ ره‌وانه‌کراوه؟ فهرمووی: بو‌ی ره‌وانه‌کراوه، دەرگامان لێکرایه‌وه که‌ده‌بینم ئیبراهیم(ﷺ) له‌وییه پائی‌داوه به‌(بیت المعمور)ه‌وه، ئه‌و ماله‌ رۆژانه‌ حه‌فتا هه‌زار فریشته‌ ده‌چنه‌ ناوی جارێکی‌تر بو‌ی ناگه‌رینه‌وه، ئینجا برده‌می بو‌لای دره‌ختی(سدره‌ المنتهی)ده‌بینم گه‌لاکانی ده‌لیی گوینی فیله‌ به‌ره‌که‌ی ده‌لیی مه‌رکانه‌یه، فهرمووی: کاتی دره‌خته‌که‌ فرمانی خوا دابه‌زیه‌ سه‌ری گوپانی به‌سه‌رداهات به‌شیوه‌یه‌ک که‌هیچ که‌س له‌دروستکراوه‌کانی خوا نه‌توانی وه‌سفی جوانیه‌که‌ی بکات، ئه‌وسا خوای گه‌وره‌ ئه‌و(وه‌حی)یه‌ی که‌ویستی پئی دام، له‌شه‌وو‌رۆژێکدا په‌نجا نو‌یژی له‌سه‌ر فهرزکردم، ئینجا دابه‌زیم بو‌لای موسا(علیه السلام) فهرمووی: په‌روه‌ردگارت چی له‌سه‌ر ئوممه‌تت فهرزکرد؟ وتم: په‌نجا نو‌یژ، فهرمووی: بگه‌رپه‌روه‌ بو‌لای په‌روه‌ردگارت و داوای سوکباریی لی‌بکه، به‌راستی ئوممه‌تت ئه‌وه‌یان پیناکریت، چونکه‌ من نه‌وه‌ی ئیسرائیلیم تاقی‌کردۆته‌وه‌و هه‌لم سه‌نگاندون، فهرمووی: گه‌رامه‌وه‌ بو‌لای په‌روه‌ردگارم و وتم: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم ئاسانکاری بکه‌ له‌سه‌ر ئوممه‌تم، پینج نو‌یژی له‌سه‌ر لابرده‌م، گه‌رامه‌وه‌ بو‌لای موسا(علیه السلام) وتم: پینجی له‌سه‌ر لابرده‌وم، فهرمووی: ئوممه‌تت ئه‌وه‌یان پیناکریت؟ بگه‌رپه‌روه‌ بو‌لای په‌روه‌ردگارت، داوای سوکباریی لی‌بکه، فهرمووی به‌رده‌وام ده‌هاتم و ده‌چووم له‌نیوان په‌روه‌دگاری بالاده‌ست و موسادا(علیه السلام) هه‌تا فهرمووی: ئه‌ی موحه‌مه‌د: ئه‌وا کردمن

به‌پینج نویتز له‌هه‌موو شه‌وورۆژیکدا، هه‌رنویتیك به‌ده‌نویتز ئه‌وه په‌نجا نویتز، هه‌رکه‌سیك نیازی چا‌که‌یه‌کی هه‌بیئت و نه‌یکات ئه‌وه چا‌که‌یه‌کی بۆ ده‌نووسریئت، ئه‌گه‌ر کردی ده‌چا‌که‌ی بۆ ده‌نووسریئت، هه‌رکه‌سیش نیازی خراپه‌یه‌کی هه‌بی‌ئو نه‌یکا هه‌یچ نا‌نووسریئت، خو‌ئه‌گه‌ر کردی به‌یه‌ک گونا‌ه بۆی ده‌نووسریئت. فه‌رمووی: پاشان دابه‌زیم تا‌گه‌یشتمه‌وه لای موسا (علیه‌السلام) هه‌والم دایه، ئه‌ویش فه‌رمووی: بگه‌رپه‌ره‌وه بۆ لای په‌روه‌ردگارت و دا‌وای سو‌کباریی لی‌بکه، پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ئه‌وه‌نده گه‌راومه‌ته‌وه بۆ خزمه‌تی ئیتر شه‌رمی لی‌ده‌که‌م)).

(۵۱) پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) یادی پی‌غه‌مبه‌ران (ﷺ) ده‌کات

۷۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (ﷺ) قَالَ: سَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، فَمَرَرْنَا بِوَادٍ، فَقَالَ: ((أَيُّ وَادٍ هَذَا)). فَقَالُوا: وَادِي الْأَرْزُقِ، فَقَالَ: ((كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى (ﷺ) - فَذَكَرَ مِنْ لُونِهِ وَشَعْرِهِ شَيْئًا لَمْ يَحْفَظْهُ دَاوُدُ - وَأَضْعًا إِصْبَعِيهِ فِي أُذُنَيْهِ، لَهُ جُؤَارٌ إِلَى اللَّهِ بِالثَّلْثِيَّةِ، مَارًا بِهَذَا الْوَادِي)). قَالَ: ثُمَّ سَرْنَا حَتَّى آتَيْنَا عَلَى ثَنِيَّةٍ، فَقَالَ: ((أَيُّ ثَنِيَّةٍ هَذِهِ)). قَالُوا: هَرَشَى أَوْ لِفَتْ، فَقَالَ: ((كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُونُسَ عَلَى نَاقَةٍ حَمْرَاءَ، عَلَيْهِ جَبَّةٌ صُوفٍ، خِطَامٌ نَاقَتِهِ لَيْفُ خُلْبَةِ، مَارًا بِهَذَا الْوَادِي مُلَبِّيًا)).

(ابن عباس) (ﷺ) ده‌لی: له‌خزمه‌ت پی‌مه‌بری خوادا (ﷺ) له‌نیوان مه‌که‌و مه‌دینه‌دا ده‌رۆیشتین، به‌شیوئیکدا تیپه‌رین، فه‌رمووی: ((ئه‌مه کام شیوه)) وتیان: شیوه‌شینه، فه‌رمووی: ((هه‌ر ده‌لیی چاوم له‌موسایه (علیه‌السلام) - ئینجا باسی ره‌نگی و قژی به‌شیوه‌یه‌ک کرد که داود بۆی له‌به‌رنه‌کرا بوو - په‌نجه‌ی خستبووه هه‌ردوو گوئیه‌وه، به‌ده‌نگی به‌رز له‌خوا ده‌پارا‌یه‌وه که دۆ‌عا‌ی لی‌قبول بکات، به‌م شیوه‌که‌دا ده‌رۆیشت))، ده‌لی: رۆیشتین هه‌تا گه‌یشتینه گردینک، فه‌رمووی: ((ئه‌مه کام گرده؟)) وتیان: (هه‌رشی) یان (له‌فت)ه. فه‌رمووی: ((هه‌رده‌لیی چاوم له‌یونس)ه به‌سه‌ر و شتریک‌ی سووره‌وه، جبه‌یه‌کی خوری له‌به‌ردایه، ره‌شوه‌ی و شتره‌که‌ی یه‌ک تاله، به‌م شیوه‌دا ده‌رواو له‌خوا ده‌پاریته‌وه)).

۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((حِينَ أُسْرِيَ بِي لَقِيتُ مُوسَى (ﷺ) - فَنَعْتَهُ النَّبِيُّ (ﷺ) - فَإِذَا هُوَ رَجُلٌ - حَسْبُهُ قَالَ - مُضْطَرَبٌ،

رَجُلُ الرَّأْسِ، كَأَنَّهُ مِنْ رَجَالِ شَنْوَةَ. قَالَ: وَلَقِيتُ عِيسَى -فَنَعَتَهُ النَّبِيَّ (ﷺ)-
فَإِذَا رُبْعَةٌ أَحْمَرُ، كَأَنَّهَا خَرَجَ مِنْ دِيمَاسٍ. يَعْنِي حَمَامًا. قَالَ: وَرَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ
(ﷺ)، وَأَنَا أَشْبَهُ وَلَدَهُ بِهِ، قَالَ: فَأَتَيْتُ بِإِنَاءَيْنِ فِي أَحَدِهِمَا لَبَنٌ وَفِي الْآخَرِ خَمْرٌ،
فَقِيلَ لِي: خُذْ أَيُّهُمَا شِئْتَ، فَأَخَذْتُ اللَّبَنَ فَشَرِبْتُهُ، فَقَالَ: هُدَيْتَ الْفِطْرَةَ -أَوْ:
أَصَبْتَ الْفِطْرَةَ- أَمَا إِنَّكَ لَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ غَوَتَ أُمَّتُكَ)). [بخاري / الانبياء / وانكر في
كتاب مريم / ۳۲۵۶]

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغمبر (ﷺ) فہرموی: ((کاتی شہورہویم پیکرا
گہیشتم بہ موسا (علیہ السلام) پیغمبر (ﷺ) و ہسفی کرد ہر دہلی پیاریکی -
وابزانم فہرموی: لاوازہ قژی کہمیک لولہ دہلی لہ پیوانی [خیلی] شہنوئہیہ.
فہرموی: گہیشتم بہ عیسا (علیہ السلام) پیغمبر (ﷺ) و ہسفی کرد . ئہویش
بالامناوہندی، ہر دہلی لہ (حمام) ہاتوتہ دہرہوہ. فہرموی: چاویشم کہوت
بہ ابراہیم (علیہ السلام) من نزیکتین نہوہیہ کم کہلو دہچی فہرموی: دوو
دہفریان بو ہینام یہ کیکیان شیری تیدابوو ئہوی تریان مہی، پیموترا: کامیانت
دہوی ہلیگرہ منیش شیرہ کم ہلگرت و خواردمہوہ، وتی: فیتروہ سروشتی
پاکت ہلبڑارد یان پیکات بہ لام ئہگر مہیہ کہت ہلبڑار دایا ئوممتہ کہت
سہرلینشیواو دہبوو)).

(۵۲) پیغمبر (ﷺ) باسی مہسیح (علیہ السلام) وجہ جال دا دکات

۷۷- عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَوْمًا بَيْنَ ظَهْرَانِي
النَّاسِ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ فَقَالَ: ((إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَيْسَ بِأَعْوَرٍ، أَلَا، إِنَّ
الْمَسِيحَ الدَّجَالَ أَعْوَرُ عَيْنِ الْيُمْنَى، كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ)). قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ
اللَّهِ (ﷺ): ((أَرَانِي اللَّيْلَةَ فِي الْمَنَامِ عِنْدَ الْكَعْبَةِ، فَإِذَا رَجُلٌ آدَمٌ كَأَحْسَنِ مَا تَرَى
مِنْ آدَمِ الرَّجَالِ، تَضْرِبُ لَمْتُهُ بَيْنَ مَنكِبَيْهِ، رَجُلٌ الشَّعْرُ، يَقَطُرُ رَأْسُهُ مَاءً، وَأَضِعًا
يَدَيْهِ عَلَى مَنكَبَيْ رَجُلَيْنِ، وَهُوَ بَيْنَهُمَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالُوا:
هَذَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ. وَرَأَيْتُ وَرَاءَهُ رَجُلًا جَعْدًا قَطَطًا، أَعْوَرُ عَيْنِ الْيُمْنَى، كَأَشْبَهُ مَنْ
رَأَيْتُ مِنَ النَّاسِ بِأَبْنِ قَطْنٍ، وَأَضِعًا يَدَيْهِ عَلَى مَنكَبَيْ رَجُلَيْنِ، يَطُوفُ بِالْبَيْتِ،
فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا الْمَسِيحُ الدَّجَالُ)).

(عبداللہ) کوری (عمر) (ﷺ) دهلی: پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ) روژیک لہ ناوخہ لکیدا
باسی جہ جالی فیلبازی دہکرد دہیفہرمو: ((خوای گہورہ یہ کچاو نبیہ، بہ لام

جه جالی فیلباز چاوی راستی کویره، چاوی دهلیی دهنگه تریی دهرپه ریووه)) دهلی: ههروهه پیغه مبهری خوا(ﷺ) فهرموی: ((ئه مشهوه له خهوما له لای که عبدها پیاوئیکی گهنم رهنگیان پیشاندام، جواترین شیوهی گهنم رهنگ که دیبیتت له پیاواندا، زلفی له سهر ههردووشانی بوو، قرژی شیوه لول بوو سهری ناوی لیده تکا، دهستی خستبووه سهرشانی دووپیاو، له نیوان ههردووکیاندا ته وافی که عبهی ده کرد وتم: ئه وه کییه؟ وتیان: مه سیحی کوری مه ریهمه، پیاوئیکیشم دی له دوایه وه قرژی زور لول بوو، چاوی راستی کویر بوو، که سم نه دیوه به قهده وه له کوری (قطن) بچیت، دهستی خستبووه سهرشانی دووپیاو ته وافی که عبهی ده کرد وتم: ئه وه کییه؟ وتیان: ئه وه جه جاله .

(۵۲) پیغه مبهرا (ﷺ) نویری بو پیغه مبهرا ن کرد

۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَقَدْ رَأَيْتُنِي فِي الْحَجْرِ، وَقُرَيْشٌ تَسْأَلُنِي عَنْ مَسْرَائِي، فَسَأَلْتُنِي عَنْ أَشْيَاءَ مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ لَمْ أَتِهَا، فَكُرِبْتُ كُرْبَةً مَا كُرِبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ، قَالَ: فَرَفَعَهُ اللَّهُ لِي أَنْظُرَ إِلَيْهِ، مَا يَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَنْبَأْتُهُمْ بِهِ. وَقَدْ رَأَيْتُنِي فِي جَمَاعَةٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، فَإِذَا مُوسَى (عليه السلام) قَائِمٌ يُصَلِّي، فَإِذَا رَجُلٌ ضَرَبَ جَعْدٌ، كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَنْوَةَ، وَإِذَا عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (عليه السلام) قَائِمٌ يُصَلِّي، أَقْرَبُ النَّاسِ بِهِنَّ شَبَهَا عُرْوَةَ بَنُ مَسْعُودٍ التَّقْفِيِّ، وَإِذَا إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام) قَائِمٌ يُصَلِّي، أَشَبَّهُ النَّاسَ بِهِنَّ صَاحِبُكُمْ - يَعْنِي نَفْسَهُ - فَحَانتَ الصَّلَاةَ، فَأَمْتَهُمْ، فَلَمَّا فَرَعْتَ مِنَ الصَّلَاةِ قَالَ قَائِلٌ: يَا مُحَمَّدُ هَذَا مَالِكُ صَاحِبِ النَّارِ، فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، فَالْتَفَتُ إِلَيْهِ فَبَدَأَنِي بِالسَّلَامِ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا(ﷺ) فهرموی: ((خوم بینی له حجری ئیسماعیلدا، قورهیش پرسیاری شهروهیه که یان لیده کردم، پرسیاری شتانیکیان لیده کردم له (بیت المقدس) که سه رنجم لینه دابوو له وی، غه میکی زوردایگرتم که له وه وپیش هه رگیز تووشی غه می وا نه بوو بووم، فهرموی: خوی گه وه به رزی کرده وه بوم، منیش سه رنجم دها، هه پرسیاریکیان لیده کردم خیرا وه لامم ده دایه وه، خویشم بینی له ناو کومه لیک پیغه مهردا، که ده بینم موسا (علیه السلام) نویر ده کات، ده بینم پیاوئیکی لاوازی قرژ لولوه، هه ده لیی له پیاوانی (شه نوئهیه). ئینجا ده بینم عیسای کوری مه ریهم به پیوهیه و نویر ده کات، ئه وهی که زور له وه ده چیت عورهی کوری مه سعودی ته قه فیه.

ئینجا دەبینم ئیبراهیم (علیه السلام) به پیوهیه و نوێژدهکات، که سێک که زۆر لهو بچیت هاوه له که تانه - مه بهستی خۆیه تی - کاتی، کاتی نوێژهات بووم به ئیمان، که له نوێژ بوومه وه، قسه که ریک پێی وتم: ئه ی موحه مه د ئه وه مایکه خاوه نی ئاگره که، سه لامی لی بکه، که لامکرده وه بو ی، ئه و سه لامی له من کرد).

۷۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه) قَالَ: لَمَّا أُنزِيَ بِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) انْتَهَى بِهِ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَهِيَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ، إِلَيْهَا يَنْتَهِي مَا يُعْرَجُ بِهِ مِنَ الْأَرْضِ فَيَقْبِضُ مِنْهَا، وَإِلَيْهَا يَنْتَهِي مَا يُهْبَطُ بِهِ مِنْ فَوْقِهَا فَيَقْبِضُ مِنْهَا، قَالَ: ﴿إِنِّي يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى﴾ ﴿النجم: ۹﴾. قَالَ: فَرَأَيْتُ مِنْ ذَلِكَ، قَالَ فَأُعْطِيَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ثَلَاثًا: أُعْطِيَ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ، وَأُعْطِيَ خَوَاتِيمَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، وَغَفَرَ لِمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ مِنْ أُمَّتِهِ شَيْئًا الْمُقْحَمَاتُ.

(عبدالله) کوری (مسعود) (رضي الله عنه) دهلی: کاتی شه وره وی کرا به پیغه مبه ر (رضي الله عنه) دوشوین گه یه نرایه (سدره المنهی) که له ئاسمانی شه شه مدایه، هه رچی له سه ر زه وی به رزده کریتته وه، ده گاته ئه وی، له وی وه رده گیریتته وه، هه رچی له سه رو خۆیه وه داده به زیت هه رله وی وه رده گیریت، ده لی: ﴿ان یغشی السدره ما یغشی﴾ ﴿النجم/ ۱۶﴾ ئه وه ش په پوله یه کی ئالتونیه، له وکاته دا پیغه مبه ر (رضي الله عنه) سی به ره ی پیدرا، پینج نوێژه که ی پیدرا، کۆتاییه کانی سووره تی البقره، هه ره ها لیبوردنی گونا هه گه وره کانی ئومه ته تی پیدرا بو که سێک که هه یج شتیکی تکر بیت به ها وه لی خوا.

(۵۴) له باره ی ئه م ئایه ته وه ﴿فكان قاب قوسين أو أدنى﴾

۸۰- عَنْ الشَّيْبَانِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ زُرَّ بْنَ حُبَيْشٍ (رضي الله عنه) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ (ﷻ): ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ ﴿النجم: ۹﴾ فَقَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) رَأَى جَبْرِيْلَ (عليه السلام) لَهُ سِتُّ مِائَةِ جَنَاحٍ.

(شه یبانی) وتی: پرسیارم کرد له (زر) کوری (حبیش) (رضي الله عنه) له باره ی ئه م فرموده یه ی خوی گه وره ﴿فكان قاب قوسين أو أدنى﴾ ﴿النجم/ ۹﴾، ده لی: (ابن مسعود) هه والی دامی که: پیغه مبه ر (رضي الله عنه) جو به ئیلی دی شه سه دبالی هه بووه.

۸۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: ﴿مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى... وَلَقَدْ رَأَهُ نَزْلَةً أُخْرَى﴾ ﴿النجم: ۱۱-۱۳﴾. قَالَ: رَأَهُ بِقَوَادِهِ مَرَّتَيْنِ.

(ابن عباس) (رضی) وتی: ﴿ما کذب الفؤاد ما رای ... ولقد راه نزلة اخرى﴾
النجم / ۱۱ - ۵۹ - ۱۳ دهلی: به دل دو جوار دیویه تی *

(۵۵) له باره ی بینینی خوی گه وره وه

۸۲- عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: كُنْتُ مُكْتَبًا عِنْدَ عَائِشَةَ (رضی) فَقَالَتْ: يَا أَبَا عَائِشَةَ، ثَلَاثٌ مَنْ تَكَلَّمَ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ. قُلْتُ: مَا هُنَّ؟ قَالَتْ: مَنْ زَعَمَ أَنَّ مُحَمَّدًا (رضی) رَأَى رَبَّهُ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ، قَالَ: وَكُنْتُ مُكْتَبًا فَجَلَسْتُ، فَقُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ أَنْظِرِينِي وَلَا تَعْجَلِينِي، أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَلَقَدْ رَأَاهُ بِالْأَفْقِ الْمُبِينِ﴾ ﴿التكوير: ۲۳﴾. ﴿وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى﴾ ﴿النجم: ۱۳﴾. فَقَالَتْ (رضی): أَنَا أَوَّلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ سَأَلَ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ (رضی)، فَقَالَ: ((إِنَّمَا هُوَ جِبْرِيلُ - (عليه السلام) - لَمْ أَرَهُ عَلَى صُورَتِهِ الَّتِي خُلِقَ عَلَيْهَا غَيْرَ هَاتَيْنِ الْمَرَّتَيْنِ، رَأَيْتُهُ مُنْهَبِطًا مِنَ السَّمَاءِ، سَادًّا عَظْمَ خَلْقِهِ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ)). فَقَالَتْ: أَوْ لَمْ تَسْمَعْ أَنَّ اللَّهَ (ﷻ) يَقُولُ: ﴿لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ ﴿الانعام: ۱۰۳﴾. أَوْ لَمْ تَسْمَعْ أَنَّ اللَّهَ (ﷻ) يَقُولُ: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا﴾ اى قوله: ﴿عَلِيِّ حَكِيمٍ﴾ ﴿الشورى: ۵۱﴾؟ قَالَتْ: وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَتَمَ شَيْئًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ، وَاللَّهُ يَقُولُ: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ ﴿المائدة: ۶۷﴾. قَالَتْ: وَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحْبِرُ بِمَا يَكُونُ فِي غَدِّ فَقَدْ أَعْظَمَ عَلَى اللَّهِ الْفِرْيَةَ، وَاللَّهُ يَقُولُ: ﴿قُلْ لَنَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ ﴿النمل: ۵۶﴾. وَزَادَ دَاوُدُ: قَالَتْ وَلَوْ كَانَ مُحَمَّدٌ (ﷺ) كَاتِمًا شَيْئًا مِمَّا أُنزِلَ عَلَيْهِ لَكَتَمَ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ﴾ ﴿الأحزاب: ۳۷﴾

(مسروق) دهلی: له لای عائیشه (رضی الله عنها) پالم دابوویه وه، وتی: نهی باوکی (عائیشه) سیشت هه هه رکهس له باره ی به کیکیانه وه قسه بکات، نه وه درویه کی گه وره ی به دهم خواوه کردوه، وتم: نه وه سیشته چین؟ وتی: هه رکهس بلی گویا محمد (ﷺ) په روه دگاری خوی دیووه، نه وه درویه کی

* بۇ زانینى مانای نایه ته که سهیری ته فسیری ناسان بکه.

گه وره‌ی به‌دهم خواوه کردووہ. ده‌لی: من شانم دادابوو ئینجا دانیشتم و وتم: ئه‌ی دایکی ئیمانداران مؤله‌تم بده په‌لهم لیمه‌که، ئه‌ی خوای گه‌وره نه‌یفه‌رمووہ: ﴿ولقد راه بالافق المبین﴾ التکویر: ۲۳ ﴿ولقد راه نزلة اخری﴾ النجم: ۱۳ (عائیشه) وتی: من یه‌که‌م که‌سم لهم ئوممه‌ته که‌ئهوہم له‌پیغه‌مبهر (ﷺ) پرسووہ فہرمووہ‌تی: (ئهوہ جوہره‌ئیلہ (علیہ السلام) هہرگیز له‌سہر وینہ‌ی خو‌ی نہ‌مدیوہ که‌له‌سہری دروستکراوہ جگہ لهم دووجارہ، دیومہ له‌ئاسمان دابه‌زیووہ.

(عائشه) وتی: ئه‌ی نہ‌تبیستووہ خوای گه‌وره ده‌فہرموئیت: ﴿لا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ (الأنعام: ۱۰۳)

((چاوہ‌کان نابینن، ئهو چاوہ‌کان ده‌بینئیت، هہر ئهو نہ‌رمونیان و (شاره‌زایه)) [انعام: ۱۰۳]) ئه‌ی ئایا نہ‌تبیستووہ که‌خوای گه‌وره ده‌فہرموئیت: (هیچ مروؤفیک بؤی نییہ خوا قسه‌ی له‌گه‌لدا بکات، مه‌گہر وه‌حی بؤ بنیرئیت، یان له‌پیشتی په‌رورده‌ووہ یان ره‌وانه‌کراو بنیرئیت)) هہتا ده‌فہرموئیت: (به‌رزو دانایه) [الشوری: ۵۱] (عائشه) وتی: هہرکه‌سیش بلی که‌پیغه‌مبهر (ﷺ) شتیکی له‌کتیبی خوا شار دۆته‌ووہ ئهو درۆیه‌کی گه‌وره‌ی به‌دهم خواوه کردووہ، خوا فہرمووہ‌تی: (ئه‌ی پیغه‌مبهر بیگه‌یه‌نه ئه‌وه‌ی بۆت دابه‌زیووہ له‌لای په‌رورده‌گارتووہ، ئه‌گہر نه‌یگه‌یه‌نی ئهو په‌یامه‌که‌یت نه‌گه‌یاندووہ [المائدة: ۶۷] ده‌لی: هہرکه‌س بلی من ده‌زانم سبه‌ینی چی پوو‌ده‌دات ئهوہ درۆیه‌کی گه‌وره‌ی به‌دهم خواوه کردووہ، خوا فہرمووہ‌تی: ((تو ئه‌ی محمه‌د کاتی به‌و که‌سه‌ی که‌زه‌یدووہ خوا نیعمه‌تی ئیمانی پی‌به‌خشیووہ، تۆش نیعمه‌تی ئازادی و په‌رورده‌ت له‌نزیکي خۆته‌ووہ پیداوہ، ده‌لئیت هاوسه‌ری خۆت به‌یله‌ره‌ووہ لای خۆت که‌(زه‌ینه‌ب)ه، له‌خوا بترسه‌و (ته‌لاقی مه‌ده) شتیک له‌دل و ده‌روونی خۆتا ده‌شاریتووہ که‌خوا ده‌یه‌وئیت ئاشکرای بکات، له‌خه‌لکی ده‌ترسیت، به‌لام خوا له‌پیشتره‌ که‌حسابی بؤ بکه‌یت و لئی بترسیت)).

۸۳- عَنْ أَبِي مُوسَى (رضي الله عنه) قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ، فَقَالَ: ((إِنَّ اللَّهَ (ﷻ) لَا يَنَامُ، وَلَا يَنبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَحْفَظُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النَّوْرُ - وَفِي رِوَايَةٍ النَّارُ - لَوْ كَسَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتِ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ)).

(ابو موسیٰ) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) لہنا وماندا ہستایہ سہری و پینج وتہی فہرموو: ((خوای گہورہ ناخہوی، ناگونجی کہ بخہوی، تہرازو بہرزہ دکاتہوہ و نرمی دکاتہوہ. ﴿بہ کردہوہی بہندہکان خویمان﴾، کرداری شہو، پیش کرداری روژ بہرز دہبیتہوہ بو لای، کرداری روژیش پیش کرداری شہو، پہردہکھی نوورہ - لہریوایہ تیکیشتا - ناگرہ، نہ گہر نہو پہردہ لابیبات نووری رووخساری ہموو نہو دروستکراوانہ دہسوتینی کہ بینایی پیی دہگات ﴿واتہ ہموو بوونہوہر﴾.

۸۴- عن أبي هريرة (رضی اللہ عنہ) أَنَّ اُنَّاسًا قَالُوا لِرَسُوْلِ اللّٰهِ (رضی اللہ عنہ): يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ (رضی اللہ عنہ): ((هَلْ تُضَارُونَ فِي رُوْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ)). قَالُوا: لَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ، قَالَ: ((هَلْ تُضَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ)). قَالُوا: لَا، قَالَ: ((فَاِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذٰلِكَ. يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقُوْلُ: مَنْ كَانَ يَعْْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْهُ، فَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْْبُدُ الشَّمْسَ الشَّمْسَ، وَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْْبُدُ الْقَمَرَ الْقَمَرَ، وَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْْبُدُ الطَّوَاغِيْتِ الطَّوَاغِيْتِ، وَتَبْقَىٰ هٰذِهِ الْاُمَّةُ فِيْهَا مُنَافِقُوْهَا، فَيَاْتِيْهِمُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي صُوْرَةٍ غَيْرِ صُوْرَتِهِ الَّتِي يَعْرِفُوْنَ. فَيَقُوْلُ: اَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُوْلُوْنَ: نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْكَ، هٰذَا مَكَانُنَا حَتّٰى يَأْتِيْنَا رَبَّنَا فَاِذَا جَاءَ رَبَّنَا عَرَفْنَا. فَيَاْتِيْهِمُ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي صُوْرَتِهِ الَّتِي يَعْرِفُوْنَ فَيَقُوْلُ اَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُوْلُوْنَ اَنْتَ رَبَّنَا فَيَتَّبِعُوْنَهُ وَيَضْرِبُ الصِّرَاطَ بَيْنَ ظَهْرِيْ جَهَنَّمَ، فَاَكُوْنُ اَنَا وَاُمَّتِيْ اَوَّلَ مَنْ يُّجِيْرُ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ اِلَّا الرُّسُلُ، وَدَعْوَى الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللّٰهُمَّ سَلِّمْ وَسَلِّمْ، وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِيْبٌ مِّثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، هَلْ رَأَيْتُمُ السَّعْدَانَ)). قَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ، قَالَ: ((فَاِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانَ، غَيْرَ اَنَّهُ لَا يَعْلَمُ مَا قَدْرُ عَظْمِهَا اِلَّا اللّٰهُ، تَخْطِفُ النَّاسَ بِاَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ الْمُوْبِقُ ﴿يعني﴾ بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمْ الْمَجَازِي حَتّٰى يُنَجِّي، حَتّٰى اِذَا فَرَعُ اللّٰهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ، وَاَرَادَ اَنْ يُخْرِجَ بِرَحْمَتِهِ مَنْ اَرَادَ مِنَ اَهْلِ النَّارِ، اَمَرَ الْمَلٰٓئِكَةَ اَنْ يُخْرِجُوْا مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ لَا يُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا مِّمَّنْ اَرَادَ اَنْ يُّرْحَمَهُ، مِمَّنْ يَقُوْلُ: لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ، فَيَعْرِفُوْنَهُمْ فِي النَّارِ، يَعْرِفُوْنَهُمْ بِاَثْرِ السُّجُوْدِ، تَاْكُلُ النَّارُ مِنْ اِبْنِ اٰدَمَ اِلَّا اَثَرَ السُّجُوْدِ، حَرَّمَ اللّٰهُ عَلٰى النَّارِ اَنْ تَاْكُلَ اَثَرَ السُّجُوْدِ، فَيُخْرِجُوْنَ مِنَ النَّارِ وَقَدْ اَمْتَحَشُوْا، فَيَصَبُّ عَلَيْهِمْ مَاءُ الْحَيَاةِ، فَيَنْبُثُوْنَ مِنْهُ كَمَا تَنْبُتُ الْحَبَّةُ فِي حَمِيْلِ السَّيْلِ، ثُمَّ يَفْرُغُ اللّٰهُ تَعَالٰى مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ وَيَبْقَى رَجُلٌ مُّقْبِلٌ بِوَجْهِهِ عَلٰى النَّارِ، وَهُوَ اٰخِرُ اَهْلِ الْجَنَّةِ

دُخُولًا الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ: أَيُّ رَبِّ اصْتَرَفَ وَجْهِي عَنِ النَّارِ، فَإِنَّهُ قَدْ قَسَبَنِي رِيحَهَا، وَأَخْرَقَنِي ذُكَاؤَهَا. فَيَدْعُو اللَّهَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْعُوهُ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: هَلْ عَسَيْتَ إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ بِكَ أَنْ تَسْأَلَ غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهُ، وَيُعْطِي رَبُّهُ مِنْ عُهُودٍ وَمَوَاقِيقَ مَا شَاءَ اللَّهُ، فَيَصْرِفُ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ، فَإِذَا قَبِلَ عَلَى الْجَنَّةِ وَرَأَاهَا، سَكَتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ، ثُمَّ يَقُولُ: أَيُّ رَبِّ قَدَّمَنِي إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ، فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ، أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ عُهُودَكَ وَمَوَاقِيقَكَ لِمَا تَسْأَلُنِي غَيْرَ الَّذِي أَعْطَيْتُكَ؟ وَيَلِكُ يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَعْدَرَكَ! فَيَقُولُ: أَيُّ رَبِّ أَيْدَعُو اللَّهَ، حَتَّى يَقُولَ لَهُ: فَهَلْ عَسَيْتَ إِنْ أَعْطَيْتُكَ ذَلِكَ أَنْ تَسْأَلَ غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لَا وَعِزَّتِكَ، فَيُعْطِي رَبُّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ مِنْ عُهُودٍ وَمَوَاقِيقَ، فَيَقْدُمُهُ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ، فَإِذَا قَامَ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ انْفَهَقَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، فَرَأَى مَا فِيهَا مِنَ الْخَيْرِ وَالسُّرُورِ، فَيَسْكُتُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ، ثُمَّ يَقُولُ: أَيُّ رَبِّ أَدْخَلَنِي الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ: أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ عُهُودَكَ وَمَوَاقِيقَكَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ مَا أَعْطَيْتَ؟ وَيَلِكُ يَا ابْنَ آدَمَ مَا نَعْمَرَكَ! فَيَقُولُ: أَيُّ رَبِّ لِمَا أَكُونُ أَشَقَى خَلْقِكَ، فَلِمَا يَزَالُ يَدْعُو اللَّهَ حَتَّى يَضْحَكَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنْهُ، فَإِذَا ضَحِكَ اللَّهُ مِنْهُ قَالَ: ادْخُلِ الْجَنَّةَ، فَإِذَا دَخَلَهَا قَالَ اللَّهُ لَهُ: تَمَنَّهُ، فَيَسْأَلُ رَبُّهُ وَيَتَمَنَّى، حَتَّى إِنَّ اللَّهَ لَيُذَكِّرُهُ مِنْ كَذَا وَكَذَا، حَتَّى إِذَا لِنَقَطَعَتْ بِهِ الْأَمَانِيُّ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ذَلِكَ لَكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ)). قَالَ عَطَاءُ بْنُ يَزِيدَ: وَتَبُو سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ لَا يَرُدُّ عَلَيْهِ مِنْ حَدِيثِهِ شَيْئًا، حَتَّى إِذَا حَدَّثَ تَبُو هُرَيْرَةَ أَنَّ اللَّهَ ﴿ﷻ﴾ قَالَ لِذَلِكَ الرَّجُلِ: ((وَمِثْلُهُ مَعَهُ)). قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: ((وَعَشْرَةَ أَمْثَالِهِ مَعَهُ)) يَا أَبَا هُرَيْرَةَ. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: مَا حَفِظْتُ إِلَّا قَوْلَهُ: ((ذَلِكَ لَكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ)). قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَشْهَدُ أَنَّي حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﴿ﷺ﴾ قَوْلَهُ: ((ذَلِكَ لَكَ وَعَشْرَةَ أَمْثَالِهِ)). قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَذَلِكَ الرَّجُلُ آخِرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا فَجَنَّةً)).

(ابوہریرہ) ﴿ﷺ﴾ دہلی: کہ سائیک و تیان بہ پیغہ مہری خوا ﴿ﷺ﴾ نایا لہ روژی قیامتدا پەروردگارمان دہیینین؟ پیغہ مہری خوا ﴿ﷺ﴾ فہرموی: ((نایا لہیینینی مانگی چواردهدا یہ کتر سہ غلت دہکن؟) و تیان: نہ خیر ئہی پیغہ مہری خوا ﴿ﷺ﴾ فہرموی: ((نایا بو بینینی خور لہ روژیکدا ہور بہری نگر تبیت یہ کتری سہ غلت دہکن؟)) و تیان: نہ خیر ئہی پیغہ مہری خوا ﴿ﷺ﴾ فہرموی: ((دہئیوہ تاوا دہیینین، خوا لہ روژی قیامتدا خہ لکی کؤدہ کاتوہ،

دەفەرموئیت: ھەرکەس شتێکی پەرستوو، باشوینی بکەوئیت، ئەوێ خۆری پەرستوو شوین خۆر دەکەوئیت، ئەوێ مانگی پەرستوو شوین مانگ دەکەوئیت، ئەوێ ملھورانی پەرستوو شوین ملھوران دەکەوئیت. ئەم ئوممەتە دەمینئیتەو وە مونا فیکەکانیشی تئدایە، خوای گەورە لەشیوێوێ کەدا کەنایناسنەو خۆیان نیشان دەدات دەفەرموئیت: من پەرورەدگاری ئیووم، دەلین: پەنا دەگرین بەخو لەتۆ، ئەمە شوینمانە ھەتا پەرورەدگارمان دئیت، ئەگەر پەرورەدگارمان ھات دەیناسینەو، ئینجا خوای گەورە لەوشیوێوێ کەدا دەیناسن دئیت و دەفەرموئیت: من پەرورەدگار تانم دەلین: تۆ پەرورەدگاری ئیمەیت، شوینی دەکەون، ئینجا پردی صیراوت دەخریتە سەرپشتی دۆزەخ، ئەوکاتە من و ئوممەتەکەم یەکەم کەسین کە دەپەرینەو، لەورۆژەدا کەس قسە ناکات جگە لە پیغەمبەران، دوعا و نزای پیغەمبەرانیش لەورۆژەدا: خوایە بەسەلامەتی، بەسەلامەتی، لەدۆزەخیشدا قولاپ ھەبە ھەر دەلیی دێکی سەعدانە، ئایا سەعدان تان دیوو؟ وتیان: بەلی ئەی پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((لەراستیدا وەکو دێکی سەعدان وایە، بەلام کەس رادە زلیەکە نازانی خوا نەبی، خەلکی بەپی کردەوێکانیان دەرفینئ (بۆناو دۆزەخ) ھەیانە تیا دەچیت بەکردەوێکانی، ھەشیانە سزادەدرئ تا رزگار دەکرئ، ھەتا کاتی خوا لەدادوێری نیوان بەندەکانی دەبیئەو، دەیوێ بەبەزەیی خۆی کئی بوئیت لەئاگر دەری بەئنی، فەرمان دەکات بەفریشتەکان، ئەوکەسە دەربینن لەئاگر کەھیچ ھاوێی بۆ خوا بریارنەداو، کەسیک خوا بیئیت پەرحمی پیبکات کە وتوئیت: ((لا الھ الا اللھ))، لەئاگرەکەدا بەشوینەواری سوچەدا دەیناسنەو، ﴿ئاگر ھەموو شوینئکی ئادەمیزاد دەسوئینئ جە لە شوینی سەجدە﴾، خوا ھەرامی کردووە لەسەر ئاگر کە شوینی سەجدە بسوئینئ، پاشان دەردەھینرئ لەئاگر دواي ئەوێ سوتاون و بوون بەخەلۆز، ئینجا ئاوی ژیان دەکرئ بەسەریانداو سەوز دەبنەو ھەر وەکو تۆیك لەلیتە لافاودا سەوز دەبیئ، ئینجا خوای گەورە لەدادوێری نیوان بەندەکانی دەبیئەو، پیاویک دەمینئیتەو کەرووی لەئاگری دۆزەخ، ئەوێش دواھەمین کەسە، کە دەچئت بەھەشت، ئینجا دەلئیت: ئەی پەرورەدگارم رووم وەرگیرە لەئاگر، چونکە تینەکە ئازاری داوم و ژەھراوی کردووم، بلیسەکانی سووتاندومی، ئینجا

دهست دهکات به‌پارانه‌وه له‌خوا، چه‌ند خوا ویستی له‌سه‌ر بی‌ت که‌لیی پیا‌رته‌وه. ئینجا خ‌وای گه‌وره ده‌فرمویت: ئایا نه‌گه‌ر نه‌وه‌ت بده‌می خ‌وزگه ده‌خ‌وازی بو‌شتی‌تر؟ ده‌لی: دا‌وای شتی ترت لی‌ناکه‌م نه‌وه‌نده‌ی خوا ویستی له‌سه‌ر بی‌ت به‌لین ده‌دا به‌خوا (که‌دا‌وای هی‌چی‌تر نه‌کات) خ‌وای گه‌وره‌ش ده‌میگه‌یه‌نی‌ته ده‌رگای به‌هه‌شت. کاتی ده‌گاته ده‌رگای به‌هه‌شت، ده‌رگای به‌هه‌شتی بو‌ والا ده‌بی‌ت، هه‌رچی ج‌وانی‌و خ‌وشی تی‌دایه ده‌یی‌نی، نه‌وه‌نده‌ی خ‌واویستی له‌سه‌ر بی‌ت بی‌ده‌نگ ده‌بی‌ت، ئینجا ده‌لی نه‌ی په‌روه‌رگام بم‌خه‌ره نا‌و به‌هه‌شته‌وه، خ‌وای گه‌وره ده‌فرمویت: مه‌گه‌ر په‌یمان و به‌لینت نه‌دا که‌دا‌وای هی‌چی‌تر نه‌که‌یت ج‌گه له‌وه‌ی پیم دا‌وایت؟ سه‌رگه‌ردان خ‌ویت نه‌ی نا‌ده‌میزاد چه‌ند سه‌ته‌م‌کاریت؟ ده‌لی: نه‌ی په‌روه‌رگام با نه‌بمه به‌دبه‌خ‌ترین سه‌رسته‌کراوت، به‌رده‌وام له‌خوا ده‌پا‌رته‌وه هه‌تا خوا ده‌ست ده‌کات به‌پیکه‌نین، کاتی پی‌ده‌که‌نی ده‌فرمویت: بچ‌وره به‌هه‌شته‌وه، ئینجا که‌چ‌وو‌ه نا‌و به‌هه‌شته‌وه، خ‌واپی ده‌فرمویت: دا‌وابکه، ئینجا دا‌وا له‌خوا ده‌کات و خ‌وزگه ده‌خ‌وازی‌ت، هه‌تا خوا خ‌وی شتی بیرده‌خاته‌وه، هه‌تا هی‌چ نا‌واتیکی نامینی، ئینجا خوا ده‌فرمویت: نه‌وه بو‌ تو‌و نه‌وه‌نده‌ی تریشی له‌گه‌ل‌دا‌بی‌ت، (ع‌طاء‌ی ک‌وری (یزید) ده‌لی: (ابو سعید الخ‌دری) له‌گه‌ل (ابوهریره) دا هی‌چی له‌و فه‌رمووده‌ی نه‌و ره‌ت نه‌کرده‌وه، هه‌تا کاتی (ابوهریره) وتی: خ‌وای گه‌وره به‌و پیا‌وه‌ی فه‌رموو: نه‌وه‌نده‌ی تریشی له‌گه‌ل‌دا‌بی‌ت (ابوسعید) وتی: (نه‌خ‌یر) ده‌نه‌وه‌نده‌ی تریشی له‌گه‌ل‌دا‌بی‌ت) نه‌ی (ابوهریره) (ابوهریره) وتی: من هه‌ر نه‌وه‌م له‌به‌رکردوو‌ه: نه‌مه بو‌ تو‌و نه‌وه‌نده‌ی تریشی له‌گه‌ل‌دا‌بی‌ت. (ابو سعید) وتی: شایه‌تی ده‌ده‌م من له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خ‌وام (ﷺ) وه‌رگرتوو‌ه فه‌رموو‌یه‌تی: نه‌وه بو‌ تو‌و ده‌ نه‌وه‌نده‌ی له‌گه‌ل‌دا‌بی‌ت (ابوهریره) وتی: نه‌وپیا‌وه دا‌واین به‌هه‌شتیه که‌ده‌چی‌ته به‌هه‌شت.

(۵۶) ده‌رچ‌وونی یه‌کتا په‌رستان له‌ناگر

۸۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا، فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ، وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمْ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ - أَوْ قَالَ: بِخَطَايَاهُمْ - فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً، حَتَّى إِذَا كَانُوا فَخْمًا أذِنَ بِالشَّقَاعَةِ، فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرٍ، فَبُتُّوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ. ثُمَّ قِيلَ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أفيضوا

عَلَيْهِمْ، فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحَبَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ)). فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: كَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَدْ كَانَ بِالْبَادِيَةِ.

(ابو سعید الخدری) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغہ مہر (ﷺ) فرموویہ تی: ((نیشتہ جیکانی دوزخ ئەوانە ی خەلکی ئەوین، بەراستی ئەوانە نە دەمرن تیایداو نە دەژین، بە لām کەسانیک لە ئەیو بە هۆی تاوانە کانیانەو کە وتوونە تە دوزخەو خۆی گەورە بە جۆرە مردنیک مراندونی، کاتی بوون بە خەلوز مۆلەتی شەفاعەت دەدریت، ئەوکاتە کۆمەل کۆمەل جیا جیا دەیانەینن بلاودە کرینەو بە سەر رووبارەکانی بەهەشتا، ئینجا دەوتریت: ئە ی خەلکی بەهەشت ئاو بکەن بە سەریاندا، ئینجا دەروینەو وەکو (توو) لەناو لیتاوی لافاودا بە خیرایی دەروین)) یەکیک لە خەلکە کەو وتی: دهلی پیغہ مہر ی خوا (ﷺ) لە لادیدا ژیاو.

٨٦ - عَنْ أَنَسٍ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((أَخْرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ، فَهُوَ يَمْشِي مَرَّةً وَيَكْبُو مَرَّةً، وَتَسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً، فَإِذَا مَا جَاوَزَهَا التَّفَّتَ إِلَيْهَا فَقَالَ: تَبَارَكَ الَّذِي نَجَّانِي مِنْكَ، لَقَدْ أَعْطَانِي اللَّهُ شَيْئًا مَا أَعْطَاهُ أَحَدًا مِنَ الْأُولَى وَالْآخِرِينَ، فَتَرَفَعُ لَهُ شَجْرَةٌ، فَيَقُولُ: أَيُّ رَبِّ أَدْنِي مِنْ هَذِهِ الشَّجْرَةِ فَلَأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا، وَأَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا، فَيَقُولُ اللَّهُ (ﷻ): يَا ابْنَ آدَمَ لَعَلِّي إِنْ أَعْطَيْتُكَهَا سَأَلْتَنِي غَيْرَهَا؟ فَيَقُولُ: لَا يَا رَبِّ، وَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا، وَرَبُّهُ يَعْذُرُهُ لَأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ، فَيُدْنِيهِ مِنْهَا فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا، لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا؟ فَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا؟ فَيَقُولُ: لَعَلِّي إِنْ أَدْنَيْتُكَ مِنْهَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا؟ فَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا، وَرَبُّهُ يَعْذُرُهُ لَأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ، فَيُدْنِيهِ مِنْهَا فَيَسْتَظِلُّ بِظِلِّهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا، ثُمَّ تَرَفَعُ لَهُ شَجْرَةٌ عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ، هِيَ أَحْسَنُ مِنَ الْأُولَى وَالْآخِرِينَ، فَيَقُولُ: أَيُّ رَبِّ أَدْنِي مِنْ هَذِهِ لَأَسْتَظِلَّ بِظِلِّهَا وَأَشْرَبَ مِنْ مَائِهَا، لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا. فَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا؟ قَالَ: بَلَى يَا رَبِّ، هَذِهِ لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا، وَرَبُّهُ يَعْذُرُهُ لَأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهَا، فَيُدْنِيهِ مِنْهَا، فَإِذَا أَدْنَاهُ مِنْهَا، فَيَسْمَعُ أَصْوَاتَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَيَقُولُ: أَيُّ رَبِّ أَدْخَلْنِيهَا، فَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ مَا يَصْرِيئِي مِنْكَ؟ أَيْرْضِيكَ أَنْ أُعْطِيَكَ الدُّنْيَا وَمِثْلَهَا مَعَهَا؟ قَالَ: يَا رَبِّ، أَتَسْتَهْزِئُ مِنِّي وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ)). فَضَحِكَ ابْنُ مَسْعُودٍ، فَقَالَ: أَلَا تَسْأَلُونِي مِمَّ أَضْحَكُ؟ فَقَالُوا: مِمَّ تَضْحَكُ؟ قَالَ: هَكَذَا ضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالُوا: مِمَّ تَضْحَكُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟

قَالَ: ((مَنْ ضَحِكَ رَبَّ الْعَالَمِينَ حِينَ قَالَ: اَسْتَهْزِئُ مَنِّي وَاَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ فَيَقُولُ: اِنِّي لَا اَسْتَهْزِئُ مِنْكَ، وَلَكِنِّي عَلَيَّ مَا اَشَاءُ قَادِرٌ)).

(انس) له (ابن مسعود) هوه دهگيرپيتهوه، دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرموویه تی: ((دواين كه س كه دهچیته بهه شته وه پیاویکه تاویک دهروات و تاویک دهکهویت، تاویکیش ناگر دهیگهزیت، کاتی لیی تیپه ده بیت لاده کاته وه به لایداو دهلی: گه ورهیی بو نهو زاتهی رزگاری کردم له تو، خوای گه وره شتیکی دلو به من نه به پیشینان و نه به پاشینانی نه داوه، ئینجا درهختیکی بو هرده خریت، نهویش دهلی: نهی پهروه ردگارم نزیکم بکه ره وه لهو درهخته بابچه سیبهره که یو له ناوه که شی بخومه وه، خوای گه ورهش ده فره مویت: نهی نهوی نادم له وانیه نه گهر نهوت بدهمی داوای شتی تریش بکهیت؟ دهلی: نهخیر نهی پهروه ردگار، پهیمانی ده داتی که داوای هیچی تر نه کات خوای گه ورهش لیی قبول ده کات. چونکه نهو شتانیک ده بینی نارام ناگریت له سهری نینجا نزیک ده کاته وه، نهویش دهچیته سیبهره که یه وه له ناوه که ش نهخواته وه، ئینجا درهختیکی له پیشووه که باشتری پیشان دهن، نهویش نهلی: نهی پهروه ردگار لهو درهخته نزیکم بکه ره وه باله ناوه که ی بخومه وه و نه سیبهره که یدا بجه ویمه وه، ئیتر داوای هیچی ترت لی ناکه م، خوا ده فره مویت: نهی نهوی نادم: پهیمانت نه دامی که داوای هیچی تر نه کهیت، دهلی: بهلی نهی پهروه ردگار نه مهو ئیتر داوای هیچ ناکه م، ده فره مویت: له وانیه نه گهر نزیکت بکه مه وه داوای شتی تریش بکهیت نهویش پهیمانی ده داتی که داوای هیچی تر نه کات، خوای گه ورهش لیی قبول ده کات، چونکه شتانیک ده بینی که نارام ناگریت له سهری. ئینجا نزیک ده کاته وه لیی، دهچیته سیبهره که یو نهخاومکه ش دهخواته وه، ئینجا درهختیکی له دهرگای بهه شتا نیشان دهن، چاکتر له دووانه پیشووه که. دهلی: نهی پهروه ردگار نزیکم بکه ره وه لهو درهخته تابچه سیبهره که یو له ناوه که ی بخومه وه، ئیتر داوای هیچت لی ناکه م حفرمویت: نهی نهوی نادم: نهی پهیمانت نه دا که داوای هیچی تر نه کهیت؟ نهلی: بهلی هر نه مهو ئیتر داوای هیچی تر ناکه م. خوای گه ورهش لیی قبول نه کات، چونکه شتانیک ده بینی که نارام ناگریت له سهری، ئینجا نزیک ده کاته وه لیی کاتی که نزیک ده بیته وه، دهنگی خه لکی بهه شت ده بیستی،

دهلی: ئەهی پەروردگار بمخهروهه ناو بهههشتهوه، دهفهرمویت: ئەهی نهوهی ئادهه چی رازیت دهکات و داواکاریت نامینی؟ ئایا رازیت بهوهی که دنیات بدهمیو بهوینهی دنیاش لهگهئیا؟ دهلی: ئەهی پەروردگار گالته بهمن دهکیت و تو پەروردگاری جیهانی، ﴿ئالیره دا﴾ (ابن مسعود) پیدهکهنی، ئینجا وتی: لیم ناپرسن بوچی پیدهکهنم؟ وتیان: بهچی پیدهکهنی؟ وتی: هه ئاوا پیغه مبهری خواش (پیکه نیو وتیان: بهچی پیدهکهنی ئەهی پیغه مبهری خوا) ﴿فهرمووی: (له پیکه نینی پەروردگاری جیهانیان کاتی ﴿کابرا﴾ وتی: ئایا گالته بهمن دهکیت و تو پەروردگاری جیهانی؟ فهرمووی: من به تو پیناکه ن، به لام هه رچیم بویت دهسه لاتم هه یه به سه ریا)).

۸۷- عن أَبِي الزُّبَيْرِ: أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) يُسْأَلُ عَنِ الْوُرُودِ؟ فَقَالَ: نَجِيءٌ نَحْنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ كَذَا وَكَذَا - انظُرْ - أَي ذَلِكَ فَوْقَ النَّاسِ. قَالَ: فَتَدْعِي الْأُمَّمَ بِأَوْتَانِهَا وَمَا كَانَتْ تَعْبُدُ، الْأَوَّلُ فَالْأَوَّلُ، ثُمَّ يَأْتِينَا رَبُّنَا بَعْدَ ذَلِكَ فَيَقُولُ: مَنْ تَنْظُرُونَ؟ فَيَقُولُونَ: نَنْظُرُ رَبَّنَا، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: حَتَّى نَنْظُرَ إِلَيْكَ، فَيَتَجَلَّى لَهُمْ يَضْحَكُ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ بِهِمْ وَيَتَّبِعُونَهُ، وَيُعْطَى كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ - مُنَافِقٌ أَوْ مُؤْمِنٌ - نُورًا، ثُمَّ يَتَّبِعُونَهُ. وَعَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ كَلَالِيْبٌ وَحَسَكٌ تَأْخُذُ مَنْ شَاءَ اللَّهُ (رضي الله عنه)، ثُمَّ يُطْفَأُ نُورُ الْمُنَافِقِينَ، ثُمَّ يَنْجُو الْمُؤْمِنُونَ، فَتَنْجُو أَوْلَ زُمْرَةٍ وَجُوهُهُمْ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، سَبْعُونَ أَلْفًا لَا يُحَاسِبُونَ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ كَأَضْوَاءِ نَجْمٍ فِي السَّمَاءِ، ثُمَّ كَذَلِكَ، ثُمَّ تَحِلُّ الشَّفَاعَةُ، وَيَشْفَعُونَ حَتَّى يَخْرُجَ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَكَانَ فِي قَلْبِهِ مِنَ الْخَيْرِ مَا يَزِنُ شَعِيرَةً، فَيَجْعَلُونَ بِفَنَاءِ الْجَنَّةِ، وَيَجْعَلُ أَهْلَ الْجَنَّةِ يَرشُونَ عَلَيْهِمُ الْمَاءَ حَتَّى يَنْبُتُوا نَبَاتَ الشَّيْءِ فِي السَّيْلِ وَيَذْهَبُ حَرُّهُ، ثُمَّ يُسْأَلُ حَتَّى تُجْعَلَ لَهُ الدُّنْيَا وَعَشْرَةُ أَمْثَالِهَا مَعَهَا. [بخاري / الرقائق / صفة الجنة والنار / ٦١٩٠]

(ابو زبیر) دهلی: گویم لیبووهر (جابر) کوپی (عبدالله) ﴿رضي الله عنه﴾ پرسیاری تیپه ربوونی سهه پردی دوزهخی لیکرا؟ وتی: ئیمه روژی قیامهت بهم شیوهه بهوشیوه دین (سهه رکه) واته: ئەوهش به سهه ره خه لکیدا، وتی: میلله تان به ناوی بهه کانیانه وهه ئەهوشتانهی دهیانپهه رستن بانگ ده کرین. یهه له دوای یهه ئینجا پەروردگار مان دیت بولامان و دهفهرمویت: چاوه ری کین؟ ده لین: چاوه ری پەروردگار مانین، دهفهرمویت: من پەروردگار تانم، ده لین: با سهه یرت بکهین،

ئینجا به دەم پیکەنینهوه خۆی دەردەخات بۆیان، دەلی: ئینجا دەپروا و ئەمانیش شوینی دەکەون بەهەر ئادەمیزادیک لەوان - مونا فیک یا باوهردار - نوریکى دەداتی ئینجا شوینی دەکەون لەسەر پردی دۆزەخ قولاپ و درک هەیه هەرچی خوای گەورە بیەوی دەگرت، ئینجا رووناکى مونا فیکەکان دەکوژتەوه، پاشان ئیمانداران رزگاریان دەبیت.

یەكەم كۆمەل كەرزگاریان دەبی دەموچاویان وەكو مانگی چوارده وایه حەفتا هەزاریان لێپرسینهوهیان نییه. ئینجا ئەوانەى دواى ئەوان دین، وەكو روناكترین ئەستیرهى ئاسمانن هەروەها بەهەمان شیوه ئینجا شەفاعەت دەست پێدەكات، شەفاعەتیان بۆ دەگرت، هەتا هەرچی وتبیتی (لا اله الا الله) و بەئەندازەى دەنكە جۆیهكى بچوك خیر لەدایدا بووینت لەناگر دیتە دەروەو دەخریتە گۆرەپانی بەهەشت و، خەلكى بەهەشت ناویان لێدەپرژینن هەتا دەروین وەكو روانى رووێكى ناوولیتاوى لافاو، ئاسەواری سوتاویەكەیان لەسەر نامینی پاشان [هەریەكەیان] دەپارێتەوه هەتا بەقەد دنیاو دەئەوهندەى تریشیان دەدریتى.

۸۸- عن يزيدُ الفقيرُ قال: كُنْتُ قَدْ شَغَفَنِي رَأْيِي مِنْ رَأْيِ الْخَوَارِجِ، فَخَرَجْنَا فِي عَصَابَةٍ ذَوِي عَدَدٍ، نُرِيدُ أَنْ نَحُجَّ ثُمَّ نَخْرُجَ عَلَى النَّاسِ. قَالَ فَمَرَرْنَا عَلَى الْمَدِينَةِ فَإِذَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ، جَالِسٌ إِلَى سَارِيَةٍ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: فَإِذَا هُوَ قَدْ ذَكَرَ الْجَهَنَّمِيِّينَ، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، مَا هَذَا الَّذِي تُحَدِّثُونَ؟ وَاللَّهِ يَقُولُ: ﴿إِنَّكَ مَنْ تَدْخُلُ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ﴾ ﴿آل عمران: ۱۹۲﴾. وَ: ﴿كَلِمًا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أَعِيدُوا فِيهَا﴾ ﴿السجدة: ۲۰﴾ فَمَا هَذَا الَّذِي تَقُولُونَ؟ قَالَ: فَقَالَ: أَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَهَلْ سَمِعْتَ بِمَقَامِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ - يَعْنِي - الَّذِي يَبْعَثُهُ اللَّهُ فِيهِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَإِنَّهُ مَقَامُ مُحَمَّدٍ (ﷺ) الْمَحْمُودِ الَّذِي يُخْرِجُ اللَّهُ بِهِ مَنْ يُخْرِجُ، قَالَ: ثُمَّ نَعَتَ وَضَعَ الصِّرَاطَ وَمَرَّ النَّاسُ عَلَيْهِ، قَالَ: وَأَخَافُ أَنْ لَا أَكُونَ أَحْفَظَ ذَلِكَ، قَالَ: غَيْرَ أَنَّهُ قَدْ زَعَمَ أَنَّ قَوْمًا يَخْرُجُونَ مِنَ النَّارِ بَعْدَ أَنْ يَكُونُوا فِيهَا، قَالَ: يَعْنِي فَيَخْرُجُونَ كَأَنَّهُمْ عِيدَانُ السَّمَّاسِمِ، قَالَ: فَيَدْخُلُونَ نَهْرًا مِنْ أَنْهَارِ الْجَنَّةِ، فَيَغْتَسِلُونَ فِيهِ، فَيَخْرُجُونَ كَأَنَّهُمْ الْقَرَّاطِيْسُ. فَرَجَعْنَا، قُلْنَا: وَيَحْكُمُ، أَتُرُونَ الشَّيْخَ يَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ فَرَجَعْنَا، فَلَا وَاللَّهِ مَا خَرَجَ مِنَّا غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ. أَوْ كَمَا قَالَ أَبُو نُعَيْمٍ.

(یزید الفقیر) ده‌لی: بۆچوونیک له‌بۆچوونه‌کانی خه‌واربج سه‌رنجی راکیشام، له‌گه‌ل کۆمه‌لێکدا ویستمان هه‌ج بکه‌ین و ئینجا بچینه‌ ناو ده‌سته‌ی خه‌واربج، ده‌لی: به‌مه‌دینه‌دا تێپه‌رین ده‌بینن (جابری کۆری (عبدالله‌) پالی دابوو به‌کۆله‌که‌یه‌که‌وه‌و فه‌رمووده‌ی له‌پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ بۆ خه‌لك ده‌خوینده‌وه‌ باسی دۆزه‌خیه‌کانی ده‌کرد، منیش وتم: ئه‌ی هاوه‌لی پێغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) ئه‌م فه‌رموودانه‌ چیه‌ ده‌یخوینیته‌وه‌؟ ﴿له‌کاتی‌کا﴾ خوافه‌رموویه‌تی: ﴿انک من تدخل النار فقد اُخزیته﴾ ال عمران: ۱۸۲ ﴿کلما ارادوا ان یخرجوا منها اعيدوا فیها﴾ السجدة: ۲۰.

ئیتڕ ئیوه‌ باسی چی ده‌که‌ن؟ وتی: ئایا قورئان ده‌زانیت؟ وتم: به‌لی، وتی: ئایا باسی په‌لوه‌پایه‌ی موحه‌مدت(ﷺ) بیستوه‌ - واته‌ ئه‌و په‌لوه‌پایه‌یه‌ی که‌خوا زیندوو‌ی ده‌کاته‌وه‌ تێیدا؟ وتم: به‌لی، وتی: ئه‌وه‌ په‌لوه‌پایه‌ی محه‌مه‌ده‌(ﷺ) ئه‌وه‌ی که‌ خوا به‌هۆی ئه‌وه‌وه‌ کئی بوی له‌دۆزه‌خ ده‌ری دینی. ئینجا باسی پردی سیرات و تێپه‌رپوونی خه‌لکی به‌سه‌ریای ده‌کرد، وتی: ئه‌ترسم باش له‌به‌رم نه‌بیت. ده‌لی ئه‌و ده‌یگوت گویا: کۆمه‌لێک له‌ئاگر ده‌رده‌هینرین پاش ئه‌وه‌ی ماوه‌یه‌ک له‌ئاگر دابوون، ده‌لی: واته‌ ده‌رده‌هینرین، هه‌روه‌کو دارکونجی وان، ده‌لی: ئینجا ده‌خرینه‌ ناو رووباریکی به‌هه‌شته‌وه‌ له‌ویدا خو‌یان ده‌شۆرن، پاشان ده‌هینرینه‌ ده‌روه‌ هه‌روه‌کو په‌ره‌ی سپی... ئیمه‌ش گه‌راینه‌وه‌ وتمان: کۆستان که‌وی ئایا واده‌بینن که‌ئه‌وپیاوه‌ پیره‌ درۆ به‌ده‌م پێغه‌مبه‌ری خواوه‌(ﷺ) بکات؟ ئینجا گه‌راینه‌وه‌، سویند به‌خوا که‌سما‌ن لینه‌چوو‌ه‌ ناو خه‌واربج جگه‌ له‌یه‌ک پیاو وه‌کو (ابونعیم) وتی.

۸۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ أَرْبَعَةٌ، فَيُعْرَضُونَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى، فَيُلْتَفَتُ أَحَدُهُمْ فَيَقُولُ: أَيُّ رَبِّ، إِذْ أَخْرَجْتَنِي مِنْهَا فَلَا تُعَذِّبْنِي فِيهَا، فَيُنْجِيهِ اللَّهُ مِنْهَا)).

(انس) ی کۆری (مالک) (ﷺ) ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((چوارکه‌س له‌ئاگر ده‌هینرینه‌ ده‌روه‌ ده‌خرینه‌ به‌رده‌ستی خوای گه‌وره‌، به‌کیکیان لاده‌کاته‌وه‌ ده‌لی: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم، وه‌ک ده‌رت هینام له‌وی مه‌مخه‌روه‌ ناوی خواش رزگاری ده‌کات لینی)).

(۵۷) شه فاعهات

۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَوْمًا بِلَحْمٍ، فَرَفَعَ إِلَيْهِ الدَّرَاعَ، وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ، فَنَهَسَ مِنْهَا نَهْسَةً، فَقَالَ: ((أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَهَلْ تَدْرُونَ بِمِ ذَاكَ؟ يَجْمَعُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَوْلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَيَسْمَعُهُمُ الدَّاعِي، وَيَنفُذُهُمُ الْبَصِرُ، وَتَدْنُو الشَّمْسُ، فَيَبْلُغُ النَّاسُ مِنَ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يُطِيقُونَ، وَمَا لَا يَحْتَمِلُونَ، فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ: أَلَا تَرَوْنَ مَا أَنْتُمْ فِيهِ؟ أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ؟ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ؟ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ: ائْتُوا آدَمَ، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ، خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ، وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ، وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَغْنَا؟ فَيَقُولُ آدَمُ: إِنَّ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ نَهَانِي عَنِ الشَّجَرَةِ فَعَصَيْتُهُ، نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَيَّ غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَيَّ نُوحَ. فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ: يَا نُوحُ أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى الْأَرْضِ، وَسَمَّاكَ اللَّهُ عَبْدًا شَكُورًا، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَغْنَا؟ فَيَقُولُ لَهُمْ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ قَدْ كَانَتْ لِي دَعْوَةٌ دَعَوْتُ بِهَا عَلَى قَوْمِي، نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَيَّ إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام) فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُونَ: أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَخَلِيلُهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَغْنَا؟ فَيَقُولُ لَهُمْ: إِبْرَاهِيمُ إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَا يَغْضَبُ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَذَكَرَ كَذِبَاتِهِ، نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَيَّ غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَيَّ مُوسَى (عليه السلام)، فَيَأْتُونَ مُوسَى (عليه السلام) فَيَقُولُونَ: يَا مُوسَى أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ فَضَلَّكَ اللَّهُ تَعَالَى بِرِسَالَاتِهِ وَبِتَكْلِيمِهِ عَلَى النَّاسِ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَغْنَا؟ فَيَقُولُ لَهُمْ مُوسَى: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنِّي قَتَلْتُ نَفْسًا لَمْ أُوْمَرْ بِقَتْلِهَا، نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَيَّ عِيسَى (عليه السلام) فَيَأْتُونَ عِيسَى (عليه السلام)، فَيَقُولُونَ: يَا عِيسَى أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ، وَكَلِمَةٌ مِنْهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحَ مِنْهُ، فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَغْنَا؟ فَيَقُولُ لَهُمْ عِيسَى: إِنَّ رَبِّي

قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ - وَلَمْ يَذْكُرْ لَهُ ذَنْبًا - نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ (ﷺ). فَيَأْتُونِي، فَيَقُولُونَ: يَا مُحَمَّدُ، أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ، وَغَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَّغْنَا؟ فَأَنْطَلِقُ فَآتِي تَحْتَ الْعَرْشِ، فَأَقْعُ سَاجِدًا لِرَبِّي، ثُمَّ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَيَّ وَيُلْهِمُنِي مِنْ مَحَامِدِهِ وَحَسَنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ لَأَحَدٍ قَبْلِي، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ سَلِّ تَعْطَهُ، اشْفَعْ تَشْفَعْ. فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي! فَيَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَدْخِلِ الْجَنَّةَ مَنْ أَمَّنَكَ مِنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الْأَيْمَنِ مِنَ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، إِنْ مَا بَيْنَ الْمَصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ لَكُمْ بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجْرٍ، أَوْ: كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى)).

(ابوهریره) (ﷺ) ده‌لی رۆژیکیان گۆشتیان هیئا بو پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بالیکیان دایه ده‌ستی، ئه‌ویش چه‌زی له‌بالا ده‌کرد، قه‌پیکی لیگرت، ئینجا فه‌رمووی: ((من گه‌وره‌ی خه‌لکیم له‌رۆژی قیامه‌تا، ئایا ده‌زانن به‌چی ده‌بمه‌ گه‌وره‌؟ خوای گه‌وره‌ له‌رۆژی قیامه‌تا خه‌لکی پێشینان و پاشینان هه‌موو له‌یه‌ک شویندا کۆده‌کاته‌وه، بانگ‌خواز ده‌نگی ده‌یانگاتی چاو ده‌یانبینیت، خۆریش نزیک ده‌بیته‌وه خه‌لکی تووشی غه‌م و په‌ژاره‌یه‌ک ده‌بن به‌رگه‌ی ناگرن و، له‌توانایاندا نییه هه‌ندیکیان به‌هه‌ندیکیان ده‌لین: ئایا نابینن ئیوه له‌چ حالیکدان؟ ئایا نابینن چی یه‌خه‌ی گرتوون؟ ئایا ناگه‌رین به‌دوای که‌سیکدا که‌له‌لای خواشه‌فاعة‌تتان بو بکات؟ هه‌ندیکیان به‌هه‌ندیکی تریان ده‌لین: بچن بۆلای ئاده‌م، ده‌چن بۆلای ئاده‌م، پێی ده‌لین: ئه‌ی ئاده‌م تو‌باوکی مرو‌قیت، خوا به‌ده‌سته‌ی ﴿قودره‌تی﴾ خۆی تو‌ی دروستکردوه، له‌رۆحی خۆی گیانی به‌به‌ردا کردووی، فه‌رمانی کرد به‌فریشته‌کان کرنووشیان بو بردی، ده‌لای په‌روه‌ردگارت تکامان بو بکه، ئایا نابینن ئیمه له‌چ حالیکداین؟ ئایا نابینن چی یه‌خه‌ی گرتوین؟ ئاده‌میش ده‌لی: ئه‌مرو په‌روه‌ردگارم به‌شیوه‌یه‌ک تو‌وره‌ بووه که‌تا ئیستا ئاوا تو‌وره‌ نه‌بوو، له‌مه‌ولاش ئاوا تو‌وره‌ نابیت، ئه‌و دره‌خته‌که‌ی له‌من قه‌ده‌غه‌کردو منیش سه‌رپێچیم کرد، ﴿ئه‌مرو﴾ هه‌ر خه‌می خۆمه، خه‌می خۆمه، بچن بۆلای یه‌کیکی‌تر، بچن بۆلای نوح، ده‌چن بۆلای نوح (علیه‌ السلام)

دەلێن: تۆ يەكەم رەوانەكراوى بۆ سەر زەوى، خواى گەورە ناوى ناوى بەندەى سوپاسگوزار، تكامان بۆ بکە لای پەرەردگارت، ئايا نابىنى ئىمە لەچىداين؟ ئايا نابىنى چى يەخەى گرتووين؟ ئەوئيش پىيان دەلێت: پەرەردگارم ئىمە بۆ توورەبوونىك توورە بوو لەمەوپىش ئاوا توورە نەبوو، لەمەولاش ئاوا توورە نابىت، من لەراستىدا يەك دوعام ھەبوو ئەوئيش لەگەلەكەم كرد، ئىستا ھەر غەمى خۆمە غەمى خۆمە، بچن بۆ لای ابراھىم(عليه السلام) ئەوانىش دەچن بۆ لای (ابراھىم) (عليه السلام) پىى دەلێن: تۆ پىغەمبەرى خوايت و خۆشەويستى ئەوى لەسەرزەويدا تكامان بۆ بکە لای پەرەردگارت، ئايا نابىنى ئىمە لەچى حالىكداين، ئايا نابىنى چى يەخەى گرتووين؟ ئىبراھىم پىيان دەلێت: ئەمە بۆ پەرەردگارم توورەبوونىك توورەبوو كە لەمەوپىش ئاوا توورە نەبوو، لەمەولاش ئاوا توورە نابىت، ئىنجا باسى درۆكانى كرد، ئەمە بۆ ھەرغەمى خۆمە، ھەرغەمى خۆمە، بچن بۆ لای كەسىكى تر بچن بۆ لای (موسى) (عليه السلام) ئەوانىش دەچن بۆ لای (موسى) (عليه السلام) پىى دەلێن: ئەى (موسى) تۆ پىغەمبەرى خواى، خواى گەورە رىزى زىاترى داوھ بە تۆ بە پەيامەكانى و بەقسەكردنى لەگەلتا، تكامان بۆ بکە لای پەرەردگارت، ئايا نابىنى ئىمە لەچى حالىكداين؟ ئايا نابىنى چى يەخەى گرتووين؟ (موسى) پىيان دەلێت: ئەمە بۆ پەرەردگارم توورەبوونىك توورەبوو كە لەمەوپىش ئاوا توورە نەبوو، لەمەوداش ئاوا توورە نابىت، من كەسىكم كوشتووھ فەرمانم پىنەكرا بوو بىكوژم، ئىستا ھەرغەمى خۆمە، ھەرغەمى خۆمە، بچن بۆ لای (عيسى) (عليه السلام) ئەوانىش دىن بۆ لای (عيسى) (عليه السلام) پىى دەلێن: ئەى (عيسى) تۆ پىغەمبەرى خواى، لەبىشكەدا قسەت لەگەل خەلكىدا كردوو، رۆحى خوا و وشەيەكى پىرۆزى ئەويت كە ھەلى داوھ بۆ مریەم و بەخشاوى بە مریەم دە تكامان بۆ بکە لای پەرەردگارت، ئايا نابىنى ئىمە لەچى حالىكداين؟ ئايا نابىنى چى يەخەى گرتووين؟ (عيسى) ش پىى وتن: ئەمە بۆ پەرەردگارم توورەبوونىك توورەبوو كە لەمەوپىش ئاوا توورە نەبوو، لەمەوداش ئاوا توورە نابىت، ھەرغەمى خۆمە بچن بۆ لای كەسىكى تر بچن بۆ لای (محمد) (ﷺ) ئەوانىش دىن بۆ لای (محمد)، تۆ پىغەمبەرى خوايت، دواپىغەمبەرى، خواى گەورە لەگوناھە پىشووەكانت و گوناھە دواپىھەكانىشت خۆش بوو، تكامان بۆ

بکه له لای پهروهردگار، ئایا نابینی ئیمه له چ حالیکداين؟ ئایا نابینی چیه خه ی گرتووین؟ منیش راده په پرمو دیمه ژیر عهرش، ده که وم به سوجه دا بو پهروهردگار، ئینجا خوا دلّم ده کاته وه چه ند سوپاسگوزاریه ک و ستایشیکی پیروژ ده خاته دلّم وه که له وه وپیش نهیدا وه به که س، ئینجا ده فرمویت: ئەی (محمد) سهرت بهرزبکه ره وه، داوا بکه ده تدریتی، تکا بکه لیت وهر ده گریت، منیش سهرم بهرز ده که مه وه ده لیم: ئەی پهروهردگارم ئوممه تم، ئوممه تم! پیم دهوتری: ئەی (محمد) له ئوممه ته که ت نهوانه ی لی پرسینه وه یان له سهر نییه له ده رگای لای راستی ده رگا کانی به هه شته وه، بیانخه ناو به هه شته وه، ئوممه ته ت له ده رگا کانی تریشا به شدارن له گه ل خه لکی، سویند به وه ی گیانی منی به ده سته، له نیوان دوولاشیپانی ده رگا کانی به هه شتا به که د نیوان مه که وه هه جهر پانه، یا وه کو نیوانی مه که وه بوسرا)).

(۵۸) من یه که م که سم له به هه شتا شه فاعه ت ده که م و، شوینکه وتوانیشم

له هه موو پیغه مبه ران زیاتره

۹۱- عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((أَنَا أَوَّلُ شَفِيعٍ فِي الْجَنَّةِ، لَمْ يُصَدَّقْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَا صُدِّقْتُ، وَإِنَّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيًّا مَا يُصَدِّقُهُ مِنْ أُمَّتِهِ إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ)).

(انس) کوپی (مالک) ده لئی: پیغه مبه ر (ﷺ) فرموویه تی: (من یه که م شه فاعه تکارم له به هه شتا، هیچ پیغه مبه ریک به که د من خه لک باوهری پی نه هینا وه له ناو پیغه مبه راندا، پیغه مبه ر هیه له ناو میلله ته که یدا که س باوهری پی نه هینا وه جگه له یه ک پیاو)).

(۵۹) پیغه مبه ر (ﷺ) داوا ی کردنه وه ی ده رگای به هه شتا ده کات

۹۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَتِي بَابَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَسْتَفْتِحُ، فَيَقُولُ الْخَازِنُ: مَنْ أَنْتَ؟ فَأَقُولُ: مُحَمَّدٌ، فَيَقُولُ: بِكَ أَمْرٌ لَنَا أَفْتَحُ لِرَجُلٍ قَبْلَكَ)).

(انس) کوپی (مالک) ده لئی: پیغه مبه ر (ﷺ) فرموویه تی: له روژی قیامه تدا دیمه ده رگای به هه شتا، داوا ی کردنه وه ی ده که م، ده رگا وانه که ده لئی: تو کییت؟ ده لیم: محمد، ده لیت: فرمانم به تو پیکرا وه له پیش تو دا بو که سی تری نا که مه وه)).

(۶۰) هەر پیغه مبهریک نزایه کی گیرای ههیه

۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ، فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ، وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ نَائِلَةٌ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا)).

(ابو هریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهر (رضي الله عنه) فهرموویه تی: ((هەر پیغه مبهریک نزایه کی گیرای ههیه هه موو پیغه مبهریک په لهی کردوو له نزا کهیدا به لام من نزا کهم شار دوته وه بو ئوممه ته کهم بو روژی قیامهت که (ان شاء الله) گیرایه بو هه رکهس له ئوممه ته که مردبی و هاوه لی بو خوا بریار نه دابی.

(۶۱) پارانه وهی پیغه مبهر (رضي الله عنه) بو ئوممه ته کهی

۹۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) تَلَا قَوْلَ اللَّهِ (تعالى) فِي إِبْرَاهِيمَ (عليه السلام): ﴿رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي﴾ (ابراهيم: ۳۶) آيَةً، وَقَالَ عَيْسَى (عليه السلام): ﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (المائدة: ۱۸). فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ: ((اللَّهُمَّ أُمَّتِي اللَّهُمَّ أُمَّتِي)). وَيَكِي، فَقَالَ اللَّهُ (تعالى): يَا جَبْرِيْلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ - وَرَبِّكَ أَعْلَمُ - فَسَلَّهُ مَا يَبْكِيكَ؟ فَأَتَاهُ جَبْرِيْلُ (عليه السلام) فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِمَا قَالَ - وَهُوَ أَعْلَمُ - فَقَالَ اللَّهُ (تعالى): يَا جَبْرِيْلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ: إِنَّا سَنَرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسْوَأُكَ.

(عبدالله) کوپی (عمرو) کوپی (عاص) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهر (رضي الله عنه) ئەم ئایه تهی خوینده وه: ﴿رب انهن اضلن كثيرا من الناس فمن تبعني فانه مني ومن عصاني﴾ (ابراهيم: ۳۶). عیسا ش (علیه السلام) فهرموویه تی: ﴿ان تعذبهم فانهم عبادك وان تغفر لهم فانك انت العزيز الحكيم﴾ (المائدة: ۱۸) واته: ئەگەر سزایان بدهیت ئەوان هەر بهندهی تۆن، خوئنه گەر لیشیان خو ش بییت ته نها تو سه ر بلندو دانایت.

ئنجا دهستی بهرز کرده وه فهرمووی: ئەی خویه ئوممه ته کهم ئەی خویه ئوممه ته کهم، ئینجا گریا، خوی گه وره به جو بره ئیلی فهرموو: برۆ بۆلای موحه مه د، خو په روه ردگارت زاناره - لیی پیرسه بوچی ده گریست؟ جو بره ئیل (علیه السلام) هات و پرسیا ری لی کرد: پیغه مبهر (رضي الله عنه) ئاگاداری کرد له وته کهی ئەویش زاناره - خوی گه وره فهرمووی: ئەی جو بره ئیل بچۆ بۆلای

موحه مه د پینی بلی: ئیمه بهرام بهر به ئومه ته که ت رازیت ده که این و دلّت ناشکینین.

۹۵- عَنْ جَابِرٍ (رضی الله عنه): أَنَّ الطَّفِيلَ بْنَ عَمْرٍو الدَّوْسِيَّ أَتَى النَّبِيَّ (ﷺ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ لَكَ فِي حِصْنِ حَصِينٍ وَمَنْعَةٍ؟ قَالَ: حِصْنٌ كَانَ لِدَوْسٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَبَى ذَلِكَ النَّبِيُّ (ﷺ) لِلَّذِي ذَخَرَ اللَّهُ لِلْأَنْصَارِ، فَلَمَّا هَاجَرَ النَّبِيُّ (ﷺ) إِلَى الْمَدِينَةِ هَاجَرَ إِلَيْهِ الطَّفِيلُ بْنُ عَمْرٍو، وَهَاجَرَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ، فَاجْتَوَا الْمَدِينَةَ فَمَرِضَ فَجَزَعٌ، فَأَخَذَ مَشَاقِصَ لَهُ فَقَطَعَ بِهَا بَرَاجِمَهُ، فَشَخِبَتْ يَدَاهُ حَتَّى مَاتَ، فَرَأَاهُ الطَّفِيلُ بْنُ عَمْرٍو فِي مَنَامِهِ، فَرَأَاهُ وَهَيْئَتُهُ حَسَنَةً، وَرَأَاهُ مُعْطِيًا يَدَيْهِ، فَقَالَ لَهُ: مَا صَنَعَ بِكَ رَبُّكَ؟ فَقَالَ: عَفَّرَ لِي بِهَجْرَتِي إِلَى نَبِيِّهِ (ﷺ)، فَقَالَ: مَا لِي أَرَاكَ مُعْطِيًا يَدَيْكَ؟ قَالَ: قِيلَ لِي: لَنْ نُصَلِّحَ مِنْكَ مَا أَفْسَدْتَ. فَقَصَّهَا الطَّفِيلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((اللَّهُمَّ وَلِيْدَيْهِ فَاعْفِرْ)).

جابر (رضی الله عنه) ده‌لی: (طفیل) کوری (عمرو الدوسی) هات بو خزمهت پیغه مبه‌ر (رضی الله عنه) وتی: ئه‌ی پیغه مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) ئایا قه‌لایه‌کی قایمت ناوی که بتیاریزیت؟ راوی ده‌لی: ئه‌و قه‌لایه‌ هی ده‌وس بوو له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا، پیغه مبه‌ر (رضی الله عنه) رازی نه‌بوو، به‌وچوونه چونکه خوا ریزی ئه‌و کوچه‌ی بو پشستیوانه‌کانی هه‌لگرتبوو، کاتی پیغه مبه‌ر (رضی الله عنه) کوچی کرد بو مه‌دینه (طفیل) کوری (عمرو) کوچی کرد بۆلای، پیاویکیش له‌هۆزه‌که‌ی له‌گه‌لایا کوچی کرد، حه‌زیان له‌مه‌دینه نه‌بوو له‌وی نه‌خۆش که‌وتبوو و بیزاربوو، تیریکی پی‌بوو به‌سه‌ری تیره‌که‌ کلاوه‌ی سه‌رپه‌نجه‌کانی خوی بری، خوینی ده‌سته‌کانی به‌ربوون هه‌تا مرد. (طفیل) کوری (عمر) له‌خه‌ویا ئه‌و پیاوه‌ی بینی به‌دیمه‌نیکی جوانه‌وه به‌لام ده‌سته‌کانی داپۆشراو بووه، پینی وتووه: په‌روه‌ردگارت چی لیکردی؟ ده‌لی: به‌کوچکردنم بۆلای پیغه مبه‌ره‌که‌ی (رضی الله عنه) لیم خۆشبوو ده‌لی وتم: ئه‌ی بۆچی ئاوا ده‌ستت داپۆشراوه؟ وتی: پیم وترا ئه‌وه‌ی تو خراپت کردوه ئیمه‌ چاکی ناکه‌ینه‌وه (طفیل) بو پیغه مبه‌ری گیرایه‌وه، پیغه مبه‌ر (رضی الله عنه) فه‌رموی: ((خوای گه‌وره له‌ده‌سته‌کانیشی خۆش ببه)).

(۶۲) له‌باره‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌وه: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾

۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: لَمَّا أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ (الشعراء: ۲۱۴) دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) قُرَيْشًا فَاجْتَمَعُوا، فَعَمَّ وَخَصَّ،

فَقَالَ: ((يَا بَنِي كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ اُنْقِدُوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي مِرَّةَ بْنِ كَعْبٍ اُنْقِدُوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي عَبْدِ شَمْسٍ اُنْقِدُوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ اُنْقِدُوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي هَاشِمٍ اُنْقِدُوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ اُنْقِدُوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ))، يَا فَاطِمَةَ اُنْقِذِي نَفْسَكَ مِنَ النَّارِ، فَإِنِّي لَأَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، غَيْرَ أَنَّ لَكُمْ رَحِمًا سَابِلَهَا بِبِلَالِهَا)). [بخاري / الوصايا / هل يدخل النساء يولد في الاقارب / ٢٦٠٢]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلي: كاتي نهم نايه ته دابهزي ﴿وانذر عشيرتك الاقربين﴾ (الشعراء: ٢١٤) پينغه مبهري (رضي الله عنه) قورهيشي بانگ كردو كو بوونوه بانگي قورهيشي به گشتي و چهند كه سيك به تايبه تي كرد ، فهرموي: ((نهي نهوهي كه عبي كوري لوئهي خوٽان رزگار كه ن له ناگر نهي نهوهي مورهي كوري كه عيب، خوٽان رزگار كه ن له ناگر، نهي نهوهي عه بدشه مس خوٽان رزگار كه ن له ناگر، نهي نهوهي (عه بدول مه ناف) خوٽان رزگار كه ن له ناگر نهي نهوهي هاشم خوٽان رزگار كه ن له ناگر ﴿نهي نهوهي عه بدول موته ليب خوٽان رزگار كه ن له ناگر﴾ نهي فاتمه خوٽ رزگار كه ن له ناگر، من له لاي خوا هيچ دهسه لاتيك نيبه، جگه لهوهي رحمو خزميه تي هيه له نيوانمانداو ده يگه يه نم)).

(٦٣) پينغه مبهري (رضي الله عنه) فرياي (ابوطالب) ناكه و نيت

٩٧- عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَفَعْتَ أَبَا طَالِبٍ بِشَيْءٍ، فَإِنَّهُ كَانَ يَحُوطُكَ وَيَعْضِبُ لَكَ؟ قَالَ (رضي الله عنه): ((نَعَمْ هُوَ فِي ضَخْضَاخٍ مِنَ نَارٍ، وَلَوْ لَأَنَا لَكَانَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ)). [بخاري / فضائل الصحابة / قصة ابي طالب / ٣٦٧ ، ٣٦٧٢]

(عباس) كوري (عبدالمطلب) (رضي الله عنه) دهلي: وتم نهي پينغه مبهري خوا (رضي الله عنه): نايا كه لكيكت گه ياند به (ابوطالب) نهو جارن توي ده پاراست له سهر تو تووره ده بوو؟ فهرموي: ((به لي نهو له ناو ناگريكي ته نكدايه، نه گهر من نه بوومايه ده بوو له قولايي خوارهوهي ناگر دا بوايه)).

٩٨- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: ((أَهْوَنُ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا أَبُو طَالِبٍ، وَهُوَ مُنْتَعِلٌ بِنَعْلَيْنِ ﴿من نار﴾ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاعُهُ)). [بخاري / الطب / ٥٣٧٨]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا (رضی الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((سوکترین سزای ئاگری دۆزه‌خ سزای (ابوطالب) ه، نه‌ویش جووتی نه‌علی له‌ئاگر دروستکراوی له‌پیدا، به‌هوی ئه‌و نه‌علانه‌وه میشکی ده‌کولیت.

(۶۴) چه‌فتا هزار له‌نومه‌تم به‌بی لپیرسینه‌وه ده‌چنه به‌هه‌شت

۹۹. عن حُصَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رضی الله عنه) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ: أَيُّكُمْ رَأَى الْكَوْكَبَ الَّذِي انْقَضَ الْبَارِحَةَ؟ قُلْتُ: أَنَا. ثُمَّ قُلْتُ: أَمَا إِنِّي لَمْ أَكُنْ فِي صَلَاةٍ، وَلَكِنِّي لُدِغْتُ. قَالَ: فَمَاذَا صَنَعْتَ؟ قُلْتُ: اسْتَرْقَيْتُ. قَالَ: فَمَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ؟ قُلْتُ: حَدِيثٌ حَدَّثَنَاهُ الشَّعْبِيُّ، فَقَالَ: وَمَا حَدَّثَكُمْ الشَّعْبِيُّ؟ قُلْتُ: حَدَّثَنَا عَنْ بُرَيْدَةَ بْنِ حُصَيْبِ الْأَسْلَمِيِّ أَنَّهُ قَالَ: لَا رُقِيَةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حِمَةٍ، فَقَالَ: قَدْ أَحْسَنَ مَنْ انْتَهَى إِلَى مَا سَمِعَ، وَلَكِنْ حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (رضی الله عنه) قَالَ: ((عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَّمُ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّهَيْطُ، وَالنَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، إِذْ رُفِعَ لِي سِوَادٌ عَظِيمٌ فَظَنَنْتُ أَنَّهُمْ أُمَّتِي، فَقِيلَ لِي: هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ، وَلَكِنْ انْظُرْ إِلَى الْأُفُقِ، فَتَنَظَّرْتُ فَإِذَا سِوَادٌ عَظِيمٌ، فَقِيلَ لِي: انْظُرْ إِلَى الْأُفُقِ الْآخَرَ، فَتَنَظَّرْتُ فَإِذَا سِوَادٌ عَظِيمٌ، فَقِيلَ لِي: هَذِهِ أُمَّتُكَ، وَمَعَهُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ)). ثُمَّ نَهَضَ، فَدَخَلَ مَنْزِلَهُ، فَخَاضَ النَّاسُ فِي أَوْلِيكَ الَّذِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِينَ صَحِبُوا رَسُولَ اللَّهِ (رضی الله عنه) وَقَالَ بَعْضُهُمْ: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِينَ وَلِدُوا فِي الْإِسْلَامِ وَلَمْ يَشْرِكُوا بِاللَّهِ (شِينًا) وَذَكَرُوا أَشْيَاءَ، فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه) فَقَالَ: ((مَا الَّذِي تَخُوضُونَ فِيهِ)). فَأَخْبَرُوهُ، فَقَالَ: ((هُمُ الَّذِينَ لَا يَرْقُونَ وَلَا يَسْتَرْقُونَ، وَلَا يَتَطَيَّرُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ)). فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مَخْصَنٍ فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: ((أَنْتَ مِنْهُمْ)). ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: ((سَبِّحْ بِهَا عُكَّاشَةَ)). [بخاری / الضب / ۵۳۷۸]

(حصین) کوری (عبدالرحمن) (رضی الله عنه) ده‌لی: من له‌لای (سعیدی) کوری (جیبر) بووم وتی: کیتان ئه‌و ئه‌ستیره‌یه‌ی دی که دوینی که‌وته خواره‌وه؟ ده‌لی: وتم: من ئینجا وتم: به‌لام من له‌نویژدا نه‌بووم به‌لکو دوپشک پیوه‌ی دابووم، وتی: ئه‌ی چیت کرد؟ وتم: نوشتهم کرد وتی: چی وای لی‌کردی؟ وتم: فه‌رموده‌یه‌ک که (شعبی) بو‌ی گیارینه‌وه، وتی: چی‌یه ئه‌وه‌ی شه‌عبی بو‌ی گیارونه‌ته‌وه؟ وتم: له‌بوره‌یده‌ی کوری (حصین الاسلمی) ه‌وه وتوویه‌تی: نوشتته نییه (بو‌هیچ

شتی) مه‌گهر بۆچاوپپسی و گه‌زین نه‌بی، وتی: به‌راستی چاکی کرد ئه‌وه‌ی چی بیستوهه په‌په‌وه‌ی ده‌کات به‌لام (ابن عباس) بۆی گێتراینه‌وه له‌په‌نجه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ئوممه‌ته‌کان خرا‌نه به‌رچاوم، ده‌بینم په‌نجه‌مبه‌ر هه‌یه که‌سی له‌گه‌لدا نیه، ئینجا خه‌لکیکی زۆرم په‌شان‌درا، گومانم کرد که ئوممه‌ته‌که‌ی من بن، وپیم وترا: بروانه بۆ ئاسۆیه‌کی‌تر (سه‌یرم کرد) ده‌بینم خه‌لکیکی زۆر، پیم وترا: ئه‌وه ئوممه‌ته‌که‌ی تۆیه، هه‌فتا هه‌زاریان له‌گه‌لتا به‌بی لێپه‌رینه‌وه ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه، سزایان نییه)) ئینجا هه‌ستا، چوهه ماله‌وه، ئینجا خه‌لکه‌که که‌وتنه باسکردنی ئه‌وانه‌ی که‌به‌بی لێپه‌رسینه‌وه ده‌چنه به‌هه‌شت و سزایان نییه، هه‌ندیکیان وتی: له‌وانه‌یه هاوه‌لانی په‌نجه‌مبه‌ر (ﷺ) بن، هه‌ندیکی‌تریان وتیان: له‌وانه‌یه ئه‌وانه‌بن له‌سه‌رده‌می ئیسلامدا له‌دایک بوون و شه‌ریکیان بۆ خوا دانه‌ناوه، ئینجا په‌نجه‌مبه‌ر (ﷺ) ها‌ته ده‌روه بۆناویان و فه‌رمووی: ((ئه‌وه باسی چی ده‌که‌ن)) ناگاداریان کرد، فه‌رمووی: ((ئه‌وانه‌ن که‌نوشته ناکه‌ن، داوا‌ی نوشته‌کردن ناکه‌ن، ره‌شینی ناکه‌ن، پشت به‌ په‌روه‌دگاریان ده‌به‌ستن)) (عه‌کاشه) کوپری (محصل) هه‌ستا و تی: له‌خوا داوا بکه بمخاته ناو ئه‌وانه، په‌نجه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((تۆ له‌وانی)) ئینجا پیاویکی‌تر هه‌ستا و تی: داوا بکه خوا بمخاته ناو ئه‌وانه‌وه، فه‌رمووی: (عه‌کاشه پینشت که‌وت))

(٦٥) من خوازیارم که نیوه‌ی خه‌لکی به‌هه‌شت بن

١٠٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي قَبَةِ نَحْوًا مِنْ أَرْبَعِينَ رَجُلًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَتَرْضَوْنَ أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ)). قَالَ: قَلْنَا: نَعَمْ، قَالَ: ((أَتَرْضَوْنَ أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ)). فَقَلْنَا: نَعَمْ، فَقَالَ: ((وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونُوا نِصْفَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَذَلِكَ أَنْ الْجَنَّةَ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ، وَمَا أَنْتُمْ فِي أَهْلِ الشُّرْكِ إِلَّا كَالشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ، أَوْ: كَالشَّعْرَةِ السُّودَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَحْمَرِ)). [بخاري/ الرقاق/ كيف الحشر / ٦١٦٣]

(عبدالله) کوری (مسعود) (ﷺ) ده‌لی: ئیمه نزیکه‌ی چل که‌س له‌خزمه‌ت په‌نجه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) بووین له‌چادریکدا، په‌نجه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئایا رازین چواریه‌کی خه‌لکی به‌هه‌شت بن)) ده‌لی: وتمان: به‌لی، فه‌رمووی: ((ئایا

رازین سییه‌کی خه‌لکی به‌هه‌شت بن، وتمان: به‌لی: فه‌رمووی: ((سویند به‌وه‌ی گیانی موحه‌م‌دی به‌ده‌سته من خوازیارم ئیوه نیوه‌ی خه‌لکی به‌هه‌شت بن، ئه‌وه‌شی موسلمان نه‌بی ناچیتته به‌هه‌شت، ئیوه‌ش له‌ناو خه‌لکی موشریکدا وه‌کو موویه‌کی سپی وان له‌پیستی گایه‌کی ره‌شدا، یاوه‌کو موویه‌کی ره‌ش له‌پیستی گایه‌کی سووردا)).

(۶۶) - فه‌رمانی خوا بو‌ئاده‌م له‌هه‌زار که‌س نۆسه‌دو نه‌وه‌دو نۆیان

بنیره بو‌ئاگر

۱۰۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((يَقُولُ اللَّهُ (ﷻ): يَا آدَمُ، فَيَقُولُ: لَبَيْكَ وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ. قَالَ: يَقُولُ: أَخْرِجْ بَعَثَ النَّارَ، قَالَ: وَمَا بَعَثَ النَّارَ؟ قَالَ: مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تَسَعُ مِائَةٌ وَتَسَعَةُ وَتَسَعِينَ، قَالَ: فِذَاقَ حِينَ يَشِيبُ الصَّغِيرُ ﴿وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾ (الحج: ۲)). قَالَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْنَا ذَلِكَ الرَّجُلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَبْشُرُوا، فَإِنَّ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفًا وَمِنْكُمْ رَجُلٌ. ثُمَّ قَالَ: ((وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، إِنِّي لَأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ)). فَحَمَدْنَا اللَّهَ وَكَبَّرْنَا، ثُمَّ قَالَ: ((وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لَأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا شَطْرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِنْ مَثَلَكُمْ فِي الْأُمَمِ كَمَثَلِ الشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ، أَوْ: كَالرُّقْمَةِ فِي ذِرَاعِ الْحِمَارِ)). [بخاری / الرقاق / قوله عزوجل ﴿ان زلزلة الساعة شيء عظيم﴾ ۶۱۶۵]

(ابو سعید) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((خوی عزوجل ده‌فه‌رموویت: ئه‌ی ئاده‌م، ده‌لی: گویرایه‌لم و له‌خزمه‌تتام چاکه‌یش له‌ده‌ستی تو‌دایه، ده‌فه‌رموویت: وه‌فدی ئاگر بنیره، وتی: وه‌فدی ئاگر چه‌نده؟ فه‌رمووی: له‌هه‌موو هه‌زاریک نۆسه‌دو نه‌وه‌دو نو، ده‌لی: ئه‌وه‌ش له‌کاتیکا منداڵ سه‌ری سپی ده‌بیئت: ﴿ئافره‌تی سک پر سه‌که‌که‌ی فری‌ده‌دا، خه‌ک ده‌لیی سه‌رخو‌شن و سه‌رخو‌شیش نین، به‌لکو سزای خوا سه‌خته﴾ ده‌لی: ئه‌وه زور نارعه‌تی کردن، ئینجا وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئه‌و پیاوه کاممانه؟ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((مرده‌تان لی‌بیئت، له‌یا‌جوج و ما‌جوج هه‌زارو له‌ئیوه یه‌ک پیاو، ئینجا فه‌رمووی: سویند به‌وه‌ی گیانی موحه‌م‌دی به‌ده‌سته من به‌ته‌مام که ئیوه چواریه‌کی خه‌لکی به‌هه‌شتین)). ئیمه‌ش سوپاسی خوامان کردو ته‌کبیرمان

کرد، پاشان فەرمووی: ((سویند بهوهی گیانی موحەمدی بە دەستە بەتەمام
سییهکی خەلکی بەهەشت بن)).

ئیمەش سوپاس بو خوامان کردو تەکیرمان کرد، ئینجا فەرمووی: ((سویند
بهوهی گیانی موحەمدی بە دەستە، من بەتەمام ئیوه نیوهی خەلکی بەهەشت
بن، نمونهی ئیوه لەناو ئوممەتەکاندا ، وەکو موویهکی سپی وان لە پیستی
گایهکی رەشدا یاوهکو: هیلکی سپی لە دەستی گویدریژکدا)).

(۲) بهشی دهستنوئیز

(۱) - خوا نوئیزی بی دهستنوئیز وهرناگریت

۱۰۲. عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: دَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ (ﷺ) عَلَى ابْنِ عَامِرٍ يَعُودُهُ وَهُوَ مَرِيضٌ، فَقَالَ: أَلَا تَدْعُو اللَّهَ لِي يَا ابْنَ عُمَرَ؟ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ بِغَيْرِ طُهُورٍ، وَلَا صَدَقَةٌ مِنْ غُلُولٍ)). وَكُنْتُ عَلَى الْبَصْرَةِ.

(مصعب) کوری (سعد) دهلی: (عبدالله) کوری (عمر) (ﷺ) سهردانی (ابن عامر) ی کرد نه خویش بوو، (ابن عامر) وتی: ئەمی (ابن عمر): ئایا له خوا ناپاربیتهوه بوم؟ (ابن عمر) وتی: له پیغه مبهری خوام بیستوه (ﷺ) فرموویتهی: ((خوا نوئیزی بی دهستنوئیز وهرناگریت، خیری سامانی بهناهق بهدهست هاتووش وهرناگریت)) تویش فهمانداری بهسره بوویت. [واته لهوانیه سامانت بهناهق بو خوت لاداییت. النوی ۲/۲۱۰].

(۲) دهست شوژدن له کاتی له خه وهه ستاندا

پیش له وهی دهست بخه یته دهفری ناوه کهوه

۱۰۳. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْمِسُ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ)). (ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرموویتهی: ((نهگه ره کهکتان لهخه وههستا بادهستی نهخاته ناو دهفره کهوه ههتا سی جار دهیشوریته، چونکه نازانی له کاتی خودا دهستی له کویدابوه)).

(۳) ریگری له پیسی کردن له سه ره ریگا و سیبهردا

۱۰۴. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((اتَّقُوا اللَّعَانِينَ)). قَالُوا: وَمَا اللَّعَانَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ فِي ظِلِّهِمْ)). (ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: ((خوتان پیاریزن لهو دوو نه فرته لیکراوه)) وتیان: ئەو دوو نه فرته لیکراوه چین ئەمی پیغه مبهر (ﷺ)؟ فرمووی: ((ئه وهی له سه ره ریگای خه نکیدا پیسی دهکات، یان له سیبه ره کانیاندا)). [که جیگای دانیشتنی خه لکه].

(۴) په ناگای کاتی سهرناو

۱۰۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: أُرِدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ، فَأَسْرَّ إِلَيَّ حَدِيثًا لَمْ أُحَدِّثْ بِهِ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ، وَكَانَ أَحَبَّ مَا اسْتَتَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِحَاجَتِهِ هَدَفٌ أَوْ حَائِشٌ نُحْلٍ. قَالَ ابْنُ أَسْمَاءَ فِي حَدِيثِهِ: يَعْنِي حَائِطٌ نُحْلٌ.

(عبدالله) كورې (جعفر) دهلی: روژیکیان پیغه مبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) له پاشکوی خویوه سواری کردم، به په نهانی فرموده یه کی فرموو که بؤ که سی ناگیرمه وه، پیغه مبهر (صلى الله عليه وسلم) شتیک زور پیی خوش بوو بیټ که له کاتی سهرناو دا خوی پی شار دبیته وه بهر زاییه ک، یان دیواری باخه خورمایه ک بووه.

(۵) که چویته سهرناو چی ده لیبیت

۱۰۶- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْتِ وَالْخَبَائِثِ)). [بخاري/ الوضوء / مايقول عند الخلاء/ ۱۴۲]

(انس) (صلى الله عليه وسلم) دهلی: نه گهر پیغه مبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) بچوایه ته سهر ناو ده یفرموو: ((اللهم اعوذ بك من الخبث والخبائث)). واته: خویه په ناده گرمبه تو له هموو جوړه پیسی وه هموو زیان به خشیک له شهیتان و جانه و هرو هر شتیکی تر که پیسی و زیان به خش بیت)).

(۶) له کاتی سهرناو دا روومه که ره قبیله

۱۰۷- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((إِذَا أَتَيْتُمُ الْعَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا، بِبَوْلٍ وَلَا غَائِطٍ، وَلَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا)). قَالَ أَبُو أَيُّوبَ: فَقَدِمْنَا الشَّامَ فَوَجَدْنَا مَرَاحِضَ قَدْ بُنِيَتْ قِبَلَ الْقِبْلَةِ، فَتَنَحَّرَفْنَا عَنْهَا، وَتَسْتَغْفِرُ اللَّهُ. [بخاري/ الوضوء / الا تستقبل القبلة بغائط/ ۱۴۴]

(ابو ایوب) (صلى الله عليه وسلم) دهلی: پیغه مبهر (صلى الله عليه وسلم) فرموو یه تی: ((نه گهر چوونه سهر ناو بؤ میزوو پیسی روو نه که نه قبیله و پشتیشی تی مه که، به لکو روبکه نه خوړه لات یان خوړناو)).

(ابو ایوب) دهلی: چووین بؤ شام ده بینین ناو ده سته کان رووه و قبیله دروستکراون نیمه روومان و هر ده گئراو داوای لیخو شبوونمان له خواده کرد.

(۷) له ناو خانوودا مؤله ت دراوه

۱۰۸- عَنْ وَاسِعِ بْنِ حَبَّانَ قَالَ: كُنْتُ أُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ مُسْنِدٌ ظَهَرَهُ إِلَى الْقِبْلَةِ، فَلَمَّا قَضَيْتُ صَلَاتِي انْصَرَفَتْ إِلَيْهِ مِنْ شَقِي، فَقَالَ عَبْدُ

اللَّهُ: يَقُولُ أَنَسٌ: إِذَا قَعَدْتَ لِلْحَاجَةِ فَلَا تَقْعُدْ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ وَلَا بَيْتَ الْمَقْدِسِ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَلَقَدْ رَقِيتُ عَلَى ظَهْرِ بَيْتِ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَاعِدًا عَلَى لِبْنَتَيْنِ، مُسْتَقْبِلًا بَيْتَ الْمَقْدِسِ، لِحَاجَتِهِ. [بخاری/ الوضوء/ من تبرز علی لبنتین/ ۱۴۵] (واسع) کوپی (حبان) دهلی: له مزگهوت نویژم کرد، (عبدالله) کوپی (عمر) پشتی کردبووه قبيله، کاتی له نویژه که بوومه وه چوومه نه و بهر بولای (عبدالله) وتی: خه لکی دهلین: نه گهر چوویته سه رئاو روونه که یته نه قبيله و نه قودس. (عبدالله) وتی: جاریکیان چوومه سه ربانی مالیک پیغه مبهری خوام (ﷺ) دی له سهر دووختت دانیشتبوو رووی له قودس بوو، (واته) پشتی له قبيله بوو) دهستی به ئاو دهگه یاند.

(۸) ریگری له میزکردنه ئاویک که پاشان خوتی پی بشوریت

۱۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ)). [بخاری/ الوضوء/ البول في الماء الدائم / ۲۳۶] (ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرموویته: (باکهستان میز نه کاته ئاوی وه ستاوو دواپی خویشی تیدا بشوات). له ریوایه تیکی تر دا: ((میز مه که ره ئاوی هه میشه بییه وه (پاوه ستاوه وه). که له بهری ناروات، دواپی خویشی تیدا بشوریت)).

(۹) خویپاراستن له میز

۱۱۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَى قَبْرَيْنِ، فَقَالَ: ((أَمَّا إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ يَمْشِي بِالْأُيْمِيَّةِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ)). قَالَ: فَدَعَا بِعَسِيبِ رَطْبٍ، فَشَقَّهُ بِأَثْنَيْنِ، ثُمَّ غَرَسَ عَلَى هَذَا وَاحِدًا وَعَلَى هَذَا وَاحِدًا، ثُمَّ قَالَ: ((لَعَلَّهُ أَنْ يَخْفَفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَنْبَسَا)). [بخاری/ الوضوء/ من الكبائر ان يستتر من بوله / ۲۱۳]

(ابن عباس) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) به لای دوو گوژدا تپیهری فرمووی: ((ئهم دووانه سزاده درین، به لام له سه رشتی گه وه سزانا درین)) چونکه دهیانتوانی خویانی لی بیاریژن، یه کیکیان قسه ی ده هیئاو ده برد، نه وی تریان خوی نه ده پاراست له میزه که ی)).

دهلی: داوای لقیك دارخورمای تهری کرد ، کردی به دووکه رتهوه، له سهر ههر گوریکیان که رتیکی چه قاند، ئینجا فرموی: ((به لکو سزا)) له سهریان سووک بگریت ههتا وشک دهبن)).

(۱۰) ریگری له خویا کردنه وه به دهستی راست

۱۱۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا يُمَسِّكُنَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ، وَلَا يَتَمَسَّحُ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ)). [بخاری الوضوء/ النهي عن الاستنجاء باليمين/ ۱۰۲]

(عبدالله) کوپی (ابو قتاده) له باوکیه وه بۆمان دهگریته وه دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی) فرمویته: ((باکهستان زهکری به دهستی راستی نهگریت له کاتی میزکردنیدا، له سهر ئاویش به دهستی راست خوی پاک نه کاته وه، فوو نه کات له ده فری [خواردن و خواردنه وه])).

(۱۱) خویا کردنه وه به ئاو

۱۱۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) دَخَلَ حَائِطًا وَتَبِعَهُ غُلَامٌ مَعَهُ مِيضَاءٌ، هُوَ اصْغَرْنَا، فَوَضَعَهَا عِنْدَ سِدْرَةٍ، فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَاجَتَهُ فَخَرَجَ عَلَيْنَا وَقَدْ اسْتَنْجَى بِالْمَاءِ. [بخاری / الوضوء / الاستنجاء بالماء / ۱۴۹]

(انس) کوپی (مالک) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی) چوو پهنا دیواریکه وه میرد مندالیك که بچوو کترینمان بوو شوینی کهوت مه سینیه کی به دهسته وه بوو، له تهنیشت دره ختیکی سدرا داینا، پیغه مبهری (رضی) لی بوویه وه هاته دهره وه هات بۆ ناومان به ئاوه که خوی پاک کرد بووه وه.

(۱۲) خویا کردنه وه به بهرد به تاک دهلی

۱۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) - يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ (ﷺ) - قَالَ: ((إِذَا اسْتَجْمَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَجْمِرْ وَثَرًا، وَإِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أَنْفِهِ مَاءً ثُمَّ لِيَنْثَنِّ)). [بخاری / الوضوء / الاستنجاء في الوضوء / ۱۵۹]

(ابوهریر) دهلی: به پیغه مبهری (رضی) دهلی: ((نه گهر که سینکتان به بهرد خوی پاک کرده وه، با تاک بیئت، نه گهر که سینکیشتان دهستونیزی گرت با ئاو بکاته لووتیه وه ئینجا فنی بکاته دهره وه)).

(۱۳) خویاککردنه وه به بهردو قه دهغه کردنی به تهرسو ئیسقان

۱۱۴- عَنْ سَلْمَانَ (رضی) قَالَ: قِيلَ لَهُ: قَدْ عَلِمَكُمْ نَبِيُّكُمْ (ﷺ) كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةِ؟ قَالَ: فَقَالَ: أَجَلٌ، لَقَدْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِعَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ، أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ، أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ.

(سلمان) (ﷺ) دهلی: پی و ترا: پیغه مبه ره که تان له باره ی چوونه سه رئاوه وه هه موو شتیکی فی رکردوون ته نانه ت چوونیتی دانیشتنی سه رئاویش؟ دهلی: وتی: بهلی. لی قه دهغه کردوون که روویکه ینه قیبله له دانیشتنی سه رئاوودا، یان به دهستی راست خویاککردنه وه، ههروه ها به که متر له سی بهرد خویاککردنه وه، وه یا خویاک کردنه وه به تهرسو ئیسقان.

(۱۴) سو دوهرگرتن له پیستی مرداره وه بوو

۱۱۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی) قَالَ: تَصَدَّقَ عَلَيَّ مَوْلَاةٌ لِمَيْمُونَةَ بِشَاةٍ فَمَاتَتْ، فَمَرَّ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((هَلَّا أَخَذْتُمْ إِهَابَهَا فَدَبَعْتُمُوهُ فَأَنْتَفَعْتُمْ بِهِ)). فَقَالُوا: إِنَّهَا مَيْتَةٌ. فَقَالَ: ((إِنَّمَا حَرَمَ أَكْلُهَا)).

(ابن عباس) (ﷺ) دهلی: گیسکیکیان به خیر هینابوو بو خزمه تگوزاریکی خاتوو مه یمونه، به لام مردار بوویه وه، پیغه مبه ر (ﷺ) به لایدا تیپه ری فهرمووی: ((با پیسته که یان هه لیکرتایه و خوشه تان بگردایه و سوودتان لیوه ریگرتایه)) وتیان: نه وه مردار بوته وه، فهرمووی: ((نه وه خواردنه که ی حرام کراوه)).

(۱۵) نه گهر پیسته خوشکرا پاک ده بیته وه

۱۱۶- عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ: أَنَّ أَبَا الْخَيْرِ حَدَّثَهُ قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى ابْنِ وَعَلَةَ السَّبْيِيِّ فَرَوْا، فَمَسِسْنَاهُ، فَقَالَ: مَا لَكَ تَمَسُّهُ؟ قَدْ سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ قُلْتُ: إِنَّا نَكُونُ بِالْمَغْرِبِ، وَمَعَنَا الْبُرْبُرُ وَالْمَجُوسُ، نُؤْتِي بِالْكَبْشِ قَدْ دَبَّحُوهُ، وَنَحْنُ لَأَنَّا نَأْكُلُ دَبَائِحَهُمْ، وَيَأْتُونَا بِالسَّقَاءِ يَجْعَلُونَ فِيهِ الْوَدَكَ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَدْ سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: ((دَبَّاعُهُ طَهُورُهُ)).

(یزید) کوپی ابو حیب) دهلی: (ابو خیر) بو ی گپرایه وه وتی: (علی) کوپی (وعلة السبئی) م دی فهروه یه کی له بهردابوو، منیش دهستم لیدا، وتی: بوچی دهستی لیده دهی؟ له (عبدالله) کوپی (عباس) م پرسى وتم: ئیمه له خورناواین بهر بهری و ناگر په رستمان له گه لدا یه، بهرانی سه رپراومان بو ده هیزن، ئیمه ش

سه برپاوی ئهوان ناخوین، هیزه مان بو دهینن، چهوریان تیکردوه؟ (ابن عباس) وتی: ئیمه ئه ممان له پیغه مبهر (ﷺ) پرسییوه: فهرمویه تی: ((خوشه کردنی پاکبوونه وهیه تی)).

(۱۶) ئه گهر سه گیک ده می خسته ده فری یه کیتانه وه با

حهوت جار بیشویرت

۱۱۷- عن عبد الله بن المغفل (رضي الله عنه) قال: أمر رسول الله (ﷺ) بقتل الكلاب، ثم قال: ((ما بالهم وبأل الكلاب)). ثم رخص في كلب الصيد وكنب الغنم، وقال: ((إذا ولغ الكلب في الباء فاعسلوه سبع مرات، وعفروه الثامنة في الثراب)). وفي رواية يحيى بن سعيد: ورخص في كلب الغنم والصيد والزرع. (عبدالله) كوری (المغفل) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمانی کردوه به کوشتنی سه گ ئینجا فهرمویه تی: ((هه قیان چیه به سه سه گه وه)) پاشان مؤله تی داوه به سه گی راوو، سه گی شوان، ههروه ها فهرمویه تی: ((ئه گهر سه گیک ده می خسته ده فریکه وه حهوت جار بیشویرن، هه شته م جار بیتلیزن له خوئه وه، له ریوایه تی (یحیی) کوری (سعیدا) مؤله تی داوه به سه گی شوان و راوو سه رکشتوکال.

(۱۷) گه وه یی دهستنویر

۱۱۸- عن أبي مالك الأشعري (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): ((الطهور شطر الإيمان، والحمد لله تملأ الميزان، وسبحان الله والحمد لله تملآن - أو: تملأ - ما بين السماوات والأرض، والصلاة نور، والصدقة برهان، والصبر ضياء، والقرآن حجة لك أو عليك. كل الناس يعدو، فبايع نفسه: فمعتقها أو موبقها)). (ابو مالک الاشعری) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموی: ((پاکوخاوینی به شیکی ئیمان، (الحمد لله) تهرازو پرده کات، (سبحان الله) والحمد لله) نیوانی ئاسمانه کان و زهوی پرده کن، نویر نووره خیرکردن راستی ئیمان و گویرایه لی بو خوا سه لماندنه، ئارامگرتن رووناکی یه قورئانیش به لگه یه بوت یان له سهرت، خه لکی هه موویان به یانیا ن زوو ده پو ن خو یان ده فروشن، به وهش یان خو ی رزگار ده کات، یان خو ی تیا ده بات)). [واته: یان خو ی به خوا ده فروشی بو فهرمانه کانی جی به جی ده کات و خو ی رزگار ده کات، یان خو ی به شهیتان ده فروشی بو فهرمانه کانی جی به جی ده کات و خو ی تیا ده بات].

(۱۸) رویشنی گوناھ له گهل ناوی دستنویزدا

۱۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ -أَوْ: الْمُؤْمِنُ- فَعَسَلَ وَجْهَهُ، خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَاءِ، أَوْ: مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ. فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ ﴿كَانَ﴾ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ، أَوْ: مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ. فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ، أَوْ: مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ. حَتَّى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الدُّنُوبِ)).

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبهری خوا (رضی اللہ عنہ) فہرموی: ((ئەگەر بەندە ی موسلمان - یا ئیماندار - دەستنویژی گرت ، دەموچاوی شوێرد، هەر گوناھێک بەچا و کردوویەتی لەگەڵ ئاوەکەدا، دەپوات، یا لەگەڵ دواتنۆکی ئاوەکەدا، ئەگەر دەستەکانی شوێرد هەموو ئەو گوناھانەی بە دەستی کردوویەتی لەگەڵ ئاوەکەدا دەپوات، یا لەگەڵ دواتنۆکی ئاوەکەدا ئەگەر قاچەکانی شوێرد ئەو گوناھانەی بەوقاچانەی بۆی چوو لەگەڵ ئاوەکەدا دەپوات یا لەگەڵ دواتنۆکی ئاوەکەدا، هەتا پاک دەبێتەو لەگوناھ)).

(۱۹) لەبارە ی سیواک لەکاتی دستنویزدا

۱۲۰- عن ابن عباس (رضی اللہ عنہ): أَنَّهُ بَاتَ عِنْدَ النَّبِيِّ (ﷺ) ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَقَامَ نَبِيُّ اللَّهِ (ﷺ) مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ، فَخَرَجَ فَنَظَرَ فِي السَّمَاءِ، ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ فِي آلِ عِمْرَانَ: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ حَتَّى بَلَغَ: ﴿فَقْنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الْبَيْتِ، فَتَسَوَّكَ وَتَوَضَّأَ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى، ثُمَّ اضْطَجَعَ، ثُمَّ قَامَ فَخَرَجَ، فَنَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ فَتَلَا هَذِهِ الْآيَةَ، ثُمَّ رَجَعَ فَتَسَوَّكَ فَتَوَضَّأَ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى.

(ابن عباس) (رضی اللہ عنہ) دهلی: شەویکیان لەخزمەت پیغمبهری خوا (رضی اللہ عنہ) مامەو لەکووتایی شەوێکەدا پیغمبهر (رضی اللہ عنہ) هەستا چووێ دەروە، سەیریکی ئاسمانی کرد ئینجا ئەم ئایەتە ی لەسوورەتی ال عمران خویندەوێ: ﴿ان فی خلق السموات والارض واختلاف الليل والنهار﴾ هەتا گەیشتە ﴿فققنا عذاب النار﴾ ئینجا گەرایەوێ بۆ ژووێ دەروە سیواکی کرد دەستنویژی گرت، ئینجا هەستاو دەستی کرد بەنویژکردن، پاشان راکشایەوێ، ئینجا هەستاو چووێ دەروە، دووبارە سەیری ئاسمانی کرد هەمان ئایەتی خویندەوێ، ئینجا

گه پرایه وه سیواکی کردوو دهستنویرژی گرت و ههستاو دهستی کرده وه به نویرژ کردن.

۱۲۱. عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ بَدَأَ بِالسَّوَاكِ.

(عائشة) دهلی: پیغه مبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) هه رکاتی بهاتایه ته ماله وه له پیشدا سیواکی ده کرد.

(۲۰) دهستی کردن و دهستنویرژی شتی تر به لای راست

۱۲۲. عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لَيُحِبُّ النَّيْمَانَ فِي طُحُورِهِ إِذَا تَطَهَّرَ، وَفِي تَرْجُلِهِ إِذَا تَرَجَّلَ، وَفِي ائْتِعَالِهِ إِذَا ائْتَعَلَ. [بخاری/ الوضوء/ ۱۶۶]

(عائشة) دهلی: پیغه مبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) حهزی به وه ده کرد به لای راست دهست پیبکات له دهستنویرژ گرتنا کاتی دهستنویرژی ده گرت، له سهه راهینان کاتی سههری داده هینا، له نه عمل له پیکردنا، کاتی نه علی له پی ده کرد.

(۲۱) شیوهی دهستنویرژی پیغه مبهه (صلى الله عليه وسلم)

۱۲۳. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ ابْنِ عَاصِمِ الْأَنْصَارِيِّ (رضی الله عنه) - وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ - قَالَ: قِيلَ لَهُ: تَوَضَّأْنَا لِنَا وَضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). فَدَعَا بِإِنَاءٍ فَأَكْفَأَ مِنْهَا عَلَى يَدَيْهِ فَعَسَلَهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ ادْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَخْرَجَهَا، فَمَضَمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفِّ وَاحِدَةٍ، فَفَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثًا، ثُمَّ ادْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَخْرَجَهَا، فَعَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، ثُمَّ ادْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَخْرَجَهَا، فَعَسَلَ يَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ، ثُمَّ ادْخَلَ يَدَهُ فَاسْتَخْرَجَهَا، فَمَسَحَ بِرَأْسِهِ فَأَقْبَلَ بِيَدَيْهِ وَأَدْبَرَ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا كَانَ وَضُوءُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). [بخاری/ الوضوء/ ۱۸۳]

(عبدالله) کوری (زید) کوری (عاصم الانصاری) (صلى الله عليه وسلم) که یه کیك بووه له هاوه لآن دهلی: پیی وترا: دهستنویرژیکمان بو بگره وه کو دهستنویرژی پیغه مبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) نه ویش داوای کاسه یه کی (پر له ناوی) کرد، لاری کرده وه به سهه دهستیداو سی جار دهسته کانی شوورد، ئینجا دهستیکی کرد به ئاوه که داو دهری هینا و سی جار ئاوی له ده مولوتی وهردا پاشان دهستی کرد به ئاوه که داو دهری هینا و سی جار ده موچاوی شوورد، ئینجا دهستی کرد به ئاوه که داو دهری هینا و دو جار دهسته کانی تا نه نیشکی شوورد پاشان دهستی کرد به ئاوه که داو دهستی ته ری هینا به سهه ریا، ههردوو دهستی له پیشه وه داناو دهیبرد بو داوه و

دهیهینایه وه بو پیشه وه، ئینجا ههردوو قاچی شوورد ههتا قوله پینی، پاشان وتی: ئابهم شیوهیه بوو دهستنوژی پیغه مبهری خوا (ﷺ).

(۲۲) لووت پاککردنه وه

۱۲۴- عن أَبُو هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَنْشِقْ بِمِخْرِيهِ مِنَ الْمَاءِ، ثُمَّ لِيَنْتَثِرْ)). [بخاري/ الوضوء/ الاستنثار/ ۱۵۹]

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموی: ((ئه گهر یه کیکتان دهستنوژی گرت با ناو له کونه لوته کانی و مردات، ئینجا فن بکات)).

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): ((إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَنْثِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خِيَاشِيمِهِ)). [اقتران/ بخاري ۱۶۸۸/۳۰]

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموی: ((ئه گهر یه کیکتان له خه وه هستا باسی جار فن بکات، چونکه شهیتان به شهودا له کونه لوتیدا ده خه ویت)).

(۲۳) ناوچاو جوان و دهستو پی سپی به هوی دهستنوژی وه

۱۲۵- عَنْ نُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُجَمِرِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ، فَعَسَلَ وَجْهَهُ، فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ، ثُمَّ يَدَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ، ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ، ثُمَّ قَالَ ﴿لِي﴾: هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَتَوَضَّأُ. وَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَنْتُمْ الْعُرُ الْمُحَجَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، مِنْ إِسْبَاغِ الْوُضُوءِ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ فَلْيَطِلْ غُرَّتَهُ وَتَحْجِيلَهُ)). [بخاري/ الوضوء/ ۱۲۶].

(نعیم) کوری (عبدالله الجمر) دهلی: (ابوهریره) م دی دهستنوژی دهگرت ده موچاوی شوورد به باشی شووردی، ئینجا دهستی راستی شوورد ههتا گه یشته قوولی، ئینجا دهستی چه پی شوورد ههتا گه یشته قوولی، ئینجا دهستی ته پی هینا به سه ریدا، ئینجا قاچی راستی شوورد، ههتا لولا قیشی گرتوه، پاشان قاچی چه پی شوورد ههتا لولا قیشی گرتوه وتی [به من] ئابهم شیوهیه پیغه مبهری خوا (ﷺ) دیوو دهستنوژی گرتوو، ئینجا وتی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمویه تی: ((ئیه وه رهوژی قیامه تدا ناوچاو جوان و دهستو پی

مَرَاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمَرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُمْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ قَامَ فَرَكَعَ رَكَعَتَيْنِ، لِمَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)). [بخاری/ الوضوء/ ۱۵۸]

قَالَ ابْنُ شَهَابٍ: وَكَانَ عُلَمَاؤُنَا يَقُولُونَ: هَذَا الْوُضُوءُ أَسْبَغُ مَا يَتَوَضَّأُ بِهِ أَحَدٌ لِلصَّلَاةِ.

(حمران) کارگوزاری (عثمان) کوپی (عفان) (ﷺ) دهلی: (عثمان) کوپی (عفان) (ﷺ) داوای ناوی دهستنیژی کردو، دهستنیژی گرت: دهستهکانی سیجار شوردا ناوی له دهمولوتی وهرداو، سیجار دهموچاوی شوردا، ئینجا دهستی راستی هتا ئه نیشکی سیجار شوردا، دهستی چه پیشی بهوشیویه، پاشان مهسحی سهری کرد، پاشان قاچی راستی تا قوله پیی سیجار شوردا، قاچی چه پیشی بهه مان شیوه، ئینجا وتی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) دیوو و هکو ئه دهستنیژی من دهستنیژی گرتوو، پاشان فه موویه تی: ((هه رکهس دهستنیژ و هکو ئه دهستنیژی من بگریت، ئینجا ههستی و دوپرکات نویژ بکات، دالغه لینه دا له نویژ هکه دا (خوا)، له هه موو گونا هه رابوردوو هه کانی ده بوردریت)).

(ابن شهاب) دهلی: زانایانمان ده لئین: ئه دهستنیژی ته او ترین دهستنیژی که سیک بیگریت بو نویژ کردن.

۱۲۸- عَنْ حُمْرَانَ: أَنَّ عُمَانَ بْنَ عَفَانَ (ﷺ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((مَنْ أَتَمَّ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ ﷻ، فَالصَّلَوَاتُ الْمَكْتُوبَاتُ كُفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ)). (حمران) دهلی: (عثمان) (ﷺ) وتی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه موویه تی: ((هه رکهس به ته واوی دهستنیژی که ی بگریت، و هکو خوا ی گه وره فه رمانی پی کردوو، ئهوا نویژه فه رزه کان ده بنه هو ی سپینه وه ی گونا هه کانی نیوانیان)).

۱۲۹- عَنْ عُمَانَ بْنِ عَفَانَ (ﷺ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: ((مَنْ تَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ فَاسْبَغَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ مَشَى إِلَى الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ فَصَلَّاهَا مَعَ النَّاسِ - أَوْ: مَعَ الْجَمَاعَةِ، أَوْ: فِي الْمَسْجِدِ - غُفِرَ لَهُ ذُنُوبُهُ)).

(عثمان) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا (رضی الله عنه) فرمویه‌تی: (هرک‌س دستنویز بگریت بو نویز به‌باشی بیگریت، ئینجا بپوات به‌ره و نویزی فه‌رن له‌گه‌ل خه‌لکیدا نویزه‌که‌ی بکات - یا له‌گه‌ل جه‌ماعه‌ت، یا له‌مزگه‌وت - خوا له‌گونه‌کانی خوشده‌بیئت)).

(۲۵) دستنویزی ته‌واو گرتن له‌گه‌ل ناره‌حه‌تیش

۱۳۰. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((أَنَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْخُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ)). قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: إِسْبَاحُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الْخَطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَأَنْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَ الرَّبَاطُ)).

(ابوهریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا (رضی الله عنه) فرمویه‌تی: ((یا شتیکتان پیشان نه‌دهم که خوا به‌وشته گونه‌مانتان بسپریته‌وه و پله‌تان به‌ریکاته‌وه)) و تیان: به‌لی: ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا (رضی الله عنه)، فرموی: ((به‌ته‌واوی دستنویز گرتن باله‌کاتی ناره‌حه‌تیشا بیئت [واته له‌کاتی سه‌رما و نه‌خوشی و شتی‌تر]، ئینجا هه‌نگاونانی زور بو مزگه‌وت پاشان چاوه‌ریکردنی نویز له‌دواوی نویز. ئا ئه‌ویه له‌سه‌نگه‌ردابوون و پایه‌ند بوون به‌ فرمانه‌کانی خوی گه‌وره‌وه)).

(۲۶) جوانی ده‌گاته ئه‌و شوینه‌ی ئاوی دستنویز ده‌یگاتی

۱۳۱. عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: كُنْتُ خَلْفَ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) وَهُوَ يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ، فَكَانَ يَمُدُّ يَدَهُ حَتَّى تَبْلُغَ إِبْطَهُ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، مَا هَذَا الْوُضُوءُ؟ فَقَالَ: يَا بَنِي فَرُوحَ، أَنْتُمْ هَاهُنَا؟ لَوْ عَلِمْتُ أَنَّكُمْ هَاهُنَا مَا تَوَضَّأْتُ هَذَا الْوُضُوءَ، سَمِعْتُ خَلِيلِي (رضی الله عنه) يَقُولُ: ((تَبْلُغُ الْحَلِيَّةَ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءَ)).

(ابو حازم) ده‌لی: من له‌دواوی (ابوهریره) (رضی الله عنه) وه بووه‌م، دستنویزی ده‌گرت بو نویزکردن، ده‌ستی دریزده‌کرد هه‌تا ده‌گه‌یشته بن بآلی، پیم‌وت: ئه‌ی (ابوهریره) ئه‌وه چ دستنویزیکه؟ ئه‌ویش وتی: ئه‌ی نه‌وه‌ی (فروخ)، ئیوه ئیرمن؟ ئه‌گه‌ر بمانزانیایه ئیوه لیرهن به‌م شیویه‌ ده‌ستنویزم نه‌ده‌گرت، بیستومه له‌خوشه‌ویستم (رضی الله عنه) فرمویه‌تی: ((جوانی و رازاوه‌یی ئیماندار نه‌روزی قیامه‌تدا ده‌گاته ئه‌و شوینه‌ی ئاوی دستنویزی پیده‌گات)).

(۲۷) نهوهی له دهستنویژدا شونینکی شوردن تهرک دهکات

بابگه ریته وه سه ری و نویژه که ی بکاته وه

۱۳۲- عَنْ جَابِرٍ (رضی الله عنه) قَالَ: أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رضی الله عنه): أَنَّ رَجُلًا تَوَضَّأَ، فَتَرَكَ مَوْضِعَ ظِفْرِ عُلَى قَدَمِهِ، فَأَبْصَرَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ: ((ارْجِعْ فَأَحْسِنْ وُضُوءَكَ)). فَرَجَعَ، ثُمَّ صَلَّى. [بخاری / الصلاة في ثياب، الصلاة في الخفان / ۳۸۰]

(جابر) دهلی: (عمر) کوری (خطاب) (رضی الله عنه) ئاگاداری کردم: پیاویک دهستنویژی دهگرت، به نه اندازهی نینوکیکی له سه ر قاجی نه شورد بوو، پیغه مبه ر (رضی الله عنه) چاوی پیی کهوت پیی فرموو: ((بگه ریزه وه دهستنویژه کهت به باشی بگه)) گه رایه وه و دوا یی نویژی کرد.

(۲۸) بری ئاو بو خوشوردنو دهستنویژ

۱۳۳- عَنْ أَنَسٍ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) يَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ، وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ، إِلَى خَمْسَةِ أَمْذَادٍ. [بخاری / الوضوء بالمد / ۱۹۸]

(انس) دهلی: پیغه مبه ر (رضی الله عنه) به مشتیک (مد) ئاو دهستنویژی دهگرت به مهنیک (صاع) یتک، ههتا پینج مشت خوی ده شورد.*

(۲۹) مه سحی کاله و پیتاو (خف)

۱۳۴- عَنْ هَمَّامٍ قَالَ: بَالَ جَرِيرٌ (رضی الله عنه) ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ، فَقِيلَ: تَفْعَلُ هَذَا؟ فَقَالَ: نَعَمْ، رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بَالَ، ثُمَّ تَوَضَّأَ، وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ. ﴿قَالَ الْأَعْمَشُ﴾: قَالَ إِبْرَاهِيمُ: كَانَ يُعْجِبُهُمْ هَذَا الْحَدِيثُ، لِأَنَّ إِسْلَامَ جَرِيرٍ كَانَ بَعْدَ نُزُولِ الْمَائِدَةِ. [بخاری / الصلاة / ۳۸۰]

(همام) دهلی: (جریر) دهستی به ئاو گه یاند، ئینجا دهستنویژی گرت مه سحی کاله و پیتاوه کانی کرد، پییان وت: ئاوا ده کهیت؟ وتی: به لی: پیغه مبه ری خوام (رضی الله عنه) دیووو چوته سه رئاو، دوا یی دهستنویژی گرتوو وه دهستی هیئاوه به سه ر کاله و پیتاوه کازی دا ﴿اعمش﴾ ده لی: ابراهیم وتی: نه و فرموو ده یان پی خوشبوو، چونکه موسلمان بوونی (جریر) دوا ی دابه زینی سووره تی (المائدة) بوو.

* مشت ﴿مد﴾ بریتی به له شه شپالویه ک دریزی لایه کی ۹،۲ سم بیت.

مه ن ﴿صاع﴾: بریتی به له چوار ﴿مد﴾.

۱۳۵- ﴿عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: كَانَ أَبُو مُوسَى يُشَدِّدُ فِي الْبَوْلِ، وَيَبُولُ فِي قَارُورَةٍ، وَيَقُولُ: إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ إِذَا أَصَابَ جِلْدَ أَحَدِهِمْ بَوْلٌ قَرَضَهُ بِالْمَقَارِيضِ. فَقَالَ حُدَيْفَةُ: لَوَدِدْتُ أَنَّ صَاحِبَكُمْ لَأُشَدِّدُ هَذَا الشَّدِيدَ، فَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) نَتَمَاشَى، فَأَتَى سَبَاطَةَ خَلْفَ حَائِطٍ فَقَامَ كَمَا يَقُومُ أَحَدُكُمْ، فَبَالَ، فَأَتَبَّذَّتْ مِنْهُ، فَأَشَارَ إِلَيَّ، فَجِئْتُ فَقُمْتُ عِنْدَ عَقِبِهِ حَتَّى فَرَغَ. زَادَ فِي رِوَايَةِ قَتُوضًا فَسَمِعَ عَلِيَّ حُفِيهِ﴾. [بخاری / الموضوع / ۲۲۴]

﴿ابو وائل﴾ ده‌لی: (ابو موسی) زور خوپاریز بوو له میزکردندا، میزی ده‌کرده شووشه‌وهو ده‌یوت: نه‌وه‌ی ئیسرائیلیه‌کان نه‌گه‌ر یه‌کیکیان پرژری میز به‌رجیگایه‌کی بکه‌وتایا به‌مقه‌ست ده‌یبری. حوزه‌یفه‌ وتی: حه‌زم ده‌کرد هاوه‌له‌که‌تان نه‌وه‌نده‌ توندوتیژ نه‌بویا خوم بینی له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا(ﷺ) ده‌رؤیشتین، گه‌یشتینه‌ سه‌ره‌ لوینکی قه‌ومیک له‌دوای دیواریکه‌وه، وه‌کو یه‌کیک له‌ئیوه‌ه‌ستا چوو میزی کرد، لئی دوورکه‌وته‌وه، نامازهی بو من کرد، چووم بولای له‌نزیکه‌وه‌ راوه‌ستام هه‌تا لی بووه‌وه. ﴿له‌ریوایه‌تیکدا نه‌مه‌ی زیاده‌کردوه: ده‌ست‌نویشی گرت و ده‌ستی هی‌نا به‌سه‌ر (کاله‌وپیتاوه‌کان) یدا﴾.

۱۳۶- عَنْ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (ﷺ) ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي مَسِيرٍ، فَقَالَ لِي: ((أَمَعَكَ مَاءٌ)). قُلْتُ: نَعَمْ، فَنَزَلَ عَنِّي رَاحِلَتَهُ، فَمَشَى حَتَّى تَوَارَى فِي سَوَادِ اللَّيْلِ، ثُمَّ جَاءَ، فَأَفْرَغْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْإِدَاوَةِ، فَعَسَلَ وَجْهَهُ، وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُخْرِجَ ذِرَاعِيهِ مِنْهَا حَتَّى أَخْرَجَهُمَا مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ، فَعَسَلَ ذِرَاعِيهِ، وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ حُفِيهِ، فَقَالَ: ((دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ)). وَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. [بخاری / اللباس / ۵۴۶۳]

(مغیره) ی کوری (شعبه) ده‌لی: شه‌ویکیان له‌رنگایه‌کدا له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا(ﷺ) بووم فه‌رموی پیم: ((نایا ناوت پییه)) وتم: به‌لی. له‌ولاغه‌که‌ی دابه‌زی رؤیشت تا له‌ تاریکی شه‌ودا له‌چاو ون بوو، ئینجا هاته‌وه‌ له‌دولچه‌که‌ ناوم کرد به‌ ده‌ستیا، ده‌موچاوی شور، جبه‌یه‌کی خوری له‌به‌ردابوو نه‌یده‌توانی ده‌ستی ده‌ریینی هه‌تا له‌ژیر جبه‌که‌وه‌ ده‌ری هی‌ناو هه‌ردوو قولی شور، ده‌ستی ته‌ری هی‌نا به‌سه‌ریدا، ئینجا ویستم کاله‌و پیتاوه‌کانی داکه‌نم،

به لام فهرمووی: ((وازیان لی بینه من به پاکی له پیم کردوون)) ئینجا دهستی تهری هیئا به سهر هردووکیاندا.

(۳۰) ماوه دانان بو مهسحی کاله و پیتاوی

۱۳۷- عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِي قَالَ: أَتَيْتُ عَائِشَةَ (ع) أَسْأَلُهَا عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَيْنِ، فَقَالَتْ: عَلَيْكَ يَا بَنِي أَبِي طَالِبٍ فَسَلْهُ، فَإِنَّهُ كَانَ يُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَسَأَلْنَاهُ، فَقَالَ: جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ)).

(شریح) کوری (هانی) وتی: هاتم بو لای عائشه (ع) پرساری مهسحی کاله و پیتاوی لی بکه م، وتی: بچو بو لای (علی) کوری (ابوطالب) له و پیرسه چونکه نهو له خزمهت پیغه مبهری خودادا (ع) سه فهری کردوه، ئیمهش لیمان پرسی: وتی: پیغه مبهری خوا (ع) دایناوه: بو ریبار سی شه وو سی روژ، بو دانیشتوش شه وو روژیک.

(۳۱) مهسح له سهر ته ویل و میزهر

۱۳۸- عَنْ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ عَنْ أَبِيهِ (ع) قَالَ: تَخَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَتَخَلَّفْتُ مَعَهُ، فَلَمَّا قَضَى حَاجَتَهُ قَالَ: ((أَمَعَكَ مَاءٌ)). فَأَتَيْتُهُ بِمِطْهَرَةٍ، فَغَسَلَ كَفَيْهِ وَوَجْهَهُ، ثُمَّ ذَهَبَ يَحْسِرُ عَنْ ذِرَاعَيْهِ، فَضَاقَ كُمُ الْجُبَّةِ، فَأَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ، وَأَلْقَى الْجُبَّةَ عَلَى مَنْكِبَيْهِ، وَغَسَلَ ذِرَاعَيْهِ، وَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى الْعِمَامَةِ، وَعَلَى خُفَيْهِ، ثُمَّ رَكِبَ وَرَكِبْتُ، فَأَنْتَهَيْنَا إِلَى الْقَوْمِ وَقَدْ قَامُوا فِي الصَّلَاةِ، يُصَلِّي بِهَمْ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ، وَقَدْ رَكَعَ بِهِمْ رَكْعَةً، فَلَمَّا أَحَسَّ بِالنَّبِيِّ (ص) ذَهَبَ يَتَأَخَّرُ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ فَصَلَّى بِهِمْ، فَلَمَّا سَلَّمَ، قَامَ النَّبِيُّ (ص) وَقَمْتُ، فَرَكَعْنَا الرُّكْعَةَ الَّتِي سَبَقْنَا.

(مغیره) کوری (شعبه) ده لی: پیغه مبهری خوا (ع) دواکهوت منیش له خزمهتیا دواکهوت، کاتی دهستی به ئاوگه یاند فهرمووی: ((ئایا ئاوت پییه)) منیش ده فریکم بو هیئا ئاوی تیدابوو، دهست و ده موچاوی شوورد، ئینجا ویستی قو لی هه لمانی به لام قو لی جبه که ی ته سک بوو هه لنه مانرا، بو یه له ژیر جبه که وه قو لی ده رهینا و جبه که ی دا به سه رشانیا، هه ردوو بالی شوورد، مهسحی ته ویل و سه رمیزه ره که ی کرد، هه روه ها مهسحی کاله و پیتاوه کانی کرد، ئینجا سواربوو منیش سواربوو هه تا گه یشتینه خه لکه که هه ستابوونه وه

بو نویژو (عبدالرحمن) کوپی (عوف) نویژی بو دهکردن، رکاتیکی پی کردبوون، کاتی ههستی بههاتنی پیغه مبهه (ﷺ) کرد، ویستی بیته دوواوه، پیغه مبهه (ﷺ) ئاماژه یه کی بو کرد، ئه ویش نویژه که ی بو ته و اوکردن کاتی سهلامی دایه وه پیغه مبهه (ﷺ) ههستایه وه ﴿بو رکاته رویشتوو هه کی﴾ منیش ههستامه وه، ئه و رکاته مان کرد که له پیش ئیمه وه کردبوویان.

(۳۲) مهسح له سهه ر میزهه

۱۳۹- عَنْ بِلَالٍ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ وَالْخِمَارِ. (بلال) دهلی: پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) مهسحی له سهه کاله و پینا و له سهه ر میزه ریش ده کرد.

(۳۳) چه ند نویژیک به یه ک دهستونیز

۱۴۰- عَنْ بُرَيْدَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) صَلَّى الصَّلَوَاتِ يَوْمَ الْفَتْحِ بَوْضُوءٍ وَاحِدٍ، وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ (رضی الله عنه): لَقَدْ صَنَعْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُهُ؟ قَالَ: ((عَمْدًا صَنَعْتُهُ يَا عُمَرُ)).

(بریده) دهلی: پیغه مبهه (ﷺ) نویژه کانی روژی (فتح) ی به یه ک دهستونیز کرد، مهسحی کاله و پینا وه کانی شی کرد، عمر (ﷺ) پیی وت: ئیمرو کاریکت کرد له مه و پیش نه تکر دو وه؟ فه رموی: ((به تاییه تی خو م ویستم ئه و کاره بکه مه ئه ی عومه ر)) [بوئه وه ی روونی بکه مه وه که ئه مه ش دروسته].

(۳۴) وته ی دوا ی نویژ

۱۴۱- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَتْ عَلَيْنَا رِعَايَةُ الْبَابِلِ، فَجَاءَتْ نَوْبَتِي فَرَوَحْتُهَا بِعَشِيٍّ، فَأَدْرَكْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَائِمًا يُحَدِّثُ النَّاسَ، فَأَدْرَكْتُ مِنْ قَوْلِهِ: ((مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ مُقْبِلٌ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ، إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ)). قَالَ: فَقُلْتُ مَا أَجُودَ هَذِهِ، فَإِذَا قَائِلٌ بَيْنَ يَدَيَّ يَقُولُ: الَّتِي قَبْلَهَا أَجُودُ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ (رضی الله عنه) قَالَ: إِنِّي قَدْ رَأَيْتُكَ حِثَّ تَقِفَا، قَالَ: ((مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُبَلِّغُ - أَوْ: فَيَسْبِغُ - الْوَضُوءَ، ثُمَّ يَقُولُ: شَهِدْ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ لَعْمَانِيَّةً، يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ)).

(عقه) کوپی (عامر) دهلی: ئیمه وشترمان به خپوده کرد، نوره ی من هات و، ئیواره یه ک گپرامنه وه بو مۆلگا که یان، گه یشتم به خزمه ت پیغه مبهه ری

خو(ﷺ) به‌پیوه راوه‌ستابوو قسه‌ی بۆ خه‌لک ده‌کرد، گه‌یشتم به‌و قسه‌یه‌ی که‌ده‌یفه‌رموو: ((هیچ موسلمانیک نییه که‌ده‌ست‌نوئیز بگریت و به‌باشی بیگریت، ئینجا هه‌ستی و دوورکات نوئیز بکات. به‌دل و به‌گیان له‌ناو نوئیزه‌که‌داییت، نه‌وا به‌هه‌شت مسوگهر ده‌بییت بۆ)) ده‌لی: منیش وتم: ئای ئهم مژده‌یه چه‌ند خوش بوو، کوتوپر له‌به‌رده‌ستما که‌سیک وتی: مژده‌ی پیشتری خوشتر بوو، سه‌یرم کرد ده‌بینم عومه‌ره(ﷺ) وتی: من چاوم لیت بوو که‌ئیستا هاتی، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رموی: ((هه‌ریه‌کیک له‌ئیه‌وه ده‌ست‌نوئیز بگریت، به‌باشی و به‌ته‌واوی ده‌ست‌نوئیزه‌که‌ی بگریت، ئینجا بلیت: (اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمداً عبده و رسوله، نه‌وه هه‌ر هه‌شت ده‌رگا که‌ی به‌هه‌شتی بۆ ده‌گریته‌وه، له‌کامیانه‌وه بیه‌ویت ده‌چیته ژوره‌وه)).

(۲۵) شۆردنی لینجاو(مذي)و ده‌ست‌نوئیز گرتنه‌وه‌لیی

۱۴۲- عَنْ عَلِيٍّ (ع) قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا مَدَّاءً، وَكُنْتُ أَسْتَحْيِي أَنْ أَسْأَلَ النَّبِيَّ (ﷺ) لِمَكَانِ ابْنَتِهِ، فَأَمَرْتُ الْمُقَدَّادَ بْنَ الْأَسْوَدِ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: ((يَغْسِلُ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأُ)).

(علی) ده‌لی: من پیاویک بووم لینجاوم زۆریوو، شه‌رم ده‌کرد له‌پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) بی‌رسم له‌به‌رئه‌وه فاته‌می کچی لای من بوو، هه‌ر بۆیه داوام له‌(مقدادی) کوری(اسود) کرد، نه‌و پرسیاوی لیکرد، فه‌رموی: ((زه‌که‌ری ده‌شواو ده‌ست‌نوئیز ده‌گریت)).

(۲۶) خه‌وی دانیشتوو ده‌ست‌نوئیز ناشکینی

۱۴۳- عن أنس بن مالك (ع): أقيمت الصلاة، ورسول الله (ﷺ) نجي لرجل - وفي حديث عبد الوارث: ونبى الله (ﷺ) يناجي رجلاً - فما قام إلى الصلاة حتى نام القوم. وفي حديث شعبة: فلم يرزل يناجيه حتى نام أصحابه، ثم جاء فصلى بهم. [بخاري/ الاذان/ ۱۱۶]

(انس) ده‌لی: قامه‌ت کرا بۆ نوئیز که‌چی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌گه‌ل پیاویکدا چیه‌ی ده‌کرد هه‌لنه‌ستا بۆ نوئیز هه‌تا خه‌لکه‌که‌ خه‌ویان لیکه‌وت پاشان هاتو نوئیزی بۆ کردن..

(۳۷) ده‌ستنویژ له‌دوای خواردنی گوشتی و شتر

۱۴۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ): أَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ؟ قَالَ: ((إِنْ شَبِثْتَ فِتْوَضًا، وَإِنْ شَبِثْتَ فَلَا تَوَضَّأُ)). قَالَ: أَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ؟ قَالَ: ((نَعَمْ، فِتْوَضًا مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ)). قَالَ: أَصَلِّي فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ؟ قَالَ: ((نَعَمْ)). قَالَ: أَصَلِّي فِي مَبَارِكِ الْإِبِلِ؟ قَالَ: ((لَا)). [أقتران النيرين/ بخاري/ ۱۷۲۱/۶۳]

(جابر) کوپی (سمره) ده‌لی: پیاویک پرسپاری کرد له پیغه‌مبهر (ﷺ) نایا ده‌ستنویژ بگرمه‌وه له‌خواردنی گوشتی مهرب؟ فهرمووی: ((نه‌گهر ویستت ده‌ستنویژ بگره، نه‌گهر ویستیشت مه‌یگره)) وتی: نه‌ی ده‌ستنویژ بگرم له‌گوشتی و شتر؟ فهرمووی: ((به‌لی)) وتی: نویژیکه‌م له‌مولگای و شتردا؟ فهرمووی: ((نه‌خین)).

(۳۸) ده‌ستنویژ گرتن له‌شتی ناگری به‌رکه‌وتبی

۱۴۵- عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ: أَنَّ عَبْدِ اللَّهِ بْنَ إِبْرَاهِيمَ بْنَ قَارِظٍ أَخْبَرَهُ: أَنَّهُ وَجَدَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ عَلَى الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: إِنَّمَا أَتَوَضَّأُ مِنْ أَثْوَارِ أَقِطٍ أَكَلْتُهَا، لِأَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((تَوَضَّأُوا مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ)). (عمر) کوپی (عبدالعزیز) ده‌لی: (عبدالله) کوپی (ابراهیم) کوپی (قارظ) پی‌ی راگه‌یاندنم: (ابوهریره) ی دیووه له‌مزگه‌وت ده‌ستنویژی گرتووه، وتوویه‌تی: من ده‌ستنویژ ده‌گرم له‌ویارچه گوشتانه‌ی که‌خواردومن، چونکه له‌پیغه‌مبهری خوام (ﷺ) بیستووه فهرموویه‌تی: ((ده‌ستنویژ بگرن له‌وشتانه‌ی ناگریان به‌رده‌که‌ویت)).

(۳۹) هه‌لوه‌شان‌دنه‌وه‌ی ده‌ستنویژ گرتن له‌وشته‌ی ناگری به‌رکه‌وتووه

۱۴۶- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةِ الضَّمْرِيِّ عَنْ أَبِيهِ (رضی الله عنه) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَحْتَرُّ مِنْ كَتْفِ شَاةٍ، فَأَكَلَ مِنْهَا، فَدُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَقَامَ وَطَرَحَ السُّكَيْنَ، وَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأ. [بخاري / الوضوء / من لم يتوضا من كم الشاة / ۲۰۵]

(جعفر) کوپی (عمرو) کوپی (امیه الضمیری) ده‌لی: چاوم لی بوو پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) به‌چه‌قو گوشتی له‌شانی مهربک ده‌کرده‌وه لی‌ی ده‌خوارد، بانگ درا بو نویژ چه‌قوکه‌ی داناو هه‌ستا چوو نویژی کرد ده‌ستنویژی نه‌گرت.

۱۴۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) شَرِبَ لَبَنًا، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَتَمَضَّمْضَمَّ وَقَالَ: ((إِنَّ لَهُ دَسْمًا)). [بخاري/الوضوء/هل يمضمض من الليل/ ۲۰۸]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) شیرى خوارده‌وه، ئینجا داواى ئاوى کردو له‌ده‌مى وهرداو فهرموى: ((چه‌ورى پیوه‌یه)).

۱۴۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا، فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَخْرَجَ مِنْهُ شَيْءٌ أَمْ لَمْ يَأْكُلْ؟ فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا)).

(ابو هریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبهرى خوا (رضی الله عنه) فهرموویه‌تى: ((ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان هه‌ستى به‌شتى‌کرد له‌سکيا، ئینجا لیى تیکچوو ئایا شتیکی لی هاتبیته دهره‌وه یان نا؟ با له مزگه‌وت نه‌چیته دهره‌وه، هه‌تا یان گوئی له‌ده‌نگی ده‌بی، یان بوئیک ده‌کات [واته: تا دلنیا نه‌بی له‌ده‌رچوونی شتیك به‌گومان ده‌ست‌نویرژى ناشکیت].

(۳) به شی خوشوردن

(۱) نأو له نأوهوه پیویست ده بیئت بو پیاویک سه رجیئی (جماع) بکاتو

نأوی نهیه ته وه

۱۴۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ أَبِيهِ (رضی الله عنه) قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ إِلَى قَبَاءَ، حَتَّى إِذَا كُنَّا فِي بَنِي سَالِمٍ وَقَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى بَابِ عَثْبَانَ فَصَرَخَ بِهِ، فَخَرَجَ يَجْرُ إِزَارَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((أَعْجَلْنَا الرَّجُلَ)). فَقَالَ عَثْبَانُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يُعْجَلُ عَنْ امْرَأَتِهِ وَلَمْ يُمْنِ، مَاذَا عَلَيْهِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ)). [بخاری / الوضوء / ۱۷۸].

(عبدالرحمن) کوری (ابی سعید الخدری) له باوکیه وه بومان ده گیریته وه (رضی الله عنه) ده لی: روژی دووشه ممه له خزمهت پیغه مبهری خوادا (رضی الله عنه) رویشتین بو قوباء، رویشتین تاگه یشتینه (بنی سالم)، پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) له بهرده رگای مالی (عتبان) دا راوه ستاو بانگی (عتبان) ی کرد، نه ویش هاته دهره وه داوینی کراسه که ی راده کیشا، پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) فه رموی: ((په له مان له پیاوه که کرد)) عتبان وتی: نه ی پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه): نه گهر پیاویک بجیته لای هاوسه رکه ی و په له ی لی بکه ن و نأوی نهیه ته وه، چی له سه ره؟ فه رموی: ((نأو له نأوهوه پیویست ده بیئت)) [لیزه دا واته هه تا نأو نه په ریئت خو شوردن نأویت].

(۲) هه نوه شانده وه ی فه رموده ی پیشوو /

واجب بوونی خوشوردن به بهیه ک گه یشتنی هه ردوخه ته نه کراو

۱۵۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رضی الله عنه) قَالَ: اِخْتَلَفَ فِي ذَلِكَ رَهْطٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ، فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّونَ: لَنَا يَجِبُ الْغُسْلُ إِلَّا مِنَ الدَّفْقِ أَوْ مِنَ الْمَاءِ. وَقَالَ الْمُهَاجِرُونَ: بَلْ إِذَا خَالَطَ فَقَدْ وَجِبَ الْغُسْلُ. قَالَ: قَالَ أَبُو مُوسَى: فَأَنَا أَشْفِيكُمْ مِنْ ذَلِكَ، فَقُمْتُ فَاسْتَأْذَنْتُ عَلَى عَائِشَةَ (رضی الله عنها) فَأَذِنَ لِي، فَقُلْتُ ﴿لَهَا﴾: يَا أُمَّاهُ - أَوْ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ - إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ شَيْءٍ وَإِنِّي أَسْتَحْيِيكَ. فَقَالَتْ: لَنَا تَسْتَحْيِي أَنْ تَسْأَلَنِي عَمَّا كُنْتُ سَأَلًا عَنْهُ أُمُّكَ الَّتِي وَلَدْتِكَ، فَإِنَّمَا أَنَا أُمُّكَ. قُلْتُ: فَمَا يُوجِبُ الْغُسْلَ؟ قَالَتْ: عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطَتْ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا جَلَسَ

بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ، وَمَسَّ الْخِتَانُ الْخِتَانَ، فَقَدْ وَجِبَ الْغُسْلُ)). [اقتران النيرين / بخاري / ۱۷۶۵/۷]

(ابو موسی) (ﷺ) دهلی: کۆمه لیک له (مهاجر) و (انصار) جیاوازی کهوته نیوانیان. (انصار) یهکان وتیان: خوشوردن پیویست نابیت ههتا ئاو نهیه تهوه (مهاجر) یهکانیش وتیان: بهلی ئەگەر تیکه لیبون، خوشوردن پیویست ده بیت. دهلی (ابو موسی) وتی: من ئەوه تان بۆچاره ده کهم، ههستام چووم مۆله تم له عائشه (ﷺ) وهرگرت و ئەویش مۆله تی دام و پیموت: دایه گیان - یا ئەه دیکی ئیمانداران - من دهمهوی پرسیاریک له باره ی شتی که وه بکه م و به لام شه رمت لی ده که م ، ئەویش وتی: شه رم مه که، ئەو پرسیاره ی پرسیوته لهو دایکه ت که توی لی بوویت له منیشی بپرسه، منیش دایکت، وتم: چی خوشوردن واجب ده کات؟ وتی: گه یشتی به که سی شاره زا، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((نه گه ر له نیوان هه ردوو قاچی و هه ردوو رانیا دانیشت، خه ته نه کراوی ئەم به ر خه ته نه کراوی ئەو کهوت، ئەوا خوشوردن واجب ده بیت))^(۱).

۱۵۱- ﴿عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ أُمِّ كَلْثُومٍ، عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) زَوْجِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَتْ: إِنْ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَنِ الرَّجُلِ يُجَامِعُ أَهْلَهُ ثُمَّ يُكْسِلُ، هَلْ عَلَيْهِمَا الْغُسْلُ؟ وَعَائِشَةُ جَالِسَةٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنِّي لَأَفْعَلُ ذَلِكَ أَنَا وَهَذِهِ ثُمَّ نَعْسِلُ))﴾.

﴿له (جابر) کوپی (عبدالله) هوه له (ام کلثوم) هوه له (عائشه) هوه (ﷺ) هاوسه ری پیغه مبه ر (ﷺ) وتی: پیاویک پرسیاره ی له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کرد له باره ی پیاویکه وه که سه رجی بی: (تیکه لی له گه ل هاوسه ره که ی بکات و ئینجا تاقه تی نه مینی [واته: ئاوی نه یته وه] ئایا خوشوردن یان له سه ره؟ له وکاته دا (عائشه) له وی دانیشتبوو ، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ((من و ئەمه (عائشه) واده که ین و دوا یی خومان ده شورین)).

(۳) ئافره ت له خه ویا شتی که بیینی که پیاو ده بیینی

۱۵۲- عن إسحاق (ﷺ) بن أبي طلحة (ﷺ) عن أنس بن مالك (ﷺ) قال جاءت أم سليم - وهي جدة إسحاق - إلى رسول الله (ﷺ) فقالت له وعائشة عنده: يا رسول الله

^(۱) ئەم فه رموویه پیشووه که یان هه لده وشینیته ره.

الْمَرْأَةُ تَرَى مَا يَرَى الرَّجُلُ فِي الْمَنَامِ، فَتَرَى مِنْ نَفْسِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ مِنْ نَفْسِهِ؟ فَقَالَتْ عَائِشَةُ: يَا أُمَّ سَلِيمٍ، فَضَحَّتِ النِّسَاءُ تَرِبَتْ يَمِينُكَ. فَقَالَ لِعَائِشَةَ: ((بَلْ أَنْتِ فَتَرِبَتْ يَمِينُكَ، نَعَمْ فَلْتَعْتَسِلِ يَا أُمَّ سَلِيمٍ إِذَا رَأَتْ ذَلِكَ)).

له (اسحاق) كورى (ابى طالب) هوه له (انس) هوه (ﷺ) دهلى: (ام سليم) كه نهكى اسحاق بوو. هاته خزمهت پيغهمبهر (ﷺ) عائيشه ش لهوى بوو، وتى: نهى پيغهمبهرى خوا (ﷺ) زن، نهوى پياويك له خه ودا دهيبينى نه ميش دهيبينى، پياو چى له خويدا دهيبينى نه ميش دهيبينى؟ [ئايا خوشوردنى له سهره؟] (عائشه) (ﷺ) وتى: ههى دهست بكهيت به كه نوى خاليدا نهى (ام سليم) ئابرووى ژنانت برد، پيغهمبهر (ﷺ) به (عائشه) ي فهرموو: تودهست بكهيت به كه نوى خاليدا، بهلى نهى (ام سليم) با خوى بشوريت نه گهر نهوى دى [له خه ويا].

(۴) چوئيى خوشوردن له له شگرانيى

۱۵۳- عن مَيْمُونَةَ (رضي الله عنها) زوج النبي (ﷺ) قَالَتْ: أَدْنَيْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) غَسْلَهُ مِنَ الْجَنَابَةِ، فَغَسَلَ كَفَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، ثُمَّ ادْخَلَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ، ثُمَّ أَفْرَعَهُ بِهِ عَلَى فَرْجِهِ وَغَسَلَهُ بِشِمَالِهِ، ثُمَّ ضَرَبَ بِشِمَالِهِ الْأَرْضَ فَدَلَّكَهَا دَلْكًَا شَدِيدًا، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ أَفْرَعَهُ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ مِلءَ كَفِّهِ، ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ، ثُمَّ تَنَحَّى عَنِ مَقَامِهِ ذَلِكَ فَغَسَلَ رِجْلَيْهِ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ بِالْمُنْدِيلِ، فَرَدَّهُ)). [بخاري/ الغسل/ ۲۱۶]

(مهيمونه) ي هاوسهرى پيغهمبهر (ﷺ) دهلى: ئاوم هيئا بو پيغهمبهرى خوا (ﷺ) بو خوشتن له له شگرانيى، دووچار يا سى جار دهستى شورى، ئينجا دهستى خسته ناو قاپه كه وه به دهستى ئاوى كرد به پيشى خويداو به دهستى چه پى شورى، ئينجا به توندى دهستى چه پى هيئا به زه ويداو له زهويه كه ي دهخشاندى، پاشان دهستنويزى گرت وهكو بو نويز بيگرىت، ئينجا سى مشتى پر ئاوى كرد به سهرى، ئينجا هه مو له شى شورى، پاشان جيكا كه ي گوپى و هردوو پى شورى، ئينجا خاويم بو هيئا خوى پى وشك بكاته وه نه يويست.

(۵) برى نهو ئاوهى له شگران خوى پى دهشوات

۱۵۴- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ (رضي الله عنها) أَنَا وَأَخُوهُ مِنَ الرِّضَاعَةِ، فَسَأَلَهَا عَنْ غَسْلِ النَّبِيِّ (ﷺ) مِنَ الْجَنَابَةِ؟ فَدَعَتْ بِإِنَاءٍ قَدَرِ

الصَّاعِ، فَاغْتَسَلَتْ، وَبَيْنَنَا وَبَيْنَهَا سِتْرٌ، وَأَفْرَعَتْ عَلَى رَأْسِهَا ثَلَاثًا، قَالَ: وَكَانَ
 أَزْوَاجَ النَّبِيِّ (ﷺ) يَأْخُذْنَ مِنْ رُءُوسِهِنَّ حَتَّى تَكُونَ كَالْوُفْرَةِ. [بخاری/ الغسل/ ۲۴۸]
 (ابو سلمه) کوری (عبدالرحمن) دهلی: چوین بو لای عائشه (ﷺ) له گهل برا
 شیریه کهیدا، له باره ی خوشوردنی پیغمبهری خواوه (ﷺ) له له شگرانی لی
 پرسی؟ داوای قاپیکی کرد به نه ندازه ی (مه نیک) ده بوو، خو ی پی شو رد،
 له نیوان نیمه و عائشه دا په رده یه ک هه بوو، سی جار ناوی کرد به سه ریا وتی:
 هاوسه ره کانی پیغمبهر (ﷺ) قرئان ده بری تاده گاته ناستی گو یچکه یان)).

(۶) په رده گپران بو خوشوردن

۱۵۵- عَنْ أُمِّ هَانِي بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ (ﷺ): أَنَّهَا لَمَّا كَانَ عَامَ الْفَتْحِ آتَتْ رَسُولَ
 اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ بِأَعْلَى مَكَّةَ، قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِلَى غَسَلِهِ، فَسَتَرَتْ عَلَيْهِ فَاطِمَةُ،
 ثُمَّ أَخَذَتْ ثُوبَهُ فَالْتَحَفَ بِهِ، ثُمَّ صَلَّى ثَمَانِ رَكَعَاتٍ سُبْحَةَ الضُّحَى. [بخاری/ الصلاة
 فی ثياب/ ۲۵۰]

(ام هانی) کچی (ابوطالب) ده لی: له سالی فه تحی مه که که دا هاتم بو خزمه ت
 پیغمبهری خوا (ﷺ) له سه روی مه که وه بوو، پیغمبهر (ﷺ) هه ستا چوو بو
 شوینی خوشوردن فاته مه په رده یه کی بو گپرا تا خو ی شو رد، ئینجا جله کانی
 خو ی هه لگرت و پیچای له خو یه وه و، داوای نه وه هه شت رکات نویژی سوننه تی
 چیشته نگاوی کرد.

(۷) به ته نها خوشوردنی پیاوو خو په نادانی

۱۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ) عَنْ مُحَمَّدِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَذَكَرَ أَحَادِيثَ، مِنْهَا:
 وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ يَغْتَسِلُونَ عُرَاةً يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى
 سِوَاةِ بَعْضٍ، وَكَانَ مُوسَى (ﷺ) يَغْتَسِلُ وَحْدَهُ، فَقَالُوا: وَاللَّهِ مَا يَمْنَعُ مُوسَى أَنْ
 يَغْتَسِلَ مَعَنَا إِلَّا أَنَّهُ أَدْرُ، قَالَ: فَذَهَبَ مَرَّةً يَغْتَسِلُ، فَوَضَعَ ثُوبَهُ عَلَى حَجَرٍ فَقَرَّ
 الْحَجَرُ بِثُوبِهِ، قَالَ: فَجَمَعَ مُوسَى (ﷺ) بِإِثْرِهِ يَقُولُ: ثُوبِي حَجَرٌ ثُوبِي حَجَرٌ،
 حَتَّى نَظَرَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِلَى سِوَاةِ مُوسَى، قَالُوا: وَاللَّهِ مَا بِمُوسَى مِنْ بَأْسٍ،
 فَقَامَ الْحَجَرُ حَتَّى نَظَرَ إِلَيْهِ، ((قَالَ: فَأَخَذَ ثُوبَهُ)) فَطَفِقَ بِالْحَجَرِ ضَرْبًا)). قَالَ أَبُو
 هُرَيْرَةَ: وَاللَّهِ إِنَّهُ بِالْحَجَرِ نَدَبٌ، سِنَّةٌ أَوْ سَبْعَةٌ، ضَرْبُ مُوسَى بِالْحَجَرِ. [بخاری/
 الغسل/ من اغتسل عريانا / ۲۷۴]

(ابوهریره) (رضی الله عنه) له پیغهمبهری خواوه (رضی الله عنه) چهند فەرمووده‌یه‌کی بو گێڕاینه‌وه له‌وانه‌ش وتی: پیغهمبهر (رضی الله عنه) فەرمووی: ((نه‌وه‌ی ئیسرائیل به‌رووتی خۆیان ده‌شوردو سه‌یری عه‌یبی یه‌کتریان ده‌کرد، موسا (علیه السلام) به‌ته‌نیا خۆی ده‌شورد، وتیان: به‌خوا موسا قۆره‌ بۆیه به‌ته‌نیا خۆی ده‌شوریت ده‌لی: جارێکیان موسا چوو خۆی بشوات، جله‌کانی له‌سه‌ر به‌ردیک دانان، به‌رده‌که جله‌کانی رفاند، ده‌لی: موسا (علیه السلام) ناچار به‌په‌له‌ که‌وته‌دوای و ده‌یفه‌رموو: به‌رده‌که جله‌کانم، به‌رده‌که جله‌کانم، هه‌تا خه‌لکه‌که سه‌یری موسایان کردو وتیان: به‌خوا موسا هیچ عه‌یبی‌کی نییه. ده‌لی: ئینجا جله‌کانی هه‌لگرت و ده‌ستی کرد به‌لیدانی به‌رده‌که)) (ابوهریره) ده‌لی: به‌خوا له‌به‌رده‌که‌دا شوینی لیدانه‌که دیاریوو، شه‌ش یا هه‌وت شوینی لیدان به‌به‌رده‌که‌وه‌بوو.

(۸) ریگه‌ری گراوه له‌سه‌یرکردنی عه‌یبی پیاوو ئافره‌ت

۱۵۷- عن أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضی الله عنه) قَالَ: ((لَا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ، وَلَا الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ، وَلَا يُفْضِي الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، وَلَا تُفْضِي الْمَرْأَةُ إِلَى الْمَرْأَةِ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ)).

(ابو سعید الخدری) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغهمبهری خوا (رضی الله عنه) فەرموویه‌تی: ((پیاو نابێ سه‌یری عه‌یبی پیاو بکات، ئافره‌تیش نابێ سه‌یری عه‌یبی ئافره‌ت بکات، هه‌روه‌ها پیاو نابێ له‌شی بخشینی له‌له‌شی پیاویکی‌تر له‌یه‌ک پۆشاکدا، هه‌روه‌ها نابێ ئافره‌تیش له‌شی بخشینی له‌له‌شی ئافره‌تیکی‌تر له‌یه‌ک پۆشاکدا.

(۹) خۆپه‌نادان و نابێ مرۆف به‌رووتی بیه‌نریت

۱۵۸- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضی الله عنه) كَانَ يَنْقُلُ مَعَهُمُ الْحِجَارَةَ لِلْكَعْبَةِ وَعَلَيْهِ إِزَارُهُ، فَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ عَمُّهُ: يَا ابْنَ أَخِي، لَوْ حَلَلْتَ إِزَارَكَ فَجَعَلْتَهُ عَلَى مَنْكِبِكَ دُونَ الْحِجَارَةِ. قَالَ: فَحَلُّهُ فَجَعَلَهُ عَلَى مَنْكِبِهِ، فَسَقَطَ مَعْشِيًا عَلَيْهِ، قَالَ: فَمَا رَبِّي بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمِ عُرْيَانًا. [بخاري / الصلاة في ثياب / ۳۵۷]

(جابر کوری) (عبدالله) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغهمبهر (رضی الله عنه) به‌ردی ده‌گواسته‌وه له‌گه‌ل هاوه‌له‌کانیدا بۆ که‌عه به‌کراسی‌کی له‌به‌ردابوو، (عباس) ی مامی پێی وت: ئه‌ی برازا با کراسه‌که‌ت به‌کرده‌یه‌ته‌وه به‌تخستایه‌ته‌ سه‌رشتانت له‌ژێر به‌رده‌کاندا،

وتی: کردیه وه خستییه سهرشانی ، به لأم بووراییه وه کهوت، دهلی: لهو رۆژه به دواوه بهرووتی نه بینراوه.

(۱۰) خوشوردنی ژن و پیاو له یهك دهفردا

۱۵۹- عَنْ مُعَاذَةَ، عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: كُنْتُ أَعْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ بَيْنِي وَبَيْنَهُ، فَيُبَادِرُنِي، حَتَّى أَقُولَ: دَعْ لِي دَعْ لِي، قَالَتْ: وَهُمَا جُنْبَانٍ. [بخاري/ الغسل / هل يدخل الجنب يده في الاناء / ۲۶۰]

(معان) له (عائشة) وه (رضی اللہ عنہا) دهلی: من و پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہا) له یهك دهفردا خو مان ده شور، ئه وه دهستی پی شخه ری ده کرد، منیش ده موت: داینی بو من، داینی بو من دهلی: ههردوو کمان له شمان گران بوو.

(۱۱) دهستنوێژی له شگران ئه گه ر بیهوی بخهوی یان نان بخوات

۱۶۰- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا كَانَ جُنْبًا، فَأَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ أَوْ يَنَامَ، تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ ﴿لِلصَّلَاةِ﴾. [بخاري/ الغسل / الجنب يتوضأ ثم ينام / ۲۸۴]

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) دهلی: کاتی پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہا) له شگران بوایه و بیویستایه نان بخوات یان بخهویت ، دهستنوێژی دهگرت وهکو (بو نوێژ) دهستنوێژ بگریت.

(۱۲) خهوتنی له شگران پیش خوشوردن

۱۶۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَيْسٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) عَنْ وَثْرِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) - فذَكَرَ الْحَدِيثَ - قُلْتُ: كَيْفَ كَانَ يَصْنَعُ فِي الْجَنَابَةِ، أَكَانَ يَغْتَسِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ أَمْ يَنَامُ قَبْلَ أَنْ يَغْتَسِلَ؟ قَالَتْ: كُلُّ ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ، رَبِّمَا اغْتَسَلَ فَنَامَ، وَرَبِّمَا تَوَضَّأَ فَنَامَ. قُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً.

(عبدالله) کوری (ابی قیس) دهلی: پرسیارم کرد له (عائشه) (رضی اللہ عنہا) له باره ی وهتری پیغه مبهروه، فهرمووده که ی گپرایه وه و تم: ئه ی له کاتی له شگرانیدا چونی ده کرد؟ ئایا پیش خهوتن خوی ده شور، یان دهنوست پیش خوشوردن؟ وتی: ئه مانه ی هه موو ده کرد، جار بووه خوی شور دووه و نووستووه، جاریش بووه دهستنوێژی گرتووه و نووستووه، و تم: سوپاس بو ئه و خویه ی فراوانی داوه بهم کاره.

(۱۳) ههركهس چوو له خیزانی وستی دووباره بکاتهوه با

دهستنویژیک بگریت

۱۶۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا أَتَى أَحَدَكُمْ أَهْلَهُ، ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ، فَلْيَتَوَضَّأْ)).

(ابوسعید الخدری) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبهری خوا (رضي الله عنه) فەرموویه تی: ((ئهگه کهسیکتان چوو له خیزانی، ئینجا وستی دووباره بکاتهوه، با دهستنویژ بگریت)).

(۱۴) تهیه موم

۱۶۳- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي بَعْضِ سَفَارِهِ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ أَوْ بِذَاتِ الْجَيْشِ انْقَطَعَ عَقْدٌ لِي، فَأَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَيَّ التَّمَاسَةَ، وَأَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ، وَلَيْسُوا عَلَيَّ مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ، فَآتَى النَّاسَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ (رضي الله عنه) فَقَالُوا: أَلَا تَرَى إِلَى مَا صَنَعَتْ عَائِشَةُ؟ أَقَامَتْ بِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَبِالنَّاسِ مَعَهُ، وَلَيْسُوا عَلَيَّ مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ؟ فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ (رضي الله عنه) وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَأَضَعَ رَأْسَهُ عَلَيَّ فَخِذِي قَدْ نَامَ، فَقَالَ: حَبَسَتْ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) وَالنَّاسُ. وَلَيْسُوا عَلَيَّ مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ؟ قَالَتْ: فَعَاتَبَنِي أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ، وَجَعَلَ يَطْعُنُ بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِي، فَلَا يَمْنَعُنِي مِنَ التَّحْرُكِ إِلَّا مَكَانُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) عَلَيَّ فَخِذِي، فَتَمَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى أَصْبَحَ عَلَيَّ غَيْرَ مَاءٍ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آيَةَ التَّيْمِيمِ، فَتَيَمَّمُوا، فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ الْحَضِرِيِّ وَهُوَ أَحَدُ النُّقَبَاءِ: مَا هِيَ يَا أَوْلَ بَرَكَتِكُمْ يَا آلَ أَبِي بَكْرٍ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: فَبَعَثْنَا الْبَعِيرَ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ فَوَجَدْنَا الْعَقْدَ تَحْتَهُ. [بخاري / اول كتاب التيمم / ۳۲۷]

عائشه (رضي الله عنها) دهلی: له خزمهت پیغمبهری خوا (رضي الله عنه) لهسه فهریکدا دهرچووین رویشتین ههتا گهیشتینه بهیدا یا (ذات الجیش) لهوی گهردانه کهم بچرایه وه، پیغمبهر (رضي الله عنه) وهستا بوئه وهی بیدوزینه وه، خه لکه کهش وهستان، له وجیگه یه شدا نه ئاو هه بوو نه خویشیان ئاویان پیبوو [هه بوئه] خه لکه که چوون بو لای (ابوبکر) (رضي الله عنه) وتیان: نابینی عائشه ی کچت چی کرد؟ پیغمبهری خوا (رضي الله عنه) ئەم خه لکه شێ لێره دا وهستاندوه، نه لهسهر ئاویکیشین و نه ئاویشمان پییه؟ ابوبکر هات و له وکاته شدا پیغمبهر (رضي الله عنه) سهری خستبووه سه رانم و خهوی لیکه وتبوو، وتی: پیغمبهرو (رضي الله عنه) ئەم خه لکهت بو ئالێره دا

گیرداوه، نه شوینه که ناوی لیبه نه ئاویان پییه؟ (عائشه) (ﷺ) وتی: (ابوبکر) زور سه زه نشتی کردم - چهنده خواحه زبکات - خیرا خیرا سیخورمه ی ددها له که له که م منیش له بهرئه وه ی سه ری پیغه مبه (ﷺ) له سه رپانم بوو نه ده جولام ، پیغه مبه (ﷺ) ئه وشه وه تابه یانی له وی خهوت کاتی هه ستا ئا و نه بوو بو ده سنوئیز، هه ر بو یه خوای گه وره نایه تی ته یه مومی نارده خواره وه، هه موو ته یه مومیان کرد (اسید) کوری (خضیر) که یه کیک بوو له نه قیبه کان وتی: ئه ی بنه ماله ی ابوبکر: ئه مه یه که م به ره که ت نییه که خوا به هو ی ئیوه وه پیی داوین. (عائشه) (ﷺ) وتی: کاتی وشتره که مان هه ستا گه ردا نه که م له ژیریا بوو دوزیمان وه.

(۱۵) ته یه مومی له شگران

۱۶۴. عَنْ شَقِيقٍ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ وَأَبِي مُوسَى (ﷺ)، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَجْتَبَ فَلَمْ يَجِدِ الْمَاءَ شَهْرًا، كَيْفَ يَصْنَعُ بِالصَّلَاةِ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: لَا يَتَيْمَمُ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ شَهْرًا، فَقَالَ أَبُو مُوسَى: فَكَيْفَ بِهَذِهِ الْآيَةِ فِي سُورَةِ الْمَائِدَةِ: ﴿فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: لَوْ رُحِّصَ لَهُمْ فِي هَذِهِ الْآيَةِ لَأَوْشَكَ إِذَا بَرَدَ عَلَيْهِمُ الْمَاءُ أَنْ يَتَيْمَمُوا بِالصَّعِيدِ فَقَالَ أَبُو مُوسَى لِعَبْدِ اللَّهِ: أَلَمْ تَسْمَعْ قَوْلَ عَمَّارٍ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي حَاجَةٍ، فَأَجْنَبْتُ، فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ، فَتَمَرَّغْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّغُ الدَّابَّةُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: ((إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا)). ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ مَسَحَ الشَّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ، وَظَاهَرَ كَفَيْهِ وَوَجْهَهُ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: أَوْلَمْ تَرَ عُمَرَ لَمْ يَقْنَعْ بِقَوْلِ عَمَّارٍ (ﷺ)؟ [بخاري/ التيمم ضربة / ۳۴۰]

(شقیق) ده لی: من له گهل (عبدالله) و ابو موسی (ﷺ) دانیشتبووین ، (ابوموسی) وتی: ئه ی باوکی (عبدالرحمن): ئایا ئه گه ر پیاویک له شی گرانبوو و تا مانگی ناوی ده ست نه که وت، چۆن نوئیز بکات؟ (عبدالله) وتی: ته یه موم ناکات بامانگی ناوی ده ست نه که وی، (ابوموسی) وتی: ئه ی چی ده که ییت له گهل ئه م نایه ته ی سووره تی (المائدة): [ئه گه ر ئاویان ده ست نه که وت با به خو ئیکی پاک ته یه موم بکه ن] (عبدالله) وتی: ئه گه ر ئه و مؤله ته یان بدریتی که له م نایه ته دا هاتوه، له وانیه کاتی ئاویش ساردییت به خو ئ ته یه موم بکه ن،

(ابوموسی) به (عبدالله) ی وت: ئایا ئهم قسه‌ی عه‌ممارت نه‌بیستوووه که‌ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بۆ کاریک ناردمی، تووشی له‌شگرانی بووم، ئاوم ده‌ست نه‌که‌وت، منیش خوّم له‌خوّلدا گه‌وزان وه‌کو ولاغ، ئینجا هاتم بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بۆم گێرایه‌وه، فه‌رمووی: ((به‌لکو ئه‌وه‌نده‌ت به‌س بوو که‌به‌ده‌سته‌کانت ئاوابکه‌یت)) ده‌ستی دا به‌زه‌ویدا یه‌ک جار [هینای به‌ده‌موچاویدا] پاشان ده‌ستی چه‌پی هینا به‌ده‌ست و قوڵی راستیا (عبدالله) ئایا نه‌تدی عومه‌ر متمانه‌ی به‌قسه‌که‌ی عه‌ممار نه‌بوو؟ .

(۱۶) ته‌یه‌موم بۆ وه‌لامی سه‌لام

۱۶۵- عَنْ عُمَيْرِ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: أَقْبَلْتُ أَنَا وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَسَارٍ، مَوْلَى مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (ﷺ)، حَتَّى دَخَلْنَا عَلَى أَبِي الْجَهْمِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الصَّمَّةِ الْأَنْصَارِيِّ، فَقَالَ أَبُو الْجَهْمِ: أَقْبَلْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مِنْ نَحْوِ بَيْتِ جَمَلٍ، فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَيْهِ حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ، فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ. [بخاري / التيمم / التيمم في الحضرة إذا لم يجد الماء/ ۳۳۰]

(عمیر) کارگوزاری (ابن عباس) (ﷺ) ده‌لی: گوئی له‌ (ابن عباس) بووه و توویه‌تی: من و (عبدالله) کوری (یسار) کارگوزاری مه‌یمونه‌ی هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هاتین هه‌تا چووینه لای (ابولجه‌م) کوری (الحارث) کوری (الصمد الانصاری)، (ابو الجهم) وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ته‌شرفی له‌لای بیری جه‌مه‌له‌وه هات پیاویکی پیگه‌یشته سه‌لامی لی‌کرد، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وه‌لامی سه‌لامه‌که‌ی نه‌دایه‌وه، هه‌تا گه‌یشته دیواره‌که‌و مه‌سحی ده‌موچاوی و ده‌ستی‌کرد، ئینجا وه‌لامی سه‌لامه‌که‌ی دایه‌وه.

(۱۷) ئیماندار پیس ناییت

۱۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّهُ لَقِيَ النَّبِيَّ (ﷺ) فِي طَرِيقِ مِן طَرُقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنْبٌ، فَاسْتَلَّ فَذَهَبَ فَاعْتَسَلَ، فَتَفَقَّدَهُ النَّبِيُّ (ﷺ)، فَلَمَّا جَاءَهُ قَالَ: ((أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَقَيْتَنِي وَأَنَا جُنْبٌ، فَكْرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ حَتَّى أَعْتَسِلَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((سُبْحَانَ اللَّهِ، إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَأَيُّجَسُّ)). [بخاري / الغسل / ۳۷۹]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دەلی: له یهکی له ریگاکانی مه دینه دا گه یشتم به خزمهت پیغمبهر (رضی اللہ عنہ) له شگران بووم، به په نهانی رویشتم خوم شوورد، پیغمبهر (رضی اللہ عنہ) بوم دهگهرا، کاتی که هاتمه وه فهرمووی: ((له کوی بوویت ئه ی ابوهریره)) وتم: ئه ی پیغمبهری خوا (رضی اللہ عنہ) کاتی گه یشتی به من له شم گران بوو، پیم خوش نه بوو له خزمهتتا دانیشتم ههتا خوم ده شووم، پیغمبهر (رضی اللہ عنہ) فهرمووی: ((سبحان الله، ئیماندار پیس نابیت)).

(۱۸) یادی خوا له هه موو کاتی کدا

۱۶۷- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (رضی اللہ عنہ) يَذْكُرُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ.

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) دەلی: پیغمبهری خوا (رضی اللہ عنہ) له هه موو کاتی کدا یادی خوای ده کرد.

(۱۹) خواردن به بی دستنویژ

۱۶۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہما): أَنَّ النَّبِيَّ (رضی اللہ عنہ) خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ فَأَتَى بِطَعَامٍ، فَذَكَرُوا لَهُ الْوُضُوءَ، فَقَالَ: ((أُرِيدُ أَنْ أُصَلِّيَ فَأَتَوْضَأُ؟!)).

(ابن عباس) (رضی اللہ عنہما) دەلی: پیغمبهر (رضی اللہ عنہ) له سه ر ئاو هاته دهر وه خواردنیکیان بو هینا دستنویژیان بیرخسته وه، ئه ویش فهرمووی: ((بوچی خو نویژ ناکه م تا دستنویژی بو بگرم؟!)).

(٤) به شی حهیزز

(١) - فهرموودهی خوای گهوره : ﴿ پرسیارت لیده کهن له بارهی کاتی

بینوژیی نافرتهوه﴾

١٦٩- عَنْ أَنَسٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ فِيهِمْ لَمْ يُؤَاكِلُوهَا، وَلَمْ يُجَامِعُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ، فَسَأَلَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ (رضی اللہ عنہ) النَّبِيَّ (رضی اللہ عنہ)، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدْنَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ﴾ إِلَىٰ آخِرِ آيَةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ): ((اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ)). فَبَلَغَ ذَلِكَ الْيَهُودَ فَقَالُوا: مَا يُرِيدُ هَذَا الرَّجُلُ أَنْ يَدَعَ مِنْ أَمْرِنَا شَيْئًا إِلَّا خَالَفَنَا فِيهِ. فَجَاءَ أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ وَعَبَادُ بْنُ بَشْرٍ فَقَالَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْيَهُودَ تَقُولُ كَذَا وَكَذَا، فَلَا نُجَامِعُهُنَّ؟ فَتَغَيَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) حَتَّىٰ ظَنَنَّا أَنْ قَدْ وَجَدَ عَلَيْهِمَا، فَخَرَجَا، فَاسْتَقْبَلَهُمَا هَدِيَّةٌ مِنْ لَبَنٍ إِلَى النَّبِيِّ (رضی اللہ عنہ)، فَأَرْسَلَ فِي آثَارِهِمَا فَسَقَاهُمَا، فَعَرَفَا أَنْ لَمْ يَجِدْ عَلَيْهِمَا.

(انس) (رضی اللہ عنہ) دهلی: جوله که کان نه گهر نافرتهیان بکه وتایه ته بینوژیی، نانیان له گهل نه ده خوارد، له مالد له گه لیا دانه دهنیشتن، هاوه لان له پیغه مبهریان (رضی اللہ عنہ) پرسی له وباره یه وه، نه م نایه ته هاته خواره وه له سهری ﴿ پرسیارت لیده کهن له بارهی بینوژییه وه بلی نه وه نازاره له وکاته دا له نافرته که کان نزیک مه که ون تا کوتای نایه ته که.

پیغه مبهر (رضی اللہ عنہ) فهرمووی: ((هه موو شتیکی له گه لدا بکن جگه له سهرجیی، نه وه هواله گه یشت به جوله که کان، وتیان: نه م پیاهه ده یه وی هه رچی کاری نیمه هه یه پیچه وانه که ی بکات، (اسید) کوری (حضیر) و (عباد) کوری (بشر) هاتن وتیان: نه ی پیغه مبهری خوا جوله که کان ئاوا وئاو ده لین: نایا سه ر جییان له گه لدا نه که یین؟ رهنگی پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) نه وه نده گورآ هه تا واگومانمان برد که پیغه مبهر (رضی اللہ عنہ) لییان تووره بووبیت، رویشتنه دهره وه، گه یشتن به قاپی شیر که به دیاری بو پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) هاتبوو، نه ویش ناردی به دوایاندا، له وشیره به شهیدان خواردیانه وه، به وه دا زانیان که پیغه مبهر (رضی اللہ عنہ) تووره نییه لییان.

(۲) چوئییتی خوشوردنی ئافرهت له حهیزو له شگرانیی

۱۷۰. عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ أَسْمَاءَ - (رضی اللہ عنہا) - سَأَلَتِ النَّبِيَّ (ﷺ) عَنْ غُسْلِ الْمَحِيضِ؟ فَقَالَ: تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا وَسِدْرَتَهَا فَتَطَهَّرُ فَنُحَسِنُ الطُّهُورَ، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلُكُهُ دَلْكَاً شَدِيداً حَتَّى تَبْلُغَ شَوْوْنَ رَأْسِهَا، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ، ثُمَّ تَأْخُذُ فَرِصَةً مُمْسِكَةً فَتَطَهَّرُ بِهَا)). فَقَالَتْ أَسْمَاءُ: وَكَيْفَ أَتَطَهَّرُ بِهَا؟ فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، (تَطَهَّرِينَ بِهَا)). فَقَالَتْ عَائِشَةُ - كَأَنَّهَا تُخْفِي ذَلِكَ - تَتَّبَعِينَ أَثَرَ الدَّمِّ. وَسَأَلْتُهُ عَنْ غُسْلِ الْجَنَابَةِ؟ فَقَالَ: ((تَأْخُذُ مَاءً فَتَطَهَّرُ فَنُحَسِنُ الطُّهُورَ - أَوْ: تَبْلُغُ الطُّهُورَ - ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلُكُهُ حَتَّى تَبْلُغَ شَوْوْنَ رَأْسِهَا، ثُمَّ تُفِيضُ عَلَيْهَا الْمَاءَ)). فَقَالَتْ عَائِشَةُ: نِعْمَ النَّسَاءُ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ، لَمْ يَكُنْ يَمْنَعُهُنَّ الْحَيَاءُ أَنْ يَتَّفِقَهُنَّ فِي الدِّينِ. [بخاري/ الحيض / ۳۰۸].

(عائشه) دهلی: (اسماء) (رضی اللہ عنہا) پرسیاری کرد له پیغه مبهه (رضی اللہ عنہا) له بارهی خوشوردنی حهیزوه؟ فهرموی: یه کیکتان ئاو هه لده گریت له گهل سیدرا [گه لای داریکه له باتی صابون به کاریان هیناوه] به باشی خوی پاک ده کاته وه، ئینجا ئاو ده کات به سه ریا به توندی دهستی لیده خات هه تا ئاو ده گاته پیستی سه ری ، پاشان ئاوی تر ده کا به سه ریا ، ئینجا پارچه لۆکه یه ک هه لده گریت و خوی پی پاک ده کاته وه.

(اسماء) وتی: چوون خومی پی پاک بکه مه وه؟ فهرموی ((سبحان الله) خوتی پی پاک بکه ره وه)) عائشه وتی: وه کو بیه وی به نهینی پییی بلی - شوین و شوینه واری خوینه که ی پی پاک بکه ره وه، ئینجا پرسیاری لیکرد له باره ی خوشوردنی له شگرانییه وه؟ فهرموی: ((ئاو هه لده گریت به باشی خوت ده شوریت، ئینجا ئاو ده که یه به سه رتاو ده ست ده خه یه له سه رت تا پیستی سه رت ته پ ده بیست، ئینجا ئاوی تر ده که یه به سه رتا)) عائشه وتی: باشترین ئافرهت ئافره تی نه نساره کانن ، شه رم ریگای لینه گرتن که شاره زابن له نایینه که یان.

(۳) پوشاک و مرگرتن له حهیزدار

۱۷۱. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: ((يَا عَائِشَةُ نَاوِلِينِي التُّوبَ)). فَقَالَتْ: إِنِّي حَائِضٌ، فَقَالَ: ((إِنْ حَيْضَتِكَ لَيْسَتْ فِي يَدِكَ)). فَنَاوَلْتَهُ.

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: له کاتیکا پیغه مبهری خوا (ﷺ) له مزگه و تا بوو،
 فهرمووی: ((ئهی عائشه نهو جلانه م بدهری)) وتی: من له حهزیدام، فهرمووی:
 ((خو حهیزه کهت له دهستتا نییه)) ئینجا جلهکانی دایه دهستی.

(٤) نافرتهی حهیزدارو شوژدنی سهری پیوا

١٧٢. عن عائشة (ﷺ) قَالَتْ: إِنْ كُنْتُ لَأَدْخُلُ الْبَيْتَ لِلْحَاجَةِ، وَالْمَرِيضُ فِيهِ،
 فَمَا أَسْأَلُ عَنْهُ إِلَّا وَأَنَا مَرَّةٌ. وَإِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) لِيَدْخُلَ عَلَيَّ رَأْسَهُ وَهُوَ فِي
 الْمَسْجِدِ، فَأَرْجُلُهُ. وَكَانَ لَنَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةٍ، إِذَا كَانَ مُعْتَكِفًا. [بخاری/
 الاعتكاف / الحائض ترحل المعتكف / ١٩٢٤]

(عائشه) (ﷺ) دهلی: هر کاتی بو پیویستی هک ده چومه ژوره وه نه خویشکی
 لیبوایه، (هه و آلم نه ده پرسی مه گهر به دهم ریگه وه که تیده پهریم، جاری و اهه بو وه
 پیغه مبهری خوا (ﷺ) سهری ده هیئا ژوره وه بو م خوی له مزگه و ته که دابوو،
 منیش سه ریم شان ه ده کرد، پیغه مبهر (ﷺ) له کاتی (اعتکاف) دا مه گهر بو
 پیویستی هک نه گینا نه ده هاته ماله وه.

(٥) پالدا نه وه له کوشی حهیزدارو خویندنه وه

١٧٣. عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَتَكَبَّرُ فِي حَجْرِي وَأَنَا
 حَائِضٌ، فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ. [بخاری/ قراءة الرجل في حجر امراته وهي حائض / ٢٩٣]
 عائشه (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) سهری ده کرده سه ر کوشم و
 منیش له حهیزدا بووم، قورئانی ده خویند.

(٦) خهوتن له یهک لیفه دا له گهل حهیزدار

١٧٤. عن أم سلمة (ﷺ) قَالَتْ: بَيْنَمَا أَنَا مُضْطَجِعَةٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي
 الْخَمِيلَةِ إِذْ حَضْتُ، فَأَسْأَلْتُ فَأَخَذَتْ ثِيَابَ حَيْضَتِي، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ):
 ((أَنْفَسْتِ)). قُلْتُ: نَعَمْ، فَدَعَانِي فَاضْطَجَعْتُ مَعَهُ فِي الْخَمِيلَةِ. قَالَتْ: وَكَأَنْتِ هِيَ
 وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَغْتَسِلَانِ فِي الْإِنَاءِ الْوَاحِدِ مِنَ الْجَنَابَةِ. [بخاری / من سمي النفاس
 حیضا / ٢٩٤]

(ام سلمه) (ﷺ) دهلی: له کاتیکا من له گهل پیغه مبهری خوا (ﷺ)
 راکشابووم سه رچه فیکم به سهروه بوو که و تمه حهیزه وه، به دزی رویشتم جلی
 حهیزم له بهر کرد، پیغه مبهر (ﷺ) فهرمووی: ((که وتیته حهیزه وه)) وتم: بهلی:

بانگی کردم له ژیر سه رچه فه که دا له گه لیا راکشام / (ام سه له مه) ده لی: خو یو پیغه مبهری خوا (ﷺ) له یه که ده فردا پی که وه خو یان ده شو رد له له شگرانیی.

(٧) گه مه کردن له گه ل ئافره ت له حهیزا

١٧٥- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) قَالَتْ: كَانَ إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا، أَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ تَأْتِرَ فِي فَوْزٍ حَيْضَتِهَا، ثُمَّ يُبَاشِرُهَا، قَالَتْ: وَأَيْكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَمْلِكُ إِرْبَهُ. [بخاری/الحیض/مباشرة الحائض/ ٢٩٦]

(عائشه) (ﷺ) ده لی: نه گه ر یه کی کمان [له هاوسه ره کانی پیغه مبهر (ﷺ)] له حهیزا بوایا، پیغه مبهر (ﷺ) فه رمانی پیده کرد که نیوان ناوک و نه ژنوی به باش داپوشیت ، ئینجا گه مه ی له گه ل ده کرد، ده لی: ئایا کامتان ده توان خو تان بگرن، وه کو پیغه مبهر (ﷺ) دهیتوانی خو ی بگریت.

(٨) خوارده وه له گه ل حهیزدار له یه که ده فردا

١٧٦- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) قَالَتْ: كُنْتُ أَشْرَبُ وَأَنَا حَائِضٌ، أُنَاوِلُهُ النَّبِيَّ (ﷺ) فَيَضَعُ فَاهُ عَلَى مَوْضِعٍ فِيَّ، فَيَشْرَبُ، وَأَتَعْرِقُ الْعِرْقَ وَأَنَا حَائِضٌ، ثُمَّ أُنَاوِلُهُ النَّبِيَّ (ﷺ)، فَيَضَعُ فَاهُ عَلَى مَوْضِعٍ فِيَّ.

(عائشه) (ﷺ) ده لی: من له حهیزا بووم ئاوم ده خواده وه، پاشان ده مدایه دهستی پیغه مبهر (ﷺ) ده می ده خسته سه شوین ده مه که ی من و ده یخواره وه ههروه ها قه پیم ده گرت له پله گوشت و من له حهیزدا بووم، ئینجا ده مدایه دهستی پیغه مبهر (ﷺ) نه ویش ده می ده خسته شوین ده مه که ی من [و ده یخوارد].

(٩) خوشتن و نویری کاتی خوینی نه خوشی

١٧٧- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) قَالَتْ: اسْتَفْتَتْ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتُ جَحْشٍ (ﷺ) رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَتْ: إِنِّي اسْتَحَاضُ؟ فَقَالَ: ((إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ، فَأَغْتَسِلِي ثُمَّ صَلِّي)). فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ قَالَ اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ: لَمْ يَذْكُرْ ابْنُ شِهَابٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ)، أَمَرَ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتُ جَحْشٍ (ﷺ) أَنْ تَغْتَسِلَ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، وَلَكِنَّهُ شَيْءٌ فَعَلْتَهُ هِيَ. [بخاری/الحیض/عرق المستحاضة/ ٣٢١]

(عائشه) (ﷺ) ده لی: (ام حبیبه) کچی (جحش) پرسی له پیغه مبهری خوا (ﷺ) وتی: من خوینی نه خوشیم پیادیت؟ فه رموی: ((نه وه ده ماریکه، خو ت بشوره ، ئینجا نویرژ بکه)) نه ویش بو هه موو نویرژیک خو ی ده شو رد. (لیث) کوری (سعد) وتی: (ابن شهاب) نه وه ی نه وت که پیغه مبهری

خوا (ﷺ) فرمانی کرد به (ام حبیبه) (ﷺ) که بؤ هه مو نوئزیک خوی بشوات، به لکو شتیک بووه خوی کردوویه تی.

(۱۰) حهیزدار نوئز ناگیریتته وه به لام روژوو دهگیریتته وه

۱۷۸- عَنْ مُعَاذَةَ قَالَتْ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ (ﷺ): فَقُلْتُ: مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ؟ فَقَالَتْ: أَحْرُورِيَّةٌ أَنْتِ؟ قُلْتُ: لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ، وَلَكِنِّي أَسْأَلُ. قَالَتْ: كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ، فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ.
(معاذة) دهلی: له (عائشه) م پرسى وتم: چى بیه وا حهیزدار روژوو دهگیریتته وه به لام نوئز ناگیریتته وه؟ وتى: ئایا تو حهروريت؟ وتم: من (حهورى) نیم، به لکو پرسىار دهکه م. وتى: که توشى نه وه ده بووین فرمانمان پینده کرا که روژوو بگپینه وه، به لام فرمانمان پینه کرا که نوئز بگپینه وه.

(۱۱) پینج شت له سروشتی پاکن

۱۷۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((الْفِطْرَةُ خَمْسٌ، أَوْ خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: الْخِتَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَنَتْفُ الْإِبْطِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ)).
[بخاری / اللباس / قص الشارب / ۵۵۵۰]

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پینغه مبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: ((سروشتی پاک پینج شته، یا پینج شت له سروشتی پاکه: خه ته نه کردن، به رتاشین، نینوک کردن، توکی بن بال هه لکه نندن، سمیل کورت کردنه وه)).

(۱۲) دهشت له سروشتی پاکن

۱۸۰- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: قَصُّ الشَّارِبِ، وَإِعْفَاءُ اللَّحْيَةِ، وَالسَّوَاكُ، وَأَسْتِنْشَاقُ الْمَاءِ، وَقَصُّ الْأَظْفَارِ، وَغَسْلُ الْبُرَاجِمِ، وَنَتْفُ الْإِبْطِ، وَحَلْقُ الْعَانَةِ، وَانْتِقَاصُ الْمَاءِ)). قَالَ زَكَرِيَاءُ: قَالَ مُصَنَّبٌ: وَنَسِيتُ الْعَاشِرَةَ، إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمُضْمَضَةَ. زَادَ قُتَيْبَةُ: قَالَ وَكَيْفَ: انْتِقَاصُ الْمَاءِ يَغْنِي الْإِسْتِنْجَاءَ.

(عائشه) (ﷺ) دهلی: پینغه مبه رى خوا (ﷺ) فهرموویه تی: ((دهشت له فیتره تن: کورت کردنه وه سمیل، هیشته وه ریش، سیواک کردن، ئاو

* حروری: کومه لیک بوون له خه وار بجه کان ده یانوت ده بی نوئزیش بگپینه وه. (بخاری / لحيض / لاتقضي الحائض الصلاة / ۳۱۵).

لهلوت وهردان، نینۆك كردن، شۆردنی جومگه‌ی په‌نجه‌كان، موی بن بال هه‌لكه‌ندن، به‌رتاشین، تاره‌ت گرتن)) (مصعب) ده‌لی: ده‌یه‌م بیرچوووه، نه‌گه‌ر ئاو له‌ده‌م وهردان نه‌ییت.

(١٣) سیواك دان به‌كه‌سی گه‌وره

١٨١- عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((أَرَانِي فِي الْمَنَامِ أَتَسُوكُ سِوَاكٍ، فَجَذَبَنِي رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الْآخَرِ، فَنَاولْتُ السِّوَاكَ الْأَصْغَرَ مِنْهُمَا، فَقِيلَ لِي: كَبْرُ، فَدَفَعْتُهُ إِلَى الْأَكْبَرِ)). [بخاري/ الوضوء/ دفع السواك الى الاكبر/ ٢٤٣]

(عبدالله) كورپی (عمر) ده‌لی: پیغمبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((خوم بینی له‌خه‌ودا سیواك ده‌كه‌م به‌سواكێك، دووپیاو كیشیان كردم، یه‌كیشیان له‌وی تریان گه‌وره‌تر بوو، من سیواكه‌كه‌م دا به‌بچووكه‌كه‌یان، پنیان وتم: گه‌وره‌ی كه‌، منیش دام به‌گه‌وره‌كه‌یان))

(١٤) سمیل كورت بكه‌نه‌وه‌و ریش به‌یلنه‌وه

١٨٢- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ:

أَحْفُوا الشَّوَارِبَ، وَأَوْفُوا اللَّحَى)). [بخاري/ اللباس/ تقليم الاظافر / ٥٥٥٣]

(عبدالله) كورپی (عمر) ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((پینچه‌وانه‌ی موشریكه‌كان بکه‌ن، سمیل كورت بکه‌نه‌وه، ریش به‌یلنه‌وه)).

١٨٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه): قَالَ: وَقَتْنَا فِي قِصِّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ، وَتَنْفِ الْإِبِطِ، وَحَلْقِ الْعَانَةِ: أَنْ لَا نَتْرُكَ أَكْثَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً)).

(انس) كورپی (مالك) ده‌لی: كاتمان بو دانراوه بو كورت كردنه‌وه‌ی سمیل و نینۆك كردن و موی بن بال هه‌لكه‌ندنو به‌رتاشین باله چل شه‌و تی نه‌په‌ریت.

(١٥) شۆردنی میزی ناو مزگه‌وت

١٨٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه): قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) إِذْ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَقَامَ يَبُولُ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مَهْ مَهْ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تُزْرِمُوهُ، دَعُوهُ)). فَتَرَكُوهُ حَتَّى بَالَ، ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ: ((إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ لَأَتَصَلَّحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ وَلِأَلْقَدْرِ، إِنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ اللَّهِ (ﷻ) وَالصَّلَاةِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ)). أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

(ع) قَالَ: فَأَمَرَ رَجُلًا مِنَ الْقَوْمِ فَبَاءَ بَدَلُو مِنْ مَاءٍ فَشَنَّهُ عَلَيْهِ. [بخاری/ الادب/ ٥٦٧٨]

(انس) کوری (مالک) (ع) ده‌لی: له‌کاتی‌کا ئی‌مه له‌مزگه‌وت له‌خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ردا (ع) دانیش‌تبووین، عه‌ره‌یی‌کی ده‌شته‌کی هات و له‌مزگه‌وته‌که‌ذا ده‌ستی کرد به‌میزکردن، هاوه‌لانی پی‌غه‌مبه‌ر (ع) وتیان: نه‌که‌ی، نه‌که‌ی، ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ع) فه‌رمووی: ((پی‌ی مه‌پرن، وازی ئی بی‌نن)) وازیان لی‌هینا هه‌تا میزه‌که‌ی کرد، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ر (ع) بانگی کردو فه‌رمووی: ((ئه‌م مزگه‌وتانه جی‌گای میزکردن و پی‌سی کردن نییه، به‌لکو جی‌گای یادکردنه‌وی خوای گه‌وره‌و نو‌یژو خو‌یندنی قورنانه))، ئینجا فه‌رمانی‌کرد به‌ پی‌او‌یک له‌وه‌لکه، ئه‌ویش دۆلکه‌یه ئاوی هینا و رشتی به‌سه‌ریا)

(١٦) ئاو پرژاندن له‌میزی مندال به‌جله‌وه

١٨٥- عن أم قیس بنت مخصن (ع): أنها أتت رسول الله (ص) بابن لها لم يبلغ أن يأكل الطعام، قال عبید الله: أخبرتني أن ابنها ذاك بال في حجر رسول الله (ص)، فدعا رسول الله (ص) بماء فتوضحه على ثوبه، ولم يغسله غسلًا. [بخاری/ الوضوء/ بول الصبيان/ ٢٢١]

(ام قیس) کچی (مخصن) (ع) ده‌لی: مندالی‌کم هینا بو‌خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ع) هیشتا خواردنی نه‌ده‌خوارد، عبید الله وتی: ئه‌و ژنه ئاگاداری کردم که کوره‌که‌ی میزی کرد به‌کۆشی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ع) پی‌غه‌مبه‌ر (ع) داوای ئاوی کردو پرژاندی به‌سه‌ر پۆشاکه‌که‌یداو نه‌یشو‌رد.

(١٧) شو‌ردنی (مه‌نی) به‌جله‌وه

١٨٦- عن عبد الله بن شهاب الخولاني قال: كنت نازلاً على عائشة (ع)، فاحتلمت في ثوبي، فغمستهما في الماء، فرأيتني جارية لعائشة (ع) فأخبرتني، فبعثت إلي عائشة فقالت: ما حملك على ما صنعت بثوبيك؟ قال: قلت: رأيت ما يرى النائم في منامه، قالت: هل رأيت فيهما شيئاً؟ قلت: لا، قالت: فلو رأيت شيئاً غسلته، لقد رأيتني وإني لأحكه من ثوب رسول الله (ص) يابساً بظفري.

(عبدالله) کورپی (شهاب الخولانی) ده‌لی: من میوان بووم له‌لای (عائشه) (ع) شه‌یتانی بووم، منیش جله‌کانم هه‌لژه‌ند له‌ئاو، که‌نیزه‌کی‌کی عائشه (ع) چاوی پی‌م که‌وت چوو ئاگاداری عائشه‌ی کرد، عائشه‌ش ناردی بو

لام وتی: چى وای لیکردى جلهكانت ئاوا لى بکهیت؟ دهلى: خهوتوو لهخهویا چى دهبینیت منیش ئهوه م دیوو، عائشه وتی: هیچت بهجلهكانتهوه بینى؟ وتم : نهخیر، ئهویش وتی: ئهگهر شتیکت بینى بتشتایا من خۆم بهجلهكانى پیغه مبهروه (ﷺ) بهوشكى پرواندوومهو بهنینۆك کراندومه.

(١٨) شۆردنى خوینی حەيز بهجلهوه

١٨٧- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ (ﷺ) قَالَتْ: جَاءَتْ امْرَأَةً إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) فَقَالَتْ: إِحْدَانًا يُصِيبُ ثَوْبَهَا مِنْ دَمِ الْحَيْضَةِ، كَيْفَ تَصْنَعُ بِهِ؟ قَالَ: ((تَحْتُهُ، ثُمَّ تَقْرُصُهُ بِالْمَاءِ، ثُمَّ تَنْضَحُهُ، ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ)).

(اسماء) كچی (ابوبکر) (ﷺ) دهلى: ئافرهتى هات بو خزمهت پیغه مبههر (ﷺ) وتی: یه کیكمان [جاری وا ههیه] جلهكانى خوینی حەيزی بهردهكهویت چى لى بکات؟ فهرمووی: بى پروینه ئینجا ئاوی پیا بکهو دهستی لى بخه، ئینجا ئاوی پیا بکهروهو دوایی نوێزی پیوه بکه. [واته: بیشۆره].

(۵) کتاب الصلاة (بهشی نویش)

(۱) دستپیگردنی بانگدان

۱۸۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: كَانَ الْمُسْلِمُونَ حِينَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ يَجْتَمِعُونَ فَيَتَحَيَّنُونَ الصَّلَوَاتِ، وَلَيْسَ يُنَادِي بِهَا أَحَدٌ، فَتَكَلَّمُوا يَوْمًا فِي ذَلِكَ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: اتَّخَذُوا نَاقُوسًا مِثْلَ نَاقُوسِ النَّصَارَى، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَرْنَا مِثْلَ قَرْنِ الْيَهُودِ، فَقَالَ عُمَرُ (رضي الله عنه): أَوْلَا تَبْعَتُونَ رَجُلًا يُنَادِي بِالصَّلَاةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((يَا بِلَالُ، قُمْ فَنَادِ بِالصَّلَاةِ)). [بخاري/ الاذان/ ۵۷۹]

(عبدالله) کوپی (عمر) دهلی: له کاتی که موسلمانان هاتن بو مه دینه کو دهبوونه وهو کاتی نویشیان ده خه ملاند، کهس بانگی نه دهدا، روژکیان باسی نه وه بیان کرد، هه ندیکیان وتیان: بازه نگیکی وه کو زهنگی گا وره کان دابننن، هه ندیک تریان وتیان: که ره نایه که وه کو که ره نای جوله که دابننن، عمر (رضي الله عليه وسلم) وتی: نهی بو پیاوینک نانین بانگ بدات بو نویش. پیغه مبه ر (رضي الله عليه وسلم) فه رموی: ((نهی بلال ههسته بانگ بده بو نویش))

(۲) چوئیتی بانگدان

۱۸۹- عَنْ أَبِي مَحْذُورَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَّمَهُ هَذَا الْأَذَانَ: ((اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، ثُمَّ يَعُودُ فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ - مَرَّتَيْنِ - حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ - مَرَّتَيْنِ -)) زَادَ إِسْحَاقُ - يَعْنِي ابْنَ إِبْرَاهِيمَ - ((اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)).

(ابو مخدومه) دهلی: پیغه مبه ری خوا (رضي الله عليه وسلم) نه م بانگهی فیگردم : (الله اکبر الله اکبر اشهد ان لا اله الا الله ، اشهد ان لا اله الا الله ، اشهد ان محمدا رسول الله ، اشهد ان محمدا رسول الله) ثینجا جاریکی تریش دهلی: اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله دوو جار ، اشهد ان محمدا رسول الله ، اشهد محمدا رسول الله دوو جار، حی علی الصلاة دوو جار - حی علی الفلاح - دوو جار - اسحاق - واته ابراهیم . نه مه شی زیاد کرد : (الله اکبر الله اکبر ، لا اله الا الله) .

(۳) بانگدان جوتہ و قامہ تیش تاک

۱۹۰۔ عَنْ أَنَسٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: أَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ، وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ، زَادَ يَحْيَى ﴿فِي حَدِيثِهِ عَنْ ابْنِ عُليَّةَ: فَحَدَّثْتُ بِهِ أَيُّوبَ، فَقَالَ:﴾: إِلَّا الْإِقَامَةَ. [بخاری/ الاذان / ۵۸۲]

(انس) (رضی اللہ عنہ) دہلی: فہرمانکرا بہ (بیلال) کہ بانگدان بہ جوتہ بلیت قامہ تیش بہ تاک یہ حیا ﴿لہر یوایہ تہ کہ یدا﴾ لہ (ابن علیہ) وہ نہ مہی بو زیاد کرد: نہ مہم بو (ایوب) گیرایہ وہ وتی: بیجگہ لہ قامہ ت ﴿واتہ رستہ ی قد قامت الصلاہ - دوو جار دہ یوت﴾.

(۴) دانانی دوو بانگیژیژ

۱۹۱۔ عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مُؤَدَّتَانِ: بِلَالٌ، وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ الْأَعْمَى. (ابن عمر) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغہ مہری خوا (رضی اللہ عنہ) دو بانگیژیژ ہہ بوو: (بیلال) و) ابن ام مکتوم) ی نابینا.

(۵) دانانی بانگیژیژ نابینا

۱۹۲۔ عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: كَانَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ يُؤَدِّنُ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ أَعْمَى. (عائشہ) (رضی اللہ عنہا) دہلی: (ابن ام مکتوم) بانگی دہدا بو پیغہ مہری خوا کویریش بوو.

(۶) خیری بانگدان

۱۹۳۔ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُغَيِّرُ إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ، وَكَانَ يَسْتَمِعُ الْأَذَانَ، فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا أَمْسَكَ، وَإِلَّا أَعَارَ، فَسَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((عَلَى الْفِطْرَةِ)). ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((خَرَجْتَ مِنَ النَّارِ)). فَتَنظَرُوا فَإِذَا هُوَ رَاعِي مِعْرَى.

(انس) کوری (مالک) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغہ مہری خوا (رضی اللہ عنہ) لہ گہل بہرہ بہ یاندا ہیرشی دہ بردہ [سہر دوزمن]، گوی بیستی بانگ دہ بوو، نہ گہر گوی لہ بانگ بوایا رادہ و ہستا، نہ گہرنا ہیرشی دہ کرد، گوی لی بوو، پیاو یک دہ یوت: اللہ اکبر اللہ اکبر، پیغہ مہر (رضی اللہ عنہ) فہرموی: ((لہ سہر سروشتی پاک)) ئینجا وتی:

اشهد ان لا اله الا الله ، اشهد ان لا اله الا الله ، پیغمبهری خوا (ﷺ) فرموی:
(له ئاگر ده ربا زیوویت) که سه یریان کرد ده بینن شوانیکی بزنه.

۱۹۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ لَهُ ضُرَاطٌ، حَتَّىٰ لَا يَسْمَعُ التَّائِدِينَ، فَإِذَا قُضِيَ التَّائِدِينَ أُقْبِلَ، حَتَّىٰ إِذَا تُوِّبَ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ، حَتَّىٰ إِذَا قُضِيَ التَّنْوِيبُ أُقْبِلَ، حَتَّىٰ يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ يَقُولُ لَهُ: اذْكُرْ كَذَا، وَاذْكُرْ كَذَا، لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ مِنْ قَبْلُ، حَتَّىٰ يَظَلَّ الرَّجُلُ مَا يَدْرِي كَمْ صَلَّى)). [بخاری / الاذان / فضل التائدين / ۵۸۳]

(ابوهریره) (ﷺ) ده لی: پیغمبهر (ﷺ) فرموی: ((نه گهر بانگ درا بو نوئز شه یتان هه لدیت و تر لیده دات بو نه وهی بانگه که نه بیستی، کاتی بانگه که ته واو ده بیت، دیته وه هتا قامت ده کريت ئینجا هه لدیته وه، کاتی قامت ته واو ده بی دیته وه بو نه وهی دالغه بو نوئز گهره که دروست بکات، پیی ده لیت: یادی نه مه وه بکه [شتی وا که پیشتر له یادیانه بو] تاوا له کابرا ده کات نازانی چه ند رکاتی کردوه)).

(۷) خیری بانگبیزان

۱۹۵- عَنْ عِيسَى بْنِ طَلْحَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ (رضي الله عنه)، فَجَاءَهُ الْمُؤَدِّنُ يَدْعُوهُ إِلَى الصَّلَاةِ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((الْمُؤَدِّنُونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ)).

(عیسی) کوری (طلحه) ده لی: من له لای (معاویه) کوری (ابی سفیان) بوم بانگبیزه که هات بانگی دا بو نوئز کردن، معاویه وتی: له پیغمبهری خوا (ﷺ) بیستوه ده یفرموی: ((بانگبیزان له روژی قیامه تدا گهر دنیان له هه موو که س به رزتره)).

(۸) وه لامدانه وهی بانگبیز

۱۹۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رضي الله عنه): أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (ﷺ) يَقُولُ: ((إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَدِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا. ثُمَّ سَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ، لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ عَلَيْهِ الشَّفَاعَةُ)).

(عبداللہ) کوری (عمرو) کوری (عاص) (ﷺ) گوئی له پیغہمبہر (ﷺ) بووہ
 فہرموویہتی: ((ئہگہر گویتان له بانگیژبوو، ئہوچی دہلیت ئیوہش وابلین
 ئینجا سلاوات له سہر من بدہن، چونکہ ئہوہی سلاوات له سہر من بدات
 خوای گہورہ دہجار سلاواتی له سہر دہدات، ئینجا داوای پلہوپایہی بہرزم
 بوہکن له خوا، ئہوپلہ بہرزه پلہیہکہ له بہہشتا دہست کہس ناکہویت یہک
 بہندہ له بہندہکانی خوا نہبیت، داواکارم ئہو کہسہش من بم ، ئہوہی داوای
 وہسیلہم له خوا بو بکات شیوای شہفاعہتم دہبیت).

(۹) خیری وہلام دانہوہی بانگ

۱۹۷- عن عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (ﷺ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا قَالَ الْمُؤَدِّنُ:
 اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
 اللَّهُ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، قَالَ: أَشْهَدُ
 أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ،
 ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ
 أَكْبَرُ، قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مِنْ
 قَلْبِهِ، دَخَلَ الْجَنَّةَ)).

(عمر) کوری(خطاب)(ﷺ) دہلی: پیغہمبہری خوا(ﷺ) فہرموویہتی: ((ئہگہر
 بانگیژ وتی: اللہ اکبر اللہ اکبر یہکیکتان وتی: اللہ اکبر اللہ اکبر ، ئینجا وتی:
 اشہد ان لا الہ الا اللہ ئہویش وتی: اشہد ان لا الہ الا اللہ ، ئینجا وتی: اشہد ان
 محمدا رسول اللہ ، ئہویش وتی: اشہد ان محمدا رسول اللہ ئینجا وتی: حی
 علی الصلاة ، ئہویش وتی: لا حول ولا قوہ الا باللہ ، ئینجا وتی(حی علی
 الفلاح) ئہویش وتی(لا حول ولا قوہ الا باللہ) ئینجا وتی: اللہ اکبر اللہ اکبر
 ئہویش وتی: اللہ اکبر اللہ اکبر ، ئینجا وتی: لا الہ الا اللہ ، ئہویش وتی: لا الہ
 الا اللہ ، له دلیہوہ وتبیتی دہچیتہ بہہشت)).

۱۹۸- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (ﷺ)، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) أَنَّهُ قَالَ: ((مَنْ قَالَ
 حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَدِّنَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
 وَرَسُولُهُ، رَضِيَتْ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ)).

(سعد) کوری (ابی وقاص) (ﷺ) دہلی: پیغہمبہر فہرموویہتی: ((ئہوہی
 لہکاتیگا گوئی لہ بانگ دہبیت بلیت: شایہتی دہدہم کہ خواتاک و تہنیاہو

شهریکی نیه و موحه مه د بهنده و ره وانه کراوی نه وه، رازیم خوا په روه ردگارم بیټ و موحه مه دیش ره وانه کراو ئیسلامیش ئابین، نه وه خوا له گونا هه کانی خوښ ده بیټ)).

(۱۰) فه رزیوونی نویتز

۱۹۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: نُهِينَا أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَنْ شَيْءٍ، فَكَانَ يُعْجِبُنَا أَنْ يَجِيءَ الرَّجُلُ - مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ - الْعَاقِلُ، فَيَسْأَلُهُ وَنَحْنُ نَسْمَعُ، فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَتَانَا رَسُولُكَ، فَزَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ أَرْسَلَكَ؟ قَالَ: ((صَدَقَ)). قَالَ: فَمَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ؟ قَالَ: ((اللَّهُ)) قَالَ: فَمَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ؟ قَالَ: ((اللَّهُ)) قَالَ: فَمَنْ نَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ، وَجَعَلَ فِيهَا مَا جَعَلَ، قَالَ: ((اللَّهُ)). قَالَ: فَبِالَّذِي خَلَقَ السَّمَاءَ وَخَلَقَ الْأَرْضَ وَنَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ، اللَّهُ أَرْسَلَكَ؟ قَالَ: ((نَعَمْ)). قَالَ: وَزَعَمَ رَسُولُكَ: أَنَّ عَلَيْنَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِنَا وَلَيْلَتِنَا؟ قَالَ: ((صَدَقَ)). قَالَ: فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ، اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا، قَالَ: ((نَعَمْ)). قَالَ: وَزَعَمَ رَسُولُكَ: أَنَّ عَلَيْنَا زَكَاةً فِي أَمْوَالِنَا؟ قَالَ: ((صَدَقَ)). قَالَ: فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ، اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا؟ قَالَ: ((نَعَمْ)). قَالَ: وَزَعَمَ رَسُولُكَ: أَنَّ عَلَيْنَا صَوْمَ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي سَنَتِنَا؟ قَالَ: ((صَدَقَ)). قَالَ: فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ، اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا؟ قَالَ: ((نَعَمْ)). قَالَ: وَزَعَمَ رَسُولُكَ: أَنَّ عَلَيْنَا حَجَّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا؟ قَالَ: ((صَدَقَ)). ثُمَّ وُلِيَ، قَالَ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَأُزِيدَ عَلَيْنَهُنَّ وَلَأُنْقَضَ مِنْهُنَّ. فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((لَنْ يَصَدَّقَ لِيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ)).

انس) کوری (مالک) (رضي الله عنه) ده لی: ریمان نه د دریا پرسیار له پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) بکهین، هر بویه چه زمان ده کرد، پیاویکی - ده شته کی - ژیر بیټ و پرسیری ای بکات و ئیمه ش گوی بگرین، له وکاته دا پیاویکی ده شته کی هات ، وتی: ئه ی موحه مه د نیراوه کت هات بولامان پیی وتین گویا تو ده لی: خوا تو ی کردووه به پیغه مبهری؟ فه رمووی: ((راستی و تووه)). وتی: ده باشه کی ئاسمانی دروست کردووه؟ فه رمووی: ((خوا)) وتی: ئه ی کی زه وی دروست کردووه فه رمووی: ((خوا)). وتی: ئه ی کی ئه م شاخانه ی داناوه هرچیشی ویستووه تیا دروست کردووه؟ فه رمووی: ((خوا)) ئینجا وتی: هه روه ها نیراوه کت ده لی گویا ئیمه له شه وو روژیکماندا پینج نویتز مان له سه ره، فه رمووی: ((راست ده کات)) وتی: ده توو نه وه ی تو ی نار دووه ئایا خوا

فرمانی ئه وهی پیکردووی؟ فرمووی: ((بهلی)) وتی: نیراوه کهت دهلی گویا زهکاتی سامانه کانمان له سه ره؟ فرمووی: ((راستی وتوو)) وتی: دهتوو ئه وه کهسهی تۆی ناردووہ ئایا خوا فرمانی ئه وهی پیکردووی؟ فرمووی: ((بهلی)) وتی: نیراوه کهت دهلی گویا: له سه له که ماندا رۆژووی مانگی ره مه زمانمان له سه ره؟ فرمووی: ((راستی وتوو)) وتی: دهتوو ئه وه کهسهی تۆی ناردووہ ئایا خوا فرمانی ئه وهی پیکردووی؟ فرمووی: ((بهلی)) وتی: ههروه ها نیراوه کهت دهلی که گویا: ئیمه ئه وانمان که له توانایاندا ههیه حه جی مالی خویان له سه ره؟ فرمووی: ((راستی وتوو)) ئینجا پشتی هه لکردوو وتی: سویند به وهی به هه ق تۆی ناردووہ نه لییان زیاد ده کهم نه لییان کهم ده کهم. پیغه مبه ر (فرمووی: ((نه گه ر راست بکات ده چیته به هه شت)).

(۱۱) فهرزیوونی نویژ دوورکات دوورکات

۲۰۰- عَنْ عَائِشَةَ (رض): أَنَّ الصَّلَاةَ أَوْلَ مَا فُرِضَتْ رَكَعَتَيْنِ، فَأَقْرَتُ صَلَاةَ السَّفَرِ، وَأَتَمَّتُ صَلَاةَ الْحَضَرِ. قَالَ الرَّهْرِيُّ: فَقُلْتُ لِعُرْوَةَ: مَا بَالُ عَائِشَةَ تَتِمُّ فِي السَّفَرِ؟ قَالَ: إِنَّهَا تَأْوَلَتْ كَمَا تَأْوَلُ عُثْمَانُ. [بخاري / تقصير الصلاة / يقصر اذا خرج من موضعه/ ۱۰۴۰]

عائشه (رض) دهلی: یه که مجار که نویژ فهرزکرا دوورکات بوو، پاشان نویژی سه فهر مایه وه به دوورکات و، نویژی نیشه جی به ته واو دانرا (زهری) دهلی: به (عروه) م وت: بوچی عائشه له سه فهردا نویژی ته واو دهکات؟ وتی: ئه وه کو عوسمان ته نویلی کردوو. [که هه ردووکیان دروسته].

(۱۲) بینج نویژه که که فاره تن بو گوناھی نیوانیان

۲۰۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رض): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((الصَّلَاةُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا لَمْ تُغَشَّ الْكَبَائِرُ)). وفي الرواية: ((وَرَمَضَانَ إِلَى رَمَضَانَ مُكْفِّرَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا اجْتَنَبَتِ الْكَبَائِرُ)).

(ابوهریره) دهلی: پیغه مبه ری خوا (رض) فرمووی: ((بینج نویژه که وه جو مبه بو جو مبه که فاره تن بو نیوانه کانیان، به وه مرجهی گوناھی گه وه نه کرابی)). له ریوایه تیکیشا: ((ره مه زانیش که فاره تی نیوانیان ئه گه ر دووره په ریژی له گونا هه گه وره کان کرابیت)).

(۱۳) نوویژ نه کردن کوفره

۲۰۲- عن جَابِرٍ (رضی الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: ((إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ)).

(جابر) دهلی: بیستوومه له پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) فہرموویہ تی: (لہ نیوان مروؤو ہا و ہل بو خوا بریاردان و کوفردا نوویژ نہ کردنہ)).

(۱۴) کوکہ رھوی کاتہ کان

۲۰۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عَمْرٍو (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((وَقْتُ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُولِهِ، مَا لَمْ يَحْضُرِ العَصْرُ. وَوَقْتُ العَصْرِ مَا لَمْ يَصْنَفْ الشَّمْسُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ المَغْرِبِ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّفَقُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ العِشَاءِ بِمِ نِصْفِ اللَّيْلِ الأَوْسَطِ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ، فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ فَأَمْسِكْ عَنِ الصَّلَاةِ، فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ)).

(عبدالله) کوپی (عمرو) کوپی (عاص) (رضی الله عنهما) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) فہرمووی: ((کاتی نیوہ پو کاتیکہ خور بترازی لہ ناوہ راستی ناسمان و سینبہری ہموو کہ سینک بہ قہد دریزی خوی لی بیت، مادام عہ سر نہ ہا بیت. کاتی عہ سریش ہتا بہر لہ خور زہرد ہ لگہ ران، کاتی نوویژ شیوانیش ہتا ونبونی روناکیی ناسو، کاتی نوویژ خہ و تنیش ہتا نیوہی شہو، کاتی نوویژ بیانیس، لہ بہر بہ یانہ وہ ہتا پیش خور کہ وتن، ہہر کاتی خور ہلہات دہست بگرنہ وہ لہ نوویژ، چونکہ لہ نیوان دوشاخی شہیتاندا ہلہ دیت)).

۲۰۴- عن أَبِي مُوسَى الأشعري (رضی الله عنه)، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): أَنَّهُ أَتَاهُ سَائِلٌ يَسْأَلُهُ عَنِ مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ، فَلَمْ يَرِدْ عَلَيْهِ شَيْئًا، قَالَ: فَأَمَرَ بِأَنَّ فِئْتَهُ فَاقَامَ الفَجْرَ حِينَ انْشَقَّ الفَجْرُ، وَالنَّاسُ لَا يَكَادُ يَعْرِفُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالظُّهْرِ حِينَ زَالَتْ الشَّمْسُ، وَالْقَائِلُ يَقُولُ: قَدْ انْتَصَفَ النَّهَارُ، وَهُوَ كَانَ أَعْلَمَ مِنْهُمْ، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالعَصْرِ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالمَغْرِبِ حِينَ وَقَعَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ نَمَرَهُ فَأَقَامَ العِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ، ثُمَّ أَحْرَأَ الفَجْرَ مِنَ العَدِ حَتَّى انْصَرَفَ مِنْهَا وَالْقَائِلُ يَقُولُ: قَدْ طَلَعَتِ الشَّمْسُ أَوْ كَادَتْ، ثُمَّ أَحْرَأَ الظُّهْرَ حَتَّى كَانَ قَرِيبًا مِنْ وَقْتِ العَصْرِ بِالأَمْسِ، ثُمَّ أَحْرَأَ العَصْرَ حَتَّى انْصَرَفَ مِنْهَا وَالْقَائِلُ يَقُولُ: قَدْ

احْمَرَّتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ أَحْرَأَ الْمَغْرِبَ حَتَّى كَانَتْ عِنْدَ سُقُوطِ الشَّفَقِ، ثُمَّ أَحْرَأَ الْعِشَاءَ حَتَّى كَانَتْ ثُلُثَ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ أَصْبَحَ، فَدَعَا السَّائِلَ، فَقَالَ: ((الْوَقْتُ بَيْنَ هَذَيْنِ)).

(ابو موسی الاشعری) له پیغهمبهری خواوه (ﷺ) بومان ده‌گیپریتته‌وه ده‌لی: پرسیارکه‌ریک هات له‌باره‌ی کاته‌کانی نویژه‌وه پرسیاری لی‌کرد، هیچ وه‌لامی نه‌دایه‌وه ده‌لی: فه‌رمانی‌کرد به‌بیلال بانگی به‌یادی‌دا، کاتی به‌ره‌به‌یان هه‌له‌هات هیشتا خه‌لک یه‌کتریان نه‌ده‌ناسیه‌وه، پاشان فه‌رمانی پی‌کرد بانگی نیوه‌پو‌ی‌دا کاتی خورترازا [نه‌ناوه‌راستی ناسمان لایدا] هه‌موو که‌س ده‌یوت به‌راستی روژ نیوه بووه، نه‌و خویشی زاناتربوو، ئینجا کاتی خورداکه‌وت فه‌رمانی پی‌کرد بانگی‌دا بو شیوان، پاشان کاتی ناسو ونبوو فه‌رمانی پی‌کرد بانگی‌دا بو خه‌وتنان، ئینجا به‌ریه‌یانی روژی داهاتووی دواخست هه‌تا کاته‌که‌ی تیپه‌ری، تا قسه‌که‌ریک ده‌یوت خورکه‌وتوو، یا خه‌ریکه‌ بکه‌ویت، پاشان نیوه‌پو‌ی دواخست تا نزیک بوویه‌وه له‌کاتی عه‌سری دوینی، پاشان عه‌سری دواخست تاکاته‌که‌ی تیپه‌ری بو قسه‌که‌ر ده‌یوت: خور سوور هه‌لگه‌راوه، ئینجا شیوانی دواخست هه‌تا گه‌یشته‌که‌وتنی ناسو، پاشان خه‌وتنانی دواخست هه‌تا سییه‌کی یه‌که‌می شه‌و رویشت، ئینجا به‌یانی کرده‌وه، پاشان پرسیارکه‌ری بانگ کردوو فه‌رمووی: ((کات له‌نیوان نه‌و دوانه‌دایه)).

(۱۵) به‌تاریکی نویژی به‌یانی کردن

۲۰۵- عن مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: لَمَّا قَدِمَ الْحَجَّاجُ الْمَدِينَةَ، فَسَأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُصَلِّي الظُّهْرَ بِالْحَاجِرَةِ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ نَقِيَّةً، وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجِبَتْ، وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا يُؤَخَّرُهَا وَأَحْيَانًا يُعَجَّلُ، كَانَ إِذَا رَأَاهُمْ قَدْ اجْتَمَعُوا عَجَلًا، وَإِن رَأَاهُمْ قَدْ أَبْطَنُوا أَحْرَأَ، وَالصُّبْحَ - كَانُوا، أَوْ قَالَ - كَانَ النَّبِيُّ (ﷺ) يُصَلِّيهَا بِغَلَسٍ. [بخاری/ حاشية مواقيت الصلاة/ ۵۳۵]

(محمد) کوری(عمرو) ده‌لی: کاتی حاجیه‌کان گه‌یشتنه مه‌دینه، پرسیارمان کرد له‌(جابر) کوری(عبدالله) نه‌ویش وتی: پیغهمبهری خوا(ﷺ) نویژی نیوه‌پو‌ی له‌گه‌رمای نیوه‌پو‌دا ده‌کرد نویژی عه‌سریشی ده‌کرد که‌هیشتا خور روون بوو، شیوانیش هه‌رکاتی خورئاو‌ابوو، خه‌وتنانیش جارجار دوی ده‌خست و جارجاریش زووده‌یک‌کرد: هه‌رکاتی ده‌بیینی کو‌بوونه‌ته‌وه په‌له‌ی

دکرد) نه گهر نه وان دوا بکوتنایه نه میش دوا ی ده خست. به یانیش [به تاریکی
دیکرد] یا راوی ده لی: پیغه مبه ر(ﷺ) به تاریکی دیکرد.

(۱۶) پاریزگاری له نوویژ به یانی و عسر

۲۰۶. عن أَبِي بَكْرٍ بْنِ عُمَارَةَ بْنِ رُوَيْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((لَنْ يَلِجَ النَّارَ أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ، وَقَبْلَ غُرُوبِهَا)) يَغْنِي الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)? قَالَ: نَعَمْ، قَالَ الرَّجُلُ: وَأَنَا أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، سَمِعْتُهُ أُدْنَايَ، وَوَعَاهُ قَلْبِي.

(ابوبکر) کوری (عماره) کوری (رویبه) له باوکیه وه ده گپریته وه ده لی: بیستومه له پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ده یفرموو: ((ناگر بهر نه وکسه ناکه ویت که نوویژ پیش خورکه وتن و پیش خور نیشن بکات)).

واته: نوویژ به یانی و عسر، پیاویکی خه لکی به سره پینی وت: نایا تو نعمت له پیغه مبه ری خوا(ﷺ) بیستوه؟ وتی: به لی، پیاوه که وتی: منیش شایه تی ددهم منیش نه مه له پیغه مبه ری خوا(ﷺ) بیستوه گو یکانم بیستویه تی و، دلم تپی گه یشتوه.

۲۰۷. عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ صَلَّى الْبُرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ)). ﴿بخاري/ مواقيت الصلاة / ۵۴۸﴾

(ابوبکر) کوری (ابو موسی الاشعری) له باوکیه وه ده گپریته وه: پیغه مبه ری خوا(ﷺ) فرمووی: ((هر که س دو نوویژ فی نکسی ﴿واته به یانی و عسر بکات﴾ ده چپته به هشتوه)).

(۱۷) ریگری له نوویژ کردن له کاتی هه لها تن و ناوا بوونی خوردا:

۲۰۸. عَنْ عَائِشَةَ (رض) قَالَتْ: لَمْ يَدْعُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) الرُّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ، قَالَ: فَقَالَتْ عَائِشَةُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَحْرُوا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا فَتُصَلُّوا عِنْدَ ذَلِكَ)).

عائشه (رض) ده لی: پیغه مبه ری خوا(ﷺ) ده ستبه رداری دوورکاتی دوا ی عسر نه دهبوو، راوی ده لی عائشه وتی: پیغه مبه ر(ﷺ) فرموویته تی: ((بو نوویژ کردنان مه گهرین بو کاتی خوره لاتن و خورنا و ابون و له وکاتانه دا نوویژ بکن)). [واته: له و دوو کاته دا نوویژ مه کن].

(۱۸) نوپژ نیوهرؤ له‌سه‌ره‌تای کاتدا

۲۰۹- عَنْ خَبَابٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ)، فَشَكَّوْنَا إِلَيْهِ حَرَّ الرَّمْضَاءِ، فَلَمْ يُشَكِّنَا. قَالَ زُهَيْرٌ: قُلْتُ لِأَبِي إِسْحَقَ: أَفِي الظُّهْرِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: أَفِي تَعْجِيلِهَا؟ قَالَ: نَعَمْ.

(خاباب) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: هاتینه خزمهت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سکا‌لامان له‌لا کرد له‌گه‌رمی لمی [زهویه‌که] به‌لام سکا‌لاکه‌ی وهرنه‌گرتین، (زهیر) وتی: به‌(ابی اسحاق) م‌وت: نایا مه‌به‌ست نیوهرؤ‌بوو وتی: به‌لی، وتم: نایا مه‌به‌ست سه‌ره‌تای کاتی نیوهرؤ‌بوو؟ وتی به‌لی.

(۱۹) به‌فینکی نوپژکردن له‌کاتی گه‌رمادا

۲۱۰- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: أَدْنَّ مُؤَدَّنُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بِالظُّهْرِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ) ((أَبْرِدُ أَبْرِدُ. أَوْ قَالَ: انْتَظِرِ، انْتَظِرِ)). وَقَالَ: ((إِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ، فَإِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا عَنِ الصَّلَاةِ)). قَالَ أَبُو ذَرٍّ: حَتَّى رَأَيْنَا فِيءَ الثُّلُولِ. [بخاری/ مواقيت الصلاة / الأبراد بالظهر في شدة الحر / ۵۱۱]

(ابوذر) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: بانگیبژ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بانگی نیوهرؤ‌یدا ، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: ((فینکی که فینکی که ، یا فه‌رموی: چاوهری بکه چاوهری بکه و فه‌رموی: به‌هیزی تینی گه‌رما له‌هالاوی دوزه‌خه، جا ئه‌گه‌ر گه‌رما به‌تین بوو نوپژه‌کان بخه‌نه کاتی فینکی)). (ابوذر) ده‌لی: هه‌تا سیبه‌ری کردو‌لکه‌کانمان بینی.

(۲۰) سه‌ره‌تای کاتی نوپژ عه‌سر

۲۱۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يُصَلِّي العَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةً حَيَّةً، فَيَذْهَبُ الدَّاهِبُ إِلَى العَوَالِي، فَيَأْتِي العَوَالِي وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةً. [بخاری/ مواقيت الصلاة / وقت العصر / ۵۲۵]

(انس) کوری (مالک) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نوپژ عه‌سری ده‌کردو خور به‌رزو به‌تین بوو ریواریک ده‌چوو بو گونده‌کانی ده‌وری مه‌دینه، ده‌گه‌یشته ئه‌وی و هیشتا خور به‌رزده‌بوو.

۲۱۲- عَنْ العَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی اللہ عنہ) فِي دَارِهِ بِالْبَصْرَةِ، حِينَ انْصَرَفَ مِنَ الظُّهْرِ، وَدَارُهُ بِجَنْبِ الْمَسْجِدِ، فَلَمَّا دَخَلْنَا عَلَيْهِ قَالَ: أَصَلَيْتُمُ العَصْرَ؟ قُلْنَا لَهُ: إِنَّمَا انْصَرَفْنَا السَّاعَةَ مِنَ الظُّهْرِ، قَالَ: فَصَلُّوا العَصْرَ.

فَقُمْنَا فَصَلَّيْنَا، فَلَمَّا انْصَرَفْنَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((تِلْكَ صَلَاةُ الْمُتَأَفِّقِ: يَجْلِسُ يُرْقِبُ الشَّمْسَ، حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيِ الشَّيْطَانِ قَامَ فَتَقَرَّهَا زُبْعًا، لَأَ يَذْكُرُ اللَّهُ فِيهَا إِلًا قَلِيلًا)).

(علاء) کوری (عبدالرحمن) دهلی: چۆته لای (انس) کوری (مالک) (ﷺ) له ماله کهیدا له به سره له کاتیکا له نویژی نیوه پو هاتوته دهره وه، مالیان له تنیشتی مزگه وته که دابوو، کاتی چووینه ژوره وه بو لای وتی: نایا نویژی عسرتان کردوه؟ پیمان وت: ئیمه ئیستا له نویژی نیوه پو هاتووینه دهره وه، وتی: ده نویژی عسر بکهن، ئیمه ش هه ستاین و نویژمان کرد، کاتی لی بووینه وه وتی: بیستوومه له پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموویه تی: ((ئوه نویژی دوروه! داده نیشی چاوه ری خورده کات، هه تا کاتی ده گاته نیوان دوو شاخه کهی شهیتان هه لدهستی و چوار دهنوک دهدات به زه ویدا، که میک نه بیت یادی خوی تیدا ناکات)).

(۲۱) پاریزگاری له عه سرو ریگری له نویژ له دوایه وه

۲۱۳- عَنْ أَبِي بَصْرَةَ الْغَفَارِيِّ (ﷺ) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) الْعَصْرَ بِالْمُخَمَّصِ، فَقَالَ: ((إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ عُرِضَتْ عَلَيَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَضَيَعُوهَا، فَمَنْ حَافِظٌ عَلَيْهَا كَانَ لَهُ أَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَهَا حَتَّى يَطْلُعَ الشَّاهِدُ)). وَالشَّاهِدُ النَّجْمُ.

(ابو بصرة الغفاري) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) له (مخمص) نویژی عسری پیکردین و فهرمووی: ((ئهم نویژه خرایه سهر ئه وانهی له پیش ئیوه دا بوون به لام زایه یان کرد، که واته هه رکهس پاریزگاری بکات دوو جار پاداشتی ههیه، نویژیش له دوایه وه نییه هه تا ئه سستی هه لدی)).

(۲۲) هه ره شه له وگه سه ی نویژی عه سری ده چیت

۲۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((الَّذِي تَفَوُّتُهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ كَأَنَّمَا وَتَرَ أَهْلُهُ وَمَالُهُ)). [بخاري / مواقيت الصلاة / ۵۲۷]

(عبدالله) کوری (عمر) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئوه ی نویژی عسری ده چیت هه روه کو ئه وه وایه مال و خیزانی تالان کرابیت)).

(۲۳) له باره ی نوژیژ ناوه ندهوه (الوسطی)

۲۱۵. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمَسْعُودِ (رضی الله عنه) قَالَ: حَبَسَ الْمُشْرِكُونَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَنِ صَلَاةِ الْعَصْرِ، حَتَّى احْمَرَّتِ الشَّمْسُ أَوْ اصْفَرَّتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((شَغَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى صَلَاةِ الْعَصْرِ، مَا لَأَلَّهُ أَجْوَأَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا. أَوْ قَالَ:)) حَسَا لَأَلَّهُ أَجْوَأَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا)). [أخرجه البخاري في الجهاد بان الدعاء على المشركين ۲۷۷۳]

(عبدالله) كوری (مسعود) (رضی الله عنه) دهلی: موشریکه كان ریگه یان نه دا که پیغه مبهر (رضی الله عنه) نوژیژ عه سر بکات، هه تا خور سووره نه لگه پرا یازهر دبوو، ئنجا پیغه مبهر (رضی الله عنه) فه رموی: ((خه ریکیان کردین له نوژیژ ناوه راست، نوژیژ عه سر، خوای گه وره ناوسکیان و گوپه کانیان پر بکات له ناگر. یا [فه رموی] خوای گه وره ناوسکیان و گوپه کانیان به ناگر بنا خنی)).

(۲۴) ریگری له نوژیژ کردنی دوا ی عه سرو دوا ی به یانی

۲۱۶. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ، وَعَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ. (ابوهریره) (رضی الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) ریگری کردوه له نوژیژ کردن له دوا ی نوژیژ عه سر هه تا خورئاوا ده بیئت. هه روه ها له نوژیژ کردن دوا ی نوژیژ به یانی هه تا خور هه لیدیت.

(۲۵) سیکات هه یه نه نوژیژ تیاده کریت نه مردوی تیا ده نیژریت

۲۱۷. عن علي بن رباح قال: سمعتُ عقبَةَ بنَ عامرِ الجُهَنيَّ (رضی الله عنه) يقول: ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ أَوْ أَنْ نَقْبُرَ فِيهِنَّ مَوْتَانًا: حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَارِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظُّهْرِ حَتَّى تَمِيلَ الشَّمْسُ، وَحِينَ تَضَيِّفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ حَتَّى تَغْرُبَ.

(علی) کوری (رباح) دهلی: له (عقبه) کوری (عامر الجهنی) م بیستوه (رضی الله عنه) ده یوت: سیکات هه نه که پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) ریگری لی ده کردین که نوژیژ تیدابکه یان یا مردوی تیدا بخه یه نه گوپ: کاتی خور هه لیدیت به ته واوی هه تا بهرز ده بیته وه، کاتی له نیوه پرودا به پیوه وه ستاو سیبهری نامینی تا لاده دات، کاتی کیش خور لارده بیته وه بو ناوا بوون هه تا ون ده بیئت.

(۲۶) دوورکات دواى عهسر

۲۱۸. عن أَبِي سَلَمَةَ: أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ (رض) عَنِ السَّجْدَتَيْنِ اللَّتَيْنِ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يُصَلِّيهِمَا بَعْدَ الْعَصْرِ؟ فَقَالَتْ: كَانَ يُصَلِّيهِمَا قَبْلَ الْعَصْرِ، ثُمَّ إِنَّهُ شُغِلَ عَنْهُمَا، أَوْ نَسِيَهُمَا، فَصَلَّاهُمَا بَعْدَ الْعَصْرِ، ثُمَّ أَتَبَتَهُمَا، وَكَانَ إِذَا صَلَّى صَلَاةً تَبَتَّهَا. قَالَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ: تَغْنِي دَاوَمَ عَلَيْهَا. [بخاري، مواقيت الصلاة / ۵۹۵ . ۵۶۸]

(ابو سلمه) پرسید که دو رکعتی که پیغمبر (ص) بعد از عصر می‌نماید؟ عائشه (رض) فرمود: آن دو رکعت را پیش از عصر می‌نمودند، اما چون او مشغول شد یا فراموش کرد، پس آن دو رکعت را بعد از عصر می‌نمودند. [بخاری، مواقيت الصلاة / ۵۹۵ . ۵۶۸]

(۲۷) گيرانه‌وهى نویرى عهسر له دواى شیوان

۲۱۹. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رض): أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رض) يَوْمَ الْخَنْدَقِ جَعَلَ يَعْزُبُ كُفَّارَ قُرَيْشٍ، وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ مَا كِدْتُ أَنْ أُصَلِّيَ الْعَصْرَ حَتَّى كَادَتْ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ((فَوَاللَّهِ إِنْ صَلَّيْتُمَا))، فَنَزَلْنَا إِلَى بَطْحَانَ، فَتَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَتَوَضَّأْنَا، فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ. ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ. [بخاري / مواقيت الصلاة / ۵۷۱]

(جابر کوری (عبدالله) (رض) فرمود: آن روز که در جنگ خندق بودم، رسول خدا (ص) را دیدم که در حال نماز است. عرض کردم: یا رسول الله، والله من کذبم که نماز عصر را می‌نماید تا آنکه خورشید غروب کند. فرمود: ((والله ان صلئتم))، پس فرود آمدیم به بطحان، وضو گرفتیم و وضو گرفتیم، پس نماز عصر را بعد از غروب خورشید خواندیم. [بخاری، مواقيت الصلاة / ۵۷۱]

(۲۸) دوورکات پيش شیوان دواى خور ناوابوون

۲۲۰. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُلَيْلٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ (رض) عَنِ التَّطَوُّعِ بَعْدَ الْعَصْرِ، فَقَالَ: كَانَ عُمَرُ يُضْرِبُ الْأَيْدِيَ عَلَى صَلَاةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ، وَكُنَّا نُصَلِّي عَلَى

عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ رَكَعَتَيْنِ بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ. فَقُلْتُ لَهُ: أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَّاهُمَا؟ قَالَ: كَانَ يَرَانَا نُصَلِّيهِمَا، فَلَمْ يَأْمُرْنَا وَلَمْ يَنْهَنَا.

(مختار) كوری (قلفل) ده‌لی: پرسیارم كرد له (انس) كوری (مالك) ﷺ له باره‌ی سوننه‌تی دوا‌ی عه‌سره‌وه ، وتی: عمر ده‌یکیشا به‌ده‌ستیاندا ﴿ناره‌زایی ده‌رده‌بری﴾ له‌نوویژی دوا‌ی عه‌سرا، ئیمه له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ دوا‌ی خورناو‌ابوون ، پیش نوویژی شیو دورکاتمان ده‌کرد پیم وت: نایا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌و دوو رکاته‌ی ده‌کرد؟ وتی: ئیمه‌ی ده‌بینی ده‌مانکرد، نه‌فه‌رمانی پیده‌کرین و نه‌ریگری لیده‌کردین.

(۲۹) کاتی شیو نه‌وکاته‌یه خورناوا ده‌بیئت

۲۲۱- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي الْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ وَتَوَارَتْ بِالْحِجَابِ. ﴿بخاري/ مواقيت الصلاة / وقت المغرب / ۵۳۶﴾
(سلمه) كوری (اکوع) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کاتی خورناوا ده‌بوو دیارنه‌ده‌ما نوویژی شیوی ده‌کرد.

(۳۰) کاتی نوویژی خه‌وتنان و دواخستنی

۲۲۲- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ قَالَتْ: أَعْتَمَ النَّبِيُّ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ حَتَّى ذَهَبَ عَامَّةُ اللَّيْلِ، وَحَتَّى نَامَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ، ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى فَقَالَ: ((إِنَّهُ لَوْقَتْهَا، لَوْلَا أَنْ أَشَقُّ عَلَى أُمَّتِي)). ﴿بخاري/ مواقيت الصلاة / فضل العشاء / ۵۴۱﴾
عائشه (ر.ض) ده‌لی: شه‌ویکیان پیغه‌مبه‌ر ﷺ نوویژی خه‌وتنی دواخست مه‌تا زۆربه‌ی شه‌و رویشت و خه‌لکی ناو مزگه‌وت خه‌وتن، ئینجا هات و نوویژی کردو فه‌رمووی: ((له‌راستی‌دا ئه‌گه‌ر گران نه‌بوایه له‌سه‌ر ئوممه‌تم، ئه‌مه کاتیه‌تی)).

(۳۱) ناوی نوویژی خه‌وتنان

۲۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((لَا تَغْلِبَنَّكُمُ الْأَعْرَابُ عَلَى اسْمِ صَلَاتِكُمُ الْعِشَاءِ، أَلَا إِنَّهَا فِي كِتَابِ اللَّهِ الْعِشَاءُ، وَهُمْ يُعْتَمُونَ بِاللَّيْلِ)).

(عبدالله) كوری (عمر) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((عه‌ربه‌ ده‌شته‌کیه‌کان زال نه‌بن به‌سه‌رتانا له‌سه‌ر ناوی نوویژی خه‌وتنان، به‌عه‌تمه‌مه) ناوی به‌رن چونکه له‌قورئانه‌که‌ی خوادا به‌(عشاء) هاتووه، عه‌ره‌بی

دهشته کی له تاریکی شهودا و شتر نه دوشن نه یخه نه تاریکیه وه نه وان به و شتر دوشین ده لین عه ته مه)).

(۲۲) ریگری له دوا خستنی نویتز له کاتی خوئی

۲۲۴- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضی) قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((كَيْفَ أَنْتَ إِذَا كَانَتْ عَلَيْكَ أَمْرَاءُ يُؤَخَّرُونَ الصَّلَاةَ عَنْ وَقْتِهَا؟ أَوْ: يُمِيتُونَ الصَّلَاةَ عَنْ وَقْتِهَا)). قَالَ: قُلْتُ: فَمَا تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: ((صَلِّ الصَّلَاةَ لَوَقْتِهَا، فَإِنْ أَدْرَكَتَهَا مَعَهُمْ فَصَلِّ، فَإِنَّهَا لَكَ نَافِلَةٌ)).

(ابو ذر) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((حالت چون ده بیئت نه گهر کار به ده ستانیکت له سه ربیئت، نویتز دوا بخن له کاتی خوئی؟ بیغه و تنینن ده لی: وتم: چ فهرمانیکم پیده کهیت؟ فهرمووی: ((نویتز له کاتی خویدا بکه، نه گهر به نویتزه کهی نه وانیش گه یشتیت نویتز یان له گه لدا بکه، نه وهش ده بییته سوننهت بو ت)).

(۲۳) چاکترین کار نویتزه له کاتی خویدا

۲۲۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضی) قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ): أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: ((الصَّلَاةُ لَوَقْتِهَا)). قَالَ: ﴿قُلْتُ﴾: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: ((بِرُّ الْوَالِدَيْنِ)). قَالَ: ﴿قُلْتُ﴾: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: ((الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)). فَمَا تَرَكْتُ أُسْتَزِيدُهُ إِلَّا إِزْعَاءَ عَلَيْهِ.

(عبدالله) کوری (مسعود) ده لی: پرسیارم کرد له پیغه مبهری خوا (ﷺ) کام کار زورچاکه؟ فهرمووی: ((نویتز له کاتی خویدا)) ده لی: [وتم] پاشان چی؟ فهرمووی: ((چاکه کردن له گه ل دایک و باوکا)). وتم: پاشان چی؟ فهرمووی: ((جهاد له روی خوادا)) بویه پرسیارم ترم نه کرد له به ره وهی نه زیه تی نه کهم.

(۲۴) نه وهی گه یشت به رکاتیگ گه یشتوه به نویتزه که

۲۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ)). [بخاری/ مواقیت الصلاة / ۵۵۵]

(ابوهریره) ده لی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموویته تی: ((نه وهی گه یشت به رکاتیگ له نویتزه که نه وه گه یشتوه به نویتزه که)).

(۳۵) ههركهس خهوتبوو لهكاتى نويزدا يان لهبيري چوو ههركاتى بيري

كهوتهوه بابيكات

۲۲۷- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((إِنَّكُمْ تَسِيرُونَ عَشِيَّتَكُمْ وَلَيْتَكُمْ، وَتَأْتُونَ الْمَاءَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَدَاً)). فَأَنْطَلَقَ النَّاسُ لَنَا يَلْوِي أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ، قَالَ أَبُو قَتَادَةَ: فَبَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَسِيرُ حَتَّى ابْتَهَارَ اللَّيْلُ وَأَنَا إِلَى جَنْبِهِ، قَالَ: فَنَعَسَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَمَالَ عَنْ رَاحِلَتِهِ فَأَتَيْتُهُ فَدَعَمْتُهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ أَوْقَظَهُ، حَتَّى اعْتَدَلَ عَلَى رَاحِلَتِهِ، قَالَ: ثُمَّ سَارَ حَتَّى تَهَوَّرَ اللَّيْلُ مَالَ عَنْ رَاحِلَتِهِ، قَالَ: فَدَعَمْتُهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ أَوْقَظَهُ حَتَّى اعْتَدَلَ عَلَى رَاحِلَتِهِ، قَالَ: ثُمَّ سَارَ حَتَّى إِذَا كَانَ مِنْ آخِرِ السَّحْرِ مَالَ مَيْلَةً هِيَ أَشَدُّ مِنَ الْمَيْلَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ حَتَّى كَادَ يَنْجَفِلُ، فَأَتَيْتُهُ فَدَعَمْتُهُ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: ((مَنْ هَذَا)). قُلْتُ: أَبُو قَتَادَةَ، قَالَ: ((مَتَى كَانَ هَذَا مَسِيرِكَ مِنِّي)). قُلْتُ: مَا زَالَ هَذَا مَسِيرِي مُنْذُ اللَّيْلَةِ، قَالَ: ((حَفِظَكَ اللَّهُ بِمَا حَفِظْتَ بِهِ نَبِيَّهُ)). ثُمَّ قَالَ: ((هَلْ تَرَانَا نَحْفَى عَلَى النَّاسِ)). ثُمَّ قَالَ: ((هَلْ تَرَى مِنْ أَحَدٍ)). قُلْتُ: هَذَا رَاكِبٌ، ثُمَّ قُلْتُ: هَذَا رَاكِبٌ آخَرُ، حَتَّى اجْتَمَعْنَا فَكُنَّا سَبْعَةَ رُكَبٍ، قَالَ: فَمَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَنِ الطَّرِيقِ فَوَضَعَ رَأْسَهُ، ثُمَّ قَالَ: ((احْفَظُوا عَلَيْنَا صَلَاتَنَا)). فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ اسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَالشَّمْسُ فِي ظَهْرِهِ، قَالَ: فَقُمْنَا فَرِعِينَ، ثُمَّ قَالَ: ((ارْكَبُوا)). فَارْكَبْنَا فَسَرْنَا، حَتَّى إِذَا ارْتَفَعَتِ الشَّمْسُ نَزَلَ، ثُمَّ دَعَا بِمِيضَاةٍ كَانَتْ مَعِيَ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ مَاءٍ، قَالَ: فَتَوَضَّأَ مِنْهَا وَضُوءًا دُونَ وَضُوءٍ، قَالَ: وَبَقِيَ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ مَاءٍ، ثُمَّ قَالَ لِأَبِي قَتَادَةَ: ((احْفَظْ عَلَيْنَا مِيضَاتَكَ، فَسَيَكُونُ لَهَا نَبَأً)). ثُمَّ أَذِنَ بِلَالٍ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ صَلَّى الْغَدَاةَ، فَصَنَعَ كَمَا كَانَ يَصْنَعُ كُلَّ يَوْمٍ، قَالَ: وَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَرَكِبْنَا مَعَهُ، قَالَ: فَجَعَلَ بَعْضُنَا يَهْمِسُ إِلَى بَعْضٍ: مَا كَفَّارَةٌ مَا صَنَعْنَا بِتَفْرِيطِنَا فِي صَلَاتِنَا؟ ثُمَّ قَالَ: ((أَمَا لَكُمْ فِي أُسْوَةٍ)). ثُمَّ قَالَ: ((أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ فِي السُّؤْمِ تَفْرِيطٌ، إِنَّمَا التَّفْرِيطُ عَلَى مَنْ لَمْ يُصَلِّ الصَّلَاةَ حَتَّى يَجِيءَ وَقْتُ الصَّلَاةِ الْآخَرَى، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَلْيُصَلِّهَا حِينَ يَنْتَبِهُ لَهَا، فَإِذَا كَانَ الْغَدُ فَلْيُصَلِّهَا عِنْدَ وَقْتِهَا)). ثُمَّ قَالَ: ((مَا تَرَوْنَ النَّاسَ صَنَعُوا)). قَالَ: ثُمَّ قَالَ: ((أَصْنَحِ النَّاسَ، فَقَدُوا نَبِيَّهُمْ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ - (رضي الله عنهما) -: رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بَعْدَكُمْ، لَمْ يَكُنْ لِيُخَلِّفَكُمْ. وَقَالَ النَّاسُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) بَيْنَ أَيْدِيكُمْ. فَإِنْ يُطِيعُوا أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ يَرْتُدُّوا)). قَالَ: فَأَنْتَهَيْنَا إِلَى النَّاسِ حِينَ أَمْتَدَّ النَّهَارُ وَحَمِيَ كُلُّ شَيْءٍ،

وَهُمْ يَقُولُونَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْنَا، عَطِشْنَا، فَقَالَ: ((لَا هُلْكَ عَلَيْكُمْ)). ثُمَّ قَالَ: ((أَطْلِقُوا لِي غَمْرِي)). وَدَعَا بِالْمِيضَاءِ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَصُبُّ، وَأَبُو قَتَادَةَ يَسْقِيهِمْ، فَلَمْ يَعُدْ أَنْ رَأَى النَّاسَ مَاءً فِي الْمِيضَاءِ تَكَابَوْا عَلَيْهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَحْسِنُوا الْمَاءَ، كُلُّكُمْ سَيْرَوِي)). قَالَ: فَفَعَلُوا، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَصُبُّ وَأَسْقِيهِمْ حَتَّى مَا بَقِيَ غَيْرِي وَغَيْرُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، قَالَ: ثُمَّ صَبَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ لِي: ((اشْرَبْ)). فَقُلْتُ: لِمَا أَشْرَبُ حَتَّى تَشْرَبَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: ((إِنَّ سَاقِي الْقَوْمِ آخِرُهُمْ ﴿شَرِبًا﴾)). قَالَ: فَشَرِبْتُ، وَشَرِبَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، قَالَ: فَأَتَى النَّاسَ الْمَاءَ جَامِينَ رِوَاءً. قَالَ: فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رِبَاحٍ: إِنِّي لَأَحَدُ هَذَا الْحَدِيثِ فِي مَسْجِدِ الْجَامِعِ إِذْ قَالَ عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ: انظُرْ أَيُّهَا الْفَتَى كَيْفَ تُحَدِّثُ، فَإِنِّي أَحَدُ الرُّكْبِ تِلْكَ اللَّيْلَةَ. قَالَ: قُلْتُ: فَأَنْتَ أَعْلَمُ بِالْحَدِيثِ، فَقَالَ: مَنْ لَيْتَ؟ قُلْتُ: مِنَ الْأَنْصَارِ، قَالَ: حَدِّثْ فَأَنْتُمْ أَعْلَمُ بِحَدِيثِكُمْ. قَالَ: فَحَدَّثْتُ الْقَوْمَ، فَقَالَ عِمْرَانُ: لَقَدْ شَهِدْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، وَمَا شَعَرْتُ أَنَّ أَحَدًا حَفِظَهُ كَمَا حَفِظْتُهُ.

(ابو قتاده) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) وتاری بو دہداین فہرمووی: (ئیوہ ئەمشەو بەریگاوەن ، خوا حەزکات سەبەینی دەگەن بەئاو) خەلکەکە مەرچوون، کەس لای نەدەکردەوہ بو کەس، (ابو قتاده) دہلی: لەکاتیکا پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) بەریگادا دەرویشت هەتا نیوہی شەو رویشت و منیش لەتەنیشتیەوہ بووم، دہلی: پیغہمبەر (رضی اللہ عنہ) وەنەوزی دەدا، لاریبوویەوہ لەسەر و لاغەکە ی، دہلی: منیش خیرا راستم کردەوہ و خەبەریشم نەکردەوہ، دہلی: ئینجا رویشت هەتا زۆر بەی شەو کە رویشت [دووبارە] بەسەر و لاغەکە یەوہ لاریبوویەوہ، دہلی: راستم کردەوہ لەسەر و لاغەکە ی بەبی ئەوہی خەبەری بەکەمەوہ، ئینجا رویشت هەتا کاتی کوتایی پارشیو، ئەمجارەیان زۆر لاریبوویەوہ زیاتر لەدوو جارەکە ی پیشوو هەتا خەریک بوو بەویتیە خوارەوہ، خیراھاتم راستم کردەوہ سەری بەرزکردەوہ فہرمووی: ((ئەوہ کیئە؟)) و تەم: (ابو قتاده) فہرمووی: ((لەکە یەوہ ئاوا لەگەل مندا ی لەریگادا؟)) و تەم: هەموو ئەمشەو لەخزمەتتا بووم، فہرمووی: ((خوا بتپاریزیت چۆن تو پاریزگاری پیغہمبەرە کە ی ت کرد)) ئینجا فہرمووی: ((ئایا وادەبینی ئیمە دیار نەبین لەخەلکیەوہ)) ئینجا فہرمووی: ((ئایا کەس دەبینی)) و تەم: ئەوہ سواریکە ، ئینجا و تەم : ئەوہ سواریکی ترە، هەتا کۆبووینەوہ بووین بەحەوت کەس، دہلی:

پیغه‌مبهر (ﷺ) له‌ریگا که لایدا سه‌ری خسته سه‌رزه‌وی ، ئینجا فه‌رمووی :
 ((ناگاتان له‌نوویژه‌کانتان بیت)) یه‌که‌م که‌س که‌ه‌ستا پیغه‌مبهری خوابوو (ﷺ)
 خوریش له‌پشتیه‌وه بوو، ده‌لی: خیرا هه‌موو هه‌ستاین به‌شله‌ژاویی، ئینجا
 فه‌رمووی: ((سواربن)) ئیمه‌ش سوار بووین و که‌وتینه‌ری هه‌تا خور
 به‌رزبوویه‌وه، دابه‌زی ، ئینجا داوای مه‌سینه‌یه‌کی کرد که‌من پیم بوو که‌میک
 ئاوی تیدا بوو، ده‌لی: سووکه ده‌ستنویژکی گرت، که‌میک ئاوی تیدا ما بوو،
 ئینجا به‌(ابوقتاده)ی فه‌رموو: ((مه‌سینه‌که‌ت پیا‌ریزه بو‌مان شه‌وه ناوبانگیکی
 گه‌وره‌ی ده‌بیت)) ئینجا بیلال بانگی‌داو پیغه‌مبهر (ﷺ) دوورکات نوویژی کرد ،
 پاشان نوویژی به‌یانی کرد، هه‌روه‌کو روژانی رابوردوو، ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ)
 سوار بوو، ئیمه‌ش له‌گه‌لیا سوار بووین ، ده‌لی: هه‌ندی‌کمان به‌چه‌به‌هه‌ندی‌کمان
 وت: ((ئایا که‌فاره‌تی شه‌وه‌ی که‌نوویژه‌که‌مان دواخستبوو ده‌بی چی بیت؟))
 ئینجا فه‌رمووی: ((ئایا من سه‌رمه‌شق نیم بو ئیوه)) پاشان فه‌رمووی :
 ((ناگاداربن خه‌وتن نایته‌که‌مه‌ترخه‌می، به‌لکو که‌مه‌ترخه‌می شه‌وه‌یه: که‌سیک
 نوویژیک نه‌کات هه‌تا کاتی نوویژیک‌تر دیت، هه‌رکه‌س وایکرد با هه‌رکاتی بیری
 که‌وته‌وه نوویژه‌که‌بکات شه‌گه‌ر که‌وته‌وه سه‌به‌ینی. باله‌کاته‌که‌ی خویدا بیکات))
 پاشان فه‌رمووی: ((شه‌ه‌لکه‌ه‌چییان کرد؟)) ئینجا وتی: خه‌لکی روژیان
 لی‌بوویه‌وه، پیغه‌مبهره‌که‌یان لی‌ون بوو بوو، ابوبکرو عمر (رض) وتیان:
 پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) له‌دواتانه‌وه‌یه، شه‌و زور دوانا که‌وی لیتان، خه‌لکه‌که
 وتیان: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) لیتان پیشکه‌وتوو، شه‌گه‌ر گوپراه‌لی ابوبکرو عمر
 بن به‌هه‌له‌دا (ناچن) قه‌تاده ده‌لی: [زوری پی‌نه‌چوو] گه‌یشتین به‌خه‌لکه‌که ،
 کاتی خور به‌رزبوویه‌وه هه‌مووشتی گه‌رم بوو بوو خه‌لک ده‌یانوت: شه‌ی
 پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌وتاین، تینومانه، فه‌رمووی: ((نافه‌وتین)) ئینجا
 فه‌رمووی: ((جامه‌که‌م بو ده‌ریینن)) داوای مه‌سینه‌که‌ی کرد، پیغه‌مبهر (ﷺ)
 ئاوی روکرده جامه‌که‌و (ابو قتاده) ده‌یدانی، کاتی خه‌لکی مه‌سینه‌که‌یان بینی
 که‌له‌که‌یان کرد له‌سه‌ری، پیغه‌مبهری (ﷺ) فه‌رمووی: ((باش پری که‌ن،
 هه‌مووتان تیرئاو ده‌بن)) قه‌تاده ده‌لی: به‌قسه‌یان کرد، پیغه‌مبهر (ﷺ) ئاوی
 رو‌ده‌کردوو منیش ئاوه‌که‌م ده‌دانی هه‌تا که‌س نه‌ما من و پیغه‌مبهر (ﷺ) نه‌بی.
 ده‌لی: ئینجا ئاوی تیکردوو به‌منی فه‌رموو بخوره‌وه، منیش وتم: ناخومه‌وه

مهتا تو نه خوږته وه ئهی پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: ((ثاودیږی خه لکی دهبی له دواي هه موویان بخواته وه)) منیش خواردمه وه، ئینجا پیغه مبهر (ﷺ) خواردی ه وه ئینجا خه لکه که تیرناو بوون و پشوویاندا، (عبدالله کوری (ریاح) دهلی: من له مزگه وتا ئه م فرمووده م بو خه لکه که ده گپرایه وه ، (عمران) کوری (حصین) وتی: وریابه ئه ی گهنج بزانه چوئن ئه و فرمووده ده گپریته وه له راستیدا من یه کیك بووم له و کاروانه ی ئه و شه وه ، عبدالله دهلی وتم: که واته تو زانتری به م فرمووده یه ، وتی: تو کیی؟ وتم: له (انصاره) ه کانم ، وتی: که و ابوو تو بیگی پرره وه ، ئیوه زانترن به فرمووده که تان. دهلی: گپرامه وه بو خه لکه که ، عمران وتی: له وشه وه دا من له وی بووم.. واهه ستم نه کردوه که که سیك هه بیئت له من باشر ئه و فرمووده ی له بهر کردییت.

(۳۶) نویژ له یهك پوښاكددا

۲۲۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ سَائِلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَنِ الصَّلَاةِ فِي الثُّوبِ الْوَاحِدِ فَقَالَ: ((أَوْلِكُلُّكُمْ ثُوبَانِ)). [بخاري/ الصلاة في ثياب / ۳۵۱]

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پرسیار که ریک پرسیار ی له پیغه مبهری خوا (ﷺ) کرد له باره ی نویژه وه له یهك پوښاكددا؟ ئه ویش به سهر سوورمانه وه فرمووی: ((بو هه موو یه کیكتان دوو پوښاکی هه یه)).

۲۲۹- عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلْمَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يُصَلِّي فِي ثُوبٍ وَاحِدٍ مُشْتَمِلًا بِهِ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلْمَةَ، وَأَضِعًا طَرْفَيْهِ عَلَى عَاتِقَيْهِ. [بخاري/ الصلاة في ثياب / ۳۴۹]

(عمر) کوری (ابو سلمه) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) دیوه نویژی ده کرد له یهك پوښاكددا که پیچابوی له خو ی له مالی (ام سلمه) هه ردووچمه که که ی خستبووه سهر هه ردووشانی.

(۳۷) نویژ له پوښاکی خه تخه تدا

۲۳۰- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُصَلِّي فِي خَمِيصَةٍ ذَاتِ أَعْلَامٍ، فَنَظَرَ إِلَى عِلْمِهَا، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ قَالَ: ((ادْهَبُوا بِهَذِهِ الْخَمِيصَةِ إِلَى أَبِي جَهْمِ بْنِ حَدِيفَةَ وَأْتُونِي بِأُبْجَانِيَّةٍ، فَإِنَّهَا الْهَنْئِي أَنْفًا عَنِ صَلَاتِي)). [بخاري/ الصلاة في ثياب / ۲۶۶]

(عائشه) (ر.ض) دهلی: پیغمبرهاری خوا (ﷺ) هستا دستیکرد به نویتز له بهرگیکی چوارگوشه دا که خه تخهت بوو، سهیری خه ته کانی دهکرد، کاتی له نویتزه که ی بوویه وه ، فهرمووی: ((نهم بهرگه بیهن بو (ابوجهم) کوری حذیفة) بهرگیکی نهستووری ساده بو من بهینن ، چونکه خه یالی بردم له نویتزه که مدا)).

(۲۸) نویتز له سه ر حه سیر

۲۳۱. عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (ﷺ): أَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) لَطَعَامٍ صَنَعْتُهُ، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَ: ((قَوْمُوا فَأَصْلِي لَكُمْ)). قَالَ أَنَسُ (بْنُ مَالِكٍ): فَقُمْتُ إِلَى حَصِيرٍ لَنَا قَدْ اسْوَدَّ مِنْ طُولِ مَا لَيْسَ، فَنَضَخْتُهُ بِمَاءٍ، فَقَامَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، وَصَفَفْتُ أَنَا وَالْيَتِيمَ وَرَاءَهُ، وَالْعَجُوزُ مِنْ وِرَائِنَا، فَصَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ انْصَرَفَ. [بخاری/ الصلاة في ثياب/ ۳۶۶]

(اسحاق) کوری (عبدالله) کوری (ابوطلحة) له (انس) کوری (مالک) وه بو مان دهگیریتته وه که موله یکه ی نهکی بانگیشتنی پیغمبرهاری خوی (ﷺ) کرد بو خواردنیک که سازی کردبوو، نهویش لیی خوارد، پاشان فهرمووی: ((ههستن با نویتزتان بو بکه م)) (انس) دهلی: ههستاین له سه ر حه سیریکی نیمه که له بهر کونی رهش دا گه پرابوو، ناورشینیکم کرد به ناو پیغمبرهاری (ﷺ) چوه سهری من و مند الکی بی باوک له دوا یه وه ریزبووین (پیرهژنه کهش له دوامانه وه بوو) ، پیغمبرهاری (ﷺ) دوورکاتی بو کردین و پاشان رویشته.

(۳۹) نویتز به نه عله وه

۲۳۲. عن سَعِيدِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قُلْتُ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (ﷺ): أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُصَلِّي فِي النَّعْلَيْنِ؟ قَالَ: نَعَمْ. [بخاری/ الصلاة في ثياب/ ۳۷۳]

(سعید) کوری (یزید) دهلی: به (انس) کوری (مالک) م (ﷺ) وت: نایا پیغمبرهاری خوا به نه عله کانیه وه نویتزی دهکرد؟ وتی: بهلی.

(۴۰) یه که م مزگه وت که له سه رزه ویدا کرایه وه

۲۳۳. عَنْ أَبِي ثَرٍّ (ﷺ) قَالَ: قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ مَسْجِدٍ وَضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوْلُ؟ قَالَ: ((الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ)). قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: ((الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى)). قُلْتُ: كَمْ

بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: ((أَرْبَعُونَ سَنَةً، وَإِنَّمَا أَدْرَكْتُكَ الصَّلَاةَ فَصَلِّ، فَهُوَ مَسْجِدٌ)). [بخاری/ الانبیاء/ ۳۱۸۶].

(ابودر) (ﷺ) دهلی: وتم: نهی پیغمبره ری خوا (ﷺ) کام مزگهوت یه که م
مزگهوت ه له سه رزه ویدا؟ فه رموی: ((مزگهوتی حه رام)) وتم: پاشان کام؟
فه رموی: ((مزگهوتی نه قسا)) وتم: ماوهی نیوانیان چه نده؟ فه رموی: ((چل
سال، له هر شوینیکیش کاتی نویتز هات نویتز بکه، نه وه مزگهوت ه)).

(۴۱) دروستگردنی مزگهوتی پیغمبره (ﷺ)

۲۳۴- عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَدِمَ الْمَدِينَةَ، فَنَزَلَ فِي عُلُوِّ الْمَدِينَةِ فِي حَيٍّ يُقَالُ لَهُمْ: بَنُو عَمْرٍو بْنِ عَوْفٍ، فَأَقَامَ فِيهِمْ أَرْبَعَ عَشْرَةَ لَيْلَةً، ثُمَّ إِنَّهُ أَرْسَلَ إِلَى مَلَأِ بْنِ النَّجَّارِ، فَجَاءُوا مُتَقَلِّدِينَ بِسُيُوفِهِمْ، قَالَ: فَكَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) عَلَى رَاحِلَتِهِ وَأَبُو بَكْرٍ رَدْفُهُ، وَمَلَأُ بْنُ النَّجَّارِ حَوْلَهُ حَتَّى أَتَقَى بِفِنَاءِ أَبِي أَيُّوبَ، قَالَ: فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُصَلِّي حَيْثُ أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ، وَيُصَلِّي فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ، ثُمَّ إِنَّهُ أَمَرَ بِالْمَسْجِدِ، قَالَ فَأَرْسَلَ إِلَى مَلَأِ بْنِ النَّجَّارِ فَجَاءُوا فَقَالَ: ((يَا بَنِي النَّجَّارِ ثَامِنُونِي بِحَائِطِكُمْ هَذَا)). قَالُوا: لَا وَاللَّهِ لَا نَطْلُبُ ثَمَنَهُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ (ﷻ). قَالَ أَنَسٌ: فَكَانَ فِيهِ مَا أَقُولُ: كَانَ فِيهِ نَخْلٌ، وَقُبُورُ الْمُشْرِكِينَ وَخَرِبٌ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بِالنَّخْلِ فَقَطَّعَ، وَبِقُبُورِ الْمُشْرِكِينَ فَنُبِشَتْ، وَبِالْخَرِبِ فَسُوِّيتْ، قَالَ: فَصَفُّوا النَّخْلَ قَبْلَةَ، وَجَعَلُوا عِضَادَتَيْهِ حِجَارَةً، قَالَ: فَكَانُوا يَرْتَجِرُونَ وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مَعَهُمْ، وَهُمْ يَقُولُونَ:
اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ

فَأَنْصُرُ الْأَنْصَارَ وَالمهاجرة [بخاری/ المساجد/ ۴۱۸]

(انس) کوری(مالک) (ﷺ) دهلی: پیغمبره ری خوا(ﷺ) هات بو مه دینه
له سه رووی مه دینه دابه زی له ناوتیره یه کدا پییان دهوتن: نه وهی(عمرو کوری
عوف) چوارده شهو له ناویاندا مایه وه، پاشان ناردی به دواوی پیوا ماقولانی (بنی
النجار) دا، نه وانیش هاتن شمشیره کانیان له ملیاندا بوو، راوی دهلی: هر
دهلی نیستا چاوم له پیغمبره ری خوایه(ﷺ) به سه روشتره که یه وه (ابوبکر) وا
له پاشکوی و پیوا ماقولانی (بنی النجار) ده وره یان داوه هه تا گه یشته به رده م
مالی (ابو ایوب) دهلی: پیغمبره ری خوا(ﷺ) له هر شوینیک کاتی نویتز بهاتایه
نویتزی ده کرد، له مؤلگای عهریش نویتزی کرد، پاشان فه رمانی کرد

به دروستکردنی مزگهوت، دهلی: ناردی به دوای پیماوقولانی (بنی النجار) نه وانیش هاتن و پیی فهرمون: نهی (بنی النجار) مامه لهی نه م باخه خورمایه تانم له گهل بکن))، وتیان: نه به خوا نرخمان ناوی تهنها له خوای (عزوجل) نه بی (انس) دهلی: باخه که نه مانه ی تیدابوو دارخورماو گوپی موشریکه کان و چهند که لاوه یه کیش، پیغه مبه ر(ﷺ) فهرمانیکرد به برینی دارخورماکانو، هه لته کاندنی گوپی موشریکه کانو که لاوه کانیش تهخت کران، دهلی: دارخورماکانیان له لای قبیلوه ریزکرد، دوولا که یشی به بهرد دانرا، دهلی: نه وان سررویدیان ده خوینده وه، پیغه مبه ری خواش (ﷺ) له گه لیانا هه موو ده یانوت: اللهم لا خیر الا خیر الاخرة فانصر الانصار والمهاجرة

(۴۲) له باره ی نهو مزگه و ته وه که له سهر ته قوا دامه زراوه

۲۳۵- عن أبي سلمة بن عبد الرحمن قال: مرَّ بي عبد الرحمن بن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه)، قال: قلت له: كيف سمعت أباك يذكر في المسجد الذي أسس على التقوى؟ قال: قال أبي: دخلت على رسول الله (ﷺ) في بيت بغض نسائه، فقلت: يا رسول الله، أي المسجدين الذي أسس على التقوى؟ قال: فأخذ كفا من حصباء فضرب به الأرض ثم قال: ((هو مسجدكم هذا)) لمسجد المدينة. قال: فقلت: أشهد أنني سمعت أباك هكذا يذكره.

(ابو مسلم) کوری (عبدالرحمن) دهلی: عبدالرحمن کوری (ابو سعید الخدري) (رضي الله عنه) تپیه ری به لاماندا، دهلی: پیم وت: چونت بیستوه له ابو بکر باسی نهو مزگه وته بکات که له سهر ته قوا دامه زراوه؟ وتی: باو کم وتی: چوومه خزمهت پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له مالی یه کی له خیزانه کانی، وتم: نهی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) کام لهو دوو مزگه وته له سهر ته قوا دامه زراوه؟ دهلی: چنگی چهوی هه لگرت و کیشای به زه ویدا ئینجا فهرموی: ((نا نه م مزگه وته ی ئیوه یه) مزگه وتی مه دینه دهلی: وتم: شایه تی ده دم من له باو کم بیستوه ناوا باسی ده کرد.

(۴۳) خیری نویتز له مزگه وتی مه دینه و مه که که

۲۳۶- عن ابن عباس (رضي الله عنه): إن امرأة اشتكت شكوى، فقالت: إن شفاني الله لأخرجن فلأصلين في بيت المقدس، فبرأت، ثم تجهزت تريد الخروج، فجاءت ميمونة زوج النبي (ﷺ) تسلم عليها، فأخبرتها ذلك، فقالت: اجلسي فكلّي ما

صَنَعْتُ، وَصَلِّي فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ (ﷺ)، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((صَلَاةٌ فِيهِ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ، إِلَّا مَسْجِدَ الْكَعْبَةِ)).

(ابن عباس) (ﷺ) دهلی: ئافره تیک سکالایه کی کرد، وتی: نه گهر خواچاکی کردمه وه دهچم له (بیت المقدس) نویژ ده کم، چاک بوویه وه، ئینجا خوی ناماده کرد دهویست پروات، کهچی مهیمونه ی هاوسه ری پیغه مبه ر (ﷺ) هات بو لای بو هه وال پرسینی، نه ویش له وه ناگاداری کرد، [مهیمونه] وتی: دانیشه چیت دروست کردوه بیخو، له مزگه وتی پیغه مبه ریش (ﷺ) نویژ بکه، من له پیغه مبه ری خوام (ﷺ) بیستوه دهیفرموو: (نویژ تیایدا چاکتره له هزار نویژ له مزگه وته کانی تر دا، جگه له مزگه وتی که عبه)).

(۴۴) هاتن بو مزگه وتی (قباء) و نویژ کردن تییدا

۲۳۷. عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءٍ رَاكِبًا وَمَاشِيًا، فَيُصَلِّي فِيهِ رَكْعَتَيْنِ. [بخاری/ التطوع/ اتیان مسجد قباء / ۱۱۳۶]

(ابن عمر) (ﷺ) دهلی: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) به سواری و یان به پی ده هات بو مزگه وتی (قوباء) دوورکات نویژی تی داده کرد.

(۴۵) خیری نه وه ی مزگه وتیک بو خوا دروست بکات

۲۳۸. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَبِيدٍ (رضی الله عنه): أَنَّ عُمَانَ بْنَ عَفَانَ (رضی الله عنه) أَرَادَ بِنَاءَ الْمَسْجِدِ، فَكَّرَهُ النَّاسُ ذَلِكَ، فَأَحْبَبُوا أَنْ يَدْعَهُ عَلَى هَيْئَتِهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((مَنْ بَنَى مَسْجِدًا لِلَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ مِثْلَهُ)). [بخاری/ المساجد / من بنی مسجد / ۴۳۹]

(محمود) کوری (لبید) (ﷺ) دهلی: (عثمان) کوری (عفان) (ﷺ) ویستی مزگه وت دروست بکاته وه، خه لک نه وه یان پی ناخوش بوو، چه زیان ده کرد، وه کو خوی بمینیته وه بویه وتی: له پیغه مبه ری خوام (ﷺ) بیستوه دهیفرموو: ((هه رکهس مزگه وتیک بو خوا دروست بکات خوا له به هه شتا به وینه ی نه وه ی بو دروست ده کات)).

(۴۶) ریژی مزگه وته کان

۲۳۹. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ مَسَاجِدُهَا، وَأَبْغَضُ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ أَسْوَاقُهَا)).

(ابوهریره) (رضی) دهلی: پیغمبهری خوا (رضی) فرموی: ((خوشه ویستریں ولات له لای خوا مزگه وته کانیه تی، ناشیرین ترین ولاتیش له لای خوا بازاره کانیه تی)).

(۴۷) خیرو زوری هه نگاوه کان بو مزگه وته کان

۲۴۰- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ (رضی) قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ بَيْتُهُ أَقْصَى بَيْتِ فِي الْمَدِينَةِ، فَكَانَ لَا تُحْطُهُ الصَّلَاةُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (رضی)، قَالَ: فَتَوَجَّعْنَا لَهُ، فَقُلْتُ: لَهُ يَا فَلَانُ لَوْ أَنَّكَ اشْتَرَيْتَ حِمَارًا يَبْقِيكَ مِنَ الرَّمْضَاءِ، وَيَبْقِيكَ مِنْ هَوَامِّ الْأَرْضِ. قَالَ: أَمْ وَاللَّهِ مَا أَحِبُّ أَنْ يَبْنِي مُطْنَبُ بَيْتِ مُحَمَّدٍ (رضی)، قَالَ: فَحَمَلْتُ بِهِ حِمْلًا حَتَّى أَتَيْتُ نَبِيَّ اللَّهِ (رضی) فَأَخْبَرْتُهُ، قَالَ: فَدَعَاهُ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، وَذَكَرَ لَهُ أَنَّهُ يَرْجُو فِي أَثَرِهِ الْأَجْرَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (رضی): ((إِنَّ لَكَ مَا احْتَسَبْتَ)).

(ابی) کوری (کعب) (رضی) دهلی: پیاویک له (انصار) به کان ماله که ی دورترین مالی مه دینه بو، هیچ نویژکی نه ده بوارد له خزمهت پیغمبهری خوا (رضی) دهلی: دللم سووتا بو، وتم: ئە ی فلان ئە گەر که ریکت بکریایه بتپاریژیت له گهرمای هاوینو بتپاریژیت له مارو میرووی زهوی، دهلی: سویند به خوا چه زناکه م ماله که م له پال مالی پیغمبهری خوا (رضی) بیت، دهلی: ئە وه م له دلما هه لگرت هه تا هاتمه خزمهت، پیغمبهری خوا پیم راگه یاند، دهلی: بانگی کردو ئە وه ی پی فرموو ئە وه دهیه وی به هووی ئە وه وه خیری دهست بکه ویت، پیغمبهر (رضی) پی فرموو: چیت داوا کردوه خوا ده تاتی.

(۴۸) رویشتن بو نویژه کان گونا ده سرپته وهو پله به رزده کاته وه

۲۴۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی): ((مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتِ مَنْ بِيُوتِ اللَّهِ، لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ، كَانَتْ خَطْوَتَاهُ إِحْدَاهُمَا تَحُطُّ خَطِيئَةً، وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً)).

(ابوهریره) (رضی) دهلی: پیغمبهری خوا (رضی) فرمویه تی: ((هه رکهس له مالی خو یان ده ستویژ بگریت و پاشان پروات بو مالیک له ماله کانی خوا، بو ئە وه ی فرزیک له فرزه کانی خوا ئە نجم بدات، هه نگاوه کانی به کیکیان گونا هیک لاده بات، ئە وه ی تریان پله یه که به رزی ده کاته وه)).

(۴۹) به نارامی هاتن بو نویژو په له نه کردن

۲۴۲- عن أَبِي قَتَادَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَسَمِعَ جَلْبَةً، فَقَالَ: ((مَا شَأْنُكُمْ))، قَالُوا: اسْتَعْجَلْنَا إِلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: ((فَلَا تَفْعَلُوا، إِذَا أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا سَبَقَكُمْ فَأْتِمُوا))، [بخاري / الاذان / قول الرجل فاتتنا الصلاة / ۶۰۹]

(ابو قتاده) (رضي الله عنه) دهلي: له کاتيکا نيمه له خزمهت پينغه مبهري خوا (رضي الله عنه) نویژمان ده کرد گويي له دهنگي په له په ليهک بوو، فرموي: نه وه چيتانه . وتيان: په له مان کرد بو نویژ، فرموي: ((دهوا مهکن، نه گهر هاتن بو نویژ دهبي نارامو له سهر خوږن، به چه نديا گه يشتن بيکن، نه وهش له پيشتانه وه کراوه ته وای بکن)).

(۵۰) دهرچوونی نافرته تان بو مزگه وته کان

۲۴۳- عَنْ زَيْنَبِ الثَّقَفِيَّةِ (رضي الله عنها) قَالَتْ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا شَهِدْتَ إِحْدَاكُنَّ الْمَسْجِدَ فَلَا تَمَسَّ طَيْبًا))،

(زينب الثقفية) (رضي الله عنها) دهلي: پينغه مبهري خوا (رضي الله عنها) پيني فرموين: ((نه گهر نافرته تيکتان ويستی نامادهي مزگهوت بييت با بو ن نه دات له خوي)).

(۵۱) ريگري له دهرچوونی نافرته تان

۲۴۴- عَنْ عَمْرَةَ (بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ) : أَنَّهَا سَمِعَتْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) زَوْجَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) تَقُولُ: لَوْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَأَى مَا أَخَذَتِ النِّسَاءُ لَمَنْعَهُنَّ الْمَسْجِدَ كَمَا مَنْعَتْ نِسَاءَ بَنِي إِسْرَائِيلَ. قَالَ: فَقُلْتُ لِعَمْرَةَ: أَنْسَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مَنْعُنَ الْمَسْجِدَ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. [بخاري / صفة الصلاة / انتظار الناس قيام الامام العالم / ۸۲۱]

(عمرة بنت عبدالرحمن) دهلي: له عائشه ي هاوسهري پينغه مبهري خوا (رضي الله عنها) بيستووه دهوت: نه گهر پينغه مبهري خوا (رضي الله عنها) بيديايه نافرته تان چييان داهيناوه* [كه دین بو مزگهوت] ريگري دهکران ههروهکو ريگري له نافرته تاني نه وه ي ئيسرائيل کرا، راوي دهلي: به عه مره م وت: نايان نافرته تاني نه وه ي ئيسرائيل ريگري مزگهوتيان ليکرا؟ وتي: به لي.

* واته خوږازانده وهو دهرخستني جوانيان و بو ن له خوږدان.

(۵۲) له کاتی چوونه مزگه وتا چی دهوتریت

۲۴۵- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ - أَوْ عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ - (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ. وَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ)).

له (ابو حمید) هوه یا له (ابی سعید) هوه (رضی اللہ عنہ) پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) فہرموی: ((ئہگہر یه کیکتان چووہ ناو مزگهوت بابلی: (اللهم افتح لي أبواب رحمتك) واتہ: خوا یه دہرگاکانی رحمتی خوتمان بو بکەرہوہ، کاتی چووہ دہرہوش با بلی: (اللهم اني اسالك من فضلك) خوا یه گیان من داوای خیرو چاکهت لیدهکم.

(۵۳) هه رکات چووہ مزگهوت بادوو رکات نوویژ بکات

۲۴۶- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) جَالِسٌ بَيْنَ ظَهْرَانِي النَّاسِ، قَالَ: فَجَلَسْتُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَا مَنَعَكَ أَنْ تَرْكَعَ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تَجْلِسَ)). قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَأَيْتُكَ جَالِسًا وَالنَّاسُ جُلُوسٌ. قَالَ: ((فَإِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسُ حَتَّى يَرْكَعَ رَكَعَتَيْنِ)). [بخاري/ المساجد / اذا اتصل المسجد فليركع ركعتين / ۴۳۳]

(ابو قتاده) (رضی اللہ عنہ) دهلی: چووہ مزگهوت و پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) له ناو خه لکه که دا دانیشتبوو دهلی: منیش دانیشتم، پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) فہرموی: ((چی ری لیگرتی دوو رکات نوویژ بکهیت پیئش ئه وهی دابنیشتیت))، دهلی: وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا دیم بهریزتانا دانیشتووہ، خه لکه که ش دانیشتووہ، فہرموی: ئه گہر یه کیکتان هاته مزگهوت وه، بادانہ نیشتی هتا دوو رکات نوویژ دهکات)).

(۵۴) نهہی کراوه له دەرچوون له مزگهوت له داوای بانگدان

۲۴۷- عَنْ أَبِي الشَّعْثَاءِ قَالَ: كُنَّا قُعُودًا فِي الْمَسْجِدِ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ)، فَأَدَّانَ الْمُؤَدِّنُ فِقَامَ رَجُلٍ مِنَ الْمَسْجِدِ يَمْشِي، فَاتَّبَعَهُ أَبُو هُرَيْرَةَ بَصْرَهُ حَتَّى خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَمَا هَذَا فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ (رضی اللہ عنہ).

(ابو الشعثاء) دهلی: ئیمه له گهل (ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) له مزگهوت دانیشتبووین، بانگیژ بانگی دا پیاویک له مزگهوت ههستا و رویشت، (ابوهریره) چاوی تی بری هتا له مزگهوت ههستا چووہ دهره وه، ئینجا (ابوهریره) وتی: له راستیا ئه و

پیاهه سه‌رپیچی کرد له (ابو قاسم) چونکه ده‌بوو نوویژه‌که‌ی بکات ئینجا بروت.

(۵۵) که‌فاره‌تی تفا رۆکردن له مزگه‌وت

۲۴۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((الْبِرَاقُ فِي الْمَسْجِدِ حَطِيئَةٌ، وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا)). [بخاری/ المساجد/ كفارة البراق/ ۴۰۵]
 (انس) کوری (مالک) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((تف رۆکردن له‌مزگه‌وت تاوانه، که‌فاره‌تیشی شارده‌وه‌یه‌تی))

(۵۶) که‌راهه‌تی خواردنی سیرو هاتن بو مزگه‌وت

۲۴۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ فِي غَزْوَةِ خَيْبَرَ: ((مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ - يَعْنِي الثُّومَ - فَلَا يَأْتِيَنَّ الْمَسَاجِدَ)). [بخاری/ صفة الصلاة/ ۸۱۵]
 (ابن عمر) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) له‌غه‌زای خه‌یبه‌ردا فه‌رمووی: ((هه‌رک‌ه‌س له‌م دره‌خته‌ی خوارد. واته‌ سیر. بانه‌یه‌ته‌ مزگه‌وته‌کان)).

(۵۷) مه‌چنه‌ مزگه‌وت له‌کاتی خواردنی سیرو که‌وه‌رو پیازدا

۲۵۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا، أَوْ: لِيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا، وَلِيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ)). وَإِنَّهُ أَتَى بِقَدْرِ فِيهِ خَضِرَاتٌ مِنْ بُقُولٍ، فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا، فَسَأَلَ فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ، فَقَالَ: ((قَرِيبُوهَا)). إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ، فَلَمَّا رَأَهُ رَأَهُ كَرِهَ أَكْلَهَا قَالَ: ((كُلْ، فَإِنِّي أَنَا جِي مِنْ لَنَا ثُنَاجِي)). [بخاری/ صفة الصلاة/ ۸۱۶]

(جابر) کوری (عبدالله) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((هه‌رک‌ه‌س سیروپیازی خوارد با دور بکه‌ویته‌وه‌ لیمان)) (له‌مزگه‌وته‌کانمان)) و له‌مالی خۆیدا دابنیشیت) هه‌روه‌ها قابله‌مه‌یه‌کیان هینا که‌ پاقله‌مه‌نی تیدا‌بوو که‌ بینی بو‌نی لیدی‌ت، پرسیا‌ری له‌باره‌وه‌ کرد، وه‌لامیان دایه‌وه‌ پاقله‌مه‌نی تیدا‌یه‌ فه‌رمووی: ((نزیکی بکه‌نه‌وه)) له‌هه‌ندی له‌هاوه‌لانی، کاتی چاوی پیی که‌وت چه‌زی نه‌کرد بیخوات، فه‌رمووی: ((بخو، من مونا‌جات ده‌که‌م له‌گه‌ل نه‌وه‌ی مونا‌جات ناکات)).

(۵۸) ده‌رکردنی نه‌وه‌ی بو‌نی پیازو سیری لی بیت له‌مزگه‌وت

۲۵۱- عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رضي الله عنه) خَطَبَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَذَكَرَ نَبِيَّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، وَذَكَرَ أَبَا بَكْرٍ (رضي الله عنه)، قَالَ: إِنِّي رَأَيْتُ كَأَنَّ دِيكًا نَقَرَنِي ثَلَاثَ

نَقَرَاتٍ، وَإِنِّي لَأَرَاهُ إِذَا حُضِرَ أَجْلِي، وَإِنَّ أَقْوَامًا يَأْمُرُونَنِي أَنْ أَسْتَخْلِفَ، وَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُنْ لِيُضَيِّعْ دِينَهُ وَلَا خِلَافَتَهُ، وَلَا الَّذِي بَعَثَ بِهِ نَبِيَّهُ (ﷺ)، فَإِنْ عَجَلَ بِي أَمَرَ فَاخْلَافَةَ شُورَى بَيْنَ هَؤُلَاءِ السَّنَةِ الَّذِينَ تُؤْفَى رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ عَنْهُمْ رَاضٍ، وَإِنِّي قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ أَقْوَامًا يَطْعُنُونَ فِي هَذَا الْأَمْرِ، أَنَا ضَرَبْتُهُمْ بِيَدِي هَذِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، فَإِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَأَوْلَيْتُكَ أَعْدَاءَ اللَّهِ الْكَفَرَةَ الضُّلَّالَ، ثُمَّ إِنِّي لَأَدْعُ بَعْدِي شَيْئًا أَهَمَّ عِنْدِي مِنَ الْكَلَالَةِ، مَا رَاجَعْتَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فِي شَيْءٍ مَا رَاجَعْتُهُ فِي الْكَلَالَةِ، وَمَا أَغْلَظَ لِي فِي، شَيْءٍ مَا أَغْلَظَ لِي فِيهِ حَتَّى طَعَنَ بِإِصْبَعِهِ فِي صَدْرِي، فَقَالَ: ((يَا عُمَرُ أَلَا تَكْفِيكَ آيَةُ الصِّيفِ الَّتِي فِي آخِرِ سُورَةِ النَّسَاءِ)).
وَإِنِّي إِنْ أَعَشْتُ أَقْضِي فِيهَا بِقَضِيَّةٍ يَقْضِي بِهَا مَنْ يَقْرَأَ الْقُرْآنَ، وَمَنْ لَمْ يَقْرَأَ الْقُرْآنَ،
ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُكَ عَلَى أَمْرَاءِ الْأُمُصَارِ، وَإِنِّي إِنَّمَا بَعَثْتُهُمْ عَلَيْهِمْ لِيَعْدِلُوا
عَلَيْهِمْ، وَلِيَعْلَمُوا النَّاسَ دِينَهُمْ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِمْ (ﷺ)، وَيَقْسِمُوا فِيهِمْ فَيَنْهَمُوا، وَيَرْفَعُوا
إِلَيَّ مَا أَشْكَلَ عَلَيْهِمْ مِنْ أَمْرِهِمْ، ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ تَأْكُلُونَ شَجَرَتَيْنِ، لَأَرَاهُمَا إِلَّا
خَبِيثَتَيْنِ، هَذَا الْبَصَلُ وَالثُّومُ، لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا وَجَدَ رِيحَهُمَا مِنْ
الرَّجُلِ فِي الْمَسْجِدِ أَمَرَ بِهِ فَأُخْرِجَ إِلَى الْبَقِيعِ، فَمَنْ أَكَلَهُمَا فَلَيْمَتْهُمَا طَبْحًا.

(معدان) كوری (طلحة) دهلی: (عمر) کوری (خطاب) روژکی جومعه وتاری
دهخویندهوه یادی پیغه مبهری خوای (ﷺ) کردهوهو، یادی (ابوبکر) (ﷺ)
کردو ئینجا وتی: من له خه ودا بینیم که له شیریک سی دهن دوکی لیدام، من
خه وه که واده بینم که نزیک بوونهوهی کو تایی ژیانمه، خه لکانیکیش فه رمانم
پیده کهن که جیگه داریک دابنیم، له راستیدا خوای گه ورهش نایینه که هی و
خه لافه ته که هی زایه ناکات، ئینجا نه گهر مردن په لهی لیکردم خه لافه ت راویژه
له نیوان نهو شهش که سهی که پیغه مبهری خوا (ﷺ) کوچی دواپی کردو له وان
رازی بوو، من نه وهش ده زانم که خه لکانیک تانه دهن لهم نایینه (نه وان هی) بهم
دهستم له سهر ئیسلام لیمداون، جا نه گهر نهو کاره یان کرد نه وان ده ورثمنانی
خو او کافرو ری لی یون بوون، پاشان من شتیک له دواپی خووم به جی ناهیلیم که
گرنگت بیئت له لام له چو نیتی دابه شکردنی میرات بو که سوکاری وه کو براو مامه،
له هیج شتیکدا نه وهندهی نه م باسه پرسو رام نه کردووه به پیغه مبهری خوا (ﷺ)
له هیج شتیکیشا نه وهندهی نهو باسه گیر نه بووه له گه لئا، هه تا به دوو په نجهی
کیشاویه تی به سنکماو فه رموویه تی: ((نهی عمر نایا نایه ته که هی هاوینی

کوتایى سوورەتى (نساء) ت بهس نىيه)) ئەگەر من ژيام به شىويهك حوكمى تىدادهكەم كه ئەوهى قورئانى خویندبىو ئەوهش كه نه یخویندبى بهوشیویه بکات، ئینجا فەرمووی: خوايه گيان من تو دەكەم به شایهت به سەر فەرماندارانى ناوچهکاندا، من ئەوانەم بۆیه ناردوو كه دادگەربن له گەلیانداو خەلکی فیرى ئایین و سوننه تی پیغه مبه ره که یان (ﷺ) بکەن، دەستکەوتەکانیان به سەردا دابەش بکەن. هەرچیش لییان بوو به کیشه به رزی بکەنەوه بۆلام ، هەر وهما ئیوه ئەهى خەلکینه دوو درەخت دەخۆن، به پیس دینه پیش چاوم، ئەوهش پیازو سیره پیغه مبه رى خوام (ﷺ) دیوو ئەگەر بۆنیان له پیاویک بهاتایه فەرمانی دەکرد له مزگهوتا دەیانکرده دەر وه بۆیه هەر که سیکتان دهیخوات با بهکولاندن بیانمرینت.

(۵۹) ریگری کراره له بانگه وازکردن بۆ ونبوو له مزگهوتا

۲۵۲- عن أبي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ: لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ، فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا)).
(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبه رى خوا (ﷺ) فەرموویەتی: ((ئەوهی گوئی ئی بوو که پیاویک له مزگهوتا بانگه واز بو شتی ونبوی دهکات، بابلی خوا بو ت نه گیریتە وه ، چونکه مزگهوتەکان بو ئەوه دروست نه کراون)).

(۶۰) ریگریکردن له کردنی گۆر به مزگهوتا

۲۵۳- عن عائِشَةَ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنهما) قَالَا: لَمَّا نُزِلَ بِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) طَفِقَ يَطْرَحُ حَمِيصَةً لَهْ عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا اغْتَمَّ كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ، فَقَالَ وَهُوَ كَذَلِكَ: ((لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ)). يُحَدِّثُ مِثْلَ مَا صَنَعُوا. [بخاري/ المساجد/ الصلاة في البيعة / ۴۲۵]

(عائشه) (رضي الله عنها) و عەبدوللای کوری عباس (رض) دەلین کاتی پیغه مبه ر (ﷺ) له سه ره مه رگدا بوو، سه رچه فه که ی دەدا به ده موچا ویدا، کاتی دلته نگ ده بوو لایده برد له سه ر ده موچاوی، له و حاله دا فەرمووی: ((نه فرینی خوا له جوله که و له گاور که گوپی پیغه مبه ره که یان کردوو به مزگهوتا)).

(۶۱) ریگری له دروستکردنی مزگهوتا له سه ر گۆر کهان

۲۵۴- عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ وَأُمَّ سَلَمَةَ (رضي الله عنهما) - ذَكَرْنَا كَنِيْسَةً رَأَيْنَاهَا بِالْحَبِشَةِ - فِيهَا تَصَاوِيرُ - لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ أَوْلَنِكَ

إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَمَاتَ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا، فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ أَوْلَيْكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)). [بخاري/ المساجد/ هل تنبش قبور مشركي الجاهلية / ٤١٧]

(عائشه)(ر.ض)دهلی: (ام حبیبه) و (ام سلمه) (ر.ض)باسی کلئسایه‌کیان ده‌کرد که له‌جه‌به‌شه دیویانه . وینهی . پیغه‌مبه‌ریکی خوا(ﷺ) تیدا‌بووه، پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رموی: ((نه‌وانه نه‌گه‌ر پیاو‌چا‌کیکیان تیدا‌بوایه و بمردایه مزگه‌وتیان له‌سه‌ر گۆره‌که‌ی دروست ده‌کرد، نه‌و وینانه‌شیان تیدا‌دروست ده‌کرد، نه‌وانه له‌روژی قیامه‌تدا خراپترین که‌سن لای خوا)).

(٦٢) هه‌موو زمویم بوکراوه به‌مزگه‌وت پاکۆکه‌ریشه

٢٥٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتِّ: أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَنُصِرْتُ بِالرُّغْبِ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهْرًا وَمَسْجِدًا، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً، وَخُتِمَ بِي النَّبِيُّونَ)). [بخاري/ نصرت بالرعب مسيرة شهر / ٢٨١٥]

(ابوهریره)(ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) فه‌رمویه‌تی: ((به‌شه‌ش شت ریزم دراوه به‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رندا: وشه‌ی پرمانام پیدراوه، به‌ترس خستنه‌ دلئ دوزمنانم پشتگیریم لیکراوه: ده‌سته‌که‌وتی جه‌نگم بو‌حه‌لآکراوه، کراوه به‌ پاکۆکه‌ر [واته: له‌جینی ناو تیه‌مومی پی‌ ده‌کریت] کراوه به‌ سو‌جده‌گایش بو‌م، بو‌ه‌موو دروستکراوه‌کان ره‌وانه‌کراوم، کو‌تایی پیغه‌مبه‌ران به‌من هاتووه)).

(٦٣) نزیکی له‌به‌ره‌سته‌وه

٢٥٦- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ بَيْنَ مُصَلَّى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَمْرُ الشَّاةِ. [بخاري/ ستره المصلي / ٤٧٤]

(سه‌لی) کوری (سه‌دی الساعدی) (ﷺ) ده‌لی: له‌نیوان جی‌ نو‌یژه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) دیواره‌که‌دا بزنه‌ رییه‌ک هه‌بوو.

(٦٤) فه‌رمان کردن به‌رووکردنه قبیله

٢٥٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَصَلَّى، وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي نَاحِيَةٍ... وَفِيهِ: ((إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَاسْبِغِ الوُضُوءَ، ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ)). ﴿انظر الحديث: ٢٨٢﴾. [بخاري/ الاستئذان / ٥٨٩٧]

(ابوهریره) (رضی) دهلی: پیاویک هاته مزگهوت و نویتزی کرد، پیغهمبهر (رضی) له سوچیگدا بوو، لهم فهرمووده دا هاتووہ ((ئہگہر هہستای بو نویتزکردن، بهباشی دهستنویتز بگرہ، ئینجا رووبکەرہ قیبلہ ، ئینجا (الله اکبر) ی نویتز دابهستن بکہ)).

(۶۵) گۆرینی قیبلہ له شامهوه بو مهککه

۲۵۸- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رضی) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (رضی) إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْرًا، حَتَّى نَزَلَتِ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْبَقْرَةِ ﴿۱۴۴﴾ ﴿وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ فَنَزَلَتْ بَعْدَمَا صَلَّى النَّبِيُّ (رضی)، فَأَنْطَلَقَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَمَرَّ بِنَاسٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَهُمْ يُصَلُّونَ، فَحَدَّثَهُمْ بِالْحَدِيثِ، فَوَلُّوا وُجُوهَهُمْ قِبَلَ الْبَيْتِ. [بخاری/ التمني/ ۶۸۲۵]

(براء) کوپی (عازب) (رضی) دهلی: له خزمهت پیغهمبهر دا (رضی) شانزه مانگ نویتزمان رووهو (بهیتول مه قیدیس) دهکرد، ههتا ئهم ئایه تهی سووره تی (البقره) دابهزی ﴿وحيثما كنتم فولوا وجوهكم شطره﴾ کاتی پیغهمبهر (رضی) له نویتز بوویهوه ئایه ته که ی بو دابهزی، پیاویک له وان رویشت تپه ری به لای چه ند که سیگدا له نه نصاره کان نویتزیان دهکرد، ئه وه ی بو گپرانه وه ، ئه وانیش روویان وه رگپرا بو لای که عبه وه.

(۶۶) ئهگەر قامهت کرا ئیتز هیج نویتزیک ناکریت جگه له فهرز

۲۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی)، عَنِ النَّبِيِّ (رضی) قَالَ: ((أَنْتُمْ إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ)).

(ابوهریره) (رضی) دهلی: پیغهمبهر (رضی) فهرموویه تی : ((ئهگەر قامهت کرا ئیتز هیج نویتزیک نابی بکریت جگه له نویتزه فهرزه که)).

(۶۷) ئهگەر قامهت کرا که ی خه ئکی هه ئدهستن بو نویتز

۲۶۰- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی): ((إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي)). [بخاری/ الاذان/ ۶۱۱]

(ابوقتاده) (رضی) دهلی: پیغهمبهر ی خوا (رضی) فهرموویه تی : ((ئهگەر قامهت کرا هه لمهستن ههتا ده مبینن)).

(۶۸) قامهت کردن له کاتیکا نیمام دیته دهرهوه

۲۶۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَ بِلَالٌ يُؤَدِّنُ إِذَا دَحَضَتْ، فَلَمَّا يُقِيمُ حَتَّى يَخْرُجَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) فَإِذَا خَرَجَ أَقَامَ الصَّلَاةَ حِينَ يَرَاهُ.

(جابر کوری (سمره) (رضی الله عنه) دهلی: کاتی خور له ناوه پراستی ناسمان لایدهدا بیلال بانگی دهدا، به لام قامهتی نه ده کرد ههتا پیغه مبهه (رضی الله عنه) [له مال] دهره چوو، هه که پیغه مبهه (رضی الله عنه) ده بیینی قامهتی ده کرد.

(۶۹) رویشتنی نیمام بو خوشوردن له دواوی قامهت

۲۶۲- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ: سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) يَقُولُ: أَقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَقُمْنَا، فَعَدَلْنَا الصُّفُوفَ قَبْلَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى إِذَا قَامَ فِي مِصْلَاهُ قَبْلَ أَنْ يُكَبِّرَ، ذَكَرَ، فَأَنْصَرَفَ، وَقَالَ لَنَا: ((مَكَانَكُمْ)). فَلَمْ نَزَلْ قِيَامًا نُنْتَظِرُهُ حَتَّى خَرَجَ إِلَيْنَا وَقَدْ اغْتَسَلَ، يَنْطَفُ رَأْسُهُ مَاءً، فَكَبَّرَ فَصَلَّى بِنَا. [بخاري/ الفسل/ ۲۵۱]

(ابو مسلم) کوری (عبدالرحمن) کوری (عوف) دهلی: له (ابوهریره) (رضی الله عنه) م بیست دهیوت: قامه تکرا، ههستاین بو نوویژ، ریزه کانمان ریک کرد، پیش نه وهی پیغه مبهه (رضی الله عنه) بیته لامان، کاتی ته شریفی هات چوو شوینی نوویژ کردن، به لام پیشنه وهی ته کبیر بکات بیرى که وته وه گه رایه وه، فه رمووی: ((له جیگای خوتان بن) ئیمه وهستاین له جیگای خومان چاوه ریمان کرد ههتا ته شریفی هاته وه خوی شور دبوو، سه ری ئاوی لیده تکا، ئینجا ته کبیری کردو نوویژی بو کردین)).

(۷۰) ریککردنی ریزه کان

۲۶۳- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَمْسَحُ مَنَاكِبَنَا فِي الصَّلَاةِ وَيَقُولُ: ((اسْتَوُوا وَلَا تَحْتَلِفُوا فَتَحْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِينِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلامِ وَالنُّهَى، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ)). قَالَ أَبُو مَسْعُودٍ: فَأَنْتُمْ الْيَوْمَ أَشَدُّ اخْتِلَافًا.

(ابو مسعود) (رضی الله عنه) دهلی: پیغه مبهه (رضی الله عنه) خوا دهستی دهینا به سهه شانمانداو دهیغه رموو: ((ریک بوهستن جیا جیا مبه بن بادله کاننتان جیاواز نه بیته، با زاناو خاوهن ژیرییه کان نزیک بن لیمه وه، ئینجا نه وا ذیتر له دوا یانه وه ئینجا نه وا ذیتر له دوا یانه وه)) (ابو مسعود) دهلی: به لام نه مپرو ئیوه زیاتر جیاوازن.

(۷۱) خیری ریزی پیشه‌وه

۲۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النَّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَأَسْتَهْمُوا، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهَجِيرِ لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا)). [بخاری/ الاسهام فی الاذان / ۵۹۰]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرموده است: ((نه گهر خه‌ک بیانزانیایه بانگو ریزی یه‌که‌م چیان تیدایه، نه‌گهر ده‌ست نه‌که‌وتایه به تیروپشک نه‌بی، تیروپشکیان بؤده‌کرد، خو نه‌گهر بیانزانیایه له‌زو هاتن بو نویتز چ خیریکی هیه پیش برکییان بؤده‌کرد، نه‌گهر بیانزانیایه له‌نویتی خه‌وتنان و نویتی به‌یاناندا چ خیریکی هیه، نه‌گهر به‌گاگولکیش بویه ده‌هاتن بوی)).

۲۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((خَيْرُ صُفُوفِ الرَّجَالِ أَوْلَهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا. وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أَوْلَهَا)).

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرموده است: ((باشترین ریزی پیاوان ریزی‌یه‌که‌مه، خراپترینیشیان دواریزه، باشترین ریزی ئافره‌تانیش دواریزیانه و، خراپترینیشیان یه‌که‌م ریزیانه)).*

(۷۲) سیواک کردن له‌گهل هه‌موو نویتزیکدا

۲۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ)، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَيَّ الْمُؤْمِنِينَ - وَفِي حَدِيثِ زُهَيْرٍ: عَلَيَّ أُمَّتِي - لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ)). [بخاری/ الجمعة / ۸۴۷]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرموده است: ((نه‌گهر له‌سه‌ر تیمانداران له‌ریوایه‌تیکی‌تردا له‌سه‌ر ئومه‌تم قورس نه‌بویه فه‌رمانم پیده‌کردن که‌له‌گهل هه‌موو نویتزیکدا سیواک بکه‌ن)).

* (نه‌گهر ئافره‌ت له‌مزگه‌وت له‌گهل پیاوان نویتز بکه‌ن، نه‌گهر خویمان به‌ته‌نیا نویتز بکه‌ن، ئه‌موا ریزی یه‌م باشتره).

(۷۳) خیری (ذکر) له گه ل چوونه ناو نوویژ

۲۶۷- عَنْ أَنَسٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَجُلًا جَاءَ فَدَخَلَ الصَّفَّ وَقَدْ حَفَرَهُ النَّفْسُ، فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ. فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) صَلَاتَهُ قَالَ: ((أَيُّكُمْ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ)). فَأَرَمَ الْقَوْمُ، فَقَالَ: ((أَيُّكُمْ الْمُتَكَلِّمُ بِهَا، فَإِنَّهُ لَمْ يَقُلْ بِأَسَاءً)). فَقَالَ رَجُلٌ: جِئْتُ وَقَدْ حَفَرَنِي النَّفْسُ، فَقُلْتُهَا. فَقَالَ: ((لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا)).

(انس) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیاویک بهه ناسه برکی هاتوو چووهریزی نوویژوه، وتی: ((الحمد لله حمدا كثيرا طيبا مباركا فيه) کاتی پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) له نوویژه که ی بوویه وه، فهرمووی: ((کی بوو نه و تهیه ی وت؟ خه لکه که هه موو بیدهنگ بوون، فهرمووی: ((کیتان بوو نه و قسانه ی کرد“ خراپی نه و تووه)) پیاویک وتی: من بووم کاتی هاتم هه ناسه برکیم بوو نه و قسه یه م کرد، فهرمووی: ((چاوم لی بوو دوانزه فریشته پیشپرکییان بوو له سهر نه وه ی که کامیان بهرزی بکاته وه)).

(۷۴) دست بهر زگردنه وه له نوویژا

۲۶۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا قَامَ لِلصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى تَكُونَ حَذْوً مِنْ كَبْرِهِ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَلَمَّا يَفْعَلُهُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ. [بخاری / صفة الصلاة / ۷۰]

(ابن عمر) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) کاتی راده وه ستا بو نوویژ هه ردوو دهستی بهر زده کرده وه هه تا دهگه یشته ناستی شان ی ئینجا ته کبیری ده کرد، کاتی ده یویست رکوع بهریت بهه مان شیوه هه ردوو دهستی بهر زده کرده وه، کاتی له رکوع بهر زده بوویه وه هه مان شتی ده کرد، به لام کاتی له سجود بهر زده بوویه وه وای نه ده کرد.

(۷۵) به چی نوویژ دست پیده کات و به چی کوتایی دیت

۲۶۹- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالْكَبِيرِ، وَالْقِرَاءَةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿ وَكَانَ إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبْهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ، وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَائِمًا، وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ جَالِسًا، وَكَانَ يَقُولُ فِي

كُلُّ رَكَعَتَيْنِ التَّحِيَّةِ، وَكَانَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيُنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى، وَكَانَ يَنْهَى عَنِ عَقْبَةِ الشَّيْطَانِ، وَيَنْهَى أَنْ يَفْتَرِشَ الرَّجُلُ ذِرَاعِيَهُ افْتِرَاشَ السَّبْعِ، وَكَانَ يَخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالتَّسْلِيمِ.

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) دهلی: پیغمبره ری خوا (رضی اللہ عنہ) به ته کبیر نویتز دهست پیده کرد، خویندنیشتی به (الحمد لله رب العالمین) دهست پیده کرد، هرکاتی رکوعی دهبرد سه ری نه زور دائه نه واندو نه زوریش به رزی ده کرده وه له ویهینه دا رایده گرت ، هرکاتی سه ری له رکوع به رزده کرده وه سوجهی نه دهبرد هه تا به ته وای راست ده بوویه وه ، ههروه ها هرکاتی سه ری له سوجهی به رزده کرده وه . سوجهی نه دهبرد هه تا به ریکی داده نیشت، ههروه ها له هه موو دوو رکاتی کا ته حیاتیکی ده خویند، قاچی چه پی له ته حیاتا راده خست و قاچی راستی راده گرت ریگری ده کرد له شیوه دانیشتنی شهیتان [له سه رستمی داده نیشتی و هردوو نه ژنوی به رزده کاته وه دهستیشی له زه ویدا داده نی] ههروه ها ریگری کردوه له وهی دهسته کانی له کاتی سوجه دا تهخت له سه ر زوی راده کیشی و مکو درنده ، نینجا کوتایی نویتز به سه لام دانه وه دهینا .

(۷۶) ته کبیر له نویتزا

۲۷۰- عن أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ، ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرْكَعُ، ثُمَّ يَقُولُ: ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ)). حِينَ يَرْفَعُ صَلْبَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ: ((رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ)). ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَهْوِي سَاجِدًا، ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَسْجُدُ، ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يَفْعَلُ مِثْلَ ذَلِكَ فِي الصَّلَاةِ كُلِّهَا حَتَّى يَقْضِيَهَا، وَيَكْبُرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ الْمَثْنَى بَعْدَ الْجُلُوسِ، ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: إِنِّي لَأَشْبَهُكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). [بخاري/ صفة الصلاة/ ۷۵۶]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: هرکاتی پیغمبره ری خوا (رضی اللہ عنہ) هه لدهستا بو نویتز ، کاتی راده وهستا ته کبیری ده کرد، کاتی رکوعی دهبرد ته کبیری ده کردو دهیفه رموو ((سمع الله لمن حمده)) کاتی راست ده بوویه وه پشستی به رزده کرده وه له رکوع دهیفه رموو: ((ربنا ولك الحمد))، کاتی داده به زی بو سوجه ته کبیری ده کرد، کاتی داده به زی بو سوجهی [دووه م] ته کبیری ده کرد، کاتی سه ری به رزده کرده وه ته کبیری ده کرد نابو و شیویه تا نویتزه که ی ته وای

دهبوو، ههروهه کاتی له ته حیاتی دواى رکاتی دووم هه لده ستایه وه ته کبیری ده کرد. له دوا ییدا (ابوهریره) وتی: نویتزی من له هه مووتان زیاتر له نویتزی پیغه مبهری خوا ده چیت.

(۷۷) ریگری کردن له وهی پیش نیمام بکه وی له ته کبیر و شتی تردا

۲۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُعَلِّمُنَا، يَقُولُ: ((لَا تُبَادِرُوا الْإِمَامَ، إِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا قَالَ: ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾ فَقُولُوا: آمِينَ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ)).
 (ابوهریره) (رضي الله عنه) ده لى: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فیبری ده کردین و ده یفرموو: پیش (نیمام) مه که ون، نه گهر ته کبیری کرد ئیوهش بیکن، نه گهر وتی: ﴿ولا الضالین﴾ بلین (ثامین) نه گهر رکوعی برد ئیوه رکوع بهن، نه گهر وتی: ﴿سمع الله لمن حمده﴾ ئیوهش بلین ﴿ربنا ولك الحمد﴾.

(۷۸) ده بی مه نوم شوین نیمام بکه ویت

۲۷۲- عن أنس بن مالك (رضي الله عنه) قال: سَقَطَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ فَرَسٍ فَجَحَشَ شَقَّهُ الْأَيْمَنُ، فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ نَعُوذُ، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ، فَصَلَّى بِنَا قَاعِدًا فَصَلَّيْنَا وَرَاءَهُ قُعُودًا، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ قَالَ: ((إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا صَلَّى قَاعِدًا فَصَلُّوا قُعُودًا أَجْمَعُونَ)). [بخاري/ الصلاة في ثياب/ ۲۷۱]

(انس) کوری (مالک) (رضي الله عنه) ده لى: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) له ئه سپیک که وته خواره وه لای راستی روو شابوو، ئیمه چووینه خزمه تی بو سهردانی کاتی نویتز هاته پیشه وه، به دانیشتنه وه نویتزی بو کردین، ئیمهش له دوا یه وه به دانیشتنه وه نویتز مان کرد، کاتی نویتزه که ته و او بوو فهرمووی: ((بو یه نیمام دانراوه تا شوینی بکه ون، نه گهر ته کبیری کرد ته کبیر بکه ن، نه گهر سو جده ی برد سو جده بهن، نه گهر بهرز بو یه وه بهرز ببنه وه، نه گهر وتی: ﴿سمع الله لمن حمده﴾ ئیوهش بلین: ﴿ربنا ولك الحمد﴾، ههروهه نه گهر به دانیشتنه وه نویتزی کرد ئیوهش هه مووتان به دانیشتنه وه نویتز بکه ن)).

(۷۹) له نویژا (دهستیک ده خریته سه ردهسته که یتر)

۲۷۳- عن وائل بن حُجرٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ (ﷺ) رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبَّرَ - وَصَفَ هَمَامٌ حَيَالَ أَدْنِيَهُ - ثُمَّ التَّحَفَ بِثَوْبِهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ أَخْرَجَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْبِ ثُمَّ رَفَعَهُمَا، ثُمَّ كَبَّرَ فَرَكَعَ، فَلَمَّا قَالَ: ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) رَفَعَ يَدَيْهِ، فَلَمَّا سَجَدَ سَجَدَ بَيْنَ كَفَيْهِ.

(وائل) کوری (حجر) دهلی: پیغه مبهری خوام (ﷺ) دهیووه کاتی چوته ناو نویژه ووهو ته کبیری کردووه هردوو دهستی بهر زکرتو ته ووه، همام که راویه که یه دهلی: بهر زکردنه ووهی تا ناستی گوچکه ی بووه . ئینجا عه باکه ی پیچاره له خویه ووهو دهستی راستی خستوته سهر دهستی چه پی، کاتی ویستیویه تی رکوع بهریت دهستی له عه باکه ی دهرهیناوه ئینجا بهرزی کردوته ووهو ته کبیری کردووهو رکوعی بردووه ، کاتی فهرموویه تی: ﴿سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ﴾ دهستی بهر زکردوته ووه ، کاتی سوجه شی بردوه له نیوان هردوو له پی دهستی بردوویه تی.

(۸۰) له نیوان ته کبیرو فاتیجه خویندندا چی دهوتریت

۲۷۴- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رضی اللہ عنہ)، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ): أَنَّهُ كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ قَالَ: ((وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ، وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَأَصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ. أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ. اسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ)). وَإِذَا رَكَعَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، خَشَعْتُ لَكَ سَفْعِي وَبَصْرِي، وَمُحْيِي وَعَظْمِي وَعَصْبِي)). وَإِذَا رَفَعَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا بَيْنَهُمَا، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدَ)). وَإِذَا سَجَدَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدْتُ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ)). ثُمَّ يَكُونُ مِنْ آخِرِ مَا يَقُولُ بَيْنَ التَّشَهُدِ وَالتَّسْلِيمِ: ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ،

وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَفْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُوَخَّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ)). وفي الرواية: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا اسْتَفْتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ ثُمَّ قَالَ: ((وَجَّهْتُ وَجْهِي...)) إِلَى آخِرِهِ.

(علی) کوری (ابی طالب) (ﷺ) له پیغهمبهری خواوه بو مان ده گپریته وه که کاتی هه ستاوه بو نوویژ کردن فه رموویه تی : (وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفاً ، وما انا من المشرکین ان صلاتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب العالمین لاشریک له وبذلک امرت وانا من المسلمین) اللهم انت الملك لا اله الا انت، انت ربی وانا عبدک ظلمت نفسی واعترفت بذنبی فاغفر لی ذنوبی جمیعاً، انه لا یغفر الذنوب الا انت واهدنی لاحسن الاخلاق لا یهدی لاحسنها الا انت، واصرف عني سینها لا یصرف عني سینها الا انت لیبیک وسعدیک، والخیر کله فی یدیک ، والشریک لیس الیک، انا بک والیک تبارکت وتعالیت استغفرک واتوجه الیک کاتی رکوعی ده برد ده یفه رموو: (اللهم لک رکعت ، وبک امنت ولك اسلمت خشع لک سمعی وبصری ومخی وعظمی وعصبی) کاتی له رکوع هه لده ستایه وه ده یفه رموو: (اللهم ربنا لک الحمد ملء السموات وملء الارض وملء ما بینهما ، وملء ماشئت من شیء بعد کاتی سوجهی ده بر ده یفه رموو: (اللهم لک سجدت وبک امنت ولك اسلمت ، سجد وجهی للذی خلقه وصوره وشق سمعه وبصره تبارک الله احسن الخالقین) ئینجا له کو تایی ته حیاتداوه پییش سه لام دانوه ده یفه رموو: (اللهم اغفر لی ما قدمت وما اخرت وما اسررت وما اعلنت وما اسرقت، وما انت اعلم به منی ، انت المقدم وانت المؤخر لا اله الا انت (له ریوایه تیکیشدا پیغهمبهری خوا) (ﷺ) کاتی دهستی ده کرد به نوویژ ته کبیری ده کردو ده یفه رموو: (وجهت وجهی) تا کو تایی .

(۸۱) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ نَاشِکْرًا نَهْ کَرْدَنَ لَهْ نَوِیژْدَا

۲۷۵- عَنْ أَنَسٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ (رضی اللہ عنہم)، فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقْرَأُ ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾. [بخاری/ صفة الصلاة/ ۷۱۰]

(انس) (رضی اللہ عنہ) ده لی: له خزمهت پیغهمبهری خوا (ﷺ) ابوبکرو عمرو عثمان (رضی اللہ عنہم) نوویژم کردوو گویم له که سیان نه بووه (بسم الله الرحمن الرحيم) بخونین.

(۸۲) له باره ی (بسم الله الرحمن الرحيم) هوه

۲۷۶- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَغْفَى إِغْفَاءً، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا، فَقُلْنَا: مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((أُنزِلَتْ عَلَيَّ آتِفًا سُورَةٌ، فَقَرَأْتُ: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوْثَرَ. فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحِرْ. إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾. ثُمَّ قَالَ: أَتَدْرُونَ مَا الْكُوْثَرُ)). فَقُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ((فَإِنَّهُ نَهَزَ وَعَدَنِيهِ رَبِّي (ﷻ))، عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ، هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، آتِيَتْهُ عِدَدُ النُّجُومِ، فَيُخْتَلَجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ، فَأَقُولُ: رَبِّ إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي، فَيَقُولُ: مَا تَدْرِي مَا أَحَدَّثْتَ بَعْدَكَ.

(انس) (رضي الله عنه) دهلی جاریکیان پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) له ناواماندا بوو، سووکه خهویکی کردوو، ئینجا سهری به دهم زه رده خه نه وه بهر زکرده وه، ئیمهش وتمان بوچی پیده که نیت نهی پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فهرمووی: ((نا ئیستا سووره تیکم بو دابه زیوه، خویندی هوه وه فهرمووی: ﴿بسم الله الرحمن الرحيم انا اعطيناك الكوثر فصل لربك وانحر ان شانئك هو الابتر﴾ ئینجا فهرمووی: ((ایا دهزانن (کوثر چییه؟)) وتمان: خوا و پیغه مبهره که ی باشت دهزانن، فهرمووی: ((روباریکه په روه ردگارم به لینی پیداوم، خیری زوری له سه ره، ههوزیکه له روزی قیامه تدا ئوممه تم دینه سهری، جامه کانی به نه ندازه ی ژماره ی نه ستیره کانه، خه لکیک دابه برن لییان، منیش ده لیم: په روه رگار نه وه له ئوممه تی منه، نه ویش ده فهرموویت: تو نازانی دوا ی تو چییان داهیناوه)).

(۸۳) (ام القرآن) واته (فاتحة) له نوویژدا خویندنی واجبه

۲۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ - ثَلَاثًا - غَيْرَ تَمَامٍ)). فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: أَقْرَأُ بِهَا فِي نَفْسِكَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((قَالَ اللَّهُ (ﷻ): قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ لِعَبْدِي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ قَالَ اللَّهُ (ﷻ) ﴿تَعَالَى﴾: حَمْدِي عَبْدِي. وَإِذَا قَالَ: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ قَالَ اللَّهُ (ﷻ) ﴿تَعَالَى﴾: أَتْنِي عَلَيَّ عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: ﴿مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ﴾ قَالَ اللَّهُ: مَجْدُنِي عَبْدِي - وَقَالَ مَرَّةً: فَوُضَّ إِلَيَّ عَبْدِي - فَإِذَا قَالَ: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ قَالَ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ. فَإِذَا قَالَ:

﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ.

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) فہرموویہ‌تی: ((ہرکھس نویتز بکات (ام القرآن) ی تیانہ خوینی ئہوہ نویتزہ‌کھی ناتہ‌واوہ، ناتہ‌واوہ ، ناتہ‌واوہ ، کہموکوری تیدایہ)) جابہ (ابوهریره) وترا: ئیمہ له‌پشت ئیمامہ‌وہین؟ وتی: له‌دلی خوتدا بیخوینہ من له‌پیغهمبهری خواہم (رضی اللہ عنہ) بیستوہ فہرموویہ‌تی: ((خوای گہورہ فہرموویہ‌تی : نویتز له‌نیوان خوم و بہندہ‌کھما کردوہ بہ‌دووبہ‌شہوہ، بہندہ‌کھس داوای چی کرد دہیدہ‌می، ہہرکاتی وتی: (الحمد لله رب العالمين) خوای گہورہ دہفہرموویت: بہندہ‌کھم سوپاسی کردم، ہہرکاتی وتی: (الرحمن الرحيم) خوای گہورہ دہفہرموویت: بہندہ‌کھم ستایشی کردم، ہہرکاتی وتی: (مالک يوم الدين) خوا دہفہرموویت: بہندہ‌کھم گہورہ و مہزن سہیری کردم جاریکیش فہرمووی: بہندہ‌کھم ہہموشتیکی خوئی دایہ دہست من کاتی وتی: (اياك نعبد و اياك نستعين) دہفہرموویت: ئہمہ له‌نیوان من و بہندہ‌کھمدایہ، بہندہ‌کھم چی بوویت بوئی دہکھم . کاتی وتی: ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ دہفہرموویت: ئہمہ تاییہ‌تہ بہ‌بہندہ‌کھم داوای چیش بکات بوئی دہکھم.

(۸۴) چی دہتوانی ئہوہ بخوینی

۲۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ)، فَرَدَّ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) السَّلَامَ، قَالَ: ((ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ)). فَرَجَعَ الرَّجُلُ فَصَلَّى كَمَا ﴿كَانَ﴾ صَلَّى، ثُمَّ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ (رضی اللہ عنہ) فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ): ((وَعَلَيْكَ السَّلَامُ)). ثُمَّ قَالَ: ((ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ)). حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ الرَّجُلُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَحْسِنُ غَيْرَ هَذَا، عَلَّمَنِي. قَالَ: ((إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا)). [انظر الحديث: ۲۶۱].

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغهمبهری خواہم (رضی اللہ عنہ) ہاتہ مزگہوت، له‌وکاتہ‌دا پیاویکیش ہاتہ مزگہوت و نویتزی کرد، ئینجا ہاتہ خزمہ‌تی پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ)

سهلامی لیگرد، پیغهمبهر (ﷺ) وهلامی سهلامهکھی دایهوهو فہرمووی:
بگہرپرہوہ نویژہکھت بکہ چونکہ تو نویژت نہکردوہ، پیاوہکہ گہرایہوہو
نویژمکھی کردوہ ئینجا ہاتہوہ خزمہت پیغهمبهر (ﷺ) سهلامی لیگرد .
پیغهمبهر (ﷺ) فہرمووی: سهلامیش لہسہر تو))، ئینجا فہرمووی: بگہرپرہوہ
نویژہکھت بکہرہوہ، چونکہ تو نویژت نہکردوہ)) ہتاسی جار ئہمھی کرد
پیاوہکہ وتی: سویند بہوہی بہہق توئی ناردوہ ، لہوہ باشتر نازانم، فیرم
بکہ. فہرمووی: ((ئہگہر ہستای بو نویژتہکبیر بکہ، چہندہت بو دہکری
قورئان بخوینہ، ئینجا رکوع ببہو بوہستہو لہجوولہ بکہوہ، ئینجا بہرزبہرہوہ
ہمتاریک رادہوہستیت، ئینجا سوجدہ ببہو بوہستہو لہجوولہ بکہوہ ، ئینجا
بہرز ببہرہوہ تادادہنیشیت و لہجوولہ دہکہریت ئینجا لہہموو نویژہکھتدا بہم
شینوہ بکہ)).

(۸۵) خویندن لہدوای ئیمامہوہ

۲۷۹۔ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (ؓ) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) صَلَاةَ
ظَهْرٍ أَوْ الْعَصْرِ، فَقَالَ: ((أَيْكُمْ قَرَأَ خَلْفِي بِسَبْحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى)). فَقَالَ رَجُلٌ:
تَا. وَلَمْ أُرِدْ بِهَا إِلَّا الْخَيْرَ، قَالَ: ((قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ بَعْضَكُمْ خَالَجِنِيهَا)).
(عمران کوری(حصین) (ﷺ) دہلی: پیغهمبہری خوا (ﷺ) نویژی نیوہرؤ یا
عسری بو کردین، فہرمووی: ((کیتان لہپیشمہوہ (سبح اسم ربك الاعلى)ی
خویند پیاویک وتی: من ، ہیچ مہبہستم نہبوو خیر نہبی، فہرمووی: ہست
ہکمہ ہندیکتان خہریکن نویژہکھم لیتیک دہدن)).

(۸۶) الحمد لله و ئامین کردن

۲۸۰۔ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ؓ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا،
فَبِئْتُهُ مَنْ وَاَفَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)). قَالَ ابْنُ شِهَابٍ:
كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((أَمِينَ)). ﴿بخاري/ صفة الصلاة/ ۷۴۷﴾
(ابوہریرہ) (ﷺ) دہلی: پیغهمبہری خوا (ﷺ) فہرمووی: ((ئہگہر ئیمام ئامینی
کرد ئیوہش بیکن، ہہرکامتان ئامینہکھی لہگہل ئامینی فریشتہکاندا یہک
بگرت خوا لہگوناہہ رابوردوہکانی خوشدہبیئت)) (ابن شہاب) دہلی:
پیغهمبہری خواش (ﷺ) ئامینی دہکرد)).

(۸۷) خویندن له نویتزی به یانیدا

۲۸۱- عَنْ سَمَكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ (رضي الله عنه) عَنْ صَلَاةِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: كَانَ يُخَفِّفُ الصَّلَاةَ، وَلَا يُصَلِّي صَلَاةَ هَوْلَاءَ. قَالَ: وَأَنْبَأَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ بِ﴿ق. وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ وَنَحْوَهَا.

(سماک) کوری (حرب) دهلی: له (جابر) کوری (سمره) م پرسی له باره ی نویتزی پیغه مبهروهه (رضي الله عنه) وتی: نویتزه کانی به کورتی ده کرد ، نویتزی نائه وانسه نه ده کرد [واته: نه وانسه ی زور دریتیان ده کردهه] دهلی: ناگاداری کردم که پیغه مبهره (رضي الله عنه) له نویتزی به یانیدا ((ق ، والقران المجید) و وینه ی نهوی ده خویند.

(۸۸) خویندنی قورن ان له نویتزی نیوه روو عه سر

۲۸۲- أَبِي قَتَادَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) يُصَلِّي بِنَا، فَيَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ: الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ، وَيَسْمَعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا، وَيَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ. (بخاري/ صفة الصلاة/ ۷۴۵)

(ابوقتاده) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) نویتزی بو ده کردین له نیوه روو عه سر دا له دوو رکاتی یه که مدا فاتحه و سووره تیکی ده خویند جار جار نایه ته که ی هدا به گویماندا، له دوو رکاتی دوايشدا فاتحه ی ده خویند.

۲۸۳- عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الظُّهْرِ: فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ قَدْرَ ثَلَاثِينَ آيَةً، وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ قَدْرَ خَمْسِ عَشْرَةَ آيَةً، أَوْ قَالَ: نِصْفَ ذَلِكَ. وَفِي الْعَصْرِ: فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ: فِي كُلِّ رَكْعَةٍ قَدْرَ قِرَاءَةِ خَمْسِ عَشْرَةَ آيَةً، وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ قَدْرَ نِصْفِ ذَلِكَ.

(ابو سعید الخدری) دهلی: پیغه مبهره (رضي الله عنه) له نویتزی نیوه روو دا، له دوو رکاتی یه که مدا، له هر رکاتی کدا نه ندازه ی سی نایه تی ده خویند، له دوانه که ی تریشدا نه ندازه ی پانزه نایه تی یا دهلی: نیوه ی نهو له عه سریشدا له دوو رکاتی یه که مدا، له هر رکاتی کدا نه ندازه ی پانزه نایه تی ده خویند، له دوانه که ی تر دا نیوه ی نهو.

(۸۹) خویندن له نویژی شیواندا

۲۸۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی) قَالَ: إِنَّ أُمَّ الْفَضْلِ بِنْتَ الْحَارِثِ سَمِعَتْهُ وَهُوَ يَقْرَأُ ﴿وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا﴾ فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ، لَقَدْ نَكَّرْتَنِي بِقِرَاءَتِكَ هَذِهِ السُّورَةَ، إِنَّهَا لِأَخْرَمَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقْرَأُ بِهَا فِي الْمَغْرِبِ. [بخاری / صفة الصلاة / ۷۲۹]

(ابن عباس) (رضی) دهلی: (ام الفضل) کچی (الحارث) گوئی له (ابن عباس) بوو که سووره تی ﴿والمرسلات عرفا﴾ ده خویند ، نه ویش وتی: رۆله گیان ، به خویندنی ئەم سوورده ته نه وهت بیرخستمه وه که نه وه دواين سوورده ت بوو که له پیغه مبهرم بیستوه له نویژی شیواندا خویندویه تی.

(۹۰) خویندن له نویژی خه وتناندا

۲۸۵- عَنْ جَابِرٍ (رضی) قَالَ: كَانَ مُعَاذٌ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (ﷺ)، ثُمَّ يَأْتِي فِيَوْمَ قَوْمِهِ، فَصَلَّى لَيْلَةَ مَعَ النَّبِيِّ (ﷺ) الْعِشَاءَ، ثُمَّ أَتَى قَوْمَهُ فَأَمَّهُمْ، فَافْتَتَحَ بِسُورَةِ الْبَقْرَةِ، فَأُحْرَفَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ، ثُمَّ صَلَّى وَحْدَهُ وَأُنْصِرَفَ. فَقَالُوا لَهُ: أُنَافَقْتَ يَا قُلَانُ. قَالَ: لَنَا وَاللَّهِ، وَلَيَأْتِيَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَلَا خَيْرَ لَهُ. فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا أَصْحَابُ نَوَاضِحٍ، نَعْمَلُ بِالنَّهَارِ، وَإِنَّ مُعَاذًا صَلَّى مَعَكَ الْعِشَاءَ، ثُمَّ أَتَى فَافْتَتَحَ بِسُورَةِ الْبَقْرَةِ. فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَيَّ مُعَاذٍ، فَقَالَ: ((يَا مُعَاذُ أَفَتَأْنُ أَنْتَ؟ أَقْرَأُ بِكَذَا﴾ ﴿و﴾ أَقْرَأُ بِكَذَا)) قَالَ سَفِيَانُ: فَقُلْتُ لِعَمْرٍو: إِنَّ أَبَا الرَّبِيعِ حَدَّثَنَا عَنْ جَابِرٍ أَنَّهُ قَالَ: ((أَقْرَأُ: ﴿وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا﴾ ﴿وَالضُّحَى﴾ ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى﴾ ﴿وَسَبَّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾. فَقَالَ عَمْرٍو: نَحْوَ هَذَا. [بخاری / الجماعة والامامة / ۶۶۸]

(جابر) (رضی) دهلی: (معان) نویژی له خزمه ت پیغه مبهردا ده کردو ئینجا دههات ئیمامه تی بو قه ومه که ی ده کرد، شه ویکیان نویژی خه وتنی له خزمه ت پیغه مبهردا (رضی) کرد ئینجا هات بو ناو قه ومه که ی و ئیمامه تی بو کردن، به سووره تی (البقرة) دهستی پیکرد، پیاویک ﴿له ریزه که یدا﴾ سه لامی دایه وه ، ئینجا به ته نها نویژی کردو چوو ده ره وه، پیمان وت: تو دوو روویت کرد نه ی فلان ، وتی: نه به خوا، دهیشچه خزمه ت پیغه مبهری خوا ناگاداری ده که م، هات بو خزمه ت پیغه مبهرو (رضی) وتی: نه ی پیغه مبهری خوا (رضی) ئیمه خاوه نی وشتری ئاودیرین به روژدا کارده که یین، معان نویژی خه وتنی له خزمه ت به ریزتاندا کردوو، ئینجا هات بو لای ئیمه و به سووره تی (البقرة) دهستی پیکرد،

پیغمبر (ﷺ) رووی کرده (معاذ) فرموی: ((ئهی معاذ ئایا تو خهک تاقیده که یتوه؟ نه وه بخوینه ، نه وه بخوینه)).

سفیان دهلی: به (عمرو) م وت: (ابوزیر) له (جابر) وه بوی گیراینه وه که فرموی ته: ﴿والشمس وضحاها﴾ و ﴿والضحی﴾ و ﴿واللیل اذا یغشی﴾ و ﴿سبح اسم ربک الاعلی﴾ بخوینه ﴿عمرو﴾ وتی: شتیک لهم جوړهی فرموی.

(۹۱) ریگری کراوه له پیش که وتن له نیمام له رکوعو سجوددا

۲۸۶- عَنْ أَنَسٍ (رضی) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ذَاتَ يَوْمٍ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا ﴿بِوَجْهِهِ﴾ فَقَالَ: ((أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّي إِمَامُكُمْ، فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ وَالرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ وَلَا بِالْقِيَامِ وَلَا بِاللِّائِصِرَافِ، فَإِنِّي أَرَاكُمْ ﴿من﴾ أَمَامِي وَمَنْ خَلْفِي)). ثُمَّ قَالَ: ((وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُمْ لَضَحَكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا)). قَالُوا: وَمَا رَأَيْتُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((رَأَيْتُمُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ)).

(انس) (رضی) نهلی: روژیکیان پیغمبر خوا (ﷺ) نویتز بوی ده کردین ، که له نویتز بووی وه رووی تیکردین و فرموی: ((ئهی خه لکینه من (نیمام) ی ئیوه نه له رکوع و نه له سجود و نه له هه لسانه وه داو و نه له سه لامدانه وه دا پیشم مه که ون، من له پیشه وه له دواشمه وه ده تانبینم، ئینجا فرموی: سویند به وه ی گیانی موحه مدهی به دهسته نه گهر نه وه ی من دیومه ئیوه ببینن که م پیده که نن و زور ده گرین)) ، وتیان: چیت دیوه نه ی پیغمبر خوا ؟ فرموی: ((به هشت و دوزه خم دیوه)).

(۹۲) ریگری له سه ره زکردنه وه له پیش نیمامه وه

۲۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَا يَأْمَنُ الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ فِي صَلَاتِهِ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ صُورَتَهُ فِي صُورَةِ حِمَارٍ)). [بخاری/ الجماعة والامامة / ۶۵۹]

(ابوهریره) (رضی) دهلی: پیغمبر خوا (ﷺ) فرموی ته: ((ئهمین و دنیا نه بی نه وه که سه ی له پیش نیمامه وه سه ی به زده کاته وه له نویتز که یدا که خوا شیوه نه گوړیتنه سه شیوه ی گویدریتز)).

(۹۳) دهست خستنه سهر نهژنوو سرینهوهی فهرموودهی پیشوو

۲۸۸. عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: صَلَّيْتُ إِلَى جَنْبِ أَبِي، قَالَ: وَجَعَلْتُ يَدَيَّ بَيْنَ رُكْبَتَيْ، فَقَالَ لِي أَبِي: اضْرِبْ بِكَفَيْكَ عَلَى رُكْبَتَيْكَ، قَالَ: ثُمَّ فَعَلْتُ ذَلِكَ مَرَّةً نَحْرَى فَضْرَبَ يَدَيَّ، وَقَالَ: إِنَّا نُهَيِّنَا عَنْ هَذَا، وَأَمَرْنَا أَنْ نَضْرِبَ بِالْأُكْفِ عَلَى الرُّكْبِ. [بخاري/ صفة الصلاة/ ۷۰۷]

(مصعب) کوری (سعد ﴿ بن ابی وقاص ﴾) دهلی: لهته نیشت باو کمه وه نویژم دهکرد، وتی: ههردوو دهستم خسته نیوان نهژنوکانم باو کم وتی: دهست بخهه سهر نهژنوکانت، وتی: جاریکی تریش ههروام کرد، نینجا کیشای بهدهستماو وتی: ئیمه ریگریمان لیکراوه کهئاوا بکهین فهرمانمان پیکراوه کهدهستمان بخهینه سهر نهژنومان.

(۹۴) نهوهی له رکوعو سجوددا دهوتریت

۲۸۹. عَنْ عَائِشَةَ (رض) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَكْتُرُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ: ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)). يَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ. [بخاري/ صفة الصلاة/ ۷۸۴]

(عائشه ر.ض) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) له رکوعو سجوده کانیا زورجار بهیفه رموو: ((سبحانک اللهم ربنا وبحمدک، اللهم اغفر لی)). واته: ((پاکوی و بیگهردی و بیهاوه لی بو تو نهی خویه، پهروهردگاری ئیمه ی، شوکرو سوپاست نه کهم، نهی خویه لیم خوش ببه)).

(۹۵) ریگری له قورئان خویندن له رکوعو سجوددا

۲۹۰. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رض) قَالَ: كَشَفَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) السَّتَارَةَ، وَالنَّاسُ صُفُوفٌ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ (رض)، فَقَالَ: ((أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مَبَشَرَاتِ النَّبُوءَةِ إِلَّا الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ، يَرَاهَا الْمُسْلِمُ أَوْ تُرَى لَهُ، أَلَا وَإِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا نَوْ سَاجِدًا، فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظَّمُوا فِيهِ الرَّبَّ عَزَّ وَجَلَّ، وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِّنْ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ)).

(ابن عباس) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) په رده که ی لادا، له وکاته دا خه لکی له دوا ی (ابوبکر) هوه ریز بوون، فهرمووی: ((نه ی خه لکینه هیچ

بهشی نونز (۵)

لهمزده كانی پیغمبرایه تی نه ماوه جگه له خهونی چاك، موسلمان ده بیینی،
یان پیومی دمبیریت، نایا نازانن من (نه می) م لیکراوه که له رکوع و سجوددا
قورئان بخوینم ، له رکوعدا په روردگاری تیدا به گه ورو مه زن رابگرن،
له سوجه شدا کوشش بکن له دوعاو پارانوهدا، شایانی نه وه یه لیټان
وهریگرت)).

(۹۶) کاتی هه ستانه وه له رکوع چی دهوتریت

۲۹۱- عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ
الرُّكُوعِ قَالَ: ((رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مَلَأَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا، وَمَلَأَ مَا شِئْتَ
مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ - وَكُلْنَا لَكَ عَبْدًا - لَنَا مَانِعٌ
لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَنَا مُعْطِيٌّ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ)).

(ابو سعید الخدری) (رضي الله عنه) دهلی: کاتی پیغمبری خوا (رضي الله عنه) سهری له رکوع
به رزده کرده وه دهیفرموو: نهی په روردگارمان سوپاس بو تو پر
به ناسمانه کان و زهوی و نیوانیان، ههروهه پری هرچی ده ته وی، ته نه تو
شایانی سوپاس و شکو مه ندیت و هه موو بندهی توین، نه وهی تو نه یه دیت
کهس ناتوانی بیگریته وه، نه وهی تو نه یه دی کهس ناتوانی بییدات خاوه ن پله
سوودی نه، پله و پایه له تو وهیه.

(۹۷) خیری سوجه و هاندان بو زور سوجه بردن

۲۹۲- عن معدان بن أبي طلحة اليعمری قال: لَقِيتُ ثوبانَ مولى رسولِ الله
(صلى الله عليه وسلم). فَقُلْتُ: أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ أَعْمَلُهُ يُدْخِلُنِي اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ، أَوْ قَالَ: قُلْتُ: بِأَحَبِّ
الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ. فَسَكَتَ، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَسَكَتَ، ثُمَّ سَأَلْتُهُ الثَّلَاثَةَ فَقَالَ: سَأَلْتُ عَنْ
ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: ((عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَإِنَّكَ لَأَنْتَ سَجْدُ لِلَّهِ
(صلى الله عليه وسلم) سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةٌ)). قَالَ مَعْدَانُ: ثُمَّ
لَقِيتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ لِي مِثْلَ مَا قَالَ لِي ثُوبَانُ.

(معدان) کوری (طلحة اليعمری) دهلی: گه یشتم به ثوبانی کارگوزاری
پیغمبری خوا (وتم): کاریکم پی بلی که بیکه مو به وه خوا بمخاته به هه شته وه،
یا وتم: خو شه ویسترین کار لای خوا، (ثوبان) بیدهنگ بوو، ئینجا لیم پرسیه وه،
هر بیدهنگ بوو، ئینجا بو جاری سییه م لیم پرسیه وه، وتی: له وباریه وه
له پیغمبری خوا (رضي الله عنه) پرسیه وه فرموویه تی: سوجه ی زور ببه بو خوی

گه وره، تو هر سوجهیهك كه دهیبهیت بو خوا ئه و بهوه پلهیه (بهرزت دهكاتوه، گوناهیكیشت لی كهم دهكاتوه) (معدان) دهلی: دواپی گه یشتم به (ابودرداء) هه مان پرسیارم لیكرد ئه ویش هه مان وه لآمی (ثوبان) ی دامه وه .

(۹۸) پارانه وه له سوجه دا

۲۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ)). [بخاري/ صفة الصلاة / ۷۷۹]

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فهرموویه تی: ((نزیکترین کاتی بهنده له پهروه رگاریه وه، کاتی سوجه بردنیه تی، که واته زور بیارینه وه تیایا)).

(۹۹) له سه ر چه ند ئه ندام سوجه ده بریت

۲۹۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمٍ: الْجَبْهَةَ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ - وَالْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ، وَلَا تَكْفِتِ الثِّيَابُ وَلَا الشَّعْرُ)).

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فهرموویه تی: ((فهرمانم پیکراوه که له سه ر چه وت ئیسقان سوجه بهرم، ته ویل [ناوچاوا] به ده ست تاماژهی بولوتیشی کرد هه ردوو ده ستو هه ردوو ئه ژنو، په نجه کانی هه ردووی نه جل و نه قژیشت لول ناکه م [له نوویژدا]).

(۱۰۰) ریکی له سوجه دا و بهر زکردنه وه ی ئه نیشکه کان

۲۹۵- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا يَبْسُطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعِيَهُ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ)). [بخاري / بهرگی ۲ ۱۱۸ لا اقتران النیرین لا ۱۴]

(انس) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا فهرموویه تی: ((له سوجه دا ریکو راست بن، باکه ستان قوله کانی رانه خات وه کو چوئن سه گ رایده خات)).

(۱۰۱) دوور خستنه وه ی قول له له ش

۲۹۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ ابْنِ بُحَيْنَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ إِذَا سَجَدَ فَرَجَّ يَدَيْهِ عَنْ إِبْطِيهِ حَتَّىٰ إِنِّي لَأَرَىٰ بَيَاضَ إِبْطِيهِ. [بخاري/ الصلاة في ثياب/ ۲۸۲]

(عبدالله) کوری (مالک) کوری (بجینه) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) کاتی سوجه ی ده برد هه ردوو قوولی له بن بالی دوور ده سخته وه هه تا من سپیایی بن بالیم ده بیینی.

(۱۰۲) دانیشتن له سه ره هردووی

۲۹۷. عن طاوساً قال: قلنا لابن عباس (ع) في الإقعاء على القدمين؟ فقال: هي السنة، قلنا (له): إنا نراه جفاء بالرجل؟ فقال ابن عباس: بل هي سنة نبيك (ص).

(طاوس) دهلی: پرسیمان له (ابن عباس) (ع) له بارهی دانیشتن له سه ره هردووی پارتهی پی؟ وتی: سوننه ته، پیمان وت: ئیمه وایده بینین که زحمه ته؟ به لام (ابن عباس) وتی: به لکو سوننه تی پیغه مبره که ته (ع) [مه به ست دانیشتنی نیوان هردووی سوجه که یه].

(۱۰۳) ته حیات له نوویژدا

۲۹۸- عن حطان بن عبد الله الرقاشي قال: صليت مع أبي موسى الأشعري (ع) صلاة، فلما كان عند القعدة قال رجل من القوم: أقرت الصلاة بالبر والركاة، قال: فلما قضى أبو موسى الصلاة وسلم انصرف، فقال: أيكم القائل كلمة كذا وكذا؟ قال: فأرم القوم، ثم قال: أيكم القائل كلمة كذا وكذا؟ فأرم القوم، فقال: لعلك يا حطان قلتها؟ قال: ما قلتها، ولقد رهبت أن تبكعني بها، فقال رجل من القوم: أنا قلتها، ولم أرد بها إلا الخير، فقال أبو موسى: أما تعلمون كيف تقولون في صلاتكم، إن رسول الله خطبنا، فبين لنا سنتنا، وعلمنا صلاتنا فقال: ((إذا صليتم فأقيموا صفوفكم، ثم ليؤمكم أحدكم، فإذا كبر فكبروا، وإذا قال: «غير المغضوب عليهم ولا الضالين» فقولوا: آمين، يجبكم الله، فإذا كبر وركع فكبروا واركعوا، فإن الإمام يركع قبلكم ويرفع قبلكم، فقال رسول الله (ص): فتلك بتلك، وإذا قال: سمع الله لمن حمده، فقولوا: اللهم ربنا لك الحمد، يسمع الله لكم، فإن الله تبارك وتعالى قال على لسان نبيه (ص): سمع الله لمن حمده، وإذا كبر وسجد فكبروا وأسجدوا، فإن الإمام يسجد قبلكم، ويرفع قبلكم، فقال رسول الله (ص): فتلك بتلك، وإذا كان عند القعدة فليكن من أول قول أحدكم: التحيات الطيبات الصلوات لله، السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين، أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً عبده ورسوله)).

((حطان) كورى (عبدالله الرقاشى) دهلى: له گهل (ابو موسى الاشعري) دا نويز نيم كرد، كاتى كاتى دانيشتن هات پياويك لهو خه لكه وتى: نويز كراوه بهاو تاي چاكو زهكات. دهلى: كاتى (ابوموسى) له نويز كهى بوويه وه سهلامى دايه وه ، وتى: كيتان بوو قسه يه كى ناواوئاواي كرد؟ خه لكه كه هموو بيدهنگ بوون كهس وه لامى نه دايه وه، ئينجا وتى: كيتان بوو قسه يه كى ناواوئاواي كرد؟ خه لكه كه بيدهنگ بوون و كهس وه لامى نه دايه وه بويه وتى: نهى (حطان) له وانيه تو و تببنت؟ وتى: نه موتوه ، دهترسام سه رزه نشتم بكهيت.

پياويك لهو خه لكه وتى: من بووم وتم ، مه به ستيشم تهنها خير بوو، (ابو موسى) وتى: نازانم له نويزه كانتانا چي دهلين، پيغه مبهري خوا (ﷺ) وتارى بو دايين و سوننه ته كاني بووون كردينه وه، نويزه كاني فير كردين و فرموى: ((نه گهر نويزتان كرد ريزه كانتان ريك بكن، نه گهر وتى: ((غير المغضوب عليهم ولا الضالين) بلين: امين ، خواي گه وه نزاتان گيرادهكات. نه گهر ته كبرى كرد ته كبر بكن و ركوع ببهن، نيمام له پيش ئيوه وه ركوع ده بات و له پيش ئيوه شه وه به رزده بيته وه فرموى: نه مه يان به وه (نه م پيشكه وتنه بهودا كه وتنه) * نه گهر وتى: (سمع الله لمن حمده) بلين: (اللهم ربنا لك الحمد) خوا ليتان ده بيستى، چونكه خواي گه وه له سه رزمانى پيغه مبه ره كهى (ﷺ) فرمويه تى: (سمع الله لمن حمده) ئينجا نه گهر ته كبرى كردو سوجه ي برد، نيوش ته كبر بكن و سوجه ببهن، چونكه نيمام له پيش ئيوه وه سوجه ده بات، له پيش ئيوه شه وه به رزده بيته وه، ئينجا پيغه مبهري خوا (ﷺ) فرموى: نه مه شيان به وه، ئينجا نه گهر له دانيشتن بوو بايه كه م قسه ي هه ريه كيكتان : (التحيات لله والصلوات لله، السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته ، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين ،، اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله).

٢٩٩- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُعَلِّمُنَا التَّشَهُدَ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ، فَكَانَ يَقُولُ: ((التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ

* نه وهنده ي نيمام پيشده كهويت نويزه گه ره كان دوا ده كمن له مه لسو كه وتا.

الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)). وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ رُمْحٍ: كَمَا يُعَلِّمُنَا الْقُرْآنُ ﴿﴾.

(ابن عباس) (رض) دهلی: پیغمبهری خوا (رض) ته حیاتی فیرده کردین وهکو فیری سوورته تی قورئانمان بکات، دهیفرموو: (التحیات المبارکات والصلوات الطیبات لله، السلام علیک ایها النبی ورحمة الله وبرکاته ، السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین ، أشهد أن لا اله الا الله وأشهد أن محمداً رسول الله) .

(۱۰۴) له نويزا په نا له چی ده گيریت

۳۰۰- عن عائشة (رض) زَوْجِ النَّبِيِّ (رض): أَنَّ النَّبِيَّ (رض) كَانَ يَدْعُو فِي الصَّلَاةِ: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ وَالدَّجَالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ)). قَالَتْ: فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ: مَا أَكْثَرَ مَا تَسْتَعِيدُ مِنَ الْمَغْرَمِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: ((إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا غَرِمَ حَدَّثَ فَكَذَّبَ، وَوَعَدَ فَأَخْلَفَ)). [بخاري/ صفة الصلاة / الدعاء قبل السلام / ۷۹۸].

(عائشه) (رض) هاوسهری پیغمبهری خوا (رض) دهلی: پیغمبهر (رض) له نويزا ده پارایه وه : خوايه من په ناده گرم به تو له سزای گوړو له فیتنه ی جه جال و، په ناده گرم به تو له فیتنه ی ژيان و مردن، خوايه په ناده گرم به تو له ههرشتی تووشی گونا هم بکات، له قهرزیک که نادریتته وه عائشه دهلی: یه کی و تی (نه ی پیغمبهری خوا) بو ئه وه نده په نا ده گری له قهرزای؟ فه رموی: ((پیاو نه گهر قهرزاربوو قسه دهکات و درودهکات، به لئین ده دات و نایباته سه)).

(۱۰۵) نزا له نويزدا

۳۰۱. عَنْ أَبِي بَكْرٍ (رض): أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ (رض): عَلَّمَنِي دُعَاءَ أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي. فَقَالَ: ((قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَبِيرًا - وَقَالَ قُتَيْبَةُ: كَثِيرًا - وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ)). [بخاري/ قوله تعالى: ﴿وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ ۶۹۵۳].

(ابوبکر) (رض) دهلی: وتم به پیغمبهری خوا (رض) نزایه کم فیریکه له نويزه کانا بیلیم، ئه ویش فه رموی: (اللهم اني ظلمت نفسي ظلماً كبيراً - قتيبه دهلی: - كثيراً ولا يغفر الذنوب الا انت ، فاغفر لي مغفرة من عندك ، وارحمني ، انك انت الغفور الرحيم) واته: خوايه گیان من سته میکی زوړو

گھورہم لہ خویم کردووہ کہ سیش لہ گوناہ خویشنا بیئت جگہ لہ تو ، دہ خووت لیہم خوش ببہو بہ زہیبت پیما بیئہوہ ، تہنا تو لیبوردهو میہرہ بانئ .

(۱۰۶) نہ فرین کردن لہ شہیتان لہ نویژاو پہناگرتن بہ خوا لیہ

۳۰۲۔ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَسَمِعَنَاهُ يَقُولُ: ((أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ)). ثُمَّ قَالَ: ((الْعَنُكَ بِلِغْنَةِ اللَّهِ)). ثَلَاثًا وَبَسَطَ يَدَهُ كَأَنَّهُ يَتَنَاوَلُ شَيْئًا، فَلَمَّا فَرَغَ مِنَ الصَّلَاةِ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ سَمِعْنَاكَ تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ شَيْئًا لَمْ نَسْمَعْكَ تَقُولُهُ قَبْلَ ذَلِكَ؟ وَرَأَيْنَاكَ بَسَطْتَ يَدَكَ. قَالَ: ((إِنَّ عَدُوَّ اللَّهِ إِبْلِيسَ جَاءَ بِشَهَابٍ مِنْ نَارٍ لِيَجْعَلَهُ فِي وَجْهِ، فَقُلْتُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قُلْتُ: عَنُكَ بِلِغْنَةِ اللَّهِ الثَّامَّةِ، فَلَمْ يَسْتَأْخِرْ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ أَرَدْتُ أَخْذَهُ، وَاللَّهِ لَوْ لَأَدْعُوهُ أَخِينَا سُلَيْمَانَ لَأَصْبَحَ مُوتَقًا يَلْعَبُ بِهِ وَلَدَانُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ)).

(ابودرداء) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) ہستا دہستی کرد بہ نویژکردن گویمان لی بوو دہیفہرموو: (اعوذ باللہ منک) پہنادہگرم بہ خوا لہ تو ، ئینجا سیجار فہرموو: ((نہ فرینت لیڈہکم بہ نہ فرینی خوا۔ (سیجار) دہستیشی دریزکرد وکو شتیک بگریت، کاتی لہ نویژ بوویہوہ، وتمان: ئەہی پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) گویمان لی بوو لہ نویژہ کہ تدا شتیکت دہفہرموو کہ پیشتہر لیمان نہ بیستبووی؟ چاویشمان لی بوو دہستت دریزدہکرد، فہرموو: ((ئیبلیس دوزمنی خوا سہرہ بزوتکیکی ہینابوو دہیویست بیئات بہ سہروچاوما، منیش سیجار وتم: پہنادہگرم بہ خوا لہ تو، ئینجا سیجار وتم: نہ فرینت لیڈہکم بہ نہ فرینہ تہواوہکانی خوا بہ لام نہ چووہ دواوہ، پاشان ویستم بیگرم سویند بہ خوا ئەگہر پارانہوہ کہی سلیمانی برام نہ بوایہ ئەبہسترایہوہو مندالانی خہلکی مہدینہ گہمہیان پیڈہکرد)).

(۱۰۷) سلاوات لہ سہر پیغہمبہر (رضی اللہ عنہ)

۳۰۳۔ عَنْ أَبِي مَنْعُودِ الْأَنْصَارِيِّ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَنَحْنُ فِي مَجْلِسِ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، فَقَالَ لَهُ بَشِيرُ بْنُ سَعْدٍ: أَمَرَنَا اللَّهُ تَعَالَى أَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَكَيْفَ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ؟ قَالَ: فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى تَمَنَيْنَا أَنَّهُ لَمْ يَسْأَلْهُ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ. وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. وَالسَّلَامُ كَمَا قَدْ عَلِمْتُمْ)).

(ابو مسعود الانصاری) (رضی الله عنه) ده‌لی: ئیمه له‌لای (سه‌عد) کوری (عباده) دانیشتبووین ، پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) هات بو ناومان ، (بشر) کوری (سعد) پینی وت: خوای‌گه‌وره فه‌رمانی پی‌کردووین که‌سلأواتت له‌سه‌ر بده‌ین ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) ، چو‌ن سلأواتت له‌سه‌ر بده‌ین؟ پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) بی‌ده‌نگ بوو، ئه‌وه‌نده‌ی پی‌ چوو خۆزگه‌مان ده‌خواست که‌ ئه‌و پرسیاره‌ی لی‌نه‌کرایا ئینجا فه‌رمووی: (بَلِّغْ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَبَارَكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مُّجِيدٌ وَالسَّلَامُ كَمَا قَدْ عَلِمْتُمْ).

(۱۰۸) سه‌لام دانه‌وه له‌نوویژا

۳۰۴- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ (رضی الله عنه) قَالَ: كُنْتُ أَرَى رَسُولَ اللَّهِ (رضی الله عنه) يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، حَتَّى أَرَى بَيَاضَ خَدِّهِ.
(عامر) کوری (سعد) (رضی الله عنه) ده‌لی: من ده‌میینی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) سه‌لامی ده‌دایه‌وه به‌لای راستی و به‌لای چه‌پیدا هه‌تا سپیایی روومه‌تیم ده‌بیینی.

(۱۰۹) که‌راهه‌تی ئاماژه‌کردن به‌ده‌ست له‌کاتی سه‌لام دانه‌وه‌دا

۳۰۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (رضی الله عنه) قُلْنَا: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الْجَانِبَيْنِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((عَلَامٌ تُؤْمِنُونَ بِأَيْدِيكُمْ كَأَنَّهَا أَدْنَابُ خَيْلِ شُمْسٍ؟ إِنَّمَا يَكْفِي أَحَدَكُمْ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَخْذِهِ، ثُمَّ يُسَلِّمُ عَلَى أَخِيهِ مِنْ عَلَى يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ)).

(جابر) کوری (سمره) (رضی الله عنه) ده‌لی: ئیمه ئه‌گه‌ر له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) (نوویژمان بکر دایه، ده‌مانوت: السلام عليكم ورحمة الله ، السلام عليكم ورحمة الله ، به‌ده‌ست ئاماژه‌ی بو هه‌ردو لاکه‌ی کرد، پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) فه‌رمووی: ((بوچی به‌ده‌ست ئاماژه‌ده‌که‌ی هه‌ر ده‌لیی کلکی ئه‌سپی (تۆره) ئه‌وه‌نده‌ به‌سه‌ بو یه‌کیکتان که‌ده‌ستی بخاته سه‌ر رانیی، ئینجا سه‌لام بکات له‌براکه‌ی له‌لای راستیه‌وه له‌لای چه‌یه‌وه)).

(۱۱۰) چی ده‌وتریت دواي سه‌لام دانه‌وه له‌نوویژ

۳۰۶- عَنْ وَرَادِ مَوْلَى الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: كَتَبَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ إِلَى مُعَاوِيَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضی الله عنه) كَانَ إِذَا فَرَّغَ مِنَ الصَّلَاةِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا إِلَهَ إِلَّا

اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيٍّ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ)). [بخاری/ صفة الصلاة/ الذكر بعد الصلاة / ۸۰۶].

(وراد) کاگوزاری (المغیره) کوری (شعبه) (ﷺ) دهلی: (مغیره) کوری (شعبه) نووسی بو (معاویه) (ﷺ) کاتی پیغهمبهری خوا (ﷺ) له نویتز ده بوویه وهو سه لامی ده دایه وه، ده یفرموو: (لا اله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شي قدير، اللهم لا مانع لما اعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجد منك الجد) واته: هيچ خوايهك نبييه جگه له (الله) تاك و ته نيايه و بى شهريكه، مولك هه مووى هى نه وه سوپاس ته نيا بوئه وه ، نه ويش ده سه لاتی به سهر هه موو شتيكدا هه يه، نهى خوايه، نه وهى تو ده يبه خشيت بهرى لى ناگيريت. نه وهى تو نه يبه خشيت كهس ناتوانى بيبه خشيت، خاوهن سامانه كان سوود له سامان و ده سه لاتيان و هر ناگرن له لای تو)).

(۱۱۱) ته کبير له دواى نویتز

۳۰۷. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنَّا نَعْرِفُ انْقِضَاءَ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بِالتَّكْبِيرِ. [بخاری/ صفة الصلاة / الذكر بعد الصلاة / ۸۰۶]
(ابن عباس) (ﷺ) دهلی: ئيمه به ته کبير ده مانزانی پیغهمبهری خوا (ﷺ) له نویتز بوته وه [مه به ست له زکری دواى نویتزه].

(۱۱۲) سبحان الله والحمد لله والله اكبر دواى نویتز

۳۰۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه)، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، فَقُلْتُ تَسْعَةً وَتِسْعُونَ، وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. غُفِرَتْ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ)).

(ابوهريرة) (رضي الله عنه) له پیغهمبهری خوا وه بو مان ده گيرتته وه كه فه رموويه تى: ((هه ركهس له دواى هه موو نویتزك سيوسى جار (سبحان الله) و سيوسى جار) الحمد لله) و سيوسى جار (الله اكبر) بكات كه ده كاته نه وه دو نو، بو ته واو كر دنى سه ده كهش بلى: (لا اله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل

شیء قدير) خوا له گوناهاه کانی ده بوریت ئه گهر به نه اندازه ی که فی ده ریاش بیئت.

(۱۱۳) رویشتن دوا ی نویژ به لای راستو چه پدا

۳۰۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه) قَالَ: لَا يَجْعَلَنَّ أَحَدُكُمْ لِلشَّيْطَانِ مِنْ نَفْسِهِ جُزْءًا: لَا يَرَى إِلَّا أَنْ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ لَا يَنْصَرِفَ إِلَّا عَنْ يَمِينِهِ، أَكْثَرُ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَنْصَرِفُ عَنْ شِمَالِهِ. [بخاري/ صفة الصلاة/ ۸۱۴]

(عبدالله) کوری (مسعود) (رضي الله عنه) ده لئی: با که ستان شهیتان زال نه کات له ده روونی خویدا به وهی: و ایزانیت که ئه رکی سه رشانیه تی کاتی له نویژ ده بیته وه ده بی هه به لای راستا ههستی بو بروت، چونکه من زورترینی کات، دیومه پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) که له دوا ی نویژ هه ستاوه و به لای چه پدا رویشتوه.

(۱۱۴) کی شیاوتره بو نیماهات

۳۱۰- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((يَوْمَ الْقَوْمِ أَقْرَوْهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمَهُمْ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً فَأَقْدَمَهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمَهُمْ سَلَامًا. وَلَا يُؤْمِنُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ، وَلَا يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ)).

(ابو مسعود الانصاری) (رضي الله عنه) ده لئی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فرمویه تی: ((ئه وهی نیماهات ده کات بو خه لک با شاره زاترینیان بیئت له خویندنی قورئاندا، ئه گهر له قورئان خویندندا یه کسان بوون، شاره زاترینیان له سوننه تدا، ئه گهر له سوننه تی پیغه مبهری شدا یه کسان بوون له پیشتریان له کوچ کردندا، ئه گهر له وه شدا یه کسان بوون له موسلمان بووندا. نابی ببی به نیما پیاوی له شوینی ده سه لاتی پیاویکی تردا، له سه ر جیگه که شی نابی دابنیشیت به ره زامه ندی خو ی نه بی)).

(۱۱۵) شوینکه وتن و هه ئسوکه وت له دوا ی نیماه

۳۱۱- عَنْ الْبَرَاءِ (رضي الله عنه): ((أَنْهُمْ كَانُوا يُصَلُّونَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَإِذَا رَكَعَ رَكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَقَالَ: ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) لَمْ نَزَلْ قِيَامًا حَتَّى نَرَاهُ قَدْ وَضَعَ وَجْهَهُ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ تَتَّبَعُهُ. [بخاري/ صفة الصلاة/ ۷۷۸]

(براء) (رضي الله عنه) ده لئی: هاوه لآن له خزمه ت پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) نویژیان ده کرد، کاتی رکوعی ده برد، ئه وانیش رکوعیان ده برد، کاتی سه ری به رز ده کرده وه له رکوع

دهیغهرموو (سمع الله لمن حمده) ئیمه هر به پیوه ده ماینه وه هتا ده مانیینی
[پیغه مبهر (ﷺ)] ناوچاوی له سهر زهوی به ئینجا شوینی ده که وتین.

(۱۱۶) فهرمانی کرد به ئیما مه کان که نویره کانیان کورتو ته و او بییت

۳۱۲- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ مِمَّا يُطِيلُ بِنَا. فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) غَضِبَ فِي مَوْعِظَةٍ قَطُّ أَشَدَّ مِمَّا غَضِبَ يَوْمَئِذٍ، فَقَالَ: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ مِنْكُمْ مُتَفَرِّقِينَ، فَأَيُّكُمْ أَمَّ النَّاسَ فَلْيُوجِزْ، فَإِنَّ مِنْ وَرَائِهِ الْكَبِيرَ وَالضَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ)). [بخاري/ الاحكام / ۱۷۴۰].

(ابو مسعود الانصاری) (ﷺ) ده لی: پیاویک هاته خزمهت پیغه مبهر (ﷺ) وتی:
من له نویره بیانیاندا دوا ده که وم به هوئی فلانه که سه وه که دریره ده کاته وه،
پیغه مبهر (ﷺ) تووره بوو تووره بوونیک که هر گیز نه مانندی بوو له ناموزگاریدا
پیغه مبهر (ﷺ) نه وه نده تووره بو بییت وه کو نه و روژه، ئینجا فهرمووی: ((نه ی
خه کینه که سانیکتان خه لک راوده نین نه وه ی ئیما مهت بو خه لکی ده کات،
باکورتی بکاته وه، چونکه پیرو لاوازو خاوهن کار له پشتیه وه)).

(۱۱۷) جیگردانی ئیما مه نه گهر نه خوش که وت

۳۱۳- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ (رضي الله عنها) فَقُلْتُ لَهَا: أَلَا تُحَدِّثُنِي عَنْ مَرَضِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ قَالَتْ: بَلَى، تَقُلُ النَّبِيُّ (ﷺ) فَقَالَ: ((أَصَلَّى النَّاسُ)). قُلْنَا: لَأَ، هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: ((ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ)). فَفَعَلْنَا، فَاعْتَسَلْ، ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنْوَأَ فَأَغْمِيَ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَفَاقَ، فَقَالَ: ((أَصَلَّى النَّاسُ)). قُلْنَا: لَأَ، وَهُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: ((ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ)). فَفَعَلْنَا، فَاعْتَسَلْ، ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنْوَأَ، فَأَغْمِيَ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَفَاقَ، فَقَالَ: ((أَصَلَّى النَّاسُ)). قُلْنَا: لَأَ، وَهُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَتْ: وَالنَّاسُ عُكُوفٌ فِي الْمَسْجِدِ، يَنْتَظِرُونَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) لِصَلَاةِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ، قَالَتْ: فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِلَيَّ أَبِي بَكْرٍ (رضي الله عنه) أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، فَأَتَاهُ الرَّسُولُ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَأْمُرُكَ أَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضي الله عنه) وَكَانَ رَجُلًا رَقِيقًا: يَا عُمَرُ صَلِّ بِالنَّاسِ، فَقَالَ عُمَرُ (رضي الله عنه): أَنْتَ أَحَقُّ بِذَلِكَ. قَالَتْ: فَصَلَّى

بِهِمْ أَبُو بَكْرٍ (ﷺ) تِلْكَ الْآيَامَ، ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) وَجَدَ مِنْ نَفْسِهِ خِفَةً، فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ - أَحَدُهُمَا الْعَبَّاسُ (ﷺ) - لِمَصَلَاةِ الظَّهْرِ، وَأَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِالنَّاسِ، فَلَمَّا رَأَهُ أَبُو بَكْرٍ ذَهَبَ لِيَتَأَخَّرَ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (ﷺ) أَنْ لَا يَتَأَخَّرَ، وَقَالَ لَهُمَا: ((أَجْلِسَانِي إِلَى جَنْبِهِ)) فَأَجْلَسَاهُ إِلَى جَنْبِ أَبِي بَكْرٍ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ (ﷺ) يُصَلِّي وَهُوَ قَائِمٌ بِصَلَاةِ النَّبِيِّ (ﷺ) وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ، وَالنَّبِيُّ (ﷺ) قَاعِدٌ. قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: فَدَخَلْتُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ فَقُلْتُ لَهُ: أَلَا أَعْرَضُ عَلَيْكَ مَا حَدَّثْتَنِي عَائِشَةُ عَنْ مَرَضِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ فَقَالَ: هَاتِ. فَعَرَضْتُ حَدِيثَهَا عَلَيْهِ، فَمَا أَنْكَرَ مِنْهُ شَيْئًا، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: أَسَمَّتَ لَكَ الرَّجُلَ الَّذِي كَانَ مَعَ الْعَبَّاسِ؟ قُلْتُ: لَا قَالَ هُوَ عَلِيٌّ (ﷺ). [بخاری/ الجماعة والامامة/ ۶۵۵].

(عبیدالله) کوری (عبدالله) دهلی: چوومه مائی (عائشه) (رض) پیموت: نایا باسی نه خوشیه که ی پیغمبهری خوام (ﷺ) بو ناکهیت؟ وتی: بهلی: پیغمبهر (ﷺ) له شی قورس بووبوو فهرمووی: (نایا خه لکه که نویتز یان کرد) وتمان: نه خیر، ئەوان چاوه ری بیهریتزانن ئە ی پیغمبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ئاوم بو بکه نه کاسه که وه)) ئاومان تی کردوو دهست نویتزی گرت، ئینجا ویستی ههستی، به لام له هوش خوی چوو، کاتی که هاته وه هوش خوی فهرمووی: ((نایا نویتز یان کرد) وتمان: نه خیر، چاوه ری بیهریتزانن ئە ی پیغمبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئاوم بو بکه نه کاسه که وه) ئاومان تی کردوو دهست نویتزی گرت و ویستی ههستی، به لام له هوش خوی چوو، کاتی هاته وه هوش خوی فهرمووی: ((نایا خه لکه که نویتز یان کرد)) وتمان: نه خیر چاوه ری بیهریتزانن ئە ی پیغمبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئاوم بو بکه نه کاسه که وه. ئاومان تی کردوو دهست نویتزی گرت و ویستی ههستی بو نویتز، به لام له هوش خوی چوو، کاتی هاته وه هوش خوی، فهرمووی: (نایا خه لکه که نویتز یان کرد) وتمان: نه خیر، ئەوان چاوه ری بیهریتزانن ئە ی پیغمبهری خوا (ﷺ) (عائشه) (ﷺ) وتی: خه لکه که له مزگهوت مابوونه وه، چاوه ری پیغمبهری خوا (ﷺ) بوون بو نویتزی خه وتنان ئنجا پیغمبهر (ﷺ) ناردی به دوا ی ابوبکر دا (ﷺ) که نویتز بو خه لکه که بکات، نیراوه که چوو بو لای ابوبکر و تی: پیغمبهری خوا (ﷺ) فهرمانت پیده کات که نویتز بو خه لکه که بکهیت (ابوبکر) (ﷺ) که پیاویکی زور دل ناسک بو و تی: ئە ی (عمر) نویتز بو ئەو خه لکه بکه. (عمر) (ﷺ) وتی: تو شیاو تری به وه، ئینجا

(ابوبكر) ئەو چەند رۆژە نويزى بۆكردن پاشان پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دەرچوو لەنىوان دوپياودا كەيەكىيان عباس بوو (ھاتە دەرەوہ بۆ نويزى نيوپو لەوكاتەدا (ابوبكر) نويزى بۆ خەلكەكە دەكرد، كاتى (ابوبكر) چاوى كەوت بە پىغەمبەر (ﷺ) ويستى بىتە دواوہ، بەلام پىغەمبەر (ﷺ) ئاماژەى بۆ كرد كەنەچىتە دواوہ، بەدوو كەسەكەى فەرموو: ((لەتەنىشتيا دامنىشىنن لەتەنىشت (ابوبكر) ھوہ داياننا، (ابوبكر) بەپيوہ بەنويزەكەى پىغەمبەر (ﷺ) نويزى دەكردو، خەلكەكەش بەنويزەكەى (ابوبكر) نويزيان دەكرد. پىغەمبەر (ﷺ) دانىشتبوو (عبيد الله) وتى: چوومە ژورەوہ بۆلاى (عبداللہ) كورى (عباس) پىموت: ئايا ئەوہى عائشە لەبارەى نەخوشىەكەى پىغەمبەرەوہ (ﷺ) پىى وىم: بۆت نەگىرمەوہ؟ وتى: بلى: منيش بۆم گىرايەوہ، ھىچى لى رەت نەكردەوہ بەلام وتى: ناوى ئەو پياوہى پى وتى: كەلەگەل (عباس) دا بوو؟ وتى: نەخىر، وتى: ئەوہ على (ﷺ) بوو.

(۱۱۸) ئەگەر ئىمام دواكەوت كەسىكىتر دەخرىتە پىشەوہ

۳۱۴- عن الْمُغِيرَةَ ابْنِ شُعْبَةَ (رضي الله عنه): أَنَّهُ عَزَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) تَبُوكَ، قَالَ لِلْمُغِيرَةَ: فَتَبَرَّزَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) قَبْلَ الْغَائِطِ، فَحَمَلْتُ مَعَهُ إِدَاوَةَ، قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ، فَلَمَّا رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِلَيَّ أَخَذْتُ أَهْرِيْقَ عَلَى يَدَيْهِ مِنَ الْإِدَاوَةِ، وَغَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ، ثُمَّ ذَهَبَ يُخْرِجُ جُبَّتَهُ عَنِ ذِرَاعَيْهِ، فَضَاقَ كَمَا جُبَّتُهُ، فَأَدْخَلَ يَدَيْهِ فِي الْجُبَّةِ، حَتَّى أَخْرَجَ ذِرَاعَيْهِ مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ، وَغَسَلَ ذِرَاعَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ عَلَى خَفِيهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ، قَالَ الْمُغِيرَةَ: فَأَقْبَلْتُ مَعَهُ حَتَّى نَجِدُ لِلنَّاسِ قَدْ قَدَّمُوا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ (رضي الله عنه) فَصَلَّى لَهُمْ، فَأَذْرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِحْدَى الرُّكْعَتَيْنِ، فَصَلَّى مَعَ النَّاسِ الرُّكْعَةَ الْآخِرَةَ، فَلَمَّا سَلَّمَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ (رضي الله عنه) قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَتِمُّ صَلَاتَهُ، فَأَفْرَعُ ذَلِكَ الْمُسْلِمِينَ، فَأَكْثَرُوا التَّنْسِيحَ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ (ﷺ) صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ، ثُمَّ قَالَ: ((أَحْسَنْتُمْ)) أَوْ قَالَ: ((قَدْ أَصَبْتُمْ)) يَعْطِبُهُمْ أَنْ صَلُّوا الصَّلَاةَ لَوْقَتِهَا. [بخاري/ الضوء/ ۱۸۰].

(مغیره) كورى (شعبه) (ﷺ) دەلى: لەغەزای تەبوكدە لەخزمەت پىغەمبەرى خوادا (ﷺ) بووم، پىغەمبەرى خوا (ﷺ) چووہ دەرەوہ بۆ دەست بەئاو گەياندن، منيش مەسىنەيەك ئاوم بۆ ھەلگرت پىش نويزى بەيانى بوو، كاتى پىغەمبەر (ﷺ) گەرايەوہ، بۆلام ئاوم كرد بەدەستياو سى جار دەستى شوورد،

ئینجا دەموچاوی شوورد، ئینجا ویستی قوئی له جبهه که یه وه دهر بهینی به لام تهسک بوو ناچار دهستی له خواره وه له ژیر جبهه که یه وه دهر هینا وه هردوو قوئی ههتا نه نیشکی شوورد، ئینجا مهسحی کاله و پیتاوه کان (خوفه کان) ی کرد، ئینجا هاته وه، مغیره دهلی: منیش له خزمهتیا هاته وه ههتا دیمان خه لکه که (عبدالرحمن) کوری (عوف) یان (ع) خستوته پی شه وه نویژیان بو دهکات، پیغه مبه ر (ع) گه یشت به رکاتیکا له گه ل خه لکه که دا دوا رکاتی کرد، کاتی (عبدالرحمن) سه لامی دایه وه، پیغه مبه ر (ع) هه لسا یه وه نویژه که ی ته واو کرد، ئه و چاوه ری نه کرد نه ی پیغه مبه ر (ع) موسلمانه کانی ترساند، زور (سبحان الله) یان ده کرد، کاتی پیغه مبه ر (ع) له نویژه که ی بو یه وه، روه ی تیکردن، فه رموه ی: ((چاکتان کرد)) یا فه رموه ی: ((پیکاتان)) دلخوشی دهر پری به وه ی که له کاتی خویدا نویژه که یان کرد وه.

(۱۱۹) نه وه ی گوئی له بانگه پیویسته بیت بو مزگه وت

۳۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ع) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (ص) رَجُلٌ أَعْمَى فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ، فَسَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَنْ يُرَخَّصَ لَهُ فَيُصَلِّيَ فِي بَيْتِهِ، فَرَخَّصَ لَهُ، فَلَمَّا وُلِيَ دَعَاهُ فَقَالَ: ((هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ)). قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: ((فَأَجِبْ)).

(ابوهریره) (ع) دهلی: پیاویکی نابینا هاته خزمهت پیغه مبه ر (ع) وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا (ع) که سم نییه دهستم بگریت بو مزگه وت، داوا ی کرد له پیغه مبه ر (ع) که موله تی بدات له ماله وه نویژ بکات، موله تی دا، کاتی پیاوه که رویشت، بانگی کرده وه فه رموه ی: (ئایا گویت له بانگه؟) وتی: به لی. فه رموه ی: (ده وه لامی بده ره وه) [واته: وه ره بو مزگه وت بو نویژ].

(۱۲۰) خیری جه ماعه ت

۳۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ع): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ: ((صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ أَحَدِكُمْ وَحْدَهُ بِخَمْسَةِ وَعِشْرِينَ جُزْأً)). [بخاری/ الجماعة والامامة / ۶۲۱].

(ابوهریره) (ع) دهلی: پیغه مبه ری خوا (ع) فه رموه ی ته ی: ((نویژی جه ماعه ت بیست و پینج ئه وه نده ی نویژی یه کیکتان به تاک خیری زیاتره)).

(۱۲۱) نوویژی جه ماعت ریگای هیدایه ته

۳۱۷- عن عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) قال: لَقَدْ رَأَيْتُنَا وَمَا يَتَخَلَّفُ عَنِ الصَّلَاةِ بِهَا مُتَافِقٌ قَدْ عَلِمَ نِفَاقَهُ أَوْ مَرِيضٌ، إِنْ كَانَ الْمَرِيضُ لِيَمْشِيَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ حَتَّى يَأْتِيَ الصَّلَاةَ. وَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَلَّمَنَا سُنْنَ الْهُدَى، وَإِنَّ مِنْ سُنَنِ الْهُدَى لِلصَّلَاةِ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي يُؤَدَّنُ فِيهِ. [بخاري/ المساجد/ ۴۶۵]

(عبدالله) كورى (مسعود) (ﷺ) دهلى: ئيمه خو مانم واديوه كهس له نوویژ روانه ده كهوت مه گهر مونافيقى كه نيفاقه كهى زانرابى، يان نه خووش، نه گهر نه خو شيش بويا دو پياو ده ستيان ده گرت تابيت بو نوویژ نجا وتى: پينغه مبهرى خوا (ﷺ) ريگای هيدايه تى فير كردين، يه كيك له ريگاكانى هيدايه ت نويز كردنه لهو مزگهوته تى بانگى تيدا ده دريت.

(۱۲۲) چاوه ريگردن بو نوویژو خيرى جه ماعت

۳۱۸- (۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَصَلَاتِهِ فِي سُوْقِهِ بَضْعًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً، وَذَلِكَ أَنْ أَحَدَهُمْ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ - لَمْ يَنْهَرْهُ إِلَّا لِلصَّلَاةِ، لَمْ يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ - فَلَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رُفِعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ، وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ، حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ، فَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِي الصَّلَاةِ مَا كَانَتْ لِلصَّلَاةِ هِيَ تَحْبِسُهُ، وَالْمَلَائِكَةُ يُصَلُّونَ عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مَجْلِسِهِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ، يَقُولُونَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ثَبِّعْ عَلَيْهِ، مَا لَمْ يُؤَدِّ فِيهِ، مَا لَمْ يُحَدِّثْ فِيهِ)).

(ابوهريره) (ﷺ) دهلى: پينغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرموويه تى: نوویژى پياويك له جه ماعت دا خيرتره له نوویژه كهى له ماله وه يان له بازار به بيست و نه وهنده پله، نهوش به وه ده بيت نه گهر كه سيكتان ده ستنوویژى گرت و، ده ستنوویژى باشى گرت، ئينجا هات بو مزگهوت، هيچ شتى هانى نه دابيت جگه له نوویژه كه، هيچ مبهستىكى نه بى نوویژه كه نه بى. هر ههنگا ويكى كه ناويه تى، پله يه ك پيى بهرزيوته وهو گونا هكيكىشى له كول بوتوه، ههتا ده گاته مزگهوته كه، نه گهر چوه مزگهوته كه نه وه له نوویژدايه، مادام نوویژه كه گيرى دابيت فريشته كانيش

ده‌پارینه‌وه بو ئه‌وه که سه‌تان مادام له‌وه کو‌په‌دا بی‌ت که نویرتی تیاکردوه، ده‌لین: خواجه به‌زه‌بی‌ت پیندا بیته‌وه، خواجه لینی خوش ببه، خواجه ته‌وبه‌ی ئی وه‌ریگره، نه‌گه‌ر ئازاری که‌سی نه‌دابی‌وه ده‌ستنویژی نه‌شکابی‌ت.

(۱۲۳) خیری نویرتی خه‌وتنان و به‌یانی به‌جه‌ماعه‌ت

۳۱۹- عن عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ قَالَ: دَخَلَ عَثْمَانُ ﴿بُنُ عَفَانَ﴾ ﴿﴾ الْمَسْجِدَ بَعْدَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ، فَقَعَدَ وَخَدَهُ، فَقَعَدَتْ إِلَيْهِ. فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﴿﴾ يَقُولُ: ((مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا صَلَّى اللَّيْلَ كُلَّهُ)).

(عبدالرحمن) کوری (ابی عمره) ده‌لی: (عثمان) کوری (عفان) ﴿﴾ له‌دوای نویرتی شیوان هات بو مزگه‌وت، به‌ته‌نها دانیش‌ت، منیش له‌لای دانیش‌تم: وتی: ئه‌ی بزارا بیستوومه له‌پیغه‌مبه‌ری خوا﴿﴾ فهرموویه‌تی: ((ئه‌وه‌ی نویرتی خه‌وتنی به‌جه‌ماعه‌ت کرد، وه‌کو ئه‌وه‌ وایه‌ نیوه‌ی شه‌وه‌که شه‌و نویرتی کرد بی‌ت، ئه‌وه‌ی نویرتی به‌یانیش به‌جه‌ماعه‌ت بکات وه‌کو ئه‌وه‌ وایه‌ که هه‌موو شه‌وه‌که شه‌و نویرتی کرد بی‌ت)).

(۱۲۴) هه‌ره‌شه‌ کردن له‌دواکه‌وتن

له‌ نویرتی جه‌ماعه‌تی خه‌وتنان و به‌یانیان

۳۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﴿﴾ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﴿﴾: ((إِنْ أَتَقَلَ صَلَاةَ عَلَيِ الْمُنَافِقِينَ صَلَاةَ الْعِشَاءِ وَصَلَاةَ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا، وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ بِالصَّلَاةِ فَتُقَامَ، ثُمَّ أَمُرَ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ مَعِيَ بِرِجَالٍ - مَعَهُمْ حُرْمٌ مِنْ حَطَبٍ - إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأُحْرَقَ عَلَيْهِمْ بَيْتُهُمْ بِالنَّارِ)). ﴿زاد في رواية: (ولو علم أحدهم انه يجد عظاماً سمينا لشهداها)).﴾ [بخاري / الجماعة والامامة / ۶۲۶].

(ابوهریره) (ده‌لی): پیغه‌بمه‌ر﴿﴾ فهرموویه‌تی: ((قورسترین نویرت له‌سه‌ر مونا‌فیک نویرتی خه‌وتنان و به‌یانیه، نه‌گه‌ر بیانزانیا‌یه چ پادا‌شتیکیان تیدایه نه‌گه‌ر به‌گا‌گۆ‌ل‌کی‌ش بوایه ده‌هاتن، نیازم وابوو فه‌رمان بکه‌م که قامه‌ت بکه‌ن بو نویرتو فه‌رمان بکه‌م به‌پیاویک نویرت‌ه‌که‌یان بو بکات، ئینجا خو‌م له‌گه‌ل چه‌ند پیاویکدا ده‌رچم. چه‌ند باوه‌شی داریان پی بی‌ت - بو سه‌ره‌ئه‌وانه‌ی نایه‌ن بو نویرت، خانوه‌کانیان به‌سه‌ردا بسووتینم)) ﴿له‌ریوایه‌تیکدا ئه‌مه‌ش زیادکراوه:

((نهگەر یه کیکیان بیزانیایه ئیسقانیکی گوشتنی دهست دهکه ویت دههات بو نویتزهکه))

۳۲۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ لِقَوْمٍ يَتَخَلَّفُونَ عَنِ الْجُمُعَةِ: ((لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ رَجُلًا يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ أُحْرَقَ عَلَى رِجَالٍ يَتَخَلَّفُونَ عَنِ الْجُمُعَةِ بِيَوْمِهِمْ)).

(عبدالله) کوری (مسعود) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهەر (رضي الله عنه) به خه لکانیکی فهرموو کهله جومعه دواده کهون: ((به دلما هات فهرمان بکهم به پیاویک پیشنویتی خه کهکه بکات ئینجا خانوو هکان بسوتینم به سهر نه وانه دا کهله نویتی جومعه دواده کهون.

(۱۲۵) مؤلهت دان به دواکه وتن له جهماعهت به بیانوو

سهیری ﴿فهرموو دهی ژماره ۱۴﴾ بکه .

(۱۲۶) به جوانی نویتز کردن

۳۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَوْمًا ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ: ((يَا فَلَانُ أَلَا تَحْسِنُ صَلَاتَكَ؟ أَلَا يَنْظُرُ الْمُصَلِّي إِذَا صَلَّى كَيْفَ يُصَلِّي؟ فَإِنَّمَا يُصَلِّي لِنَفْسِهِ، إِنِّي وَاللَّهِ لَأُبْصِرُ مِنْ وَرَائِي كَمَا أُبْصِرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: جاریکیان پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) نویتی کردو کهسه لامی دایه وه فهرمویی: ((ئهی فلان ئایا نازانی به باشی نویتزه کهت بکهیت؟ ئایا نویتزگه نابی بروانی کاتی نویتزه کهت چون دهیکات؟ به راستی ئه و نویتز بو خوی دهکات ، سویند به خوا ئه وهی له پشتمه وهیه ئه بیینم چون ئه وهی پیشه وه ئه بیینم)).

(۱۲۷) چوئیتی نویتی پیغه مبهەر (رضي الله عنه)

۳۲۳- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رضي الله عنه) قَالَ: رَمَقْتُ الصَّلَاةَ مَعَ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وسلم) فَوَجَدْتُ قِيَامَهُ، فَرَكَعْتُهُ، فَأَعْتَدَ لَهُ بَعْدَ رُكُوعِهِ، فَسَجَدْتُهُ، فَجَلَسْتُهُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، فَسَجَدْتُهُ، فَجَلَسْتُهُ مَا بَيْنَ التَّسْلِيمِ وَالْإِنْصِرَافِ، قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ. [بخاری/ صفة الصلاة/ ۷۵۹]

(براء) کوری (عازب) (رضي الله عنه) دهلی: سه رنجی نویتی موحه مدهم (رضي الله عنه) دا وهستانه کهیم دی، رکوعه کهیم دی، هه لسانه وهی دوا رکوع دی ، سوجه کهی

، دانیشتنی نیوان سوجدهکان ، سوجدهکهی تریش ، دانیشتنی نیوان سهلام ، دانهوهو رویشتنی هه موویان نزیک بوون له یه که وه .

۳۲۴- عَنْ أَنَسٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: إِنِّي لَأُؤْوِءُ أَنْ أُصَلِّيَ بِكُمْ كَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يُصَلِّي بِنَا. قَالَ: فَكَانَ أَنَسٌ يَصْنَعُ شَيْئًا لَنَا أَرَاكُمْ تَصْنَعُونَهُ، كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ انْتَصَبَ قَائِمًا حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجْدَةِ مَكَثَ حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ. [بخاری/ صفة الصلاة/ ۷۸۶]

(انس) (رضی اللہ عنہ) دهلی: من که متهرخه می ناکه م نه گهر نویتزتان بو بکه م وه کو چون دیومه پیغه مبهه (رضی اللہ عنہ) نویتزی بو ده کرىن، دهلی: (انس) شتیکی ده کرد نابینم نیوه بیکه ن، هه رکاتی سه ری له رکوع به رزده کرده وه به پیوه راده وه ستا هه تا له وانه بوو که سیک بیوتایه له بیرى چوه [که سوجده بیات] کاتی سه ریشی له سوجده به رزده کرده وه ده مایه وه [به دانیشتنه وه] هه تا له وانه بوو که سیک بیوتایه له بیرى چوه .

(۱۲۸) باشتین نویتز زوره ستانه تییدا

۳۲۵- عَنْ جَابِرٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: ((طُولُ الْقُنُوتِ)).

(جابر) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پرسیارکرا له پیغه مبهه ری خوا (رضی اللہ عنہ) باشتین نویتز کامه یه؟ فه رموی: ((زور وه ستانه)).

(۱۲۹) نه جولان له نویتزدا

۳۲۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((مَا لِي أَرَاكُمْ رَافِعِي أَيْدِيكُمْ كَأَنَّهَا أَدْنَابُ خَيْلٍ شَمْسٍ؟ اسْكُنُوا فِي الصَّلَاةِ)). قَالَ: ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا فَرَأْنَا حَلَقًا فَقَالَ: ((مَالِي أَرَاكُمْ عَزِينَ)). قَالَ: ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا فَقَالَ: ((أَلَا تَصْفُونَ كَمَا تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا)). فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا؟ قَالَ: ((يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْأُولَى، وَيَتَرَاصُونَ فِي الصُّفُوفِ)).

(جابر کوری) (سمره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغه مبهه ری خوا (رضی اللہ عنہ) هاته ناومان و فه رموی : ((چی یه ده تانبینم دهسته کانتان به رزکدروته وه نه لئی کلکی نه سپی توره له نویتزدا ئینجا هاته ناومان و بینى ئیمه کومهل کومه لىن فه رموی: چی یه ده تانبینم چه ند کومه لىکی جیا جیان دهلی: ئینجا هاته وه وه فه رموی: نایا ریز

نابن وه‌کو فریشته‌کان چۆن له‌خزمه‌ت په‌روه‌ردگارا ریزده‌بن) وتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فریشته‌کان چۆن له‌خزمه‌ت په‌روه‌ردگارا ریز ده‌بن؟
 فه‌رمووی: ریزی یه‌که‌م ته‌واو ده‌که‌ن و پالده‌ده‌ن به‌یه‌که‌وه له‌ریزه‌که‌دا)).

(۱۳۰) ئاماژه به‌وه‌لامی سه‌لام له‌نوویژا

۳۲۷- عَنْ جَابِرٍ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) بَعَثَنِي لِحَاجَةٍ، ثُمَّ أَدْرَكْتُهُ وَهُوَ يَسِيرُ - قَالَ قَتَيْبَةُ: يُصَلِّي - فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَأَشَارَ إِلَيَّ، فَلَمَّا فَرَغَ دَعَانِي، فَقَالَ: ((إِنَّكَ سَلَّمْتَ آتِفًا وَأَنَا أُصَلِّي)). وَهُوَ مُوجَّهٌ حِينَئِذٍ قِبَلَ الْمَشْرِقِ. [بخاری / العمل اصالح / ۱۱۵۹]

(جابر) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ناردمی بو ئیشیک، دوایی گه‌یشتمه‌وه پێی ریی ده‌کرد قوته‌یبه‌ ده‌لی: نوویژی ده‌کرد. سه‌لام لی‌کرد ئاماژه‌یه‌کی بو‌کردم، کاتی لیبویه‌وه بانگی کردم فه‌رمووی: (پیشتر که‌تو سه‌لامت کرد من نوویژم ده‌کرد).

(۱۳۱) قه‌ده‌غه‌کردنی قسه‌کردن له‌نوویژدا

۳۲۸- عَنْ مُعَاوِيَةَ ابْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: بَيْنَا أَنَا أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ. فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَآ تَكُلُّ أُمِّيَاءَ، مَا شَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟ فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَادِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتَهُمْ يُصَمِّتُونَنِي، لَكِنِّي سَكَتُ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) - فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي، مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِنْهُ - فَوَاللَّهِ مَا كَهَرَنِي، وَلَا ضَرَبَنِي، وَلَا شَتَمَنِي، ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ)). أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّي حَدِيثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ، وَقَدْ جَاءَ اللَّهُ بِالْإِسْلَامِ، وَإِنَّ مِنَّا رَجَالًا يَأْتُونَ الْكُهَانَ. قَالَ: ((فَلَا تَأْتِهِمْ)). قَالَ: وَمِنَّا رَجَالٌ يَتَطَيَّرُونَ. قَالَ: ((ذَاكَ شَيْءٌ يَجِدُونَهُ فِي صُدُورِهِمْ فَلَا يَصُدُّهُمْ)). قَالَ ابْنُ الصَّبَّاحِ: ((فَلَا يَصُدُّكُمْ)). قَالَ: قُلْتُ: وَمِنَّا رَجَالٌ يَخْطُونَ. قَالَ: ((كَانَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يَخْطُ، فَمَنْ وَافَقَ خَطَّهُ فَذَاكَ)). قَالَ: وَكَانَتْ لِي جَارِيَةٌ تَزْعَى غَنَمًا لِي قَبْلَ أَحَدٍ

* له‌سه‌رولاغه‌که‌ی بو‌وه به‌سه‌ریه‌وه نوویژی سوننه‌تی کردووه له‌وکاته‌دا رووی له‌قبیله نه‌بووه. دروسته به‌سه‌ر پشته‌ی و لا‌خه‌که‌وه له‌رویشتنا نوویژیکه‌یت و ته‌نها کاتی نوویژه‌که‌ داده‌به‌ستی رووی له‌قبیله بی‌ت، دوای ئه‌وه قه‌یناکا).

وَالْجَوَانِيَّةِ، فَاطْلَعَتْ ذَاتَ يَوْمٍ، فَإِذَا الذَّيْبُ قَدْ ذَهَبَ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا، وَأَنَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي آدَمَ آسَفُ كَمَا يَأْسَفُونَ، لَكِنِّي صَكَكْتُهَا صَكَّةً، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَعَظَمَ ذَلِكَ عَلَيَّ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أُعْتِقَهَا؟ قَالَ: ((اُتْنِي بِهَا)). فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَقَالَ لَهَا: ((أَيْنَ اللَّهُ)). قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ، قَالَ: ((مَنْ أَنَا)). قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ. قَالَ: ((أَعْتِقَهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ)).

(معاویہ) ی کوری (الحکم السملی) (ﷺ) دەلی: له کاتیکا له خزمهت پیغه مبهری خوادا (ﷺ) نووژم دهکرد، پیاویک پژی، وتم: خواره حمت پی بکات، خه لکه که هه موو چاویان تیپیریم، وتم: له باری دایکم بچم، چیتانه وا هه موتان بۆم دهروانن؟ هه موو دهستیان دهکیشا بهرانیانا، هه رکه بینیمن دهیانویست بیدهنگم کهن، منیش بیدهنگ بووم، کاتی پیغه مبهری (ﷺ) له نووژه که ی بوویه وه. باوک و دایکم به قوربانی بی هه رگیز ماموستای وام نه له پیش نه وداو نه له دوا ی نه و نه دیووه له پهروه رده دا له وباشترینت. سویند به خوا نه سه ر زهنشتی کردم، نه لییدام، نه قسه ی پیوه تم، به لکو فهرمووی: ((نه م نووژه بۆ نه وه ناشیت که قسه ی خه لکی تیکه ل بییت، به لکو بریت یه له (تسبیح) و (تکبیر) و خویندنی قورئان)). وتم: نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) من نزیک له سه رده می نه فامیه وه، خوا ی گه وره ئیسلامی هیئا ، له ناو ئیمه دا که سانیک ده چوونه لای فالچییه کان، فهرمووی: ((تۆ مه چۆ بۆلایان)). دهلی: وتم : که سانیکمان هه بوو ره شبین ده بوون به فرینی بالنده . فهرمووی: ((نه وه شتیک بوو له دلیاندا دروست ده بوو به لام ریی نه ده گرت له وکاره ی دهیانویست بیکه ن))، له ریوایه تی (ابن الصباح) دا دهلی: باریتان لی نه گریت. دهلی: وتم: که سانیک تریشمان هه بوو هیلیان له زه ویدا دهکیشا، فهرمووی: ((پیغه مبهریک له پیغه مبهرانی خوا، هیلی دهکیشا هه رکه س له گه ل هیله که یدا یه ک بگریت نه وه چاکه)). * (به لام ئیستا کاری وا باش نیه).

وتی: که نیه کیکم هه بوو شوانی مه ره کانم بوو، رۆژیکیان چووم که دیم گورگیک مه ریکی له رانه که ی فراند، منیش پیاویکم له ئاده میزاده کان ، خه مده خۆم وه کو خه لکی تر خه مده خۆن، بۆیه زله یه کم پیاکیشا، ئینجا هاتم بۆ

* نه م فهرمووده رای رۆزبه ی زانایان له سه ر نه وه یه که نه مرۆ حه رامه ئیمه په نا بهرین بۆ نه و هیلکاریه .

خزمت پيغهمبر (ﷺ) و ئهويش ئهه كارهي زور لهسهه رگهه ورهه كردم و تم: ئهه پيغهمبهرى خوا (ﷺ) ئايا ئازادى بكهم؟ فهرموى: بيهينه بولام ، بوم هينا پيى فهرموو: خوا له كوئيهه وتى: لهئاسماندايه ، فهرموى : من كيم وتى: تو پيغهمبهرى خواى (ﷺ) فهرموى: ئازادى بكه چونكه ئيمانداره.

۳۲۹- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ، يُكَلِّمُ الرَّجُلُ صَاحِبَهُ وَهُوَ إِلَى جَنْبِهِ فِي الصَّلَاةِ، حَتَّى نَزَلَتْ: ﴿وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ، وَنَهَيْنَا عَنِ الْكَلَامِ. [بخاري/ العمل في الصلاة/ ۱۱۴۲]

(زيد) كورى (ارقم) (ﷺ) دهلى: ئيمه له نويزا قسه مان ده كرد، پياويك قسهه له گهه هاوړيكهه ده كرد كه له ته نيشتهه وه نويزى ده كرد، هه تا ئهه ئايه ته هاته خوارهه: ﴿وقوموا لله قانتين﴾ ئينجا فهه مانمان پيكره به بيدهنگهه و ريگهه قسهه كردنمان ليگهه را.

(۱۳۲) (سبحان الله) كردن له نويزا بوكارى پيوست

۳۳۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((التَّسْبِيحُ لِلرَّجَالِ، وَالتَّصْنِيفُ لِلنِّسَاءِ)). وَفِي رِوَايَةٍ: ((فِي الصَّلَاةِ)). [بخاري/ العمل في الصلاة/ ۱۱۴۵]

(ابوهريه) (ﷺ) دهلى: پيغهمبهرى خوا (ﷺ) فهرمويهه تى: ((بو پياوان (سبحان الله) بو ئافرهه تانيش چه په له ليدان. (به شيوهه بهه دههه له پيشتهه دهههه دان)).

(۱۳۳) ريگهه له چاو بهه رزكردنهه وه بوئاسمان له نويزدا

۳۳۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لِيُنْتَهَيْنَ أَقْوَامٌ عَنِ رَفْعِهِمْ أَبْصَارَهُمْ عِنْدَ الدُّعَاءِ فِي الصَّلَاةِ إِلَى السَّمَاءِ، أَوْ لِيُخَطَفْنَ أَبْصَارُهُمْ)). [اقران النرين / بخاري/ ۲۲۳۳ ب ۶ل ۲۱۱].

(ابوهريه) (ﷺ) دهلى: پيغهمبهرى خوا فهرمويهه تى: ((ئهه وهه لكانه يان دهههه وازيينن له چاو بهه رزكردنهه وه بوئاسمان له كاته دوعاكردنهه نويزدا، يان چاويان دهههه نرينت)) ﴿واته كويزدههه بن﴾.

(۱۳۴) هاتووچو بهه بهه ردهه نويزگهه ردا

۳۳۲- عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ: أَنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ (رضي الله عنه) أُرْسِلَهُ إِلَى أَبِي جُهَيْمٍ يَسْأَلُهُ: مَاذَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي الْمَارِّ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي؟ قَالَ أَبُو جُهَيْمٍ (رضي الله عنه) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ: أَنْ

يَقِفَ اَرْبَعِينَ حَيْرًا لَهُ مِنْ اَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ)). قَالَ أَبُو النَّضْرِ: لَأَ اُنْزِي قَالَ: اَرْبَعِينَ يَوْمًا، اَوْ شَهْرًا، اَوْ سَنَةً. [بخاري/ ستره المصلي/ ٤٤٨]

(بن‌کوری(سعید) ده‌لی: (زید) کوری (خالد الجهنی) (ﷺ) ناردي بۆ لای (ابو جهم) تالیی پیرسی چی بیستوو له پیغه‌مبه‌ری خوا(ﷺ) له باره‌ی هاتووچۆ به‌برده‌م نویژگه‌ردا؟ (ابوجهم) (ﷺ) وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر نه‌وکه‌سه‌ی به‌برده‌م نویژگه‌ردا تیده‌په‌ریت بیزانیایه چه‌ند گوناھی تووش ده‌بیت گه‌ر چل... بوه‌ستایا باشته‌ر بۆی له‌وه‌ی به‌برده‌میا تی‌په‌ریت (ابو‌النضیر) ده‌لی: نازانم فه‌رموویه‌تی چل روژ یا چل مانگ یا چل سال.

(۱۲۵) قه‌ده‌غه‌کردنی هاتووچۆ به‌برده‌می نویژگه‌ردا

۳۳۳- عن أَبِي صَالِحِ السَّمَانِ قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا مَعَ أَبِي سَعِيدٍ ﴿الْخُدْرِيِّ﴾ (ﷺ) يُصَلِّي يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، إِذْ جَاءَ رَجُلٌ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ، أَرَادَ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَدَفَعَ فِي نَحْرِهِ، فَنَظَرَ قَلَمٌ يَجِدُ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْ أَبِي سَعِيدٍ، فَعَادَ، فَدَفَعَ فِي نَحْرِهِ أَشَدَّ مِنَ الدَّفْعَةِ الْأُولَى، فَمَثَلَ قَائِمًا، فَقَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ زَا حَمَّ النَّاسِ فَخَرَجَ، فَدَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ، قَالَ: وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ لَهُ مَرْوَانُ: مَا لَكَ وَلِبْنِ أَخِيكَ؟ جَاءَ يَشْكُوكَ. فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيُدْفَعْ فِي نَحْرِهِ، فَإِنَّ أَبِي فَلْيَقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ)). [بخاري/ ستره المصلي/ ٤٨٨]

(ابوصالح السمان) ده‌لی: له‌کاتی‌کا من له‌گه‌ل ﴿ابو سعید الخدری﴾ (ﷺ) بووم، (ابو سعید) له‌روژێ جومعه‌دا نویژی ده‌کرد شتی‌ک له‌برده‌میا هه‌بوو که‌به‌ریه‌ست دوست بکات له‌خه‌لک، کوریک‌ی گه‌نج له‌نه‌وه‌ی (ابی معیط) ویستی به‌برده‌میا تی‌په‌ریت، پالی نا به‌ملیه‌وه، نه‌ویش سه‌یری کرد هیچ ریگایه‌کی‌تری نییه‌ جگه‌ له‌برده‌م (ابو سعید) دووباره‌ هاته‌وه، نه‌میش پالیکی به‌هیزتری نا به‌ملیه‌وه نه‌ویش راوه‌ستاو ده‌ستی کرد به‌قسه‌ پیوتنی ئینجا به‌ناو خه‌لکه‌که‌دا چوو ده‌ره‌وه، چوو بۆلای مه‌روان، سکا‌لای برده‌ لای له‌وه‌ی که‌تووشی هاتوو نه‌لی: (ابو سعید چوو لای (مراوان) (مروان) پی‌ی وت: چیتانه‌ توو برازا‌که‌ت هاتوو سکا‌ل ده‌کات له‌ده‌ستت؟ (ابو سعید) وتی: بیستوو مه‌ له‌پیغه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر یه‌کیکتان نویژی ده‌رکرد به‌رامبه‌ر به‌برده‌ستی‌ک

لهنیوان خوئی و خه لکیدا ، نه گهر که سیک ویستی به بهرده میدا تیپه ریئت پال بنی به گهر دنیوهه، نه گهر رازی نه بوو بابجهنگی له گه لیا، چونکه نه وه شهیتانه .

(۱۳۶) به ره بهستی نویتز گهر

۳۳۴- عن طَلْحَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالِدَاؤُنَا تَمْرُ بَيْنَ أَيْدِينَا، فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: ((مِثْلُ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ، تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ)).

(طلحه) کوری (عبدالله) (رضي الله عنه) ده لی: ئیمه نویتز مان ده کردو و لاغه که مان به بهرده مماندا تیپه پهرین، نه وه مان بو پیغه مبه ر (رضي الله عنه) گیزایه وه فه رموی: نه گهر بهقه دهر پالپشتی کوپانی و شتر له بهرده می به کیکتانا بیئت که نویتز دهکات، نه وکاته زیانی نییه ههرچی به بهرده میا تیپه ر بکات).

(۱۳۷) نویتز به رامبه ر به نیتزه

۳۳۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ أَمَرَ بِالْحَرَبِيَّةِ فَتَوَضَّعَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَيُصَلِّي إِلَيْهَا وَالنَّاسُ وَرَاءَهُ، وَكَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السَّفَرِ، فَمِنْ ثَمَّ اتَّخَذَهَا الْأَمْرَاءُ. [بخاري/ ستره المصلي / ۴۸۵]

(ابن عمر) (رضي الله عنه) ده لی: پیغه مبه ری خوا (رضي الله عنه) نه گهر له روژی جه ژنا بجوایه ته دهر وه، بو نویتز، فه رمانی ده کرد نیتزه به کیان له بهرده میا داده نا، به رامبه ری نویتزی دکردو ، خه لکه که ش له دوایه وه، نه مکارهی له سه فه ریشدا نه نجام ده دا، له دوایشدا کار به ده ستان نه مکاره یان کردبوو به باو.

(۱۳۸) نویتز به رامبه ر به و لآخ

۳۳۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَعْزِضُ رَأْسَهُ، وَهُوَ يُصَلِّي إِلَيْهَا. [بخاري/ ستره المصلي / ۴۸۵].

(ابن عمر) (رضي الله عنه) ده لی: پیغه مبه ر (رضي الله عنه) و لآخه که ی راده وه ستان و، به رامبه ری نویتزی ده کرد [واته و لآخه که ی ده کرد به به ره به ست].

(۱۳۹) رویشتن به بهرده م نویتز گهر دا له پشت به ره به سته وه

۳۳۷- عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جَحِيْفَةَ: أَنَّ أَبَاهُ (رضي الله عنه) رَأَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمَ، وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخْرَجَ وَضُوءًا، فَرَأَيْتُ النَّاسَ يَبْتَدِرُونَ ذَلِكَ الْوَضُوءَ، فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسَّحَ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ أَخَذَ مِنْ بَلَلِ يَدِ صَاحِبِهِ، ثُمَّ رَأَيْتُ بِلَالًا أَخْرَجَ عَنزَةً فَرَكَّزَهَا، وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي حُلَّةِ حَمْرَاءَ مُشَمَّرًا،

فَصَلَّى إِلَى الْعَنْزَةِ بِالنَّاسِ رَكْعَتَيْنِ، وَرَأَيْتُ النَّاسَ وَالِدَوَابَّ يَمُرُونَ بَيْنَ يَدَيِ الْعَنْزَةِ. [بخاری/ الصلاة في الثياب/ ۳۶۹]

(عون) کوپی (ابو جحیفه) دهلی: باوکی (ﷺ) له چادریکی سووری له چهرم دروستکراودا پیغه مبهری خوای (ﷺ) دیووه، منیش بیلام بینی ئاوی دهستنوویژی هیئایه دهرهوه، بینیم خه لکی پیشپرکییان بوو بو دهست ته پرکردن بهو ئاوی دهستنوویژه و هیئاویانه به سهرو چاویاندا بو پیروزی، نهو که سهش که ئاوی دهست نه که وتبی له ته پری دهستی هاوه له که ی وهرگرتووه، ئینجا بیلام بینی داریکی هیئاوه و چه قاندوویه تی، پاشان پیغه مبهری خوا (ﷺ) هاتوته دهرهوه له دهستی جلی سووردا خو ی هه لکردبوو. دوپرکات نوویژی کرد بو خه لکه که بهرام بهر به داره که، ئینجا خه لک و ئازه لم دیووه له پشته داره که وه هاتوچویان ده کرد.

(۱۴۰) ریگری له دهست خستنه سهرکه له که له نوویژدا

۳۳۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ): أَنَّهُ نَهَى أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ مُخْتَصِرًا. [بخاری/ العمل في الصلاة/ ۱۱۶۲]

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) ریگری کردووه له وه ی که نوویژگه دهستی له سهر که له که ی دابنیت.

(۱۴۱) ریگری له تف کردنه بهردهم له نوویژدا

۳۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) رَأَى نُخَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ، فَأَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: ((مَا بَالُ أَحَدِكُمْ يَقُومُ مُسْتَقْبِلَ رَبِّهِ، فَيَتَنَحَّجُ أَمَامَهُ؟ أَيْحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يُسْتَقْبَلَ فَيَتَنَحَّجَ فِي وَجْهِهِ؟ فَإِذَا تَنَحَّجَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَنَحَّجْ عَنْ يَسَارِهِ تَحْتَ قَدَمِهِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَقُلْ هَكَذَا)). وَوَصَفَ الْقَاسِمُ: فَتَقَلَّ فِي ثَوْبِهِ، ثُمَّ مَسَحَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ. [بخاری/ المساجد/ ۴۰۰]

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) چاوی کهوت به به لغمه می که له پیشه وه ی مزگه و تدا، رووی کرده خه لکه که وه فرمووی: ((چیتانه وا یه کیکتان وه ستاوه رووه و پهروه گاری، که چی به لغم فری ده داته بهردهمی خو ی؟ ئایا که سیکتان پی خۆشه کاتی پیشوازی لیده کریت له و کاته دا به لغمه می فری بدریت به سهرو چاویدا؟ نه گه یه کیکتان به لغمه می فریدا بابه لای چه پیداو له ژیر پیندا فری بدات. نه گه ریگای نه بوو بهم شیوه یه تف بکاته وه))، قاسم

شیوه‌های پیشاندا این تفی کرده سهر سوچیکی جله‌کانی لاکه‌ی تری دایه‌وه‌به‌سهریدا)).

(۱۴۲) باویشک نه‌دان له‌نویژدا

۳۴۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا تَتَأَوَّبَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَكْظَمْ مَا اسْتَطَاعَ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ)). (وفي الرواية: ((فليمسك بيده على فيه، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ)).

(ابو سعید الخدری) (رضی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی) فه‌رموویه‌تی: ((نه‌گه‌ر یه‌کیکتان له‌نویژدا باویشکی‌دا باچه‌نده ده‌توانی خو‌ی بگری‌ت و ده‌می داخات، چونکه شه‌یتان ده‌چیته ناوده‌می) (له‌ریوایه‌تی‌کدا (با ده‌ستی بگری‌ت به‌سهرده‌می چونکه شه‌یتان ده‌چیته ناوده‌می)).

(۱۴۳) هه‌نگرتنی مندا‌ل له‌نویژدا

۳۴۱- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ (رضی) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَوْمَ النَّاسِ وَأَمَامَهُ بِنْتُ أَبِي الْعَاصِ - وَهِيَ ابْنَةُ زَيْنَبَ بِنْتِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) - عَلَى عَاتِقِهِ، فَإِذَا رَكَعَ وَضَعَهَا، وَإِذَا رَفَعَ مِنَ السُّجُودِ أَعَادَهَا. [بخاري/ ستره‌ المصلي/ ۴۹۴]

(ابو قتاده‌ الانصاری) (رضی) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی) دیووه ئی‌مامه‌تی کردووه بو‌ خه‌لکی‌و (امامه) کچی (ابوالعاص) که‌کچی زه‌ینه‌بی کچی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی) بووه به‌سهرملیه‌وه بووه، کاتی رکوعی ده‌برد، دایده‌نا، کاتی له‌سجود به‌رزه‌بوویه‌وه هه‌لی ده‌گرت‌وه.

(۱۴۴) ته‌خت کردنی چه‌و له‌نویژدا

۳۴۲- عَنْ مُعَيْقِبِ (رضی) قَالَ: ذَكَرَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) الْمَسْحَ فِي الْمَسْجِدِ، يَغْنِي الْحَصَى. قَالَ: ((إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَوَاحِدَةً)). [بخاري/ العمل في الصلاة/ ۱۱۴۹]

(معیقیب) (رضی) ده‌لی: ((باسی ته‌خت کردنی چه‌ویان ده‌کرد له‌مزگه‌وتا واته ته‌خت کردنی چه‌وه‌که پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی) فه‌رمووی: ((نه‌گه‌ر چارت نه‌بوو یه‌کجار بیکه)).

(۱۴۵) نه‌هل خشاندن به‌به‌نه‌هدا

۳۴۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِيرِ (رضی) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَرَأَيْتُهُ تَنَحَّجُ، فَدَلَّكَهَا بِنَعْلِهِ.

(عبدالله) كورى (شخیر) ده‌لى: له‌خزمه‌ت پینغه‌مبه‌رى خوادا (ﷺ) نوینژم ده‌کرد، چاوم لی‌بوو به‌لغه‌می فریداو نه‌عله‌که‌ی لی‌خشاندا ﴿واته‌ کردی به‌ژیر خو‌له‌وه﴾.

(۱۴۶) قزبه‌ستان له‌نوینژدا

۳۴۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه): أَنَّهُ رَأَى عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْحَارِثِ يُصَلِّيَ وَرَأْسُهُ مَغْفُوصٌ مِنْ وَرَائِهِ، فَقَامَ فَجَعَلَ يَحُلُّهُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ: مَا لَكَ وَرَأْسِي؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((إِنَّمَا مَثَلُ هَذَا مَثَلُ الَّذِي يُصَلِّي وَهُوَ مَكْتُوفٌ)).

(عبدالله) كورى (عباس) (ﷺ) ده‌لى: (عبدالله) كورى (حارث) ی دیووه نوینژى كردووه، قزى له‌دواوه به‌سترايوو، هه‌ستاره قزى بو‌كردو‌توه‌وه، كاتى له‌نوینژه‌که‌ی بو‌ته‌وه، روى كردو‌ته (ابن عباس) وتوويه‌تى: كارت چييه به‌سه‌رى منه‌وه؟ ئه‌ويش وتويه‌تى: من له‌پينغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) بيستووه فه‌رموويه‌تى: ((وي‌نه‌ی ئه‌وه وه‌كو كه‌سيك وايه به‌ده‌ست به‌ستراوى نوینژ بكات)).

(۱۴۷) نوینژ له‌كاتيكا خواردن ناماده‌بيت

۳۴۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((إِذَا قَرَّبَ الْعِشَاءُ وَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَاذْبَعُوا بِهٖ قَبْلَ أَنْ تُصَلُّوا صَلَاةَ الْمَغْرِبِ، وَلَا تَعْجَلُوا عَنِ عِشَائِكُمْ)). [بخاري/ الجماعة و الإمامة/ ۶۴۱]

(انس) كوپى (مالك) (ﷺ) ده‌لى: پينغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رموويه‌تى: ((ئه‌گه‌ر شيو ناماده‌كرا كاتى نوینژ هات پيش نه‌وه‌ی نوینژى شيوان بکه‌ن، شيوه‌که‌تان بخون، له‌شيوه‌که‌شدا په‌له‌مه‌که‌ن)).

(۱۴۸) فه‌رمان به‌سوجده‌ی سه‌هو

۳۴۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ، فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا، فَلْيَطْرَحِ الشَّكَّ وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ، ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا شَفَعْنَ لَهُ صَلَاتَهُ، وَإِنْ كَانَ صَلَّى إِثْمَامًا لِأَرْبَعٍ كَانَتْ تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ)).

(ابو سعید الخدری) (ﷺ) ده‌لى: پينغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رموويه‌تى: ((ئه‌گه‌ر يه‌کيکتان له‌نوینژه‌که‌يدا گومانی بو‌دروست بوو، نه‌يزانی نایا سي‌پرکاتى كردووه يان چوار، باگومانه‌که‌ فری‌بدات و لای که‌می هه‌لب‌ژیریت، چونکه دل‌نیايه‌ لینی

﴿ئینجا رکاته‌کی تریش ته‌واو بکاتو﴾ دوایی پیش سه‌لام دانه‌وه دوو سو‌جده بیات، نه‌گهر پینج رکاتیشی کردییت ﴿له‌گه‌ل پینجه‌مدا ده‌بیته جوت و سوننه‌تیکی بو دانه‌نریت﴾ نه‌گهر چواره‌کشی ته‌واو کردییت نه‌وملی به‌شیتان که‌چ کردوه﴾.

۳۴۷- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِحْدَى صَلَاتِي الْعِشِيِّ: إِمَّا الظُّهْرَ وَإِمَّا الْعَصْرَ، فَسَلَّمَ فِي رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ أَتَى جِدْعًا فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ فَاسْتَنَدَ إِلَيْهَا مُغْضَبًا. وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ (رضي الله عنهما)، فَهَابَا أَنْ يَتَكَلَّمَا، وَخَرَجَ سَرْعَانَ النَّاسِ: فَصِرَتِ الصَّلَاةُ، فَقَامَ ذُو الْيَدَيْنِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقْصِرَتِ الصَّلَاةُ أَمْ نَسِيتَ؟ فَنَظَرَ النَّبِيُّ (ﷺ) يَمِينًا وَشِمَالًا فَقَالَ: ((مَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ)). قَالُوا: صَدَقَ لَمْ تُصَلِّ إِلَّا رَكَعَتَيْنِ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ وَسَلَّمْ، ثُمَّ كَبَّرَ ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ كَبَّرَ فَرَفَعَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَرَفَعَ. قَالَ: وَأُخْبِرْتُ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّهُ قَالَ: وَسَلَّمْ. [بخاري/ المساجد/ ٤٦٨]

(ابوهریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغهمبه‌ری خوا (رضي الله عنه) نوئژتیکی تا‌قی دوانیوه‌پوی بو کردین، یا نیوه‌پویو یا عه‌سر، له‌دووه‌م رکاتا سه‌لامی‌دایه‌وه، ئینجا چوه لای بنه‌داریکه‌وه که‌له‌رووگه‌ی مزگه‌وته‌که‌دابوو، پالی پیوه‌دا تووره‌ دیاربوو، له‌ناو نه‌و خه‌لکه‌شدا (ابوبکر) و (عمر) لیبوو نه‌یان و یراه‌یچ بلین په‌له‌په‌له‌که‌ره‌کان راپه‌رین و وتیان: نوئژ کورت کراوه‌ته‌وه (ذو الیدین) هه‌ستاو وتی: نه‌ی پیغهمبه‌ری خوا (رضي الله عنه) ئایا نوئژ کورت بوته‌وه، یان له‌بیرت چوو؟ پیغهمبه‌ری (رضي الله عنه) سه‌یریکی نه‌ملاو نه‌ولای خو‌ی‌کردو فه‌رمووی: (ذو الیدین چی ده‌لیت) وتیان: راست ده‌کات، ته‌نها دوورکاتت کرد، ئینجا دوورکاتی‌تری کردوو سه‌لامی‌دایه‌وه، ئینجا ته‌کبیری کردوو سو‌جده‌ی بردو ته‌کبیری کردوو سه‌ری‌به‌رز کرده‌وه، دووباره ته‌کبیری کردوو سو‌جده‌ی برد، پاشان ته‌کبیری کردوو سه‌ری به‌رز کرده‌وه راوی ده‌لی: (عمران) کوری (حصین) هه‌والی‌دایه‌ی که سه‌لامیشی داوه‌ته‌وه.

(۱۴۹) سو‌جده‌ی قورئان خوئیندن

۳۴۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنهما): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) كَانَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، فَيَقْرَأُ سُورَةَ فِيهَا سَجْدَةٌ فَيَسْجُدُ وَتَسْجُدُ مَعَهُ، حَتَّىٰ مَا يَجِدُ بَعْضُنَا مَوْضِعًا لِمَكَانٍ جَنَّبَتْهُ. [بخاري/ سجود القرآن/ ١٠٢٥]

(ابن عمر) (رضی اللہ عنہما) دہلی: پیغمبرہری خوا (رضی اللہ عنہما) کہ قورئانی دہ خویند کاتی سورہ تیکی دہ خویند سوجدهی تیدا بوايه سوجدهی دہ برد، ئیمہش له گه لیا سوجدهمان دہ برد، مهتا هه نديکمان شوینی دست نه ده کهوت بو سوجده که ی.

۳۴۹- عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہما) صَلَاةَ الْعَتَمَةِ فَقَرَأَ: ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾ فَسَجَدَ فِيهَا، فَقُلْتُ لَهُ: مَا هَذِهِ السَّجْدَةُ؟ فَقَالَ: سَجَدْتُ بِهَا خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ (رضی اللہ عنہما) فَلَا أزالُ أَسْجُدُ بِهَا حَتَّى أَلْقَاهُ. [بخاري/ صفة الصلاة/ ۷۳۲]

(ابو رافع) دہلی: له گهل (ابوهریره) نوژی شیوانم کرد، (اذا السماء انشقت) ی خویند سوجدهی تیدابرد“ منیش پیم وت: ئەم سوجدهیه چیه؟ وتی: له پشت (ابوالقاسم) هوه ئەم سوجدهیهم بردوه، بهردهوام ئەم سوجدهیه دهبه تادهگه به خزمه تی.

(۱۵۰) قنوت له نوژی به یانیدا

۳۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہما) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ حِينَ يَفْرُغُ مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ مِنَ الْقِرَاءَةِ وَيَرْفَعُ رَأْسَهُ: ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ)). ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ: ((اللَّهُمَّ أَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ وَسَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ وَعِيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ، وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَى مُضَرَ، وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ كَسَنِي يُوسُفَ، اللَّهُمَّ الْعَنَ لِحْيَانَ وَرِعْلًا وَذُكْوَانَ وَعُصَيَّةَ، عَصَتِ اللَّهُ وَرَسُولَهُ)). ثُمَّ بَلَّغْنَا أَنَّهُ تَرَكَ ذَلِكَ لَمَّا أُنْزِلَ: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾ [بخاري/ صفة الصلاة/ ۷۷۰]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہما) دہلی: پیغمبرہری خوا (رضی اللہ عنہما) کاتی له نوژی به یانیدا له قورئان خویندن دہ بوویه وه ته کبیری ده کردو سهری به رزده کرده وه (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) ی ده کرد ئینجا به پیوه ده یفه رموو: ((خوایه گیان وه لیدی کوری وه لیدو سهلمه ی کوری هیشامو غه یاسی کوری ئەبو ره یعه و باوهرداره چه وساو هکان رزگار بکه، ئە ی خوایه تۆ لهت قورس بکه له سه رهو زی (مضر) و ساله کانیا ن بکه به ساله گرانیه کانی (یوسف) ئە ی خوایه نه فرین بکه له هوزه کانی (لحیان) و (رعل) و (ذکوان) و (عصیه) که له خوا و پیغمبر یاخی بوون)) پاشان پیمان گه یشت که وازی له و دوعایه هینا وه کاتی ئەم نایه ته دابهزی که و اتاکه ی ده فره مویت: ((تۆ هیجت به ده ست نیه له کاروباری به نده کان

نهمر تهوبه یان لی نوهریگریت یاسزاو نازاریان بدات، له بهر نهوهی نهوانه سته مکارن)).

(۱۵۱) قنوت له نیوهروو نویتزه کانی تردا

۳۵۱- عن أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: وَاللَّهِ لَأَقْرَبَنَّ بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ). فَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقْنُتُ فِي الظُّهْرِ وَالْعِشَاءِ الْآخِرَةِ وَصَلَاةِ الصُّبْحِ، وَيَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ، وَيَلْعَنُ الْكُفَّارَ.

(ابوهریره) دهلی: سویند به خوا نیستا نویتزی پیغه مبهری خواتان لی نزیک ده که موه (ابوهریره) له نیوهروو خه وتنانو به یانیدا قنوتی ده خویند، به پارایه وه بو ئیمانداران، نه فرینی له کافران ده کرد.

(۱۵۲) قنوت له شیواندا

۳۵۲- عن البراء بن عازب (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يَقْنُتُ فِي الصُّبْحِ وَالْمَغْرِبِ.

(براء) کوری (عازب) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) له نویتزی به یانیا و شیواندا قنوتی ده خویند.

(۱۵۳) دوورکاتی به یانی

۳۵۳- عَنْ حَفْصَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا طَلَعَ الْفَجْرَ لَنَا يُصَلِّي بِنَا رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ. [بخاري/الاذان/۵۹۳]

(حفصه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) کاتی سپیده ی به یان نهمر ده که وت، نویتزی نه ده کرد جگه له دوورکاتی سووک .

(۱۵۴) خیری سوننه تی به یانی

۳۵۴- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((رَكَعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا)).

(عائشه) (رضی الله عنها) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فرموویه تی: ((دوو رکاتی سپیده ی به یان خیرتره له دنیا و هرچیش له دنیا دایه)).

(۱۵۵) خویندن له سوننه تی به یانیدا

۳۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَرَأَ فِي رَكَعَتِي الْفَجْرِ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ وَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾.

(ابوهریره) (رضی الله عنه) دهلی: پیغمبهری خوا (رضی الله عنه) له دوو رکاته که ی سپیده که ی به یانیدا ﴿قل یا ایها الکافرون﴾ و ﴿قل هو الله احد﴾ ی ده خویند.

(۱۵۶) راکشان دوا ی سوننه تی به یانی

۳۵۶- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى رُكْعَتِي الْفَجْرِ: فَإِنْ كُنْتُ مُسْتَقِظَةً حَدَّثَنِي، وَإِلَّا اضْطَجَعَ. [بخاری/ التطوع/ ۱۱۱۵]

(عائشه) (رضی الله عنها) دهلی: کاتی پیغمبهری خوا (رضی الله عنه) دوو رکاتی سوننه تی به یانی ده کرد نه گهر من به ناگا بوو مایه قسه ی له گهل ده کردم، نه گهرنا راده کشا .

(۱۵۷) دانیشن له سهر جینوپژ دوا ی نوپژ به یانی

۳۵۷- عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ: قُلْتُ لِجَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ (رضی الله عنه): أَكُنْتُ تُجَالِسُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: نَعَمْ، كَثِيرًا. كَانَ لَأَ يَقُومُ مِنْ مُصَلَّاهُ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ الصُّبْحَ - أَوْ الْعِدَاةَ - حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ قَامَ، وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ، فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، فَيَضْحَكُونَ وَيَتَبَسَّمُونَ.

(سماک) کوری (حرب) دهلی: به (جابر) کوری (سمرة) م (وت: ئایا له خزمت پیغمبهردا) (رضی الله عنه) دانیشن توویت؟ وتی: به لی زور جار، عاده تی وابوو له شوینی نوپژ که ی که نوپژ به یانی لیده کرد - هه لئه ده ستا هه تا خورده که وت کاتی خورده که وت هه لئه ده ستا و له و ما و هه دا قسه یان ده کرد، باسی سه رده می نه فامیان ده و کرد و پیده که نین پیغمبه ریش (رضی الله عنه) زهرده خنه ده یگرت.

(۱۵۸) نوپژ چیشه نگاو

۳۵۸- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي سُبْحَةَ الضُّحَى قَطُّ وَإِنِّي لَأَسْبِحُهَا، وَإِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيَدْعُ الْعَمَلَ وَهُوَ يُحِبُّ أَنْ يَعْمَلَ بِهِ، خَشْيَةَ أَنْ يَعْمَلَ بِهِ النَّاسُ فَيَفْرَضَ عَلَيْهِمْ. [بخاری/ التهجد/ ۱۰۷۶]

(عائشه) (رضی الله عنها) دهلی: هه رگیز نه م دیوه پیغمبهری خوا (رضی الله عنه) نوپژ چیشه نگاو بکات، من زور که زی لیده که م، نه گهرچی پیغمبهری خوا

همندی کاری نه ده کرد، چه زیشی کردوه بیکات، له ترسی نه وهی نه که خه لکه که بیکه و له سه ریان فهرز بییت* .

(۱۵۹) نویژی چیشته نگاو دوورکات

۳۵۹- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ: ((يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سُلَامَى مِنْ خَدِّكَ صَدَقَةٌ، فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزَى مِنْ نِكَارِكَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى)).

(ابوذر) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فرموویه تی: ((هرچی جومگه له شی هه ریه کیکتاندا هه یه خیریکی له سه ره هه (سبحان الله) یه خیریکه، هه (الحمد لله) یه خیریکه، هه (لا اله الا الله) یه خیریکه هه (الله اکبر) یه خیریکه، فرمان کردن به چاکه خیریکه ریگری له خراپه خیریکه، دوورکاتی چیشته نگاو جیی ئەمانه هه موو ده گریته وه.

(۱۶۰) نویژی چیشته نگاو چوار ركات

۳۶۰- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُصَلِّي الضُّحَى أَرْبَعًا، وَيَزِيدُ مَا شَاءَ اللَّهُ.

(عائشه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) چوار ركات نویژی چیشته نگاوی همکردو، چه ندیش بیویستایا زیادی ده کرد.

(۱۶۱) ههشت ركات نویژی چیشته نگاو

۳۶۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نُوفَلٍ قَالَ: سَأَلْتُ وَحَرَصْتُ عَلَى أَنْ أَجِدَ خَدًّا مِنَ النَّاسِ يُخْبِرُنِي: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سَبَّحَ سُبْحَةَ الضُّحَى، فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يُحَدِّثُنِي ذَلِكَ، غَيْرَ أَنْ أُمَّ هَانِئِ بِنْتَ أَبِي طَالِبٍ أَخْبَرْتَنِي: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَتَى بَعْدَ مَا ارْتَفَعَ النَّهَارُ يَوْمَ الْفَتْحِ، فَأَتَى بِثَوْبٍ فَسَتَرَ عَلَيْهِ، فَاغْتَسَلَ، ثُمَّ قَامَ، فَرَكَعَ ثَمَانِي رَكَعَاتٍ، لَمْ أَذْرِي: أَقِيَامُهُ فِيهَا أَطْوَلُ أَمْ رُكُوعُهُ أَمْ سُجُودُهُ، كُلُّ ذَلِكَ مِنْهُ مُتَقَارِبٌ، قَالَتْ: فَلَمْ أَرَهُ سَبَّحَهَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ. [بخارس/ الصلاة في الثياب/ ۳۵۰]

* زانایان دهلین: ئەمه نه وه رهت ناکاته وه که نویژی چیشته نگاوی کردبی، چونکه هه موو روزیک له مالی عائیشه نه ماوه ته وه.

(عبدالله) كورى (حارث) كورى (نوفل) دهلى: پرسىارم كردو به پهروش بووم بوئەوهى كه سيك بدۆزمه وه ناگادارم بكات كه پيغه مبهري خوا (ﷺ) نوژیژى سوننه تي چيشته نكاوى كردوه، به لام كه سم نه دۆزيه وه باسى ئەوهم بو بكات، به لام (ام هانى) كچى (ابو طالب) ناگادارى كردم كه، پيغمبهري خوا (ﷺ) له روژى فهتا دواى ئەوهى خۆر به رزيوته وه هاتوه، جليكيان هيناوه و كردوويان به پهرده بۆى خۆى شۆردوه، ئينجا ههستاوه ههشت ركات نوژیژى كردوه، نازانم وه ستانه كهى دريژتريبووه يا ركوعه كهى يا سجوده كهى ئەمانه هه موويان نزيك بوون له يه كه وه، وتى: ئيتر نه مديووه نه له پيش ئەوه و نه له دواى ئەوه ش ئەو نوژیژى كردييت.

(۱۶۲) راسپاردن بو نوژیژى چيشته نكاو

۳۶۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي (ﷺ) بِثَلَاثٍ: بِصِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكَعَتِي الضُّحَى، وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَرْقُدَ. ﴿بخاري/ التطوع/ ۱۱۲۴﴾

(ابوهريره) (ﷺ) دهلى: خوشه ويسته كه م راسپاردوم بو سى شت: به گرتنى سى روژ روژو له هه موو مانگي كدا، دووركاتي چيشته نكاو ههروهه پيش ئەوهى بخهوم نوژیژى وه تر بكه م.

(۱۶۳) نوژیژى (اوابين)

۳۶۳- عَنِ الْقَاسِمِ الشَّيْبَانِيِّ: أَنَّ زَيْدَ ابْنَ أَرْقَمٍ (رضي الله عنه) رَأَى قَوْمًا يُصَلُّونَ مِنَ الضُّحَى، فَقَالَ: أَمَا لَقَدْ عَلِمُوا أَنَّ الصَّلَاةَ فِي غَيْرِ هَذِهِ السَّاعَةِ أَفْضَلُ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الْفِصَالُ)).

(قاسم الشيباني) دهلى: (زيد) كورى (ارقم) (ﷺ) خه لكيكى دى كه نوژیژى چيشته نكاويان ده كردو كاته كه زوبوو بو يه وتى: نايان هه ياندمه زانى نوژیژ له غه يري ئەم كاته دا خيرتره چونكه پيغه مبهري خوا (ﷺ) فرموويه تي: ((نوژیژى ئەوايين له كاتي كايه كه به چكه وشتر له گه رمای زهوى بي تا قهت ده ييت) [واته كاتي خۆر به رزيوته وه].

(۱۶۴) به ههشت بو كه سيكه سوجه بو خوابات

۳۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السُّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي، يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ - وَفِي رِوَايَةٍ أَبِي كُرَيْبٍ: يَا

وَنَبِيٍّ - أَمْرَ ابْنِ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَأَمْرَتُ بِالسُّجُودِ فَأَبَيْتُ فَلِيِ
الْعَنَانُ).

(ابوہریرہ) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) فرمویہ تی: ((نہ گہر
تادہ میزاد ئہو ثایہ تہی خویند کہ (سوجده) ی تیدایہ و سوجده ی برد شہیتان
نوردہ کہ ویتہ و ہو دہگری ، دہلی ئای قورت بہ سہر - لہ رویاہ تی (ابی کریب)
قوریہ سہرم فرمان کرا بہ تادہ میزاد سوجده بیات، سوجده ی بردو بہ ہشت بو
نہو ، منیش فرمانم پیکرا کہ سوجده بہم ، رازی نہ بووم ناگر بو منہ).

(۱۶۵) خیری ئہوہی لہ شہ وورؤژیکدا دوانزہ رکات نویژ دہکات

۳۶۵- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ (رضی اللہ عنہا) ﴿زَوْجِ النَّبِيِّ (رضی اللہ عنہ)﴾: أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ)
يَقُولُ: ((مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ، يُصَلِّيَ لِلَّهِ كُلَّ يَوْمٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً تَطَوُّعًا غَيْرَ
فَرِيضَةٍ، إِلَّا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ. أَوْ: إِلَّا بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ)). قَالَتْ أُمُّ
حَبِيبَةَ: فَمَا بَرِحْتُ أَصَلِيهِنَّ بَعْدُ. وَقَالَ عَمْرُو - يَعْنِي ابْنَ أَوْسٍ - مَا بَرِحْتُ
أَصَلِيهِنَّ بَعْدُ، وَقَالَ التُّعْمَانُ - يَعْنِي ابْنَ سَالِمٍ - مِثْلَ ذَلِكَ. وَفِي رَوَايَةٍ: ((فِي يَوْمٍ
وَلَيْلَةٍ)).

(ام حبیبہ) (رضی اللہ عنہا) ہاوسہری پیغہمبہر (رضی اللہ عنہ) دہلی: گوئی لیبووہ
پیغہمبہر (رضی اللہ عنہ) فرمویہ تی: (ھیچ بہندہ کی موسلمان نییہ، کہ دوانزہ رکات
نویژی سوننت بکات بو خوا جگہ لہ فہرزہ کان ، ئیلا خوا مالیکی لہ بہہشتا
بو دہکاتہوہ، یا مالیکی بوکراوہ لہ بہہشتا).

(ام حبیبہ) دہلی: لہدوای ئہوہ من بہردہوام ئہو نویژہم دہکرد ہرودہا (ابن
لوس) و (ابن سالم) یش ہمان نویژیان کردوہ *

(۱۶۶) لہ نیوان ہردوو بانگدا نویژ ہہیہ

۳۶۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مُغْفَلِ الْمُرْنِيِّ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ): ((بَيْنَ
كُلِّ آذَانَيْنِ صَلَاةٍ)) قَالَهَا ثَلَاثًا، قَالَ فِي الثَّلَاثَةِ: ((لِمَنْ شَاءَ)). [بخاری/ الأذان/ ۶۰۱]
(عبد اللہ) کوری (مغفل المرینی) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) سی جار
فرمویہ تی: ((لہ نیوان ہردوو بانگدا نویژیک ہہیہ، لہ سنیہم جاریشدا
فرمویہ تی: بوکہسیک بیہویت) [واتہ لہ نیوان بانگو قامہ تدا].

* نمر دوانزہ رکاتہش ئہمانہیہ: دوورکاتی پیش نویژی بہیانی، چوار رکات پیش نیورؤ،
دوورکات دوای نورؤ، دوورکات دوای شیوان، دوو رکات دوای خوتنان).

(۱۶۷) سوننه‌تی پیش نویژو دواى نویژ

۳۶۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَبْلَ الظُّهْرِ سَجْدَتَيْنِ، وَبَعْدَهَا سَجْدَتَيْنِ، وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ سَجْدَتَيْنِ، وَبَعْدَ الْعِشَاءِ سَجْدَتَيْنِ، وَبَعْدَ الْجُمُعَةِ سَجْدَتَيْنِ، فَأَمَّا الْمَغْرِبُ وَالْعِشَاءُ وَالْجُمُعَةُ، فَصَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) فِي بَيْتِهِ. [البخاري/ التطوع/ ۱۱۱۹]

(ابن عمر) ده‌لی: له‌خزمت پیغه‌مبه‌ری خوا‌دا (صلى الله عليه وسلم) له‌پیش نیوهرودا دوو سوجده‌مان بردووه، دواى نیوهروش دوو سوجده، دواى شیوانیش دوو سوجده، له‌دواى خه‌وتنانیش دوو سوجده، له‌دواى جومعه‌یش دوو سوجده، به‌لام شیوان و خه‌وتنان و جومعه له‌خزمت پیغه‌مبه‌ردا (صلى الله عليه وسلم) له‌ماله‌وه نویژم کرد [دوو سوجده واته دورکات].

(۱۶۸) سوننه‌ت به‌شه‌وو روژ

۳۶۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ (رضی الله عنه) قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنِ تَطَوُّعِهِ، فَقَالَتْ: كَانَ يُصَلِّي فِي بَيْتِي قَبْلَ الظُّهْرِ أَرْبَعًا ثُمَّ يَخْرُجُ، فَيُصَلِّي بِالنَّاسِ ثُمَّ يَدْخُلُ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ، وَكَانَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ الْمَغْرِبَ ثُمَّ يَدْخُلُ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ، وَيُصَلِّي بِالنَّاسِ الْعِشَاءَ وَيَدْخُلُ بَيْتِي فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ، وَكَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ تِسْعَ رَكَعَاتٍ فِيهِنَّ الْوُتْرُ، وَكَانَ يُصَلِّي لَيْلًا طَوِيلًا قَائِمًا وَلَيْلًا طَوِيلًا قَاعِدًا، وَكَانَ إِذَا قَرَأَ وَهُوَ قَائِمٌ رَكَعَ وَسَجَدَ وَهُوَ قَائِمٌ، وَإِذَا قَرَأَ قَاعِدًا رَكَعَ وَسَجَدَ وَهُوَ قَاعِدٌ، وَكَانَ إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ. [بخاري/ التطوع/ ۱۱۲۷]

(عبدالله) کوری (شقیق) ده‌لی: پرسیارم له‌عائشه (رضی الله عنها) کرد له‌باره‌ی نویژی سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ری خواوه (صلى الله عليه وسلم) وتی: له‌ماله‌وه له‌پیش نیوهرودا چوار رکاتی ده‌کرد، ئینجا له‌مالی دهرده‌چوو نویژی بو‌خه‌لکه‌که‌ش ده‌کرد، ئینجا ده‌هاته‌وه ماله‌وه دورکاتی ده‌کرد، نویژی شیوانی به‌خه‌لکه‌که‌ه ده‌کرد، ئینجا ده‌هاته‌وه ماله‌وه دورکاتی ده‌کرد، نویژی خه‌وتنانی به‌خه‌لکه‌که‌ه ده‌کرد، ده‌هاته‌وه ماله‌که‌ی من دورکاتی ده‌کرد، له‌شه‌ودا نورکاتی ده‌کرد وه‌تریشی تیدابوو، هه‌روه‌ها شه‌ویک به‌پیوه نویژی ده‌کرد، شه‌ویکی دریش به‌دانیشته‌وه کاتی به‌پیوه نویژی ده‌کرد له‌حاله‌تی وه‌ستانه‌وه ده‌چوو (رکوع) و (سجود)، کاتی‌کیش به‌دانیشته‌وه نویژی ده‌کرد له‌حاله‌تی

دانیشتنه وه (رکوع) و (سجود) ی دهبرد. کاتیکیش سپیډه دهرده کهوت دورکاتی دهکرد.

(۱۶۹) نویژی سوننه ت له مزگه وتا

۳۶۹- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رضي الله عنه) قَالَ: اخْتَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حُجَيْرَةَ بِحَصْفَةِ أَوْ حَصِيرٍ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُصَلِّي فِيهَا، قَالَ: فَتَتَّبِعْ إِلَيْهِ رِجَالٌ، وَجَاءُوا يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ، قَالَ: ثُمَّ جَاءُوا لَيْلَةً، فَحَضَرُوا وَأَبْطَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْهُمْ، قَالَ: فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ، فَرَفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ، وَحَصَبُوا الْبَابَ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مُغْضِبًا، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَا زَالَ بِكُمْ صَنِيعُكُمْ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيَكْتَبُ عَلَيْكُمْ، فَعَلَيْكُمْ بِالصَّلَاةِ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ خَيْرَ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ)). وفي رواية: أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) اتَّخَذَ حُجْرَةً فِي الْمَسْجِدِ مِنْ حَصِيرٍ. [بخاري/ الجماعة و الإمامة/ ۶۹۸]

(زید) کوری (ثابت) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) ژوریکسی بچکوله ی به حه سیر دروست کرد جارنکیان پیغه مبهر (رضي الله عنه) دهرچوو نویژی تیدابکات، چه ند پیاویک به شویزی دا روشتن، هاتن له دوايه وه نویژ بکه ن، ههروه ها شهویکی تر هاتن و ناماده بوون، به لام پیغه مبهر (رضي الله عنه) دواکهوت، نه هات بو لایان، ئینجا دهنگیان به زرکرده وه و زیخیان دهکیشا به دهرگا که دا، ئینجا پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) هاته دهره وه و توپه یی پیوه دیار بوو، فه رموی: ((له سه ر کرداره که تان [واته: نویژ کردنی سوننه ت به به رده و امی له مزگه وتدا] نه وه نده به رده و امن، گومان ده به م له سه رتان فه رزیکریت، که واته له مالی خوتاندا نویژه کانتان [واته: سوننه ته کان]) بکه ن، خیرترین نویژی مروّف نه وه یه که له مال ه وه بیکات، جگه له نویژی فه رن).

(۱۷۰) نویژی سوننه ت له مال ه وه

۳۷۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ، فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ نَصِيبًا مِنْ صَلَاتِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا)).

(جابر) کوری (عبدالله) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فه رموی هه تی: ((نه گه ر به کیکتان له مزگه وت له نویژ بو یه وه، بابه شی مال ه وه ش نویژ به یلیته وه چونکه خوی گه وره خیری دانا وه بو نویژه کانی مال ه وه یش)).

(۱۷۱) هه ریهك له ئیوه با به چالاکی نویر بکات،

نه گهر ماندوبوو بادابنیشیت

۳۷۱- عَنْ أَنَسٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) الْمَسْجِدَ، وَحَبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ سَارِيَتَيْنِ، فَقَالَ: ((مَا هَذَا)). قَالُوا: لَزَيْنَبَ تُصَلِّي، فَإِذَا كَسَلَتْ أَوْ فَتَرَتْ أَمْسَكَتْ بِهِ. فَقَالَ: ((حُلُوهُ، لِيُصَلَ أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ، فَإِذَا كَسِلَ أَوْ فَتَرَ قَعَدَ)). [بخاري/ التهجذ/ ۱۰۹۹]

(انس) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) چووہ مزگهوت، گوريسينك له نيوان دوو کوله کهدا به سترابوو، فهرمووی: ((ئهمه چييه)) وتیان: هی زهینه به نویر دهکات، کاتی هیلاک ده بیئت یان بی هییز ده بیئت دهستی پیوه ده گریت، ئه ویش (رضی اللہ عنہ) فهرمووی: ((بیکه نه وه، هه ریه کیکتان چهند توانای بوو نویر بکات، نه گهر نه یوانی یان هیلاک بوو بادابنیشیت)).

(۱۷۲) خوشه ویشترین کار لای خوا بهرده وامتزینیانه

۳۷۲- عَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا)، قَالَ: قُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، كَيْفَ كَانَ عَمَلُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، هَلْ كَانَ يَخْصُ شَيْئًا مِنَ الْأَيَّامِ؟ قَالَتْ: لَأَ، كَانَ عَمَلُهُ دِيمَةً، وَأَيْكُمْ يَسْتَطِيعُ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَسْتَطِيعُ؟ [بخاري/ الرقاق/ ۶۱۰۱]

(علقمه) (رضی اللہ عنہ) دهلی: (له عائشه) (رضی اللہ عنہا) دایکی ئیماندارانم پرسی: ئه ی دایکی ئیمانداران کاری پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) چوون بوو، ئایا هه نديك له روزه کانی تايبهت ده کرد؟ وتی: نه خیر کاری بهرده وام بووه ئایا کیتان ده توانی ئه وه ی که پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) توانیویه تی؟

(۱۷۳) چهند ده توانن نه وه نده کاربکه ن

۳۷۳- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) زَوْجِ النَّبِيِّ (ﷺ): أَنَّ الْحَوْلَاءَ بِنْتُ ثُوَيْتِ بْنِ حَبِيبِ بْنِ أَسَدِ ابْنِ عَبْدِ الْعَزِيِّ مَرَّتْ بِهَا وَعِنْدَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، فَقُلْتُ: هَذِهِ الْحَوْلَاءُ بِنْتُ ثُوَيْتٍ، وَزَعَمُوا أَنَّهَا لَا تَنَامُ اللَّيْلَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَنَامُ اللَّيْلَ؟ خُذُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيقُونَ، فَوَاللَّهِ لَا يَسَامُ اللَّهُ حَتَّى تَسَامُوا)). [بخاري/ الإيمان/ ۴۲]

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) هاوسه ری پیغه مبهری (رضی اللہ عنہ) دهلی: (حولاء) کچی (تویت) به لایدا تیپه ری، پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) له لا بوو، وتم: ئهمه حولاء کچی (تویت) هه که ده لاین گوايه به شهو ناخه وی، پیغه مبهری (رضی اللہ عنہ) فهرمووی: ((شه و ناخه وی؟ چهند

دهتوانن نهوهنده کاربکهن، سویند بهخوا، خوا ماندوو نابیت [له پاداشت بو نویژتان] ههتا ئیوه [له کارکردن] ماندوو دهبن.

(۱۷۴) شهونویژی پیغه مبهرو (ﷺ) پارانیه وهگانی

۳۷۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (ﷺ) قَالَ: بِتُّ لَيْلَةً عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةَ، فَقَامَ النَّبِيُّ (ﷺ) مِنَ اللَّيْلِ فَأَتَى حَاجَتَهُ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، ثُمَّ نَامَ، ثُمَّ قَامَ، فَأَتَى الْقُرْبَةَ فَأَطْلَقَ شِنَاقَهَا، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَضُوءًا بَيْنَ الْوُضُوءَيْنِ وَلَمْ يُكْثِرْ، وَقَدْ أْبْلَغَ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى، فَقُمْتُ فَتَمَطَّيْتُ، كَرَاهِيَةً أَنْ يَرَى أَنَّي كُنْتُ أَتَيْتُهُ لَهُ، فَتَوَضَّأْتُ، فَقَامَ فَصَلَّى، فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَ بِيَدِي فَأَدَارَنِي عَنْ يَمِينِهِ، فَتَمَامَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً، ثُمَّ اضْطَجَعَ فَنَامَ حَتَّى نَفَخَ (ﷺ)، وَكَانَ إِذَا نَامَ نَفَخَ، فَأَتَاهُ بِلَالٌ فَأَدَنَهُ بِالصَّلَاةِ، فَقَامَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ، وَكَانَ فِي دُعَائِهِ: ((اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي بَصَرِي نُورًا، وَفِي سَمْعِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَعَنْ يَسَارِي نُورًا، وَفَوْقِي نُورًا، وَتَحْتِي نُورًا، وَأَمَامِي نُورًا، وَخَلْفِي نُورًا، وَعَظْمَ لِي نُورًا)). قَالَ كَرِيبٌ: وَسَبَعًا فِي التَّابُوتِ. فَلَقِيتُ بَعْضَ وَلَدِ الْعَبَّاسِ، فَحَدَّثَنِي بِهِنَّ فَذَكَرَ: ((عَصْبِي وَلَحْمِي وَدَمِي وَسُغْرِي وَبَشْرِي)) وَذَكَرَ حَصَلَتَيْنِ. [بخاري/ الدعوات/ ۵۹۵۷]

(ابن عباس) (ﷺ) دهلی: شهویکیان لای پوره (میمونه) م مامه وه، شهو پیغه مبهر (ﷺ) ههستا چوو دهروه بو سه رئاو، ئینجا دهست و ده موچاوی شور دو هاته وه خهوته وه، ئینجا ههستایه وه، هاته لای کونه ی ناوه که وه دهست نویژیکی مام ناوه ندی گرت که زور پییه وه خه ریک نه بوو، به لام ته واویش بوو، ئنجا ههستاو دهستی کرد به نویژکردن، منیش ههستام و خوم کینشایه وه ﴿وه کو ئیستا به ناگاهاتبمه وه﴾ بوئه وه ی ئه وانه زانی که من به ناگابووم و ناگام لئی بووه، دهست نویژم گرت، نه وه ههستایه وه بو نویژ، منیش له لای چه پییه وه راوهستام، به لام دهستی گرتم و خستمیه لای راستییه وه نویژی ئه و شه وه ی پیغه مبهر (ﷺ) به سیانزه رکات ته واو بوو، پاشان راکشاو نوست ههتا پرخه ی لیوه هات پیغه مبهر که دهخوت پرخه ی ده هات، ئینجا بلال هات ناگاداری کرد که کاتی نویژه، ههستاو دهستی کرد به نویژکردن و دهست نویژی نه گرت. ﴿پاشان له خوا پارایه وه﴾ له پارانیه وه که شیدا نه مه هه بوو: ((خوایه گیان (نور) و پووناکی بخه ره دلمه وه، رووناکی بخه ره وه بینیمه وه، رووناکی بخه ره

بیستنهوه، رووناکی بخهره لای راستمهوه، رووناکی بخهره لای چهپمهوه، رووناکی لهسهرمهوه رووناکی لهژیرمهوه ، رووناکی لهبهردهمما، رووناکی لهپشتمهوه، رووناکی گهورهو فراوان بکهی بۆم.

(کریب) دهلی: حهوت شویندی تریشی وت له لاشهی ئاده میزاد (من له بیرم چوون) به لام گهیشتم به یهکی له نهوهی عباس باسی ئهو حهوتهی بوکردم که نه مانه ن: دهماره کانم، گوشتم، خوینم، مووه کانم، پیستم، دووشتی تریشی وت: ﴿له بیرم نه ماون﴾ .

۳۷۵- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ لِيُصَلِّيَ، افْتَتَحَ صَلَاتَهُ بِرُكْعَتَيْنِ حَفِيفَتَيْنِ.

عائشه (رضی الله عنها) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) که له شه ودا هه لدهستا بۆ نوویژکردن، به دوو رکاتی سووک دهستی پیده کرد.

(۱۷۵) پارانه وهی پیغه مبهر (رضی الله عنه) له کاتی شه و نوویژدا

۳۷۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَقُولُ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ: ((اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قِيَامُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَقَوْلُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ. اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ. فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَآخَّرْتُ، وَ ﴿مَا﴾ أَسْرَرْتُ وَأَعْلَنْتُ، أَنْتَ إِلَهِي، لَأ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ)). [بخاری/ التوحيد/ ۷۰۶۰]

(ابن عباس) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) نه گهر له قولایی شه ودا هه ستابایه بۆ نوویژکردن ده یفرموو: ((خوایه گیان، سوپاس بۆ تویه ، تۆ رووناکی ئاسمانه کان و زهویت، سوپاس بۆ تۆ ، تۆ راگری ئاسمانه کان و زهویت، سوپاس بۆ تۆ، پهروهردگاری ئاسمانه کان و زهوی و ئه وهی له ناویاندایه، تۆ راستیت به لینه کهت راسته، ئاگر راسته، رۆژی قیامهت راسته، خوایه، گهیشتنن راسته، به هه شت راسته، ئاگر راسته، رۆژی قیامهت راسته، خوایه، تهنا خۆم به تۆ سپاردوو، ئیمانم به تۆ هیناوه، تهنا پشتم به تۆ به ستوو، بۆلای تۆ ده گهریمه وه، له پینا و تۆ داو به پشتیوانی تۆ دژایه تی ﴿بی باوه ران﴾ م کردوو، تهنا بۆلای شه رعه کهی تۆ ده گهریمه وه، ده خۆش ببه له گونا هه

پیشوه کان و دواییه کانم، له وانهش که شار دو منته ته وه و له وانهش که ناشکرام کردون، تو فریاد پردهس و فه رمانزه وای منی هیچ فریاد پردهس و فه رمانزه وایهک نییه جگه له تو)).

(۱۷۶) چوئیه تی شه و نویتز و ژماره ی رکاته کانی

۳۷۷- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُوتِرُ مِنْ ذَلِكَ بِخَمْسٍ، لَا يَجْلِسُ فِي شَيْءٍ إِلَّا فِي آخِرِهَا.
(عائشه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) له شه ودا سیانزه رکات نویتزی دهکرد، له وانه پینج رکاتی به سه ریه که وه دهکرد، دانه ده نیشته، [واته: ته حیاتی نه ده خویند] تا دوا رکات واته نه و پینج رکاته ی به یهک تحیات کردوه.

(۱۷۷) شه و نویتز دو و دو وه و ته تریش یهک رکاته له کوتایی شه ودا

۳۷۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ صَلَّى رَكْعَةً وَاحِدَةً تُوتِرُ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى)). [بخاری/ الوتر/ ۹۴۶]
(ابن عمر) دهلی: پیاویک پرسیا ری له پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) کرد له باره ی شه و نویتزه وه؟ پیغه مبهر (رضی الله عنه) فه رموی: ((نویتزی شه و دو و دو وه، نه گهر یه کیکتان ترسا روژ ببیته وه، بابه تاکه رکاتیک نه و نویتزانه ی کردونی تاکیان بکاته وه)).

(۱۷۸) شه و نویتز به پیوه به دانیشتنه وه

۳۷۹- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقْرَأُ فِي شَيْءٍ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ جَالِسًا، حَتَّى إِذَا كَبِرَ قَرَأَ جَالِسًا، حَتَّى إِذَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنَ السُّورَةِ ثَلَاثُونَ أَوْ أَرْبَعُونَ آيَةً قَامَ فَقَرَأَهُنَّ، ثُمَّ رَكَعَ. [بخاری/ التهجد/ ۱۰۹۳]
(عائشه) دهلی: نه مدیوه پیغه مبهر (رضی الله عنه) به دانیشتنه وه قورئان بخوینی له نویتزدا، هه تا به سالآچوو، که به سالآچوو ئینجا به دانیشتنه وه ده خویند، هه تا له سووره تیکا سی چل ئایه تی ده ما ئینجا هه لده ستایه وه به پیوه ده خویند، ئینجا رکوعی ده برد).

(۱۷۹) که راهه تی هه یه

پیاو هه موو شه وه که بخه وی نوئیژی تییدا نه کات

۳۸۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) رَجُلٌ نَامَ لَيْلَةً حَتَّى أَصْبَحَ، قَالَ: ((ذَاكَ رَجُلٌ بَالَ الشَّيْطَانَ فِي أُذُنَيْهِ)) أَوْ قَالَ: ((فِي أُذُنَيْهِ)). [بخاری/التجهد/ ۱۰۹۳]

(عبداللہ) کوری (مسعود) (رضی اللہ عنہ) دهلی: له خزمهت پیغه مبهری خوادا (رضی اللہ عنہ) باسی پیاو یکیان کرد که شه ویکیان هه تا نوئیژی به یانی خه وتوو، فه رموی: ((ئه وه پیاو یکه شه یتان میزی کردو ته گو یکانیه وه)) یافه رموی ((گو ییه وه)).

(۱۸۰) نه گهر که سیک له نوئیژدا وه نه وزییدا باراکشیت

۳۸۱- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ، فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى وَهُوَ نَاعِسٌ، لَعَلَّهُ يَذْهَبُ يَسْتَغْفِرُ فَيَسْبُ نَفْسَهُ)). [بخاری/الوضوء/ ۲۰۹]

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) دهلی پیغه مبهر (رضی اللہ عنہ) فه رموی ته: ((نه گهر به کیکتان له نوئیژدا خه وه نوچه بر دیه وه، باراکشیت، تا خه وه که ی دهرات، چونکه نه گهر به خه الویی نوئیژ بکات له وانیه له باتی نه وه ی داوای لیخو شیبون بکات قسه به خزی بلیت)).

(۱۸۱) نه وه ی گریکانی شه یتان ده کاته وه

۳۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) - يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ (ﷺ) - قَالَ: ((يَعْقُدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ ثَلَاثَ عُقَدٍ إِذَا نَامَ، بِكُلِّ عُقْدَةٍ يَضْرِبُ: عَلَيْكَ لَيْلًا طَوِيلًا، فَإِذَا اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ ﴿ﷻ﴾ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، وَإِذَا تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عَنْهُ عُقْدَتَانِ، فَإِذَا صَلَّى انْحَلَّتِ الْعُقَدُ، فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانَ)). [بخاری/التجهد/ ۱۰۹۱]

له (ابوهریره) وه (رضی اللہ عنہ) که ده یگه یانده پیغه مبهر (رضی اللہ عنہ) پیغه مبهر (رضی اللہ عنہ) فه رموی ته: ((نه گهر به کیکتان خه وت شه یتان سی گری دهدات له پشتی سه ری، له هر گریه کیدا ده لی: له شه ویکی دریزدا بخه وه، به لام نه گهر هه ستاو ناوی خوای هینا ﴿عزوجل﴾ گریه کیان ده کریته وه، نه گهر ده ست نوئیژی گرت دو وه میشیان ده کریته وه، ئینجا نه گهر نوئیژی کرد هه رسیکیان ده کریته وه، ئینجا چالاکو دهر وون ئاسوده ده بیت، نه گهر وانه کات دلپیس و ته مهل ده بیت)).

(۱۸۲) له شه ودا ساتیک هه یه که دوعای تیدا وهرده گهریت

۳۸۳- عَنْ جَابِرٍ (رضی) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) يَقُولُ: ((إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً، لَا يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا أَعْطَاهُ، إِيَّاهُ وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ)).

(جابر) دهلی: بیستومه له پیغه مبهه (ﷺ) فه موویه تی: ((له شه ودا ساتیک هه یه نه گهر موسلمان ریکه وتی بکات له کاتیکا له خوا ده پاریته وه بو کاری خیری دنیاو قیامت نهوا داواکاریه که ی بو دابین ده کات، نه وساته ش له هه موو شه ویکدا هه یه)).

(۱۸۳) هاندان بو پارانه وهو یادی خوا له کورتایی شه ودا

۳۸۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((يُنزِلُ اللَّهُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا كُلَّ لَيْلَةٍ، حِينَ يَمْضِي ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ، فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَنَا الْمَلِكُ. مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي فَاسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْتَعْفِرُنِي فَأَعْفِرَ لَهُ، فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يُضِيَءَ الْفَجْرُ)).

(ابوهریره) دهلی: پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) فه موویه تی: ((هه موو شه ویک کاتی سییه کی شهو تیده په پریت، خوی گه وره داده به زیته ئاسمانی یه که می دنیاو ده فه رمویت: (من پادشام، من پادشام، کی داخوازی هه یه لیم باوه لامی بده مه وه، کی یه داواکاری لیم هه یه تابیده می؟ کییه داوا لیخوشبوونم لیده کات تالی خوشبم، هر به وشیه وه ده بی هتا به ره به بیان روونده بیته وه)).

(۱۸۴) پوخته ی باسی شه و نوویژو

که سی نه یکرد له بهر خه ویا له بهر نه خوشی

۳۸۵- عَنْ زُرَّارَةَ: أَنَّ سَعْدَ بْنَ هِشَامِ ابْنَ عَامِرٍ أَرَادَ أَنْ يَغْرَوْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَدِمَ الْمَدِينَةَ، فَأَرَادَ أَنْ يَبِيعَ عَقَارًا ﴿لَهُ﴾ بِهَا، فَيَجْعَلُهُ فِي السَّلَاحِ وَالْكَرَاعِ، وَيُجَاهِدَ الرُّومَ حَتَّى يَمُوتَ، فَلَمَّا قَدِمَ الْمَدِينَةَ لَقِيَ أَنَسًا مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ، فَتَنَّهُ عَنْ ذَلِكَ، وَأَخْبَرُوهُ: أَنَّ رَهْطًا سَنَتْ أَرَادُوا ذَلِكَ فِي حَيَاةِ نَبِيِّ اللَّهِ (ﷺ)، فَتَهَاهُمْ نَبِيُّ اللَّهِ (ﷺ) وَقَالَ: ((أَلَيْسَ لَكُمْ فِيَّ أُسْوَةٌ)). فَلَمَّا حَدَّثُوهُ بِذَلِكَ رَاجَعَ امْرَأَتَهُ وَقَدْ كَانَ طَلَّقَهَا، وَأَشْهَدَ عَلَى رَجْعَتِهَا، فَأَتَى ابْنَ عَبَّاسٍ فَسَأَلَهُ عَنْ وَثْرِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَعْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ بِوَثْرِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ قَالَ: مَنْ؟ قَالَ: عَائِشَةُ (رضی)، فَأَتَاهَا فَسَأَلَهَا، ثُمَّ اتَّعِنِي فَأَخْبَرَنِي بِرَدِّهَا عَلَيْكَ.

فَانْطَلَقْتُ إِلَيْهَا، فَأَتَيْتُ عَلَى حَكِيمِ بْنِ أَلْحَجِّ، فَاسْتَلْحَقْتُهُ إِلَيْهَا، فَقَالَ: مَا أَنَا بِقَارِبِهَا، لِأَنِّي نَهَيْتُهَا أَنْ تَقُولَ فِي هَاتَيْنِ الشَّيْعَتَيْنِ شَيْئًا، فَأَبَتْ فِيهِمَا إِلَّا مُضِيًّا. قَالَ: فَأَقْسَمْتُ عَلَيْهِ فَجَاءَ، فَانْطَلَقْنَا إِلَى عَائِشَةَ (رضي الله عنها) فَاسْتَأْذَنَّا عَلَيْهَا، فَأَذْنَتْ لَنَا، فَدَخَلْنَا عَلَيْهَا، فَقَالَتْ: أَحَكِيمُ؟ فَعَرَفْتُهُ، فَقَالَ: نَعَمْ. فَقَالَتْ: مَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: سَعْدُ بْنُ هِشَامٍ، قَالَتْ: مَنْ هِشَامٌ؟ قَالَ: ابْنُ عَامِرٍ، فَتَرَحَّمْتُ عَلَيْهِ، وَقَالَتْ خَيْرًا - قَالَ قَتَادَةُ: وَكَانَ أُصِيبَ يَوْمَ أُحُدٍ - فَقُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ أُبَيُّنِي عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَتْ: فَإِنَّ خُلُقَ نَبِيِّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ الْقُرْآنَ، قَالَ: فَهَمَمْتُ أَنْ أَقُومَ وَلَا أَسْأَلَ أَحَدًا عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أَمُوتَ، ثُمَّ بَدَأَ لِي فَقُلْتُ: أُبَيُّنِي عَنْ قِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). فَقَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْمُلُ﴾؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَتْ: فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ قِيَامَ اللَّيْلِ فِي أَوَّلِ هَذِهِ السُّورَةِ، فَقَامَ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَصْحَابُهُ حَوْلًا، وَأَمْسَكَ اللَّهُ خَاتَمَهَا اثْنِي عَشَرَ شَهْرًا فِي السَّمَاءِ حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ فِي آخِرِ هَذِهِ السُّورَةِ التَّخْفِيفَ، فَصَارَ قِيَامُ اللَّيْلِ تَطَوُّعًا بَعْدَ فَرِيضَةٍ. قَالَ: قُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ أُبَيُّنِي عَنْ وَثْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). فَقَالَتْ: كُنَّا نُعَدُّ لَهُ سِوَاكُهُ وَطَهُورُهُ، فَيَبْعَثُهُ اللَّهُ مَا شَاءَ أَنْ يَبْعَثَهُ مِنَ اللَّيْلِ، فَيَتَسَوَّكُ وَيَتَوَضَّأُ وَيُصَلِّي تِسْعَ رَكَعَاتٍ، لَا يَجْلِسُ فِيهَا إِلَّا فِي التَّامِنَةِ، فَيَذْكُرُ اللَّهَ وَيُحْمَدُهُ وَيَدْعُوهُ، ثُمَّ يَنْهَضُ وَلَا يُسَلِّمُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّ التَّاسِعَةَ، ثُمَّ يَقْعُدُ فَيَذْكُرُ اللَّهَ وَيُحْمَدُهُ وَيَدْعُوهُ، ثُمَّ يُسَلِّمُ تَسْلِيمًا يُسْمَعُنَا، ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ بَعْدَ مَا يُسَلِّمُ وَهُوَ قَاعِدٌ، وَتِلْكَ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكَعَةً يَا بُنَيَّ، فَلَمَّا سَنَّ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَخَذَهُ اللَّحْمُ أَوْتَرَ بِسِنِّهِ، وَصَنَعَ فِي الرُّكَعَتَيْنِ مِثْلَ صَنِيعِهِ الْأَوَّلِ، فَتِلْكَ تِسْعٌ يَا بُنَيَّ، وَكَانَ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا صَلَّى صَلَاةَ أَحَبَّ أَنْ يُدَاوِمَ عَلَيْهَا، وَكَانَ إِذَا غَلِبَهُ نَوْمٌ أَوْ وَجَعَ عَنْ قِيَامِ اللَّيْلِ صَلَّى مِنَ النَّهَارِ ثَلَاثِي عَشْرَةَ رَكَعَةً، وَلَا أَعْلَمُ نَبِيَّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَرَأَ الْقُرْآنَ كُلَّهُ فِي لَيْلَةٍ، وَلَا صَلَّى لَيْلَةً إِلَى الصُّبْحِ، وَلَا صَامَ شَهْرًا كَامِلًا غَيْرَ رَمَضَانَ. قَالَ: فَانْطَلَقْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَحَدَّثْتُهُ بِحَدِيثِهَا، فَقَالَ: صَدَقْتَ لَوْ كُنْتُ أَقْرَبُهَا أَوْ أَدْخُلُ عَلَيْهَا لِأَتَيْتُهَا حَتَّى تُشَافِهَنِي بِهِ. قَالَ: قُلْتُ: لَوْ عَلِمْتُ أَنَّكَ لَا تَدْخُلُ عَلَيْهَا مَا حَدَّثْتُكَ.

(زرارة) دهلی: (سعد) کوری (هشام) کوری (عامر) (رضي الله عنه) ویستی غه زابکات له رینی خوا (عزوجل) هات بو مه دینه، ویستی نهو زه وییهی له مه دینه هه یبوو بیفروشیئت، بیدات به چهک و تفاقی جهنگی، بوئه وهی تا نه مریت غه زای رومی

پینکات، که هاته مه‌دینه گه‌یشت به‌چهند که سیک له‌خه‌لکی مه‌دینه، ریگیان
 ندا نه‌وکاره بکات، پنیان راگه‌یاند که له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) کومه‌لکی
 شمش که‌سی ویستیان نه‌و کاره بکه‌ن، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ریگای پینه‌دان و
 پنی فرمون: ((نایا له‌منا پیشه‌نگی و سه‌ر مه‌شقی نابینن؟)) کاتی نه‌وه‌یان
 بوسه‌عد گیرایه‌وه، سه‌عد ژنه‌که‌ی گیرایه‌وه ژیرسایه‌ی خو‌ی که‌پیشتر ته‌لاقی
 له‌بوو، شایه‌تیشی له‌سه‌ر گیرانه‌وه‌ی ژنه‌که‌ی گرت، ئینجا سه‌عد هاته
 خزمه‌ت (ابن عباس). پرساری وه‌تری پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) لیکرد، نه‌ویش پنی و ت:
 بو که‌سیکت نیشان نه‌ده‌م که‌له‌خه‌لکی سه‌رزه‌ویدا له‌هه‌موو که‌س شاره‌زاتره به
 وه‌تری پیغه‌مبه‌ری خوا (؟ و تی: کی‌یه؟ و تی (عائیشه) (رضی الله عنها). بچو بو
 لای، لینی بیرسه‌و، له‌دواییدا هه‌واله‌که‌ش بو من به‌ینه‌روه. (سه‌عد
 ده‌لی) که‌وتمه ری بو لای (عائشه)، له‌ریگادا چووم بو لای (حکیم) کوری
 (افلح) داوام لی‌کرد که‌له‌گه‌لما بی‌ت و تی: من نایه‌م بو لای، چونکه‌ ناگادارم کرد
 که‌ له‌ناکوکی نیوان نه‌و دوو کومه‌له‌ (علی‌و معاویه) دا هیچ نه‌لی، به‌لام گوئی
 نه‌دایی و قسه‌ی تیدا کرد. سه‌عد و تی: سویندم خوارد که‌بی‌ت (حه‌کیم) ئینجا
 هات و چوین بو لای عائیشه، داوای مؤله‌تمان لی‌کرد، نه‌ویش مؤله‌تی داین،
 چوینه ژوره‌وه، عائیشه و تی: تو حه‌کیمی؟ ناسیی، و تی: به‌لی، نه‌ویش
 و تی: کیت له‌گه‌لدایه؟ و تی: (سه‌عد کوری هیشام) و تی: کام هیشام؟ و تی:
 کوری (عامر) دو‌عای خیری بو‌کردو ناوی به‌چاک برد. (قتاده) ده‌لی: عامر (ﷺ)
 له‌جه‌نگی (احد) شه‌هید بوو.

سه‌عد ده‌لی: به‌عائیشه‌م و ت: نه‌ی دایکی ئیمانداران، ناگادارم بکه
 له‌ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و تی: نایا تو قورئان ناخوینی؟ و ت: به‌لی، و تی:
 ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) قورئان بووه، ویستم هه‌ستم و هه‌تا ماوم هیچ شتی
 له‌که‌س نه‌پرسم، دوایی بیرم کرده‌وه و ت: ناگادارم بکه له‌باره‌ی هه‌ستانی
 شه‌می بو شه‌نوژ: نه‌ویش و تی: نایا ﴿یا ایها المزمل﴾ ناخوینی؟ و ت:
 به‌لی. و تی: خوای گه‌وره له‌سه‌ره‌تای ئەم سوورته‌دا شه‌نوژی فه‌رز کرد هه‌تا
 سالیک پیغه‌مبه‌رو (ﷺ) هاوه‌لانی کردیان، خوای گه‌وره کوتایی ئەم سوورته‌ی
 روانه‌ مانگ له‌ئاسمانا هیشته‌وه‌و نه‌ینارده‌ خواره‌وه، له‌دوای سالیک له‌کوتایی

ئەم سوورەتەدا ئاسانکاری ناردە خوارەووە کردی بەسووننەت. دوای فەرزبوونی.

سەعد دەلی: پرسیم لەعائیشەو وتم: ئەی دایکی ئیمانداران ئاگادارم بکە لەوەتری پیغمبەر(ﷺ) ئەویش وتی: سیواک و ئاوی دەستنوێژمان بۆ ئامادە دەکرد ئەوەندە خاویستی لەسەر بواوە لەشەوودا بیداری دەکردەووە سیواکی دەکرد، دەستنوێژی دەشت و نوێرکاتی دەکرد، لەرکاتی هەشتەما نەبی لەهیچیاندا دانەدەنیشت، کەدادهنیشت یادو سوپاسی خاویدەکردو دوعای دەکرد، سەلامی نەدەدایەو هەلەدەستایەو رکاتی نۆیەکی دەکرد، لەپاشا دادەنیشت و یادو سوپاسی خاوی دوعای دەکردو ئینجا سەلامی دەدایەو دەیدا بەگویماندا.

ئینجا دوورکاتی بەدانیشتنەو دەکرد ئەو یانزە رکات ئەی کوری شیرینم کاتی پیربوو، گوشتی گرت حەوت رکات وەتری دەکرد، هەرچۆن دوورکاتی بەدانیشتنەو لەدوای نوێرکاتە دەکرد، لەدوای حەوتەکەش دوورکاتەکی بەدانیشتنەو دەکرد ئەو نوێرکات ئەی کوری شیرینم ، پیغمبەر(ﷺ) هەر نوێژیکی بکردایە حەزی دەکرد کە بەردەوام بیت لەسەری. هەرکاتییکیش خەو یا ئازار زۆری بۆ بهینایەو نەیتوانیایە شەو هەستی بەرۆژدا دوانزە رکاتی دەکرد. هەرگیز ئاگادارنیم کە پیغمبەر(ﷺ) لەشەوێکدا هەموو قورئانی خویندبیت، هیچ شەویک هەتابەیانێ نوێژی نەکردوو جگە لەلەمانگی رمەزانیش هیچ مانگیک بەتەواوی بەرۆژو نەبوو.

سەعد دەلی: چووم بۆلای (ابن عباس) (رضی) وەلامەکی (عائیشە) م (رضی اللہ عنہا) بۆ بردەو ئەویش وتی: راستی وتوو، ئەگەر من بچوماوە بۆلایو سەردانم بکردایە، ئەچووم بۆئەو لە دەمی خۆی ئەمەم بیستایە سەعد وتی: ئەگەر بمزانایە کەتۆ لینی دنگرانیو سەردانی ناکەیت ، فەرموودەکەیم بۆ نەدەگیرایتەو.

(۱۸۵) نوێژی وتر

۲۸۶- عَنْ عَائِشَةَ (رضی) قَالَتْ: مِنْ كُلِّ اللَّيْلِ قَدْ أَوْتَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ، وَأَوْسَطِهِ، وَآخِرِهِ، فَأَنْتَهَى وَتَرَهُ إِلَى السَّحَرِ. [بخاری/ الوتر/ ۹۵۱]

عائیشه (رضی الله عنها) دهلی: لهه موو کاته کانی شهودا پیغه مبه (وهتری کردوه، لهسه رتای شهودا و له ناوه راستی شهودا، له کو تایی شهودا، له کو تایی ته مه نیدا) و هتره که ی بردو ته کاتی پارشیو.

(۱۸۶) لهوه ترو دوورکاتی به ره به یاندا

۳۸۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ (رضي الله عنه) قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ، قُلْتُ: أَرَأَيْتَ الرَّكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ أَوْ طِيلَ فِيهِمَا الْقِرَاءَةَ؟ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى وَيُوتِرُ بِرُكْعَةٍ. قَالَ: قُلْتُ: إِنِّي لَسْتُ عَنْ هَذَا أَسْأَلُكَ. قَالَ: إِنَّكَ لَضَخْمٌ، أَلَا تَدْعُنِي أَسْتَقْرِئُ لَكَ الْحَدِيثَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، وَيُوتِرُ بِرُكْعَةٍ، وَيُصَلِّي رُكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْغَدَاةِ كَأَنَّ الْأَذَانَ بِأَذْنِيهِ. [بخاري/ الوتر/ ۹۴۶]

(انس) کوری (سیرین) (رضي الله عنه) دهلی: له (ابن عمر) پرسى وتم: ئایا ئاگاداری له دوورکاتی پیش نویژی به یانی ئایا خویندنی به دریزی تیا ده خویند؟ وتی: پیغه مبه (رضي الله عنه) له شهودا دوورکات نویژی ده کردو و هتریشی به یه ک ركات ، وتم من نهوت ئی ناپرسم، وتی: تو زلی [واته گیلی] ئایا ناهیلی هه موو فهرموده کهت بو بخوینمه وه: پیغه مبه ری خوا (رضي الله عنه) له شهودا جوت جوت نویژی ده کرد، به یه ک ركاتیش دواپی دهینا، دوورکاتیشی ده کرد پیش نویژی به یانی وکو بانگه که [مه بهستی قامه ته] له گویندا بزرنگیته وه [واته: دوورکاتی کورتی ده کرد].

(۱۸۷) نهوه ی دهترسی له کو تایی شهودا به ئاگانیه ته وه

با له سه ره تا وه و هتر بکات

۳۸۸- عَنْ جَابِرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَنْ خَافَ أَنْ لَا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ فَلْيُوتِرْ أَوَّلَهُ، وَمَنْ طَمِعَ أَنْ يَقُومَ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ، فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ، وَذَلِكَ أَفْضَلُ)).

(جابر) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبه ری خوا (رضي الله عنه) فهرموویه تی: (نهوه ی دهترسی له کو تایی شهودا به ئاگانیه ته وه باله سه ره تا ی شهوه وه و هتره که ی بکات، نه وکه سهیش که به ته مایه له کو تایی شهودا ههستی با له کو تایی شهودا و هتره که ی بکات، چونکه نویژی کو تایی شهو فریشته کان شایه تی بو دهن ، نه مه شیان باشتره).

(۱۸۸) وهتر بکهن پیش ئه وهی روژ بیته وه

۳۸۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((أُوتِرُوا قَبْلَ أَنْ تُصْبِحُوا)).

(ابو سعید الخدری) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبهر (صلى الله عليه وسلم) فهرموویه تی: (وهتر بکهن پیش ئه وهی روژ بیته وه).

(۱۸۹) خیری قورئان خویندن له نوویژدا

۳۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((أَيْحِبُّ أَحَدُكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلْفَاتٍ عِظَامِ سِمَانَ)). قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: ((ثَلَاثُ آيَاتٍ يقرأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلْفَاتٍ عِظَامِ سِمَانَ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) فهرموویه تی: ئایا یه کیکتان پیی خو شه کاتی گه رایه وه بو ماله وه یان، لهوی سی و شتری ئاوسی گه وهی قه له وه له مالیان بیت) وتمان: بهلی فهرمووی: ده هه رکه سیکتان له نوویژه که یدا سی ئایهت بخوینی باشتره بو ی له سی و شتری ئاوسی گه وهی قه له وه).

(۱۹۰) سووره ته کانی (المفصل)^(۱)

۳۹۱- عَنْ أَبِي وائِلٍ (رضي الله عنه) قَالَ: عَدَوْنَا عَلَى عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه) يَوْمًا بَعْدَ مَا صَلَّيْنَا الْعِدَاةَ، فَسَلَّمْنَا بِالْبَابِ فَأَذِنَ لَنَا، قَالَ: فَمَكَّثْنَا بِالْبَابِ هُنَيْئًا. قَالَ: فَخَرَجَتِ الْجَارِيَةُ فَقَالَتْ: أَلَا تَدْخُلُونَ؟ فَدَخَلْنَا فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ يُسَبِّحُ، فَقَالَ: مَا مَنَعَكُمْ أَنْ تَدْخُلُوا وَقَدْ أُذِنَ لَكُمْ؟ فَقُلْنَا: لَأَ، إِلَّا أَنَّا ظَنَنَّا أَنَّ بَعْضَ أَهْلِ الْبَيْتِ نَائِمٌ. قَالَ: ظَنَنْتُمْ بِأَلِ ابْنِ أُمِّ عَبْدِ غَفْلَةً؟ قَالَ: ثُمَّ أَقْبَلَ يُسَبِّحُ حَتَّى ظَنَّ أَنَّ الشَّمْسَ قَدْ طَلَعَتْ، فَقَالَ: يَا جَارِيَةُ انْظُرِي هَلْ طَلَعَتْ؟ قَالَ: فَظَنَرْتُ فَإِذَا هِيَ لَمْ تَطْلُعْ؟ فَأَقْبَلَ يُسَبِّحُ، حَتَّى ﴿إِذَا﴾ ظَنَّ أَنَّ الشَّمْسَ قَدْ طَلَعَتْ، قَالَ: يَا جَارِيَةُ انْظُرِي هَلْ طَلَعَتْ؟ فَظَنَرْتُ فَإِذَا هِيَ قَدْ طَلَعَتْ. فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَقَالْنَا يَوْمَنَا هَذَا. فَقَالَ مَهْدِيٌّ: وَأَحْسِبُهُ قَالَ: وَلَمْ يَهْلِكْنَا بِذُنُوبِنَا. قَالَ: فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: قَرَأْتَ الْمُفْصَلَ الْبَارِحَةَ كُلَّهُ. قَالَ: فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: هَذَا كَهَذَا الشَّعْرِ، إِنَّا لَقَدْ سَمِعْنَا الْقُرْآنَ، وَإِنِّي

(۱) المفصل: بهشی کوئایی قورئانه که سوورته کانی کورتن و ئایه ته کانیش کورتن له سوورتهی الحجاته وه ده ست پیده کهن هه ندیک رای جیا و ازیش هه یه.

لَا حَفْظُ الْقُرْآنِ الَّتِي كَانَ يَقْرَأُهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ثَمَانِيَةَ عَشَرَ مِنَ الْمُفَصَّلِ،
وَسُورَتَيْنِ مِنْ آلِ ﴿حَم﴾. [بخاری/ فضائل القرآن/ ۴۷۵۶]

(ابووائل) (ﷺ) دهلی: روژیکیان له به ره به یاندا دواى نویژى به یانى چوین
بو لای (عبدالله) کوری (مسعود) (ﷺ) له ده رگادرا سه لامان کرد، شه ویش
فرمووی لیگردین، دهلی: که میک له ده رگاکه دا وه ستاین که هاته ده ره وه و تی:
نایا نایه نه ژوره وه؟ چووینه ژوره وه ده بینین دانیشتوو ته زیحات ده کات،
وتی: چی ریى لیگرتن نه یه نه ژوره وه خو فرمووتان لیگرا؟ وتمان: ئیمه
گومانمان وابوو که خیزانی مال نوستوون، وتی: نایا گومان واده به ن
به که سوکاری (ابن ام عبدالله) که بی ناگابن؟ ئینجا دهستی کرده وه به ته زیحات
هه تا وای گومان برد که خوړ که وتوو، وتی: ئه ی که نیزه که ته ماشا بکه بزانه
خوړ که وتوو که شه ویش ته ماشای کرد هیشتا خوړنه که وتبوو، وتی: ئه یی
که نیزه که: ته ماشا بکه بزانه خوړ که وتوو؟ ته ماشای کرد خوړنه که وتبوو
شه ویش فرمووی: سوپاس بو خوای په روه رگاری جیهانیان که شه ویش
به گونا هه کانمان نه یگرتین، پیایک له خه لکه که وتی: شه مشه وی رابوردو هه مو
سووره ته کانی (المفصل) م گشت خوینده وه، (عبدالله) وتی: دیاره به په له وه
شعیر خویندوو ته، نگادار به که من (قرائن) هکانم بیستوو له پیغه مبهری
خو (ﷺ) و له به ریشمن نه وانه ی که پیغه مبهر (ﷺ) ده ی خوینده وه که هه ژده
سوورتن له ۰ (المفصل) و دوو سووره تیش له گروپی حامیمه کان.

(۱۹۱) نه وه ی له باره ی نویژى ره مه راندا هاتوو

۳۹۲- عن عائشة (رضی الله عنها): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) خَرَجَ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ، فَصَلَّى فِي
الْمَسْجِدِ، فَصَلَّى رِجَالَ بَصَلَاتِهِ، فَأَصْبَحَ النَّاسُ يَتَحَدَّثُونَ بِذَلِكَ، فَاجْتَمَعَ أَكْثَرُ
مِنْهُمْ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي اللَّيْلَةِ الثَّانِيَةِ فَصَلَّوْا بِصَلَاتِهِ، فَأَصْبَحَ النَّاسُ
يَذْكُرُونَ ذَلِكَ، فَكَثُرَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ مِنَ اللَّيْلَةِ الثَّلَاثَةِ، فَخَرَجَ فَصَلَّوْا بِصَلَاتِهِ، فَلَمَّا
كَانَتِ اللَّيْلَةُ الرَّابِعَةَ عَجَزَ الْمَسْجِدُ عَنْ أَهْلِهِ، فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)
فَطَفِقَ رِجَالَ مِنْهُمْ يَقُولُونَ: الصَّلَاةُ، فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى خَرَجَ
لِصَلَاةِ الْفَجْرِ، فَلَمَّا قَضَى الْفَجْرَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ تَشَهَّدَ، فَقَالَ: ((أَمَّا بَعْدُ،
فَإِنَّهُ لَمْ يَخْفَ عَلَيَّ شَأْنُكُمْ اللَّيْلَةَ، وَلَكِنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ صَلَاةُ اللَّيْلِ
فَتَعْجِزُوا عَنْهَا)). وفي رواية: ذلك في رمضان. [بخاری/ الجمعة/ ۸۸۲]

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) دەلی: پیغمبەری خوا (رضی اللہ عنہ) شەویکیان چووە مزگەوت نوژی کرد، چەند پیاویک نوژیان لەگەندا کرد، خەلکی بۆ سبەینی باسی ئەو نوژیان کرد، خەلک زۆرتر کۆبوویەووە لەدوای پیغمبەرەو (رضی اللہ عنہ) نوژیان کرد، بۆ سبەینی باس لەنوژیەکرا، لەشەوی سبەینەدا ئامادبووانی مزگەوت زۆرتربوون، کاتی هاتە دەرەووە بۆ مزگەوت نوژیان لەگەندا کرد، کاتی شەوی چوارەم هاتە مزگەوتەکە کەسێ تری نەدەگرت، پیغمبەر (رضی اللہ عنہ) ئەو شەو نەچوو بۆ مزگەوت کە نوژیان بۆ بکات، بۆیە کەسانیک دەستیان کرد بەقسەکردن و دەیانوت: نوژی بەلام پیغمبەر ئەو شەو نەچوو بۆ مزگەوت کە نوژیان بۆ بکات، هەتا کاتی نوژی بەیانی هات، کاتی نوژی بەیانی کۆتایی هاتە روی کردە خەلکەکە، ئینجا شایەتومانیکێ هینا و فرمووی: ((کاروباری ئەمشەوی ئێوە بەمن شاراوە نەبوو لەوە ترسام کە نوژی شەو فەرز بکەیت لەسەرتان ئێوەش نەتوانن بیکەن)) لەریوایەتیکیشا: ئەو لەرەمەزاندابوو.

(۱۹۲) هاندان بۆ شەونوژی رەمەزان

۳۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) يُرَغِبُ فِي قِيَامِ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْمُرَهُمْ فِيهِ بِعَزِيمَةٍ، فَيَقُولُ: ((مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)). فَتَوَفَّى رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) وَالْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ، ثُمَّ كَانَ الْأَمْرُ عَلَى ذَلِكَ فِي خِلَافَةِ أَبِي بَكْرٍ، وَصَدْرًا مِنْ خِلَافَةِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) عَلَى ذَلِكَ. [بخاری/الإيمان/ ۲۷]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دەلی: پیغمبەری خوا (رضی اللە عنہ) هانی دەدا بۆ شەونوژی رەمەزان بەبێ ئەوەی فرمانیان پێ بکات، دەیفەرموو: ((هەرکەس لەرەمەزاندان بەبروای تەواوو بەهێوای پاداشتەووە شەونوژی بکات، خوا لەگوناھە پێشوەکانی خوش دەبیت)) هەتا پیغمبەر (رضی اللە عنہ) کۆچی دوایی کردو کار بەم شیوہیە بوو، لەسەردەمی ابوبکر و سەرەتای خەلافەتی عمریشدا (رضی اللە عنہ) هەر بەو شیوہیە بوو [مەبەست لەنوژی تەراویحە].

(٦) بەشەکانی جومعه

(١) رینمایى ئەم نۆممهته بو دۆزینهوهی روژی جومعه

٣٩٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((تَحْنُ الْأَخْرُونَ الْأَوْلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَتَحْنُ أَوْلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ، بَيْنَ أَنْهُمْ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا، وَوَتِينَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ، فَاحْتَلَفُوا، فَهَدَانَا اللَّهُ لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ، فَهَذَا يَوْمُهُمْ لِنِي اخْتَلَفُوا فِيهِ هَدَانَا اللَّهُ لَهُ - قَالَ: يَوْمَ الْجُمُعَةِ - فَالْيَوْمَ لَنَا، وَعَدَا لِلْيَهُودِ، وَيَعْدُ عَدَا لِلنَّصَارَى)). [بخاري/ الجمعة/ ٨٢٦]

(ابوهریره) دەلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرموویهتی: (ئیمه دواين نوممهتین [له دنیادا] له قیامهتا یه که مین، ئیمه یه که مین له چوونه بهه شتا، نگرچی ئەوان له پیش ئیمه وه کتیبیان بو هاتوو، ئیمه له دواي ئەوان بو مان هاتوو ئەوان جیاوازیان تیکهوت، خوا رینمای ئیمه ی کرد لهو جیاوازیه ی نوانی تیکهوت، ئەمه ئەو روژهیه که ئەوان جیاوازیان هه بوو له سهری خورینمایى ئیمه ی کرد بو ی ئەمرۆ بو ئیمه یه، سبهینی بو جووله که، نووسبه ی بو مه سیحی).

(٢) گه وره یی جومعه

٣٩٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ مَشْتَمَسُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ، وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا، وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ)).

(ابوهریره) (ﷺ) دەلی: پیغه مبهر (ﷺ) فرموویهتی: ((چاکترین روژی که خوری تیدا هه لهاتیبیت روژی جومعه یه له ورۆژهدا ئاده م دروست کراوه، له ورۆژهدا خراوته بهه شته وه، له ورۆژهدا له بهه شت دهرکرا، روژی قیامه تیش نایهت له روژی جومعه دا نه بی)).

(٣) ساتیک له روژی جمعه دایه

٣٩٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ (رضي الله عنه) ((إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ لَسَاعَةً، لَا يُوَافِقُهَا مُسْلِمٌ قَائِمٌ يُصَلِّي، يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِياَهُ)). وَقَالَ بِيَدِهِ يَقْلِبُهَا: يَزْهَدُهَا. [بخاري/ الجمعة/ ٨٩٣]

(ابوهریره) (رضی) دهلی: (ابو اقسام) (رضی) فہرموویہ تی: ((براستی لہ روژی جومعه دا کاتیك هہیہ، ئەگەر موسلمان ریکه وتی بکات لہ نویرتاییت و، لہ خواپاریتہ وه بوشتی خیر، دەیداتی)) [راوی دهلی: بە دەست ئاماژە ی بو ئەوہ دەکرد کە کاتە کە کوورتە].

٣٩٧- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ لِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ (رضی): أَسَمِعْتَ أَبَاكَ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (رضی) فِي شَأْنِ سَاعَةِ الْجُمُعَةِ؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ، سَمِعْتُهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (رضی) يَقُولُ: ((هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَيَّ أَنْ تَقْضَى الصَّلَاةُ)).

(ابو بردە) کوری (ابو موسی الاشعری) دهلی: (عبدالله) کوری (عمس) (رضی) پیی وتم، ئایا بیستوتە لہ باوکت باسی ئەوکاتە ی روژی جومعه بکات؟ دهلی: وتم، بەلی، بیستومه لئی دەییوت: لہ پیغەمبەری خوام (رضی) بیستووہ دەیفەرمو: ئەوکاتە یە کە ئیمام دادەنیشی ﴿لەسەر دوانگە﴾ هەتا نویرتەواو دەبیئت.

(٤) ئەوہ ی لہ نویرتی بە یانی جومعه دا دەخوینریت

٣٩٨- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی): أَنَّ النَّبِيَّ (رضی) كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: ﴿الْم تَنْزِيلُ...﴾ السَّجْدَةَ، وَ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ﴾. وَأَنَّ النَّبِيَّ (رضی) كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْجُمُعَةِ سُورَةَ الْجُمُعَةِ وَالْمُنَافِقِينَ.

(ابن عباس) (رضی) دهلی: پیغەمبەر (رضی) لہ نویرتی بە یانی روژی جومعه دا ئەمانە ی دەخویند: ﴿الم تنزیل...﴾ السجدة و ﴿هل اتى على الانسان حين من الدهر﴾ هەر وها پیغەمبەر (رضی) لہ نویرتی جمعه دا سوورە تی (جمعه) و (المنافقین) ی دەخویند.

(٥) خو شۆردن لہ جومعه دا

٣٩٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) قَالَ: بَيْنَمَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رضی) يَخْطُبُ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، إِذْ دَخَلَ عَثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَعَرَّضَ بِهِ عُمَرُ (رضی) فَقَالَ: مَا بَالُ رِجَالٍ يَتَأَخَّرُونَ بَعْدَ النِّدَاءِ؟ فَقَالَ عَثْمَانُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، مَا زِدْتُ حِينَ سَمِعْتُ النِّدَاءَ أَنْ تَوَضَّأْتُ ثُمَّ أَقْبَلْتُ. فَقَالَ عُمَرُ: وَالْوَضُوءَ أَيْضًا؟ أَلَمْ تَسْمَعُوا رَسُولَ اللَّهِ (رضی) يَقُولُ: ((إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْجُمُعَةِ فَلْيَغْتَسِلْ)). [بخاري/ الجمعة/ ٨٢٨]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دەلی: لەکاتیڤکا (عمس کورپی) خطاب) وتاری روژی جومعهی دەدا، (عثمان) کورپی (عفان) هاته ژوره‌وهو (عمس ئامزاهیه‌کی بو کرد) وتی: هۆی چییە پیاوانیک دوا‌ده‌که‌ون دوا‌ی بانگ؟ عثمان وتی: ئە‌هی ئە‌میری ئیمانداران ، هیچم نه‌کرد هەر که گویم له‌بانگ بوو ده‌ست‌نوێژم شت و هاتم، عمر وتی: ده‌ست‌نوێژیش؟ ئایا نه‌تان‌بیس‌تووه که پینغه‌مبه‌ری خوا(رضی اللہ عنہ) فه‌رموویه‌تی: ((نه‌گه‌ر که‌سیکتان هات بو نوێژی جومعه باخۆی بشووات)).

(٦) بوئی خوش و سیواک له‌جومعه‌دا

٤٠٠- عن أبي سعيد الخدري (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ، وَسِوَاكٍ، وَيَمَسُّ مِنَ الطَّيِّبِ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ)). [بخاري/ الجمعة/ ٨٤٠]

(ابو سعید الخدری) (رضی اللہ عنہ) - دەلی: پینغه‌مبه‌ری خوا(رضی اللہ عنہ) فه‌رموویه‌تی: (خوشتنی روژی جومعه له‌سه‌ر هه‌ر که‌سیکی بالغه له‌گه‌ل سیواک کردن و چه‌ندیش بتوانیت بوئی خوش له‌خۆی بدات).

(٧) خیری زوو هاتن بو مزگه‌وت له‌روژی جومعه‌دا

٤٠١- عن أبي هريرة (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلَائِكَةٌ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَأَلَّوْلَ، فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّأَ الصُّحُفَ، وَجَاءُوا يَسْتَمْعُونَ الذِّكْرَ. وَمَثَلُ الْمُهْجَرِ كَمَثَلِ الَّذِي يُهْدِي الْبَدْنَةَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي بَقْرَةَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي الْكَبْشَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي الدَّجَاجَةَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدِي الْبَيْضَةَ)). [بخاري/ الجمعة/ ٨٨٧]

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) دەلی: پینغه‌مبه‌ری خوا(رضی اللہ عنہ) فه‌رموویه‌تی: ((نه‌گه‌ر روژی جومعه بوو، له‌سه‌ر هه‌ر ده‌رگایه له‌ده‌رگاکانی مزگه‌وت فریشته راده‌وه‌ستن و ئە‌وه‌که‌سانه ده‌نوسن که‌یه که له‌دوا‌ی یه‌ک له‌پینش خه‌لکیه‌وه دین بو مزگه‌وت ، کاتی ئیمام دینت و داده‌نیشیت تو‌ماره‌کانیان ده‌پینچه‌وه، دین گوی له‌زیکره‌کان ده‌گرن، نموونه‌ی ئە‌وه‌که‌سه‌ی زوو دین بو مزگه‌وت وه‌کو که‌سیک وایه که وشتریکی کردبێ به‌خیر پاش ئە‌و وه‌کو که‌سیک وایه مانگایه‌کی کردبێ به‌خیر، پاش ئە‌وه‌یش وه‌کو که‌سیک وایه مه‌ریکی کردبێ به‌خیر، پاش ئە‌وه‌یش وه‌کو که‌سیک که‌مه‌ریشکی کردبێ به‌خیر، پاش ئە‌وه‌یش وه‌کو که‌سیک هیلکه‌یه‌کی کردبێ به‌خیر)).

(٨) نويزی جومعه له کاتی نیوهرودایه

٤٠٢- عن سلمة بن الأكوع (رضي الله عنه) قال: كنا نجتمع مع رسول الله (صلى الله عليه وسلم) إذا زالت الشمس، ثم نرجع نتتبع الفياء. [المغازي/ ٣٩٣٥]
 (سلمه‌ی کوری نه‌کوه‌ع) ده‌لی: کاتی خور لایده‌دا ﴿له‌ناوه‌راستی ناسمان﴾ له‌خزمت پیغه‌مبه‌ری خوادا ﴿﴾ نويزی مه‌ینیمان ده‌کرد، پاشان به‌بن سینبه‌ره‌کاندا ده‌گه‌راینه‌وه.

(٩) دانانی دوانگه (مینبه‌ر) بو پیغه‌مبه‌ری خوا ﴿﴾ و نويزکردن له‌سه‌ری

٤٠٣- عن أبي حازم: أن نقرأ جاءوا إلى سهل بن سعد (رضي الله عنه) قد تماروا في المنبر من أي عود هو؟ فقال: أما والله، إنني لأعرف من أي عود هو؟ ومن عمله؟ ورأيت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) أول يوم جلس عليه، قال: فقلت له، يا أبا عباس فحدثنا، قال: أرسل رسول الله (صلى الله عليه وسلم) إلى امرأة - قال أبو حازم: إنه ليسمها يومئذ -: ((انظري غلامك النجار يعمل لي أعواداً أكلم الناس عليها)). فعمل هذه الثلاث درجات، ثم أمر بها رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فوضعت هذا الموضع، فهي من طرفاء الغابة، ولقد رأيت رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قام عليه فكبر وكبر الناس وراءه، وهو على المنبر، ثم رفع فنزل القهقري حتى سجد في أصل المنبر، ثم عاد حتى فرغ من آخر صلواته، ثم أقبل على الناس فقال: ((يا أيها الناس، إنني ﴿﴾ إنما صنعت هذا لتأتوا بي، ولتعلموا صلواتي)). [بخاري/ الجمعة/ ٨٧٥]

(ابو حازم) ده‌لی: چه‌ند که‌سیک هاتن بو لای (سهل) کوری(سعد) (و تويزیان بوو له‌سه‌ر دوانگه که‌ناخو له‌ چه‌ داریکه‌ ؟ وتی: به‌خوا من ده‌زانم له‌ چه‌ داریک دروستکراوه، کیش دروستی کردوه؟

یه‌که‌م جاریش که‌ پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ له‌سه‌ری دانیش‌ت چاوم لئی بووه ده‌لی پیم وت: نه‌ی (ابن عباس) قسه‌مان بو بکه، نه‌ویش وتی: پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ ناردی بولای ئافره‌تیک (ابو حازم) ده‌لی: له‌وروزه‌دا ناوی بردوه: پئی فه‌رموه: ((به‌غولامه دارتاشه‌که‌ت بلی چه‌ند داریکم بو بته‌نی که‌بچه‌سه‌ری بو قسه بو خه‌لکی بکه‌م)) نه‌ویش نه‌م سی پله‌یه‌ی بو دروست کردوه، ئینجا پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ فه‌رمانیکرد له‌م جیگایه‌دا دانرا، نه‌وداره‌ش دارگه‌زه‌کانی دارستانه‌که‌ی [نزیک مه‌دینه‌بوو] چاویشم لیبوو که‌ پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ له‌سه‌ر مینبه‌ره‌که‌ به‌پشتا دابه‌زیو له‌بنی مینبه‌ره‌که‌دا سوچه‌دی برد، ئینجا گه‌رایه‌وه

سهر مینه بهر که هتا له هه موو نویره که ی بوویه وه ، ئینجا رووی کرده خه لکه که و فرمووی: ئه ی خه لکینه [من] بویه ئه مه م دروست کرد و وه که له نویره کاندای شوینم بکه ون و چاوتان لیم بی له نویره که مدا چی ده که م^(١).

(١٠) سه ره تئای وتار

٤٠٤- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ ضِمَادًا قَدِمَ مَكَّةَ: وَكَانَ مِنْ أَزْدِ شَنْوَعَةَ، وَكَانَ يَرْقِي مِنَ هَذِهِ الرِّيحِ، فَسَمِعَ سَفْهَاءَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ يَقُولُونَ: إِنَّ مُحَمَّدًا مَجْنُونٌ، فَقَالَ: لَوْ أَنِّي رَأَيْتُ هَذَا الرَّجُلَ، لَعَلَّ اللَّهَ يَشْفِيهِ عَلَيَّ يَدِي. قَالَ: فَلَقِيَهُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَرْقِي مِنَ هَذِهِ الرِّيحِ، وَإِنَّ اللَّهَ يَشْفِي عَلَيَّ يَدِي مِنْ شَاءَ، فَهَلْ لَكَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَمَا بَعْدُ)). قَالَ: فَقَالَ أَعَدَّ عَلَيَّ كَلِمَاتِكَ هَوْلَاءَ. فَأَعَادَهُنَّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالَ: فَقَالَ: لَقَدْ سَمِعْتُ قَوْلَ الْكُهْنَةِ، وَقَوْلَ السَّحَرَةِ، وَقَوْلَ الشُّعْرَاءِ، فَمَا سَمِعْتُ مِثْلَ كَلِمَاتِكَ هَوْلَاءَ، وَلَقَدْ بَلَغَن نَاعُوسَ الْبَحْرِ. قَالَ: فَقَالَ: هَاتِ يَدَكَ أُبَايِعُكَ عَلَيَّ الْإِسْلَامَ، قَالَ: فَبَايَعَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((وَعَلَى قَوْمِكَ)). قَالَ: وَعَلَى قَوْمِي، قَالَ: فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) سَرِيَّةً فَمَرُّوا بِقَوْمِهِ، فَقَالَ صَاحِبُ السَّرِيَّةِ لِلْجَيْشِ: هَلْ أَصَبْتُمْ مِنْ هَوْلَاءَ شَيْئًا؟ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَصَبْتُ مِنْهُمْ مِطْهَرَةً، فَقَالَ: رُدُّوهَا فَإِنَّ هَوْلَاءَ قَوْمٌ ضِمَادٍ.

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده لئی (ضماد) که له خیلئ (ازد شنووعه) بوو هات بو مه که که، نوشتته ی شیئتی و ده ست لیوه شان دنی جنو که ی ده کرد، بیستی له که مرزه کانی خه لکی مه که که که محمد شیئته، نه ویش وتی: ئه گهر نه و پیاوهم بدیایه ، به لکو خوا له سه رده ستی مندا چاکی بکاته وه، وتی: که یشتت به پیغه مبه ر (رضی الله عنه) وتی: ئه ی محمد من نوشتته بو ئه و بایه [مه به ستی شیئتی بووه] ده که م، خوای گه وره ش هه رکه سینک بیه وی له سه رده ستی مندا چاکی ده کاته وه، ئه ی بو تویشتی نه که م؟ پیغه مبه ری خوا (رضی الله عنه) فرمووی: ((سوپاس بو خوا،

^(١) (عسقلانی له راقه ی بوخاریدا له سه ر ئه م فرمووده یه ده لئی: بویه به پشتا هاتوته خواره وه تارووی له قبیله وه رنه چهر خیت، چونکه له سه ره وه جیکای سوچه ی نه بووه ، له بهر نه وه ش له سه ر مینه بهر که نویره ی کرد و وه هتا نویره گه ران چاویان له هه ل سوکه وتی بیتت فیربین)

سوپاسی ده‌که‌ین پشتی پی‌ده‌به‌ستین، هرکه‌س خوا رینمایی بکات که‌س ریئی لیون ناکات، هرکه‌سه‌یش خواریی لیون بکات، ری نیشاندهری نییه، شایه‌تی ده‌دهم که‌جگه له (الله) هیچ خویه‌ک نییه، و موچه‌مه‌دیش به‌نده‌و ره‌وانه‌کراوی ئه‌وه، دوا‌ی ئه‌مه ضما‌د وتی: ئه‌و وشانه‌م بۆ بلییره‌وه، پیغمبر (ﷺ) سی‌جار بو‌ی وته‌وه، وتی: من قسه‌ی کاهنه‌کانم بیستوه، قسه‌ی جادوو گه‌رانیش، قسه‌ی شاعرانیش، به‌لام قسه‌ی وه‌ک ئه‌مانه‌ی تو‌م نه‌بیستوه، ئه‌مانه گه‌یشتوونه قولایی ده‌ریا، ئینجا وتی: ده‌ستت بینه با موسلمان ب‌بم وتی: به‌یعه‌تی پیکردو پیغه‌مبه‌ریش به‌یعه‌تی لیوهرگرت و فره‌مووی: ئه‌مه بۆ قه‌ومه‌که‌یشت وتی (به‌لی) بۆ قه‌ومه‌که‌یشم، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌سته‌یه‌کی ناروو چوون بۆلای قه‌ومه‌که‌ی، سه‌رده‌سته‌که به سوپاکه‌ی وت: ئایا هیچتان له‌م خه‌لکه سه‌ندوه؟ پیاویک له‌قه‌ومه‌که‌ی وتی: یه‌ک مه‌تاره‌م ده‌سته‌که‌وتوه لیان، ئه‌ویش وتی بیگییره‌وه بۆیان ئه‌مانه قه‌ومی (ضما‌د)ن.

(١١) ده‌نگا به‌رزکردنه‌وه له‌وتاردا

٤٠٥- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ، وَأَشْتَدَّ غَضَبُهُ، حَتَّى كَأَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ، يَقُولُ: صَبَّحَكُمْ وَمَسَاءَكُمْ، وَيَقُولُ: ((بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ)). وَيَقْرُنُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ: السَّبَابَةُ وَالْوَسْطَى، وَيَقُولُ: ((أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ، وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ (ﷺ)، وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ)). ثُمَّ يَقُولُ: ((أَنَا أَوْلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ، مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِأَهْلِهِ، وَمَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ ضِيَاعًا فَلِإِيَّيَّ وَعَلَيَّ)).

(جابر کوری (عبدالله) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کاتی وتاری ده‌خوینده‌وه هه‌ردوو چاوی سوورده‌بوویه‌وه ده‌نگی به‌رز ده‌بوویه‌وه، تووره ده‌بوو، هه‌ر ده‌تگوت ناگادارکه‌ره‌وه‌یه له‌هاتنی له‌شکرک ده‌یفه‌رموو: ((ئه‌و سوپایه له‌وانه‌یه به‌یانی یا ئیواره بدات به‌سه‌رتاندا)). هه‌روه‌ها ده‌یفه‌رموو: ((من و روژی قیامت وه‌کو ئه‌م دوانه نی‌راوین) دوو په‌نجه‌ی شایه‌تومان و ناوه‌راستی پیکه‌وه جووت ده‌کرد، [واته په‌نجه‌ی شایه‌تومان چه‌ندی زیاتره له‌په‌نجه‌ی ناوه‌راست، هاتنی من و روژی قیامت ئه‌وه‌نده‌یان به‌ینه] ئینجا فره‌مووی: ((پاشان، باشترین وته‌کتی‌بی خویه، باشترین رینمایی

محمد (ﷺ) خراپترین کاریش داهینراوه کانیانه، هه موو داهینراوینکیش گومراییه)) ئینجا فهرموی: ((من بو هه موو ئیمانداریک له خووی [بو خووی] له پیشترم، هه رکهس سامانی به جی هیشت بو خیزانه که ی هه رکه سیش قهرزاری یا مندالی وردی به جی هیشت بو من و له سه رمنه)).

(١٢) کوورتی وتار

٤٠٦- عن أبو وائل (رضي الله عنه) قال: خطبنا عمارة (رضي الله عنه) فأوجز وأبلغ، فلما نزل قلنا: يا أبا اليقظان، لقد أبلغت وأوجزت، فلو كنت تنفست. فقال: إني سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: ((إن طول صلاة الرجل وقصر خطبته مئنة من فقهه، فأطيلوا الصلاة وأقصروا الخطبة، وإن من البيان سحراً)).

(ابووائل) (ﷺ) دهلی: (عمارة) (ﷺ) وتاریکی بو خویندینه وه کورت و رهوان، کاتی دابهزی وتمان: نهی (ابو یقظان) وتاریکی کورت و رهوانت بو داین نه گهر هه ناسه یهکت بدایه [واته دریزتر بوایه]، نه ویش وتی: من له پیغه مبهری خوام (ﷺ) بیستوه، فهرموویه تی: ((له راستیدا دریزتی نویژی پیاوو کوورتی وتاری نیشانه ی شاره زاییه تی له نایینا، نویژمه کانتان دریز بکه نه وه و تاره کانتان کورت، قسه ی رهوان کاریگه ری جادوی هه یه)).

(١٣) نه وه ی که لا بردنی له وتاردا دروست نییه

٤٠٧- عن عدي بن حاتم (رضي الله عنه): أن رجلاً خطب عند النبي (ﷺ) فقال: من يطع الله ورسوله فقد رشد، ومن يعصهما فقد غوي. فقال رسول الله (ﷺ): ((بئس الخطيب أنت، قل: ومن يعص الله ورسوله)). قال ابن عمير: فقد غوي.

(عدی) کوری (حاتم) (ﷺ) دهلی: پیاویک له خزمهت پیغه مبهردا (ﷺ) وتاریکی خوینده وه وتی: هه رکهس گویرایه لی خواو پیغه مبهریت، نه وه ری راستی دوزیوه ته وه، هه رکه سیش لییان یاخی بیته نه وه سه ر لیشواوه، پیغه مبهردا (ﷺ) فهرموی: ((وتاریبزیکی خراپی، بلی: هه رکهس له خواو پیغه مبهره که ی یاخی بی)).

(١٤) ناماژه به په نهجه له وتاردا

٤٠٨- عن أم هانئ بنت حارثة بن النعمان (رضي الله عنها) قالت: لقد كان ثورنا وتثور رسول الله (ﷺ) واحداً سنتين أو سنة وبعض سنة، وما أخذت ﴿ق وَالْقُرْآن﴾

المَجِيدُ ﴿۱﴾ اِلَّا عَنْ لِسَانِ رَسُولِ اللَّهِ ﴿۲﴾، يَقْرُوهَا كُلَّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ عَلَى الْمُنْبَرِ إِذَا خَطَبَ النَّاسَ.

(ام هشام) كچی (حارثة) كوری (نعمان) (رضي الله عنها) دهلی: ماوهی دووسال یا سالیك و چهند مانگی ته نووری ئیمه و پیغه مبهری خوا ﴿۱﴾ یهك ته نور بو، من (ق والقران المجید) م تهنها له زمانی پیغه مبهری خوا ﴿۲﴾ ﴿نه بی له كه سی ترم وهر نه گرتووه﴾ كه هه موو جومعه یهك له سهر مینبهر وتاری بو خه لکه كه ده دا ده یخوینده وه.

(١٥) خویندنی قورئان له وتاردا له سهر مینبهر

٤٠٩- عَنْ حُصَيْنٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ رُوَيْبَةَ ﴿۱﴾ قَالَ: رَأَى بِشْرَ بْنَ مَرْوَانَ عَلَى الْمُنْبَرِ رَافِعًا يَدَيْهِ، فَقَالَ: قَبَّحَ اللَّهُ هَاتَيْنِ الْيَدَيْنِ، لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﴿۲﴾ مَا يَزِيدُ عَلَى أَنْ يَقُولَ بِيَدِهِ هَكَذَا وَأَشَارَ بِإصْبَعِهِ الْمُسَبَّحَةِ.

(حصین) له (عمار) كوری (رؤیبه) وه بو مان ده گیریته وه دهلی: (بشری) كوری (مروان) ی دیووه له سهر مینبهر هه ردوو دهستی بهر زده كرده وه، ئه ویش وتی: خوا ئه و دوو دهسته نابووت كات، چونكه من پیغه مبهرم ﴿۱﴾ دیووه ئاماره ی تهنها به په نهجی شایه تومانی ده كرد.

(١٦) له باره ی ئایه تی

﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكَوا قَائِمًا﴾

٤١٠- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﴿۱﴾: أَنَّ النَّبِيَّ ﴿۲﴾ كَانَ يَخْطُبُ قَائِمًا يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَجَاءَتْ عَيْرٌ مِنَ الشَّامِ، فَأَنْقَلَبَ النَّاسُ إِلَيْهَا، حَتَّى لَمْ يَبْقَ إِلَّا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا، فَأَنْزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْجُمُعَةِ: ﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكَوا قَائِمًا﴾ الآية. [بخاری/ الجمعة/ ٨٩٤]

(جابر) كوری (عبدالله) ﴿۱﴾ دهلی: پیغه مبهرم ﴿۲﴾ روژی جومعه به پیوه وتاری ده خوینده وه، كاروانیک له شامه وه هات، خه لکی ناومزگه وته كه چوون به دهم كاروانه كه وه تهنها دوانزه كه سیان مایه وه، بویه ئه م ئایه ته هاته خواره وه له جومعه دا ﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكَوا قَائِمًا﴾ واته: هه ركاتی بازگانیهك یا یاریه کیان دی به ره و رووی ده روون و به پیوه تو به جی ده هیلن).

(١٧) چي له نويزي جومعه دا ده خوینريت

٤١١- عَنْ التُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَفِي الْجُمُعَةِ بِ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ وَ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ قَالَ وَإِذَا اجْتَمَعَ الْعِيدُ وَالْجُمُعَةُ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ يَقْرَأُ بِهِمَا أَيْضًا فِي الصَّلَاتَيْنِ (نعمان) كوري (بشير) (رضي الله عنه) دهلي: پيغه مبهري خوا (رضي الله عنه) له ههردوو جه ژنه كهو له جومعه دا ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ وَ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ ي ده خویند ، دهلي: نه گهر جه ژن و جومعه ش له يهك روژدا بونايه له ههردوو نويزه كه دا ده خویندن.

(١٨) فيركردن له كاتي وتاردا

٤١٢- عَنْ أَبِي رِفَاعَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ يَخْطُبُ، قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَجُلٌ غَرِيبٌ جَاءَ يَسْأَلُ عَنْ دِينِهِ، لَأِ يَدْرِي مَا دِينُهُ؟ قَالَ: فَأَقْبَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَتَرَكَ خُطْبَتَهُ حَتَّى انْتَهَى إِلَيَّ، فَأَتَيْتُ بِكُرْسِيِّ حَسْبَتْ قَوَائِمُهُ حَدِيدًا، قَالَ: فَقَعَدَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَجَعَلَ يُعَلِّمُنِي مِمَّا عَلَّمَهُ اللَّهُ، ثُمَّ أَتَى خُطْبَتَهُ فَأَتَمَّ آخِرَهَا.

(ابو رفاعه) دهلي: گه يشتينه خزمهت پيغه مبهري (رضي الله عنه) وتاري ده خویندهو، دهلي: وتم: نه ي پيغه مبهري خوا (رضي الله عنه) غه ريبك هاتوو پرسيار له نايه كه ي دهكات، نازاني نايه كه ي چي يه؟ دهلي: پيغه مبهري (رضي الله عنه) وازي له وتاره كه ي هيناو رووي كرده وه من كورسيه كي هينا و ايزانم قاچه كاني ناسن بوو ، له سهري دانيشت و له وه ي خوافيري كردبوو فيري ده كردم ، نينجا دهستي كرده وه به وتاره كه ي هه تا ته واوي كرد.

(١٩) دانيشتنى نيوان دوو وتاري جومعه

٤١٣- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَخْطُبُ قَائِمًا ثُمَّ يَجْلِسُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ قَائِمًا. فَمَنْ نَبَأَكَ أَنَّهُ كَانَ يَخْطُبُ جَالِسًا فَقَدْ كَذَبَ، فَقَدْ وَاللَّهِ صَلَّيْتُ مَعَهُ أَكْثَرَ مِنْ أَلْفِي صَلَاةٍ.

(جابر) كوري (سمره) (رضي الله عنه) دهلي: پيغه مبهري خوا (رضي الله عنه) به پيوه وتاري ده دا، نينجا داده نيشت پاشان هه لده ستايه وه به پيوه وتاري دووه مي ده دا ، ههركه س پيټ بلي كه به دانيشتنه وه وتاري ده دا دروي كردوه، سوينده به خوا من زياتر له دوو ههزار نويزم له خزمه تيا كردوه.

(٢٠) کورتکردنه وهی نویترو وتار

٤١٤- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنْتُ أَصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَكَانَتْ صَلَاتُهُ قَصْدًا وَخُطْبَتُهُ قَصْدًا.

(جابر کوری (سمره) (رضي الله عنه) دهلی: من له خزمهت پیغمبهری خوادا (رضي الله عنه) نویترو دهکرد، پیغمبهر (رضي الله عنه) نویتزه که هی و وتاره که یشی مام ناوهندی بوو (نه کورت و نه دریترو).

(٢١) هه رکهس له کاتی وتار خویندنه وهدا هاته ژوورمه

بادوو رکات نویترو بکات

٤١٥- عَنْ جَابِرِ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ سُلَيْكُ الْغَطَفَانِيُّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَاعِدٌ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَقَعَدَ سُلَيْكٌ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): ((أَرَكَعْتَ رَكَعَتَيْنِ)). قَالَ: لَأَ، قَالَ: ((قُمْ فَارْكَعْهُمَا)). [بخاري/ الجمعة/ ٨٨٨]

(جابر کوری (عبدالله) (رضي الله عنه) دهلی: روژی جمعه (سلیک الغطفانی) هات پیغمبهری خوا (رضي الله عنه) له مینبهردا دانیشتبوو، سلیک پیش ئه وهی نویترو بکات دانیشت، پیغمبهر (رضي الله عنه) پیی فهرموو ((نایا دوورکات نویترو کرد)) وتی: نه خیر، فهرمووی: ((دههسته بیانکه)).

(٢٢) گوینگرتن بو وتار

٤١٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ أَنْصَتِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَعَوْتَ)). [بخاري/ الجمعة/ ٨٩٢]

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبهری خوا (رضي الله عنه) فهرمووی: ((ئه گهر به هاره له که تت وت گوی بگره له روژی جمعه دا، ئیمام وتاری ده خویندنه وه، ئه وه قره قرت کردوه)).

(٢٣) خیری ئه وهی بیدهنگ گوینده گریت له جمعه دا

٤١٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((مَنْ اغْتَسَلَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ، فَصَلَّى مَا قَدَّرَ لَهُ، ثُمَّ أَنْصَتَ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ خُطْبَتِهِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَعَهُ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى، وَفَضْلُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبهر (رضي الله عنه) فهرموویته تی: ((هه رکهس خوی شووردو هات بو نویترو جمعه و ئه وهندهی له چارهی نوسراوه نویترو کرد، ئینجا

گوی بیست بو هه‌تا له‌وتارمه‌کی ده‌بیته‌وه، ئینجا نوژی له‌گه‌ل ئیمام کرد خوا له‌گوناھی نیوان ئەم جومعه‌و جومعه‌که‌ی تری خوشده‌بیته‌ و سی‌و‌رۆژی تریش)).

(٢٤) نوژی له‌دوای نوژی جومعه له‌مزگه‌وتا

٤١٨. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا صَلَّيْتُمْ بَعْدَ الْجُمُعَةِ فَصَلُّوا أَرْبَعًا)). وَ فِي رِوَايَةٍ قَالَ سُهَيْلٌ: ((فَإِنْ عَجَلَ بِكَ شَيْءٌ فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ فِي الْمَسْجِدِ، وَرَكَعَتَيْنِ إِذَا رَجَعْتَ)).

(ابوهریره) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی اللہ عنہ) فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌گه‌ر دوای نوژی جومعه نوژی‌تان کرد چوار رکات بکه‌ن، له‌ریوایه‌تیکیشا ده‌فه‌رمویتی: ((ئه‌گه‌ر به‌هۆی شتیکه‌وه په‌له‌ت بوو دوو رکات له‌مزگه‌وت بکه‌و که گه‌رایته‌وه ماله‌وه‌ش دوورکات بکه‌)).

(٢٥) نوژی دوای جومعه له‌ماله‌وه

٤١٩. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ): أَنَّهُ كَانَ إِذَا صَلَّى الْجُمُعَةَ انْصَرَفَ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ، ثُمَّ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَصْنَعُ ذَلِكَ.

(عبدالله) کوری (عمر) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: کاتی نوژی جومعه‌ی ده‌کرد ده‌گه‌رایه‌وه بو ماله‌وه دوو رکاتی ده‌کرد، ئینجا ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی اللہ عنہ) وایده‌کرد.

(٢٦) راسته‌وخو نوژی ناکریت دوای جومعه

٤٢٠. عَنْ عُمَرَ بْنِ عَطَاءٍ: أَنَّ نَافِعَ ابْنَ جُبَيْرٍ أَرْسَلَهُ إِلَى السَّائِبِ ابْنِ أُخْتِ نَمِرٍ، يَسْأَلُهُ عَنْ شَيْءٍ رَأَاهُ مِنْهُ مُعَاوِيَةَ (رضی اللہ عنہ) فِي الصَّلَاةِ، فَقَالَ: نَعَمْ، صَلَّيْتُ مَعَهُ الْجُمُعَةَ فِي الْمَقْصُورَةِ، فَلَمَّا سَلَّمَ الْإِمَامُ قُمْتُ فِي مَقَامِي فَصَلَّيْتُ، فَلَمَّا دَخَلَ أَرْسَلَ إِلَيَّ، فَقَالَ: لَا تَعُدْ لِمَا فَعَلْتَ. إِذَا صَلَّيْتَ الْجُمُعَةَ فَلَا تَصَلِّهَا بِصَلَاةٍ حَتَّى تَكَلَّمَ أَوْ تَخْرُجَ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَمَرَنَا بِذَلِكَ: أَنْ لَا تُوصَلَ صَلَاةٌ بِصَلَاةٍ حَتَّى نَتَكَلَّمَ لَوْ نَخْرَجَ.

(عمر) کوری (عطاء) ده‌لی: (نافع) کوری (جبیر) ناردی بو‌لای (سائب) خوشکه‌زای (نمیر) پرسپاری شتیکی لی‌کرد که‌معاویه له‌وی دیووه له‌نوژی‌دا ، ئه‌ویش وتی: به‌لی، من له‌(مقصوره) نوژی له‌گه‌ل کردووه کاتی ئیمام سه‌لامی دایه‌وه، له‌جیگای خو‌م هه‌ستام و نوژی‌م کرد، کاتی چووه ژووره‌وه ناردی به‌دواما و تی: ئه‌وه‌ی کردت مه‌یکه‌ره‌وه کاتی نوژی جومعه‌ت کرد نوژی

به‌دوادامه‌که هتا قسه‌ده‌که‌یت یان ده‌چیته دهره‌وه، چونکه پیغهمبهری خوا(ﷺ) فه‌رمانی به‌وه‌کردووه که نویژ به‌دوای نویژدا مه‌که‌ن هتا قسه‌ده‌که‌ن یان ده‌چنه دهره‌وه.

(۲۷) هه‌ره‌شه‌کردن له‌وازه‌ینان له‌جومعه

۴۲۱- عن الْحَكَمِ بْنِ مِينَاءَ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ وَأَبَا هُرَيْرَةَ (رضي الله عنهما) سَمِعَا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ عَلَى أَعْوَادِ مَنبَرِهِ، ((لَيَنْتَهَيْنَ أَقْوَامٌ عَنَّا وَدَعِهِمُ الْجُمُعَاتِ أَوْ لَيَحْتَمِنَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ)).

(حکم) کوری (مینا) یه ده‌لی: (عبدالله) کوری (عمر) (ابوهریره) (ﷺ) قسه‌یان بو‌کردووه: ئه‌وان بیستوو‌یانه له‌پیغهمبهری خوا(ﷺ) له‌سه‌ر مینبه‌ره‌که‌ی ده‌یفه‌رموو: ((ئه‌وانه‌ی نویژی جومعه‌ناکه‌ن باواز له‌و ره‌فتاره‌یان به‌ینن یان خوا مۆری ره‌ش ده‌نیت به‌سه‌ر دل‌یانداو پاشان ده‌چنه ریزی غافلانه‌وه)).

(۷) جه ژنه كان

(۱) وازهينان له بانگو قامهت له جه ژنه كاندا

۴۲۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْعِيدَيْنِ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ، بِغَيْرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ.

(جابر كورى (سمره) (رضي الله عنه) دهلى: له خزمهت پينغه مبهري خوادا نويزي دوو جه ژنه كه م كردوو زياتر له جابرو دوو جار به بي بانگو قامهت.

(۲) نويزي جه ژنه كان له پيش وتاردا

۴۲۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: شَهِدْتُ صَلَاةَ الْفِطْرِ مَعَ نَبِيِّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ (رضي الله عنهم)، فَكُلُّهُمْ يُصَلِّيهِمَا قَبْلَ الْخُطْبَةِ ثُمَّ يَخْطُبُ، قَالَ: فَنَزَلَ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ حِينَ يُجْلِسُ الرَّجَالَ بِيَدِهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ يَشْفُقُهُمْ حَتَّى جَاءَ النِّسَاءَ وَمَعَهُ بِلَالٌ، فَقَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا﴾ فَتَلَا هَذِهِ آيَةَ حَتَّى فَرَغَ مِنْهَا، ثُمَّ قَالَ حِينَ فَرَغَ مِنْهَا: ((أَتُنُّ عَلَى ذَلِكَ)). فَقَالَتْ امْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ لَمْ يُجِبْهُ غَيْرَهَا مِنْهُنَّ: نَعَمْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ، لَا يُدْرِي حِينَئِذٍ مَنْ هِيَ. قَالَ: ((فَتَصَدَّقْنَ)). فَبَسَطَ بِلَالٌ ثَوْبَهُ، ثُمَّ قَالَ: ((هَلُمَّ فِدَى لَكُنْ أَبِي وَأُمِّي)). فَجَعَلْنَ يَلْقَيْنَ الْفَتْحَ وَالْحَوَاتِمَ فِي ثَوْبِ بِلَالٍ. [بخاري/ العيدين/ ۱۹۳۶]

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلى: ناماده نويزي جه ژني رهمه زان بووم، له خزمهت پينغه مبهري خوادا (رضي الله عنهم) ههروهه له خزمهت (ابوبكر و عمر و عثمان) (رهزاي خويان لى بيت) هه موويان له پيش وتاردا نويزيان ده كرد ئينجا وتاريان ده دا، وتى: پينغه مبهري (رضي الله عنهم) دابهزي هه رده لى چاوم لى بهتى كاتى به ده ستي پياوه كاني داده نيشانه وه، ئينجا ريزه كاني ده بري هه تا گه يشته ناو ئافره ته كانه وه بيلالى له گه ئدابوو، فهرموى: ﴿يا ايها النبي اذا جاءك المؤمنات يبايعنك على ان لا يشركن بالله شيئا﴾ هه ئايه تهى خوينده وه هه تا ته واوى كرد، ئينجا فهرموى: ((ئايا ئيوه له سه ر هه به لينه ن)) كه س وه لامى نه دا يه وه جگه له يه ك ئافره تيان وتى: به لى ئه پينغه مبهري خوا ئه و كاته نه زانرا كى بوو، فهرموى: ((ده خير بكه ن)) بيلاليش جله كهى خوئى راسخت و، وتى: بهينن باوك و دايكم

به‌قوربانیا‌تان بی‌ت) ئینجا ئافره‌ته‌كان نه‌موس‌تیله‌ی گه‌وره‌ گه‌وره‌و نه‌لقه‌یان ده‌خسته‌ ناو جله‌که‌ی بی‌لاله‌وه.

(٣) نه‌وه‌ی له‌نوێژنی جه‌ژنه‌كاندا ده‌خوینری

٤٢٤- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ عُمَرَ ابْنَ الْخَطَّابِ (رضي الله عنه) سَأَلَ أَبَا وَقْدٍ اللَّيْثِيَّ: مَا كَانَ يَقْرَأُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ؟ فَقَالَ: كَانَ يَقْرَأُ فِيهِمَا بِ ﴿ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ وَ ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾.

(عبیدالله) کوری (عبدالله) ده‌لی: (عمر) کوری (خطاب) (رضي الله عنه) پرس‌یاریکرد له‌(ابو‌واقد‌اللیثی)، ئایا پی‌غه‌مبه‌ری خوا له‌نوێژی جه‌ژنی قوربان و ره‌مه‌زاندای چی خویند؟ نه‌ویش و‌تی: له‌و دوو نوێژده‌دا ﴿ق و القرآن‌‌المجید﴾ و ﴿اقتربت‌‌الساعة و انشق‌‌القمر﴾ی ده‌خویند.

(٤) بی‌ش نوێژی جه‌ژن و دوا‌ی نوێژی جه‌ژن سوننه‌ت ناکریت

٤٢٥- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) خَرَجَ يَوْمَ أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا. ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ وَمَعَهُ بِلَالٌ، فَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ، فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تُلْقِي خُرْصَهَا وَتُلْقِي سِخَابَهَا. [بخاری/ العلم/ ٩٨]

(ابن‌عباس) (رضي الله عنه) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا(رضي الله عنه) له‌روژی جه‌ژنی قورباندا یا ره‌مه‌زاندای له‌مال چوو‌ه ده‌روه‌ه دوورکات نوێژی کرد، نه‌له‌پیش‌یه‌وه نوێژی کرد نه‌له‌دوا‌یه‌وه، ئینجا هاته‌ ناو ئافره‌ته‌كان بی‌لالی له‌گه‌لدابوو، فه‌رمانی پی‌کردن که‌خیربکه‌ن، ئینجا هه‌رژنه‌ ملوانکه‌و نه‌لقه‌ی ئالتونیا‌ن ده‌هاو‌یشته‌ سه‌ر نه‌و جله‌ی بی‌لال رایخستبوو.

(٥) چوونی ئافره‌تان بو‌ نوێژی جه‌ژن

٤٢٦- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ نُخْرِجَهُنَّ فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى: الْعَوَاتِقَ وَالْحَيْضَ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، فَأَمَّا الْحَيْضُ فَيَعْتَزِلْنَ الصَّلَاةَ، وَيَسْتَهْدِنَ الْخَيْرَ وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِحْدَانَا لَأَ يَكُونُ لَهَا جِلْبَابٌ؟ قَالَ: لِتَلْبِسَهَا أُخْتُهَا مِنْ جِلْبَابِهَا)). [بخاری/ الحيض/ ٢١٨]

(ام‌عطیة) (رضی‌الله‌عنها) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه) فه‌رمانی پی‌کردین که‌ئافره‌تان بنی‌رین بو‌ نوێژی جه‌ژنی ره‌مه‌زان و قوربان [له‌وانه‌ش] کچه‌ عازهب، نه‌وانه‌ی له‌ه‌یزدان، نه‌وانه‌ش که‌خویان ده‌رنه‌ده‌خست ه‌یزداره‌كان که‌نارگ‌یرده‌بوون به‌لام ئاماده‌ی خیر و دوعای موسلمانه‌كان ده‌بوون، و‌تم: نه‌ی

پينغه مبهري خوا (ﷺ) يه كيكان بالا پوشي نبيه ؟ فهرمووي : ((باخوشكه كه ي بيخاته ژير عه باكه ي خويه وه)).

(۶) كه نيزه كه كان چي ده ليين له جه ژندا

۴۲۷- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ تُغْنِيَانِ بَغْنَاءَ بُعَاثٍ، فَاضْطَجَعَ عَلَى الْفِرَاشِ وَحَوْلَ وَجْهِهِ، فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ (رضي الله عنه) فَأَنْتَهَرَنِي وَقَالَ: مِزْمَارُ الشَّيْطَانِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((دَعُهُمَا)). فَلَمَّا غَفَلَ غَمَزْتُهُمَا فَخَرَجْنَا وَكَانَ يَوْمَ عِيدٍ، يَلْعَبُ السُّودَانُ بِالْدَرَقِ وَالْحِرَابِ، فَأِمَّا سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) وَإِمَّا قَالَ: ((تَشْتَهَيْنِ تَنْظُرِينَ))؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَأَقَامَنِي وَرَاءَهُ، خَدِّي عَلَى خَدِّهِ، وَهُوَ يَقُولُ: ((دُونَكُمْ يَا بَنِي أُرْفِدَةَ)). حَتَّى إِذَا مَلَّتْ قَالَ: ((حَسْبُكَ)). قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: ((فَادْهَبِي)). [بخاري/ العيدين/ ۹۰۷]

عائشه (رضي الله عنها) ده لي: پينغه مبهري (ﷺ) هاته ژوره وه دوو كه نيزه كه له لاي من گوراني قه لاي (بعاث) يان دهوت، له سهر جيگا كه راكشاو رووي وه رگيرا، له وكاته دا (ابوبكر) هاته ژوره وه ليم تووره بوو وتي: جوزله ي شهيتان له لاي پينغه مبهري خوا (ﷺ) ؟ پينغه مبهري (ﷺ) رووي كرده نه بو به كرو فهرمووي: ((وازيان لي بينه)) كاتي پينغه مبهري (ﷺ) چاوي لبي نه بوو به چاو ئاماژه ي بو كردن و چوونه دهره وه، نهو روزه روزه جه ژن بوو، دووره شپيست به سهر نيزه و قه لغان ياريان ده كرد، منيش خوم داوام كرد له پينغه مبهري خوا (ﷺ) يان نهو فهرمووي حه زده كه يت سهير بكه يت وتم: به لي: نهو يش خستميه دواي خويه وه، رومه تم له سهر رومه تي بوو سهري خستبووه سهرشانم ده يفه رموو: ((به رده وام بن نه ي نه وه ي نه رفيده)) هه تا بي تا قهت بووم ئينجا فهرمووي: ((به سته)) وتم: به لي فهرمووي: ((ده برو)).

(۸) نوئیژی ریپوار

(۱) کورتکردنه وهی نوئیژی ریپوار له کاتی ناسایشدا

۴۲۸. عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمِيَّةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قُلْتُ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رضي الله عنه): «لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا» ﴿النساء ۱۰۱﴾ فَقَدْ آمَنَ النَّاسُ؟ فَقَالَ: عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: «(صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ، فَأَقْبَلُوا صَدَقَتَهُ)».

(يعلى) كورى (اميه) (رضي الله عنه) دهلى: به (عمر) كورى (خطاب) م (رضي الله عنه) وت (خوا) له قورئاندا فهرموويه تى: ﴿ليس عليكم جناح ان تقصروا من الصلاة ، ان خفتم ان يفتنكم الذين كفروا﴾ ﴿النساء: ۱۰۱﴾ واته: نه گهر ترستان هه بوو كه كافر هه كان تووشى گيچهلان بكه ن نويزه كانتان كورت بكه نه وه قهيناكا. به لام ئيستا خه لكى له ناسايشدان؟ عمر وتى: منيش وهكو تو سهرم سوورما بو، بويه پرسيارم كرد له پيغه مبهرى خوا (رضي الله عنه) له باره يه وه، نه ويش فهرمووى: ((خه لاتيكه خوا به ئيوه ي به خشيووه، ئيوه ش وهرى بگرن)).

۴۲۹. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ (صلى الله عليه وسلم) فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ، وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً.

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلى: خواي گه وه ره له سهه زمانى پيغه مبهه كه تان (رضي الله عنه) نويزى له سهه ئيوه فهه زكردوه، چوار ركات له جيذاو دووركا تيش له سهه فهردا ، له كاتى ترسيشدا يه ركات [مه به ست نه وه يه يه ركات له گهل ئيمامدا دوايى خويشى ركاتى بكات] [اقران ۶/۴۲۳]

(۲) له چ سهه فهه ريكدان نويز كورت دهكريته وه

۴۳۰. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الظَّهْرَ بِالْمَدِينَةِ أَرْبَعًا، وَصَلَّيْتُ مَعَهُ الْعَصْرَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ.

(انس) كورى (مالك) (رضي الله عنه) دهلى: له خزمهت پيغه مبههرى خوادا (رضي الله عنه) له مهدينه نويزى نيوه روم كردوه، چوار ركات، ههروهه نويزى هه سرم له (ذي الحليفة) له خزمهتيا كردوه، دووركات.

(۲) کورتکردنه‌وی نویژ له جه جدا

۴۳۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعَ. قُلْتُ: كَمْ أَقَامَ بِمَكَّةَ؟ قَالَ: عَشْرًا. وَفِي الرَّوَايَةِ: خَرَجْنَا مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى الْحَجِّ.

(انس) کوری (مالک) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا (رضی اللہ عنہ) له‌مه‌دینه به‌ره‌و مه‌ککه‌ ده‌رچووین، دورکات دورکات نویژی کرد هه‌تا گه‌راینه‌وه ، وتم: چه‌نده له‌مه‌ککه‌مایه‌وه؟ وتی: ده‌روژ ، له‌ریوایه‌تیکی‌شا ده‌لی: له‌مه‌دینه به‌رچووین بو‌جه‌ج.

(۴) کورتکردنه‌وی نویژ له‌مینا

۴۳۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (ﷺ) بِمِنَى صَلَاةَ الْمُسَافِرِ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ (رضی اللہ عنہ) ثَمَانِي سِنِينَ، أَوْ قَالَ: سِتَّ سِنِينَ، قَالَ حَفْصُ بْنُ عَاصِمٍ - يَعْنِي ابْنَ عَاصِمٍ - وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُصَلِّي بِمِنَى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ يَأْتِي فِرَاشَهُ، فَقُلْتُ: أَيُّ عَمٍّ لَوْ صَلَّيْتَ بَعْدَهَا رَكَعَتَيْنِ؟ قَالَ: لَوْ فَعَلْتُ لَأَتَمَمْتُ الصَّلَاةَ.

(ابن عمر) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہ) له‌(مینا) نویژی سه‌فه‌ری کردو، (ابوبکر) و (عمر) و (عثمان) یش (ره‌زای خویان لی‌بی‌ت) به‌ه‌مان شیوه‌ هه‌شت سال ، یا وتی: شه‌ش سال کردیان “ (حفص) واته (ابن عاصم) ده‌لی: (ابن عمر) له‌مینا دورکات نویژی ده‌کردو ده‌هاته‌ سه‌ر جیگا‌که‌ی ، منیش وتم: نه‌ی مامه‌ نه‌گه‌ر دورکاتی تریشت بکردایه‌؟ نه‌گه‌ر بمکردایه‌ هه‌ر نویژه‌که‌م به‌ته‌واوی ده‌کرد.

(۵) کورتکردنه‌وی دوونویژ له‌سه‌فه‌ردا

۴۳۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی اللہ عنہ) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ): إِذَا عَجَلَ عَلَيْهِ السَّفَرُ يُؤَخَّرُ الظُّهْرَ إِلَى أَوَّلِ وَقْتِ الْعَصْرِ فَيَجْمَعُ بَيْنَهُمَا، وَيُؤَخَّرُ الْمَغْرِبَ حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْعِشَاءِ، حِينَ يَغِيبُ الشَّفَقُ.

له‌(انس) کوری (مالک) (رضی اللہ عنہ) له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه (رضی اللہ عنہ) هه‌رکات په‌له‌ی بوایه له‌رؤیشنیان نویژی نیوه‌روی دواده‌خست بو‌سه‌ره‌تای کاتی نویژی عه‌سرو پیکه‌وه کوی ده‌کردنه‌وه نویژی شیوانیشی دواده‌خست هه‌تا له‌کاتی نا‌وابوونی ئاسودا له‌گه‌ل خه‌وتناندا کوی ده‌کرده‌وه.

(۶) کۆکردنه وهی دوو نویژ له نیشتنگادا

۴۳۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ، بِالْمَدِينَةِ فِي غَيْرِ خَوْفٍ وَلَا مَطَرٍ. فِي حَدِيثٍ وَكَيْعٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: لِمَ فَعَلَ ذَلِكَ؟ قَالَ: كَيْلًا يُخْرِجُ أُمَّتَهُ. وَفِي حَدِيثِ أَبِي مَعَاوِيَةَ: قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا أَرَادَ إِلَى ذَلِكَ؟ قَالَ: أَرَادَ أَنْ لَا يُخْرِجَ أُمَّتَهُ.

(ابن عباس) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) نویژی نیومروو عهسرو، نویژی شیوان و خهوتنانی له مه دینه دا بهی ترسو و بهی باران کۆکردو ته وه، له فهرمووده ی و کعبدا دهلی: به (ابن عباس) م وت: بۆچی وای کردووه؟ له وه لامدا وتی: بۆته وه ی ئوممه ته که ی نار په حه ت نه کات له فهرمووده ی (ابو معاویه) یه شدا به (ابن عباس) و تراوه: مه بهستی چی بووه لهو کاره ی؟ وتویه تی: ویستویه تی ئوممه ته که ی نار په حه ت نه بن.

(۷) نویژ له هه وارگه دا له کاتی باراندا

۴۳۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّهُ نَادَى بِالصَّلَاةِ فِي لَيْلَةِ ذَاتِ بَرْدٍ وَبَرِيحٍ وَمَطَرٍ، فَقَالَ فِي آخِرِ نِدَائِهِ: أَلَا صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ، أَلَا صَلُّوا فِي الرِّحَالِ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يَأْمُرُ الْمُؤَدَّنَ إِذَا كَانَتْ لَيْلَةٌ بَارِدَةٌ أَوْ ذَاتُ مَطَرٍ فِي السَّفَرِ أَنْ يَقُولَ: ((أَلَا صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ)).

له (ابن عمر) وه (رضی اللہ عنہ) له شه ویکی ساردو باراندا بانگی کرد بو نویژ له کۆتایی بانگ کردنه کهیدا وتی: له جیگه و ریگه ی خۆتاندا (له هه وارگه دا نویژ بکه ن) ئینجا وتی: پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) فهرمانی ده کرد به بانگدهر نه گهر شه ویکی ساردیان باران بوايه له کارواندا که بلیت ((نویژ بکه ن له جی و ری خۆتاندا)).

پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) نه گهر شه ویک باران یا سه رامبوا یا فهرمانی ده کرد به بانگ بیژمه که که بلیت: ئاگادارین له هه وارگه ی خۆتاندا نویژه کانتان بکه ن).

(۸) سوننه ت نه کردن له سه فهدا

۴۳۶- عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ قَالَ: صَحِبْتُ ابْنَ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) فِي طَرِيقِ مَكَّةَ، قَالَ: فَصَلَّى لَنَا الظُّهْرَ رُكْعَتَيْنِ، ثُمَّ أَقْبَلَ وَأَقْبَلْنَا مَعَهُ حَتَّى جَاءَ رَحْلُهُ، وَجَلَسَ وَجَلَسْنَا مَعَهُ، فَحَانَتْ مِنْهُ التَّفَاةُ نَحْوَ حَيْثُ صَلَّى، فَرَأَى نَاسًا قِيَامًا، فَقَالَ: مَا يَصْنَعُ هَؤُلَاءِ؟ قُلْتُ: يُسَبِّحُونَ، قَالَ لَوْ كُنْتُ مُسَبِّحًا لَأَتَمَمْتُ صَلَاتِي، يَا ابْنَ أَخِي إِنِّي

صَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فِي السَّفَرِ فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ، وَصَحِبْتُ أَبَا بَكْرٍ (رضي الله عنه) فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ، وَصَحِبْتُ عُمَرَ (رضي الله عنه) فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ، ثُمَّ صَحِبْتُ عُثْمَانَ فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ، وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (الأحزاب: ۲۱) ﴿

(حفص) كوری (عاصم) دهلی: بووم بهاورپی (ابن عمر) (رضي الله عنه) له ریگای مهككه دا وتی: نویژی نیوهروی به دوورکات بو کر دین ، ئینجا ههستاو ئیمهش له گه لیا ههستاين ههتا گه یشته، بارگه که ی، دانیشته و ئیمهش له گه لیا دانیشته، ئینجا لای کرده وه به لای ئه شوینه دا که نویژی لی کردبوو ، بینی که سانیک به پیوهن، وتی: نه گهر سوننه تم بکر دایه نویژه کهم به ته واوی ده کرد، ئه ی برازام من له کارواندا، له خزمهت پیغه مبهری خوادا (رضي الله عنه) بووم له دوو رکات زیاتری نه کردوو ههتا خوا بر دیه وه بو لای خوئی، ههروه ها هاورپی هتی ابوبکر م (رضي الله عنه) کردوو له دوو رکات زیاتری نه کردوو ههتا خوا بردوو یه ته وه بو لای خوئی، ههروه ها هاورپی هتی (عمر م) (رضي الله عنه) کردوو ئه ویش له دوو رکات زیاتری نه کردوو ههتا خوا بردوو یه ته وه بو لای خوئی، ئینجا هاورپی هتی عثمان م کردوو له دوو رکات زیاتری نه کردوو ههتا خوا بردوو یه ته وه بو لای خوا، خوا ی گه ورهش فهرموو یه تی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾

(۹) نویژی سوننهت به سه ر ولاغه وه له کارواندا

۴۳۷- عن ابن عمر (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُسَبِّحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ قَبْلَ أَيِّ وَجْهِ تَوَجَّهَ، وَيُوتِرُ عَلَيْهَا، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ.
(ابن عمر) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) ، نویژی سوننه تی به سه ر ولاغه وه ده کرد رووی له هه ر شوینی که بوا یه، نویژی وه تریشی به سه ره وه ده کرد، به لام نویژی فه رزی به سه ره وه نه ده کرد.

(۱۰) نه گهر له کاروان بهاتایه ته وه له مزگهوت دوورکاتی ده کرد

۴۳۸- عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي غَزَاةٍ، فَأَبْطَأَ بِي جَمَلِي وَأَعْيَا، ثُمَّ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) قَبْلِي وَقَدِمْتُ بِالْعِدَاةِ، فَجِئْتُ الْمَسْجِدَ، فَوَجَدْتُهُ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ، قَالَ: ((الآن حِينَ قَدِمْتُ)). قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ:

((فَدَعُ جَمَلَكَ، وَادْخُلْ فَصَلِّ رَكَعَيْنِ)). قَالَ: فَدَخَلْتُ فَصَلَّيْتُ ثُمَّ رَجَعْتُ. [بخاری/ الوتر/ ۹۵۵].

(جابر کوری (عبداللہ) (ﷺ) دہلی: لہ خزمہت پیغمبرہری خوادا (ﷺ) لہ غہزایہ کدا دہرچووم وشتہ کہم ماندو بوو، دواي خستم ، پیغمبرہر (ﷺ) لہ پیش مندا گہیشتبوو، من لہ پیش نیوہرودا گہیشتم ہاتم بو مزگہوت، پیغمبرہم (ﷺ) لہ دہرگای مزگہوتہ کدا تووش بوو فہرمووی: ((ثائستا دہگہیت؟)) وتم: بہلی: فہرمووی: ((واز لہ وشتہ کہت بینہ بچورہ ژوورہوہ دوورکات نویژ بکہ)) وتی: چوومہ ژوورہوہ دوو رکاتم کردو گہرامہوہ).

(۱۱) لہ بارہی نویژی ترسہوہ

۴۳۹- عَنْ جَابِرٍ (ﷺ) قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) قَوْمًا مِنْ جُهَيْنَةَ، فَقَاتَلُونَا قِتَالًا شَدِيدًا، فَلَمَّا صَلَّيْنَا الظُّهْرَ قَالَ الْمُشْرِكُونَ: لَوْ مَلْنَا عَلَيْهِمْ مِئَةَ لَاقْتَطَعْنَاهُمْ. فَأَخْبَرَ جَبْرِيلُ (ﷺ) رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) ذَلِكَ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، قَالَ: وَقَالُوا إِنَّهُ سَتَاتِيهِمْ صَلَاةٌ هِيَ أَحَبُّ إِلَيْهِمْ مِنَ الْأَوْلَادِ. فَلَمَّا حَضَرَتِ الْعَصْرُ، قَالَ صَفْنَا صَفَيْنِ، وَالْمُشْرِكُونَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ. قَالَ: فَكَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَكَبَّرْنَا، وَرَكَعَ فَرَكَعْنَا، ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدَ مَعَهُ الصَّفُّ الْأَوَّلُ، فَلَمَّا قَامُوا سَجَدَ الصَّفُّ الثَّانِي، ثُمَّ تَأَخَّرَ الصَّفُّ الْأَوَّلُ وَتَقَدَّمَ الصَّفُّ الثَّانِي فَقَامُوا مَقَامَ الْأَوَّلِ، فَكَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَكَبَّرْنَا، وَرَكَعَ فَرَكَعْنَا، ثُمَّ سَجَدَ مَعَهُ الصَّفُّ الْأَوَّلُ وَقَامَ الثَّانِي، فَلَمَّا سَجَدَ الصَّفُّ الثَّانِي ثُمَّ جَلَسُوا جَمِيعًا سَلَّمَ عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ). قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ: ثُمَّ حَصَّ جَابِرٌ أَنْ قَالَ: كَمَا يُصَلِّي أُمَّرَاؤُكُمْ هَوْلَاءِ. [بخاری/ البيوع/ ۱۹۹۱]

(جابر کوری (عبداللہ) (ﷺ) دہلی: لہ خزمہت پیغمبرہری خوا (ﷺ) غہزیمان کرد لہ گہل تیرہیہ کدا لہ (جوہینہ)، جہنگیکی سہختیان لہ گہلدا کردین، کاتی نویژی نیوہریمان کرد، موشریکہکان وتیان: ئەگەر ہیرشیکی بہہیز بکہینہ سہریان لہرہگوریشہ دہریان دہہینین جوہرہئیل (علیہ السلام) ئەو ہہوالہی گہیانده پیغمبرہر (ﷺ) پیغمبرہریش (ﷺ) ناگاداری ئیمہی کرد، راوی دہلی: ئەوان کاتی نویژ کردنیان دیت، کہ لہ مندالہکانیان خوشتریان دہویت، کاتی کاتی عہسرهات کردینی بہدوو ریزہوہ ، موشریکہکان لہنیتوان ئیمہوہ قبیلہدابوون، وتی: پیغمبرہر (ﷺ) تہکبیری کردو ئیمہش تہکبیرمان کرد،

رکوعی برد ئیمهش رکوعمان برد، ئینجا سوجدهی برد ریزی یهکه له گه نیا سوجدهیان برد کاتی ئهوان ههستانهوه ریزی دووم سوجدهیان برد، ئینجا ریزی یهکه له دوامه و تن له ئیمام ریزی دووم پیشکهن و تن وهک ریزی یهکه، پیغه مبهه (ﷺ) ته کبیری کرد ئیمه ته کبیرمان کرد، رکوعی برد ئیمهش رکوعمان برد، ئینجا سوجدهی برد ریزی یهکه له گه نیا سوجدهی برد، دووم به پیوه مانه وه کاتی ریزی دووم سوجدهی برد ئینجا هه موو پیکه وه دانیشتن پیغه مبهه (ﷺ) سهلامی دایه وه.

(۱۲) له باره ی نویژی رۆژگیرانه وه

۴۴۰- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُصَلِّي، فَأَطَالَ الْقِيَامَ جِدًّا، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ جِدًّا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَأَطَالَ الْقِيَامَ جِدًّا، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ جِدًّا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَامَ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ انْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ النَّاسَ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، وَإِنَّهُمَا لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَكَبِّرُوا، وَادْعُوا اللَّهَ وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا. يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، إِنْ مِنْ أَحَدٍ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزْنِيَ عِنْدَهُ أَوْ تَرْنِي أُمَّتُهُ. يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا وَلَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا، أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ)).

(عائشه) ده لیت: له سهرده می پیغه مبهه ری خوادا (ﷺ) خورگیا، پیغه مبهه (ﷺ) هه ستاو ده ستیکرد به نویژکردن، زور به پیوه راوه ستاو دریزه ی پیدایا، پاشان رکوعی بردوو له می شدا زورمایه وه، ئینجا هه لسا یه وه لیره شدا زورمایه وه، به لām به قه دهر وه ستانی یه که نه بوو، ئینجا رکوعی برده وه دریزه ی به می شدا، به لām به قه دهر رکوعی یه که نه مایه وه، پاشان سوجده ی برد، ئینجا هه ستایه وه دریزه ی دا به وه ستان، به لām به قه دهر وه ستانی یه که نه مایه وه، پاشان رکوعی برد دریزه ی دا به رکوع به لām به قه دهر رکوعی یه که نه مایه وه، ئینجا سه ری به رز کرده وه زورمایه وه به پیوه به لām به قه دهر وه ستانی یه که نه بوو، ئینجا سجودی برد، پاشان سهلامی دایه وه، له وکاته دا خور به ربوو بوو،

ئينجا وتاریکی بۇ خەلکه که دا. سوپاسی خوی کردو فهرموی: ((خۆرومانگ دوونیشانە ی خوان بۇ مردنی هیچ کهس ناگیرین یا بۇ ژیانی ، ئەگەر دیتان گیران تەکبیر بکەن لەخوا بپارینەوه، نويزی بکەن ، خیرو خیرات بکەن ، ئە ی ئوممەتی محەمد ، کهس نییە بەقەدەر خوا بەغیرت بیّت لەوه ی که بەندە یه کی زینا بکات ، ئە ی ئوممەتی محەمد ، سویند بەخوا ئەگەر ئەوه ی من دەیزانم ئیوه بتانزانیایه ، زۆر دەگریان و کهم پیندە کەنین ، ئایا پیم راگە یاندن)).

٤٤١ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حِينَ كُسِفَتِ الشَّمْسُ ثَمَانِي رَكَعَاتٍ فِي أَرْبَعِ سَجَدَاتٍ.

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دەلی: پیغەمبەری خوا (ﷺ) کاتی خۆرگیرا هشت رکوعی برد لەگەل چوار سوجدەدا [واتە: لەهەر کاتی کدا چوار رکوع و دوو سوجدە].

(۱۳) لەبارە ی نويزی بارانەوه

٤٤٢ . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ الْأَنْصَارِيِّ (رضي الله عنه) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى يَسْتَسْقِي ، وَأَنَّهُ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَدْعُوَ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَحَوْلَ رِدْأَهُ . وَفِي رِوَايَةٍ: فَجَعَلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ يَدْعُو اللَّهَ ، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ ، وَحَوْلَ رِدْأَهُ ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ .

(عبدالله ی کوپی (زید الانصاری) (رضي الله عنه) دەلی: پیغەمبەر (ﷺ) چوو دەرهوه بۇ نويزی بارانە، ههروه ها کاتی ویستی لەخوا بپاریتەوه روویکرده قیبلەو چاکە تەکه ی هه لگی رایەوه، له ریوایە تیکیشدا : پشتی کرده خەلکه که و لەخوا دەپارایەوه ، رویشی کردبووه قیبلەو چاکە تەکه ی هه لگی رایەوه دوو رکات نويزی کرد.

(۱۴) لەبارە ی فهرو خیری بارانەوه

٤٤٣ - عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: أَصَابَنَا وَخُنْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مَطَرٌ. قَالَ: فَحَسَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ثَوْبَهُ حَتَّى أَصَابَهُ مِنَ الْمَطَرِ ، فَقُلْنَا : يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ صَنَعْتَ هَذَا ؟ قَالَ : ((لَأَنَّهُ حَدِيثُ عَهْدٍ بِرَبِّهِ)).

(انس) (رضي الله عنه) دەلی: ئیمە لەخزمەت پیغەمبەردا (ﷺ) بووین ، بارانمان لیباری ، پیغەمبەر (ﷺ) بەشیکێ کراسه که ی لادا تاباران لەشی تەپرکرد ، وتمان : ئە ی پیغەمبەری خوا (ﷺ) بۆچی واتکرد ؟ فهرموی: ((چونکه تازه لەلای پهروه رداگاریه وه هاتوه)).

(۱۵) په ناگرتن به خوا له کاتي باوېوراندا .

۴۴۴- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا عَصَفَتِ الرِّيحُ قَالَ: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا، وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ)). قَالَتْ: وَإِذَا تَخَلَّتِ السَّمَاءُ تَغْيِيرَ لَوْنِهِ، وَخَرَجَ وَدَخَلَ، وَأَقْبَلَ وَأَدْبَرَ، فَإِذَا مَطَرَتْ سُرِّيَ عَنْهُ فَعَرَفْتُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ، قَالَتْ عَائِشَةُ (رضي الله عنها): فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: ((لَعَلَّهُ يَا عَائِشَةُ كَمَا قَالَ قَوْمٌ عَادٍ: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أُوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُنْطَرِنًا﴾ [الاحقاف: ۲۴] . [بخاري/ بدء الخلق/ ۳۰۳۴])

عائشه (رضي الله عنها) دهلي: ههركاتي باهلي بكردايه پيغهمبهر (صلى الله عليه وسلم) دهيفه رموو ((خوایه گيان خيري هم بايهو خيري نهوش كه تيايه تي خيري نهوش كه بوي پهوانه كراوه له تو داواكارم، په ناده گرم به تو له خراپه ي هم بايهو خراپه ي نهوه ي كه تيايه تي و خراپه ي نهوش كه بوي پهوانه كراوه)). ههروه ها وتويه تي: ههركاتي ناسمان هه ور بوايه پيغهمبهر (صلى الله عليه وسلم) پهنگي دهگورا، دههات و دهچوو، كه باران دهباري نينجا ناسايي دهبووه، من نهوه م بهر وخساريدا دهزاني، بويه ليم پرسى: نهو يش فهرمى: ((نهى عائشه لهوانيه هه وهكو حاله ته كه هى قهومي عاد بيت (كه خواي گه وره له نايه تي كدا له سه ر زمانيان دهفه رموي ت: ﴿كاتي هه وره كه يان دي روو به شيو ودوله كانيان دي ت، وتيان: نه مه هه ري كه باران مان بو دهباري ني﴾ به لام نهوه بوو هه ور و سزاي خوايي بوو)).

(۱۶) باي پوژه لات و باي پوژناوا

۴۴۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ: ((نُصِرْتُ بِالصَّبَا، وَأُهْلِكْتُ عَادٌ بِالدَّبُورِ)). [بخاري/ الاستسقاء/ ۹۸۸۴]

(ابن عباس) دهلي: پيغهمبهر (صلى الله عليه وسلم) فهرمويه تي: ((من به هوي باي پوژه لاتوه پشتيوانيم لي كراوه، قهومي عاد به باي خورناوا تياچوون)).

به‌شی مردن و جه‌نازه

(۱) سه‌ردانی نه‌خوش

۴۴۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَدْبَرَ الْأَنْصَارِيَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((يَا أَخَا الْأَنْصَارِ، كَيْفَ أَخِي سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ)). فَقَالَ: صَالِحٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَنْ يَعُودُهُ مِنْكُمْ)). فَقَامَ وَقُمْنَا مَعَهُ، وَنَحْنُ بِضِعَّةٍ عَشْرَ مَا عَلَيْنَا نَعَالَ وَلَنَا خَفَافٌ وَلَنَا قَلَانِسُ وَلَنَا قُمْصُنْ، نَمْشِي فِي تِلْكَ السَّبَاحِ حَتَّى جِئْنَا، فَاسْتَأْخَرَ قَوْمُهُ مِنْ حَوْلِهِ، حَتَّى دَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَصْحَابُهُ الَّذِينَ مَعَهُ.

(عبدالله ی کوری عومر (رضی الله عنه) ده‌لی: ئیمه له خزمهت پیغه‌مبه‌ری خوادا (رضی الله عنه) دانیشتبوین پیاویک له پشتیوانان هات بو خزمهتی و سه‌لامی لی کرد، پاشان پشتی هه‌لکرد و بو‌ی. پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) پرسی: ((ئهی برای انصار) براهم (سعدی کوری عباده) چونه؟)) ئه‌ویش وتی: چاکه. پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) فه‌رموی: ((کی ده‌یه‌ویت بچی بو سه‌ردانی)) ئینجا ئه‌و هه‌ستاو ئیمه‌ش هه‌ستاين ده‌پانزه که‌سیک ده‌بووین، نه‌نه‌عل و نه‌خوف و نه‌پیلأومان له پیدانه‌بوو، کلاو و کراسیشمان له‌به‌ردا نه‌بوو، به‌سه‌ر زه‌ویه‌کی شو‌ردا بو‌یشتین تا گه‌یشتینه لای، هه‌ندی له خزمانی که‌له‌ده‌وری بوون، چونه دواوه بو‌ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) له‌گه‌ل هاوه‌لانیدا لی‌ی نزیک ببه‌وه.

(۲) چی ده‌وتریت لای نه‌خوش و لای مردوو

۴۴۷- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا حَضَرْتُمُ الْمَرِيضَ أَوْ الْمَيِّتَ فَقُولُوا خَيْرًا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ)). قَالَتْ: فَلَمَّا مَاتَ أَبُو سَلَمَةَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سَلَمَةَ قَدْ مَاتَ، قَالَ: ((قُولِي: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَهُ، وَأَعْقِبْنِي مِنْهُ عَقْبِي حَسَنَةً)). قَالَتْ: فَقُلْتُ، فَأَعْقَبَنِي اللَّهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ لِي مِنْهُ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وسلم).

(ام سلمه) (رضی الله عنها) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) کاتیک چوونه لای نه‌خوش یان مردوو، شتی چاک بلین، چونکه فریشته‌کان ئامین بو‌نزا کانتان ده‌کن، وتی: کاتی که (ابو سلمه) وه‌فاتی کرد، چوم بو‌ خزمهتی پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) ، وتم: ئهی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) (ابو سلمه) کوچی دوا‌یی کرد، ئه‌ویش

فهرمووی، بلی: ((خوایه له‌منیش و له‌ویش خو‌ش ببه و عاقیبه‌تیکی باش به‌دوایداینه)). (ام سلمه) (رضی الله عنه) ده‌لی: منیش نه‌وهم وت، نه‌وته خوا له‌و چاکتری پی به‌خشیم که (محمد) ه (رضی الله عنه).

(۲) لاله‌الاله بدریت به‌گوئی نه‌و که‌سانه‌دا که‌له سه‌ره‌مهرگدان

۴۴۸- عن ابي سعيد الخدري (رضی الله عنه) قال: قال رسول الله (رضی الله عنه): ((لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)).

(ابو سعید الخدری) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) فهرمویه‌تی:

((لاله‌الاله بدهن به‌گوئی مردووه‌کانتاندا)). واته: نه‌وانه‌ی که‌له سه‌ره‌مهرگدان.

(۴) هه‌رکه‌سی جه‌زبه‌دیداری خوا بکات خواش جه‌زبه دیداری نه‌و ده‌کات

۴۴۹- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ)). فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَكْرَاهِيَةَ الْمَوْتِ؟ فَكُلْنَا نَكْرَهُ الْمَوْتِ. فَقَالَ: ((لَيْسَ كَذَلِكَ، وَلَكِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا بُشِّرَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ وَرِضْوَانِهِ وَجَنَّتِهِ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ، فَأَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ. وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا بُشِّرَ بِعَذَابِ اللَّهِ وَسَخَطِهِ، كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ وَكَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ)).

[وفي رواية عن شريح بن هانئ، عن أبي هريرة (رضی الله عنه) قال: قال رسول الله (رضی الله عنه): ((مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ، كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ)). قَالَ: فَاتَيْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَذْكُرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (رضی الله عنه) حَدِيثًا، إِنَّ كَانَ كَذَلِكَ فَقَدْ هَلَكْنَا. فَقَالَتْ: إِنَّ الْهَالِكَ مَنْ هَلَكَ بِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ (رضی الله عنه)، وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ)) وَلَيْسَ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يَكْرَهُ الْمَوْتِ؟ فَقَالَتْ: قَدْ قَالَهُ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه)، وَلَيْسَ بِالَّذِي تَذْهَبُ إِلَيْهِ، وَلَكِنْ إِذَا شَخَّصَ الْبَصْرُ، وَحَشْرَجَ الصَّدْرُ، وَأَقْشَعَرَ الْجِلْدُ، وَتَشَنَّجَتِ الْأَصَابِعُ، فَعِنْدَ ذَلِكَ مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ]. [بخاري/الرقاق/ ٦١٤٢]

(عائشه) (رضی الله عنها) ده‌لی: ((پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) فهرمویه‌تی: (هه‌رکه‌س جه‌زبه دیداری خوا بکات خوایش جه‌زبه دیداری نه‌و ده‌کات، هه‌رکه‌سیش جه‌زبه دیداری خوا نه‌کات، خواش حهن به‌دیداری ناکات)). منیش وتم: باشه نه‌ی پیغه‌مبهری خوا، نایا حهنه‌کردن له مردن نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت؟ که‌سمان حهن له‌مردن ناکه‌ین؟

فهرموی: ((ئەو، وانیه، بەلکو کاتیك ئیماندار مژدهی په‌حمهت و په‌زامه‌ندی و به‌هه‌شتی خوایی پی‌ده‌دریئت، هه‌ز به‌دیداری خوا ده‌کات، خواش هه‌ز به‌دیداری ئەو ده‌کات، کافریش کاتی مژدهی سزا و قینی خوای ده‌دریئتی هه‌ز به‌دیداری خوا ناکات و خواش چاره‌ی ئەوی ناویئت)). له‌په‌ریوایه‌تی (شریح ی کوری هانی) دا هاتوو هه‌ (ابوهریره) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمویه‌تی: ((ئەو هه‌ز به‌دیداری خوا بکات خواش هه‌ز به‌دیداری ده‌کات، ئەو هه‌ش هه‌ز به‌دیداری ناکات، خواش هه‌ز به‌دیداری ئەو ناکات)). (شریح ده‌لیت: (منیش چووم بۆلای عائشه و پیم‌وت: ئەی دایکی ئیمانداران گویم له (ابوهریره) وه‌ بوو فهرموده‌یه‌کی له پیغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) ده‌گپه‌ریاوه، جا ئەگه‌ر وایئت، ئەو هه‌مومان تیاچووین، ئەویش ووتی: تیاچوو ئەو که‌سه‌یه که‌به‌ گوفتاری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تیاچییئت.

–ئەو گوفتاره کامه‌یه؟ (شریح) ده‌لی: ((ئەو هه‌ز به‌دیداری خوا بکات خواش هه‌ز به‌دیداری ده‌کات، ئەو هه‌ش هه‌ز به‌دیداری ناکات، خواش هه‌ز به‌دیداری ناکات)) که‌سیشمان نیه‌ رقی له‌مردن نه‌بیئت. عائشه وتی: راسته پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئەمه‌ی فهرمووه، به‌لام به‌و شیوه‌یه نیه تو‌بۆی ده‌چییئت، به‌لکو ئەمه ئەو کاته‌یه که‌چاو ئەبله‌ق ده‌بیئت، هه‌ناسه سوار ده‌بیئت، موچرکه به‌ پیستدا دیئت، په‌نجه‌کان گرژ ده‌بن، ئاله‌و کاته‌دا، ئەو هه‌ز به‌دیداری خوا ده‌کات، خواش هه‌ز به‌دیداری ده‌کات، ئەو هه‌ش هه‌ز به‌دیداری ناکات خواش هه‌ز به‌دیداری ناکات.

(۵) گومان‌باشی به‌خوای گه‌وره له‌سه‌ره مه‌رگدا

۴۵۰- عَنْ جَابِرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) قَبْلَ وَقَاتِهِ بَثَلَاتٍ يَقُولُ: ((لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ بِاللَّهِ الظَّنَّ)).

(جابر) (ﷺ) ده‌لی: سێ پوژ پێش وه‌فاتی له پیغه‌مبه‌رم بیست (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((باهه‌رکه‌سیکتان ده‌مریئت گومانی باش به‌خوای گه‌وره ببات)).

(۶) چا‌ولیگنانی مردوو.. نزاکردن بۆی له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگدا.

۴۵۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَى أَبِي سَلَمَةَ وَقَدْ شَقَّ بَصْرُهُ فَأَغْمَضَهُ. ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ)). فَضَجَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهِ، فَقَالَ: ((لَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَيَّ مَا

تَقُولُونَ، ثُمَّ قَالَ: ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِي سَلَمَةَ، وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ، وَاخْلُفْهُ فِي عَقْبِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ، وَأَفْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ وَنُورَ لَهُ فِيهِ)).

(ام سلمه) (ﷺ) ده‌لی: پیغهمبهر (ﷺ) هات بۆلای (ابوسلمه) چاوی کرابۆوه، چاوه‌کانی لیکنان و فه‌رموی: ((کاتی گیان دهرده‌چیئت چاوه‌له‌دوای دهروانیئت)). هندی له خزمانی ده‌نگی (گریانیان) لی به‌رزبویه‌وه، فه‌رموی: ((نزای خیر نه‌بیئت له خوتانی مه‌کن چونکه فریشته‌کان آمین بۆ نزاکانتان ده‌کن)). نینجا فه‌رموی: ((خوایه له (ابوسلمه) خوش ببه، پله و پایه‌ی له ریزی هیدایه‌تدراواندا به‌رز بکه‌ره‌وه، خوت سه‌رپهرشتی نه‌وه‌وانه‌ی بکه که له‌دوای به‌جی ماون، له ئیمه‌ش و له‌ویش خوش ببه نه‌ی په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کان، گوږه‌که‌شی بۆ فراوان و گو‌شاد و پوناک بکه)).

(۷) داپۆشینى مردوو

۴۵۲- عن عائشة أم المؤمنين (رضي الله عنها) قالت: سَجِيَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حِينَ مَاتَ بِثُوبٍ حَبْرَةٍ. [بخاري/ اللباس/ ۴۷۷]

عائشه (ﷺ) ده‌لی: کاتی پیغهمبهر (ﷺ) وه‌فاتی کرد به پارچه قوماشیکی سه‌وز داپۆشرا.

۸- گیانی باوه‌رداران و گیانی بی باوه‌ران

۴۵۳- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: إِذَا خَرَجَتْ رُوحُ الْمُؤْمِنِ تَلَقَّاهَا مَلَكَانُ يُصْنَعَانِهَا، قَالَ حَمَادٌ: فَذَكَرَ مِنْ طَيِّبِ رِيحِهَا وَذَكَرَ الْمَسْكَ، قَالَ: وَيَقُولُ أَهْلُ السَّمَاءِ: رُوحٌ طَيِّبَةٌ، جَاءَتْ مِنْ قِبَلِ الْأَرْضِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَعَلَى جَسَدِ كُنْتَ تَعْمُرِيئَهُ. فَيُنْطَلَقُ بِهِ إِلَى رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ. ثُمَّ يَقُولُ: انْطَلِقُوا بِهِ إِلَى آخِرِ الْأَجَلِ. قَالَ: وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا خَرَجَتْ رُوحُهُ، قَالَ حَمَادٌ: وَذَكَرَ مِنْ نَثْنِهَا وَذَكَرَ لَعْنًا، وَيَقُولُ أَهْلُ السَّمَاءِ: رُوحٌ خَبِيثَةٌ جَاءَتْ مِنْ قِبَلِ الْأَرْضِ، قَالَ: فَيَقَالُ: انْطَلِقُوا بِهِ إِلَى آخِرِ الْأَجَلِ، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَرَدَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) رِيظَةً كَانَتْ عَلَيْهِ عَلَى أَنْفِهِ هَكَذَا.

(ابوه‌ریره) (ﷺ) ده‌لی: کاتی گیانی ئیماندار دهرده‌چیئت، دوو فریشته پیشوازی لی ده‌کن و به‌رزى ده‌که‌نه‌وه (حماد که یه‌کیکه له راویه‌کان) ده‌لی: جا باسی بۆنخۆشی و باسی میسکی کرد (که‌له و گیان و پۆحه پاکه‌وه ده‌بیسرینت) بۆیه نیشته‌جیکانی ناسمان ده‌لین: گیانیکی پاک و چاکه و له

زهویهوه هاتووه. دهك په‌حمه‌تی خوات لی بیټ، له‌سه‌ر نهو لاشه‌یه‌ش که به‌تو
 ئاوه‌دان بوو. نه‌وسا ده‌بریټ بو لای په‌روه‌ردگاری نه‌ویش ده‌فه‌رمویټ: ((بیه‌ن
 بو نه‌وپه‌ری شوینی دیاری کراوی خوئی)). کافریش که گیانی ده‌رده‌چیت
 (حماد) ده‌لیټ (ابوه‌ریره) باسی بوگه‌نی کردو نه‌فرینیشی لی کرد، خه‌لکی
 ئاسمان ده‌لین: گیانیکی پیسه له زهویهوه هاتووه، ئینجا فه‌رمان ده‌دریټ:
 بیه‌ن بو نه‌وپه‌ری نه‌و شوینه‌ی که بو‌ی دیاری کراوه. جا (ابوه‌ریره) ده‌لی:
 پیغه‌مبه‌ر ﷺ پارچه قوماشیکی به‌سه‌ر شانوه بوو لوتی خوئی پی گرت.

(۹) دان به‌خوداگرتن له‌سه‌ره‌تای به‌لاوه

٤٥٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَتَى عَلَى امْرَأَةٍ تَبْكِي عَلَى
 صَبِيٍّ لَهَا، فَقَالَ لَهَا: ((اَتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي)). فَقَالَتْ: وَمَا تُبَالِي بِمُصِيبَتِي. فَلَمَّا
 ذَهَبَ قِيلَ لَهَا: إِنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، فَأَخَذَهَا مِثْلَ الْمَوْتِ، فَأَتَتْ بَابَهُ فَلَمْ تَجِدْ عَلَى
 بَابِهِ بَوَائِينَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ أَعْرَفَكَ، فَقَالَ: ((إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ أَوَّلِ
 صَدْمَةٍ)). أَوْ قَالَ: ((عِنْدَ أَوَّلِ الصَّدْمَةِ)). [بخاري/ الجنائز/ ١٢٢٣]

(انس ی کوپی مالک) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئافره‌تیکی بینی به‌سه‌ر
 منداله‌که‌یدا ده‌گریا، پی فی فه‌رموو: ((له‌خوا بترسه و دان به‌خوتدا بگره)). ژنه‌که
 وتی: دیاره تو لیقه‌ومانه‌که‌ی منت لا گرتگ نی‌یه!!، که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) رویشت
 پینان وت: نه‌وه پیغه‌مبه‌ری خوا بوو (ﷺ). ئافره‌ته‌که له‌هوش خوئی چوو وهک
 مردووی لی‌هات، پاشان خوئی گه‌یانده ده‌رگا‌که‌ی، ده‌رگا‌وانی له‌ده‌رگا‌که‌یدا
 نه‌بینی وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا نه‌مناسیت.. نه‌ویش فه‌رموی: ((دان به‌خودا
 گرتن ده‌بی له‌سه‌ره‌تای به‌لاوه بیټ)).

(۱۰) پادا‌شتی نه‌و که‌سه‌ی که مندالی ده‌مریټ و به‌ته‌مای پادا‌شتی

خوایه

٤٥٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ لِنِسْوَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ: لَا
 يَمُوتُ لِإِحْدَاكُنَّ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ، فَتَحْتَسِبُهُ، إِلَّا دَخَلْتَ الْحَبَّةَ)). فَقَالَتْ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ:
 أَوْ اثْنَيْنِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((أَوْ اثْنَيْنِ)). [وياسناد آخر عنه مرفوعاً: ((لا
 يموت لأحد من المسلمين ثلاثة من الولد فتمسه النار، إلا تحلة القسم))].
 [بخاري/ الجنائز/ ١١٩٣، ١١٩٢]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلي: پيغمبهر (ﷺ) بههندي له نافرته تاني (انصاري) فرموو ((هركه سيك له نيوه سي مندالي بمریت و رازی بیت به فرماني خوا و بهنوميدي پاداشت بیت ده چيته بهه شته وه)). نافرته تيكيان وتي: ئهي ئه گهر دوانيش بن ئهي پيغمبهری خوا (ﷺ)؟ فرموي: ((بادوانيش بن)). له ريگه يه كي تره وه هر (ابوهريره) ده يگه يه ني به پيغمبهر (ﷺ) كه فرمويه تي: ((هيچ موسلمانيك نزيه سي مندالي بمریت و ناگري بهر كه ويئت مه گهر بو ناوي سويئند)) [كه مه به ست ئه م نايه ته يه]... ﴿وان منكم الاواردها﴾ مريم/۱۷. واته: هيچ كه سيك له نيوه نزيه كه ناگري دوزه خ نه بينيت و به سه ريا تينه په ريت.

(۱۱) له كاتي ليقه و ماندا چي ده وتريت

۴۵۶- عن أم سلمة (رضي الله عنها) قالت: سمعتُ رسولَ الله (ﷺ) يقول: ((مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ فَيَقُولُ: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اللَّهُمَّ اجْزِنِي فِي مُصِيبَتِي، وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا، إِلَّا أَجَرَهُ اللَّهُ فِي مُصِيبَتِهِ وَأَخْلَفَ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا)). قَالَتْ: فَلَمَّا تُوْفِيَ أَبُو سَلَمَةَ قُلْتُ كَمَا أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَأَخْلَفَ اللَّهُ لِي خَيْرًا مِنْهُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ).

(ام سلمه) (رضي الله عنها) دهلي: گويم له پيغمبهر (ﷺ) بوو ده يفرموو: ((هركه سيك توشي به لايه ك بيت و بليت: (انا لله وانا اليه راجعون)). ﴿ئيمه هر خوا خاوه نماه و هر بولاي ئه ويش ده گه ريينه وه﴾. خوايه پاداشتم بدهر وه له سه ر ئه و به لايه ي توشم هاتوه و چاكتر له وه ي ليت سه ندوم پيم به خشه، خوا پاداشتي چاكتري ده داته وه و چاكتري پي ده به خشيت (ام سلمه) ده ليت: كاتي (ابوسلمه) وه فاتي كرد، من ئه وه م وت كه پيغمبهر (ﷺ) فرماني پي دام، نيتر ئه وه بوو خواي گه وره هاوسه ري له و چاكتري ئي به خشيم كه پيغمبهری خوايه (ﷺ).

(۱۲) گريان له سه ر مردوو

۴۵۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنهما) قَالَ: اشْتَكَيْ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَعُودُهُ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَسَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه)، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ وَجَدَهُ فِي غَشِيَةٍ فَقَالَ: ((أَقْدَ قَضَى)). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَبَكَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ بَكَاءَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)

بَكُوا، فَقَالَ: ((أَلَا تَسْمَعُونَ؟ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا - وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ - أَوْ يَرْحَمُ)). [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۴۲]

(عبدالله کوپی عمر) (ﷺ) دهلی: (سعدی کوپی عبادہ) ناساغیہ کی مہبوو پیغہ مہبر (ﷺ) له گهل (عبدالرحمن کوپی عوف و سعدی کوپی ابی وقاص و عبدالله ی کوپی مہسعود) (ﷺ)، چون بو سہردانی، کاتی که چونه ژوره وه بولای له هوش خوی چوو بوو، فہرموی: ((ثایا تہ و ابو)) و تیان: نه خیر نهی پیغہ مہبری خوا (ﷺ). پیغہ مہبر (ﷺ) دهستی کرد به گریان، کاتی خه لکه که گریانی پیغہ مہبری خویان بینی، هه مو دهستیان کرد به گریان پاشان فہرموی: ((ثایا نه تان بیستووہ که خوا سزا نادات له سہر فرمیسیکی چاو، له سہر غه مباری دل، به لکو به هوی نه مہ وه سزا دہدات - ثامارہی بو زمانی کرد - یان رحم دہکات)).

(۱۳) هہرہ شه له سہر شین و شه پور

۴۵۸- عن أبي مالك الأشعري (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، لَا يَتْرُكُونَهُنَّ: الْفَخْرُ فِي الْأَخْسَابِ، وَالطَّغْنُ فِي الْأَنْسَابِ، وَالْأَسْتِسْقَاءُ بِالْجُجُومِ، وَالنِّيَاحَةُ. وَقَالَ: النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا، تُقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطْرَانَ وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ)).

(ابو مالک الاشعری) (ﷺ) دهلی: پیغہ مہبر (ﷺ) فہرمویہ تی: ((چوار شت له ناو ئومہ تمدا هہیہ له کرداری سہر دہمی نه فامین و (ثافرہ تان) دہست بهرداری نابن: خو هه لکیشان بهرہ چہ له ک و بنه مالہ، تانه و تہ شہر له تیرہ و تایفہ، به تہ مابوونی باران به هوی نه سستیہرہ کانه وه، شین و شه پور له کاتی لیقہ و ماندا.

هہروه ها فہرمویہ تی: ((ئو ژنهی ده لاویتہ وه نه گہر پیش مرگی تہ وبہ نه کات له پورژی قیامہ تدا که زیندوو دہ کریتہ وه، کراسیکی قہ تران و گہر له شی دادہ پووشیت وه ک زریپوشی له بہردا بیت)).

(۱۴) لَهُ تَيْمَةٌ نَيْبَةٌ تُهَوِّى يَهْ خَهَى خَوَى دَهْدِرَى وَ لَه رُومَه تَى خَوَى دَهْدَا وَ..
 ۴۵۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((أَيُّسَ مِمَّا
 مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، أَوْ شَقَّ الْجُيُوبَ، أَوْ دَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ)). وَفِي لَفْظِ:
 ((وَشَقَّ... وَدَعَا)) بِغَيْرِ أَلْفٍ. [بخاري/ الجنائز/ ۱۲۳۵]
 (عبدالله ی کورپی مسعود) (رضي الله عنه) ده لئی: پیغه مبه ر (رضي الله عنه) فه رمویه تی: ((له تئمه
 نئیه ئه وهی له رومه تی خوی دهدا یان یه خهی خوی داده ریت، یا خود دهنگ و
 هاواری لی بهرز ده بیته وهه وهک سه رده می نه فامی)).

(۱۵) مردوو نازار دهریت به هوئی گریانی زیندووانه وه

۴۶۰- عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رضي الله عنه): ((أَنَّهَا سَمِعَتْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) - وَذَكَرَ لَهَا
 أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ: إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ الْحَيِّ - فَقَالَتْ عَائِشَةُ: يَغْفِرُ
 اللَّهُ لِأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَمَا إِنَّهُ لَمْ يَكْذِبْ، وَلَكِنَّهُ نَسِيَ أَوْ أَحْطَأَ، إِنَّمَا مَرَّ رَسُولُ
 اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى يَهُودِيَّةٍ يُبْكِي عَلَيْهَا، فَقَالَ: ((إِنَّهُمْ لَيَبْكُونَ عَلَيْهَا، وَإِنَّهَا لَتُعَذَّبُ فِي
 قَبْرِهَا)). [بخاري/ الجنائز/ ۱۲۲۷]

(عهمه ی کچی عبدالرحمن) بیستویه تی له عائشه، که بویان باس کردوه که
 (عبدالله ی کورپی عومر) وتویه تی: مردوو سزاده ریت به گریانی زیندو عائشه
 وتی: خوا له (ابوعبدالرحمن) خوش بیئت، خو دروشی نه کردوه به لکویان بیری
 چووه، یان هه له ی کردووه، ئه گینا پیغه مبه ر (رضي الله عنه) به لای [گورپی] ژنه
 جوله که یه کدا تیپه ریوه، به سه ریوه ده گریان، بویه فه رموی ((ئهوانه ده گرین
 له سه ری، له حالیکدا ئه وه له گوره که یدا سزا دهریت)).

(۱۶) مردوو، یان خوی ناسوده ده بیئت یان ..

۴۶۱- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ بْنِ رَبِيعٍ (رضي الله عنه): ((أَنَّكَ كَانَ يُحَدِّثُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مَرَّ
 عَلَيْهِ بِجَنَازَةٍ، فَقَالَ: ((مُسْتَرِيحٌ وَمُسْتَرَاخٌ مِنْهُ)). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا
 الْمُسْتَرِيحُ وَالْمُسْتَرَاخُ مِنْهُ؟ فَقَالَ: ((الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَسْتَرِيحُ مِنْ نَصَبِ الدُّنْيَا،
 وَالْعَبْدُ الْفَاجِرُ يَسْتَرِيحُ مِنْهُ الْعِبَادُ وَالْبِلَادُ وَالشَّجَرُ وَالذُّوَابُ)). [بخاري/ الرقاق/
 ۶۱۴۷]

(ابو قتاده ی کورپی ربوعی) (رضي الله عنه) باسی ئه وهی کردووه که: جاریکیان
 جه نازه یه ک به لای پیغه مبه ردا (رضي الله عنه) برا، فه رموی: ((ئه وه ناسوده یه و ناسوده ن
 و ناسوده ن)).

له‌دهستی)).. وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ): ئاسوده‌یه و ئاسوده‌ن له‌دهستی یانی چی؟!

فهرموی: ((به‌نده‌ی ئیماندار له‌دهست کیش‌ه و ناخوشیه‌کانی دنیا پرزگاری ده‌بیت و ئاسودیه، به‌نده‌ی تاوانکاریش خه‌لکی وولات و دار و دره‌خت و ئازهل له‌دهستی ئاسوده‌ ده‌بن)).

(۱۷) شو‌ردنی مردوو

٤٦٢- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: لَمَّا مَاتَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((اغْسِلْنَهَا وَثَرًا: ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا، وَاجْعَلْنَ فِي الْخَامِسَةِ كَافُورًا، أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ، فَإِذَا غَسَلْتُنَّهَا فَأَعْلِمْنِي)). قَالَتْ: فَأَعْلَمْنَا، فَأَعْطَانَا حَقُّوهُ وَقَالَ: ((أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ)). [بخاري/ الجنائز/ ١١٩٥]

((ام عطیه)) (رضي الله عنها) ده‌لی: کاتی (زینب) ی کچی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه‌فاتی کرد، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پیی وتین: ((باشتنه‌که‌ی تاک بیت سی، یان پینج جار، له پینجه‌مدا کافور له‌سه‌ر لاشه‌ی دانین، یان که‌می‌ک کافور، جاکاتی له‌شتنی بونه‌وه‌ ناگادارم بکه‌ن)). (ام عطیه) ده‌لی: ئیمه‌ش ناگادارمان کرد، نه‌ویش په‌شته‌ مالیکی داینی و فهرموی: (له‌شی پی داپوشن).

(۱۸) کفنی مردوو

٤٦٣- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: كُفِنَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ بَيْضٍ، سَحُولِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ، أَمَّا الْحُلَّةُ فَإِنَّمَا شَبَّهَ عَلَى النَّاسِ فِيهَا أَنَّهَا اشْتَرَيْتَ لَهُ لِيُكْفَنَ فِيهَا، فَتَرَكْتَ الْحُلَّةَ، وَكُفِنَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ بَيْضٍ سَحُولِيَّةٍ، فَأَخَذَهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، فَقَالَ: لَأُحْبِسَنَّهَا حَتَّى أَكْفَنَ فِيهَا نَفْسِي، ثُمَّ قَالَ: لَوْ رَضِيَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِنَبِيِّهِ (ﷺ) لَكَفَّنَهُ فِيهَا، فَبَاعَهَا وَتَصَدَّقَ بِثَمَنِهَا. [بخاري/ الجنائز/ ١٢٠٥]

(عائشه) (رضي الله عنها) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌سی به‌رگی سپی کفنی به‌بالا‌برا که له لۆکه‌ دوست کرابوون، نه‌کراس و نه‌می‌زه‌ری تیا نه‌بوو، ئه‌ودوو پارچه‌ قوماشه‌ش که له‌یه‌ک ده‌چن و خه‌لکی مردووی خو‌یانی پی کفن ده‌که‌ن، ئه‌ویشیان بو‌کری تا کفن بکریت تییدا، به‌لام له‌وه‌دا کفن نه‌کرا، به‌لکو له‌سی به‌رگه‌ سپیه‌دا کفن کرا که له لۆکه‌ دوست کرابوو، ئیتر دوپارچه‌ قوماشه‌که (عه‌بدوللای کوپی ابوبکر) هه‌لی گرت و وتی: ئه‌مه‌ هه‌له‌ده‌گرم بو‌خوم تاتیایدا

کفن بکریم، پاشانیش وتی نه‌گهر خوا پازی له‌سهر بوايه که بو پیغه‌مبهره‌که‌ی بیٚت، نه‌وه تیايدا کفن ده‌کرا، ئیتر فروشتی و پاره‌که‌ی کرد به‌خیر.

(۱۹) کفن ده‌بی به‌ته‌واوی بکریت

۴۶۴- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) حَخَبَ يَوْمًا، فَذَكَرَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ قُبِضَ فَكَفَّنَ فِي كَفَنٍ غَيْرِ طَائِلٍ، وَقَبِرَ لَيْلًا، فَزَجَرَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يُقْبَرَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهِ، إِلَّا أَنْ يُضْطَرَّ إِنْسَانٌ إِلَى ذَلِكَ، وَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا كَفَّنَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُحَسِّنْ كَفَنَهُ)).

(جابری کوپی عبدالله) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) پوژیک و تاری داو باسی پیاویک له هاره‌لانی کردکه وه‌فاتی کردووه و کفنیکی نات‌ه‌واوی بو‌کراوه و له‌شه‌ودا نیژراوه، پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) به‌توندی قه‌ده‌غهی نه‌وه‌ی کردوو فرموی: ((نابیت هیچ که‌سینک به‌شه‌و بنیژریت، تا نویژی له‌سهر ده‌کریت، مه‌گهر که‌سینک ناچاریت)) هه‌روه‌ها فرمویه‌تی: ((نه‌گهر که‌سینک له ئیوه کفنی بو‌براکه‌ی ناماده‌کرد، بابه‌چاکی و تیر و ته‌واوی بی‌کات)).

(۲۰) په‌له‌کردن له به‌ری کردنی ته‌رمدا

۴۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ، فَإِنَّ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ - [لَعَلَّهُ قَالَ] تُقَدِّمُونَهَا عَلَيْهِ، وَإِنْ تَكُ غَيْرَ ذَلِكَ فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ)). [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۵۲]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) فرمویه‌تی: ((په‌له‌بکه‌ن له‌بردنی جه‌نازه‌دا، نه‌گهر چاک و خواناس بیٚت، نه‌وه زوو به‌خوشی و شادی ده‌گه‌یه‌نن، به‌لام نه‌گهر وانه‌بوو، نه‌وه شه‌ر و خراپه‌یه‌که له کۆلی خوتانی ده‌که‌نه‌وه)).

(۲۱) قه‌ده‌غه‌کردنی ئافره‌تان له شوینکه‌وتنی جه‌نازه

۴۶۶- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: كُنَّا نُنْهَى عَنِ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَلَمْ يُعْزَمَ عَلَيْنَا. [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۱۹]

(ام عطیه) (رضي الله عنها) ده‌لی: ئیمه ریگریمان لی ده‌کرا له شوینکه‌وتنی جه‌نازه به‌لام زور جه‌ختیشی له‌سهر نه‌ده‌کرا.

(۲۲) هه‌ستان له‌بهر جه‌نازه

٤٦٧ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: مَرَّتْ جَنَازَةٌ، فَقَامَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَقُمْنَا مَعَهُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا يَهُودِيَّةٌ! فَقَالَ: ((إِنَّ الْمَوْتَ فَرَعٌ، فَإِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا لَهَا)). [بخاري/ الجنائز/ ١٢٤٩]

(جابرى كوپى عبدالله) (ع) ده‌لى: جه‌نازه‌یه‌ك تىپه‌رى، پىغه‌مبهر (ص) هه‌ستا له‌بهرى و ئیمه‌ش هه‌ستاین و وتمان: ئه‌ی پىغه‌مبهرى خوا (ص) ئه‌وه ئافره‌تیكى جوله‌كه‌یه، فه‌رمووى: ((به‌راستى مردن سامناكه، ئه‌گه‌ر جه‌نازه‌تان بینى هه‌ستن له‌بهرى)).

(۲۳) سرینه‌وه‌ی هه‌ئسان بو جه‌نازه

٤٦٨ - عَنْ عَلِيٍّ (ع) قَالَ: رَأَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَامَ قَمُنًا، وَقَعَدَ فَقَعَدْنَا. يَغْنِي فِي الْجَنَازَةِ.

(على) (ع) ده‌لى: ئیمه‌ بینیمان پىغه‌مبهر (ص) هه‌لده‌ستا، ئیمه‌ش هه‌لده‌ستاین، داده‌نیشت، ئیمه‌ش داده‌نیشتین بو جه‌نازه.

(۲۴) جیگه‌ی وه‌ستانى (امام) له‌ نوێژى مردودا

٤٦٩ - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (ع) قَالَ: صَلَّيْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ (ص) وَصَلَّى عَلَيَّ أُمَّ كَعْبٍ، مَا تَتْ وَهِيَ نَفْسَاءُ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِلصَّلَاةِ عَلَيْهَا وَسَطَهَا. [بخاري/ الجنائز/ ١٢٦٧]

(سمره‌ی كوپى جندب) (ع) ده‌لى: له‌پشت پىغه‌مبهره‌وه (ص) نوێژم كرد له‌كاتیكدا كه نوێژى له‌سه‌ر (ام كعب) كرد كه به‌سه‌ر منداله‌وه وه‌فاتى كردبوو، پىغه‌مبهر (ص) له‌كاتى نوێژه‌كه‌دا له‌ناوه‌راستى جه‌نازه‌كه‌دا وه‌ستا.

(۲۵) (تكبير) له‌سه‌ر جه‌نازه

٤٧٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ع): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) نَعَى لِلنَّاسِ النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، فَخَرَجَ بِهِمْ إِلَى الْمُصَلَّى، وَكَبَّرَ أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ. [بخاري/ الجنائز/ ١٢٦٨]

(ابو هریره) (ع) ده‌لیت: پىغه‌مبهرى خوا (ص) هه‌والى مه‌رگى نه‌جاشى راگه‌یانده‌ له‌و پۆژه‌دا كه تیایدا مردبوو، خه‌لكه‌كه‌ی برد بو جى نوێژه‌كه‌ و چوارجار (الله اكبر) فه‌رموو.

(۲۶) (الله اکبر) پینج جاریش هاتوو

۴۷۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: كَانَ زَيْدٌ (رضي الله عنه) يُكَبِّرُ عَلَيَّ جَنَائِزَنَا رَبِّعًا، وَإِنَّهُ كَبَّرَ عَلَيَّ جَنَازَةَ خُمْسًا، فَسَأَلْتُهُ؟ فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُكَبِّرُهَا.
(عبدالرحمن ی کوپی ابو لیلی) ده‌لی: (زید) (رضي الله عنه) چوارجار له‌سه‌ر جه‌نازه‌ی نیمه (الله اکبر)ی ده‌کرد، جارینکیان له‌سه‌ر جه‌نازه‌یه‌ک پینج جار (الله اکبر)ی کرد، منیش پرسیارم لی کرد، له وه‌لامدا وتی: پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) ده‌یکردن.

(۲۷) نزا بو مردوو

۴۷۲- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَيَّ جَنَازَةً، فَحَفَظْتُ مِنْ دُعَائِهِ وَهُوَ يَقُولُ: ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مَدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالطَّلْحِ وَالْبَرْدِ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثُّوبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدَلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ. وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَأَعِزَّهُ مِنَ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَ مِنْ عَذَابِ النَّارِ)). قَالَ حَتَّى تَمَنَّيْتُ أَنْ أَكُونَ أَنَا ذَلِكَ الْمَيِّتَ.

(عوف ی کوپی مالک) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) له‌سه‌ر تهرمی‌ک نویری کردو نزای کرد، منیش له نزا‌که‌ی ئەمەم له‌بەر کرد: ((خوایه گیان لی‌یی خو‌ش ببه و په‌حمی پی بکه، ئاسوده‌ی بکه و چاوپوشی لی بکه، ری‌زی بگه‌رو شوینی فراوانی پی ببه‌خشه، به ئاو و به‌فر و تهرزه بیشو، له گونا‌ه پاک‌ی بکه‌روه هه‌روه‌کو چو‌ن پو‌شاک‌ی سپی پاک ئە‌بیته‌وه له چلک و پیسی، مال و حال‌یک‌ی چاک‌تر له‌وه‌ی خو‌ی پی ببه‌خشه، که‌س و کار‌یک‌ی چاک‌تریش له‌که‌س و کاره‌که‌ی، هاوسه‌ریکی چاک‌تریش له هاوسه‌ره‌که‌ی، بیخه‌ره‌به‌ه‌شتیشه‌وه، په‌ناشی بده له سزای گو‌ر و سزای ئاگر)). ئاله‌و کاته‌دا پر به‌دل ئاواتم ده‌خواست [خو‌زگه] ئە‌و مردوه من بوما‌یه.

(۲۸) نویری جه‌نازه له مزگه‌وتدا

۴۷۳- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها): أَنَّهَا لَمَّا تُوْفِي سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ (رضي الله عنه) أُرْسِلَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يَمْرُؤًا بِجَنَازَتِهِ فِي الْمَسْجِدِ، فَيُصَلِّينَ عَلَيْهِ، فَفَعَلُوا. فَوَقَّفَ بِهِ عَلَيَّ حُجْرَهُنَّ، يُصَلِّينَ عَلَيْهِ، أُخْرِجَ بِهِ مِنْ بَابِ الْجَنَائِزِ الَّذِي كَانَ إِلَى الْمَقَاعِدِ، فَبَلَغَهُنَّ أَنْ النَّاسَ عَابُوا ذَلِكَ، وَقَالُوا: مَا كَانَتْ الْجَنَائِزُ يُدْخَلُ بِهَا الْمَسْجِدُ! فَبَلَغَ ذَلِكَ عَائِشَةَ، فَقَالَتْ: مَا أَسْرَعَ النَّاسَ إِلَى أَنْ يَعِيبُوا مَا لَنَا عَلِمَ لَهُمْ بِهِ! عَابُوا عَلَيْنَا أَنْ

يُمَرَّ بِجَنَازَةٍ فِي الْمَسْجِدِ، وَمَا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى سُهَيْلِ بْنِ بَيْضَاءَ إِلَّا فِي جَوْفِ الْمَسْجِدِ.

(عائشه) (ﷺ) ده‌لی: کاتی (سعدی کوپی ابو وقاص) وه‌فاتی کرد هاوسهرانی پیغه‌مبهر (ﷺ) هه‌والیان نارد که حه‌زده‌که‌ن سه‌ری جه‌نازه‌که‌ی بده‌ن و نو‌یژی له‌سه‌ر بکه‌ن، خه‌لکه‌که‌ پ‌ی‌یان پ‌یدان و بردیان له‌به‌رده‌م ژوره‌کانیاندا [که ده‌روازه‌ی له‌سه‌ر مزگه‌وت بوو]. جه‌نازه‌که‌ له‌به‌رده‌م ژووری هاوسه‌راندا وه‌ستینرا، هاوسه‌رانی پیغه‌مبهریش نو‌یژیان کرد له‌سه‌ری، پاشان له‌ده‌رگای تهرم کردنه ده‌روه جه‌نازه‌که‌یان برده شوینئ پ‌ی‌یان ده‌وت (مقاعد) که خه‌لکی تیایدا دانه‌نیشتن بو‌ئنه‌جامدانی کاروباری خو‌یان و ده‌ست نو‌یژ گرتن. هه‌وال گه‌یشت به‌هاوسه‌ران که خه‌لکی ئه‌مه‌یان پ‌ئ باش نه‌بوو، وتیان: جاران تهرم به‌وجوره نه‌ده‌برایه ناو مزگه‌وت. ئه‌م هه‌واله‌ گه‌یشته عائشه، بو‌یه وتی: خه‌لکی چه‌نده په‌له ده‌که‌ن له‌شتیکدا که لی‌ی نازانن و عه‌بیداری ده‌که‌ن. ره‌خنه‌یان لی‌گرتین که تهرمی برایه مزگه‌وت: له‌کاتیکدا پیغه‌مبهری خوا له‌ناو مزگه‌وتا نو‌یژی کرد له‌سه‌ر سو‌ه‌یلی کوپی بیضاء.

(۲۹) نو‌یژی مردوو له‌سه‌ر گور

۴۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُ الْمَسْجِدَ - أَوْ شَابًا - فَفَقَدَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلَ عَنْهَا - أَوْ عَنْهُ - فَقَالُوا: مَاتَ، [ماتت] قَالَ: ((أَفَلَا كُنْتُمْ آذِنْتُمْوَنِي)). قَالَ: فَكَأَنَّهُمْ صَعَرُوا أَمْرَهَا أَوْ أَمْرَهُ، فَقَالَ: ((دُلُونِي عَلَى [قبرها] قبره)). فَدَلُّوهُ فَصَلَّى عَلَيْهَا، ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّ هَذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلَى أَهْلِهَا، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِمْ)). [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۷۲]

(ابو هریره) (ﷺ) ده‌لی: ئافره‌تیکی ره‌ش پ‌یست، یا لاویک گسکی مزگه‌وتی ده‌دا، پیغه‌مبهر (ﷺ) چاوی بو‌گیرا، دیار نه‌بو، هه‌والی پرسی، وتیان: مرد. پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموی: ((نه‌ده‌بوو ئاگادارتان بکرده‌مایه؟)). پ‌یده‌چوو ئه‌وان به‌که‌میان زانیبیت، پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموی: ((گورده‌که‌یم نیشان بده‌ن)) ئه‌وانیش نیشانیان دا، ئه‌ویش نو‌یژی له‌سه‌ر کرد و فه‌رموی: ((ئه‌م گورانه پ‌رن له‌تاریکی بو‌نیشته‌جیکانی، بیگومان خوی گه‌وره به‌نو‌یژ کردنی من له‌سه‌ریان بو‌یان رو‌ناک ده‌کاته‌وه)).

(۳۰) خو کوزی

۴۷۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) بِرَجُلٍ قَتَلَ نَفْسَهُ بِمَشَاقِصَ، فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ.

(جابری کوپی سمره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: جارنک [تهرمی] پیاوکیان هینا بولای پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) که به تیریکی دم پان خوئی کوشتبوو، به لام نویژی لهسه نه کرد.

(۳۱) خیری نویژی جهنازه و شوینکه وتنی

۴۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ قِيرَاطَانٌ)). قِيلَ وَمَا الْقِيرَاطَانُ؟ قَالَ: ((مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ)). [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۶۱]

(ابو هریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) فهرمویه تی: ((ئوهوی به دیار جهنازه یه که وه بیت هه تا نویژی لهسه ده کریت قیراتیکی دهست ده که ویت، ئه وهش شوینی ده که ویت هه تا ده نیژن ئه وه دوو قیراتی دهست ده که ویت)) پرسیاریان کرد: دوو قیرات چین؟! فهرموی: ((وهک دوو که ژی گه وره وایه)) [لهسامان و پاداشت]

(۳۲) ئه وهی سه دکهس نویژی لهسه رکات

۴۷۷- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((مَا مِنْ مَيِّتٍ تُصَلِّيَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبْلُغُونَ مِائَةً - كُلُّهُمْ يَشْفَعُونَ لَهُ - إِلَّا شَفَعُوا فِيهِ)).

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) دهلی: پیغهمبهر (رضی اللہ عنہا) فهرمویه تی: ((هر مردوویه که سه دکهس نویژی لهسه بکن و هه مووشیان بوی بیارینه وه - تکایان بوی گیرا ده بیت)).

(۳۳) ئه وهی چل کهس نویژی لهسه رکات

۴۷۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہما) أَنَّهُ مَاتَ ابْنٌ لَهُ بِقُدَيْدٍ أَوْ بِعُسْفَانَ، فَقَالَ: يَا كَرِيبُ، انْظُرْ مَا اجْتَمَعَ لَهُ مِنَ النَّاسِ، قَالَ: فَخَرَجْتُ، فَإِذَا نَاسٌ قَدْ اجْتَمَعُوا لَهُ، فَأَخْبَرْتُهُ. فَقَالَ: تَقُولُ: هُمْ أَرْبَعُونَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: أَخْرَجُوهُ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: ((مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ، فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا، لَأَ يُشْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا، إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ)).

(ابن عباس) (رضی الله عنه) کوپریکی له (قدید) یان (عسفان)^(۱) مرد، وتی: (کریب) سه‌یرکه “بزانه چهند کهس کوپونه‌ته‌وه له‌سه‌ری، منیش چووم بینیم خه‌لکیک کوپونه‌ته‌وه له‌ده‌وری هه‌واله‌که‌م بو برده‌وه وتی: تو ده‌لی‌ی چل که‌سیک ده‌بن؟ وتم: به‌لی، وتی: بیهینه ده‌روه، چونکه من له پیغه‌مبه‌ری خوام (رضی الله عنه) بیستوه که فهرمویه‌تی: ((هه‌رکه‌سیکی موسلمان بمریت و چل که‌س ناماده‌ی کفن کردن و ناشتنی بن و نویژی له‌سه‌ر بکه‌ن له‌وانه‌ی که هیچ هاوه‌لیک بو خوا بریار ناده‌ن، خوی گه‌وره تکایان گیرا ده‌کات بو)).

(۳۴) باسی چاکه‌و خراپه‌ی مردوو.

۴۷۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی الله عنه) قَالَ: مَرَّ بِجَنَازَةٍ فَأَثْنِي عَلَيْهَا خَيْرًا، فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((وَجَبَّتْ وَجَبَّتْ وَجَبَّتْ)). وَمَرَّ بِجَنَازَةٍ فَأَثْنِي عَلَيْهَا شَرًّا، فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((وَجَبَّتْ وَجَبَّتْ وَجَبَّتْ)). قَالَ عُمَرُ: فَدَى لَكَ أَبِي وَأُمِّي، مَرَّ بِجَنَازَةٍ فَأَثْنِي عَلَيْهَا خَيْرًا، فَقُلْتُ: وَجَبَّتْ وَجَبَّتْ وَجَبَّتْ. وَمَرَّ بِجَنَازَةٍ فَأَثْنِي عَلَيْهَا شَرًّا، فَقُلْتُ: وَجَبَّتْ وَجَبَّتْ وَجَبَّتْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((مَنْ أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا وَجَبَّتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا وَجَبَّتْ لَهُ النَّارُ. أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ)). [بخاری/ الجنائز/ ۱۳۰۱]

(انس ی کوپی مالک) (رضی الله عنه) ده‌لی: جه‌نازه‌یه‌ک برا (ئیمانداران) به‌باشی ناویان هی‌نا، پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) فهرموی: ((مسوگه‌ر بوو، مسوگه‌ر بوو، مسوگه‌ر بوو))، جه‌نازه‌یه‌کی تریشیان برد (ئیمانداران) به‌باشی ناویان نه‌هینا، پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) فهرموی: ((مسوگه‌ر بوو، مسوگه‌ر بوو، مسوگه‌ر بوو)) (عمر) (رضی الله عنه) وتی: دایک و باوکم به‌قوربانت بی‌ت: جه‌نازه‌یه‌ک براو به‌باشی ناوی برا فهرموت: مسوگه‌ر بوو، مسوگه‌ر بوو، مسوگه‌ر بوو. جه‌نازه‌یه‌کی تر هی‌نرا به‌ خراپی ناوی برا، فهرموت: مسوگه‌ر بوو، مسوگه‌ر بوو، مسوگه‌ر بوو. پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) فهرموی: ((ئه‌وه‌ی ئی‌وه به‌چاکی ناوی ببه‌ن ئه‌وه به‌هه‌شتی بو مسوگه‌ره، ئه‌وه‌ش وه‌سفی به‌خراپه‌ ده‌که‌ن، ئه‌وه دۆزه‌خی بو مسوگه‌ره، ئی‌وه شایه‌تی خوی گه‌وره‌ن له‌ زه‌وی‌دا)).

(۱) دوشوی‌ن له‌ نیوان مه‌که‌ و مه‌دینه‌دا..

(۳۵) به‌سواریی رُوشتن له‌گه‌ل جه‌نازما

۴۸۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَلَيَّ ابْنِ الدَّخْدَاحِ، ثُمَّ أَتَى بِفَرَسٍ عَزِيٍّ، فَعَقَلَهُ رَجُلٌ فَرَكِبَهُ، فَجَعَلَ يَتَوَقَّصُ بِهِ وَنَحْنُ نَتَّبِعُهُ نَسْنَعِي خَلْفَهُ، قَالَ: فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((كَمْ مِنْ عَدِيقٍ مُعَلَّقٍ أَوْ مُدْلَى فِي الْجَنَّةِ لِابْنِ الدَّخْدَاحِ)).

(جابری کوپی سمره) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) نویرتی کرد له‌سه‌ر (ابن الدخداح) پاشان نه‌سپیکتی پشت بووت هینرا و پیاویک جله‌وی گرت، پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) سواری نه‌سپه‌که بوو، نه‌سپه‌که‌ش لوقه‌ی ده‌کرد، نیمه‌ش به شوینیه‌وه بوین و به‌په‌له به‌دوایدا ده‌رؤیشتین (جابر) ده‌لی: یه‌کیک له‌و خه‌لکه وتی: پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) فه‌رموی: ((چه‌نده‌ها هی‌شوی هه‌لو‌اسراوو شو‌رپووه له به‌ه‌شتدا بو (ابن الدخداح) [ئاماده‌یه].

(۳۶) قه‌یفه له‌ناو قه‌بردانان

۴۸۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: جُعِلَ فِي قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَطِيفَةٌ حَمْرَاءُ. (ابن عباس) ده‌لی: له‌ناو ئارام‌گاکه‌ی پیغه‌مبهردا (رضي الله عنه) قه‌یفه‌یه‌کی سور دانرا.

(۳۷) که‌ندر و خشت هه‌لچنین له‌سه‌ر مردوو

۴۸۲- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ: أَنَّ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ (رضي الله عنه) قَالَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي هَلَكَ فِيهِ: الْحَدُوا لِي لِحْدًا، وَأَنْصِبُوا عَلَيَّ اللَّبْنَ نَضْبًا، كَمَا صَنَعَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم).

(عامری کوپی سعد) ده‌لی: (سعدی کوپی ابو وقاص) له‌کاتی نه‌و نه‌خوشیه‌یدا که وه‌فاتی تیاکرد وتی: که‌ندرێکم بو‌لی بده‌ن و خشتم له‌سه‌ر دابنێن، هه‌روه‌کو چۆن بو‌ پیغه‌مبهری خوا (رضي الله عنه) کرا.

(۳۸) فه‌رمان کردن به‌ته‌خت کردنی گور

۴۸۳- عَنْ أَبِي الْهَيَّاجِ الْأَسَدِيِّ قَالَ: قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (رضي الله عنه): ((أَلَا أَبْعَثُكَ عَلَيَّ مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): أَنْ لَا تَدَعَ تِمْتَالًا إِلَّا طَمَسْتَهُ، وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتَهُ.

(ابو هياج الاسدی) ده‌لی: (علی کوپی ابو طالب) (رضي الله عنه) پی‌ی وتم: ئایا نه‌تنیرم بو‌ کاریک که پیغه‌مبهر (رضي الله عنه) منی بو‌ نارد؟ هیچ په‌یکه‌ریک مه‌یله و

همموی تهر و تونا بکه، هرچی گۆپی قوت کراوه‌ش هیه، همموی ته‌خت بکه.

(۳۹) ناپه‌سه‌ندی بینا له‌سه‌ر گۆر و گه‌چکاری کردنی گۆر.

۴۸۴- عَنْ جَابِرٍ (رضی الله عنه) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يُجَسَّصَ الْقَبْرُ وَأَنْ يُقَعَّدَ عَلَيْهِ، وَأَنْ يُبْنَى عَلَيْهِ.

(جابر) ده‌لی: پیغه‌مبهر (صلى الله عليه وسلم) قه‌ده‌غی ئه‌وه‌ی کرد که گۆر گه‌چکاری بکریت و له‌سه‌ری دابنیشن و بینای له‌سه‌ر بکریت.

(۴۰) حالی مردوو له ئیواران و به‌یاناندا

۴۸۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ: إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، يُقَالُ: هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)). [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۱۳]

(ابن عمر) ده‌لی: پیغه‌مبهر (صلى الله عليه وسلم) فه‌رموی: ((هه‌رکس له ئیوه‌ که ده‌مریت شوینه‌که‌ی له‌به‌یانان و ئیواراندا نیشان ده‌دریت، نه‌گه‌ر له‌خه‌لکی به‌هه‌شت بی، ئه‌وه‌ خه‌لکی به‌هه‌شته، خو ئه‌گه‌ر خه‌لکی دۆزه‌خ بی، ئه‌وه‌ خه‌لکی دۆزه‌خه، ئینجا پینی ده‌وتریت: ئه‌مه‌ جیگه‌ی تۆیه‌ هه‌تا پۆژی قیامت خوای گه‌وره‌ زیندوت ده‌کاته‌وه‌ بۆلای خو‌ی)).

(۴۱) پرسپاری دوو‌فریشته‌که‌ له‌کاتی خستنه‌ گۆردا.

۴۸۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ، وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ، إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نَعَالِهِمْ. [زاد في الرواية: إذا انصرفوا]. قَالَ: يَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَقْعِدَانِهِ، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟ قَالَ: فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ. قَالَ: فَيُقَالُ لَهُ: ((انظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ. قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((فَبِرَاهُمَا جَمِيعًا)). قَالَ قَتَادَةُ: وَذَكَرْنَا أَنَّهُ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا، وَيَمْلَأُ عَلَيْهِ خَضِرًا إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ. [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۷۳]

(انس کوری مالک) ده‌لی: پیغه‌مبهر (صلى الله عليه وسلم) فه‌رموی‌ه‌تی: ((کاتی ئاده‌میزاد داده‌نریت له‌ گۆره‌که‌یدا و هاوه‌لانی به‌جی‌ی ده‌هیلن، ئه‌و ده‌نگی پیلاره‌کانیان ده‌بیسیت ... دوو‌فریشته‌ دین و دایده‌نیشینن و ده‌لین: تو کاتی

خوی دهرباره‌ی ئەم پیاوه چیت دەوت؟ ئیماندار دەلیت: من شایه‌تی دەدم که ئەو بەنده و پیغه‌مبەری خودایه، ئەوسا پینی دەوتریت: تەماشای جینگە‌ی خۆت بکه له‌دۆزه‌خ دا، خوای گه‌وره بۆی گۆرپووت به‌ جینگه‌یه‌کی تر له به‌هه‌شتدا)). جا پیغه‌مبەر (ﷺ) فەرموی: ((هەردوکیان دەبینیت)). (قتاده) دەلی: بۆمان باسکرا که گۆره‌که‌ی بو فراوان ده‌کریت به‌ ئەندازه‌ی حەفتا بال و بۆی پرده‌کریت له سه‌وزایی تا ئەو پۆژه‌ی زیندوو ده‌کریت‌وه.

(۴۲) دهرباره‌ی ئایه‌تی (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا ..)

٤٨٧- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ﴾ [فَقَالَ]: نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ، فَيَقَالُ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّي اللَّهُ، وَنَبِيِّ مُحَمَّدٍ (ﷺ)، فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ٢٧]. [بخاري/ الجنائز/ ١٣٠٣]

(به‌رائی کوری عازب) (رضي الله عنه) دەلی: پیغه‌مبەر (ﷺ) فەرمویه‌تی: ((یثبیت الله الذین امنوا بالقول الثابت... دهرباره‌ی سزای ناوگۆر دابه‌زیوه... کاتیک پینی دەوتریت په‌روه‌ردگارت کۆیه؟ دەلیت: په‌روه‌ردگارم الله یه و محمدیش (ﷺ) پیغه‌مبەر مه، جا ئانه‌وه‌یه که خوای گه‌وره دهرباره‌ی فەرمویه‌تی ﴿یثبیت الله الذین امنوا بالقول الثابت فی الحیاة الدنیا و فی الآخرة﴾)). ابراهیم ٢٧. واته: خوا ئیماندار پایه‌ند و پایه‌دار ده‌کات له‌سه‌ر به‌لین و گوفتاری دامه‌زراو و پایه‌دار له ژیانی دنیا وه قیامه‌تیشدا..

(۴۳) په‌ناگرتن له‌ سزای گۆر

٤٨٨- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رضي الله عنه) قَالَ: بَيْنَمَا النَّبِيُّ (ﷺ) فِي حَائِطِ لِبْنِي النَّجَّارِ عَلَى بَعْلَةٍ لَهُ، وَنَحْنُ مَعَهُ، إِذْ حَادَتْ بِهِ فَكَادَتْ تُلْقِيهِ، وَإِذَا أَقْبَرُ سِنَّةٍ أَوْ خَمْسَةَ أَوْ أَرْبَعَةَ - قَالَ: كَذَا كَانَ يَقُولُ الْجُرَيْرِيُّ - فَقَالَ: ((مَنْ يَعْرِفُ أَصْحَابَ هَذِهِ الْأَقْبُرِ)). فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا، قَالَ: ((فَمَتَى مَاتَ هَؤُلَاءِ)). قَالَ: مَاتُوا فِي الْإِشْرَاكِ. فَقَالَ: ((إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ تُبْتَلَى فِي قُبُورِهَا، فَلَوْلَا أَنْ لَنَا تَدَافَقْنَا لَدَعَوْتُ اللَّهُ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ)). ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ: ((تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ)). قَالُوا: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ. فَقَالَ: ((تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ)). قَالُوا: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. قَالَ: ((تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ

مِنْهَا وَمَا بَطَنَ)). قَالُوا: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ. قَالَ: ((تَعُوذُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ)). قَالُوا: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ.

(زید کوری ثابت) (ﷺ) ده‌لی: له‌کاتی‌کدا پی‌غه‌مبهر (ﷺ) له‌با‌خه‌که‌ی (بنو نجاردا) به‌سه‌ر هی‌سته‌رکه‌یه‌وه بوو، ئیمه‌ش له‌ خزمه‌تیدا بوین له‌ پر هی‌سته‌رکه‌ی سل‌مه‌یه‌وه و خه‌ریک بوو بی‌خاته خواره‌وه، سه‌یرمان کرد شه‌ش یان پی‌نج یان چوار قه‌بر [له‌و ناوه‌دابوون]، پی‌غه‌مبهر (ﷺ) پرسى ((کی‌ مردووی ئه‌م گۆرانه‌ ده‌ناسی؟)).

پیاویک وتی: من.. پی‌غه‌مبهر پرسى: ((که‌ی ئه‌وانه‌ مردون؟)) کابرا وتی: له‌سه‌رده‌می شیرکدا مردون.. پی‌غه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموی: ((به‌راستی ئه‌م خه‌لکه‌ توشی سه‌ختی و ناخوشی ده‌بن له‌ گۆره‌کانیاندا، ئه‌گه‌رله‌به‌رئه‌وه نه‌بی‌ت که نه‌وه‌کو یه‌کتر نه‌نی‌ژن، له‌خوا ده‌پارامه‌وه که‌ده‌نگی سزای ناو گۆر وه‌ک من بی‌یستن)).

پاشان پی‌غه‌مبهر (ﷺ) پوی تی‌کردین و فه‌رموی: ((په‌نا بگرن به‌خوا له‌ سزای ئاگر) هه‌موو وتیان: په‌نا ده‌گرن به‌خوا له‌ سزای ئاگر، ئیجا فه‌رموی: ((په‌نا بگرن به‌خوا له‌ سزای ناوگۆر)) هه‌موو وتیان: په‌نا ده‌گرن به‌خوا له‌ سزای ناوگۆر، پاشان فه‌رموی: ((په‌نا بگرن به‌خوا له‌ فیتنه‌ی ئاشکرا و په‌نه‌ان، هه‌موو وتیان: په‌نا ده‌گرن به‌خوا له‌ فیتنه‌ی ئاشکرا و په‌نه‌ان، له‌وه‌ودوا فه‌رموی: ((په‌نا بگرن به‌خوا له‌ فیتنه‌ و ئاشوبی ده‌جال)) هه‌موو وتیان: په‌نا ده‌گرن به‌خوا له‌ فیتنه‌ و ئاشوبی ده‌جال.

(۴۴) سزادانی جوو له‌ گۆره‌کانیاندا

۴۸۹- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ (ﷺ) قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ، فَسَمِعَ صَوْتًا، فَقَالَ: ((يَهُودُ تُعَذَّبُ فِي قُبُورِهَا)). [بخاري/ الجنائز/ ۱۳۰۹]

(ابو ایوب) (ﷺ) ده‌لیت: پی‌غه‌مبهر (ﷺ) دواى خۆرئاوا بوون چوه‌ دهره‌وه گویى له‌ده‌نگیک بوو، فه‌رموی: ((ئه‌وه جوله‌که‌کانن له‌ گۆره‌کانیاندا سزا ده‌درین)).

(۴۵) دهمبارهی سهردانی گورستان و دعای لیخوش بوون بویان

۴۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: زَارَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) قَبْرَ أُمِّهِ، فَبَكَى وَأَبَكَى مَن حَوْلَهُ، فَقَالَ (صلى الله عليه وسلم): ((اسْتَأذِنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَسْتَعْفِرَ لَهَا، فَلَمْ يُؤْذِنْ لِي. وَأَسْتَأذِنْتُهُ فِي أَنْ أَزُورَ قَبْرَهَا فَأَذِنَ لِي، فَزُورُوا الْقُبُورَ، فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْمَوْتَ)).

(ابو هریره) (رضی الله عنه) دهلی: پیغمبر (صلى الله عليه وسلم) سهردانی گوری دایکی کرد، گریا و موروبه ری گشت کرده گریان، دویایی فهرموی: ((داوام له په رومردگارم کرد که مؤله تم بدات تا داوای لی خوشبوون بو دایکم بکم، به لام مؤله ت نه درام، ئینجا دلاوی سهردانی گوره که یم کرد بو ئه وه مؤله ت درام.. جا ئیوهش سهردانی گورستان بکن، چونکه مردنتان بیرده خاته وه)).

۴۹۱- عَنْ بُرَيْدَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): (([كُنْتَ] نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَزُورُوهَا، وَنَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثِ فَاْمَسْكُوا مَا بَدَأَ لَكُمْ، وَنَهَيْتُكُمْ عَنِ النَّبِيدِ إِلَّا فِي سِقَاءٍ، فَاشْرَبُوا فِي الْأَسْقِيَةِ كُلِّهَا، وَلَا تَشْرَبُوا مُسْكِرًا)).

(بریده) (رضی الله عنه) دهلی: پیغمبر (صلى الله عليه وسلم) فهرمویه تی: ((من سهردانی گورستانم لی قهدهغه کردبوون، ئیسته سهردانی بکن، ههروهها قهدهغه ی هه لگرتنی گوشتی قوربانیم لی کردبوون زیاتر له سی پوژ، به لام ئیستا چند ده تانه وی هه لیبگرن، قهدهغه ی [خواردنه وه ی] شه ربه ت و خوشاوم لی کردبوون له کونده دا نه بیست، ئیستا بو تان هه یه له هه مور ده فریکدا بیخون، هیج شتیکی سه رخوشکریش مه خونه وه)).

(۴۶) سه لام کردن له خه لکی گورستان و دوعا بوکردنیان.

۴۹۲- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ أَنَّهُ قَالَ يَوْمًا: أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنِّي وَعَنْ أُمِّي؟ قَالَ: فَظَنَنَّا أَنَّهُ يُرِيدُ أُمَّهُ الَّتِي وَلَدَتْهُ، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: أَلَا أُحَدِّثُكُمْ عَنِّي وَعَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)؟ قُلْنَا: بَلَى، قَالَ: قَالَتْ: لِمَا كَانَتْ لَيْلَتِي الَّتِي [كَانَ] النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) فِيهَا عِنْدِي انْقَلَبَ فَوَضَعَ رِدَاءَهُ، وَخَلَعَ نَعْلَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عِنْدَ رِجْلَيْهِ، وَبَسَطَ طَرَفَ إِزَارِهِ عَلَى فِرَاشِهِ فَاضْطَجَعَ، فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا رِيثًا ظَنَّ أَنْ قَدْ رَقَدَتْ، فَأَخَذَ رِدَاءَهُ رُوِيْدًا، وَانْتَعَلَ رُوِيْدًا، وَفَتَحَ الْبَابَ [رُوِيْدًا] فَخَرَجَ ثُمَّ أَجَافَهُ رُوِيْدًا، فَجَعَلَتْ دِرْعِي فِي رَأْسِي، وَاخْتَمَرْتُ، وَتَقَنَّنْتُ إِزَارِي، ثُمَّ انْطَلَقْتُ عَلَى إِثْرِهِ، حَتَّى جَاءَ الْبُقَيْعَ، فَقَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ انْحَرَفَ، فَانْحَرَفْتُ، فَاسْرَعَ فَاسْرَعْتُ،

فَهَرُولَ فَهَرَوْلَتْ، فَأَخْضَرَ فَأَخْضَرَتْ فَسَبَقْتُهُ، فَدَخَلْتُ، فَلَيْسَ إِلَّا أَنْ اضْطَجَعْتُ، فَدَخَلَ فَقَالَ: ((مَا لَكَ يَا عَائِشُ حَشِيئًا رَابِيَةً)). قَالَتْ: قُلْتُ: لَأَشْيَاءَ، قَالَ: ((لَتُخْبِرْنِي أَوْ لِيُخْبِرَنِي اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ)). قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَيِّ أَنْتَ وَأُمِّي، فَأَخْبَرْتُهُ، قَالَ: ((فَأَنْتِ السَّوَادُ الَّذِي رَأَيْتُ أَمَامِي)). قُلْتُ: نَعَمْ، فَلَهَدَنِي فِي صَدْرِي لَهْدَةً أَوْجَعَنِي، ثُمَّ قَالَ: ((أَظَنَنْتِ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَرَسُولُهُ)). قَالَتْ: مَهْمَا يَكْتُمُ النَّاسُ يُعَلِّمُهُ اللَّهُ، نَعَمْ. قَالَ: ((فَإِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي حِينَ رَأَيْتِ فَنَادَانِي فَأَخْفَاهُ مِنْكَ، فَأَجَبْتُهُ فَأَخْفَيْتُهُ مِنْكَ، وَلَمْ يَكُنْ يَدْخُلُ عَلَيْكَ وَقَدْ وَضَعْتَ ثِيَابَكَ، وَظَنَنْتِ أَنْ قَدْ رَقَدْتَ فَكْرِهْتَ أَنْ أَوْقِظَكَ، وَحَشَيْتِ أَنْ تَسْتَوْحِشِي، فَقَالَ: إِنَّ رَبَّكَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِي أَهْلَ الْبَقِيعِ، فَتَسْتَغْفِرَ لَهُمْ)). قَالَتْ: قُلْتُ: كَيْفَ أَقُولُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْحَاقِقُونَ)).

رُوژِيَك (محمدي كوري قيس) وتي: نايا دهر باره‌ی خووم و دايكم شتيكتان بو بگيرمه‌وه، نه‌وانيش وتيان، وامانزاني نه‌و دايكه ده‌لييت كه ليى بووه.. به‌لام وتي (عائشه) (ﷺ) بوى گيرايينه‌وه وتي: چه زده‌كه‌ن روداويكى نيوان خووم و پيغه‌مبه‌رتان (ﷺ) بو باس بكه‌م؟ هه‌موو وتمان: به‌لى... نه‌ويش وتي: نه‌و شه‌وه‌ى كه نوره‌م بوو پيغه‌مبه‌ر (ﷺ) لام بمينيته‌وه هات و عباكه‌ى داناو نه‌عله‌كانى داكه‌ند و لاي قاجى دايئا لايه‌كى كراسه‌كه‌ى راخست و راكشا، زورى پينه‌چوو و اى زانى خه‌وم لى كه‌وتوه، به‌هيواشى عباكه‌ى كوكرده‌وه و نه‌عله‌كانى له‌پى كردو له‌سه‌ر خو ده‌رگاكه‌ى كرده‌وه و چوو ده‌روه و له‌سه‌ر خو دايخست، منيش كراسه‌كه‌م له‌به‌ر كرد و په‌شته ماله‌كه‌م كرده‌و پووش و شوينى كه‌وتم هه‌تا گه‌يشته (بقيع)، نه‌وسا بينيم وه‌ستا و زوريش وه‌ستا، سى جار ده‌سته‌كانى به‌رزكرده‌وه ئينجا نه‌و لايدا، منيش لامدا، نه‌و په‌له‌ى كرد، منيش په‌له‌م كرد، نه‌و زياتر پيى هه‌لگرت منيش زياتر پيم هه‌لگرت، نه‌و رايكردو منيش رام كردو پيشى كه‌وتم و چومه ژوره‌وه و خيرا راكشام، نه‌ويش هاته ژوره‌وه و فه‌رموى: ((نه‌وه چيته عائشه وا هه‌ناسه بركيته)) منيش وتم: هيچم نيه‌يه. فه‌رموى: ((يان پيم ده‌لييت، يان زاتى لطيف و ناگا پيم ده‌لييت)). منيش وتم: نه‌وى پيغه‌مبه‌رى خوا... نه‌وى خوشه‌ويست تر له‌باوك و دايكم. ئيتر هه‌موشتيكم بوگيرايه‌وه. . نه‌ويش فه‌رموى: ((كه‌واته نه‌وتارمايه‌ى كه‌له

پیشمه‌وه ده‌مبینی تو‌بویت؟) و تم: به‌لی. ئه‌وسا هه‌ردوو ده‌ستی مالی به‌سنگمداوئیشی پی‌گه‌یاندم، ئینجا فه‌رمووی: ((بوچی وات زانی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی سته‌مت لی ده‌که‌ن؟)) منیش و تم: هه‌رچه‌نده خه‌لکی نه‌ینییه‌کانیان بشارنه‌وه خوا ئاگای لییه‌تی.. ئینجا فه‌رمووی: ((جوهره‌ئیل علیه السلام هاته‌لام، بانگی لی کردم، له‌توی شارده‌وه، منیش وه‌لام دایه‌وه و له‌توم شارده‌وه، ئه‌و نه‌ده‌کرا بیته ژوره‌وه چونکه تو پو‌شاکه‌کانت دانا‌بوو، من وامزانی تو خه‌وتویت، هه‌زم نه‌کرد خه‌بهرت بکه‌مه‌وه و ترسام له‌وه‌ی که (به‌ته‌نهایی) بترسیت.. جوهرئیل پیی و تم: په‌روهردگارت فه‌رمانت پیی ده‌دات که بجیت بۆلای خه‌لکی (بقیع) و داوای لی خو‌شبو‌نیان بو‌بکه‌یت)). عائشه و تی: ئه‌ی من چیان پیی بلیم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رمووی: ((بلی: سلاوتان لی بیته ئه‌ی خه‌لکی ئه‌م شوینه له‌ ئیمانداران و موسلمانان، خوا ره‌حم بکات به‌وانه‌مان که زوو مردون و رو‌یشتون، به‌وانه‌شمان که هیشتا ماون، بی گومان ئیمه‌ش هه‌رکاتیک خوا ویستی له‌سه‌ر بیته به‌ئیه‌وه ده‌که‌ین)).

(۴۷) دانیشتن له‌سه‌ر گۆر و نو‌یژ کردن له‌سه‌ری

۴۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَجْلِسُ أَحَدُكُمْ عَلَى جَمْرَةٍ، فَتُحْرِقَ ثِيَابَهُ فَتَخْلُصَ إِلَى جِلْدِهِ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى قَبْرِ)).
(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر که‌سیک له‌ ئیه‌وه له‌سه‌ر پشکویه‌ک دابنیشیت هه‌تا پو‌شاکه‌که‌ی ده‌سو‌تیت و ده‌گاته‌ پیستی، هیشتا ئه‌وه‌ی چاکتره له‌وه‌ی له‌سه‌ر گۆرک دابنیشیت)).

۴۹۴- عَنْ أَبِي مَرْثَدٍ الْغَنَوِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ، وَلَا تُصَلُّوا إِلَيْهَا)).
(ابو مرثد الغنوي) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((له‌سه‌ر گۆر دامه‌نیشن و له‌ نو‌یژدا روی تی مه‌که‌ن)).

(۴۸) باسی چاکه‌ی چاکه‌کار

۴۹۵- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضي الله عنه) قَالَ: قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ): ((أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يَعْمَلُ الْعَمَلَ مِنَ الْخَيْرِ وَيَحْمَدُهُ النَّاسُ عَلَيْهِ؟ قَالَ: ((تِلْكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ)).
(ابو ذر) (رضي الله عنه) ده‌لی: پرسیار کرا له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ): رای جه‌نابت چۆنه ده‌رباره‌ی ئه‌و که‌سه‌ی چاکه‌ ده‌کات و خه‌لکی سوپاسی ده‌که‌ن؟ فه‌رمووی: ((ئه‌وه مرثدی پیشه‌که‌ییه بو ئیماندار)).

(۱۰) به‌شی زهکات

(۱) باسی فه‌رزبوونی زکات

۴۹۶. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ مُعَاذًا قَالَ بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَأَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِدَلِّكَ: فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ أَطَاعُوا لِدَلِّكَ: فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَعْيَانِهِمْ فُقْرَدُ فِي فُقْرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِدَلِّكَ: فَإِيَّاكَ وَكِرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَأَتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۲۵]

(ابن عباس) (ﷺ) ده‌لی: (معاذ) وتویه‌تی: پیغه‌مبهر (ﷺ) به‌ریی کردم و فه‌رموی: ((تو ده‌گه‌یت به‌که‌سانیک له‌خاوه‌ن کتیبه‌کان بانگیان بکه بو شایه‌تمان (ان لا اله الا الله وانی رسول الله). جا نه‌گهر شه‌وان ملکه‌چ بوون بو شه‌وه، تییان بگه‌یه‌نه که خوا له‌شه‌وو پوژیکدا پینج جار نویژی له‌سه‌ر فه‌رز کردوون، نه‌گهر ملکه‌چ بوون بو شه‌وش، شه‌وه تییان بگه‌یه‌نه که خوا زه‌کاتیک ی له‌سه‌ر فه‌رزکردون که له‌ده‌وله‌مهنده‌کانیان وه‌رده‌گیریت و ده‌دریت به‌هه‌ژاره‌کانیان، جا نه‌گهر ملکه‌چ بوون بو شه‌وش، شه‌وه نه‌که‌یت ماله‌به‌نرخ و گران به‌هاکانیان لیوه‌ر بگریت، خوشت له‌نزای سته‌م لیکرا و پپاریزه، چونکه به‌راستی له‌نیوان شه‌و و خوی گه‌ورده‌ا هیچ په‌رده‌یه‌ک نی‌یه.

(۲) زهکات له‌چی دهرده‌کریت؟

۴۹۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ، صَدَقَةٌ وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ دُونِ صَدَقَةٍ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوْاقٍ صَدَقَةً)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۳۴۰]

(ابو سعیدی خدری) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموی‌یه‌تی: ((له‌دانه‌ویله‌و خورمادا زه‌کات نی‌یه‌ تا ده‌گاته پینج (اوسق) [که به‌رامبهره به‌ ۶۵۳ کغم]، له‌ پینج سه‌ر حوشت‌ریش که‌متر زه‌کات نی‌یه، له‌ پینج (نوقیه) زیویش که‌متر زه‌کاتی نا‌که‌ویت)).

(۳) ده یهک و بیست یهک

۴۹۸- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه): أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) قَالَ: ((فِيمَا سَقَتِ الْأَنْهَارُ وَالْعَيْمُ الْعُشُورُ، وَفِيمَا سَقَى بِالسَّائِنَةِ نِصْفَ الْعُشْرِ)).

(جابرى كورى عبدالله) ده‌لى: پیغهمبهر (صلى الله عليه وآله) فرموى: ((ئوهوى به‌باران یان به‌ئاوى پوبار پی ده‌گات ئه‌وه زهکاته‌که‌ی ده یه‌که ئه‌وه‌ش به‌وشتره (که‌رسته‌ی تر) ئاو ده‌دریّت ئه‌وه زهکاته‌که‌ی نیوه‌ی ده‌یه‌که [واته بیست یهک].

(۴) پی‌ش‌خستنی زهکات یان دهرنه‌کردنی زهکات.

۴۹۹- عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) عُمَرَ عَلَى الصَّدَقَةِ، فَقِيلَ: مَنْعَ ابْنِ جَمِيلٍ وَخَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ وَالْعَبَّاسِ عَمُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): ((مَا يَنْقُمُ ابْنُ جَمِيلٍ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ فَقِيرًا فَأَغْنَاهُ اللَّهُ، وَأَمَّا خَالِدٌ فَإِنَّكُمْ تَظْلُمُونَ خَالِدًا، قَدْ احْتَبَسَ أَنْزَاعَهُ وَأَعْتَادَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَمَّا الْعَبَّاسُ فَهِيَ عَلِيٌّ وَمِثْلُهَا مَعَهَا)). ثُمَّ قَالَ: ((يَا عُمَرُ، أَمَا شَعَرْتَ أَنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُوْ أَبِيهِ)). [بخارى/ الزكاة/ ۱۳۹۹]

(ابو هریره) ده‌لى: پیغهمبهر (صلى الله عليه وآله) (عومهرى كورى خطاب) ی نارد بو كوركردنه‌وى زهکات. وتیان: (ابن جمیل) و (خالدی كورى وه‌لید) و (عه‌باس) ی مامی پیغهمبهر (صلى الله عليه وآله) زهکاتیان نه‌داوه. پیغهمبهر (صلى الله عليه وآله) كه هه‌والی پی‌درا فرموى: ((ابن جمیل له‌وه رقی هه‌ستاوه كه هه‌ژار بوو خوا ده‌وله‌مندی كرد!!، به‌لام خالد ئیوه سته‌می لی ده‌که‌ن، چونکه ئه‌و زریپوش و تفاقى جه‌نگی له‌ریگه‌ی خوادا داناوه ، (عه‌باس) یش هه‌رچی ده‌که‌ویّت له‌سه‌ر من بۆی ده‌ده‌م و ئه‌وه‌نده‌ی تریشى ده‌خه‌مه‌ سه‌ر، پاشان فرموى ئه‌ی عومهر نازانى مامی هه‌رکه‌سیک له‌جۆی باوکیه‌تى)).

(۵) زهکات نه‌ده‌ر

۵۰۰- عَنِ أَبِي ذَرٍّ (رضي الله عنه) قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله) وَهُوَ جَالِسٌ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ، فَلَمَّا رَأَيْتِي قَالَ: ((الْأَخْسَرُونَ وَرَبُّ الْكَعْبَةِ)). قَالَ: فَجِئْتُ حَتَّى جَلَسْتُ، فَلَمَّ اتَّقَارَ أَنْ قُمْتُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي، مَنْ هُمْ؟ قَالَ: ((هُمْ الْأَكْثَرُونَ أَمْوَالًا، إِلَّا مَنْ قَالَ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا - مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمَنْ خَلْفَهُ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ - وَقَلِيلٌ مَا هُمْ. مَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ وَلَا بَقْرٍ وَلَا غَنَمٍ، لَّا يُؤَدِّي زَكَاتَهَا، إِلَّا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْظَمَ مَا كَانَتْ وَأَسْمَنَهُ، تَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا، وَتَطْوُهُ

بِأَظْلَافِهَا، كُلَّمَا نَفِدَتْ أُخْرَاهَا عَادَتْ عَلَيْهِ أَوْلَاهَا، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ)).
[بخاری/ الزکاة/ ۱۳۹۱]

(ابو ذر) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبر (ﷺ) له سیبهری که عبدا دانیشتبو، چومه خزمهتی کاتی منی بینی فهرموی: ((به خاوهنی که عبیه نه وانه زور خه سارومه ندن)). ئوقره م نه گرت هه ستام و وتم: ئه ی پیغمبره ی خوا (ﷺ) دایک و باو کم به قوربانت بی، کین نه وانه؟ فهرموی: ((نه وانه ی که مال و داراییان زوره، مه گهر که سی بلی: ها، ها، ها، له بهردهم و له پشته وه و به راست و به چه پدا ببه خشی، نه وانه ش که من، هیچ خاوهن و شترو گاگهل و مهر مالآتیک نیه زهکاتی لیدابن له پوژی قیامه تدا بو یان ده هیئریتته مهیدان، هه مو گه وره تر و قه له و تریشن به شاخ دده دن له خاوه نه که بیان و ده یانخه نه ژیر سمیانه وه، کاتی سهره ی هه مو یان ته و او ده بیست سهر له نوی ده ست پی ده که نه وه هه تا لیپر سینه وه له ناو خه نکیدا ته و او ده بیست.

۵۰۱- عن أبي هريرة (رضی اللہ عنہ) قال: قال رسول الله (ﷺ): ((مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ، لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ صَفَّحَتْ لَهُ صَفَائِحَ مِنْ نَارٍ، فَأُحْمِي عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ، فَيُكْوَى بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ، كُلَّمَا بَرَدَتْ أُعِيدَتْ لَهُ، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ: إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ)). قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَلَا يُبَلِّغُ؟ قَالَ: ((وَلَا صَاحِبُ إِبِلٍ لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، وَمِنْ حَقِّهَا حَلْبُهَا يَوْمَ وِرْدِهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ بَطَّحَ لَهَا بِقَاعِ قَرْقَرٍ، أَوْ قَرَمًا كَانَتْ، لَا يَفْقَدُ مِنْهَا فَصِيلًا وَاحِدًا، تَطَّوُّهُ بِأُخْفَافِهَا وَتَعَضُّهُ بِأَفْوَاهِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أَوْلَاهَا رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ: إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ)). قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَالْبَقَرُ وَالْعَنَمُ؟ قَالَ: ((وَلَا صَاحِبُ بَقَرٍ وَلَا عَنَمٍ لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ بَطَّحَ لَهَا بِقَاعِ قَرْقَرٍ، لَا يَفْقَدُ مِنْهَا شَيْئًا، لَيْسَ فِيهَا عَقْصَاءٌ وَلَا جُلْحَاءٌ وَلَا عَضْبَاءٌ، تَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا وَتَطَّوُّهُ بِأَظْلَافِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أَوْلَاهَا رُدَّ عَلَيْهِ أُخْرَاهَا، فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ، فَيَرَى سَبِيلَهُ: إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ)). قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَالْخَيْلُ؟ قَالَ: ((الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ: هِيَ لِرَجُلٍ وَزْرٌ، وَهِيَ لِرَجُلٍ سِثْرٌ، وَهِيَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ، فَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ وَزْرٌ: فَرَجُلٌ رَبَطَهَا رِيَاءً وَفَخْرًا وَنِبَاطًا

عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ، فَهِيَ لَهُ وَزْرٌ. وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ سِئْرٌ. فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ ثُمَّ لَمْ يَنْسُ حَقَّ اللَّهِ فِي ظُهُورِهَا وَلَا رِقَابِهَا، فَهِيَ لَهُ سِئْرٌ. وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ
 أَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ، فِي مَرْجٍ وَرَوْضَةٍ، فَمَا أَكَلَتْ مِنْ
 ذَلِكَ الْمَرْجِ أَوْ الرِّوَضَةِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا كُتِبَ [الله] لَهُ عَدَدُ مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٍ، وَكُتِبَ
 لَهُ عَدَدُ أَرْوَاتِهَا وَأَبْوَالِهَا حَسَنَاتٍ، وَلَا تَقْطَعُ طَوْلَهَا فَاسْتَنْتَّ شَرْفًا أَوْ شَرْفَيْنِ، إِلَّا
 كُتِبَ اللَّهُ لَهُ عَدَدُ آثَارِهَا وَأَرْوَاتِهَا حَسَنَاتٍ، وَلَا مَرَبَّهَا صَاحِبُهَا عَلَى نَهْرٍ فَشَرِبَتْ
 مِنْهُ، وَلَا يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَهَا، إِلَّا كُتِبَ اللَّهُ لَهُ عَدَدُ مَا شَرِبَتْ حَسَنَاتٍ)). قِيلَ: يَا
 رَسُولَ اللَّهِ، فَالْحُمْرُ؟ قَالَ: ((مَا أُنْزِلَ عَلَيَّ فِي الْحُمْرِ شَيْءٌ إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ الْفَائِدَةُ
 الْجَامِعَةُ: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ [الزلزلة: ۷-۸]. [بخاري/ الزكاة/ ۱۳۳۸، ۱۳۳۷]

(ابو هريره) (ﷺ) دهلی: پیغمبهر (ﷺ) فہرموی: ((ھیچ خاوهن زیپر و
 زیونیک نئیبه که حهقهکهی (زهکاتهکهی) نه دات له پوژی قیامه تدا، پلیتی
 ناگرینی بو ناماده دهکریت که له ناگری دوزه خدا سوور کراوه ته وه، لاته نیشت
 و ناوچاوو پشتی پی داخ دهکریت، هر کاتیک سارد بوویه وه بوئی تازه
 دهکریته وه، له پوژیکدا که ماوه کهی په نجا هه زار ساله، هه تا دادوهری له نیوان
 هه موو به ندهکاندا ته و او دهکریت، پاشان ریگه ی نیشان دهدریت یان بو
 به هشت یان بو دوزه خ)). و ترا: نه ی پیغمبهر (ﷺ) نه ی حوشر؟ فہرموی:
 ((خاوهنی حوشریش هندی له مافه کهی نه وه یه له پوژی هینانیدا بو سهرناو
 بدوشری و به شی نه دارانی لی بدریت، نه گه رنا له پوژی قیامه تدا له دهشتیکی
 کاکي به کاکي ته خندا دیت و قه له وترو گوره تره ته نانهت به چکه که شیان لی ون
 نیبه، خاوهنه کانیان دهخه نه ژیر پیبانه وه و گازیان لیده گرن، کاتی سهره تا کان
 ته و او دهبین و دینه کو تایی سهرله نوی دهست پی دهکه نه وه، له پوژیکدا که
 ماوه کهی په نجا هه زار ساله هه تا دادوهری له نیوان هه موو به ندهکاندا ته و او
 دهکریت، پاشان ریگه ی خوئی نیشان دهدریت، یان بو به هشت یان بو
 دوزه خ)). و ترا: نه ی پیغمبهر (ﷺ) نه ی گاگهل و مالآت؟ فہرموی: ((خاوهنی
 گاگهل و مالآتیش نه وه ی که له سهری پیویسته نه یبه خشیت، که پوژی قیامه ت
 هات دهشتیکی فراوانی سهختی بو ساز دهکریت، هیچیان لیون نه بووه. هیچیان
 شاخ که وانه یی، یان کو، یان شاخ شکاونین، به شوق له خاوهنه کانیا نده دن،

سميان پيادەنىڭ، كاتى سەرەتاكانيان تەواودەبى و دىنە كۆتايى سەرلەنوى دەست پى دەكەنەوہ لە پوژىكدا كەماوہكەى پەنجا ھەزار سائە ھەتا دادوہرى لەنيوان ھەموو بەندەكاندا تەواو دەكرىت، پاشان رىگەى خوى نیشان دەدرىت، يان بۇ بەھەشت يان بۇ دۆزەخ)). و ترا: ئەى پىغەمبەر ئەى ئەسپ؟ فەرموى: ((ئەسپ سى جۆرە بۇ ھەندى كەس ھوى توشبونی تاوانە، بۇ ھەندىكەش ھوى پاراستن و پۇشپىنە بۇ ھەندى كەسى تىرىش دەستكەوت و پاداشتە، جا ئەوہى كەتاوانە بوى، پياويكە، بۇ خۆدەرخستن و شانازى و دژايەتى موسلمانان رايگرتوہ، ئەوہ بۇ ئەو تاوانە، ئەوہش بوى دەبيە قەلغان لە ئاگر، كەسيكە لەبەرخوا رايگرتىت، حەقى خوا فەرامۆش نەكات لەبەكارھىنانىدا بۇ سواری و بەخشىنى بۇ جىھاد، ئەوہ بوى دەبيە قەلغان، بەلام ئەوہى كە بوہ ھوى پاداشت، ئەوہ كەسيكە بۇخوا رايگرتىت بۇ بەرزەوہندى موسلمانان، لەدەشتىكى فراوانى سەوزەلانيدا، ھەموو ئەو گژوگيايانەى كە لەو دەشتە فراوانە سەوزەدا دەيخوات بوى دەنوسرى بە چاكە بەئەندازەى ئەوہى خواردويەتى، تەننەت ھەموو پاشەپۇ و ميزەكەشى بە چاكە بوى دەنوسرىت، ئەگەر پەتەكەى بىچرىت تەپۆلكەيەك يان دوو تەپۆلكە سەرکەوت خوابەقەدەر جى پىكانى و پاشەپۇكانى چاكەىبۇ تۆماردەكات، كاتى خاوەنەكەى دەيباتە سەر ھەر چەم و پوبارىك بۇ ئەوہى ئاوى بدات، خوا بەئەندازەى ئەو ئاوى دەيخواتەوہ چاكەى بۇ دەنوسرىت)). ئىنجا و ترا: ئەى گوى درىز؟ فەرموى: ((دەربارەى گوى درىز ھىچم بۇ دانەبەزىوہ مەگەر ئەم ئايەتە ناوازە و گشتگىرە: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ [الزلزال ۸، ۷].

(۶) ھەرەشە لەوانەى مال و سامان قايم دەكەن

۵۰۲۔ عَنِ الْأَخْتَفِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: كُنْتُ فِي نَفَرٍ مِنْ قَرْنِشٍ فَمَرَّ أَبُو ذَرٍّ (ﷺ) وَهُوَ يَقُولُ: بَشِّرِ الْكَانِزِينَ بِكَيْ فِي ظُهُورِهِمْ يَخْرُجُ مِنْ جُنُوبِهِمْ، وَبِكَيْ مِنْ قَبْلِ أَعْقَابِهِمْ يَخْرُجُ مِنْ جِبَاهِهِمْ، قَالَ: ثُمَّ تَنَحَّى فَقَعَدَ، قَالَ: قُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا أَبُو ذَرٍّ. قَالَ: فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: مَا شَيْءٌ سَمِعْتُكَ تَقُولُ قُبَيْلُ؟ قَالَ: مَا قُلْتُ إِلَّا شَيْئًا قَدْ سَمِعْتُهُ مِنْ نَبِيِّهِمْ (ﷺ)، قَالَ: قُلْتُ: مَا تَقُولُ فِي هَذَا الْعَطَاءِ؟ قَالَ: خُذْهُ، فَإِنَّ فِيهِ الْيَوْمَ مَعُونَةً، فَإِذَا كَانَ ثَمْنَا لِدِينِكَ فَدَعَهُ.

احنف ی کوری قیس) ده‌گیریت‌ه‌وه: له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک له قور‌ه‌یشیه‌کاندا بوم (ابو نر) (ﷺ) تیپه‌ری، به‌ده‌م رۆیشتنه‌وه ده‌یوت: مژده بده به‌و که‌سانه‌ی که سامان قایم ده‌که‌ن به‌داخ کردنی‌ک که ده‌نریت به‌پشتیان‌ه‌وه و له‌لاته‌نیشتیانه‌وه ده‌رده‌چی‌ت، وه به‌داخیکی تریش به‌پشت سه‌ریاندا و له‌ناچاوانیان‌ه‌وه ده‌رده‌چی‌ت.. پاشان که‌ناری گرت و دانیش‌ت. پرسیم ئەمه کی‌یه؟ وتیان: (ابو نر)ه. منیش چوم بۆلای و وتم: ئەوه چی بوو تاویک له‌مه‌وپیش لیم بیستی، وتی: شتی‌کم وت که له پیغه‌مبه‌ره‌که‌یانم بیستوه... منیش وتم: ئەه‌ی ده‌رباره‌ی ئەوه‌ی که پیمان ده‌به‌خشریت پات چۆنه. وتی: وه‌ری بگره چونکه ئەم‌رۆ به‌که‌لکت دیت، به‌لام ئەگه‌ر بووبه هوی فرۆشتنی ناینه‌که‌ت وازی لی بهینه.

(۷) فه‌رمان به‌ رازی کردنی کۆکه‌ره‌وانی زهکات

۵۰۳- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: جَاءَ نَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالُوا: إِنَّ نَاسًا مِنَ الْمُصَدِّقِينَ يَأْتُونَنَا فَيُظْلِمُونَنَا، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَرْضُوا مُصَدِّقِكُمْ)). قَالَ جَرِيرٌ: مَا صَدَرَ عَنِّي مُصَدَّقٌ مُنْذُ سَمِعْتُ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) إِلَّا وَهُوَ عَنِّي رَاضٍ.

(جریری کوری عبدالله) (ﷺ) وتی: خه‌لکیکی بیابان نشین هاتن بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وتیان: که‌سانیک له کارمه‌ندان‌ی کۆکردنه‌وه‌ی زهکات دین بۆ لامان و سته‌مان لی دکه‌ن- پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: ((ئهو که‌سانه‌ رازی بکه‌ن که زهکاتتان لی وه‌رده‌گرن)). (جریر) ده‌لی: له‌و کاته‌وه ئەو فه‌رموده‌یه‌م له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بیستوه، ه‌یچ زهکات کۆکه‌ره‌وه‌یه‌ک له‌لام نه‌رۆیشتوه لیم رازی نه‌بویت.

(۸) نزا بۆ زهکات هینه‌ر

۵۰۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (ﷺ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا آتَاهُ قَوْمٌ بِصَدَقَتِهِمْ قَالَ: ((اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ)). فَأَتَاهُ أَبِي أَبُو أَوْفَى بِصَدَقَتِهِ، فَقَالَ: ((اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ أَلِ أَبِي أَوْفَى)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۲۶]

(عبدالله کوری ابو اوفی) (ﷺ) ده‌گیریت‌ه‌وه... پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌رکاتی هۆزیک زهکاتیان بۆ بهینایه ده‌یفه‌رموو: ((خوایه ره‌حمه‌ت و میه‌ره‌بانی خۆت به سه‌ریاندا برێته)). رۆزیک باوکم (ابو اوفی) زهکاته‌که‌ی بۆ هینا... پیغه‌مبه‌ر

(ع) فرموی: ((خوایه په‌حمهت و میهره‌بانی خوت بریزه به‌سه‌ر مالی (ابو اوفی) دا)).

(۹) زهکات‌دان به‌باوهر دانه‌مه‌زراو

۵۰۵- عن سعد بن ابی وقاص (ع) قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَسَمًا. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْطَ فَلَانًا فَإِنَّهُ مُؤْمِنٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ (ص): ((أَوْ مُسْلِمٌ)). أَقُولُهَا ثَلَاثًا وَيُرَدُّهَا عَلَيَّ ثَلَاثًا: ((أَوْ مُسْلِمٌ)). ثُمَّ قَالَ: ((إِنِّي لَأُعْطِي الرَّجُلَ، وَغَيْرُهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْهُ، مَخَافَةَ أَنْ يَكْبَهُ اللَّهُ فِي النَّارِ)). [بخاری/ الزکاة/ ۱۴۰۸]

(سعدی کوپی ابو وقاص) ده‌گیریت‌هوه - پیغه‌مبهر (ع) هندی زهکاتی دابه‌ش کرد، وتم: نهی پیغه‌مبهری خوا (ع) به‌شی فلان بده، خو برواداره... پیغه‌مبهر (ع) فرموی: ((یان موسلمان)). من سی جار نه‌مهم وت، نه‌ویش سی جار دوباره‌ی کرده‌وه، پاشان فرموی: من جاری واهیه به‌شی که‌سیک دده‌م، به‌لام که‌سی تره‌یه له‌و خوشترم ده‌ویت که‌چی به‌شیشی نادم، چونکه ده‌ترسم خوی گوره به‌رودا بیخاته دوزه‌خوه.

(۱۰) زهکات‌دان به‌نو‌موسلمان

۵۰۶- عن أنس بن مالك (ع) قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمَ حُنَيْنٍ أَقْبَلَتْ هَوَازِنُ وَعَطْفَانُ وَغَيْرُهُمْ بِدَرَارِيهِمْ وَنَعْمِهِمْ، وَمَعَ النَّبِيِّ (ص) يَوْمَئِذٍ عَشْرَةُ آلَافٍ وَمَعَهُ الطُّلُقَاءُ، فَأَدْبَرُوا عَنْهُ حَتَّى بَقِيَ وَحْدَهُ، قَالَ: فَنَادَى يَوْمَئِذٍ نِدَاءً لَمْ يَخْلُطْ بَيْنَهُمَا شَيْئًا، قَالَ: فَالْتَفَتَ عَنْ يَمِينِهِ فَقَالَ: ((يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ)). فَقَالُوا: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَبَشِرْ نَحْنُ مَعَكَ. قَالَ: ثُمَّ الْتَفَتَ عَنْ يَسَارِهِ فَقَالَ: ((يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ)). قَالُوا: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَبَشِرْ نَحْنُ مَعَكَ. قَالَ: وَهُوَ عَلَى بَعْلَةِ بَيْنِضَاءَ، فَنَزَلَ، فَقَالَ: ((أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ)). فَأَنْهَزَ الْمُشْرِكُونَ، وَأَصَابَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) غَنَائِمَ كَثِيرَةً، فَقَسَمَ فِي الْمُهَاجِرِينَ وَالطُّلُقَاءِ، وَلَمْ يُعْطِ الْأَنْصَارَ شَيْئًا، فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ: إِذَا كَانَتِ الشَّدَّةُ فَنَحْنُ نُدْعَى، وَتُعْطَى الْغَنَائِمُ غَيْرِنَا، فَبَلَغَهُ ذَلِكَ فَجَمَعَهُمْ فِي قُبَّةٍ، فَقَالَ: ((يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ، مَا حَدِيثٌ بَلَغَنِي عَنْكُمْ)). فَسَكَتُوا، فَقَالَ: ((يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ أَمَا تَرْضَوْنَ أَنْ يَذْهَبَ النَّاسُ بِالدُّنْيَا، وَتَذْهَبُونَ بِمُحَمَّدٍ (ص) تَحْزُونَهُ إِلَى بُيُوتِكُمْ)). قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ رَضِينَا. قَالَ: فَقَالَ: ((لَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَاوْدِيًا، وَسَلَكَتِ الْأَنْصَارُ شِعْبًا، لَأَخَذْتُ شِعْبَ الْأَنْصَارِ)). قَالَ هِشَامٌ - يَعْنِي ابْنَ

زید بن انس بن مالک - فَقُلْتُ: يَا أَبَا حَمْرَةَ، أَنْتَ شَاهِدُ ذَاكَ؟ قَالَ: وَآيْنَ أَعِيبُ عَنْهُ. [بخاری/ الخمس/ ۲۹۷۸]

(انس کوپی مالک) (ﷺ) دهلی: پوژی غه زای (حنین) تیره ی (هوانن و غطفان) وئوانی ترهاتن به خویمان و مال و مندال و مالآتیا نه وه، ئه و پوژه پیغه مبه ر (ﷺ) دههزار کهسی له خزمه تدا بوو جگه له وانه ی که له پرزگار کردنی مه که که دا ئازادی کردن، که چی هه موو پشتیان هه لکرد و هه لاتن ته نها خو ی مایه وه، بویه ئه و پوژه دوو جار بانگی کرد نیوانیشیان ئه وه نده نه بوو... پوی کرده لای راست و فهرمووی: ((ئهی دهسته ی پشتیانان))... ئه وانیش خیرا وتیان: به لئی ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) مژده بی ئیمه هه موو له خزمه تدا ین، ئه وسا پوی کرده لای چه پ و فهرمووی: ((ئهی دهسته ی پشتیانان)) ئه وانیش خیرا وتیان: به لئی ئه ی پیغه مبه ر (ﷺ) مژده بی ئیمه هه موو له خزمه تدا ین، جا پیغه مبه ر (ﷺ) به سه ر پشتی هیستریکی سپی یه وه بوو دابه زی و فهرمووی: ((من بنده و پیغه مبه ری خوام)). ئه وسا بی باوه ران تیک شکان، پیغه مبه ر (ﷺ) دهسته و تیکی زوری به ده سه ت هینا و دابه شی کرد له نیوان کوچه ران و ئازادکرا و اندا، به لام هیچی نه دا به پشتیانان، بویه پشتیانان و تیان: له کاتی ته نگانه دا ئیمه بانگ ده کریین، که چی ده سه تکه و تیش دهری به که سانی تر، جا ئه م قسه یه گه یشته وه به پیغه مبه ر (ﷺ) بویه هه موویانی له ژیر دهاریکی گو مه زیدا کو کرده وه، ئینجا فهرمووی: ((ئهی کو مه لی پشتیانان، ئه و قسه و باسه چی یه که لای ئیوه وه پیم گه یشته وه)). هه موو بی دنگ بوون، فهرمووی: ((ئهی کوپی پشتیانان، ئایا چه ز ده که ن خه لکی دنیا به ری ت، به لام ئیوه محمد (ﷺ) به رنه وه بو نا و ماله کانتان)). هه موو وتیان: به لئی ئه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ئیمه به وه رازین. ئینجا فهرمووی: ((نه گه ر خه لکی ریگه ی دو لیک بگر نه به ر و پشتیانان ریگه یه کی تر، من ریگه ی پشتیانان ده گرمه به ر)). جا به (هیشام ی کوپی زهید) م وت: ئهی (ابو حمزه) تو شایه ت و ئاماده ی ئه و پودا وه بویت؟ له وه لامدا وتی: به لئی، ئه ی چو ن له وی نابم؟

۵۰۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (ﷺ) قَالَ: بَعَثَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ﷺ) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مِنَ الْيَمَنِ بِذَهَبَةٍ فِي أَدِيمٍ مَقْرُوظٍ، لَمْ تُحْصَلْ مِنْ ثَرَابِهَا، قَالَ: فَقَسَمَهَا بَيْنَ أَرْبَعَةِ نَفَرٍ: بَيْنَ عَيْنَةَ بْنِ حِصْنٍ وَالْأَقْرَعِ بْنِ حَابِسٍ وَزَيْدِ الْخَلِيلِ،

وَالرَّابِعُ: إِمَّا عَلْقَمَةُ بْنُ عُنَاثَةَ، وَإِمَّا عَامِرُ بْنُ الطُّفَيْلِ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ: كُنَّا نَحْنُ أَحَقُّ بِهَذَا مِنْ هُوَاءٍ، قَالَ: فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ (ﷺ)، فَقَالَ: ((أَلَا تَأْمُنُونِي وَأَنَا أَمِينٌ مَنْ فِي السَّمَاءِ، يَأْتِينِي خَبَرُ السَّمَاءِ صَبَاحًا وَمَسَاءً)). قَالَ: فَقَامَ رَجُلٌ غَائِرُ الْعَيْنَيْنِ، مُشْرِفُ الْوَجْهَتَيْنِ، نَاشِرُ الْجَبْهَةِ، كَثُّ اللَّحْيَةِ، مَخْلُوقُ الرَّأْسِ، مُشَمَّرُ الْإِزَارِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اتَّقِ اللَّهَ. فَقَالَ: ((وَيْلَكَ أَوْلَسْتُ أَحَقَّ أَهْلِ الْأَرْضِ أَنْ يَتَّقِيَ اللَّهَ)). قَالَ: ثُمَّ وَلَّى الرَّجُلُ، فَقَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا أَضْرِبُ عُنُقَهُ؟ فَقَالَ: ((لَا، لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ يُصَلِّي)). قَالَ خَالِدٌ: وَكَمْ مِنْ مُصَلٍّ يَقُولُ بِلِسَانِهِ مَا لَيْسَ فِي قَلْبِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنِّي لَمْ أُمَرَ أَنْ أَتَقَبَّ عَنْ قُلُوبِ النَّاسِ، وَلَا أَشُقُّ بُطُونَهُمْ)). قَالَ: ثُمَّ نَظَرَ إِلَيْهِ وَهُوَ مُقَفٌّ، فَقَالَ: ((إِنَّهُ يَخْرُجُ مِنْ ضَنْضِي هَذَا قَوْمٌ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ رَطْبًا، لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَةِ)). قَالَ: أَظُنُّهُ قَالَ: ((لَسِنِ أَنْدَرَكْتُهُمْ لَأَقْتُلَنَّهُمْ قَتْلَ ثَمُودَ)). [بخاري/ اغلغازي/ ٤٠٩٤]

(ابو سعید الخدری) (ﷺ) دهلی: (عهلی کوپی ابوطالب) له یه مهنه وه پارچه نالتونیکی له پارچه چهرمیکی خوشکراو به جهوت رهوانه کرد بو پیغمبر (ﷺ) که هیشتا پالفته نه کرابوو له خو له که هی نه ویش به شی کرد له نیوان چوار که سدا (عینه ی کوپی بدر، اقرع ی کوپی حابس، زید الخیل) چواره مه که شیان یان (علقمه ی کوپی علانه، یان عامری کوپی طفیل) بوو یه کی که له هاوه لان ووتی: ئیمه له پیشتر بووین ئابه وه تا نهوانه... نهو قسه یه گه یه شته وه به پیغمبر (ﷺ) بویه فهرمووی: ((باشه، ئیوه متمانه به من ناکه، له کاتی که دامن متمانه پی کراوی نهو زاته م که له سهروو ئاسمانه کانه وه یه، به یان یان و ئیواران هه وائم له ئاسمانه وه بو دیت)). که چی پی او یکی چاوبه قولاً چووی ده موچا و قوپاوی ناوچا و قوقزی ریش پری سه رتاشراوی چاک هه لکرا ووتی: نه ی پیغمبر ی پیغمبری خوا (ﷺ) له خوا بترسه!! فهرمووی: ((واوه یلا بو تو، مه گهر من له هه موو دانیشتوانی سه رزه وی له پیشتر نیم بو نه وه ی له خوا بترسم؟)). کابرا روی وهرگی پراو رویشت... (خالیدی کوپی وه لید) وتی: نه ی پیغمبر ی خوا نه وه ملی نه په رینم؟ پیغمبر (ﷺ) فهرمووی: ((نه خیر، چونکه لهوانه یه نو یژ بکات)). خالد وتی: چه نده ها نو یژ گهر هه یه که به زمان شتی که ده لئین که له دلیاندا نی یه... پیغمبر (ﷺ) فهرمووی: ((من فهرمانم پی نه دراوه دلی خه لکی

بکه‌مه‌وه و سکیان مه‌لبدرم))، ئینجا پیغه‌مبهر (ﷺ) سه‌یری کابری کرد که روی وهرچه‌رخان و پوی. فه‌رموی: ((له‌نه‌وه‌ی ئه‌مه که‌سانیک ده‌بن که زمانیان پاراه به‌ده‌ورکردنه‌وه‌ی قورئان، به‌لام له‌گه‌روی‌ان ناترازیئت، له‌دین ده‌رده‌چن وه‌ک چون تیر له‌که‌وانه‌که‌ی ده‌رده‌چی)). و‌ابزانم فه‌رمووشی: ((ئه‌گه‌ر پینان گه‌یشتم وه‌کو قه‌ومی (ثمود) هه‌مویان له‌ناو ده‌به‌م)).

(۱۱) زهکات جه‌لال نییه بو پیغه‌مبهر و بنه‌ماله‌که‌ی

۵۰۸- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: أخذ الحسن بن علي (رضي الله عنه) تمرًا من تمر الصدقة، فجعلها في فيه، فقال رسول الله (ﷺ): ((كخ، كخ، ارم بها، أما علمت أنا لا نأكل الصدقة)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۲۰]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: (حسن کوپی عه‌لی) (رضي الله عنه) ده‌نکه خورمایه‌کی له خورمای زهکات هه‌لگرت و نایه‌ده‌می، پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((کخه، کخه، فه‌ریی بده، ئه‌ی نازانی ئیمه زهکات ناخوین؟)).

(۱۲) نابی نال و به‌یتی پیغه‌مبهر (ﷺ)

کارمه‌ندی کو‌کردنه‌وه‌ی زهکات بن.

۵۰۹- عن عبد المطلب بن ربيعة بن الحارث قال: اجتمع ربيعة بن الحارث والعباس بن عبد المطلب فقالا: والله لو بعثنا هذين الغلامين - قال: لي وللفضل بن عباس - إلى رسول الله (ﷺ) فكلماه، فأمرهما على هذه الصدقات، فأديا ما يؤدي الناس وأصابا مما يصيب الناس، قال: فبينما هما في ذلك جاء علي بن أبي طالب فوقف عليهما، فذكر له ذلك فقال علي بن أبي طالب (رضي الله عنه): لا تفعلنا، فوالله ما هو بفاعل. فانتحاه ربيعة بن الحارث فقال: والله ما تصنع هذا إنا نفاسة منك علينا، فوالله لقد نلت صهر رسول الله (ﷺ) فما نفسناه عليك. قال علي: أرسلوهما. فأنطلقا، واضطجع علي (رضي الله عنه)، قال: فلما صلى رسول الله (ﷺ) الظهر سبقتاه إلى الحجرة، فقمنا عندهما حتى جاء، فأخذ بإذناننا، ثم قال: ((أخرجنا ما تضرران)). ثم دخل ودخلنا عليه، وهو يومئذ عند زينب بنت جحش. قال: فتواكلنا الكلام، ثم تكلم أحدنا فقال: يا رسول الله أنت أبر الناس وأوصل الناس، وقد بلغنا التكاح، فحينئذ لتؤمرنا على بعض هذه الصدقات، فنؤدي إليك كما يؤدي الناس، ونصيب كما يصيبون. قال: فسكت طويلا حتى أردنا أن نكلمه، قال: وجعلت زينب تلمع علينا من وراء الحجاب: أن لا نكلماه،

قَالَ: ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَتَّبَعِي لِأَلِ مُحَمَّدٍ، إِنَّمَا هِيَ أَوْسَاخُ النَّاسِ، ادْعُوا لِي مَحْمِيَةً - وَكَانَ عَلَى الْخُمْسِ - وَتَوَقَّلْ بِنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ)). قَالَ: فَجَاءَهُ، فَقَالَ لِمَحْمِيَةٍ: ((أُنْكِحْ هَذَا الْغُلَامَ ابْنَتَكَ)) - لِلْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ - فَأُنْكِحَهُ، وَقَالَ لِنَوْفَلِ بْنِ الْحَارِثِ: ((أُنْكِحْ هَذَا الْغُلَامَ ابْنَتَكَ)) - لِي - فَأُنْكِحَنِي، وَقَالَ لِمَحْمِيَةٍ: ((أَصْدُقْ عَنْهُمَا مِنَ الْخُمْسِ كَذَا وَكَذَا)). قَالَ الرَّهْرِيُّ: وَلَمْ يُسَمِّهِ لِي.

(عبدالمطلب) ی کوپی (ربیعہ) ی کوپی (حارث) دہلی: (ربیعہ) ی کوپی (عبدالمطلب) و (العباس) ی کوپی (عبدالمطلب) کو بونہوہ، و تیان بہ خوا گہر ئیمہ ش ئہو دوو کوپہ بنیرین: - من و فہضلی کوپی عباس - بو خرمہ تی پیغہ مہر (ﷺ) قسہ ی لہ گہل بکہن، بہ لکو بیانکات بہ کارمہندی زہکات و خہ لکی چی دہکات ئہوانیش بیکہن و خہ لک چی دہست دہکہ ویت ئہوانیش دہستیان بکہ ویت، لہو کاتہدا ئہوان لہو گفتوگوئیہدا بوون علی کوپی ابو طالب (ﷺ) ہاتہ لایان و ہستا، ئہوانیش ئہم راز و نیازہیان بو باسکرد، وتی: کاری وا مہکن بہ خوا شتی واناکات، (ربیعہ) ی کوپی حارث لہ پویدا و ہستا و وتی: تو بوئہ وادہکہیت حہسودی بہ ئیمہ دہبہیت، سویند بہ خوا تو بویت بہ زاوای پیغہ مہر (ﷺ) ئیمہ حہسودیمان بہ تو نہ برد. علی وتی: بیاننیرن، ئہوان رویشتن و عہلیش راکشا (ﷺ)، عبدالمطلب دہلی: کاتی پیغہ مہر (ﷺ) نویرتی نیوہ پوی کرد پیشی کہوتین و لای حوجرہ کہیدا و ہستیان، ہتا ہات، گوئی گرتین و فہرموی: ((چی لہ دلتانداہی دہری ہرن)). ئہو چوہ ژورہوہ و ئیمہ ش بہدوایدا، لہو پورژہدا لای زہینہبی کچی (جحش) بوو، ئیمہ ش ہرہبہ کہمان بہتہما بوو ئہوی تر قسہ بکات، دواچار یہ کیکمان ہاتہ گو و وتی: ئہی پیغہ مہری خوا (ﷺ) تو چاکترین کہس و، خرمدوست ترین کہسی، ئیمہ ش گہورہ بوین و کاتی ژنہینانمان ہاتوہ، ہاتوین ہمانکہیت بہ کارمہندی ہندی لہم خیر و زہکاتہ، خہ لک چیت بو دہکات ئیمہ ش دہیکہین و، خہ لک چی دہست بکہ ویت، ئیمہ ش دہستمان بکہ ویت.. پیغہ مہر (ﷺ) ماوہیہ کی زور بی دہنگ بوو ہتا ویستمان قسہ ی لہ گہل بکہینہوہ، زہینہ بیش لہ پشٹی پہردہ کہوہ ئامارہی بو دہکردین: قسہ ی لہ گہل مہکن، لہ دوایدا فہرموی: ((زہکات ناگونجی بو بنہ مالہی محمد چونکہ چلکی [سامانی] خہ لکی یہ (محمیہ) و (نوفل) ی کوپی (حارث) ی (کوپری عبدالمطلب) م بو بانگ کہن کہلہو پورژہدا

(محمیة) کارمندی پینج یه کی دهستکه وته کانی جهنگ بووه دهلی: هردوکیان هاتن بؤ خزمه تی، به (محمیة) ی فهرمو: ((کچکه ت ماره بکه له م کوپه)) واته له فضلی کوپی عباس به (نوفل ی کوپی حارث) یشی فهرمو: ((کچکه ت ماره بکه له م کوپه)). واته له من، لئی ماره کردم ئینجا به (محمیة) ی فهرمو: له پینج یه که نه وه نده و نه وه نده مارهی بده له بری هردوکیان (زهری راوی) دهلی: نه ندازه که ی بؤ باس نه کردم.

(۱۳) دیاری بؤ بنه ماله ی پیغه مبه ر (ﷺ) جه لاله

۵۱۰- عن أنس بن مالك (رضي الله عنه) قال: أهدت بريرة إلى النبي (ﷺ) لحمًا تُصدق به عليها، فقال: ((هو لها صدقة ولنا هديّة)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۲۴، ۱۴۲۳]

(انس ی کوپی مالک) دهلی: (بریره) نه و گوشتی که به خیر بؤی هاتبوو به دیاری بری بؤ پیغه مبه ر (ﷺ)، نه و یش فهرمووی: ((نه و گوشتی بؤ نه و خیره، به لام بؤ ئیمه دیاری به)).

۵۱۱- عن أم عطية (رضي الله عنها) قالت: بعث إلي رسول الله (ﷺ) بشاة من الصدقة، فبعثت إلي عائشة (رضي الله عنها) منها بشيء، فلما جاء رسول الله (ﷺ) إلي عائشة قال: ((هل عندكم شيء)). قالت: لا، إلا أن نسيبة بعثت إلينا من الشاة التي بعثتم بها إليها. قال: ((إنها قد بلغت محلها)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۲۴، ۱۴۲۳]

(ام عطیة) دهلی: پیغه مبه ر (ﷺ) مه ریکی زهکاتی بؤ ناردم، منیش هه ندیکیم لی نارد بؤ عائشه (رضي الله عنها). که پیغه مبه ر (ﷺ) سه ردانی عائشه ی کرد فهرمووی: ((نه وه هیچتان لایه؟)) وتی: نه خیر، نه وه نه بی که (نسبیه) بؤی ناردوین له و مه ره ی که تو بؤت ناردبوو. فهرمووی: ((نه و مه ره گه یشتوتته شوینی شیواوی خوئی)).

[واته ئیمه وه کو دیاریه ک وهرمان گرتوه]

(۱۴) پیغه مبه ر (ﷺ) زهکاتی وهرنه گرتوه

۵۱۲- عن أبي هريرة (رضي الله عنه): أن النبي (ﷺ) كان إذا أتى ببطعام سأل عنه، فإن قيل: هديّة، أكل منها. وإن قيل: صدقة، لم يأكل منها. [بخاري/ الهبة/ ۲۴۳۷]

(ابو هریره) دهلی: نه گهر پیغه مبه ر (ﷺ) خواردنیکی بؤ بهاتایه پرسپاری ده کرد، نه گهر بوترایه دیاری به، نه وه لیی ده خوارد، نه گهر بوترایه: خیرو زهکاته لیی نه ده خوارد.

(۱۵) سهرفتره له خورماو جو

۵۱۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَرَضَ زَكَاةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ عَلَى النَّاسِ: صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، عَلَى كُلِّ حُرٍّ أَوْ عَبْدٍ، ذَكَرَ أَوْ أُتِيَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. [بخاری/ صدقة الفطر/ ۱۴۳۷]

(عبداللہ ی کوری عمر) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغهمبهر (ﷺ) زهکاتی سهرفتره ی فهرزکرد له پرهمه زاندا له سهر خه لکی، مه نیک خورما، یان مه نیک جو، له سهر هموو که سیکی نازاد یان بهنده، نیر بیت یان می له موسلمانان.

(۱۶) سهرفتره له خوراک و که شک و میوژ

۵۱۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كُنَّا نُخْرِجُ إِذَا كَانَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) زَكَاةَ الْفِطْرِ عَنْ كُلِّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ، حُرٍّ أَوْ مَمْلُوكٍ، صَاعًا مِنْ طَعَامٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ أَقِطٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ، فَلَمْ نَزَلْ نُخْرِجْهُ حَتَّى قَدِمَ عَلَيْنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا، فَكَلَّمَ النَّاسَ عَلَى الْمُنْبَرِ، فَكَانَ فِيمَا كَلَّمَ بِهِ النَّاسَ أَنْ قَالَ: إِنِّي أَرَى أَنَّ مَدِينَةَ مِنْ سَمَرَاءَ الشَّامِ تَعْدُلُ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ. فَأَخَذَ النَّاسُ بِذَلِكَ. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: فَأَمَّا أَنَا فَلَا أَزَالُ أُخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أُخْرِجُهُ أَبَدًا مَا عَشْتُ. [بخاری/ صدقة الفطر/ ۱۴۳۷]

(ابو سعید الخدری) (رضی اللہ عنہ) دهلی: له کاتی کدا پیغهمبهری خوا (ﷺ)، له ناواماندا بوو سهرفتره مان دهرده کرد بو هموو که سیکی بچوک و گهوره، نازاد یان کویله، مه نیک له خوراک، یان مه نیک له که شک، یان مه نیک له جو، یان مه نیک له خورما، یان مه نیک له میوژ. بهم شیوه به دهرمان ده کرد ههتا (معاویه ی کوری ابو سوفیان) هات بو ناومان بو چه ج یان عمره، چووهر سهر دوانگه و قسه ی بو خه لک کرد، یه کیک له قسه کانی نه وه بوو وتی: من پیم وایه دوو مشت گهنمی شام یه کسانه له گهل مه نیک خورمادا، دوا ی نه وه نیر خه لک به قسه ی نه ویا ن کرد، (ابو سعید) دهلی: به لام من هه میشه سهرفتره دهرده کهم وه که نه وسا ههتا له ژیا ندام.

(۱۷) دهرکردنی سهرفتره پیش نویژی جه ژن

۵۱۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَمَرَ بِزَكَاةِ الْفِطْرِ أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ. [بخاری/ صدقة الفطر/ ۱۴۳۸]

عبدالله کوری عمر (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا (رضی الله عنه) فرمادی‌دا به‌به‌خشینی زهکاتی سهرفته‌ پیئش نه‌وهی خه‌ک ده‌ریچن بو نویژی جه‌ژن.

(۱۸) هاندان بو‌خی‌کردن

۵۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ((مَا يَسْرُنِي أَنْ لِي أَحَدًا نَهَبًا، تَأْتِي عَلَيَّ ثَالِثَةً وَعِنْدِي مِنْهُ دِينَارٌ، إِلَّا دِينَارٌ أَرَصَدُهُ لِدَيْنِ عَلِيٍّ)).

(ابوهریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) فرمویه‌تی: ((پی‌م خوش نی‌یه به‌ئندازه‌ی کیوی (احد) نالتونم لابی‌ت، سی‌ پوژ به‌سهرمدا بی‌ت و دیناری‌کم لا مابی‌ت، مه‌گهر نه‌و دیناره‌ی که‌بو‌قهرزیکم دانابی‌ که‌له‌سهرمه)).

(۱۹) هاندان بو‌به‌خشین

۵۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) - يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) - قَالَ: ((قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ أَنْفِقْ أُنْفِقْ عَلَيْكَ. وَقَالَ: يَمِينُ اللَّهِ مَلَأَى - وَقَالَ ابْنُ تُمَيْرٍ: مَلَأَنُ - سَخَاءً لَا يَغِيضُهَا شَيْءٌ، اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ)). [بخاري/التفسير/ ۴۴۰۷]

(ابوهریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) فرمویه‌تی: ((خوای‌گه‌وره ده‌فرموی‌ت: نه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م تو‌ به‌خشه‌ منیش پی‌ت ده‌به‌خشم)) هه‌روه‌ها فرمویه‌تی: ((ده‌ستی‌ راستی [به‌خشنده‌یی] خوای‌ میهره‌بان هه‌میشه‌ پره)). (ابن‌ نمیر) ده‌لی: پره‌و به‌خوره‌میش له‌شه‌وو پوژ‌دا ده‌باری‌ت و هیچ‌ شتی‌ک که‌می‌ ناکاته‌وه.

(۲۰) رُوْزِيْكَ دِيْتْ كِهْ سِ خِيْرُو زِهْكَاتِ وَهْرِنَاگْرِیْتْ

۵۱۸- عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهَبٍ (رضی الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: ((تَصَدَّقُوا، فَيُوشِكُ الرَّجُلُ يَمْشِي بِصَدَقَتِهِ، فَيَقُولُ الَّذِي أُعْطِيَهَا: لَوْ جِئْنَا بِهَا بِالْأَمْسِ قَبْلُهَا، فَأَمَّا الْآنَ فَلَا حَاجَةَ لِي بِهَا، فَلَا يَجِدُ مَنْ يَقْبَلُهَا)). [بخاري/الزكاة/ ۱۳۴۵]

(حارثه‌ی کوری‌ وهب) ده‌لی: گویم‌ له‌ پیغه‌مبهری‌ خوا‌ بوو (رضی الله عنه) ده‌یفرموو: ((خیر‌ بکه‌ن‌ نزیکه‌ که‌س‌یک‌ بگه‌ری‌ت‌ تا‌ خیره‌که‌ی‌ بدات‌ به‌که‌س‌یک‌، که‌چی‌ نه‌و‌ که‌سه‌ی‌ ده‌یه‌وی‌ت‌ پی‌ی‌ بدات‌ ده‌لی: نه‌گه‌ر‌ دوینی‌ بته‌ینایه‌ وهرم‌ ده‌گرت‌، به‌لام‌ نی‌سته‌ پی‌ویستم‌ پی‌ی‌ نی‌یه‌. ئیتر‌ که‌سی‌ ده‌ست‌ ناکه‌وی‌ت‌ لی‌ی‌ وهر‌بگری‌ت))

۵۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((تَقِيءُ الْأَرْضُ أَفْئَادَ كَبِدِهَا أَمْثَالَ الْأَسْطُورَانِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، فَيَجِيءُ الْقَاتِلُ فَيَقُولُ: فِي هَذَا قَتَلْتُ، وَيَجِيءُ الْقَاطِعُ فَيَقُولُ: فِي هَذَا قَطَعْتُ رَحِمِي، وَيَجِيءُ السَّارِقُ فَيَقُولُ: فِي هَذَا قَطَعْتُ يَدِي، ثُمَّ يَدْعُوهُ، فَلَا يَأْخُذُونَ مِنْهُ شَيْئًا)).

(ابو هریس) (رضی) دهلی: پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: ((زهوی پارچه کانی جهرگی خوی بهوینهی ستونی نالتون و زیو دهخاته دهرهوه، پیاو کوژ دیت و دهلیت: لهسهر ئەمه کوشتارم کردوه، خزمی خراپ دیت و دهلیت: لهسهر ئەمه خزمایه تیم پچراندوه، دز دیت و دهلیت: لهسهر ئەمه دهستم براوه، ئەوسا هه میوان وازی لی دههینن و هیچی لی نابهن)).

(۲۱) خیر به خشین به میردو مندال

۵۲۰- عَنْ زَيْنَبِ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((تَصَدَّقَنَّ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ وَلَوْ مِنْ حَلِيكُنَّ)). قَالَتْ: فَرَجَعْتُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ فَقُلْتُ: إِنَّكَ رَجُلٌ خَفِيفُ ذَاتِ الْيَدِ، وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَدْ أَمَرَنَا بِالصَّدَقَةِ، فَأَتَهُ فَسَأَلَهُ، فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ يَخْزِي عَنِّي، وَإِلَّا صَرَفْتُهَا إِلَيَّ غَيْرِكُمْ. قَالَتْ: فَقَالَ لِي عَبْدُ اللَّهِ: بَلِ انْتَبِهِي أَنْتِ قَالَتْ: فَأَنْطَلَقْتُ فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ بِبَابِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) حَاجَتِي حَاجَتُهَا، قَالَتْ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) قَدْ أَلْقَيْتَ عَلَيْهِ الْمَهَابَةَ، قَالَتْ: فَخَرَجَ عَلَيْنَا بِلَالٌ، فَقُلْنَا لَهُ: أَنْتِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَأَخْبِرْهُ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ بِالْبَابِ تَسْأَلَانِكَ: أَتُخْزِي الصَّدَقَةَ عَنْهُمَا عَلَى زَوْجَيْهِمَا وَعَلَى أَيْتَامٍ فِي حُجُورِهِمَا؟ وَلِمَا تُخْبِرُهُ مَنْ نَحْنُ، قَالَتْ: فَدَخَلَ بِلَالٌ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَسَأَلَهُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ هُمَا)). فَقَالَ: امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ وَزَيْنَبُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَيُّ الرِّيَاسِ)). قَالَ: امْرَأَةٌ عَبْدِ اللَّهِ، فَقَالَ [لَهُ] رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَهُمَا أَجْرَانِ: أَجْرُ الْقَرَابَةِ، وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ)). [بخاری/ الزكاة/ ۱۳۹۷]

(زینب) هاوسهری (عبدالله ی کوپی مسعود) (رضی) دهلی: پیغمبر (ﷺ) فرموی: ((ئهی دهستهی ژنان خیر بکهن بالهخشلی تایبه تی خویشتان بیئت)). دهلیت: گهرامهوه بولای (عبدالله) و پیم ووت: تو پیاویکی کهم دهستی پیغمبریش (ﷺ) فرمانی پیداوین که خیر بکهین بچو لی بیرسه: ئەگەر بهئیهی بدهم ده بیئت؟ ئەگەر نا بابیده م بهکەسی تر، عبدالله پیی و تم خوت بچو، منیش چووم، سهیرم کرد ئا فره تیکی (انصاری) له بهر قاپی مالی پیغمبردا

(ع) وهستاوه بو هه‌مان مه‌به‌ست، پیغه‌مبه‌ریش (ع) سام و هه‌یبه‌تیکی تایبه‌تی هه‌بوو، بیلال هاته دهره‌وه بۆلامان و پیمان وت: بچۆ به پیغه‌مبه‌ر (ع) بلی: دوو ئافره‌ت له‌به‌ر ده‌رگان و هاتوون پرسیاریان هه‌یه: ئایا ئه‌و خیره‌ی ده‌یبه‌خشن به‌می‌رده‌کانیان و به‌و هه‌تیوانه‌ی که‌له‌ژیر سایه‌ی ئه‌واندان جی‌ده‌گریت بۆیان؟ پیئشی مه‌لی ئیمه‌ کین؟ بلال چوو بۆلای پیغه‌مبه‌ر، پیغه‌مبه‌ر (ع) پرسى کین ئه‌و ئافره‌تانه؟ بلال وتی: ئافره‌تیکی (انصارى) و زهینه‌بیشه، پیغه‌مبه‌ر (ع) پرسى: ((کام زهینه‌به)) بلال وتی: خیزانى (عبدالله ی کورپی مسعود) پیغه‌مبه‌ر (ع) فه‌رمووی: ((ئه‌و ئافره‌تانه دوو جار پاداشتیان هه‌یه، پاداشتی خزمایه‌تی و پاداشتی خیره‌که‌ش)).

(۲۲) خیر بو خویش

۵۲۱- عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (ع) قَالَ: كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ أَنْصَارِي بِالْمَدِينَةِ مَالًا، وَكَانَ أَحَبُّ أَمْوَالِهِ إِلَيْهِ بَيْرَحَى، وَكَانَتْ مُسْتَقْبَلَةَ الْمَسْجِدِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ، قَالَ أَنَسٌ: فَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ آيَةُ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ [ال عمران: ۹۲] قَامَ أَبُو طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ وَإِنَّ أَحَبَّ أَمْوَالِي إِلَيَّ بَيْرَحَى، وَإِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلَّهِ (ع)، أَرْجُو بِرَّهَا وَدُخْرَهَا عِنْدَ اللَّهِ (ع)، فَضَعَهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ حَيْثُ شِئْتَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ((بِخْ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِعٌ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِعٌ، قَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ فِيهَا، وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْأَقْرَبِينَ)). فَسَمَّيْتُهَا أَبُو طَلْحَةَ فِي أَقَارِبِهِ وَبَنِي عَمِّهِ. [بخاری/ الزكاة/ ۱۳۹۲]

(انس ی کورپی مالک) (ع) ده‌لی: (ابو طلحة) ده‌وله‌مه‌ندترین (انصارى) بوو له‌مه‌دینه‌دا، خۆشه‌ویستترین مالى به‌لایه‌وه (بیرحی) بوو (ناوی باخچه‌که‌یه‌تی)، به‌رامبه‌ر مزگه‌وت، پیغه‌مبه‌ر (ع) ده‌چوو له‌ئاوه سازگارکه‌ی ده‌خوارده‌وه (انس) ده‌لی: کاتی ئه‌و ئایه‌ته دابه‌زی ﴿هه‌رگیز خیره‌ی پاداشتان ده‌ست ناکه‌ویت هه‌تا له‌وه نه‌به‌خشن که‌خۆشتان ده‌ویت﴾ آل عمران / ۹۲. (ابو طلحة) چوو بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ع) وتی: خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: ﴿هه‌رگیز خیره‌ی پاداشتان ده‌ست ناکه‌ویت هه‌تا له‌وه نه‌به‌خشن که‌خۆشتان ده‌ویت﴾ منیش خۆشه‌ویستترین سامانم (بیرحی) یه، ئه‌وا ئه‌یبه‌خشم به‌خوای گه‌وره به‌ئومیدی ئه‌وه‌ی چاکه‌و پاداشتم لای خوای گه‌وره بو تو‌مار بگریت،

جاتو ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا چی لی ده‌ک‌ه‌یت سه‌ره‌به‌ستی. پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((به‌ه، به‌ه، به‌راستی سامانیکی به‌قازانجه، سامانیکی به‌سووده. گویم لی بوو ده‌ریاره‌ی باخه‌که چیت وت: من یم باشه، دابه‌شی بکه‌یت به‌سه‌ر خزمه‌کانتا)) ئه‌ویش دابه‌شی کرد به‌سه‌ر خزم و ئاموزاکانیدا.

(۲۲) خیر بو خالوان

۵۲۲- عَنْ مِمْوْنَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ (رضی الله عنه): أَنَّهَا أَعْتَقَتْ وَابِدَةَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ: ((لَوْ أُعْطِيتَهَا أَخْوَالِكَ كَانَ أَعْظَمَ لِأَجْرِكَ)). [بخاری/ الهبة/ ۲۴۵۲]

(میمونه‌ی کچی حارث) (رضی الله عنه) ده‌لی: کچوله‌یه‌کی ئازاد کردوو له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبهر (ﷺ)، جائه‌وه‌ی بو پیغه‌مبهری خوا (رضی الله عنه) باس‌کردوو، ئه‌ویش فه‌رموویته‌ی: ((ئه‌گه‌ر بته‌بخشیا‌یه به‌خالوانت" ئه‌وه پادا‌شته‌که‌ت زورتر ده‌بو)).

(۲۴) چاکه له‌گه‌ل دایکی موشریکدا

۵۲۳- عَنْ أَسْمَاءَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أُمِّي قَدِمَتْ عَلَيَّ، وَهِيَ رَاغِبَةٌ - أَوْ: رَاهِبَةٌ - أَفَأَصِلُهَا؟ قَالَ: ((نَعَمْ)). [بخاری/ الهبة/ ۲۴۷۷]

(اسماء کچی ابوبکر) (رضی الله عنه) ده‌لی: ووتم ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا (رضی الله عنه)، دایکم هاتوو بو لام، حز له سه‌ردانم ئه‌کات، یان ده‌ترسی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل بیچرینم، یان پیشوازی نه‌که‌م، ئایا سیله‌ی ره‌حمی له‌گه‌ل بکه‌م و پیشوازی بکه‌م؟ فه‌رموی: ((به‌لی)).

(۲۵) خیرکردن بو دایکی کۆچکردوو

۵۲۴- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها): أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (ﷺ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أُمِّي أَفْتَلَتَتْ نَفْسَهَا وَلَمْ تُوصِ، وَأَظْلُمَ لَوْ تَكَلَّمْتُ تَصَدَّقْتُ، أَفَلَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟ قَالَ: ((نَعَمْ)). [بخاری/ الجنائز/ ۱۳۲۲]

(عائشه) (رضی الله عنها) ده‌لی: پیاویک هات بو خزمه‌ت پیغه‌مبهر (ﷺ) وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا (رضی الله عنه)، دایکم کتوپر مردوو وه‌سیتی نه‌کرد، وایزانم ئه‌گه‌ر فریای قسه بکه‌وتایه وه‌سیتی به‌خیر کردن ده‌کرد، ئایا ئه‌گه‌ر من خیری بو بکه‌م پادا‌شتی ده‌ست ئه‌که‌ویت؟ فه‌رموی: ((به‌لی)).

(۲۶) خیرکردن به هزاران

۵۲۵- عن جریر بن عبدالله (رضی الله عنه) قال: کُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي صَدْرِ النَّهَارِ، قَالَ: فَجَاءَهُ قَوْمٌ حُفَاةٌ عُرَاءٌ مُجْتَابِي النَّمَارِ - أَوْ الْعَبَاءِ - مُتَقَلِّدِي السُّيُوفِ، عَامَتُهُمْ مِنْ مُضَرَ، بَلَّ كُلُّهُمْ مِنْ مُضَرَ، فَتَمَعَّرَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) لَمَّا رَأَى بِهِمْ مِنَ الْفَاقَةِ، فَدَخَلَ ثُمَّ خَرَجَ، فَأَمَرَ بِلَالًا فَأَذَّنَ وَأَقَامَ، فَصَلَّى، ثُمَّ خَطَبَ فَقَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾. وَالْآيَةُ الَّتِي فِي الْحَشْرِ [۱۸] ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾. تَصَدَّقَ رَجُلٌ مِنْ دِينَارِهِ، مِنْ دِرْهَمِهِ، مِنْ ثَوْبِهِ، مِنْ صَاعِ بُرِّهِ، مِنْ صَاعِ تَمْرِهِ، حَتَّى قَالَ: وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ)). قَالَ: فَجَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ بِبَصْرَةٍ كَادَتْ كَفُهُ تَعْجُرُ عَنْهَا، بَلَّ قَدْ عَجَزَتْ، قَالَ: ثُمَّ تَتَابَعَ النَّاسُ، حَتَّى رَأَيْتُ كَوْمِينَ مِنْ طَعَامٍ وَثِيَابٍ، حَتَّى رَأَيْتُ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) يَتَهَلَّلُ كَأَنَّهُ مَذْهَبَةٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْءٌ. وَمَنْ سَنَّ [فِي الْإِسْلَامِ] سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا، وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ)).

(جریری کوپی عبدالله) (رضی الله عنه) دهلی: نیمه لهسه رته تای پوزدا له خزمهت پیغه مبهری خوادا بووین، خه لکیکی پیپه تی و رهش و پروت هاتن عهباکانیان کون کردبوو سهریان لی دهرهینا بوو، شمشیر به دهستیش بوون، زوربه یان به لکو هه موویان له تیره ی (مضر) بوون، کاتی پیغه مبهر (رضی الله عنه) بینینی نه وهنده رهش و ره جانن دلگرانی له پوخساری پیروزیدا به دی دهکرا، نه وسا چووو ژوو ره وه و هاته وه دهره وه، به بیلالی فهرموو: که بانگ بدات و قامهت بکات، نینجا نویژی کردو پاشان و تاریکی پیشکesh کردو فهرموی: ((نه ی خه لکیینه له پهروه ردگارتان بترسن که نیوه ی له تاکه که سیك به دی هیناوه، له ویش هاوسه ره که ی دروست کردوه، له وانیشه وه پیواوان و ژنانیکی زوری به دی هیناوه، جاله و خوییه بترسن که سویندی پی ده خون و له و داوای پیویستیه کانتان بکن، ههروه ها په یوهندی خزمایه تیش بیارینن و مافی خزمان پی شیل مهکن، چونکه به راستی خوا چاودیره به سه رتانه وه (النساء ۱/))، ههروه ها نه و نایاته ی سوره تی (الحشر) یشی خوینده وه که ده فهرمویت: ((

ئەى ئەو كەسانەى باوەرتان هیناوه له‌خوا بترسن و هەر كەس باسەرنج بدات و بپروانیت چى دەستپیشكەرى كردووہ بۆ سەبەینى... ﴿الحشر ۱۸ دەبا هەر كەس خیر بكات له‌دینارەكەى، له‌دره‌مه‌كەى، له‌پۆشاكەكەى، له‌گەنمەكەى له‌خورماكەى، هەتا فەرموى بالەتە خورمايەكیش بیئت)). پیاویكى (انصارى) هات یەك كیسە دراوى هینا خەریك بوو دەستی نەیدەگرت بەلكو نەیشى گرت، ئینجا خەلكى بەشویڤن یەكدا هاتن، هەتا دوو كۆمەلى گەورە خۆراك و پۆشاكم بینى، هەروەها بینیم پوخسارى پیغەمبەرى خوا (ﷺ) گەشایەوه، دەتووت بەئالتوون نەخشینراوه... فەرموى: ((ئەوهى له‌ئیسلامدا سوننەت و كارىكى چاك دابهینیت ئەوه پاداشتى خۆى و هەموو ئەوانەى كەشوینى دەكەون و دەیکەن بۆى تۆمار دەكریت بى ئەوهى له‌پاداشتیان كەم بیتهوه، ئەوه‌ش كەشتىكى ناباش دادهینیت، ئەوه خۆى گوناھبار دەبیئت و گوناھى هەموو ئەوانەشى لەسەر كەلكە دەبیئت كەدواى خۆى دین و پەیرەوى دەكەن، بى ئەوهى له‌گوناھیان كەم بیتهوه)).

(۲۷) خیر به‌هه‌ژارو ریبوار

۵۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((بَيْنَا رَجُلٌ بِفَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ، فَسَمِعَ صَوْتًا فِي سَحَابَةٍ: اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ، فَتَنَحَّى ذَلِكَ السَّحَابُ فَأَفْرَغَ مَاءَهُ فِي حَرَّةٍ، فَإِذَا شُرْجَةٌ مِنْ تِلْكَ الشَّرَاجِ قَدْ اسْتَوْعَبَتْ ذَلِكَ الْمَاءَ كُلَّهُ، فَتَتَبَعَ الْمَاءَ، فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي حَدِيقَتِهِ يُحَوِّلُ الْمَاءَ بِمَسْحَاتِهِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا اسْمُكَ؟ قَالَ: فُلَانٌ، لِلِاسْمِ الَّذِي سَمِعَ فِي السَّحَابَةِ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ لِمَ تَسْأَلُنِي عَنِ اسْمِي؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ صَوْتًا فِي السَّحَابِ الَّذِي هَذَا مَاؤُهُ يَقُولُ: اسْقِ حَدِيقَةَ فُلَانٍ، لِاسْمِكَ، فَمَا تَصْنَعُ فِيهَا؟ قَالَ: أَمَا إِذْ قُلْتَ هَذَا: فَإِنِّي أَنْظَرُ إِلَى مَا يَخْرُجُ مِنْهَا فَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِهِ، وَأَكُلُ أَنَا وَعِيَالِي ثُلُثًا، وَأَرُدُّ فِيهَا ثُلُثَهُ)). وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَأَجْعَلُ ثُلُثَهُ فِي الْمَسَاكِينِ وَالسَّائِلِينَ وَأَبْنِ السَّبِيلِ)).

(أبو هريره) (رضي الله عنه) دەلى: پیغەمبەر (ﷺ) فەرمویەتى: ((له‌کاتی‌کدا کابرایه‌ک له‌دهشتی‌کدا وه‌دهرکەوت، گوینی له‌دهنگی‌ک بوو به‌هه‌وری‌کی ده‌وت، برۆ باخچه‌ی فلان ئاو بده!! هه‌وره‌كەش لايداو هه‌موو ئاوه‌كەى كرد به‌سه‌ر زه‌وییه‌كی به‌رده‌لانی ره‌شدا، سه‌یری كرد ئاودری‌ك له‌و ئاودرانه هه‌موو ئاوه‌كەى گرتە‌خۆ، كه‌به‌شوینیدا پۆیش‌ت، بینى کابرایه‌ك به‌پیوه وه‌ستاوه له‌باخچه‌كه‌یداو

به‌بیله‌که‌ی ئاودییری ده‌کات، پینی وت: ئه‌ی به‌نده‌ی خوا ناوت چ‌ی‌یه؟ کابرا ووتی: فلان، هه‌ر ئه‌و ناوه‌ بوو که‌له‌ هه‌وره‌که‌وه‌ بیستی، ئه‌ویش پینی وت: ئه‌ی به‌نده‌ی خوا تو‌ بو‌ له‌ ناوی من ده‌پرسی؟ کابرا وتی: له‌راستیدا گویم له‌ده‌نگیکه‌وه‌ بوو له‌و هه‌وره‌وه‌ ده‌هات که‌ئه‌مه‌ ئاوه‌که‌یه‌تی ده‌یوت: باخچه‌ی فلانه‌که‌س ئاو بده، ناوی تو‌ی هینا، باشه‌ ئه‌وه‌ تو‌ چی له‌ (به‌روبومی) باخچه‌که‌ت ده‌که‌یت؟ باخه‌وانه‌که‌ وتی: جا ماده‌م تو‌ وا ده‌لئیت، ئه‌وه‌ من چاوه‌پینی به‌روبومه‌که‌ی ده‌که‌م، سینه‌کی لی‌ده‌به‌خشم، سینه‌کی مال و مندالم ده‌یخوون، سینه‌کی‌شی دیل‌مه‌وه‌ بو‌ بینه‌ تو‌وبنه‌کار)) له‌پروایه‌تیکی تردا.. ((سینه‌کی بو‌ هه‌ژاران و داواکاران و پئیواران داده‌نیم)).

(۲۸) خوپاراستن له‌ ئاگری دۆزه‌خ

۵۲۷- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (رضي الله عنه) قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) النَّارَ، فَأَعْرَضَ وَأَشَاحَ، ثُمَّ قَالَ: ((اتَّقُوا النَّارَ)). ثُمَّ أَعْرَضَ وَأَشَاحَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ كَأَنَّمَا يَنْظُرُ إِلَيْهَا ثُمَّ قَالَ اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ. [بخاري/ الزكاة/ ۱۳۴۷]

(عدی کوری حاتم) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی ئاگری دۆزه‌خی ده‌کرد، لای ده‌کرده‌وه‌و پووی وهرده‌گیرا، پاشان فهرموی: خو‌تان له‌ئاگری دۆزه‌خ پپاریزن، دیسانه‌وه‌ لای ده‌کرده‌وه‌و پووی وهرده‌گیرا به‌شیوه‌یه‌ک واما‌ن ده‌زان‌ی که‌له‌به‌رچاویه‌تی و ته‌ماشای ده‌کات، پاشان فهرموی: خو‌تان له‌ئاگر پپاریزن نه‌گه‌ر به‌له‌ته‌ خورمایه‌کیش بووه، ئه‌وه‌ش که‌نی‌یه‌تی به‌گوفتاریکی جوان.

(۲۹) هاندان بو‌ خیر له‌ شتی به‌ خشرادا

۵۲۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) -يَبْلُغُ بِهِ [إِلَى انبِي (ﷺ)]-: ((أَلَا رَجُلٌ يَمْنَحُ أَهْلَ بَيْتِ نَاقَةَ، تَعْدُو بِعُصٍّ وَتُرُوحُ بِعُصٍّ، إِنْ أَجْرَهَا لَعَظِيمٌ)). [بخاري/ الهبة/ ۲۴۸۶]

(ابو هریره) ده‌یگه‌یه‌نیت‌ه‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ((ئای بو‌ که‌سی‌ک و شتریک به‌ئه‌مانه‌ت بدا به‌مالیک به‌یانیان دۆلکه‌یه‌کی گه‌وره‌ شیریان بداتی و ئیوارانیش دۆلکه‌یه‌ک به‌راستی پاداشتی زۆر گه‌وره‌یه)).

(۳۰) شاردنه‌وه‌ی خیر

۵۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَشَابٌّ نَشَأَ بِعِبَادَةِ اللَّهِ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي

الْمَسَاجِدِ، وَرَجُلَانِ تَحَابًا فِي اللَّهِ، اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ، فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا، حَتَّىٰ لَا تَعْلَمَ يَمِينُهُ مَا تُنْفِقُ شِمَالُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ)).

[بخاری/ الجماعة و الإمامة / ۶۲۹۴]

(ابوهریره) (رضی) ده‌لی: پیغمبهر (ﷺ) فەرمویەتی: ((حهوت جور کەس هەن کە خوا دەیانخاتە ژێر سایە و سێبەری خۆیەو لەو پۆژەدا کەھیچ سایە و سێبەریک نەبێت جگە لەسایە و سێبەری ئەو زاتە: پێشەوایەکی دادپەرور، لاویکە کە لەسەر خواپەرستی گەورە بویت، کە سێکە کە دەلی پەیووەستی مزگەوت بیت، دوو کەس کە لەبەر خوا یەکتریان خوش بویت و لەسەر ئەو بنچینەبە بەیەک گەیشتین، دوای دور کەوتنەو و جیا بونەو و شیان لەیەکتەر خوشەو یەستیان بەردەوام بیت، کە سێکە کە ئاوفرەتییکی جوان و ناودار بانگی بکات، ئەویش بلیت: بەراستی من لەخوا دەترسم، کە سێکە کە خێر دەکات و دەیشاریتەو، هەتا دەستی راستی نازانیت دەستی چەپی چی بەخشێو، کە سێکە بەتەنهایی یادی خوا بکات و چاوەکانی ئەسرنیان ئی بباریت)).

(۳۱) خیری گەورە

۵۳۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَكْظَمُ؟ فَقَالَ: ((أَنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَاحِبُ شَحِيحٍ، تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَأْمَلُ الْغِنَى، وَلَا تُمَهِّلَ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَتِ الْخُلُقُومَ قُلْتَ: لِفُلَانٍ كَذَا، وَلِفُلَانٍ كَذَا، أَلَا وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ)).

(ابوهریره) (رضی) ده‌لی: پیاویک هات بو خزمەتی پیغمبهر (ﷺ) وتی: ئەو پیغمبەری خوا (ﷺ): کام خێر پاداشتی گەورە و زۆرە؟ فەرموی: ((ئەوێبە کە خێر بکەیت لەکاتی کە لەسەر ساغ بیت و ماله‌کەت خوش بویت و رزد بیت، بترسی لەهەژاری و بەھیوای دەولەمەندی بیت، نەک ئەو خێرەکی کە دوای دەخەیت هەتا گیان دەگاتە گەروو ئەو سا بلیت: ئەو بو فلان و ئەو بو فیسار، ئاگادار بە، ئەو ماله هەر بو فلان و فیسار دەبیت)) [واتە لە دەست تو دەرچوو].

(۳۲) خیر له مالی جه لال

۵۳۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا يَتَصَدَّقُ أَحَدٌ بِتَمَرَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ إِلَّا أَخَذَهَا اللَّهُ بِيَمِينِهِ، فَيُرِيهَا كَمَا يُرِيكُمْ قُلُوبَهُ أَوْ قُلُوبَهُ، حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ أَوْ أَعْظَمَ)). [بخاری/ الزکاة/ ۱۳۴۴]

(ابو هریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) فرمویهتی: ((هر كه سيك دهنگه خورمايهك كه به چه لالی په دای کردوه بیكات به خیر، خوا به دهستی راستی قودره تی لئی وهرده گریت و نهش و نمای پی دهکات، هر وهك چوڼ كه سيك له نیوه، جوانوه كه ی یان به چكه حوشتره كه ی په روه دهکات، هه تا وای لی دیت وهكو کیویکی لی دهکات یان مهزتریش)).

۵۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ (ﷻ) طَيِّبٌ، لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ [المؤمنون: ۵۱]. وَقَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ [البقرة: ۱۷۲]. ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبَّ يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغَدِي بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابَ لِذَلِكَ)).

(ابو هریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) فرمویهتی: ((نهی خه لکینه، به راستی په روه دگاری پایه بلند چاک و پاک و بی گهرده، شتی چاک و پاک و بی گهرده نه بیت لای نهو په سهند نییه، نهو زاته هه مان نهو فرمانه ی که داویه تی به پیغهمبهران، هه مان نهو فرمانه شی داوه به ئیمانداران: [نهی پیغهمبهران، له رزق و پوزیه چاکه کان بخوڼ، کارو کرده وهی چاکیش نه انجام بدن، به راستی من زانام بهو کارو کرده وانه ی که ده یکه ن]. هر وهها فرمویه تی: [نهی نهو که سانه ی که باوه پرتان هیناوه لهو رزق و پوزیه چاکانه بخوڼ که پیمان به خشیون]. ئینجا باسی نهو پی او وهی کرد که ((سه فیری تولانی دهکات، قرژ بژو تو زوی، دهسته کانی به زده کاته وه بو ئاسمان و [ده لیت] په روه دگارا، په روه دگارا، له کاتی کدا خو راکي حرامه، خوار د نه وهی حرامه، پو شاکي حرامه، به حهرام گه وره بو وه، ئیتر چوڼ نزای گیرایه؟)).

(۳۳) به‌کهم زانینی خیری کهم!

۵۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يَقُولُ: ((يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ، لَا تَحْقِرَنَّ جَارَةَ لَجَارَتِهَا، وَلَوْ فَرَسِنَ شَاةً)). [بخاری/ الہبة/ ۲۴۲۷]

(ابو ہریرہ) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغہمبہر (رضی اللہ عنہ) فرمویہ تی: ((ئہی ئافرہ تہ موسلمانہ کان، باھیچ دراوسی بیک خیری ئافرہ تہ دراوسی کہی بہ کہم نہ زانیت، با ئو خیرہ بہ ئہ ندادہی ئیسقانی بالہ مہر نکیش بیت)).

(۳۴) ئہوانہی رخنہ لہ بہ خششی ئیمانداران دہگرن

۵۳۴- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: أُمِرْنَا بِالصَّدَقَةِ، قَالَ: كُنَّا نُحَامِلُ، قَالَ: فَتَصَدَّقَ أَبُو عَقِيلٍ بِنِصْفِ صَاعٍ. قَالَ: وَجَاءَ إِنْسَانٌ بِشَيْءٍ أَكْثَرَ مِنْهُ، فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ صَدَقَةِ هَذَا، وَمَا فَعَلَ هَذَا الْآخِرُ إِلَّا رِيَاءً، فَتَزَلَّتْ: ﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ﴾ [التوبة: ۷۹]. [بخاری/ الزکاة/ ۱۳۴۹]

(ابو مسعود) (رضی اللہ عنہ) دہلی: فرمانمان پیدرا کہ خیر بکہین، ئیمہش کولبہریمان دہکرد [بو ئو ئوہی خیری لی بکہین] (ابو عقیل) نیو مہن خوراکی ہینا، کہ سیکی تر نہ ختیک لہو زیاتری ہینا، دوپوہ کان وتیان: خوا پیویستی بہ خیری ئہمہ نہ بوو، ئوہی تریش بو ریابازی ہینای!! ئیتر ئہم ئایہ تہ دابہزی: ﴿ئہوانہی لؤمہی خیرخوارو خیر بہ خشہ کان دہکن لہ خیرو بہ خشہ کہ یاندا، ہہروہا لؤمہی ئہوانہش دہکن کہ تہنہا دہتوانن بہ خوماندوکردن بہ ئہرکی سہرشانی خویان ہہستن، ئہوانہ خوا سزایان دہدا...﴾

(۳۵) خیرو کردہوہی چاک

۵۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ أَنْفَقَ زَوْجِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ نُودِيَ فِي الْجَنَّةِ. يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا خَيْرٌ، فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرِّيَانِ)).

قال أبو بكر الصديق (رضی اللہ عنہ): ما على أحدٍ يدعى من تلك الأبواب من ضرورة، فهل يدعى أحدٌ من تلك الأبواب كلها؟ قال رسول الله (ﷺ): ((نعم، وأرجو أن تكون منهم)). [بخاری/ الصوم/ ۱۷۹۸]

(ابو هریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغهمبهر (رضی الله عنه) فرمویه‌تی: ((ئوه‌ی دوو جور چاکه‌ی هه‌بیته‌ی له‌پیناوی خوادا، له‌به‌ه‌شته‌وه بانگی لی ده‌کریت: ئه‌ی به‌نده‌ی خوا، وهره لی‌روهه بچو به‌ه‌شته‌وه چاکتره، جا ئه‌وه‌ی نوێژ خوینیکی چاک بویت له‌ده‌روازه‌ی نوێژوهه بانگی لی ده‌کریت، ئه‌وه‌ی مواهیدو تیکۆشه‌ر بویت له‌ده‌روازه‌ی جیهادو تیکۆشانه‌وه بانگی لی ده‌کریت، ئه‌وه‌ی خیرخوازو خیربه‌خش بویت، له‌ده‌روازه‌ی خیرو به‌خشینه‌وه بانگی لی ده‌کریت، ئه‌وه‌ی پوژووی زور بویت له‌ده‌روازه‌ی (الریان)وهه بانگی لی ده‌کریت)). (ابوبکر الصدیق) (رضی الله عنه) وتی: به‌راستی ئه‌وه‌ی له‌هه‌موو ئه‌وه‌ی ده‌روانه‌وه بانگی لی بکریت، ئه‌وه هه‌یج زیانیک پووی تی ناکات و [به‌خته‌وه‌ره]، ئاخو که‌سیک هه‌بیته له‌هه‌موو ئه‌وه‌ی ده‌روانه‌وه بانگی لی بکریت؟ پیغهمبهر (رضی الله عنه) فرموی: ((به‌لی، من ئومیده‌وارم که‌تو له‌وانه بیت)).

۵۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ صَائِمًا)). قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضی الله عنه): أَنَا، قَالَ: ((فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ جَنَازَةً)). قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضی الله عنه): أَنَا، قَالَ: ((فَمَنْ أَطْعَمَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَسْكِينًا)). قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضی الله عنه): أَنَا، قَالَ: ((فَمَنْ عَادَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَرِيضًا)). قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضی الله عنه): أَنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((مَا اجْتَمَعْنَ فِي أَمْرِي إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ)).

(ابو هریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغهمبهر (رضی الله عنه) فرمویه‌تی: ((کی له‌ئیهه ئه‌مپو به‌پوژوهه؟)) ابوبکر: وتی: من، فرموی: ((ئه‌ی کی له‌ئیهه ئه‌مپو شوینی جه‌نازه‌یه‌که‌وه‌توهه؟)) ابوبکر: وتی: من، فرموی: ((کی له‌ئیهه ئه‌مپو خواردنی هه‌ژاری‌داوهه؟)) ئه‌بو به‌کر فرموی: من، فرموی: ((کی له‌ئیهه ئه‌مپو سه‌ردانی نه‌خۆشیکی کردوهه؟)) ابوبکر: وتی: من، ئینجا پیغهمبهر (رضی الله عنه) فرموی: ئه‌م ﴿کرده‌وه چاکانه﴾ له‌هر که‌سیکدا کو بیته‌وه ده‌چیته به‌ه‌شته‌وه.

(۳۶) هه‌موو چاکه‌یه‌که‌ خیره

۵۳۷- عَنْ حُدَيْفَةَ (رضی الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (رضی الله عنه) قَالَ: ((كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ)).

(حذیفه) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغهمبهر (رضی الله عنه) فرموی: ((هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کی چاک

خیره)).

(۳۷) ته سبجات ولا إله إلا الله

۵۳۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأَجُورِ، يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَّصِدُّونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: ((أَوْ لَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ؟ إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَفِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ)). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيَاتِي أَحَدُنَا شَهْوَتُهُ، وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: ((أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ، أَكَانَ عَلَيْهِ فِيهَا وِزْرٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ)).

(ابو ذر) (رضی اللہ عنہ) دهگیریتسه وه كهه نديك له هاواه لانى پیغه مبهر (رضی اللہ عنہ) به پیغه مبهريان وت: نهى پیغه مبهرى خوا (رضی اللہ عنہ) دهوله مهنده كان هرچى پاداشت ههيه بردويانه بو خويان، وهكو نيمه نويز دهكن، وهكو نيمه پوزوو دهگرن، ههندي له پاره كانيشيان دهكن به خير. پیغه مبهر (رضی اللہ عنہ) فهرمى: ((باشه مهگر خواى گهوره شتى به نيوه نه به خشيوه تا بيكن به خير؟ دلنيا بن كه هه موو (سبحان الله) وتنيك خيريكه، هه موو (الله اكبر) يك خيريكه، هه موو (الحمد لله) يهك خيريكه، هه موو (لا إله إلا الله) يهك خيريكه، فهرمان به چاكه خير، قه دهغه له خراپه خير، جوتبون له گهل هاوسردا خير))

وتيان نهى پیغه مبهرى خوا (رضی اللہ عنہ) نايا كه سيك له نيمه نارمزوى خوى تير بكات پاداشتى ههيه؟ فهرمى: ((باشه نه گهر نهو نارمزوهى له حهرامدا دانيت، نايا گوناھى ناگات؟ ههر ناوايش نه گهر به حه لآلى نه نجامى بدات پاداشتى ههيه)).

(۳۸) خير کردن بو جومگه كان

۵۳۹- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ((إِنَّهُ خُلِقَ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْ بَنِي آدَمَ عَلَى سِتِّينَ وَثَلَاثَ مِائَةِ مَفْصِلٍ، فَمَنْ كَبَّرَ اللَّهَ، وَحَمَدَ اللَّهَ، وَهَلَّلَ اللَّهَ، وَسَبَّحَ اللَّهَ، وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ، وَعَزَلَ حَجْرًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ، أَوْ شَوْكَةً أَوْ عَظْمًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ، وَأَمَرَ بِمَعْرُوفٍ، أَوْ نَهَى عَنِ مُنْكَرٍ، عَدَدَ تِلْكَ السِّتِّينَ وَالثَّلَاثَ مِائَةَ السَّلَامَى، فَإِنَّهُ يَمْشِي يَوْمَئِذٍ وَقَدْ زُحِرَ نَفْسُهُ عَنِ النَّارِ)). قَالَ أَبُو تَوْبَةَ: وَرُبَّمَا قَالَ: ((يُمْسِي)).

(عائشة) (رضی اللہ عنہا) دہلی: پیغمبہر (ﷺ) فرمویہ تی: ((ئادہمیزاد له ۳۶۰ جو مگہ پیکھاتووه، ہمرکس، اللہ اکبر والحمد لله و لا إله إلا الله و سبحان الله و استغفر الله بکات .. یاخود بہر دیک، یان دپرکک یان ئیشیک له سہر پری خہلکی لا ببات، فرمان بہچاکہ بکات، یان قہدہغہی خراپہ بکات، بہقہدہر ئہو ۳۶۰ جو مگانہ، ئہوہ ئہو پوژہ خوئی له ناگری دوزخ لاداوہ)).

(۳۹) خیر بہ ناشایستہ ..!!

۵۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((قَالَ رَجُلٌ: لَأَتَصَدَّقَنَّ اللَّيْلَةَ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ زَانِيَةٍ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تُصَدِّقُ اللَّيْلَةَ عَلَى زَانِيَةٍ قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى زَانِيَةٍ؟ لَأَتَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَةٍ فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ غَنِيِّ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تُصَدِّقُ عَلَى غَنِيٍّ. قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، عَلَى غَنِيٍّ؟ لَأَتَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ، فَوَضَعَهَا فِي يَدِ سَارِقٍ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تُصَدِّقُ عَلَى سَارِقٍ. فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ: عَلَى زَانِيَةٍ وَعَلَى غَنِيٍّ وَعَلَى سَارِقٍ؟ فَأَتِي فَقِيلَ لَهُ: أَمَا صَدَقْتِكَ فَقَدْ قَبِلْتُ، أَمَا الزَّانِيَةُ فَلَعَلَّهَا تَسْتَعْفُ بِهَا عَنْ زَنَاهَا، وَلَعَلَّ الْغَنِيَّ يَغْتَبِرُ فَيُنْفِقُ مِمَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ، وَلَعَلَّ السَّارِقَ يَسْتَعْفُ بِهَا عَنْ سَرَقَتِهِ)). [بخاری/ الزکاة/ ۱۳۵۵]

(ابو ہریرہ) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغمبہر (ﷺ) فرموی: ((پیاویک ووتی: ئہ مشہو دہبی خیری بکہم، چوہ دہرہوہو خیرہکہی نایہ دہستی ئافرہ تیکی داوین پیسہوہ، بہیانی خہلک دہیانوت: ئہ مشہو خیر بہ ئافرہ تیکی داوین پیس کراوہ، کابرا وتی: خوایہ سوپاس بو تو [ئاخو بوچی] من خیرہکہم بہ داوین پیس داوہ؟! پاشان وتی: دہبی خیریکی تر بکہم، چوہ دہرہوہو خیرہکہی نایہ مستی دہولہ مہندیکہوہ، بہیانی خہلک وتیان: خیر بہ دہولہ مہندیک کراوہ!! .. کابرا وتی: خوایہ سوپاس بو تو، ئہ مشہو دہولہ مہند بوو؟! .. کہواتہ دہبی خیریکی تر بکہم، چوہ دہرہوہو خیرہکہی نایہ مستی دزیک، خہلکی وتیان: خیر بہ دز کراوہ!! کابرا وتی: خوایہ سوپاس بو تو له سہر ئہوہ کہ وایلیہات خیر بہ دامین پیسیک و دہولہ مہندو دزیک بکہم!! ئینجا له خہوا پیی وترا: خیرہکانت ہموویان جی خوئی گرتوہوہو و مرگراوہ، ئافرہتہ داوین پیسہکہ لووانہیہ بہو خیرہ دہست له داوین پیسی ہلبگریت، دہولہ مہندہک ش لووانہیہ

سودی لی وهرگریت و هاندریک بیت بوی تائهویش لهوهی کهخوا پیی بهخشیوه ببهخشیت، دزهکش لهوانهیه بهو خیرهی تو واز لهدزی بهینیت)).

(۴۰) خیرخوازو دست نوقاو

۵۴۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُتَّصِدِّقِ مَثَلُ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُنَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ: إِذَا هَمَّ الْمُتَّصِدِّقُ بِصَدَقَةٍ اتَّسَعَتْ عَلَيْهِ حَتَّى تُعْفَى آثَرُهُ، وَإِذَا هَمَّ الْبَخِيلُ بِصَدَقَةٍ تَقَلَّصَتْ عَلَيْهِ وَأَنْضَمَّتْ يَدَاهُ إِلَى تَرَاقِيهِ، وَأَنْقَبَضَتْ كُلُّ حَلَقَةٍ إِلَى صَاحِبَتِهَا)). قَالَ: فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: ((فِيجْهَدُ أَنْ يُوسِعَهَا فَلَا يَسْتَطِيعُ)). [بخاری/ الزكاة/ ۱۳۷۵]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغهمبهر (رضي الله عنه) فرمویهتی: ((نمونهی دست نوقاوو خیرخواز وهك دووكهس وایه کههر یهکهیان نهلقهیهکی ناسن دهورهی دابیت، کاتی کهخیرخوازکه دهیهویت خیریک بکات نهلقهکه بوی فراوان دهییت و شوین پیکانی [گوناههکانی] دهسپرتهوه، کاتیکیش دست نوقاوهکه دهیهویت خیریک بکات نهلقهکهی دیتهوهیهک و دهستهکانی بهرز دهکاتهوه تاگهردنی، نهلقهکانی ههموو دینهوه یهک)) جاگویم لی بوو پیغهمبهر (رضي الله عنه) دهیفرموو: ((زور ههول دهدات کهفراوانی بکات بهلام ناتوانیت)). مهبهست نهوهیهکه رهزیل دهستی ناچیته مال و سامانی بو خیرکردن.

(۴۱) بهخشین و دست گرتتهوه

۵۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ، فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا، وَيَقُولُ الْآخَرُ: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلْفًا)). [بخاری/ الزكاة/ ۱۳۷۴]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغهمبهر (رضي الله عنه) فرمویهتی: ((هر پوزنیک دادیت لهسر بهندهکان دوو فریشته دادهبزن و یهکیکیان دهلیت: خواجه نهوهی خیر دهکات بوی پرپکهروه، نهوی تریان دهلیت: خواجه نهوهی دست تهنگمو خیر ناکات [سامانهکهی] لهناو ببه)).

(۴۲) خهزندهداری دهستیاک

۵۴۳- عَنْ أَبِي مُوسَى [الأشعري] (رضي الله عنه) [عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((إِنَّ الْخَازِنَ الْمُسْلِمَ الْأَمِينِ، الَّذِي يُنْفِدُ - وَرُبَّمَا قَالَ: يُعْطِي - مَا أُمِرَ بِهِ، فَيُعْطِيهِ كَامِلًا مُؤَفَّرًا

طَيِّبَةً بِهٖ نَفْسُهُ، فَيَدْفَعُهُ إِلَى الَّذِي أَمَرَ لَهُ بِهِ، أَحَدُ الْمُتَّصِدِّقَيْنِ)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۳۷۱]

(ابو موسی الأشعري) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغمبهر (رضی اللہ عنہ) فہرمویہ‌تی: ((به‌راستی خہ‌زنہ‌داری موسلمان‌ی ده‌ستپاک کہ [فہرمان] جی‌به‌جی ده‌کات و به‌ته‌واوی پی‌ی خو‌شنووده‌و ده‌یدات به‌و کہ‌سه‌ی کہ‌فہرمان‌ی پی‌دراوه، به‌یه‌کیک له‌خیرخوازن ده‌دریته‌ قہ‌لہم)).

(۴۳) بیه‌خشه‌و ده‌ست مه‌گره‌وه و کوی مه‌که‌ره‌وه

۵۴۴- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ (رضی اللہ عنہ): أَنَّهَا جَاءَتْ النَّبِيَّ (رضی اللہ عنہ) فَقَالَتْ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، لَيْسَ [لِي] شَيْءٌ إِلَّا مَا أَدْخَلَ عَلَيَّ الرَّبِيُّرُ، فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ أَنْ أَرْضِخَ مِمَّا يُدْخَلُ عَلَيَّ؟ فَقَالَ: ((أَرْضِخِي مَا اسْتَطَعْتِ، وَلَا تُوعِي فِئْوَعِي اللَّهُ عَلَيْكَ)). [بخاري/ الهبة/ ۲۴۵۰]

(اسماء کچی ابوبکر الصديق) (رضی اللہ عنہ) هات بو خزمه‌تی پیغمبهر (رضی اللہ عنہ) وتی: نه‌ی پیغمبهری خوا: من هیچم ن‌یبه‌ جگه‌ له‌وه‌ی که (زبیر) په‌یدای ده‌کات، نایا گوناهم ده‌گات که‌هه‌ندی له‌وه‌ بیه‌خشم که‌ده‌هینریت بوم؟ فہرموی: چه‌نده‌ ده‌توانی بیه‌خشه، ده‌ست مه‌گره‌وه با خوا ده‌ستت لی نه‌گریت‌ه‌وه)).

(۴۴) نه‌گه‌رژن له‌مالی می‌ردی بیه‌خشیت

۵۴۵- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ): ((إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا، غَيْرَ مُفْسِدَةٍ، كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أَنْفَقَتْ، وَلِرِوَجِهَا أَجْرُهُ بِمَا كَسَبَتْ، وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذَلِكَ، لَا يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرَ بَعْضٍ شَيْئًا)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۳۵۹]

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) ده‌لی: پیغمبهر (رضی اللہ عنہ) فہرمویہ‌تی: ((نه‌گه‌رژن له‌خو‌راکی مال‌ه‌که‌ی بیه‌خشیت و زیاده‌ره‌وی نه‌کات، نه‌وه‌ پاداشتی نه‌و به‌خشینه‌ی ده‌ست ده‌که‌ویت، می‌رده‌که‌شی پاداشتی په‌یدا‌کردنه‌که‌ی، خہ‌زنہ‌داریش به‌ه‌مان شیوه، که‌سیان له‌پاداشتی که‌سیان که‌م ناکه‌نه‌وه)).

(۴۵) مال به‌خشینی به‌نده

۵۴۶- عَنْ عُمَيْرِ مَوْلَى أَبِي لَحْمٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: أَمَرَنِي مَوْلَايَ أَنْ أُقَدِّدَ لَحْمًا، فَجَاءَنِي مِسْكِينٌ، فَأَطَعَمْتُهُ مِنْهُ، فَعَلِمَ بِذَلِكَ مَوْلَايَ فَضَرَبَنِي، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَدَعَاهُ فَقَالَ: ((لِمَ ضَرَبْتَهُ)). فَقَالَ: يُعْطِي طَعَامِي بِغَيْرِ أَنْ أَمُرَهُ، فَقَالَ: ((الْأَجْرُ بَيْنَكُمَا)).

(عمیر) کارگوزاری (آبی اللحم) (ﷺ) ده‌لی: ئاغام داوای لی‌کردم که‌گۆشتی بۆ وشک بکه‌مه‌وه، هه‌ژاریک هات بۆ لام، منیش هه‌ندیکم به‌ش دا، ئاغام پیی زانیم و لیی‌دام، منیش چووم بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبهر (ﷺ) باسم بۆ کرد، ئه‌ویش بانگی کردو فه‌رمووی: ((ئه‌وه بۆ لیت داوه)) [ئاغام] وتی: بی‌ئه‌وه‌ی من فه‌رمانی پی‌بده‌م له‌خۆراکه‌که‌م ده‌به‌خشیت: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((پاداشته‌که‌ی واله‌نیوان هه‌ردوکتاندا)).

۵۴۷- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): ((لَا تَصُمُ الْمَرْأَةُ وَبَعْلُهَا شَاهِدًا إِلَّا بِإِذْنِهِ، وَلَا تَأْذَنُ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ، وَمَا أَنْفَقَتْ مِنْ كَسْبِهِ مِنْ غَيْرِ أَمْرِهِ فَإِنَّ نِصْفَ أَجْرِهِ لَهُ)). [بخاري/ النكاح/ ۴۸۹۹]

(ابو هریره) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ژن نابیت به‌پۆژوو بیت [مه‌به‌ست پۆژووی سوننه‌ته] له‌کاتیکدا می‌رده‌که‌ی له‌ماله‌ مه‌گه‌ر به‌ره‌زامه‌ندی ئه‌و، مۆله‌تی که‌سیش نابی‌ بدات [بیته‌ماله‌که‌ی] ئه‌گه‌ر ره‌زامه‌ندی ئه‌وی له‌سه‌ر نه‌بیت، هه‌رچی‌ه‌کیش ده‌به‌خشیت به‌بی‌ فه‌رمان و ره‌زامه‌ندی ئه‌و، ئه‌وه‌ نیوه‌ی پاداشته‌که‌ی بۆ ئه‌وه)) (واته بۆ می‌رده‌که‌یه‌تی).

(۴۶) پاکیتی و خوگری

۵۴۸- عن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه): أَنَّ نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَأَعْطَاهُمْ، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ، حَتَّى إِذَا نَفَدَ مَا عِنْدَهُ قَالَ: ((مَا يَكُنْ عِنْدِي مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ أَدْخِرَهُ عَنْكُمْ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعْفِقْهُ اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ، وَمَنْ يَصْبِرْ يُصْبِرْهُ اللَّهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ مِنْ عَطَاءٍ خَيْرَ وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۰۰]

(ابو سعید الخدری) (ﷺ) ده‌گیریته‌وه: که‌سانیک له (انصار) داوای (پاره‌و شتیان کرد) له پیغه‌مبهر (ﷺ) ئه‌ویش [هه‌ندیکی] دانی، پاشان داوای تریان کرد، هه‌ربه‌ش‌ی‌دان، هه‌تا هیچی لا نه‌ما، ئه‌وسا فه‌رمووی: ((هه‌رچی‌ خیرو بی‌ریکم لابی‌ له‌نیوه‌ی ناگرمه‌وه، هه‌رکه‌سیش پاک و [نه‌فس به‌رز] بیت، خوای گه‌وره‌ ده‌وله‌مه‌ندی ده‌کات، ئه‌وه‌ی بی‌نیازی له‌ خه‌لکی ده‌رخا، خوا ده‌وله‌مه‌ندی ده‌کات، ئه‌وه‌ش خۆی بگریت خوا ئارامی پی‌ ده‌به‌خشیت، به‌هیچ که‌س هیچ به‌خششیک نه‌دراوه که‌له‌خوگری گه‌وره‌ترو خیردارتر بیت)).

(۴۷) به‌شی کهم و قه‌ناعه‌ت

۵۴۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رضی‌الله‌عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) قَالَ: ((قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ وَرَزِقَ كَفَافًا، وَقَنَّعَهُ اللَّهُ بِمَا آتَاهُ)).

(عبداللهی کوپی عمرو کوپی عاص) (رضی‌الله‌عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی‌الله‌عنه) فهرموویه‌تی: ((به‌راستی ئه‌و که‌سه سه‌رفرازه که‌موسلمان بووه و ئه‌وه‌نده‌ی هیه که‌به‌شی ده‌کات، خوایش رازی کردووه به‌و به‌شی که‌پی داوه)).

(۴۸) داوانه‌کردن

۵۵۰- عَنْ مُعَاوِيَةَ (رضی‌الله‌عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): ((لَا تُلْحَفُوا فِي الْمَسْأَلَةِ، فَوَاللَّهِ لَا يَسْأَلُنِي أَحَدٌ مِنْكُمْ شَيْئًا، فَتُخْرِجُ لَهُ مَسْأَلَتَهُ مِنِّي شَيْئًا وَأَنَا لَهُ كَارِهٌ، فَيُبَارِكُ لَهُ فِيهَا أُعْطِيَتْهُ)).

(معاویه) (رضی‌الله‌عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی‌الله‌عنه) فهرموویه‌تی: ((له‌سه‌ر داواکردنی [سامان و پاره] زور مه‌پون، سویند به‌خوا هیچ‌کام له‌ئیوه داوا‌ی شتی‌کم ئی بکات منیش به‌نابه‌دلی بیده‌می، خوا ئه‌و شته‌ی ئی پیروز ناکات که‌پی‌م به‌خشیووه)).

(۴۹) ناپه‌سه‌ندی سوال

۵۵۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضی‌الله‌عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) قَالَ: ((لَا تَزَالُ الْمَسْأَلَةُ بِأَحَدِكُمْ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَلَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُرْعَةٌ لَحْمٍ)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۰۰]

(عبداللهی کوپی عمر) (رضی‌الله‌عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی‌الله‌عنه) فهرموویه‌تی: ((که‌سانی واتان هیه ئه‌وه‌نده سوال ده‌کات و داوا ده‌کات، کاتی به‌خزمت خوی گه‌وره ده‌کات دم و چاوی تو‌زقالی گوشتی پیوه نی‌یه)).

۵۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی‌الله‌عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَقُولُ: “(لَأَنْ يَغْدُوَ أَحَدُكُمْ فَيَخْطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ، فَيَتَصَدَّقَ بِهِ وَيَسْتَعْنِي بِهِ مِنَ النَّاسِ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ رَجُلًا، أَعْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ ذَلِكَ، فَإِنَّ الْيَدَ الْعُلْيَا أَفْضَلُ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۰۱]

(ابو هریره) (رضی‌الله‌عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی‌الله‌عنه) فهرموویه‌تی: ((ئه‌گه‌ر که‌سیکتان به‌یانی زوو بچی‌ت بو داره‌ینان به‌کولی خوی و بی‌کات به‌خیر و خوی دور بگری‌ت له‌داواکردن له‌خه‌لکی چاکتره له‌وه‌ی داوا له‌که‌سیک بکات، یان ده‌یداتی،

یان نایداتی، چونکه به‌راستی دهستی سه‌روهی به‌خشنده چاکتره له‌دهستی خواره‌وهی داواکار، به‌وهش دهست پی‌بکه که به‌خیوکردنی له‌سه‌رته)).

(۵۰) دهستی سه‌روهی چاکتره له‌دهستی خواره‌وه

۵۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((وَهُوَ عَلَى الْمُنْبَرِ، وَهُوَ يَذْكُرُ الصَّدَقَةَ وَالتَّعْفُفَ عَنِ الْمَسْأَلَةِ: ((الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَالْيَدُ الْعُلْيَا الْمُنْفِقَةُ وَالسُّفْلَى السَّائِلَةُ)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۳۶۲]

(عبداللهی کوپی عمر) ده‌لی: پی‌غه‌مبهر (رضي الله عنه) له‌کاتی‌کدا له‌سه‌ر مینبهر بوو، باسی خیر و دووری گرتن له سوا‌ل‌کردنی ده‌کرد و هانی [خه‌لکی] ده‌دابو‌ دوره پهریزی له‌سوا‌ل‌کردن ده‌یفه‌رموو: ((دهستی سه‌روهی چاکتره له‌دهستی خواره‌وه، دهستی سه‌روهی به‌خشنده، دهستی خواره‌وهی داواکار)).

۵۵۴- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ (رضي الله عنه) قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَعْطَانِي، ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ حُلُوةٌ، فَمَنْ أَخَذَهُ بِطَيْبِ نَفْسٍ بُورِكَ لَهُ فِيهِ، وَمَنْ أَخَذَهُ بِإِشْرَافِ نَفْسٍ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ، وَكَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۰۳]

(حکیم کوپی حزام) ده‌لی: داوای [هه‌ندی پارو سامان] له پی‌غه‌مبهر (رضي الله عنه) کرد، ئه‌ویش به‌شی دام، پاشان داوای هه‌ندیکی ترم لی‌کرد، هه‌ر به‌شی‌دام، دواتر داوای هه‌ندیکی ترم لی‌کرد هه‌ر به‌شی دام و فه‌رموی: ((ئه‌م مال و سامانه شیرین و رازاوه‌یه، ئه‌وهی به‌رهمه‌ندی و بی‌داوا‌کردن بیدریتی، به‌ره‌که‌تی بو‌ی تیده‌که‌ویت، ئه‌وهش هه‌ر حزی لی‌بکات و چاوی تیر نه‌بی‌ت، به‌ره‌که‌تی تی‌ناکه‌ویت بو‌ی، وه‌کو ئه‌و که‌سه‌ی لی‌دیت که‌هه‌ر ده‌خوات و تیریش نابیت.. دهستی سه‌روهی چاکتره له‌دهستی خواره‌وه)).

(۵۱) ئه‌و هه‌ژاره‌ی نیه‌تی و داواش ناکات

۵۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَيْسَ الْمَسْكِينُ بِهَذَا الطَّوَّافِ الَّذِي يَطُوفُ عَلَى النَّاسِ، فَتُرَدُّهُ اللَّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ، وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ)). قَالُوا: فَمَا الْمَسْكِينُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((الَّذِي لَا يَجِدُ غَنِيًّا يُعْنِيهِ، وَلَا يُفْطَنُ لَهُ فَيُتَصَدَّقَ عَلَيْهِ، وَلَا يَسْأَلُ النَّاسَ شَيْئًا)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۰۹]

(أبو هريره) ده‌لی: پی‌غه‌مبهر (رضي الله عنه) فه‌رمویه‌تی: ((هه‌ژار ئه‌و که‌سه‌ی نیه‌یه که‌ده‌گه‌ریت به‌ناو خه‌ل‌کداو به‌پارویه‌ک یان دوو پارو، یان خورمایه‌ک و

دوخورما پاز‌ی‌یه)) وتیان ئە‌ی پی‌غه‌مبەر (ﷺ) ئە‌ی هه‌ژار ک‌ی‌یه؟ فه‌رموی: ((ئە‌و ک‌ه‌سه‌یه ک‌ه‌ئە‌وه‌نده‌ی دە‌ست ناک‌ه‌و‌یت بی‌نیاز بی‌ت، خ‌ه‌ل‌ک‌یش نایناسن تا خ‌یری پی‌ ب‌ک‌ن، خ‌و‌یش‌ی دا‌وای هی‌ج له‌خ‌ه‌ل‌کی ناکات)).

(۵۲) دە‌وله‌مه‌ندی به‌شتی زۆ‌ر نی‌یه

۵۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ، وَلَكِنَّ الْغِنَى عَنِ النَّفْسِ)). [بخاري/ الرقاق/ ۶۰۸۱]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پی‌غه‌مبەر (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: ((دە‌وله‌مه‌ندی به‌شتی زۆ‌ر نی‌یه، به‌ل‌کو دە‌وله‌مه‌ندی ئە‌وه‌یه ک‌ه‌دل و ده‌رون دە‌وله‌مه‌ندی)).

(۵۳) ره‌وشی ئاده‌میزاد..

۵۵۷- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((يَهْرَمُ ابْنُ آدَمَ وَتَشَبُّ مِنْهُ اثْنَتَانِ، الْحَرِصُ عَلَى الْمَالِ وَالْحَرِصُ عَلَى الْعُمْرِ)). [بخاري/ الرقاق/ ۶۰۵۸]

(انس ی کوری مالک) (رضي الله عنه) ده‌لی: پی‌غه‌مبەر (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: ((ئاده‌میزاد پ‌یر ده‌بی‌ت، ک‌ه‌چی دوو شت تی‌یدا ه‌ر گ‌ه‌نج‌ه: پ‌ه‌روشی بو‌ مال و سامان، پ‌ه‌روشی ته‌مه‌ن در‌ی‌زی)).

(۵۴) ئە‌گ‌ه‌ر ئاده‌میزاد دوو دۆ‌ل سامانی ه‌ه‌بی‌ت...

۵۵۸- عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ عَنِ أَبِيهِ قَالَ: بَعَثَ أَبُو مُوسَى [الْأَشْعَرِيُّ (رضي الله عنه)] إِلَى قُرَاءِ أَهْلِ الْبَصْرَةِ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ ثَلَاثَ مِائَةِ رَجُلٍ قَدْ قَرَعُوا الْقُرْآنَ، فَقَالَ: أَنْتُمْ خِيَارُ أَهْلِ الْبَصْرَةِ وَقُرَاؤُهُمْ، فَاتْلُوهُ، وَلَا يَطُولَنَّ عَلَيْكُمْ الْأَمَدُ فَتَنْسُوا قُلُوبَكُمْ كَمَا قَسَتْ قُلُوبُ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، وَإِنَّا كُنَّا نَقْرَأُ سُورَةَ كُنَّا نُشَبِّهُهَا فِي الطُّولِ وَالشَّدَّةِ بِـ ﴿بِرَاءَةٍ﴾ فَأَنْسِيئُهَا، غَيْرَ أَنِّي قَدْ حَفِظْتُ مِنْهَا: ((لَوْ كَانَ لابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لَابْتَغَى وَادِيَا ثَالِثًا، وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا الثَّرَابُ)). وَكُنَّا نَقْرَأُ سُورَةَ [كُنَّا] نُشَبِّهُهَا بِإِخْدَى الْمَسْبَحَاتِ فَأَنْسِيئُهَا، غَيْرَ أَنِّي حَفِظْتُ مِنْهَا: ((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ، فَكُتِبَ شَهَادَةٌ فِي أَعْنَاقِكُمْ، فَتُسْأَلُونَ عَنْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ)).

(ابو الاسود) ده‌لی: (ابو موسی الأشعري) (رضي الله عنه) نار‌دی به‌شوین قورئان خ‌و‌ینه‌کانی به‌س‌ره‌دا، س‌ی‌سه‌د ک‌ه‌س ئاماده بوو له‌وانه‌ی ک‌ه‌قورئانیان ئە‌زان‌ی و خ‌ه‌تمیان کردبوو، پی‌ی ووتن: ئی‌وه چاک‌ترین دان‌یشت‌وان‌ی به‌س‌ره‌و قورئان خ‌و‌ینه‌کانیانن، دا‌واکارم به‌رده‌وام ده‌وری ب‌ک‌ه‌نه‌وه، نه‌ک‌ن له‌و ک‌ه‌سانه‌ بن

که‌زه‌مان تیپه‌ری به‌سه‌ریاندا و دریزه‌ی کیشا دلیان ره‌ق بییت وه‌کو دلی نه‌وانه‌ی پیش ئیوه، ئیمه‌ جاران سوره‌تیکمان ده‌خویند له‌توکمه‌یی و دریزیدا به‌قه‌در (براءة) ده‌بوو، له‌بیرم نه‌ماوه‌ کامه‌ بوو، به‌لام هه‌ندیکم له‌بیرماوه. نه‌گهر ئاده‌میزاد پهری دوو دۆل سامانی هه‌بییت هه‌ز له‌دۆلی سینیهم ده‌کات، چاوی ئاده‌میزاد مه‌گهر خوۆل پهری بکات. [بی گومان نه‌مه‌ نایه‌تی قورئان نیه‌ی]!! هه‌روه‌ها سوره‌تیکمان ده‌خویند له‌وانه‌ی که‌ به‌ (سبح) ده‌ست پیده‌کات، له‌وه‌ش ئه‌وه‌م له‌یاده: ﴿ئهی ئه‌و که‌سانه‌ی باوه‌رتان هیناوه‌ بوچی شتیك ده‌لین و ئه‌نجامی ناده‌ن، بو گوفتار و کردارتان جیاوازه‌؟!﴾ ئه‌ویش شایه‌تی‌ه‌که‌ له‌گه‌ردنتانداو له‌قیامه‌تدا به‌پرسیارن لی.

(۵۵) گولزاری دنیا

۵۵۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: ((لَا وَاللَّهِ مَا أَحْسَى عَلَيْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ إِلَّا مَا يُخْرِجُ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا)). فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيَأْتِي الْخَيْرُ بِالشَّرِّ؟ فَصَمَتَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: ((كَيْفَ قُلْتُ)). قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيَأْتِي الْخَيْرُ بِالشَّرِّ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ الْخَيْرَ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ. [ثم قال]: أَوْ خَيْرٌ هُوَ؟ إِنَّ كُلَّ مَا يُنْبِتُ الرَّبِيعَ يَقْتُلُ حَبْطًا أَوْ يُلِمُّ، إِلَّا أَكَلَةَ الْخَضِرِ، أَكَلْتُ حَتَّى إِذَا امْتَلَأَتْ خَاصِرَتَاهَا اسْتَقْبَلَتِ الشَّمْسُ تَلَطَّتْ أَوْ بَالَتْ، ثُمَّ اجْتَرَّتْ فَعَادَتْ فَأَكَلْتُ، فَمَنْ يَأْخُذُ مَالًا بِحَقِّهِ يُبَارِكْ لَهُ فِيهِ، وَمَنْ يَأْخُذُ مَالًا بِغَيْرِ حَقِّهِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۳۹۶]

(ابو سعید الخدری) (رضي الله عنه) ده‌لی: رۆژیک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ستاو وتاری‌داو فه‌رموی: ((خه‌لکینه‌ من له‌وه‌ ده‌ترسم [که‌ئالوده‌ی هه‌ر ئه‌وه‌ بیه‌ن] که‌خوا له‌گولزارو رازاوه‌یی دنیا بو‌تان فه‌راهه‌م ده‌هینی)) پیاوێک وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا: ئایا خیر شه‌ر ده‌هینییت؟! پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تاوێک بیده‌نگ بوو پاشان فه‌رموی: ((ئه‌وه‌ چیت وت))؟ پیاوه‌که‌ وتی: وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، ئایا خیر شه‌ر ده‌هینییت؟! پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: ((له‌راستیدا خیر هه‌ر خیر ده‌هینییت، پاشان فه‌رموی: به‌لام ئایا ئه‌وه‌ خیره‌؟ [ئایا نابینن]، هه‌رچیش له‌به‌هاردا به‌ره‌م دیت یاخود چه‌م و چۆل ده‌هینییت یان سک ده‌ئاوسینییت یان خه‌ریکه‌ [بخۆره‌که‌ی] تیا به‌ریت، مه‌گه‌ر گژوگیای هاوین، که‌ناژهل ده‌یخوات

سکی خوی لى پىر ده‌کات، پاشان خوی دهداته به‌رخوړو سه‌نیر ده‌کات و میز ده‌کات، ئینجا کاویژ ده‌کات و ده‌یخوات.. جا نه‌وهی سامانی په‌وای ده‌ست بکه‌ویت به‌ره‌که‌تی بو تیده‌که‌ویت، نه‌وه‌ش به‌ناحق و نارپه‌وا سامان به‌ده‌ست به‌ینى، وه‌کو نه‌و که‌سه وایه که‌هر ده‌خوات و تیر ناییت)).

(۵۶) وهرگرتن دروسته بی داوا

۵۶۰- عن ابن عمر (رضی الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يُعْطِي عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رضی الله عنه) الْعَطَاءَ، فَيَقُولُ لَهُ عُمَرُ (رضی الله عنه): أَعْطِنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفْقَرَ إِلَيْهِ مِنِّي، فَقَالَ [لَهُ] رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((حُذِّهِ فَتَمَوَّلْهُ أَوْ تَصَدَّقْ بِهِ، وَمَا جَاءَكَ مِنْ هَذَا الْمَالِ وَأَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلَا سَائِلٍ فَحُذِّهِ، وَمَا لَنَا فَلَا تُثْبِعُهُ نَفْسَكَ)). قَالَ سَالِمٌ: فَمِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَانَ ابْنُ عُمَرَ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا، وَلَا يَرُدُّ شَيْئًا أُعْطِيَهُ. [بخاري/ الاحكام/ 6744]

(ابن عمر) (رضی الله عنهما) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) شتی ده‌به‌خشی به (عمری کوری خطاب) عمریش ده‌یوت: نه‌ی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) بیبه‌خشه به‌وکه‌سه‌ی له‌من هه‌ژارتره، پیغه‌مبهریش (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((وه‌ری بگره بو خوت یان بیکه به‌خیر، هه‌رچیت ده‌ست ده‌که‌ویت له‌مال و سامان به‌مه‌رجی خوت چاوت تینه‌بریبی و داوات نه‌کردبی وه‌ری بگره، نه‌گه‌ر نا خوتی بو ماندوو مه‌که و به‌دایدا مه‌چو)). (سالم)ی کوری ده‌لی: له‌به‌ر نه‌وه (عمر) داوای شتی له‌که‌س نه‌کردوه‌وه‌رچیشی پی‌بدرایه ده‌ستی پیوه نه‌ده‌نا..

(۵۷) سوال بوکی دروسته؟

۵۶۱- عَنْ قَبِيصَةَ بِنِ مُخَارِقِ الْهَلَالِيِّ (رضی الله عنها) قَالَ: تَحَمَّلْتُ حَمَالَةً، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَسْأَلُهُ فِيهَا، فَقَالَ: ((أَقِمِ حَتَّى تَأْتِيَنَا الصَّدَقَةُ، فَنَأْمُرَكَ بِهَا)). ثُمَّ قَالَ: ((يَا قَبِيصَةُ إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحِلُّ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةَ رَجُلٍ تَحْمَلُ حَمَالَةً، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا ثُمَّ يُمْسِكُ. وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ اجْتَاَحَتْ مَالَهُ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قَوْمًا مِنْ عَيْشٍ، أَوْ قَالَ: سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ. وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُومَ ثَلَاثَةَ مِنْ ذَوِي الْحِجَابِ مِنْ قَوْمِهِ: لَقَدْ أَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةً، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قَوْمًا مِنْ عَيْشٍ، أَوْ قَالَ: سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ. فَمَا سِوَاهُنَّ مِنَ الْمَسْأَلَةِ يَا قَبِيصَةُ سَخَتْ يَأْكُلُهَا صَاحِبُهَا سَخْتًا)).

(قبیصه‌ی کوری مخارق ی هلالی) (رضی الله عنها) ده‌لی: کولیکم گرتنه نه‌ستوی خوم، ئینجا چووم بو خزمه‌تی پیغه‌مبهر (ﷺ) تا داوا له‌و بکه‌م، نه‌ویش فه‌رموی:

((چاوه‌ری بکه تا زه‌کاتمان بو دیت، فه‌رمان ده‌دین به‌شت بدن)) پاشان فه‌رموی: ((ئه‌ی (قبیصه) داوا کردن بو سی کهس دروسته: ئه‌و کهسه‌ی قهرزکی گرتبینه ئه‌ستو بو چاره‌سه‌ری کیشه‌ی نیوان خه‌لکی، ئه‌وه بو‌ی هه‌یه هه‌ولی بو بدات تا په‌یدای ده‌کات، ئیتر واز بیئی، هه‌روه‌ها کهسیک به‌لایه‌کی به‌سه‌ر بیئت و سه‌روه‌ت و سامانی نه‌میئیت، ئه‌ویش بو‌ی دروسته هه‌تا پیویستی خوی دابین ده‌کات. کهسیک که‌ه‌ژاری و نه‌داری یه‌خه‌ی گرتبیت [ئه‌ویش ب‌پروای پی ناکریت] هه‌تا سی کهس له‌که‌سانی عاقل و شاره‌زای قه‌ومه‌که‌ی شایه‌تی ده‌دن که‌فلانکه‌س توشی هه‌ژاری و نه‌داری بو‌وه‌و دروسته سوال بکات، ئه‌ویش تائه‌و کاته‌ی که‌ژیانی باش ده‌بیئت، ئیتر بیجگه له‌وه هه‌ر داواکارییه‌ک ئه‌ی (قبیصه) مالیکی حه‌رامه هه‌رکه‌س به‌ده‌ستی بینیت)).

(۵۸) به‌ششی ئه‌وه‌ش بدریت که‌به‌ره‌قی داوا ده‌کات

۵۶۲. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنْتُ أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَعَلَيْهِ رِدَاءٌ نُجْرَانِيٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَدْرَكَهُ أَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَهُ بِرِدَائِهِ جَبَذَةً شَدِيدَةً، نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عُنُقِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَقَدْ أَثَرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الرِّدَاءِ مِنْ شِدَّةِ جَبَذَتِهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مُرِّ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ. فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَضَحِكَ ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ. [بخاری/ الخمس/ ۲۹۸۰]

(آنس ی کوری مالک) (رضی الله عنه) ده‌لی: له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا (رضی الله عنه) ده‌رویشتم عه‌بایه‌کی نه‌جرانی به‌سه‌ر شانوه بوو قه‌راغه‌که‌ی زور زبر بوو، عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کی خوی گه‌یاندی و عه‌باکه‌ی به‌توندی پراکیشا، که‌سه‌یرم کرد قه‌راغی عه‌باکه‌ی کاری کردبووه سه‌ر لاملی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) ئه‌وه‌نده به‌توندی پراکیشا بوو، ئینجا وتیشی: ئه‌ی محمد فه‌رمان بده باله‌و مالی خوایه‌ی که‌لای تویه به‌شم بدن، پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) ئاوپی لی دایه‌وه‌و پیکه‌نی، پاشان فه‌رمانی‌دا که‌به‌شی بدن.

۵۶۳. عَنْ الْمَسْوُورِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَقْبِيَةَ وَلَمْ يُعْطَ مَخْرَمَةَ شَيْئًا، فَقَالَ مَخْرَمَةَ: يَا بُنَيَّ، انْطَلِقْ بِنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ). فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُ، قَالَ: ادْخُلْ فَادْعُهُ لِي، قَالَ: فَدَعَوْتُهُ لَهُ فَخَرَجَ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْهَا، فَقَالَ: ((حَبَاتُ هَذَا لَكَ)). قَالَ: فَنَظَرَ إِلَيْهِ، فَقَالَ: ((رَضِيَ مَخْرَمَةَ)). [بخاری/ الهبة/ ۲۴۵۹]

(میسوری کوپی مخرمه) (ﷺ) ده‌گیریتته‌وه: پیغه‌مبهر (ﷺ) چەند پالتویه‌کی به‌ش کردوو به‌شی مخرمه‌ی نه‌دا، ئینجا مخرمه به‌کوپه‌که‌ی وت: کوپم بابچین بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبهری خوا (ﷺ)، میسور ده‌لی: منیش له‌گه‌لیدا چووم، پیی وتم: بچۆ ژوره‌وه بۆ خزمه‌تی و بۆم بانگ بکه، منیش چووم و بۆم بانگ کرد، نه‌ویش ته‌شریفی هینایه‌ ده‌ره‌وه و یه‌کیک له‌و پالتویانه‌ی له‌به‌ردا بو، فه‌رموی: ((ئهمم شارده‌وته‌وه بۆ تو)) ئینجا مخرمه سه‌یری کردوو وتی: ئیتر مخرمه رازی‌یه..

رۆژوو

(۱) گرنگىي رۆژوو

۵۶۴- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): ((قال الله عز وجل: كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلَّا الصِّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَالصِّيَامُ جُنَّةٌ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَزِفْتُ يَوْمَنْدِ وَلَا يَسْنَحِبُ، فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّي أَمْرٌ صَائِمٌ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرِحُهُمَا: إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ بِفِطْرِهِ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۰۵]

(أبو هريره) (رضي الله عنه) دەلى: پىغەمبەر (ﷺ) فەرموويەتى: ((خوای گەورە دەفەرمویت: ھەموو کردەوھەکانى ئادەمیزاد بۆ خۆیەتى جگە لەرۆژوو، ئەوھ بەراستى بۆ منەو ھەر خۆشم پاداشتى دەدەمەوھ، ھەرۆھە پۆژو قەلغانە، ئەگەر پۆژىك كەسیكتان بەرۆژو بوو با ئەو پۆژە قەسەى ناشیرین و ھات و ھاوار نەكات، خۆ ئەگەر كەسىك جنىوى پىداو شەپرى پى فروشت بابلت: من كەسىكى بەرۆژوم، سویند بەوكەسەى گىانى محمدى بەدەستە بۆنى دەمى پۆژوھوان لەرۆژى قیامەتدا لاى خوا لەبۆنى ميسك خۆشترە، ھەرۆھە دوو خۆشى ھەيە بۆ پۆژوھوان، كاتىك بەربانگ دەكاتەوھ دلخۆشە بەرۆژو شكاندەكەى، كاتىكىش بەدیدارى پەروردگارى شاد دەبیت دلخۆشە بەرۆژوھەى)).

(۲) ریزی مانگی رەمەزان

۵۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فَتُحَّتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، وَغُلِقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ، وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۰۰]

(أبو هريره) (رضي الله عنه) دەلى: پىغەمبەر (ﷺ) فەرموويەتى: ((كاتى كەرەمەزان دىت دەروازەکانى بەھەشت دەکرێنەوھو قاپیەکانى دۆزەخ دادەخزێن و شەیتانەکان کۆت دەکرێن)).

(۲) يەك دوو رۆژ پيش رەمەزان رۆژوو دروست نىيە

۵۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَا تَقْدَمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ وَلَا يَوْمَيْنِ، إِلَّا رَجُلٌ كَانَ يَصُومُ صَوْمًا فَلْيَصُمْهُ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۱۵]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دەلى: پيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموويەتى: ((پيش رەمەزان بەرپۆزىك يان دوو رۆژ بەرپۆزومەبن، مەگەر كەسىك وەكو عادەت ئەو پۆزەي گرتبى با بەرپۆزوو بىت)).

(۴) رۆژوگرتن بە بينىنى مانگ

۵۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْهَيْلَالَ فَقَالَ: ((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا، فَإِنْ أُغْمِيَ عَلَيْكُمْ فَعُدُّوا ثَلَاثِينَ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۱۰]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دەگيرتەو كە پيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) باسى مانگى يەك شەوہى كرد و فەرمووى: ((ئەگەر بينىتان ئەو بەرپۆزوبن، ئەگەر بينىستانەوہ بيشكىنن و (بيكەن بە جەژن) ئەگەر ھەور بەرچاوى گرتن ئەوہ سى پۆزى شەعبان تەواو بكەن)).

(۵) مانگ [جارى واھەيە] ۲۹ رۆژە.

۵۶۸- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضي الله عنها): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) حَلَفَ أَنْ لَا يَدْخُلَ عَلَيَّ بَعْضُ أَهْلِهِ شَهْرًا، فَلَمَّا مَضَى تِسْعَةٌ وَعِشْرُونَ يَوْمًا غَدَا عَلَيْهِمْ أَوْ رَاحَ، فَقِيلَ لَهُ: حَلَفْتَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَنْ لَا تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْرًا؟ قَالَ: ((إِنَّ الشَّهْرَ يَكُونُ تِسْعَةً وَعِشْرِينَ يَوْمًا)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۱۱]

(ام سلمە) (رضي الله عنها) دەلى: پيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) سويندى خوارد يەك مانگ نەچپتە مالى ھەندى لە ھاوسەرانى كەچى دواى ۲۹ رۆژ بەيانىەك يان ئىوارەيەك چووە مالىان... پىنى وترا: ئەى پيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) تۆ سويندت خوارد كە تايەك مانگ نەيەيتە مالىان. ئەويش فەرمووى: ((مانگ جارى واھەيە ۲۹ رۆژە)).

۵۶۹- عَنْ ابْنِ عَمَرَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((إِنَّا أُمَّةٌ أُمِّيَّةٌ، لَا نَكْتُبُ وَلَا نَحْسِبُ، الشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا - وَعَقْدُ الْإِبْهَامِ فِي الثَّلَاثَةِ - وَالشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا)) يَعْني تَمَامَ ثَلَاثِينَ. [بخاري/ الصوم/ ۱۸۱۴]

(ابن عمر) (رضی) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی) فه‌رموی: ((ئیمه گه‌لیکی نه‌خوینده‌وارین نانوسین، حساب ناکه‌ین، مانگ نه‌وه‌نده و نه‌وه‌نده و نه‌وه‌نده له سیه‌میاندا په‌نجه گه‌وره‌ی نوشتانه‌وه... مانگیش هه‌یه نه‌وه‌نده و نه‌وه‌نده و نه‌وه‌نده، واته سی پوژی ته‌واوه)).

(۶) دره‌نگ نا‌وابونی مانگ

۵۷۰- عَنْ أَبِي الْبَحْتَرِيِّ (رضی) قَالَ: خَرَجْنَا لِلْعُمْرَةِ، فَلَمَّا نَزَلْنَا بِبَطْنِ نَخْلَةَ، قَالَ: تَرَاءَيْنَا الْهَلَالَ، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: هُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ. وَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: هُوَ ابْنُ لَيْلَتَيْنِ. قَالَ: فَلَقِينَا ابْنَ عَبَّاسٍ فَقُلْنَا: إِنَّا رَأَيْنَا الْهَلَالَ، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: هُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ، وَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: هُوَ ابْنُ لَيْلَتَيْنِ. فَقَالَ: أَيُّ لَيْلَةٍ رَأَيْتُمُوهُ؟ قَالَ: فَقُلْنَا: لَيْلَةٌ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضی) قَالَ: ((إِنَّ اللَّهَ مَدَّهُ لِلرُّؤْيَةِ، فَهُوَ لِللَّيْلَةِ رَأَيْتُمُوهُ)).

(ابو البحتري) (رضی) ده‌لی: چوین بو‌عه‌مره کاتی گه‌یشتی‌نه (بطن نخلة) [شوینیکه]، به‌شوین مانگدا گه‌راین هه‌ندی که‌س وتیان، سی شه‌وه‌یه، هه‌ندیکی‌تر وتیان: دوشه‌وه‌یه، گه‌یشتن به (ابن عباس) (رضی) وتمان: ئیمه مانگمان بینسی، هه‌ندی که‌س وتیان: سی شه‌وه‌یه هه‌ندیکی‌تر وتیان: دوشه‌وه‌یه نه‌ویش وتی: کام شه‌و بینیتان؟ وتمان: فلان و فیسار، (ابن عباس) وتی: پیغه‌مبهر (رضی) فه‌رموی: ((خوای گه‌وره هیشتی‌وه تا ببینریت)، ئه‌و ئیواره‌یه یه‌ک شه‌وه بو‌و که بینیتان)).

(۷) هه‌ر وولاتیک بینینی خو‌ی هه‌یه

۵۷۱- عَنْ كُرَيْبٍ: أَنَّ أُمَّ الْفَضْلِ بِنْتَ الْحَارِثِ بَعَثَتْهُ إِلَى مُعَاوِيَةَ (رضی) بِالشَّامِ، قَالَ: فَقَدِمْتُ الشَّامَ فَقَضَيْتُ حَاجَتَهَا، وَاسْتَهَلَّ عَلَيَّ رَمَضَانُ وَأَنَا بِالشَّامِ، فَرَأَيْتُ الْهَلَالَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فِي آخِرِ الشَّهْرِ، فَسَأَلَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، ثُمَّ ذَكَرَ الْهَلَالَ فَقَالَ: مَتَى رَأَيْتُمُ الْهَلَالَ؟ فَقُلْتُ: رَأَيْنَاهُ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ. فَقَالَ: أَأَنْتَ رَأَيْتَهُ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، وَرَأَاهُ النَّاسُ، وَصَامُوا وَصَامَ مُعَاوِيَةُ. فَقَالَ: لَكِنَّا رَأَيْنَاهُ لَيْلَةَ السَّبْتِ، فَلَا نَزَالَ نَصُومُ حَتَّى نُكْمَلَ ثَلَاثِينَ، أَوْ نَرَاهُ. فَقُلْتُ: أَوْ لِمَا تَكْتَفِي بِرُؤْيَةِ مُعَاوِيَةَ وَصِيَامِهِ؟ فَقَالَ: لِمَا، هَكَذَا أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (رضی). وَشَكَ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى فِي (نَكْتَفِي) أَوْ (تَكْتَفِي).

(کریب) له لایهن (ام الفضل بنت حارث) هوه په وانه کراوه بۆلای (معاویه) (ع) له شام، ئه ویش ده لئ: گه یشتمه شام و کاره کهیم نه نجامدا.. په مه زان هات و من له شام بووم.. شهوی جومعه مانگم بینى پاشان له کۆتایى مانگدا گه رماه وه بۆ مه دینه، (عبدالله ی کورى عباس) باسى مانگی کردو لئى پرسیم: کهى مانگتان بینى؟ وتم: شهوی جومعه بینیمان، وتى: تۆ خۆت بینیت؟ وتم: بئى، خه لکیش بینیان، هه مووشیان به رُوژوو بوون، (معاویه) ش به رُوژوو بوو.. وتى: به لām ئیمه شهوی شه ممه بینیمان، به رده و امیش به رُوژوو ده بین هه تا صیبه که ته و او ده کهین، یان مانگ ده بینین، منیش وتم: باشه بینینى معاویه و بُوژوو گرتنى بهس نیه؟ وتى: نه خیر پیغه مبه ر (ع) ئاوا فه رمانى پیداوین.

(۸) دو مانگه کهى جهژن

۵۷۲- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (ع) عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ (ع) قَالَ: ((شَهْرًا عِيدِ لَنَا يَنْقُصَانِ، رَمَضَانَ وَذُو الْحِجَّةِ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۱۳]
(ابوبکره) (ع) ده لئ: پیغه مبه ر (ع) فه رموویه تى: ((په مه زان و ذوالحجه بو مانگن کهم ناکهن)) [له پادا شتدا نه گهر ۲۹ رُوژویش بن].

(۹) پارشیوکردن

۵۷۳- عَنْ أَنَسٍ (ع) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ع): ((تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَةً)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۲۳]
(انس) (ع) پیغه مبه ر (ع) فه رموویه تى: ((پارشیو بکهن چونکه له پارشیودا به ره کهت هه یه)).

(۱۰) دو اختسنی پارشیو

۵۷۴- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (ع) قَالَ: تَسَحَّرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ع) ثُمَّ قُمْنَا إِلَى الصَّلَاةِ، قُلْتُ: كَمْ كَانَ قَدْرُ مَا بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: خَمْسِينَ آيَةً. [بخاري/ الصوم/ ۱۸۲۱]
(زیدی کورى ثابت) (ع) ده لئ: پارشیومان کرد له خزمهت پیغه مبه ردا (ع)، پاشان هه ستاین بۆ نوێژ، منیش وتم: چه ند نیوانیان بوو؟ وتى: په نجا نایهت. [واته خویندنه وهی ۵۰ نایهتى مامنا وهندى به له سه ر خوئی]

(۱۱) ده ستگرتههوه له خواردن

۵۷۵- عَنْ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَا يَغْرَتُكُمْ مِنْ سَحُورِكُمْ أَذَانُ بِلَالٍ، وَلَا بِيَاضُ الْأُفُقِ الْمُسْتَطِيلُ هَكَذَا، حَتَّى يَسْتَطِيرَ هَكَذَا)). وَحَكَاهُ حَمَادٌ بِيَدَيْهِ، قَالَ: يَغْنِي مُعْتَرِضًا.

(سمرهی کوری جندب) (رضي الله عنه) ده لئی: پیغه مبهه (رضي الله عنه) فهرموویه تی: ((به بانگه که هی بلال ده ست مهگرتههوه له خواردن... ههروهه ئه وه سپیایی بهش که به ره وه ئاسمان دریز بوته وه ههتا به که ناری ئاسودا سپیایی بلاوده بیته وه)) حماد به ههردوو په لی به پراست و چه پدا ئاماژه ی پیکرد.

(۱۲) گوته ی په روژگار

﴿حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ﴾

۵۷۶- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رضي الله عنه) قَالَ: [لَمَّا] نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ﴾ [البقرة: ۱۸۷] قَالَ: فَكَانَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ الصَّوْمَ رَبَطَ أَحَدَهُمْ فِي رِجْلَيْهِ الْخَيْطَ الْأَسْوَدَ وَالْخَيْطَ الْأَبْيَضَ، فَلَمَّا يَزَالُ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُ رِئِيهُمَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ بَعْدَ ذَلِكَ: ﴿مِنَ الْفَجْرِ﴾ فَعَلِمُوا أَنَّهَا يَغْنِي بِذَلِكَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ. [بخاري/ الصوم/ ۱۸۱۸]

(سهلی کوری سعد) (رضي الله عنه) ده لئی: کاتی ئه م ئایه ته دابه زی که ئه مه واتاکه یه تی: (بخون و بخونه وه ههتا تالی سپی له تالی رهش جیاده که نه وه) البقره ۱۸۷ پیایوی واهه بوو که ئه یوسیت به روژو بی په تیکی رهش و په تیکی سپی ده به ست به قاجیه وه، خواردن و خواردنه وه ی ده خوارد ههتا بو ی دهرده که وت (کامیان ره شه و کامیان سپی یه)، پاشان خوای گه وه ﴿له به ره به یان﴾ ی دابه زان، ئه وه کاته زانیان مه به ست شه و روژه.

(۱۳) بانگی بیلال

۵۷۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مُؤَدَّنَانِ: بِلَالٌ، وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ الْأَعْمَى، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِنَّ بِلَالًا يُؤَدِّنُ بِلَيْلٍ، فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُؤَدِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ)). قَالَ: وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا إِلَّا أَنْ يَنْزَلَ هَذَا وَيَرْقَى هَذَا. [بخاري/ الاذان/ ۵۹۲]

(عبدالله ی کوری عمر) (رضي الله عنه) ده لئی: پیغه مبهه (رضي الله عنه) دوو بانگو یژی هه بوو... (بلال و ابن ام مکتوم) ی نابینا، پیغه مبهه (رضي الله عنه) فهرمووی: ((بلال

له‌شه‌ودا بانگ ده‌دا، بخۆن و بخۆنه‌وه هه‌تا ابن ام مکتوم بانگ ده‌دات)). عبدالله ده‌لی: نیوانیان هه‌ر ئه‌وه‌نده بوو که ئه‌میان دابه‌زی و ئه‌ویان سه‌رکه‌ویت.

(۱۴) رۆژوی ئه‌و که‌سه‌ی له‌شی گرانه

۵۷۸- عَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ (رضی اللہ عنہما) زَوْجِي النَّبِيِّ (رضی اللہ عنہ) أَنَّهُمَا قَالَتَا: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) لِيُصْبِحُ جُنْبًا - مِنْ جِمَاعٍ غَيْرِ احْتِلَامٍ - فِي رَمَضَانَ، ثُمَّ يَصُومُ. [بخاری/ الصوم/ ۱۸۳۰]

(عائشه و ام سلمه) دوهاوسه‌رکه‌ی پینغه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہما) وتویانه: (جاری واهه‌بوو) پینغه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہ) پۆژی لی ده‌بووه له‌شی گران بوو- به‌هۆی چونه‌ی لای هاوسه‌ره‌وه- له‌ په‌مه‌زاندا که‌چی به‌رده‌وامیش ده‌بوو له‌سه‌ر پۆژه‌که‌ی.

۵۷۹- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا): أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) يَسْتَفْتِيهِ وَهِيَ تَسْمَعُ مِنْ وَرَاءِ الْبَابِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُدْرِكُنِي الصَّلَاةُ وَأَنَا جُنْبٌ، أَفَأَصُومُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((وَأَنَا تُدْرِكُنِي الصَّلَاةُ وَأَنَا جُنْبٌ فَأَصُومُ)). فَقَالَ: لَسْتُ مِثْلَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. فَقَالَ: ((وَاللَّهِ إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَحْشَاكُمُ لِلَّهِ، وَأَعْلَمُكُمْ بِمَا أَتَّقِي)).

(عائشه) ده‌لی: پیاویک هات بو خزمه‌تی پینغه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہ) پرسیا‌ری لی دمکرد ئه‌ویش له‌پشتی ده‌رگا‌که‌وه گو‌یی لی بوو، پرسى: ئه‌ی پینغه‌مبه‌ری خوا جاری واهه‌یه کاتی نویژ دیت و من له‌شم گرانه، ئایا به‌رۆژوبم؟ پینغه‌مبه‌ریش (رضی اللہ عنہ) له‌وه‌لامیدا فه‌رمو‌وی: ((منیش [جاری واهه‌یه] کاتی نویژ دیت و له‌شم گرانه و که‌چی به‌پۆژوش ده‌بم... [پیاوه‌که] وتی: ئه‌ی پینغه‌مبه‌ری خوا: تو وه‌کو ئیمه‌ نیت!! چونکه‌ تو خوا له‌ گونا‌هانی سه‌ره‌تا و کو‌تایت خوش بووه، پینغه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہ) فه‌رمو‌وی: ((سو‌یند به‌خوا، من هیوام وایه له‌هه‌موتان زیاتر له‌خوا ترس بم و شاره‌زاتر بم که‌چۆن خۆم بیاریزم له‌ سزای خوا)).

(۱۵) رۆژه‌وان و له‌ بیرچوون

۵۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ، فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلَيْتَمَّ صَوْمَهُ، فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ)). [بخاری/ الصوم/ ۱۸۳۱]

(ابو هریره) ده‌لی: پینغه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہ) فه‌رمو‌ویه‌تی: ((ئه‌وه‌ی له‌بیری نه‌بوو که به‌پۆژه‌وه و خواردن یان خواردنه‌وه‌ی خواردن بارپۆژه‌که‌ی ته‌واوبکات، چونکه‌ ئه‌وه‌ خوا خواردن و خواردنه‌وه‌ی داوه‌تی)).

(۱۶) رۆژوهوان و ده‌عوته

۵۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ، وَهُوَ صَائِمٌ، فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ)).

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموو یه‌تی: ((ئەگەر کەسیکتان ده‌عوته کرا بۆنان خواردن و به‌رۆژو بوو بایلی: من به‌رۆژوم)).

(۱۷) کە فاره‌تی سەر جیایی له‌رهمه‌زاندا

۵۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: هَلَكْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: ((وَمَا أَهْلَكَ؟)). قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ، قَالَ: ((هَلْ تَجِدُ مَا تُغْتِقُ رَقَبَةً؟)). قَالَ: لَأ، قَالَ: ((فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ؟)). قَالَ: لَأ، قَالَ: ((فَهَلْ تَجِدُ مَا تُطْعِمُ سِتِّينَ مَسْكِينًا؟)). قَالَ: لَأ، قَالَ: ثُمَّ جَلَسَ فَأَتَى النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ، فَقَالَ: ((تَصَدَّقْ بِهَذَا)). قَالَ: أَفْقَرَمْنَا؟ فَمَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا أَهْلُ بَيْتٍ أَخْرَجُ إِلَيْهِ مِنَّا. فَضَحِكَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى بَدَتْ أُنْيَابُهُ، ثُمَّ قَالَ: ((ادْهَبْ فَأَطْعِمَهُ أَهْلَكَ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۳۴]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیاویک هات بۆلای پیغه‌مبەر و‌تی: تیاچووم ئە‌ی پیغه‌مبەری خوا، ئە‌ویش فەرمووی: ((چی تو‌ی تیا بردووه؟!)). کابرا و‌تی: له‌رهمه‌زاندا سەر جیایی له‌گه‌ل ھاوسەرکه‌مدا کردووه... ئە‌ویش فەرمووی: ((ئایا ده‌توانیت به‌نده‌یه‌ک ئازاد بکه‌یت؟)) کابرا و‌تی: نه‌خێر، فەرمووی: ((ئایا ده‌توانیت دو مانگ له‌سه‌ر یه‌ک به‌رۆژو بییت؟)) کابرا و‌تی: نه‌خێر، فەرمووی: ((ئە‌ی ده‌توانیت نانی شه‌ست هه‌ژار بده‌یت؟)). کابرا و‌تی: نه‌خێر، ئینجا کابرا دانیشت، پیغه‌مبەر (صلى الله عليه وسلم) زه‌مبیله‌یه‌ک خورمای بۆهات و فەرمووی: ((ئانه‌مه‌ بکه‌ به‌خێر))، کابرا و‌تی: جا بۆ له‌خۆمان هه‌ژارتر هه‌یه؟ ئە‌م په‌ر و ئە‌وپه‌ری شار له‌ ئی‌مه‌ هه‌ژارتری تیا نی‌یه‌ که‌ پێ‌ویستی به‌وه‌ بی‌ت!! ئە‌وسا پیغه‌مبەر (صلى الله عليه وسلم) پێ‌که‌نی تا دانه‌ پێ‌رۆزه‌کانی ده‌رکه‌وت، پاشان فەرمووی: ((ده‌ی بچۆ خیزانه‌که‌تی پێ‌ تیریکه‌)).

۵۸۳- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: احْتَرَقْتُ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لِمَ)). قَالَ: وَطَلْتُ امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ نَهَارًا، قَالَ: ((تَصَدَّقْ تَصَدَّقْ)). قَالَ: مَا عِنْدِي شَيْءٌ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَجْلِسَ، فَجَاءَهُ عِرْقَانٌ فِيهِمَا طَعَامٌ، فَأَمَرَهُ [رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)] أَنْ يَتَصَدَّقَ بِهِ. [بخاري/ المحاريب/ ۶۴۳۶]

(دايكه عائشه) (ﷺ) دەلى: پياويك هات بۇ خزمەتى پيغەمبەر (ﷺ) وتى: سوتام!! پيغەمبەرى خوايش (ﷺ) فەرموى: ((بۇچى؟!)) كابرا وتى: لە پۇژى پەمەزاندە لەگەل ھاوسەرەكەمدا تىكەل بووم.. ئەويش فەرموى: ((خىرىكە، خىرىكە)).. كابرا وتى: جانىمە.. ئىنجا فەرمانى پىدا كە دابنىشىت، دوزەمبىلە خۇراكى بۇھات، پيغەمبەر (ﷺ) پىيى بەخشى و فەرموى: ((بىرۇ بىكە بەخىر)).

(۱۸) ماچ كىردن بۇرۇژوھوان

۵۸۴- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يُقْبَلُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَيَبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَلَكِنَّهُ أَمْلَكُكُمْ لِإِرْبِهِ. [بخاري/ الصوم/ ۱۸۲۶]

(دايكه عائشه) (ﷺ) دەلى: پيغەمبەر (ﷺ) ماچى دەكرد، لەكاتىكدا بەرۇژو بوو... پىستى بە پىستىيان دەكەوت و بەرۇژوو بوو بەلام لەھەمووتان وىستى بەھىزتر و خۇگرتەر بوو.

(۱۹) كە خۇرناوا بوو رۇژودەشكىنرىت

۵۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (ﷺ) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي سَفَرٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، فَلَمَّا غَابَتِ الشَّمْسُ قَالَ: ((يَا فُلَانُ انْزِلْ فَاجِدْ لَنَا)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ عَلَيَّ نَهَارًا. قَالَ: ((انْزِلْ فَاجِدْ لَنَا)). قَالَ: فَانْزَلْتُ فَجَدَحْتُ، فَأَتَاهُ بِهِ فَشَرِبَ النَّبِيُّ (ﷺ) ثُمَّ قَالَ بِيَدِهِ: ((إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ مِنْ هَاهُنَا، وَجَاءَ اللَّيْلُ مِنْ هَاهُنَا فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۲۹]

(عبداللہ ی کوری ابو اوفی) دەلى: لەسەفەرىكدا لەخزمەت پيغەمبەردا (ﷺ) بوين لە مانگی رەمەزاندە كاتى خۇرناوا بوون فەرموى: ((فلان كەس دابەزە و خۇراكامان بۇ نامادەبەكە)) كابرا وتى: ئەي پيغەمبەرى خوا (ﷺ) هىشتا رۇژى ماو، فەرموى: ((دابەزە و خۇراكامان بۇ دروست بەكە)) ئەويش هىنای و پيغەمبەر (ﷺ) لىي خواردەو، پاشان بەدەست نامارەي كىردو فەرموى: ئەگەر خۇر لەويو، ئاوابوو، شەو ئالەويو، داھات ئەو، ئىتەر پۇژوھوان رۇژو دەشكىنى.

(۲۰) رُوژوو شکاندن

۵۸۶- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ)). [بخاری/ الصوم/ ۱۸۵۶]
 (سهل ی کوپی سعد) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبهر (ﷺ) فہرموی: ((خہ لکی له
 خیری بہردہ وامدان ہتا پہلہ بکہن لہ رُوژوو شکاندا)) (واتہ: دواۓ نہ خہن
 لہ کاتی خوی).

۵۸۷- عَنْ أَبِي عَطِيَّةٍ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَمَسْرُوقٌ عَلَى عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا)، فَقَالَ لَهَا
 مَسْرُوقٌ: رَجُلَانِ مِنَ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (ﷺ) كِنَاهُمَا لَا يَأْلُو عَنِ الْخَيْرِ، أَحَدُهُمَا يُعَجِّلُ
 الْمَغْرِبَ وَالْإِفْطَارَ، وَالْآخَرُ يُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَالْإِفْطَارَ؟ فَقَالَتْ: مَنْ يُعَجِّلُ الْمَغْرِبَ
 وَالْإِفْطَارَ؟ قَالَ: [قَلْنَا] عَبْدُ اللَّهِ فَقَالَتْ: هَكَذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَصْنَعُ.
 (ابن عطیة) دهلی: لہ گہل (مسروق) دا سہردانی (دایکہ عائشہ) (ر.ض) یان
 کردوہ. (مسروق) پیپی وت: دوکس ہئیہ لہ ہاوہ لانی محمد (ﷺ) کہ
 ہہردوکیان کہ متہرخہم نین لہ چاکہ کاریدا، یہ کیکیان پہلہ دکات لہ کاتی
 خورنواوبوندا و پہلہ یہ تی زو بہربانگ بکاتوہ، ئہوی تریان، درہنگ نویژہ کہی
 دکات و درہنگیش بہربانگ دکاتوہ؟. (عائشہ) وتی: کامیان بہ پہلہ یہ بو
 کاتی خورنواوبون و بہربانگ کردنہوہ، وتمان (عبداللہ ی کوپی مسعود) ئہویش
 وتی: پیغمبہریش (ﷺ) ہہروای دہکرد.

(۲۱) قہدہغہی دانہدہمی شہو رُوژوو رُوژوگرتن

۵۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَنِ الْوِصَالِ، فَقَالَ
 رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ: فَإِنَّكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُوَاصِلُ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((وَأَيْكُمْ
 مِثْلِي؟ إِنِّي أَبِيتُ يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي)). فَلَمَّا أَبَوْا أَنْ يَنْتَهُوا عَنِ الْوِصَالِ
 وَأَصَلَ بِهِمْ يَوْمًا ثُمَّ يَوْمًا، ثُمَّ رَأَوْا الْهَيْلَالَ، فَقَالَ: ((لَوْ تَأَخَّرَ الْهَيْلَالَ لَزِدْتُكُمْ))
 كَالْمُنْكَلِ لَهُمْ حِينَ أَبَوْا أَنْ يَنْتَهُوا. [بخاری/ الصوم/ ۱۸۶۴]

(ابو ہریرہ) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبہر (ﷺ) قہدہغہی دانہدہمی شہو و رُوژی
 کردوہ لہ رُوژوگرتندا، پیاویک لہ موسلمانان وتی: خو تو ئہی پیغمبہری خوا
 (ﷺ) شہو رُوژو دہدہیتہ دم یہک.. پیغمبہر (ﷺ) فہرموی: ((جاکیتان وکو
 منہ؟ من شہوگار دہبہمہ سہر و پہرہردگارم خواردن و خواردنہوہم پی

دمه‌خشی)). به‌لام کاتی که کۆلیان نه‌دا مؤلته‌تی دان که روژ و شه‌ویک نه‌یشکینن، ئینجا که مانگی یه‌کشه‌وه‌یان بیینی فه‌رموی: ((نه‌گهر دوا بکه‌وتایه یو‌ئو نه‌ندازه‌یه‌ش بۆم زیاد ده‌کردن)) وه‌کو سزایه‌ک بۆیان کاتی که کۆلیان نه‌ده‌دا له‌ روژو شکاندن.

(۲۲) روژوگرتن یان شکاندن له‌سه‌فهردا

۵۸۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه) قَالَ: سَافَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي رَمَضَانَ، فَصَامَ حَتَّى بَلَغَ عُسْفَانَ، ثُمَّ دَعَا بِإِنَاءٍ فِيهِ شَرَابٌ فَشَرِبَهُ نَهَارًا لِيَرَاهُ النَّاسُ، ثُمَّ أَفْطَرَ حَتَّى دَخَلَ مَكَّةَ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه): فَصَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَأَفْطَرَ، فَمَنْ شَاءَ صَامَ، وَمَنْ شَاءَ أَفْطَرَ. [بخاری/ الصوم/ ۱۸۴۶]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌رهمه‌زاندایه‌سه‌فه‌ری کرد و به‌روژویش بوو هه‌تا گه‌یشه‌ته (عوسفان) ئه‌وسا داوای جامۆله‌که‌یه‌کی کرد که خواردنه‌وه‌یه‌کی تیدا بوو، به‌ ئاشکرا و له‌ روژدا خواردیه‌وه تا خه‌لکی بیبینیت، پاشان هه‌ر روژوی نه‌گرت هه‌تا گه‌یشه‌ته مه‌که‌که ئه‌وسا پیغه‌مبه‌ر به‌روژو ده‌بوو [یان] ده‌یشکاند، [خه‌لکیش] ئه‌وه‌ی بیویستایه به‌روژو ده‌بوو، ئه‌وه‌ی بیویستایه ده‌یشکاند...

۵۹۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) خَرَجَ عَامَ الْفَتْحِ إِلَى مَكَّةَ فِي رَمَضَانَ، فَصَامَ حَتَّى بَلَغَ كُرَاعَ الْغَمِيمِ فَصَامَ النَّاسُ، ثُمَّ دَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ فَرَفَعَهُ حَتَّى نَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، ثُمَّ شَرِبَ، فَقِيلَ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ: إِنَّ بَعْضَ النَّاسِ قَدْ صَامَ، فَقَالَ: ((أُولَئِكَ الْعَصَاةُ، أُولَئِكَ الْعَصَاةُ)).

(جابری کوپی عبدالله) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سالی پرگار کردنی مه‌که‌که له‌ رهمه‌زاندایه‌که‌وته‌ری، روژوه‌که‌ی به‌رده‌وام بوو، تا گه‌یشه‌ته (کراع الغمیم) خه‌لکیش به‌روژو بوون ئه‌وسا داوای په‌رداخیک ئاوی کرد و به‌رزی کرده‌وه هه‌تا هه‌موو خه‌لکی ته‌ماشایان کرد ئینجا خواردیه‌وه.. دوا ئه‌وه عه‌رزیان کرد: هه‌ندی که‌س هه‌ر به‌روژون، ئه‌ویش فه‌رموی: ئانه‌وانه یاخیه‌کانن، ئانه‌وانه یاخیه‌کانن!!

(۲۳) چاک نییه له‌سه‌فهردا روژوگرتن

۵۹۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي سَفَرٍ، فَرَأَى رَجُلًا قَدْ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ، وَقَدْ ظَلَلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: ((مَا لَهُ؟)) قَالُوا: رَجُلٌ صَائِمٌ،

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تَصُومُوا فِي السَّفَرِ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۴۴]

(جابری کوری عبدالله) (ﷺ) ده‌لی: جارێکیان پێغه‌مبەر (ﷺ) له‌سه‌فه‌ریکدا بوو، پیاویکی بینی خه‌لکی له‌سه‌ری کۆبونه‌ته‌وه و سیبه‌ریان له‌سه‌ر کردوه، پێغه‌مبەر (ﷺ) پرسى: ((ئوه چیه‌تی؟)) وتیان: پیاویکه به‌رۆژه، پێغه‌مبەر (ﷺ) فه‌رموی: ((رۆژو گرتن له‌سه‌فه‌ردا له‌کاره‌ چاکه‌کان نییه)).

(۲۴) ره‌خنه‌گرتن له‌وه‌ی به‌رۆژو ده‌بی یان ده‌شکینی

۵۹۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَيْسَتْ عَشْرَةَ مَضَتْ مِنْ رَمَضَانَ، فَمِنَّا مَنْ صَامَ وَمِنَّا مَنْ أَفْطَرَ، فَلَمْ يَعْجِبِ الصَّائِمُ عَلَى الْمُفْطِرِ وَلَا الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ.

(ابی سعید الخدری) (ﷺ) ده‌لی: له‌ خزمه‌تی پێغه‌مبهردا چوین بو‌ غه‌زا ۱۶ رۆژ له‌ره‌مه‌زان تێپه‌ریبوو، هه‌مان بوو، به‌رۆژبوو، هه‌شمان بوو شکاندبوو، جا نه‌رۆژه‌وانه‌که ره‌خنه‌ی گرت له‌وه‌ی شکاندویه‌تی، نه‌ئوه‌یش ره‌خنه‌ی گرت له‌ رۆژه‌وانه‌که.

(۲۵) پاداشتی رۆژونه‌گر زیاتره‌ له‌ سه‌فه‌ردا

ئه‌گه‌ر به‌ ئه‌رکی سه‌رشانی هه‌ستی

۵۹۳- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي السَّفَرِ، فَمِنَّا الصَّائِمُ وَمِنَّا الْمُفْطِرُ، قَالَ: فَتَرَلْنَا مَنْزِلًا فِي يَوْمٍ حَارٍّ، أَكْثَرُنَا ظِلًّا صَاحِبُ الْكِسَاءِ، وَمِنَّا مَنْ يَنْقِي الشَّمْسَ بِيَدِهِ، قَالَ: فَسَقَطَ الصَّوْمُ وَقَامَ الْمُفْطِرُونَ، فَضَرَبُوا الْأَبْنِيَةَ وَسَقَوْا الرِّكَابَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((ذَهَبَ الْمُفْطِرُونَ الْيَوْمَ بِالْأَجْرِ)). [بخاري/ الجهاد/ ۲۷۳۳]

(انس) (ﷺ) ده‌لیت: له‌ خزمه‌تی پێغه‌مبهر (ﷺ) دا بووین له‌سه‌فه‌ریکدا، هه‌مان بوو، به‌رۆژبوو، هه‌شمان بوو شکاندبوو، له‌رۆژیکی گه‌رمادا بارمان خست ئه‌وه‌مان که زۆر سیبه‌ری هه‌بوو ئه‌وه‌مان بوو که جله‌کانی کردبوو به‌ سیبه‌ر، هه‌مان بوو به‌ده‌ستی به‌ری خۆری ده‌گرت، ئیتر ئه‌وانه‌ی به‌رۆژو بون بو‌ی دانیشتن، [هیچ کارێکیان پێ نه‌ده‌کرا] ئه‌وانه‌ی به‌رۆژو نه‌بوون ده‌ستیان کرد به‌ ده‌وار هه‌لدان و ئاودانی و شتره‌کان، بو‌یه‌ پێغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموی: ئه‌م‌رۆ ئه‌وانه‌ی به‌رۆژو نه‌بوون پاداشته‌که‌یان بو‌ خۆیان ده‌سته‌به‌رکرد.

(۲۶) روژو شکاندن بو به‌رگه‌گرتنی به‌ره‌نگاری دوژمن

۵۹۴. عن قَزَعَةَ قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ (ﷺ) وَهُوَ مَكْتُورٌ عَلَيْهِ، فَلَمَّا تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْهُ قُلْتُ: إِنِّي لَأَسْأَلُكَ عَمَّا يَسْأَلُكَ هَوْلَاءُ عَنْهُ، سَأَلْتُهُ عَنِ الصَّوْمِ فِي السَّفَرِ، فَقَالَ: سَأَفْرِنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) إِلَى مَكَّةَ وَنَحْنُ صِيَامٌ، قَالَ: فَتَزَلْنَا مَنَزِلًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّكُمْ قَدْ دَنَوْتُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ، وَالْفِطْرُ أَقْوَى لَكُمْ)). فَكَانَتْ رُحْصَةً، فَمِنَّا مَنْ صَامَ وَمِنَّا مَنْ أَفْطَرَ، ثُمَّ تَزَلْنَا مَنَزِلًا آخَرَ، فَقَالَ: ((إِنَّكُمْ مُصْبِحُو عَدُوِّكُمْ، وَالْفِطْرُ أَقْوَى لَكُمْ، فَأَفْطِرُوا)). وَكَانَتْ عَزْمَةً، فَأَفْطَرْنَا، ثُمَّ [قَالَ]: لَقَدْ رَأَيْتُنَا نَصُومُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بَعْدَ ذَلِكَ فِي السَّفَرِ.

(قرعه ده‌لی: چووم بو‌لای (ابو سعید الخدری) (ﷺ) بینیم خه‌لکیکی زور ده‌وری داوه، کاتی خه‌لکی بلاوه‌یان کرد پیموت: من له‌و پرسیارانه‌ت لیناکه‌م که‌ئهو خه‌لکه ده‌یان پرسسی، جا پرسیارم لیکرد ده‌رباره‌ی پوژو له‌سه‌فهردا، ئه‌ویش وتی: له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) له‌سه‌فهرینکدا بوین بو‌مه‌ککه، هه‌مووشمان به‌پوژوبوین که‌ گه‌یشتینه شوینیک فهرمووی: ((بیگومان ئیوه له‌ دوژمنه‌که‌تان نزیک بونه‌ته‌وه، پوژو بشکیئن گور و تینه بو‌تان)) ئیتر ئه‌وه مؤله‌تیک بو، جا هه‌مانبوو به‌پوژو بو، هه‌مانبوو پوژوه‌که‌ی شکاند، پاشان گواستمانه‌وه بو شوینیک تر، فهرمووی: ((ئیوه به‌یانی ده‌گه‌نه سه‌ردوژمنتان، پوژو شکاندن گور و تینه بو‌تان، که‌واته بیشکیئن))، ئه‌وه ئیتر فهران بوو ئیمه‌ش پوژومان شکاند، پاش ئه‌وه وا ده‌بوو له‌ سه‌فهردا له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) به‌پوژوو ده‌بوین.

(۲۷) سه‌رپشک بوون له‌ روژو گرتن یان نه‌گرتن له‌کاتی سه‌فهردا

۵۹۵. عَنْ حَمْرَةَ بْنِ عَمْرِوِ الْأَسْلَمِيِّ (ﷺ) أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَجِدُ بِي قُوَّةَ عَلَى الصِّيَامِ فِي السَّفَرِ، فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((هِيَ رُحْصَةٌ مِنَ اللَّهِ، فَمَنْ أَخَذَ بِهَا فَحَسَنٌ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصُومَ فَلَا جُنَاحَ)).

(حمزه‌ی کوپی عمرو) (ﷺ) به‌ پیغه‌مبه‌ری خوای وتوه: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا من ده‌توانم له‌سه‌فهردا به‌پوژو بم، ئایا هیچ گوناهم ناگات؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: ((ئه‌وه مؤله‌تیکه له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه، ئه‌وه‌ی سودی لیوه‌ربگریت ئه‌وه چاکه ئه‌وه‌ش حه‌زه‌کات به‌پوژو بیئت ئه‌وه گوناھی ناگات)).

۵۹۶- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي حَرِّ شَدِيدٍ، حَتَّىٰ إِنْ كَانَ أَحَدُنَا لَيَضَعُ يَدَهُ عَلَىٰ رَأْسِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ، وَمَا فِينَا صَائِمٌ إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَعَبْدُ اللَّهِ ابْنُ رَوَاحَةَ. [بخاری/ الصوم/ ۱۸۴۳]

(ابو درداء) (رضی اللہ عنہ) دهلی: له خزمهت پیغهمبهری خوادا له مانگی رهمهزانداندا که نۆز گهرما بوو دهرچوین ههتا کهسانی واماان ههبوو که دهستی دهنايه سهرسهری لهبهر تینی گهرما کهسمان بهرپوژو نهبوین جگه له پیغهمبهری خوا (رضی اللہ عنہ) و (عبدالله ی کوپی رهواحه).

(۲۸) گێرانهوهی رهمهزان له شهعباندا

۵۹۷- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) تَقُولُ: كَانَ يَكُونُ عَلَيَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ، فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَهُ إِلَّا فِي شَعْبَانَ، الشَّغْلُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، أَوْ: بِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ). [بخاری/ الصوم/ ۱۸۴۹]

(ابو سلمه) بیستویهتی له عائشه (رضی اللہ عنہا) دهیوت: جاری واههبوو کهمن قهرزازی پوژوی رهمهزان دهبووم نهم دهتوانی بیگێرمهوه له مانگی شهعباندا نهبیئت، چونکه سهرگهرم دهبووم بوئهوهی [دهلی] پیغهمبهری خوا (رضی اللہ عنہ) [لهخۆم] رازی بکهم].

(۲۹) رُوژوگرتنهوه لهبری مردو

۵۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيَّهُ)). [بخاری/ الصوم/ ۱۸۵۱]

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) دهلی: که پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) فهرموی: ((هر کهس مردو قهرزازی پوژو بوو با خزمه نزیکهکه ی بوی بگریتهوه)).

۵۹۹- عَنْ بُرَيْدَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَ: بَيْنَا أَنَا جَالِسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) إِذْ أَتَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: إِنِّي تَصَدَّقْتُ عَلَىٰ أُمِّي بِجَارِيَةٍ، وَإِنَّهَا مَاتَتْ، قَالَ: فَقَالَ: ((وَجَبَّ أَجْرُكَ، وَرَدَّهَا عَلَيْكَ الْمِيرَاثُ)). قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ كَانَ عَلَيَّهَا صَوْمٌ شَهْرٍ، أَفَأَصُومُ عَنْهَا؟ قَالَ: ((صُومِي عَنْهَا)). قَالَتْ: إِنَّهَا لَمْ تَحْجُ قَطُّ، أَفَأَحْجُ عَنْهَا؟ قَالَ: ((حُجِّي عَنْهَا)).

(بریده) (رضی اللہ عنہا) دهلی: لهکاتیکیدا له خزمهت پیغهمبهردا (رضی اللہ عنہ) دانیشتبوم ئافرهتیک هات و وتی: من که نیزیهکیکم بهخشیوه بهدایکم، دایکیشم مرد... فهرموی: پاداشتهکهت دهستکهوت و بهیاسای میراتیش که نیزیهکهکهت بو

که پرایه وه، ئینجا پرسى دایکم پُوژوى مانگیك قهرزاره، ئایا له برى ئهو به پُوژوو بم؟ فه رموى: به پُوژوبه بُو، وتى: هه رگیز چه جیشی نه کردبو ئایا چه جى بُو بکه م؟ فه رموى: چه جیشی بُو بکه.

(۲۰) ئه وانه ی رُوژونا گرن ده بی فیدیه بدهن

۶۰۰- عَنْ سَلْمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةً طَعَامُ مَسْكِينٍ﴾ [البقرة: ۱۸۴] كَانَ مَنْ أَرَادَ أَنْ يُفْطِرَ وَيَفْتَدِيَ، حَتَّى نَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي بَعْدَهَا فَنَسَخَتْهَا. [بخاري/ التفسير/ ۴۲۳۷۴]

(سلمه ی کوپی الاکوع) (رضی اللہ عنہ) ده لى: کاتى که ئه م ئایه ته دابه زى (ئه وانه ی) که ناتوانن به پُوژوو بن باخوړاکى هه ژاریک بدهن ﴿البقرة/ ۱۸۴ نهوسا هه رکه س بیویستایه ده یشکاندو فیدیه ی ده دا، هه تا ئایه تی دواتر دابه زى که حوکمى نه وى سړیه وه.

(۳۱) رُوژو گرتن و نه گرتن له مانگه کاندایا

۶۰۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَصُومُ شَهْرًا كُلَّهُ؟ قَالَتْ: مَا عَلِمْتُهُ صَامَ شَهْرًا كُلَّهُ إِلَّا رَمَضَانَ، وَلَمَّا أَقْطَرَهُ كُلَّهُ حَتَّى يَصُومَ مِنْهُ، حَتَّى مَضَى لِسَبِيلِهِ (رضی اللہ عنہ). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۶۸]

(عبدالله ی کوپی شقیق) له (عائشه ی) (رضی اللہ عنہ) پرسیه وه: ئایا پیغه مبه ر له هیه مانگیکدا به ته واوه تی به پُوژوو بووه؟ وتى: ئاگادار نیم هیه مانگیک به ته واوی به پُوژوو بو بیئت جگه له ره مه زان، ههروه ها هیه مانگیکیش نه بووه که تیایدا به پُوژوو نه بو بیئت، هه ندیکى هه ر ئی گرتوه وه، هه تا کوچی دوا یی کرد.

(۳۲) رُوژو له پړی خوادا

۶۰۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَا مِنْ عَبْدٍ يَصُومُ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِلَّا بَاعَدَ اللَّهُ بِذَلِكَ الْيَوْمِ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا)). [بخاري/ الجهاد/ ۲۶۸۵]

(ابو سعید الخدری) (رضی اللہ عنہ) ده لى: پیغه مبه ر (رضی اللہ عنہ) فه رمویه تی: ((هه ر بهنده یه ک پُوژیک له پړی خوادا به پُوژوو بیئت خوا ی گه وره به وهویه چه فتا پایز بوخساری له ئاگری دوزه خ به دور ده گرتیت)).

(۳۳) گه‌وره‌یی رُوژوی محرم

۶۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ، وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ)).
 (ابو هریره) (رضی اللہ عنہ) ده‌لئیت پی‌غه‌مبهر (رضی اللہ عنہ) فه‌رموویه‌تی: ((گه‌وره‌ترین پُوژو دوا‌ی په‌مه‌زان پُوژو‌وی مانگی (محرم) ه‌که‌ پی‌ی ده‌وترئیت (شهرالله المحرم) گه‌وره‌ترین نو‌یزئیش له‌ دوا‌ی نو‌یزه‌فه‌رزه‌کان شه‌ونو‌یزه‌.

(۳۴) رُوژوی عاشورا

۶۰۴- عن عائشة (رضی اللہ عنہا): أَنَّ قُرَيْشًا كَانَتْ تَصُومُ عَاشُورَاءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، ثُمَّ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بِصِيَامِهِ حَتَّى فُرِضَ رَمَضَانُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ شَاءَ فَلْيَصُمْهُ، وَمَنْ شَاءَ فَلْيُفْطِرْهُ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۷۹۴]
 (دایکه‌عائیشه) (رضی اللہ عنہا) ده‌لی: قوره‌یش له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا له‌عاشورا به‌پُوژو ده‌بوو، پاشان پی‌غه‌مبهر (رضی اللہ عنہ) فه‌رمانی دا (که‌ئیمانداران) تئیدا به‌پُوژو‌بین تاره‌مه‌زان تئیدا فه‌رز کرا، ئه‌وسا پی‌غه‌مبهر (رضی اللہ عنہ) فه‌رمووی: ((ئه‌وه‌ی ده‌یه‌ویت باعاشورا بگریت ئه‌وش ده‌یه‌ویت با نه‌یگریت)).

(۳۵) کام رُوژ به‌رُوژو‌یین له‌عاشورادا

۶۰۵- عَنِ الْحَكَمِ بْنِ الْأَعْرَجِ قَالَ: انْتَهَيْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ) وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ رِدَاءَهُ فِي رَمَزٍ، فَقُلْتُ لَهُ: أَخْبِرْنِي عَنْ صَوْمِ عَاشُورَاءَ؟ فَقَالَ: إِذَا رَأَيْتَ هِلَالَ الْمُحَرَّمِ فَاعْدُدْ وَأَصْبِحْ يَوْمَ التَّاسِعِ صَائِمًا. قُلْتُ: هَكَذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَصُومُهُ؟ قَالَ نَعَمْ.

(حکم بن الاعرج) ده‌لئیت چووم بو لای (ابن عباس) (رضی اللہ عنہ) که‌عه‌باکه‌ی کردبوو به‌سه‌رین لای زه‌مه‌مدا پی‌م وت: ه‌ه‌والم بدهری ده‌باره‌ی پُوژوی عاشورا، ئه‌ویش وتی: ه‌هرکات مانگی (محرم) ت دی بی‌ئزمیره و پُوژوی نو‌ه‌م به‌پُوژوبه‌... منیش وتم: پی‌غه‌مبهر (رضی اللہ عنہ) ئه‌وپُوژه‌ به‌پُوژوو ده‌بوو؟ وتی: به‌لی.

(۳۶) گه‌وره‌یی رُوژوی عاشورا

۶۰۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَدِمَ الْمَدِينَةَ، فَوَجَدَ الْيَهُودَ صِيَامًا يَوْمَ عَاشُورَاءَ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَا هَذَا الْيَوْمَ الَّذِي تَصُومُونَهُ)). فَقَالُوا: هَذَا يَوْمٌ عَظِيمٌ أَجَى اللَّهُ فِيهِ مُوسَى وَقَوْمَهُ، وَغَرِقَ فِرْعَوْنُ وَقَوْمَهُ، فَصَامَهُ مُوسَى شُكْرًا، فَتَحْنُ نَصُومُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((فَنَحْنُ

نَحَقُّ وَأَوْلَى بِمُوسَى)).. مِنْكُمْ فَصَامَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ. [بخاري/ الصوم/ ۱۹۰۲، ۱۹۰۰]

(ابن عباس) (ﷺ) دهلى كاتى پيغه مبهەر (ﷺ) گه يشته مهدينه بينى جوله كه به رۆزوو له رۆژى عاشورادا، پيى فهرمون : ((ئهم رۆژه چى به واتيدا به رۆژوو دهبن؟)) وتيسان : ئهمه رۆژىكى گه وره و گرنگه، خواى گه وره موسا و گه له كهى تيدا پرگار كردوو، فيرعه ون و داروده سته كهى تيدا غه رق كرد، ئيتر موسا بؤسوپاس گوزارى تيدا به رۆژوو بووه، ئيمه ش به رۆژوو دهبين. پيغه مبهەر (ﷺ) فهرموى : ((ئيمه له پيش ترين بؤموسا تائيوه)). ئيتر ئه وه بوو پيغه مبهەر (ﷺ) تيدا به رۆژوو بوو وه فهرمانى دا كه [ئيماندارانىش] تيدا به رۆژو بن.

٦٠٧- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ: سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ (ﷺ) وَسُئِلَ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ، فَقَالَ: مَا عَلِمْتُ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) صَامَ يَوْمًا يَطْلُبُ فَضْلَهُ عَلَى الْأَيَّامِ إِلَّا هَذَا الْيَوْمَ، وَلَا شَهْرًا إِلَّا هَذَا الشَّهْرَ. يَعْنِي رَمَضَانَ. [بخاري/ الصوم/ ۱۹۰۲، ۱۹۰۰]

(عبدالله ی کوری یزید) دهلى: گووى له (ابن عباس) (ﷺ) بووه كاتى پرسىارى ليكراوه ده باره ی رۆژو گرتن له عاشورادا، وتويه تى: نهم زانيوهو نهم بيستوه كه پيغه مبهەر (ﷺ) رۆژىك به رۆژوو بوويت و به ته ماى ئه وه بوويت ئه و رۆژه له رۆژه كانى تر گه وره ترين جگه له ئه مرۆ، يان مانگيگ جگه له مانگه [مه به ست ره مه زان بووه].

(٣٧) ئه وه ی له عاشورادا شتى خوارد

٦٠٨- عَنْ الرَّبِيعِ بْنِ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ (ﷺ) قَالَتْ: أُرْسِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) غَدَاةَ عَاشُورَاءَ إِلَى قَرَى الْأَنْصَارِ الَّتِي حَوْلَ الْمَدِينَةِ: ((مَنْ كَانَ أَصْبَحَ صَائِمًا فَلْيَتِمَّ صَوْمَهُ، وَمَنْ كَانَ أَصْبَحَ مُفْطِرًا فَلْيَتِمَّ بَقِيَّةَ يَوْمِهِ)). فَكُنَّا بَعْدَ ذَلِكَ نَصُومُهُ وَنُصُومَ صَبِيَانِنَا الصَّغَارِ مِنْهُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى، وَنَذْهَبُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَنَجْعَلُ لَهُمُ اللَّعْبَةَ مِنَ الْعِهْنِ، فَإِذَا بَكَى أَحَدُهُمْ عَلَى الطَّعَامِ أُعْطِينَاهَا إِيَّاهُ عِنْدَ الْإِفْطَارِ. [بخاري/ الصوم/ ۱۸۵۹]

(ربيع ی كچی معوذى كورى عفرآ) (ﷺ) دهلى: پيغه مبهەر (ﷺ) به ره به يانى رۆژى عاشورا خه لكىكى نار دبؤد يهاته كانى دهورى مهدينه (فهرموبوى كه بلين)

(ابو ایوب الانصاری) (رضی اللہ عنہ) دەلی: پیڤه مبهەر (رضی اللہ عنہ) فەر موویه تی: ((ئەو هی رەمەزان بەرپۆژی و پاشان شەش پۆژی (شەوال) یش بەرپۆژی بیئت بە دوایدا، ئەو وەکو بەرپۆژی بونی هەموو سألە کە وەها یە)).

(۴۱) نەگرتنی (نۆمینهی حاجیان)

۶۱۲- عَن عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) صَائِمًا فِي الْعَشْرِ قَطُّ. (عائشه) (رضی اللہ عنہ) دەلی: هەرگیز نە مبینیوه پیڤه مبهەر (رضی اللہ عنہ) لەو دەپۆژەدا [واته: دەپۆژی یە کە می مانگی ذی الحجّة] بەرپۆژی بویت.

(۴۲) رۆژوی عارفه

۶۱۳- عَن أَبِي قَتَادَةَ (رضی اللہ عنہ): رَجُلٌ أَتَى النَّبِيَّ (رضی اللہ عنہ) فَقَالَ: كَيْفَ تَصُومُ؟ فَغَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) مِنْ قَوْلِهِ، فَلَمَّا رَأَى عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) غَضِبَهُ، قَالَ: رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ وَغَضَبِ رَسُولِهِ. فَجَعَلَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُرَدِّدُ هَذَا الْكَلَامَ حَتَّى سَكَنَ غَضَبُهُ، فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ بَمَنْ يَصُومُ الدَّهْرَ كُلَّهُ؟ قَالَ: ((لَا صَامَ وَلَا أَفْطَرَ)) أَوْ قَالَ: ((لَمْ يَصُمْ وَلَمْ يُفْطِرْ)). قَالَ: كَيْفَ مَنْ يَصُومُ يَوْمَيْنِ وَيُفْطِرُ يَوْمًا؟ قَالَ: ((وَيُطِيقُ ذَلِكَ أَحَدًا)). قَالَ: كَيْفَ مَنْ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا؟ قَالَ: ((ذَاكَ صَوْمُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ)). قَالَ: كَيْفَ مَنْ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمَيْنِ؟ قَالَ: ((وَدِدْتُ أَنِّي طَوَّقْتُ ذَلِكَ)). ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ): ((ثَلَاثٌ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَمَضَانَ إِلَى رَمَضَانَ، فَهَذَا صِيَامُ الدَّهْرِ كُلِّهِ. صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ: أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ، وَصِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ: أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ)).

(ابو قتاده) (رضی اللہ عنہ) دەلی: پیاویک هات بۆلای پیڤه مبهەر (رضی اللہ عنہ) لینی پرسى؟ ئەو هە چۆن بەرپۆژی دەبیئت؟! پیڤه مبهەر (رضی اللە عنہ) لە قەسە کە ی پەست بوو، کە (عمر) ئەو هی بیینی وتی: ئیئە رازین کە خوا پەرۆردگارمانە و ئیسلام ئاینمانە و محمدیش پیڤه مبهەرمانە، پەنادەگەرین بە خوا لە ناپەرەزایی و تورپیی خواو پیڤه مبهەر کە ی، جا (عمر) چەند جارێک ئەو هی دووبارە کردو هەتا پیڤه مبهەر رە کە ی نیشته وه، ئینجا عمر ووتی: ئە ی پیڤه مبهەری خوا کە سێک هەموو کات بەرپۆژی بیئت پیئت چۆنە؟ ئە ویش فەر مووی: ئەو هە نە پۆژی بۆ حسابە، نە شکاندوشیئتی، عمر ووتی: ئە ی ئەو هی دوو پۆژ بگرت و پۆژیک نەگرت؟ جا کە س دەتوانیئت ئەو ه

بكات؟ عمر وتى: ئەوھى پۇژە نارپۇژىك بەپۇژۇدەبىت؟ فەرمووى ئەوھ رۇزۇى (داود) ە سەلامى خىواى لەسەر بىت، عمر وتى: ئەى ئەوھ چۇنە پۇژىك بەپۇژۇ بىت و دوو پۇژ بەپۇژۇ نەبىت؟ فەرمووى: ئاواتەخوازىم ئەو تىوانايەم پى بىدرايە. پاشان پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووى: سى پۇژ لەھەموو مانگىكدا پەمەزانىش بۇ پەمەزان ئەوھپۇژۇى ھەموو سالىكەيە. پۇژۇى پۇژى ەھرەفەش ئومىدىم وايە بەخوا كەبىت بەكەفارەتى سالى پابردوو سالى داھاتوش. پۇژۇى عاشوراش ئومىدىم وايە بەخوا كەبىت بەكەفارەتى سالى پابردوو.^(۱)

(۴۳) نەگرتنى پۇژۇى عارفە بۇ حاجيان

۶۱۴- عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ بِنْتِ الْحَارِثِ (ﷺ): أَنَّ نَاسًا تَمَارَوْا عِنْدَهَا يَوْمَ عَرَفَةَ فِي صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: هُوَ صَائِمٌ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَيْسَ بِصَائِمٍ، فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ بِقَدْحِ لَبَنٍ وَهُوَ وَقَفَ عَلَى بَعِيرِهِ بِعَرَفَةَ، فَشَرِبَهُ. [بخاري/ الحج/ ۱۵۷۸]

(ام الفضل بنت الحارث) (ﷺ) دەلى: خەلكىك لەلای ئەو گفتوگويان بوو دەربارەى بەپۇژۇبوونى پىغەمبەر (ﷺ): لەپۇژى عارفەدا، ھەندىكىان وتیان بەپۇژۇو، ھەندىكى تریان وتیان نەخىر بەپۇژۇ نىيە، ئەوسا پەرداخىك شىرى بۇ پىغەمبەر (ﷺ) نارد لەكاتىكدا بەسەر ووشترەكەيەوھ بوو لەعارفەدا، ئەويش خوارديەوھ.

(۴۴) پۇژۇو نەگرتن لە جەژنەكاندا

۶۱۵- عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ أَنَّهُ قَالَ: شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (ﷺ) فَجَاءَ فَصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: إِنَّ هَذَيْنِ يَوْمَانِ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَنْ صِيَامِهِمَا: يَوْمُ فِطْرِكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ، وَالْآخِرُ يَوْمٌ تَأْكُلُونَ فِيهِ مِنْ نُسُكِكُمْ. [بخاري/ الصوم/ ۱۸۸۹]

(ابوعبىد)كارگوزارى (ابن ازھار) دەلى: جەژنەمان كرد لەگەل (عمرى كوپى خطاب) (ﷺ) ھات و نوپۇژى كردوو پۇيشت و وتارى بۇ خەلك داو وتى: ئەم دوو پۇژە پىغەمبەر (ﷺ): پىگىرى كردووھ پۇژۇى تىدا بگىرىت، ئەو پۇژەى پۇژۇ

^(۱) ئەم فەرموودەيە پىچەوانەى فەرموودەى پىشووى (عاشئە) نىە چونكە نەبىنىنى ئەو بەلگە نىە لەسەر ئەوھ پىغەمبەر بەپۇژۇو نەبووبىت لە عارفەدا، ئەكرى ئەو پۇژە لەمالى ئەودا نەبووبىت.

دهشکیندن دواى مانگی رهمهزان [واته جهژنى رهمهزان] ههروهه ئه وپوژهى كه قوربانى حه جى تیدا دهخون (پوژهکانى جهژنى قوربان).

(۴۵) رُوژانى (ايام التشریق)

۶۱۶- عَنْ نُبَيْشَةَ الْهَذَلِيَّةِ (رضي الله عنها) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلِ وَشَرْبٍ - وفي رواية - وَذِكْرِ لِلَّهِ)).

(نبیشه الهذلي) دهلى: پیغه مبهه (رضي الله عنه): فهرموویه تی: ((سى پوژهى دواى جهژنى قوربان پوژانى خواردن و خواردنه وهن)) له پویاویه تیکی تردها هاتووہ ((یادکردنی خواى گه وره شن)).

(۴۶) رُوژى دووشه مووان

۶۱۷- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سُئِلَ عَنْ صَوْمِ اللَّائِنِينَ، فَقَالَ: ((فِيهِ وُلْدَتُ، وَفِيهِ أَنْزَلَ عَلَيَّ)).

(ابوقتاده) (رضي الله عنه) دهلى: پیغه مبهه (رضي الله عنه): کاتیک دهر باره ی پوژوی دووشه مووان لیان پرسیه وه ، فهرموویه تی: ((من له پوژهدا له دایک بووم، له و پوژهدا قورئان دابه زینراوته سهرم)) . [واته: بیگرن باشه]

(۴۷) به رُوژویوونى رُوژانى ههینى به ته نها په سه نندى به

۶۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَا يَصُومُ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَّا أَنْ يَصُومَ قَبْلَهُ أَوْ يَصُومَ بَعْدَهُ)). [بخاري/ الصوم/ ۱۸۸۴]

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلى: پیغه مبهه (رضي الله عنه): فهرموویه تی: ((باکسه ستان پوژانى ههینى به پوژونه بیئت مه گهر پوژیک له پیشه وه یانله دواوه [له گه لیدا] به پوژوبیئت .

۶۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَا تَخْتَصُّوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالِي، وَلَا تَخْصُوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِصِيَامٍ مِنْ بَيْنِ الْأَيَّامِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي صَوْمٍ يَصُومُهُ أَحَدُكُمْ)).

(ابوهریره) (رضي الله عنه) دهلى: پیغه مبهه (رضي الله عنه): فهرموویه تی: ((شهوی ههینى تاییهت مه کهن به شهو نوپوژو پوژى ههینى له ناو پوژهکانى تر تاییهت مه کهن به پوژوووه وه، مه گهر نه و پوژه به رعاده تی پوژوگرتنى به کیکتان بکه ویت .

(۴۸) رۆژوی سی رۆژ له ههر مانگی کدا

۶۲۰- عن مُعَاذَةَ الْعَدَوِيَّةِ أَنَّهَا قَالَتْ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ (ﷺ): أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَصُومُ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. فَقُلْتُ لَهَا: مِنْ أَيِّ أَيَّامِ الشَّهْرِ كَانَ يَصُومُ؟ قَالَتْ: لَمْ يَكُنْ يُبَالِي مِنْ أَيِّ أَيَّامِ الشَّهْرِ يَصُومُ.

(خاتوو معاذة العدوية) دهلی: پرسیموه له عایشه ی هاوسهری پیغه مبههر (ﷺ): كه نایا پیغه مبههری خوا له ههر مانگی کدا سی رۆژ به رۆژ ده بوو؟ وتی: بهلئ، وتم: له چ رۆژانیکی مانگدا به رۆژوو ده بوو؟ وتی: گوئی نه ده دایه له کام رۆژ له رۆژه کانی مانگ به رۆژوو بییت.

(۴۹) رۆژوی بهردهوام په سه نده نییه

۶۲۱- عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رضي الله عنه) قَالَ: بَلَغَ النَّبِيُّ (ﷺ) أَنِّي أَصُومُ أَسْرُدُ، وَأُصَلِّي اللَّيْلَ، فَمَا أَرْسَلَ إِلَيَّ وَإِمَّا لَقِيْتُهُ، فَقَالَ: ((الَمْ أَخْبَرَ أَنَّكَ تَصُومُ وَلَا تُفْطِرُ وَتُصَلِّي اللَّيْلَ؟ فَلَا تَفْعَلْ، فَإِنَّ لَعَيْنَكَ حَظًّا، وَلِنَفْسِكَ حَظًّا، وَلَا هَلْكَ حَظًّا، فَصُمْ وَأَفْطِرْ، وَصَلِّ وَنَمْ وَصُمْ مِنْ كُلِّ عَشْرَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، وَلَكَ أَجْرُ تِسْعَةٍ)). قَالَ: إِنِّي أَحْدِنِي أَقْوَى مِنْ ذَلِكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ، قَالَ: ((فَصُمْ صِيَامَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ)). قَالَ: وَكَيْفَ كَانَ دَاوُدُ يَصُومُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ: ((كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا، وَلَا يَفْرُ إِذَا لَاقَى)). قَالَ: مَنْ لِي بِهِذِهِ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ عَطَاءٌ: فَلَا أَدْرِي كَيْفَ ذَكَرَ صِيَامَ الْأَبَدِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((لَا صَامَ مِنْ صَامِ الْأَبَدِ، لَا صَامَ مِنْ صَامِ الْأَبَدِ لَا صَامَ مِنْ صَامِ الْأَبَدِ)). [بخاري/ الصوم ۱۸۷۶]

(عبدالله ی کوپی عمرو کوپی عاص) دهلی: هه وال گه یشتوه پیغه مبههر (ﷺ): كه من بهردهوام به رۆژوو و به شه ویش نوێژ ده كه م، جا نازانم ناردی به شوینمدا یان خۆم به خزمه تی گه یشتم. فهرمووی: ((بیستومه كه تو بهردهوام به رۆژوو ده بییت و رۆژوو ناشکینیت، بهردهوامیش شه و نوێژ ده كه ییت؟ وامه كه.. چونكه چاوت مافی هه یه خویشت مافت هه یه، خیزانت مافی هه یه، تو به رۆژوو به مه شبه، شه و نوێژ بکه و بشخوه، له ده رۆژدا رۆژیک به رۆژوو به. پاداشتی نو رۆژه كه ی تری هه یه (عبدالله) وتی: من له وه زیاتر ده توانم نه ی پیغه مبههر (ﷺ): فهرمووی: ((كه واته رۆژوو بگره وهك به رۆژوو بوونی (داود) سهلامی خوای لی بییت. وتم: (داود) چون به رۆژوو ده بوو نه ی پیغه مبههر (ﷺ): فهرمووی: ((رۆژیک به رۆژوو ده بوو رۆژیک ده یشکاند. کاتیکیش به رهنگاری

دوژمنیش بووایه‌ته‌وه پای نه‌ده‌کرد)) وتم جاکي نه‌وهی بو ده‌لوی نه‌ی پیغه‌مبەر (ﷺ)؟ عطاء ده‌لی: ئیتر نازانم چۆن باسی پۆژوی به‌رده‌وام هاته پیشه‌وه، پیغه‌مبەر (ﷺ): فهرموی: ((نه‌وه پۆژوی نه‌گرتوو که به‌رده‌وام به‌پۆژو ده‌بیئت، نه‌وه پۆژوی نه‌گرتوو که به‌رده‌وام به‌پۆژو ده‌بیئت [واته: خیری ناگاتو نارسوسته]

(۵۰) چاکترین پۆژو پۆژوی (داود ه)، پۆژ ناپۆژیک

۶۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ أَحَبَّ لِلصَّيَّامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ، وَأَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَيَقُومُ ثُلُثَهُ، وَيَنَامُ سُدُسَهُ. وَكَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا)). [بخاري/التجهد/ ۱۰۷۹]

(عبدالله ی کوری عمرو) ده‌لی: پیغه‌مبەر (ﷺ) فهرمویه‌تی: (په‌سه‌ندترین پۆژو لای خوای گه‌وره پۆژوی (داود ه)، په‌سه‌ندترین شه‌ونویژیش لای خوای گه‌وره هر شه‌ونویژی داوده. نیوهی کاتی شه‌و بخوت سییه‌که‌ی تری شه‌ونویژی ده‌کرد، شه‌ش یه‌کی ده‌خوته‌وه، هر وه‌ها پۆژیک به‌پۆژو ده‌بوو، پۆژیکیش به‌پۆژو نه‌ده‌بوو)).

(۵۱) نه‌وهی پۆژوی سونه‌ت بگریت پاشان بیشکینیت

۶۲۳- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ (ﷺ) ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: ((هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ)). فَقُلْنَا: لَّا. قَالَ: ((فَإِنِّي إِذْ ذَاكَ صَائِمٌ)). ثُمَّ أَنَا يَوْمًا تَخَّرَ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أُمَّدِي لَنَا حَيْسٌ، فَقَالَ: ((أَرَيْنِيهِ فَلَقَدْ أَصْبَحْتُ صَائِمًا)). فَأَكَلَ.

(عائشه) ده‌لی: پیغه‌مبەر (ﷺ): پۆژیک هات بۆلام فهرموی: ((هیچتان له‌لاهیه؟)) وتمان نه‌خیر: فهرموی: ((که‌واته به‌پۆژو ده‌بم)), پۆژیک تر هات بۆ لامان. وتمان: نه‌ی پیغه‌مبەر (ﷺ): خورماو پۆن و که‌شکمان به‌دیاری بۆ هاتوو، فهرموی: ((پیشانم بده، هرچه‌نده ئه‌م به‌یانی‌یه نیازی پۆژوم هه‌بوو)) ئیتر ده‌ستی کرد به‌خواردنی.

(١٢) مانه‌وه له‌مزگه‌وتدا (اعتكاف)

(١) نه‌وه‌ی ده‌یه‌وێت له‌مزگه‌وت بمینیته‌وه که‌ی ده‌ست به‌کاربیت

٦٢٤- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِذَا أَرَادَ أَنْ يَعْتَكِفَ صَلَّى الْفَجْرَ ثُمَّ دَخَلَ مُعْتَكِفُهُ، وَإِنَّهُ أَمَرَ بِخِبَائِهِ فَضُرِبَ، أَرَادَ الِاعْتِكَافَ فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ مِنْ رَمَضَانَ، فَأَمَرَتْ زَيْنَبُ بِخِبَائِهَا فَضُرِبَ، وَأَمَرَ غَيْرُهَا مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) بِخِبَائِهِ فَضُرِبَ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الْفَجْرَ، نَظَرَ فَإِذَا الْأَخْيَاطُ، فَقَالَ: ((الْبِرُّ تُرْدِنُ)). فَأَمَرَ بِخِبَائِهِ فَقَوَّضَ، وَتَرَكَ الِاعْتِكَافَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، حَتَّى اعْتَكَفَ فِي الْعَشْرِ الْأَوَّلِ مِنْ شَوَّالٍ. [بخاري/ الاعتكاف/ ١٩٢٨]

(عائشه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنها): کاتی ده‌یویست له‌مزگه‌وتدا بمینیته‌وه، نوێژی به‌یانی ده‌کردو نه‌وسا ده‌چووه نه‌و شوینه‌ی که‌ تیی‌دا ده‌مایه‌وه، جارێکیان فه‌رمانی دا چادریکی بو‌ه‌ل‌درا، ده‌یویست ده‌پوژی کو‌تایی په‌مه‌زان بمینیته‌وه، زه‌ینه‌بیش فه‌رمانی داچادری بو‌ه‌ل‌درا، کاتی پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنها) نوێژی به‌یانی کرد، سه‌یری کرد چه‌نده‌ها چادر هه‌یه فه‌رموی: ((ده‌یانه‌وێت خێرو چاکه‌یان ده‌ست به‌کو‌یت))؟ ئینجا فه‌رمانی دا چادره‌که‌ی خۆی لابه‌ری، وازی له‌ اعتکاف هینا له‌و په‌مه‌زانه‌داو، ده‌ی یه‌که‌می شه‌وال اعتکافی کرد.

(٢) مانه‌وه له‌ده‌شه‌وی یه‌که‌م و ده‌شه‌وی ناوه‌راست دا.

٦٢٥- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) اعْتَكَفَ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ مِنْ رَمَضَانَ، ثُمَّ اعْتَكَفَ الْعَشْرَ الْأَوْسَطَ فِي قُبَّةِ تُرْكِيَّةٍ عَلَى سُدَّتِهَا حَصِيرٌ. قَالَ: فَأَخَذَ الْحَصِيرَ بِيَدِهِ فَتَنَحَّاهَا فِي نَاحِيَةِ الْقُبَّةِ، ثُمَّ أَطْلَعَ رَأْسَهُ فَكَلَّمَ النَّاسَ فَدَنُّوا مِنْهُ، فَقَالَ: ((إِنِّي اعْتَكَفْتُ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ، أَلْتَمَسُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ، ثُمَّ اعْتَكَفْتُ الْعَشْرَ الْأَوْسَطَ، ثُمَّ أَتَيْتُ فَقِيلَ لِي: إِنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ، فَمَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ أَنْ يَعْتَكِفَ، فَلْيَعْتَكِفْ)). فَأَعْتَكَفَ النَّاسُ مَعَهُ، قَالَ: ((وَأِنِّي أُرِيئُهَا لَيْلَةً وَثَرًا، وَإِنِّي أَسْجُدُ صَبِيحَتَهَا فِي طِينٍ وَمَاءٍ)). فَأَصْبَحَ مِنْ لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَقَدْ قَامَ إِلَى الصُّبْحِ، فَمَطَرَتِ السَّمَاءُ، فَوَكَّفَ الْمَسْجِدُ، فَأَبْصَرْتُ الطِّينَ وَالْمَاءَ، فَخَرَجَ حِينَ فَرَعْتُ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَجَبِينُهُ وَرَوْتُهُ أَنْفَهُ فِيهِمَا الطِّينَ وَالْمَاءَ، وَإِذَا هِيَ لَيْلَةٌ إِحْدَى وَعِشْرِينَ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ. [بخاري/ صلاة التراويح/ ١٩١٤]

(ابوسعید الخدری) (رضی اللہ عنہ) دەلی: پیغمبەر (ﷺ): لە دەشەوی سەرەتای رەمەزاند (اعتکاف) ی کرد، پاشان لە دەشەوی ناوەرپاستا (اعتکاف) ی کرد لە چادریکی گومەزی تورکیدا، چەتری بەردەرگاکی حەسیریکی بوو، حەسیرەکی بە دەستی پیرۆزی لابردو خستیە سوچیکی چادەرکەوه، ئینجا سەری دەرھیناو قسە ی بۆ خەلکی کرد، ئەوانیش لێی نزیک بوونەوه و فەرموی: ((من دە شەوی یەکەم اعتکافم کرد و بەتەمای ئەو شەوه بووم [شەوی قەدر]، پاشان دەشەوی ناوەرپاست مامەوه دوا ی ئەوه هاتن بۆ لام و پیم وترا: ئەو شەوه لە دە شەوی کۆتاییدایە، هەرکەس لە ئیوه پینی خۆشە بمینیتەوه بامینیتەوه) خەلک لە خزمەتی دا مانەوه. ئینجا فەرموی (من وام دیوه لە خەوندا کە شەویکی تاک بیّت، لەو خەونەدا وام دی کە بەیانیکە ی لە قورپاودا سوچدەم دەبرد،) جا بەیانی بیست و یەک هەستا بۆ نوێژی بەیانی باران باری بوو. مزگەوت دلوپە ی کردبوو، قورپاوەکی دی کاتی لیبوووە ناوچەوان و سەری لووتی قورپاویان پیوه بوو. ئەوشەوه شەوی بیست و یەک بوو لە دە ی کۆتایی.

(٣) مانهوه له مزگه وتدا له دهشەوی کۆتای رەمەزاند

٦٢٦- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) كَانَ يَغْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّى تُوَفَّاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، ثُمَّ اعْتَكَفَ أَرْجَاهُ مِنْ بَعْدِهِ. [بخاری/ الاعتکاف/ ١٩٢٢].

(عائشە) (رضی اللہ عنہا) دەلی: پیغمبەر (ﷺ): دەشەوی کۆتای رەمەزان لە مزگه وتدا دەمایه وه هەتا خۆی گەوره برديه وه بۆ لای خۆی، پاشان هاوسەرەکانی دوا ی خۆی ئەوکارەیان کرد.

(٤) خۆماندوو کردن له دهشەوی کۆتای رەمەزاند

٦٢٧- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا دَخَلَ الْعَشْرَ أَحْيَا اللَّيْلَ وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ، وَجَدَّ وَشَدَّ الْمُنْزَرَ. [بخاری/ صلاة التراویح/ ١٩٢٠]

(عائشە) (رضی اللہ عنہا) دەلی: پیغمبەر (ﷺ): کاتی گەیشته دەشەوی کۆتای (رەمەزان) شەوگاری (بەخوا پەرستی) دەبرە دەسەر، خیزانەکانی هەل دەسان و خۆی ماندووە کردو پشەتوینی لێ قایم دەکرد.

(۵) گه‌ران به‌دوای شهوی قه‌درا

۶۲۸- عن ابنِ عَمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((الْتَمَسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ - يَغْنِي لَيْلَةَ الْقَدْرِ - فَإِنْ ضَعَفَ أَحَدُكُمْ أَوْ عَجَزَ فَلَا يُغْلِبَنَّ عَلَى السَّبْعِ الْبُؤَاقِي)). [بخاري/ صلاة التراويح/ ۱۹۱۱]

(ابن عمر) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ): فه‌رمویه‌تی: ((بگه‌رین به‌شوینی ده شهوی کو‌تایدا- واته شهوی قه‌در- نه‌گه‌ر که‌سیکتان بی هیز بوو یان نه‌یتوانی با چه‌وته‌که‌ی کو‌تای له‌ده‌ست خو‌ی نه‌دات.

*شهوی قه‌در شهوی بیست و یه‌که ... سه‌یری فه‌رمووده‌ی ژماره ۶۲۵ بکه.

(۶) شهوی قه‌در شهوی بیست و یه‌که

قد تقدم حديث أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه) في ذلك [رقم: ۶۲۵].
پیشتر نه‌م فه‌رمووده‌یه باس کرا له‌ژماره (۶۲۵) دا.

(۷) شهوی قه‌در شهوی بیست و سی‌یه

۶۲۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((أُرِيتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ ثُمَّ أُسَيِّئُهَا، وَأَرَانِي صُبْحَهَا أُسْجِدُ فِي مَاءٍ وَطِينٍ)). قَالَ: فَمَطَرْنَا لَيْلَةَ ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ، فَصَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَأُنْصِرَفَ وَإِنَّ أَثَرَ الْمَاءِ وَالطِّينِ عَلَى جَبْهَتِهِ وَأَنْفِهِ. قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَنَسٍ يَقُولُ: ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ.

(عبدالله ی کوری انیس) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((شهوی قه‌درم نیشان درا و پاشان بیرم برایه‌وه، له‌خه‌ونم دایینم سو‌جده‌م ده‌برد له قور‌اودا)). ده‌لی: شهوی بیست و سی بارانمان بو باری، پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) نو‌یژی بو ک‌ردین و نه‌مجا پ‌ویی، شوینه‌واری قور‌اومکه له‌سه‌ر ناوچه‌وان و لووتی دیار بوو... راوی ده‌لی: (عبدالله کوری انیس) ده‌یوت: شهوی بیست و سی‌بوو.

(۸) له نوو جهوت و بینجدا هه‌ولئ بو‌بده.

۶۳۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: اعْتَكَفَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) الْعَشْرَ الْأَوْسَطَ مِنْ رَمَضَانَ، يَلْتَمِسُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ قَبْلَ أَنْ تُبَانَ لَهُ، فَلَمَّا انْقَضَيْنِ أَمَرَ بِالْبِنَاءِ فَقَوَّضَ، ثُمَّ أُبَيِّنْتُ لَهُ أَنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ، فَأَمَرَ بِالْبِنَاءِ فَأَعِيدَ، ثُمَّ خَرَجَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهَا كَانَتْ أُبَيِّنْتُ لِي لَيْلَةَ الْقَدْرِ، وَإِنِّي خَرَجْتُ

لَا خُبْرَكُمْ بِهَا، فَجَاءَ رَجُلَانِ يَحْتَقَانِ مَعَهُمَا الشَّيْطَانُ، فَتَسَيَّئَهَا، فَالْتَمَسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ مِنْ رَمَضَانَ، الَّتَمَسُوهَا فِي النَّاسِعَةِ وَالسَّابِعَةِ وَالْخَامِسَةِ)). قَالَ: قُلْتُ: يَا أَبَا سَعِيدٍ إِنَّكُمْ أَعْلَمُ بِالْعَدَدِ مِنَّا. قَالَ: أَجَلٌ نَحْنُ أَحَقُّ بِذَلِكَ مِنْكُمْ. قَالَ: قُلْتُ: مَا النَّاسِعَةُ وَالسَّابِعَةُ وَالْخَامِسَةُ؟ قَالَ: إِذَا مَضَتْ وَاحِدَةٌ وَعِشْرُونَ فَالْتَمَسِي تَلِيهَا ثِنْتَيْنِ وَعِشْرِينَ، وَهِيَ النَّاسِعَةُ. فَإِذَا مَضَتْ ثَلَاثٌ وَعِشْرُونَ فَالْتَمَسِي تَلِيهَا السَّابِعَةَ، فَإِذَا مَضَى خَمْسٌ وَعِشْرُونَ فَالْتَمَسِي تَلِيهَا الْخَامِسَةَ. [بخاري/ صلاة التراويح/ ۱۹۱۲]

(ابو سعید الخدری) (رضی اللہ عنہ) دەلی: پیغمبەر (ﷺ) له ده شهوی ناوهراستی رهمه زاندا له مزگهوت مایهوه بو ئه وهی ریئی له شهوی قه در بکه ویئت، کاتی که ده شه وه که ته واو بوو ئه شوینهی که دروستی کردبوو ههلی وهشان، پاشان بوی ده رکهوت که له ده شهوی کو تاییدایه، فرمادی دا که شوینه که دروست بکریته وه، ئینجا چوه ناو خه لکی و فهرموی: ((خه لکینه من شهوی قه درم بو دهرده کهوت و دهرچووم که پیتان بلیم، دوپیا وهاتن کی شه یان هه بوو هه ریه که یان خوئی به خاوهنی حق ده زانی و شه یاتانی شیان له گه لدا بوو، ئیتر له بیرم برایه وه، جاله ده شهوی کو تاییی رهمه زاندا بوی بگه رین هه ولی بو بدن له نۆهم و ههوت و پینجه مدا، منیش وتم: ئه ی (ابو سعید) ئیوه له ژماره شاره زا ترن له ئیمه، وتی: به لی ئیمه زیاتر خاوهن هه قین له وه دا.. وتم: نۆهم و ههوته م و پینجه م چی یه؟ وتی: کاتی بیست و یهک تیپه ری به شوینی دا کاتی بیست و دوو دیت ئه وه نۆهمه، کاتی بیست و سی تیپه ری، ئه وهی به شوینی دا دیت ئه وه ههوته مه، ئه گه ر بیست و پینج تیپه ری ئه وهی به شوینی دا دیت پینجه مه.

(۹) شهوی قه در بیست و ههوته

۶۳۱- عن زبِّ بْنِ حُبَيْشٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: سَأَلْتُ أَبِي بَنَ كَعْبٍ (رضی اللہ عنہ) فَقُلْتُ: إِنَّ أَحَاكَ ابْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ: مَنْ يَقُمْ الْحَوْلَ يُصِيبُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، فَقَالَ: رَحِمَهُ اللَّهُ، أَرَادَ أَنْ لَا يَتَّكِلَ النَّاسُ، أَمَا إِنَّهُ قَدْ عَلِمَ أَنَّهَا فِي رَمَضَانَ، وَأَنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ، وَأَنَّهَا لَيْلَةُ سَنِعٍ وَعِشْرِينَ، ثُمَّ حَلَفَ - لَا يَسْتَنْتِنِي - أَنَّهَا لَيْلَةُ سَنِعٍ وَعِشْرِينَ. فَقُلْتُ: بَأَيِّ شَيْءٍ تَقُولُ ذَلِكَ يَا أَبَا الْمُؤَدِّرِ؟ قَالَ: بِالْعَلَامَةِ - أَوْ بِالْآيَةِ - الَّتِي أَخْبَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنَّهَا تَطْلُعُ يَوْمَئِذٍ لَنَا شِعَاعَ لَهَا.

(زر بن حبیش) (ﷺ) ده لى: پرسىارم كرد له (أبي كورى سعد) (ﷺ) و وتم (مسعود)ى برات ده لىت: نه وهى به درى ژاى سال شه و پوژ شه و نويز بكات به شهوى قه در ده گات، دياره په حمه تى خواى لى بى ويستويه تى خه لكى پال نه ده نه وه، چونكه نه و چاك ده زان لىت كه له پره مه زاندايه، وه له ده شهوى كو تايشدايه و شهوى بيست و هه وتيشه، پاشان سويندى خوارد به بى دود لى كه شهوى بيست و هه وته، منيش و وتم: به چ شتىك [به لگه يهك] نه وه ده لىت نهى [ابو منذر]؟ روتى به و نيشانه و به لگه يه يهى كه پيغهمبهر (ﷺ) باسى فهرمووه، كه نه ويش نه وه يه كاتى خور هه لىت تيشكى نى يه.

بهشی حجه

(۱) حجه یه کجار فهرزه له ته مه ندا

۶۳۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: حَظَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: ((أَيُّهَا النَّاسُ، قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ، فَحُجُّوا)). فَقَالَ رَجُلٌ: أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَسَكَتَ، حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجَبَتْ، وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ)). ثُمَّ قَالَ: ((ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ، وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أُنْبِيَائِهِمْ، فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ)). [بخاري/ الاعتصام بالكتاب و السنة]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلي: پيغه مبهري خوا (رضي الله عنه) وتارى بو داين و فهرموى: ((خه لكينه، خواي گه وره حجه له سه ر فهرز كردون، حجه بكنه))، كابرايه كى: هه موو ساليك ئه ي پيغه مبهري خوا (رضي الله عنه)؟ پيغه مبهري (رضي الله عنه) بيدهنگ بوو، هه تا كابرا سى جار دو باره ي كرده وه، پيغه مبهري (رضي الله عنه) فهرموى: ((ئه گهر بموتايه بهلى، فهرز ده بوو له سه رتان و، نه شتان ده توانى ئه نجامى بدن)). پاشان فهرموى: ((وازم ليبيزن ئه وه نده له شت مه كوئنه وه، چونكه ئه وانه ي پيش ئيوه تياچوون به هو ي پرسى ر زور كردن و له فرمان درچوونى پيغه مبهريانه وه بووه، ئه گهر فرمانى شتيكم پيكردن چه نده تان توانى ئه نجامى بدن، ئه گهر پيگري شتيكم ليكردن ده ستبه ردارى بين و وازى ليبيزن)).

(۲) پاداشتى حجه و عمره

۶۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ)). [بخاري/ العمرة/ ۱۶۸۲]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلي: پيغه مبهري خوا (رضي الله عنه) فهرموى: ((له عمره يه كه وه بو عمره يه كى تر كه فاره تى گونا هى نيوانيانه، حجه و هر گيراييش پاداشتى ته نها به هه شته))

۶۲۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ أَتَى هَذَا الْبَيْتَ، فَلَمْ يَرْفُتْ وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ)). [بخاري/ الإحصار وجزاء الصيد/ ۱۷۲۲]
 (ابو هريره) دهلى: پينغه مبه (رضي الله عنه) فرمويه تى: ((نه وهى بيت بونهم ماله
 [واته كه عبه] ره فتار و گوفتارى نابه جى نه كات، گونا و تاوان نه نجام نه دات،
 ده گه ريتته وه نه و دوخه و ده كو تازه له دايك بو بيت...))

(۳) گه وره ترين حه ج

۶۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: بَعَثَنِي أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ (رضي الله عنه) - فِي الْحَجَّةِ
 الَّتِي أَمَرَهُ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) قَبْلَ حَجَّةِ الْوُدَاعِ - فِي رَهْطٍ يُودُّنُونِ فِي النَّاسِ
 يَوْمَ النَّخْرِ: لَأَ يَحُجَّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكًا، وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرْيَانًا. قَالَ ابْنُ شَهَابٍ:
 فَكَانَ حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَقُولُ: يَوْمَ النَّخْرِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ، مِنْ أَجْلِ حَدِيثِ
 أَبِي هُرَيْرَةَ. [بخاري/ الصلاة في الثياب/ ۳۶۲]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلى: (ابو بكر الصديق) (رضي الله عنه) ناردمى له و حه جه دا كه
 پينغه مبه (رضي الله عنه) كردبوى به نه ميرى پيش حه جى مائناوايى له گه ل ده سته يه كدا
 تا بانگه واز بكه ين له ناو خه لكيدا له پوژى جه ژنى قورباندا، كه نه مسال به دواوه
 هيچ موشركيك نابى حه ج بكات، هيچ كه س به پوتى نابى ته وافي كه عبه بكات.
 (ابن مشه اب) دهلى: (حميدى كورى عبدالرحمن) ده يوت پوژى جه ژنى قوربان
 پوژى گه وره ترين حه جه. له بهر نه م پيوايه ته ي (ابو هريره).

(۴) گه وره يي پوژى عه ره فه

۶۲۶- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ
 يُغْتَقَ اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَإِنَّهُ لَيَدْنُو، ثُمَّ يُبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةُ
 فَيَقُولُ: مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ)).

(عائشه) (رضي الله عنها) دهلى: پينغه مبه (رضي الله عنه) فرمويه تى: هيچ پوژيك نيه نه وه نده ي
 پوژى عه ره فه خواي گه وره به نده ي تيا دا ئازاد بكات له ئاگرى دوزه خ، له و
 پوژه دا خواي گه وره نزيك ده بيتته وه و شانازى ده كات به وانه وه لاي فريشته كان
 و ده فرمويت: نه وانه چييان ده ويئت [بينگه له ره زامه ندى من] !!

(۵) دوعاي سواربوني (هو كاري سه فه ر)

۶۲۷- عَنْ عَلِيِّ الْأَزْدِيِّ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضي الله عنه) عَلَّمَهُمْ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ إِذَا
 اسْتَوَى عَلَى بَعِيرِهِ خَارِجًا إِلَى سَفَرٍ كَبَّرَ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: ((سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا

هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ. وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ. اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا
لِغَيْرِ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى. اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا، وَاطْوِ عَنَّا
بُعْدَهُ. اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ
وَعَثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ، وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ)). وَإِذَا رَجَعَ
قَالَهُنَّ، وَزَادَ فِيهِنَّ: ((أَيُّونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ)).

(على الازدى) (ﷺ) دەگيرتتەوہ کہ (ابن عمر) (ﷺ) فيرى كردين: كاتى
بيغەمبەر (ﷺ) سواری و شترەكەى دەبوو، بو ھەر سەفەرىك سى جار (الله اكبر)
ى دەكرد و دەيفەموو ﴿سبحان الذى سخر لنا هذا وما كنا له مقرنين وانا الى
رينا لمنقلبون...﴾ واتە: (پاكى و بى گەردى بو ئەو زاتەى كە ئەمەى بو پام
ھىناوين، خو ئەگەر ئەو بوى پام نەكردىنايە ھەرگىز ئيمە نەماندەتوانى پامى
بھينين و بەكارىيان بھينين، گەرانەوہ شمان ھەر بۆلاى پەروەردگارمانە). خوايە
گيان ئيمە لەم سەفەرەماندا داواى پاريزگاريت لى دەكەين، ھەر وھا كارىكيش
كە توى پى رازى بيت، خوايە گيان ئەم سەفەرەمان بو ئاسان بكەيت و
نورىكەيمان بو نزيك بكەيتەوہ، خوايە ھەرتو ھاوئى سەفەرمانى، ھەرتوش
جى نشين و چاودىرى مال و خيزانمانيت، خوايە من پەنادەگرم بە تو لە
نارەحتى و ماندوبونى سەفەر، لەبينىنى ئەو ديمەنانەى كە دلتهنگمان دەكات،
ھەر وھا بمانپاريزى لە بينىنى ديمەنى خراب كاتى گەراينەوہ)). كاتىكيش كە
دەگەراينەوہ .. ئەو نزايەى دووبارە دەكردەوہ و ئەمەشى بو زياد دەكرد:
(گەراينەوہ، تەوبەكارين، خواپەرسستين و سوپاسگوزارى پەروەدگارى
خومانين)).

(٦) سەفەرى ئافرەت بو حەج دەبى لەگەل مەحرەمدا بيت

٦٣٨- عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا يَحِلُّ
لِامْرَأَةٍ تُوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ سَفَرًا يَكُونُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَصَاعِدًا، إِلَّا
وَمَعَهَا أَبُوهَا، أَوْ ابْنُهَا، أَوْ زَوْجُهَا، أَوْ أَخُوهَا، أَوْ ذُو مَحْرَمٍ مِنْهَا)). [بخاري/ الإحصار
و جزاء الصيد/ ١٧٦٥]

(ابو سعيد الخدرى) (ﷺ) دەئى: بيغەمبەر (ﷺ) فەرمويەتى: ((بو ھىچ
ئافرەتیک دروست نزيە كە باوہرى بەخو و بەرۆزى داوى ھەبیت، سەفەرىكات

له سى پوژ به ره و ژور، باوكى يان كورى يان هاوسهرى، يان براى له گه لدا نه بيټ)).

۶۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ)). [بخاري/ تقصير الصلاة/ ۱۰۲۸ / (ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلى: پينغه مبهري (رضي الله عنه) فهرمويه تى: ((بو هيچ ئافره تيك

نييه باوه رى به خوا و پوژى دوايى هه بيټ، پوژه رييهك به بى مه حرهم بروات)).

۶۴۰- عن ابن عباس (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) يَخْطُبُ يَقُولُ: ((لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ، وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ)). فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَّةً، وَإِنِّي اكْتَتَبْتُ فِي غَزْوَةٍ كَذَا وَكَذَا. قَالَ: ((انْطَلِقْ فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ)). [بخاري/ الجهاد/ ۲۸۴۴]

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلى: گويم لى بوو پينغه مبهري (رضي الله عنه) وتارى دها و دهيفه رموو: ((نابيت هيچ پياويك ته نيا بكه ويټ له گه ل هيچ ئافره تيكدا، مه گهر مه حرهمى له گه لدا بيټ، ههروه ها ئافره ت نابيت سه فهر بكات مه گهر له گه ل مه حرهمدا)). پياويك ههستا وتى: ئه ي پينغه مبهري خوا (رضي الله عنه) ژنه كه م چوو به بو حه ج و منيش ناونوس كراوم بو فلان غهزا، پينغه مبهري (رضي الله عنه) فهرمووى: ((برو له گه ل ژنه كه تدا حه ج بكه)).

(۷) حه جى مندال و پادا شتى نه و كه سه ي حه جى بو ده كات

۶۴۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): ((لَقِيَ رَجُلًا بِالرُّوحَاءِ، فَقَالَ: ((مَنْ الْقَوْمُ)). قَالُوا: الْمُسْلِمُونَ. فَقَالُوا: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: ((رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)). فَرَفَعَتْ إِلَيْهِ امْرَأَةٌ صَبِيًّا فَقَالَتْ: أَلِهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: ((نَعَمْ وَلَكِ أَجْرٌ)).

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلى: پينغه مبهري (رضي الله عنه) له (ره و حاء) به كاروانيك گه يشت و فهرمووى: ((ئيوه كين))، ئه وانيش وتيان: مسلمانين، ئه وان پرسيان: ئه ي ئيوه كين؟! ئه ويش فهرمووى: ((پينغه مبهري خوا))، ئافره تيك منداله كه ي به رزكرده وه و وتى: ئايا حه ج بو ئه مه هه يه؟ فهرمووى: ((به لى، توش پادا شتت هه يه)).

(۸) حه ج بو نه و كه سه ي ناتوانيت بچيت

۶۴۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: كَانَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَجَاءَتْهُ امْرَأَةٌ مِنْ حَنْعَمَ تَسْتَفْتِيهِ، فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا

ئیحرام ده بهستی ههروا بهو شیوهیه ده بیئت، ههتا خه لکی مهککه خو یان هه ر له مهککه وه ئیحرام ده بهستن)) .

۶۴۵- عن أبي الزبير: أنه سمع جابر بن عبد الله (رضي الله عنه) يسأل عن المهل؟ فقال: سمعت أخصبهُ رَفَعَ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) - فَقَالَ: ((مَهْلُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مِنْ نَدِي الْحُلَيْفَةِ، وَالطَّرِيقُ الْآخِرُ الْجُحْفَةُ، وَمَهْلُ أَهْلِ الْعِرَاقِ مِنْ ذَاتِ عِرْقٍ، وَمَهْلُ أَهْلِ نَجْدٍ مِنْ قَرْنٍ، وَمَهْلُ أَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ يَلْمَلَمَ)).

(ابن الزبير) ده لى: گويم له (جابرى كورى عبدالله) (رضي الله عنه) بوو ده باره ي شوينى ئيحرام بهستن پرسىارى لى ده كرا ئه ويش وتى: گويم لى بوو-وابزانم گه يانديشيه پيغه مبهه (رضي الله عنه) كه فهرمويه تى: ((شوينى ئيحرام بهستنى خه لكى مهدينه (ذو الحليفة) به ريگه يه كى تريش (جحفه) يه شوينى ئيحرام بهستنى خه لكى عيراق (ذات عرق) ه شوينى خه لكى نه جد له (قرن) دايه، شوينى خه لكى يه مه نيش له (يللم) دايه.

(۱۱) بۆنى خوش بو ئيحرام پۆش

۶۴۶- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: طَيَّبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) بِيَدِي لِحْرَمِهِ حِينَ أَحْرَمَ، وَلِحَلِّهِ حِينَ حَلَّ، قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ. [بخاري/ الحج/ ۱۴۶۵]

(عائشه) هاوسه رى پيغه مبهه (رضي الله عنها). ده لى: به دهستى خوم بۆنى خوشم دا له پيغه مبهه (رضي الله عنها) پيش ئيحرام بهستن، له دواى ئه وهش كه ئيحرامى شكاند، پيش ئه وهى ته واف بكات به دهورى بيت دا.

۶۴۷- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: كَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَى وَبَيْصِ الْمِسْكِ فِي مَفْرَقِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ مُحْرَمٌ. [بخاري/ الفسل/ ۲۶۸]

(عائشه) (رضي الله عنها) ده لى: هه ر دهتوت چاوم له بريقه ي ميسكه له ناوچه وانى پيغه مبهه (رضي الله عنها)، له ئيحراميشدا بوو.

(۱۲) بۆنى ميسك له هه موو بۆنى خوشتره

۶۴۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) ذَكَرَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ حَشَتْ خَاتَمَهَا مِسْكَ، وَالْمِسْكَ أَطْيَبُ الطَّيْبِ.

(ابو سعد الخدرى) (رضي الله عنه) ده لى: پيغه مبهه (رضي الله عنه) باسى ئافره تىكى له نه وهى ئيسرائيل كرد مورخه وانه ي ئه موستيله كه ي پر كرد بوو له ميسك ((ميسكيش چاكترين بۆنى خوشه)).

(۱۳) دارعود و كافور

۶۴۹- عَنْ نَافِعٍ قَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ (رضي الله عنه) إِذَا اسْتَجَمَرَ اسْتَجَمَرَ بِالْأُلُوَّةِ غَيْرَ مُطْرَأَةٍ، وَبِكَافُورٍ يَطْرَحُهُ مَعَ الْأُلُوَّةِ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا كَانَ يَسْتَجْمِرُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم).
 (نافع) دهلى: (ابن عمر) (رضي الله عنه) كاتى خوى بون خوش ده كرد، خوى بون خوش ده كرد به دارى عود بى تيكه لى شتى تر، جارى واهه بوو كافورى تيكه لى دارى عود ده كرد پاشان ده يوت: پيغه مبه ر (رضي الله عنه) تاوا خوى بون خوش ده كرد.

(۱۴) ره يحانه

۶۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَنْ عَرِضَ عَلَيْهِ رِيحَانٌ فَلَا يَرُدُّهُ، فَإِنَّهُ خَفِيفُ الْمَخْمَلِ طَيِّبُ الرِّيحِ)).
 (ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلى: پيغه مبه ر (رضي الله عنه) فه رمويه تى: ((نه وهى ره يحانه ي بهش درا با ده ستى پيوه نه نى، چونكه هه لگرتنى ناسانه و بونيشى خوشه)).

(۱۵) ئيحرام له مزگه وتى (ذو الحليفة)

۶۵۱- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ (رضي الله عنه) يَقُولُ: بَيِّدَاؤُكُمْ هَذِهِ الَّتِي تَكْذِبُونَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِيهَا، مَا أَهْلُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَّا مِنْ عِنْدِ الْمَسْجِدِ. يَعْنِي ذَا الْحَلِيفَةِ. [بخاري/ الحج/ ۱۴۶۷]
 (سالم ي كوپى عبدالله) دهلى: گويم له باوكم بوو ده يوت: ئه و ته پوله كيه كه ئيوه واده زانن پيغه مبه ر (رضي الله عنه) لي ره دا ئيحرامى به ستوه، نه خير پيغه مبه ر (رضي الله عنه) ئيحرامى نه به ستوه لاي مزگه وته كه يدا نه بى واته (ذو الحليفة).

(۱۶) كاتى ئيحرام پوشين

۶۵۲- عَنْ عُبَيْدِ بْنِ جُرَيْجٍ أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، رَأَيْتُكَ تَصْنَعُ أَرْبَعًا لَمْ أَرِ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِكَ يَصْنَعُهَا. قَالَ: مَا هُنَّ يَا ابْنَ جُرَيْجٍ؟ قَالَ: رَأَيْتُكَ لَا تَمَسُّ مِنَ الْأَرْكَانِ إِلَّا الْيَمَانِيَيْنِ، وَرَأَيْتُكَ تَلْبَسُ النَّعَالَ السَّبْتِيَّةَ، وَرَأَيْتُكَ تَصْنَعُ بِالصُّفْرَةِ، وَرَأَيْتُكَ إِذَا كُنْتَ بِمَكَّةَ أَهْلَ النَّاسِ إِذَا رَأَوْا الْهَلَالَ، وَلَمْ تَهْلُلْ أَنْتَ حَتَّى يَكُونَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: أَمَا الْأَرْكَانُ: فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَمَسُّ إِلَّا الْيَمَانِيَيْنِ. وَأَمَا النَّعَالَ السَّبْتِيَّةَ: فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَلْبَسُ النَّعَالَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا. وَأَمَا الصُّفْرَةَ: فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَصْنَعُ بِهَا، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَصْنَعُ بِهَا.

وَأَمَّا الْإِهْمَالُ: فَإِنِّي لَمْ أَر رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَهْلُ حَتَّى تَنْبَعِثَ بِهِ رَاحِلَتُهُ. [بخاری/الوضوء/ ۱۶۴]

(عبیدی کوپی جریج) دهلی: کہ به (عبداللہ ی کوپی عمری وت: ئە ی (أبو عبدالرحمن) چوار شتم لی بینیت، نہم دی ہیچکام له هاورپیانت بیکن، وتی: ئەوانه چین ئە ی (ابن جریج) وتی: بینیم کہ دەستت نادهیت له سوچهکانی [کعبه] جگه له دوو سوچه یه مەنیه که. ههروهها بینیم نه علی بی موت له پی دهکرد، بینیم بۆیهی زهرت دهکرد، بینیم کاتی که له مهکه بویت خهک ئیحرامی دهپوشی کاتی مانگی نوپیان دهبینی، بهلام تو له پوژی هه شته مدا ئحرامت پوشی... (عبداللہ کوپی عمر) وتی: دهرباره ی سوچهکانی [کعبه] من نه مبینی پیغمبهر (ﷺ) دەست له سوچهکانی بدات جگه له دو سوچه یه مەنیه که، دهرباره ی نهعله بی موهکانیش، من بینومه پیغمبهر (ﷺ) نهعلیکی له پی دهکرد که موی پیوه نه بوايه و دەست نوژی بهوه دهگرت، بۆیه منیش حه زدهکهه له پینی بکهه، به نیه سبت بۆیهی زهر دیشه وه من بینومه پیغمبهر (ﷺ) بۆیهی بهوه دهکرد، بۆیه پیم خوشه بۆیه بهوه بکهه. دهرباره ی ئیحرام پوشینیش، من بینیم پیغمبهر (ﷺ) کاتی ئیحرامی دهپوشی که وشتره که ی ناماده ی کهوتنه ری ده بوو [واته پوژی هه شته م].

(۱۷) ئیحرام پوشین له مهکه وه

۶۵۲- عَنْ جَابِرٍ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: أَقْبَلْنَا مَهْلِينَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بِحَجِّ مُفْرَدٍ، وَأَقْبَلَتْ عَائِشَةُ (رضي الله عنها) بِعُمْرَةٍ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِسِرْفِ عَرَكَتِ [عائشة] حَتَّى إِذَا قَدَمْنَا طُفْنَا بِالْكَعْبَةِ وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةَ، فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ يَحِلَّ مِنَّا مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ، قَالَ: فَقُلْنَا: حِلُّ مَاذَا؟ قَالَ: ((الْحِلُّ كُلُّهُ)). فَوَاقَعْنَا النِّسَاءَ، وَتَطَيَّبْنَا بِالطَّيِّبِ، وَلَبَسْنَا ثِيَابَنَا، وَلَيْسَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عِرْقَةٍ إِلَّا أَرْبَعُ لَيَالٍ. ثُمَّ أَهْلَلْنَا يَوْمَ النَّارِيَةِ، ثُمَّ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَى عَائِشَةَ (رضي الله عنها) فَوَجَدَهَا تَبْكِي، فَقَالَ: ((مَا شَأْنُكَ)). قَالَتْ: شَأْنِي أَنِّي قَدْ حَضَنْتُ وَقَدْ حَلَّ النَّاسُ وَلَمْ أَحِلِّ، وَلَمْ أَطْفُ بِالْبَيْتِ، وَالنَّاسُ يَذْهَبُونَ إِلَى الْحَجِّ الْآنَ. فَقَالَ: ((إِنَّ هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ، فَأَعْتَسَلِي ثُمَّ أَهْلِي بِالْحَجِّ)). فَفَعَلْتُ، وَوَقَفْتُ الْمَوَاقِفَ، حَتَّى إِذَا طَهَّرْتُ طَافْتُ بِالْكَعْبَةِ وَالصَّفَا وَالْمَرْوَةَ، ثُمَّ قَالَ: ((قَدْ حَلَلْتُ مِنْ حَجِّكَ وَعُمْرَتِكَ جَمِيعًا)). فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَجِدُ فِي نَفْسِي أَنِّي لَمْ أَطْفُ بِالْبَيْتِ حَتَّى حَجَجْتُ.

قَالَ: ((فَادْهَبْ بِهَا يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ فَأَعْمِرْهَا مِنَ التُّعْمِيمِ)). وَذَلِكَ لَيْلَةَ الْحَصْبَةِ.
[بخاری/ العمره/ ۱۶۹۳]

(جابر) دهلی: له خزمه تی پیغهمبردا (ﷺ) هاتین به ئیحرامه وه بو
حه جیکئی تاک، عائشه به نیه تی عه مره هاتبوو هه تا گه یشتینه شوینیک پی
دهوترا (سرف) عائشه کهوته عاده وه، کاتی گه یشتین ته وافی که عبه و صه فاو
مهروه مان کرد، پیغهمبر (ﷺ) فه رمانی پیداین، نه وه که سه ی قوربانی پی نیبه
با ئیحرام بشکینی... وتمان: ئیحرام شکاندن له چی؟. فه رمووی: ((بو
هرشتیک)) ئیمه ش چوینه لای هاوسه ره کانمان، خو مان بو نخوش کرد و
پوشاکمان پوشی ته نها چوار شه ویشی مابوو بو عه ره فه، له پوژی (ترویه) دا که
(۸ ذوالحجه) یه ئیحراممان به سته وه، پیغهمبر (ﷺ) چو بولای عائشه بینی
دهگری، فه رمووی: ((نه وه چیه)) وتی: که وتمه حه یزه وه، خه لک ئیحرامی
شکاند من نه مشکاند، ته وافی به یتیشم نه کردوه، وا ئیسته خه لک بو حج
دهچن، فه رمووی: ((نه مه حاله تیکه خوا نوسیویه تی له سه ر که چه کانی ئاده م،
خوت بشو و نیه تی حه ج بهینه)) عائشه به قسه ی کرد و نه رکه کانی به جی هینا،
کاتی پاک بووه ته وافی که عبه و صه فاو مه رواشی کرد، ئینجا پیی فه رموو:
((ئیتیر تو له حه ج و عومره ش هه ردوکیان بویته وه)). عائشه وتی: من نه وه
له دلندا دروست بووه که ته وافی که عبه م نه کردوه بو حج نه بی، بویه
فه رمووی: نه ی (عبدالرحمن)، عائشه ببه له (تنعیم) عومره ی پی بکه: نه ویش
له شه وی مانه وه ی (حصبه) دا که شوینیکه له ده ره وه ی مه که که [له گه لندا هات].

(۱۸) لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ

۶۵۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ إِذَا اسْتَوَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ قَائِمَةً عِنْدَ مَسْجِدِ ذِي الْحَلِيفَةِ أَهْلًا، فَقَالَ: ((لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَأِ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَأِ شَرِيكَ لَكَ)). قَالُوا: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ [ابْنُ عُمَرَ] (رضي الله عنه) يَقُولُ: [هَذِهِ] تَلْبِيَةَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ). قَالَ نَافِعٌ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ (رضي الله عنه) يَزِيدُ مَعَ هَذَا: لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ وَسَعْدِيكَ، وَالْخَيْرُ بِيَدَيْكَ، لَبَّيْكَ وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ. [بخاری/ الحج/ ۱۴۷۴]

(عبدالله ی کوری عومر) دهلی: پیغهمبر (ﷺ) کاتی به سواری
کهوته ری له لای مزگه وتی (ذو الحلیفه) به ئیحرامه وه نیه تی هینا و فه رمووی:

[لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك لبيك ان الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك] جا وتيان ئەمە شىوھى (لبيك) كردنى پيغەمبەر بووھ (ﷺ). (نافع دەلى: عبدالله له گەل ئەوھدا ئەمە شى دەوت: لبيك لبيك، لبيك وسعديك، والخير بيديك، لبيك والرغباء اليك والعمل.

(۱۹) گریلدانى حه ج و عمره پیکهوه (القران)

۶۵۵- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَهْلًا بِهَمَا جَمِيعًا: ((لَبَيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا، لَبَيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا)). [بخاري/ المغازي/ ۴۰۹۶]

(انس) (رضي الله عنه) دەلى: گویم له پيغەمبەر (ﷺ) بوو نیهتی هینا بو عومره و حه ج پیکهوه و فەرموى: ((لبيك عُمْرَةً وَحَجًّا، لبيك عمرة وحجاً)).

۶۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((وَأَلْذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِيُهَلَّنَّ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرُّوحَاءِ، حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا، أَوْ لَيْتَنِيئَهُمَا)).

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دەلى: پيغەمبەر (ﷺ) فەرمویهتی: ((سویندم بهو زاتەى که گیانی منى به دەسته کوپه کهى مەریهەم (واته عيسى پيغەمبەر عليه الصلاة والسلام) لەپریگەى روحاء ئیحرام دەبەستى بە حه ج یان عومره یان هەردوکیان پیکهوه دەکات)).

(۲۰) حه ج بەتەنها

۶۵۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: أَهْلَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بِالْحَجِّ مُفْرَدًا. وَفِي رِوَايَةٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَهْلًا بِالْحَجِّ مُفْرَدًا. [بخاري/ المغازي/ ۴۰۹۶]

(ابن عمر) (رضي الله عنه) دەلى: له خزمەت پيغەمبەرى خوادا (ﷺ) ئیحراممان بەستوه بە حه ج ی تەنها، له ریوایه تیکی تردا هاتوه که پيغەمبەر (ﷺ) ئیحرامی تەنها بو حه ج بەستوه.

۶۵۸- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَفْرَدَ الْحَجَّ.

(عائشه) (رضي الله عنها) دەلى: پيغەمبەر (ﷺ) حه جی تەنهاى ئەنجام داوه.

(۲۱) حه ج و عمره پیکهوه

۶۵۹- عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) يُلَبِّي بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ جَمِيعًا. قَالَ بَكْرٌ: فَحَدَّثْتُ بِذَلِكَ ابْنَ عُمَرَ، فَقَالَ: لَبَّى بِالْحَجِّ وَحْدَهُ. فَلَقِيتُ أَنَسًا فَحَدَّثْتُهُ بِقَوْلِ ابْنِ عُمَرَ، فَقَالَ أَنَسٌ: مَا تَعْدُونَنَا إِلَّا صَبِيانًا، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((لَبَيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا)).

(بکری کوپی عبدالله) له (انس) هوه، ده‌لی: گویم له پیغه‌مبهر (ﷺ) بوو که (لبیک) ی فهرموو بو حه‌ج و عومره پیکه‌وه جا (بکر) ده‌لی من ئەمه‌م باس کرد لای (عبدالله ی کوپی عمر)، که چی ئەو وتی هه‌ر بو حه‌جی ته‌نها بوو، ئەوسا به (انس) گه‌یشتمه‌وه و قسه‌که‌ی (عبدالله ی کوپی عمر) م بو گێرایه‌وه، به‌لام (انس) وتی: وا ده‌زانی ئیمه‌ مندالین، من خۆم گویم له پیغه‌مبهر (ﷺ) بوو ده‌یفه‌رموو (لبیک عمرة و حجا)

(۲۲) گۆرینی حه‌ج بو عمره

۶۶۰- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رضي الله عنه) قَالَ: تَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَلَمْ يَنْزِلْ فِيهِ الْقُرْآنُ، قَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ. [بخاري/التفسير/ ۴۲۴۶]

(عمران کوپی حصین) (ﷺ) ده‌لی: له‌خزمه‌ت پیغه‌مبهر دا (ﷺ) بوین نیه‌تی حه‌جمان گۆری به‌عه‌مه‌رو [ئیحرامان شکاند] له‌و باره‌وه قورئان نازل نه‌بوو، ئیتر هه‌رکس به‌پرای خۆی چی ده‌لی با بلی.

۶۶۱- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رضي الله عنه) قَالَ: تَمَتَّعَ نَبِيُّ اللَّهِ (ﷺ) وَتَمَتَّعْنَا مَعَهُ.

(عمران کوپی حصین) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) ئیحرامی حه‌جی شان و کردی به‌عه‌مه‌ر، ئیمه‌ش و امان کرد له‌خزمه‌تیدا.

۶۶۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَدِمْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَنَحْنُ نَقُولُ: لَبَيْكَ بِالْحَجِّ فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ نَجْعَلَهَا عُمْرَةً. [بخاري/الحج/ ۱۴۹۳]

(جابری کوپی عبدالله) (ﷺ) ده‌لی له‌خزمه‌ت پیغه‌مبهر دا (ﷺ) هاتین و ده‌مانوت: (لبیک بالحج) که چی پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمانی پینداین که بیکه‌ن به‌عه‌مه‌ر.

(۲۳) نه‌وه‌ی ئیحرام به‌حج به‌ستی و قوربانی پی بیتا.

۶۶۳- عَنْ مُوسَى بْنِ نَافِعٍ قَالَ: قَدِمْتُ مَكَّةَ مُتَمَتِّعًا بِعُمْرَةٍ قَبْلَ التَّرْوِيَةِ بِأَرْبَعَةِ أَيَّامٍ، فَقَالَ النَّاسُ: تَصِيرُ حَجَّتُكَ الْآنَ مَكِّيَّةً، فَدَخَلْتُ عَلَى عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ فَاسْتَفْتَيْتُهُ، فَقَالَ عَطَاءٌ: حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ (رضي الله عنه): أَنَّهُ حَجَّ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) عَامَ سَاقِ الْهَدْيِ مَعَهُ، وَقَدْ أَهَلُّوا بِالْحَجِّ مُفْرَدًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَهَلُّوا مِنْ إِحْرَامِكُمْ، فَطُوفُوا بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَقَصِّرُوا، وَأَقِيمُوا حَلَالًا، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ فَأَهَلُّوا بِالْحَجِّ، وَأَجْعَلُوا الَّتِي قَدِمْتُمْ بِهَا مِثْعَةً)). قَالُوا: كَيْفَ نَجْعَلُهَا مِثْعَةً وَقَدْ سَمِينَا الْحَجَّ؟ قَالَ: ((افْعَلُوا مَا أَمَرَكُم بِهِ،

فَإِنِّي لَوَلَا أَنِّي سَعْتُ الْهَدْيَ لَفَعَلْتُ مِثْلَ الَّذِي أَمَرْتُكُمْ بِهِ، وَلَكِنْ لَا يَحِلُّ مِنِّي حَرَامٌ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ)). [بخاری/ الحج/ ۱۴۹۳]

(موسی کوپی نافع) ده‌لی چوم بؤ مه‌که نیه‌تی عه‌مره‌م هینابوو چوار پوژ پیش (ترویبه) خه‌لکی وتیان حه‌جه‌که‌ت حه‌جی‌کی مه‌کیت کردووه، چوم بؤ‌لای (عطاء ی کوپی رباح). پرسیارم لی‌کرد، عطاء وتی: (جابری کوپی عبداللهی انصاری) بؤی گی‌رنامه‌وه، که له خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ردا (ﷺ) حه‌جی کردووه نه‌و ساله‌ی که قوربانیه‌که‌ی به دیاری هیناوه ئیحرامیشیان ته‌نها بؤ ح‌ه‌ج به‌ستبو... پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پی‌ی فهرموو: ((ئیحرامه‌کانتان بشکینن دوای نه‌وه‌ی ته‌وافی که‌عبه‌و صه‌فا و مه‌روه ده‌که‌ن و موی سه‌رتان کورت بکه‌نه‌وه ئیحرام دا‌که‌نن تارپوژی (ترویبه) نه‌و کاته ئیحرام بی‌سه‌نه‌وه بؤ ح‌ه‌ج، نه‌وه‌ی بؤی هاتبوون [که‌ح‌ه‌جه] بی‌گوپن [به‌عه‌مره]) و تیان: چو‌ن ئیحرام بشکینن، خو ئیمه‌ ناوی حه‌جمان بردووه؟ فهرمووی: ((نه‌وه‌ی من فهرمانتان پی‌ده‌که‌م، بی‌که‌ن منیش نه‌گه‌ر قوربانیم نه‌هینایه نه‌وه‌م ده‌کرد که فهرمانم پی‌داون، به‌لام ح‌ه‌رام بؤ من حه‌لال نابی تا نه‌م قوربانیه نه‌گاته کات و شوینی خو‌ی)) نه‌وانیش به قسه‌یان کرد.

(۲۴) سرینه‌وه‌ی ئیحرام شکاندنی ح‌ه‌ج

۶۶۴- عَنْ أَبِي مُوسَى (رضي الله عنه) قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ [مُنِيخٌ] بِالْبَطْحَاءِ فَقَالَ: ((بِمَ أَهَلَّتْ)). قَالَ: قُلْتُ: أَهَلَّتْ بِإِهْلَالِ النَّبِيِّ (ﷺ). قَالَ: ((هَلْ سَعْتُ مِنْ هَدْيٍ)). قُلْتُ: لَا. قَالَ: ((فَطُفَ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، ثُمَّ حَلَّ)). فَطُفْتُ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، ثُمَّ أَتَيْتُ امْرَأَةً مِنْ قَوْمِي فَمَشَطَتْني وَغَسَلَتْ رَأْسِي، فَكُنْتُ أَفْتِي النَّاسَ بِذَلِكَ فِي إِمَارَةِ أَبِي بَكْرٍ وَإِمَارَةِ عُمَرَ (رضي الله عنه)، فَإِنِّي لَقَائِمٌ بِالْمَوْسِمِ إِذْ جَاءَنِي رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّكَ لَأَ تَدْرِي مَا أَحَدَثَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِي شَأْنِ النَّسُكِ، فَقُلْتُ: أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ كُنَّا أَفْتَيْنَاهُ بِشَيْءٍ فَلْيَتَّبِدْ، فَهَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ قَادِمٌ عَلَيْكُمْ، فِيهِ فَأْتُمُوا. فَلَمَّا قَدِمَ قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذَا الَّذِي أَحَدَثْتَ فِي شَأْنِ النَّسُكِ؟ قَالَ: إِنَّ نَأْخِذَ بِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: ﴿وَأْتُمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ [البقرة: ۱۹۶]. وَإِنْ نَأْخِذُ بِسُنَّةِ نَبِيِّنَا عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَإِنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) لَمْ يَحِلَّ حَتَّى نَحَرَ الْهَدْيَ. [بخاری/ الحج/ ۱۶۳۷]

(ابو موسیٰ) (رضی الله عنه) ده‌لی: چوومه خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) له کاتی‌کدا که له (بطحاء) باری خستبوو فه‌رمووی: ((به‌چی ئیحرامت به‌ستووه)) منیش وتم: پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) به‌چی ئیحرامی به‌ستووه منیش به‌وه، فه‌رمووی: ((نایا قوربانیت هی‌ناوه)) وتم: نه‌خیر.. فه‌رمووی: ((ده‌بچۆ ته‌وافی به‌یت و سه‌فاو مه‌روه بکه پاشان ئیحرام بشکینه)) منیش چووم و ته‌وافی سه‌فاو مه‌روه کرد، پاشان چوومه لای ئافره‌تیکی [مه‌حرهم] ی خزم سهری بو شو‌ردم و بو‌شی داهینام ... بویه من فه‌توام ده‌دا بو‌خه‌لکی له‌سه‌رده‌می فه‌رمان‌ره‌وایی (ابوبکر و عمر) دا (رضی الله عنه).. جاروژیک له‌حه‌ج بوم پیاویک هات بو‌لام و وتی: تو نازانی که ئه‌میری ئیمانداران [عمر (رضی الله عنه)] له‌باره‌ی ئه‌رکه‌کانی حه‌جه‌وه چی داهیناوه، منیش وتم: خه‌لکینه، ئه‌وه‌ی پیشت‌ره‌تومان بو‌دابوو، با رایبگری، ئه‌وه‌ته ئه‌میری ئیمانداران دیت بو‌لاتان و بیکه‌نه پیشه‌واتان و [فه‌توای ئه‌و وه‌رگرن]. کاتی که‌هات پیموت: ئه‌ی ئه‌میری ئیمانداران، ئه‌و شتانه چییه که له‌باره‌ی ئه‌رکه‌کانی حه‌جه‌وه پریارت له‌سه‌رداوه؟ ئه‌ویش وتی ئه‌گه‌ر به‌قسه‌ی قورئان بکه‌ن ئه‌وه‌ته ده‌فه‌رمویت: ﴿واتموا الحج والعمرة لله﴾ البقره/۱۹۶، ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر سونه‌تی پیغه‌مبه‌ریشمان محمد (رضی الله عنه) به‌روین، پیغه‌مبه‌ر (رضی الله عنه) ئیحرامی نه‌شکان هه‌تا قوربانیه‌که‌ی سه‌رپری.

۶۶۵- عَنْ أَبِي نَرٍّ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَتْ الْمُتْعَةُ فِي الْحَجِّ لِأَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (رضی الله عنه) خَاصَّةً.

(ابو نر) (رضی الله عنه) ده‌لی: ئیحرام شکاندنێ حه‌ج و گو‌پینی بو‌عه‌مه‌ره، تاییه‌ت بووه به‌هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ره‌وه (رضی الله عنه).

(۲۵) گری‌دانی حه‌ج و عومه‌ر پیکه‌وه و سه‌رپینی دیاری له‌نیوانیاندا

۶۶۶- عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ عَبْدِ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (رضی الله عنه) خَرَجَ فِي الْفَيْئَةِ مُعْتَمِرًا، وَقَالَ: إِنْ صُدِدْتُ عَنِ الْبَيْتِ صَنَعْنَا كَمَا صَنَعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (رضی الله عنه). فَخَرَجَ فَأَهْلَ بِعُمْرَةٍ، وَسَارَ حَتَّى إِذَا ظَهَرَ عَلَى الْبَيْدَاءِ التَّفَّتْ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: مَا أَمْرُهُمَا إِلَّا وَاحِدٌ، أَشْهَدُكُمْ أَنِّي قَدْ أُوجِبْتُ الْحَجَّ مَعَ الْعُمْرَةِ. فَخَرَجَ حَتَّى إِذَا جَاءَ الْبَيْتَ طَافَ بِهِ سَبْعًا وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعًا، لَمْ يَزِدْ عَلَيْهِ، وَرَأَى أَنَّهُ مُجَزَّئٌ عَنْهُ، وَأَهْدَى.

[بخاری/ الحج/ ۱۵۵۸]

نافع دهلى: (عبدالله ى كوپرى عمر) ﷺ له سهردهمى ئاشوبه كه دا [ئهو سانهى
 چه جاج هات بو شهر كردن دژى عبدالله ى كوپرى زبير] چوو بو عه مره و وتى:
 ئه گهر ريگم له چوون بو مالى خوا ليگيرا. ئه وه ده كه م كه پيغه مبه رى خوا
 (ﷺ) كردى، ئه وه بوو كه ده رچوو ئيحرامى به عه مره به ست و پويشت هه تا
 سه ركه وتنه سهر (بيداء)، ئه وسا ئاوپرى دا يه وه له ها وه لائى و فه رموى:
 ((هه ردوو ئه ركه كه يه كيكه، به شايه ت بن كه من پريارم دا وه حه ج و عه مره
 پيكه وه بكه م)). ئينجا (عبدالله) پويشت هه تا گه يشته (بيت) حه وت جار ته وافى
 به ده وردا كرد هه روه ها حه وت جار يش له نيوان سه فا و مه روادا، له وه زياترى
 نه كرد. پرواشى وابوو كه بوى دروسته و قوربان يه كه شى كرد [مه به ست ئه وه يه
 كه يه ك جار طه وافى (بيت) و سه فا و مه روه ي كر دو وه بو حه ج و عه مره].

(۲۶) قوربانى

۶۶۷- عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: تَمَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ
 (ﷺ) فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ وَأَهْدَى، فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ مِنْ نَبِي
 الْحُلَيْفَةِ، وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَأَهَلَ بِالْعُمْرَةِ، ثُمَّ أَهَلَ بِالْحَجِّ، وَتَمَنَعَ النَّاسُ مَعَ
 رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ أَهْدَى فَسَاقَ الْهَدْيَ،
 وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يُهْدِ، فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مَكَّةَ قَالَ لِلنَّاسِ: ((مَنْ كَانَ مِنْكُمْ
 أَهْدَى فَإِنَّهُ لَا يَحِلُّ مِنْ شَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَجَّهُ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ
 أَهْدَى فَلْيَطْفِ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلْيَقْصِرْ وَلْيَحْلِلْ، ثُمَّ لِيَهْلِ بِالْحَجِّ،
 وَلِيُهْدِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ هَدْيًا فَلْيَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ، وَسَبْعَةَ إِذَا رَجَعَ إِلَى
 أَهْلِهِ)). وَطَافَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ فَاسْتَلَمَ الرُّكْنَ أَوَّلَ شَيْءٍ، ثُمَّ حَبَّ
 ثَلَاثَةَ أَطْوَافٍ مِنَ السَّنْعِ، وَمَشَى أَرْبَعَةَ أَطْوَافٍ، ثُمَّ رَكَعَ حِينَ قَضَى طَوَافَهُ بِالْبَيْتِ
 عِنْدَ الْمَقَامِ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ فَأَنْصَرَفَ فَأَتَى الصَّفَا فَطَافَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةَ سَبْعَةَ
 أَطْوَافٍ، ثُمَّ لَمْ يَحْلِلْ مِنْ شَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ حَتَّى قَضَى حَجَّهُ، وَنَحَرَ هَدْيَهُ يَوْمَ النَّحْرِ،
 وَأَفَاضَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ حَلَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ، وَقَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلَ رَسُولُ
 اللَّهِ (ﷺ) مَنْ أَهْدَى وَسَاقَ الْهَدْيَ مِنَ النَّاسِ. [بخاري/ الحج/ ۱۶۰۶]

(سالم كوپرى عبدالله) دهلى: (عبدالله ى كوپرى عمر) وتويه تى: پيغه مبه ر
 (ﷺ) له حه جى مائناوايى دا له پيشدا بو عه مره ئيحرامى به ست و دوايى
 ئيحرامى به ست بو حه ج، مه ريكى كر ده فيديه له (ذوالحليفة) وه وه

حیوانی له گه له خوی هینابوو سه ره تا پیغه مبهه (ﷺ) به عه مره دهستی پی کرد پاشان خه لکیش له خزمهت پیغه مبهه ری خوادا (ﷺ) ئیحرامیان شکاند له نیوان عه مره بو حجه، جا هه بوو لهو خه لکه فیدیه ی هینابوو، ههیش بوو نهیه هینابوو کاتی پیغه مبهه (ﷺ) گه یشته مه ککه به خه لکه که ی فه رموو: ((ئهو هتان که فیدیه ی هیناوه ئه وه هیچ شتیک لهو شتانه ی که لیی حه رام کراوه بو ی حه لال نابیت هه تا حه ج که ی ده کات.. ئه وه ش که فیدیه ی پی نییه بابچی تعوافی (بیت) و صه فا و مهروه بکات و موی سه ری کورت بکاته وه و ئیحرام بشکینی، پاشان ئیحرام ببه ستنیته وه بو حجه و له وه دو فیدیه ی بدات، ئه وه ش توانای فیدیه ی نییه با سی پوژ له حه جدا به پوژوبیت هه وتیش که گه رایه وه ناو که س و کاری)). جا پیغه مبهه ری خوا (ﷺ) کاتی گه یشته مه ککه یه کجار نهستی دا له سوچه که (واته حجر الاسود) پاشان سی سوو پ له حه وته که ی به مهروه له کرد چواریشیان به رویشتن بوو، دوای ته وافیش لای مه قامدا دو رکات نوژی کرد و سه لامی دایه وه و پویشتن بو صه فاو حه وت جار له نیوان صه فاو مهروه دا گه را.. دوای ئه وه ئیحرامی نه شان لهو شتانه ی لیی حه رام کرابوو هه تا حه ج که ی ته واو کرد و قوربانیه که ی له پوژی جه ژندا سه ربپی، ئینجا له مینا هاته خواره وه و ته وافی (بیت) ی کرد و ئه وسا ئیحرامی شکاند له هه موو ئه و شتانه ی لیی حه رام بوو، هه رکه سیش قوریانی هینابوو هه ره کو پیغه مبهه ری خوی کرد (ﷺ).

(۲۷) تیغه لکیش کردنی حجه به دوای عه مره دا

۶۶۸- عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنَّهَا قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) عَامَ حَجَّةِ الْوُدَاعِ، فَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ وَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ، حَتَّى قَدِمْنَا مَكَّةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ وَلَمْ يَهْدِ فَلْيَحْلِلْ، وَمَنْ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ وَأَهْدَى فَلَا يَحِلُّ حَتَّى يَنْحَرَّ هَدْيَهُ، وَمَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ فَلْيَتِمَّ حَجَّهُ)). قَالَتْ عَائِشَةُ (ﷺ): فَحَضَنْتُ، فَلَمْ أَزَلْ حَائِضًا حَتَّى كَانَ يَوْمَ عَرَفَةَ، وَلَمْ أَهْلِلْ إِلَّا بِعُمْرَةٍ، فَأَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ أَنْقِضَ رَأْسِي، وَأَمْتَشِطُ، وَأَهْلِلَ بِحَجٍّ، وَأَتْرُكَ الْعُمْرَةَ. قَالَتْ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ، حَتَّى إِذَا قَضَيْتُ حَجَّتِي بَعَثَ مَعِيَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي بَكْرٍ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَعْتَمِرَ مِنَ النَّعِيمِ مَكَانَ عُمَرَتِي الَّتِي أُدْرِكُنِي الْحَجُّ وَلَمْ أَحْلِلْ مِنْهَا. [بخاري/ الحوض/ ۲۱۲]

عائشه دهلی: له خزمهت پیغهمبهری خوا (ﷺ) له سالی حجهی ما ئناواییدا
 دهرچوین، هه مان بوو ئیحرامی به عه مره بهستبوو، هه مان بوو به حجه هه تا
 گه یشتینه مه که، پیغهمبهر (ﷺ) فه رموی: ((ئه وهی ئیحرامی بو عه مره بهستوه
 و قوربانی نه هیناوه با ئیحرامه کهی بشکیئنی، ئه وهش ئیحرامی بو حجه بهستوه
 با حجه کهی ته واو بکات)) عائشه دهلی من که وتمه بی نوێژیه وه و بهو حاله وه
 مامه وه هه تا پوژئی عه ره فه نه تهی ته نها عه مره شم هینا بوو پیغهمبهر (ﷺ)
 فه رمانی پیدام که په لکه کانم بکه مه وه و قرژم دابهینم، پاشان نه تهی حجه بینم و
 واز له عه مره بینم .. منیش ئه وه م کرد، کاتی که حجه کهم ته واو کرد پیغهمبهر
 (ﷺ) عبدالرحمن ی کوپی ابوبکری [برامی] له گه ل ناردم و فه رمانی پیدام که
 عه مره بکه م له (تنغیم) وه [ئیستا پیی دهوتریت مزگه وتی عائشه] له و
 شوینه وه که نه تهی حجه م هینا و عه مره که شم ته واو نه کرد بوو.

(۲۸) مهرج دانان بو حجه و عه مره

۶۶۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ ضُبَاعَةَ بِنْتَ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَتَتْ
 رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَتْ: إِنِّي امْرَأَةٌ ثَقِيلَةٌ، وَإِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ، فَمَا تَأْمُرُنِي؟ قَالَ:
 ((أَهْلِي بِالْحَجِّ وَاشْتَرِطِي أَنْ مَحَلِّي حَيْثُ تَحْسِنِي)). قَالَ: فَأَذْرَكْتُ.
 (ابن عباس) دهلی: (ضباعه ی کچی زبیر) هات بولای پیغهمبهر (ﷺ)
 وتی: من ئافره تیکی ناساغم، ده شمه وی حجه بکه م، فه رمانت به چی به؟ ئه ویش
 فه رموی: ((ئیحرام به حجه ببهسته، به مه رجی بگه ره شوینی ئیحرامه کهم ئه و
 شوینه به که په کم ده که وی)) راوی دهلی: حجه کهی بو کرا.

(۲۹) بۆنی خوش به پوشاکی ئیحرامه وه

۶۷۰- عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ (رضی الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) وَهُوَ بِالْجِعْرَانَةِ
 عَلَيْهِ جُبَّةٌ وَعَلَيْهَا خُلُوقٌ، أَوْ قَالَ: أَثَرُ صُفْرَةٍ، فَقَالَ: كَيْفَ تَأْمُرُنِي أَنْ أَصْنَعَ فِي
 عُمْرَتِي؟ قَالَ: وَأَنْزَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ (ﷺ) الْوَحْيَ، فَسُتِرَ بِثَوْبٍ، وَكَانَ يَعْلى يَقُولُ:
 وَدِدْتُ أَنِّي أَرَى النَّبِيَّ (ﷺ) وَقَدْ نَزَلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ، قَالَ: فَقَالَ: أَيْسُرُكَ أَنْ تَنْظُرَ
 إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) وَقَدْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ؟ قَالَ: فَرَفَعَ عُمَرُ طَرَفَ الثَّوْبِ فَتَنْظَرْتُ إِلَيْهِ
 لَهُ غَطِيطٌ، قَالَ: وَأَحْسَبُهُ قَالَ: كَغَطِيطِ الْبَكْرِ. قَالَ: فَلَمَّا سُرِّيَ عَنْهُ قَالَ: ((أَيْنَ
 السَّائِلُ مِنَ الْعُمْرَةِ؟ اغْسِلْ عَنْكَ أَثَرَ الصُّفْرَةِ - أَوْ قَالَ: أَثَرَ الْخُلُوقِ - وَاخْلَعْ عَنْكَ
 جُبَّتَكَ، وَاصْنَعْ فِي عُمْرَتِكَ مَا أَنْتَ صَانِعٌ فِي حَجِّكَ)). [بخاري/ الحج/ ۱۴۶۳]

(يعلى كورى منيه) (ﷺ) ده لیت پياويك هات بو خزمه تی پیغه مبهری خوا (ﷺ) له (جعرا نه) و جبهیه کی بو نخوشی له بهردا بوو یا خود زهردی زه عفرانی پیوه بوو، وتی: چ فهرانیکم پی ده کی له عمره کهم دا بیکه م؟ جا له وکاته دا وهی دابه زی بو سهر پیغه مبهر (ﷺ) به پوشاکیک داپوشرا (یعلى) ده لی: پی م خوش بوو پیغه مبهر (ﷺ) بیینم کاتی وهی بو دابه به زی.. کابرا وتی: حه زده کی پیغه مبهر (ﷺ) بیینی کاتی وهی بو دابه به زی؟ له وکاته دا عمر لایه کی ئه و پوشاکه ی بهر زکرده وه، سه یرم کرد پیغه مبهر (ﷺ) پر خه ی دیت... کاتی هاته وه سه رخوی فهرموی: ((کوا ئه و که سه ی دهر باری عمره پرس یاری هه بوو؟ شوینه واری ئه و زهر دیه یان ئه و بو نه بشو جبه که شت دابکه نه، چیت کردوه له حه ج که تدا له عمره که یشتا بیکه)).

(۳۰) ئیحرام پۆش چی له بهرده کات

۶۷۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ): مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَلْبَسُوا الْقُمُصَ، وَلَا الْعَمَائِمَ، وَلَا السَّرَاوِيلَ، وَلَا الْبُرَانِسَ، وَلَا الْخُفَّافَ، إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ النَّعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسِ الْخُفَيْنِ، وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ الرَّعْفَرَانُ وَلَا الْوَرَسُ)). [بخاري / الحج / ۱۴۶۸]

(ابن عمر) (رضی الله عنه) ده لی پياويك پرس یاری کرد له پیغه مبهر (ﷺ) دهر باری پۆشاکي ئیحرام، پیغه مبهر (ﷺ) فهرموی: ((کراس له بهر مه کهن، میزهر له سه ر مه کهن، شهروال له پی مه کهن، کلاو له سه ر مه کهن، مه گهر که سیك نه علی ده ست نه که ویت باکاله و پیتاوه کانی له پی بکات، به لام پاژنه کانی تاخوار قوله پیکانی برپیت، جلیک له بهر مه کهن که زه عفران و وهرس [دوو گیای بو نخوشن] ی بهر که وتبی).

۶۷۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ يَخْطُبُ يَقُولُ: ((السَّرَاوِيلُ لِمَنْ لَمْ يَجِدِ الْإِزَارَ، وَالْخُفَّانِ لِمَنْ لَمْ يَجِدِ النَّعْلَيْنِ)). يَعْنِي الْمُحْرِمَ. [بخاري / الإحصار و جزاء الصيد / ۱۷۴۴]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا بوو (ﷺ) وتاری ده دا و ده یفه رموو ((شهروال بو که سیکه په شته مالی ده ست نه که ویت، کاله و پیتا ویش بو که سیکه نه علی ده ست نه که ویت)).

(۳۱) نیچیر بو نیحرامپوش

۶۷۲- عَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَامَةَ اللَّيْثِيِّ (رضی اللہ عنہ): أَنَّهُ أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) حِمَارًا وَحَشِيًّا، وَهُوَ بِالْأَنْبَاءِ أَوْ بَوْدَانَ، فَرَدَّهُ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ). قَالَ: فَلَمَّا أَنْ رَأَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مَا فِي وَجْهِ قَال: ((إِنَّا لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكَ إِلَّا أَنَا حُرْمٌ)). [بخاری/ الإحصار و جزاء الصيد/ ۱۷۲۹]

(صعب کوری جثامة) (رضی اللہ عنہ) دہلی: گویدریژنیکی کیوی به دیاری پیشکەش کرا به پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) له کاتیکدا له (ابواء، یان له ودان) بوو کهچی وهری نهگرت، به لام کاتی پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) له روخسارمدا ههستی کرد پیم ناخوشه فهرموی: ((نیمه بویه وهری ناگرین، چونکه له نیحرامداین)).

۶۷۴- عَنْ طَاوُسٍ -عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ)- قَالَ: قَدِمَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ) يَسْتَذْكُرُهُ: كَيْفَ أَخْبَرْتَنِي عَنْ لَحْمِ صَيْدٍ أُهْدِيَ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ حَرَامٌ؟ قَالَ: قَالَ: أَهْدِيَ لَهُ عَضْوٌ مِنْ لَحْمِ صَيْدٍ، فَرَدَّهُ فَقَالَ: ((إِنَّا لَا نَأْكُلُهُ، إِنَّا حُرْمٌ)).

طاوس له (ابن عباس) هوه (رضی اللہ عنہ) دهگیریته وه و دہلی: (زهیدی کوری ارقم) هات و (عبدالله ی کوری عباس) بیری خسته وه پیی وت: نه وه چون باسی نه و پارچه گوشتی راوت کرد، که به دیاری هینرا بو پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) نه ویش له نیحرامدا بوو؟ وتی: پارچه گوشتیک بوو له نیچیریک وهری نهگرت و فهرموی: ((نیمه نایخوین، نیمه له نیحرامداین)).

(۳۲) گوشتی نیچیر بو نیحرامپوش

۶۷۵- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَاجًّا وَخَرَجْنَا مَعَهُ، قَالَ: فَصَرَفَ مِنْ أَصْحَابِهِ فِيهِمْ أَبُو قَتَادَةَ، فَقَالَ: ((خُذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ حَتَّى تَلْقَوْنِي)). قَالَ فَأَخَذُوا سَاحِلَ الْبَحْرِ، فَلَمَّا انْصَرَفُوا قَبِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَحْرَمُوا كُلُّهُمْ إِلَّا أَبَا قَتَادَةَ فَإِنَّهُ لَمْ يُحْرِمْ، فَبَيْنَمَا هُمْ يَسِيرُونَ إِذْ رَأَوْا حُمْرَ وَحْشٍ، فَحَمَلَ عَلَيْهَا أَبُو قَتَادَةَ فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا، فَنَزَلُوا فَأَكَلُوا مِنْ لَحْمِهَا، قَالَ: فَقَالُوا: أَكَلْنَا لَحْمًا وَنَحْنُ مُحْرَمُونَ؟ قَالَ: فَحَمَلُوا مَا بَقِيَ مِنَ اللَّاتَانِ، فَلَمَّا أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ كُنَّا أَحْرَمْنَا، وَكَانَ أَبُو قَتَادَةَ لَمْ يُحْرِمْ، فَرَأَيْنَا حُمْرَ وَحْشٍ، فَحَمَلَ عَلَيْهَا أَبُو قَتَادَةَ فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا، فَنَزَلْنَا فَأَكَلْنَا مِنْ لَحْمِهَا، فَقُلْنَا: نَأْكُلُ لَحْمَ صَيْدٍ وَنَحْنُ مُحْرَمُونَ؟ فَحَمَلْنَا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا، فَقَالَ: ((هَلْ مِنْكُمْ أَحَدٌ

أَمْرُهُ أَوْ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ)). [قَالَ]: قَالُوا: لَأَ. قَالَ: ((فَكُلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا)).
[بخاري/ الإحصار و جزاء الصيد/ ۱۷۲۸]

(ابو قتاده) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغمبر (ﷺ) کہوتہری بوجہ و نیمہش لہ خزمہتیا بووین، ہندی لہ ہاوہ لانی جیا کردہ وہ کہ (ابو قتاده) یان تیدابوو پی پی فرمون: ((بہ کہناری دہریادا برؤن ہتا پیم دہگہ نہ وہ)) ئەوانیش کہناری دہریایان گرتہ بہرو رویشتن، ہموو ئیحرامیان بہست جگہ لہ (ابو قتاده) کہ ئیحرامی نہ بہست، کاتی بہ ریگہ دا دہرؤیشتن چاویان کہوت بہ ژمارہ یہک گوی دریزٹی کیوی، (ابو قتاده) ہیرشی بؤ بردن، مینگہ یہکی راوکرد، ئەوانیش لایان داو لہ گوشتہ کہیان خوارد، دوایی وتیان نیمہ گوشتمان خوارد و لہ ئیحرامیشداین؟ ئەوسا چی ما بوو لہ گوشتہ کہ ہلایان گرت و کاتی گہ یشتنہ خزمہت پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ) وتیان ئەی پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ) نیمہ ئیحرامیان بہستبوو، (ابو قتاده) ئیحرامی نہ بہستبوو، چاومان کہوت بہ گویدریزٹی کیوی، (ابو قتاده) ہیرشی کردہ سہریان و مینگہ یہکی لی سہربرین، نیمہش لاماندو لہ گوشتہ کہیمان خوارد، پاشان وتمان: نیمہ لہ گوشتی راومان خوارد لہ کاتی کدا کہ لہ ئیحرامدا بووین، ئەوہتا ئەوہشی ماوہ لہ گوشتہ کہ ہیناومانہ، فرموی: ((نایا کہ سیک لہ ئیوہ فرمانی پیدا یان ئاماژہ ی بؤ کرد؟)) وتیان نہ خیر. فرموی: ((ئوہشی ماوہ لہ گوشتہ کہ بیخون)).

(۳۳) ئیحرامپوش پیوستہ چی بکوڑیتا

۶۷۶- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنَّهُ قَالَ: ((خَمْسٌ فَوَاسِقٌ يُقْتَلْنَ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ الْحَيَّةُ، وَالْغُرَابُ الْأَبْقَعُ، وَالْفَأْرَةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ، وَالْحُدْيَا)). [بخاري/ الإحصار و جزاء الصيد/ ۱۷۳۱، ۱۷۳۲]

(عائشہ) (رضی اللہ عنہا) دہلی: پیغمبر (ﷺ): فرمویہتی: ((پینج جانہوہری زیان بہ خش ہہیہ لہ مہککہ و سنووری دہورو بہری مہککہ دہکوڑین.)) (مار، قہلہرہشی بازو، مشک، سہگی ہار، کولارہ))

۶۷۷- عَنْ ابْنِ عَمْرٍ (رضی اللہ عنہ) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((خَمْسٌ لَأَ جُنَاحَ عَلَيَّ مَنْ قَتَلَهُنَّ فِي الْحَرَمِ وَالْإِحْرَامِ: الْفَأْرَةُ، وَالْعَقْرَبُ، وَالْغُرَابُ، وَالْحِدَاةُ، وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ)). [بخاري/ الإحصار و جزاء الصيد/ ۱۷۳۱، ۱۷۳۲]

(ابن عمر) (رضی اللہ عنہما) دہلی: پیغمبر (ﷺ) فرمویہ تی: ((پینج گیانہ وەر هیه هره کس بیان کوریت گوناہی ناگات، له سنووری مه ککو له کاتی ئیحرامیشدا (مشک، دو پیشک، قه له رەش، کۆلاره، سه گی هار)).

(۲۴) كه له شاخ بو ئیخرامپوش

۶۷۸- عَنْ ابْنِ بَحِينَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) اخْتَجَمَ بِطَرِيقِ مَكَّةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ، وَسَطَ رَأْسِهِ. [بخاري / الطب / ۵۳۷۳]

(ابن بحینه) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغمبر (ﷺ) کہ له شاخی له ناوہ پراستی سه ری گرت له ریگه ی مه ککو داو له کاتی ئیحرامدا.

(۳۵) تیماری چاوی ئیحرامپوش

۶۷۹- عَنْ نُبَيْهِ بْنِ وَهَبٍ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ ابْنِ بَنِي عُثْمَانَ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِمَلَلِ اشْتَكَى عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَيْنَيْهِ، فَلَمَّا كُنَّا بِالرُّوحَاءِ اشْتَدَّ وَجَعُهُ، فَأَرْسَلَ إِلَيَّ ابْنُ بَنِي عُثْمَانَ يَسْأَلُهُ؟ فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ أَنْ اضْمَدَّهُمَا بِالصَّبْرِ، فَإِنَّ عُثْمَانَ (رضی اللہ عنہ) حَدَّثَ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي الرَّجُلِ إِذَا اشْتَكَى عَيْنَيْهِ وَهُوَ مُحْرِمٌ: ((ضَمَدَهُمَا بِالصَّبْرِ)).

(نبیهی کوپی وهب) (رضی اللہ عنہ) دہلی: له گهل (ابان کوپی عثمان) دا رویشتین هه تا گه یشتینه (ملل) (عمری کوپی عبیدالله) چاوی هاته ئیش، کاتی گه یشته (روحاء) نازاره که ی زور بوو ئه ویش هه والی نارد بو (ابان کوپی عثمان) و پرسیری لیکرد ئه ویش وتی: به تالی شاری چاره سه ری بکه ، چونکه (عثمان): بو مان ده گپریته وه که پیغمبره ی خوا (رضی اللہ عنہ) فرمویه تی: ((نه گهر که سیك چاوه کانی ئیشان و له ئیحرامدا بوو بابه تالی شاری چاره سه ری بکات) [تالی شاری: دهرمانیکی تاله پینشینان به کاریان هیناوه بو چا و ئیشه].

(۳۶) سه ر شوردنی ئیحرامپوش

۶۸۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَالْمَسُورِ بْنِ مَحْرَمَةَ (رضی اللہ عنہما): أَنَّهُمَا اخْتَلَفَا بِالْأَبْوَاءِ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ: يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ، وَقَالَ الْمَسُورُ: لَا يَغْسِلُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ، فَأَرْسَلَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ إِلَى أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ (رضی اللہ عنہ) أَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ، فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ بَيْنَ الْقَرْنَيْنِ وَهُوَ يَسْتَتِرُ بِثَوْبٍ، قَالَ: فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَقُلْتُ: أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُنَيْنٍ، أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ

عَبْدُ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَسْأَلُكَ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ؟ فَوَضَعَ أَبُو أَيُّوبَ (□) يَدَهُ عَلَى التَّوْبِ فَطَاطَأَهُ حَتَّى بَدَأَ لِي رَأْسَهُ، ثُمَّ قَالَ لِلْإِنْسَانِ يَصُبُّ: [اصْنُبْ] فَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ، ثُمَّ حَرَكَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُهُ (ﷺ) يَفْعَلُ. [بخاري/ البخاري/ الإحصار و جزاء الصيد/ ۱۷۴۳]

(عبدالله ی کوری حنین) ده‌لی: که (عبدالله ی کوری عباس و میسوری کوری مه‌خرمه) (ﷺ) له (ابواء) رایان جیاواز بوو، (عبدالله ی کوری عباس) ده‌یوت: ئیحرامپویش دروسته سه‌ری بشوات، (میسور) ده‌یوت: نابیئت ئیحرامپویش سه‌ری بشوات. عبد الله ی کوری حنین ده‌لی: (ابن عباس) ناردمی بو لای (ابو ایوب ی انصاری) (ﷺ) تا له و باره‌یه‌وه‌پرسیاری لیبکه‌ن بینیم له‌نیوان دوودیواردا خو‌ی ده‌شوات و په‌رده‌ی گنپراوه‌منیش سه‌لام لیکرد، وتی ئه‌وه‌ کنبه‌ و تم (عبدالله ی کوری حنین) ه، (عبدالله ی کوری عباس) نار دوومی بو لات تا پرسیارت لیبکه‌م که پیغه‌مبهر (ﷺ) چو‌ن سه‌ری ده‌شورد له‌کاتی ئیحرامدا، (ابو ایوب) ده‌ستی خسته‌ سهر په‌رده‌که‌ودای نه‌واند، سه‌ری لیم دهرکه‌وت به‌که‌سیکی‌وت ئاوبکه‌ به‌سه‌رمدا ئه‌ویش کردی به‌سه‌ریدا، ئینجا هه‌لی‌گلو‌فت به‌ه‌ردوو ده‌ستی پیشو دوا‌ی سه‌ری شورد ئینجا وتی: من پیغه‌مبهر (ﷺ) م دیوه‌ ئاوا سه‌ری ده‌شورد.

(۳۷) فیدییه‌ی ئیحرامپویش

۶۸۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ قَالَ: قَعَدْتُ إِلَى كَعْبٍ (□) وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ: ﴿فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾ [البقرة: ۱۹۶]. فَقَالَ كَعْبٌ: نَزَلَتْ فِي، كَانَ بِي أَدَى مِنْ رَأْسِي، فَحَمَلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَالْقَمْلُ يَتَنَاثَرُ عَلَيَّ وَجْهِي، فَقَالَ: ((مَا كُنْتُ أَرَى أَنَّ الْجَهْدَ بَلَغَ مِنْكَ مَا أَرَى، أَتَجِدُ شَاةً)). فَقُلْتُ: لَأَ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾. قَالَ: ((صَوْمٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ إِطْعَامُ سِتَّةِ مَسَاكِينٍ، نِصْفَ صَاعٍ طَعَامًا لِكُلِّ مِسْكِينٍ)). قَالَ: فَنَزَلَتْ فِي خَاصَّةٍ، وَهِيَ لَكُمْ عَامَّةٌ. [بخاري/ التفسير/ ۴۲۴۵]

(عبدالله ی کوری معقل) ده‌لی: چوم لای (کعب) دانیشتم له‌مرگه‌وتدا پرسیارم دهرباره‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌ لیکرد (فقدیه من صیام او صدقه او نسک) البقرة/ ۱۹۶ (کعب) وتی: ئه‌وه له‌سه‌ر من دابه‌زی سه‌رم برینی پیوه‌ بوو. بردیانم بو‌ خزمه‌ت پیغه‌مبهر (ﷺ) ئه‌سپی ده‌هاته‌ سه‌ر دم و چاوم، فه‌رموی:

((نه‌مزانیه‌و ئاوا ماندویت باشه مه‌ریکت پی هه‌ل ناسورئ)) و تم: نه‌خیر: ئیتر ئه‌و ئایه‌ته دابه‌زی ﴿فقدية من صيام او صدقة او نسك﴾ فه‌رمووی: ((سی پوژ به‌پوژو، یان نانی شه‌ش هه‌ژار بده بو هه‌ر هه‌ژاریک نیو مه‌ن خواردن)) جا ئه‌و ئایه‌ته به‌تایبه‌ت بو من دابه‌زی بو ئیوه‌شه به‌گشتی.

(۳۸) مردنی لیجرامپوش

۶۸۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی) - عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) - قَالَ: خَرَّ رَجُلٌ مِنْ بَعِيرِهِ فَوْقَ صَخْرَةٍ، فَمَاتَ. فَقَالَ: ((اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفَّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ، وَلَا تُحْمَرُوا رَأْسَهُ، فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا)). [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۰۶]

(ابن عباس) (رضی) ده‌لی: پی‌او‌یک له‌و‌شتره‌که‌ی به‌ریوه‌وه‌و ملی شکاو مرد، پی‌غه‌مبه‌ر (رضی) فه‌رمووی: ((به‌ئاوو سیدر بی‌شون و له‌هه‌ردوو پو‌شاکه‌که‌ی خو‌یدا کفتی بکه‌ن، سه‌ری دامه‌پوشن، چونکه له‌پوژئی قیامه‌تدا خ‌وای گه‌وره به‌ده‌م (لیبک) و‌تنه‌وه‌وه‌و زیندووی ده‌کاته‌وه‌)).

(۳۹) مانه‌وه‌ له‌ (ذی طوی)

۶۸۳- عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضی) كَانَ لَا يَقْدُمُ مَكَّةَ إِلَّا بَاتَ بِذِي طَوًى حَتَّى يُصْبِحَ وَيَغْتَسِلَ، ثُمَّ يَدْخُلُ مَكَّةَ نَهَارًا، وَيَذْكَرُ عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنَّهُ فَعَلَهُ. [بخاری/ الحج/ ۱۴۹۹]

نافع ده‌لی: - (ابن عمر) نه‌ده‌هاته مه‌که هه‌تا له‌ (ذی‌طوی) شه‌وی نه‌بردایه‌ته سه‌ر، که پوژبووه‌ خ‌وی ده‌شت و ده‌چوو مه‌که‌و ده‌یوت: پی‌غه‌مبه‌ر (رضی) وای ده‌کرد.

(۴۰) چوونه‌ئاو مه‌که‌و مه‌دینه

۶۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يَخْرُجُ مِنْ طَرِيقِ الشَّجَرَةِ وَيَدْخُلُ مِنْ طَرِيقِ الْمُعْرَسِ، وَإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ دَخَلَ مِنَ الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا، وَيَخْرُجُ مِنَ الثَّنِيَّةِ السُّفْلَى. [بخاری/ الحج/ ۱۵۰۰]

(ابن عمر) (رضی) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر (رضی) له‌ریگه‌ی (الشجره) وه‌ ده‌رده‌چوو له‌مه‌دینه‌وله‌ریگه‌ی (معرس) وه‌ ده‌گه‌رایه‌وه‌بو‌ی، که ده‌چوو بو مه‌که‌ش له‌(ثنية العليا) وه‌ ده‌چوو له‌(ثنية السفلى) وه‌ لی‌ی ده‌رده‌چوو.

(٤١) دابه زین له مهككه

٦٨٥- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ [بْنِ حَارِثَةَ] (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَنْزِلُ فِي دَارِكَ بِمَكَّةَ؟ فَقَالَ: ((وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيلَ مِنْ رِبَاعٍ أَوْ دُونَ)). وَكَانَ عَقِيلٌ وَرِثَ أَبَا طَالِبٍ هُوَ وَطَالِبٌ، وَلَمْ يَرِثْهُ جَعْفَرٌ وَلَا عَلِيٌّ شَيْئًا لِأَنَّهُمَا كَانَا مُسْلِمَيْنِ، وَكَانَ عَقِيلٌ وَطَالِبٌ كَافِرَيْنِ. [بخاري/ الحج/ ١٥١١]

(اسامه ی کوری زید) (رضي الله عنه) وتویه تی: ئە ی پیغه مبهەر (رضي الله عنه) ئایا ده چیه مالی خوتان له مهككه؟ فهرموی: ((بو [عقیل] شوین و مالی بو هیشتوین؟)) (عقیل) به میراتی به (ابو طالب) هوه له گه ل (طالب) ی برایدا بو یان مابووه. نه (جعفر) و نه (علی) که موسولمان بوون هیچ میراتیه کیان له باوکیان وهر نه گرت، (عقیل و طالب) که کافر بوون هه موو میراتیه که بو ئه وان بووه.

(٤٢) راکردن له ته وافی و هاتوو چۆی سه فاو مهروه دا

٦٨٦- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ إِذَا طَافَ فِي الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ أَوَّلَ مَا يَقْدُمُ: فَإِنَّهُ يَسْعَى ثَلَاثَةَ أَطْوَافٍ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ يَمْشِي أَرْبَعَةَ، ثُمَّ يُصَلِّي سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ يَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. [بخاري/ الحج/ ١٥٣٧]

(ابن عمر) (رضي الله عنه) ده لئ: پیغه مبهەر (رضي الله عنه) که ته وافی ده کرد له حج و عه مه ردا له سه ره تای هاتندا، سی ته وافی به پراکردن به دهوری (بیت) دا ده کرد، چوار ته وافی شی به رویشتن به دهوریدا ده کرد، ئینجا دوو رکات نویژی ده کرد. پاشان هات وچۆی سه فاو مهروای ده کرد.

٦٨٧- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) رَمَلَ مِنَ الْحَجْرِ الْأَسْوَدِ حَتَّى انْتَهَى إِلَيْهِ ثَلَاثَةَ أَطْوَافٍ.

(جابری کوری عبدالله) ده لئ: پیغه مبهری خوام (رضي الله عنه) بینی به پراکردن له (حجر الأسود) هوه دهستی کرد به (طواف)، سی (طواف) ی کردو گه یشته وه ئهوی.

٦٨٨- عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه): أَرَأَيْتَ هَذَا الرَّمْلَ بِالْبَيْتِ ثَلَاثَةَ أَطْوَافٍ وَمَشْيَ أَرْبَعَةِ أَطْوَافٍ، أَسُنَّةٌ هُوَ، فَإِنَّ قَوْمَكَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ سُنَّةٌ؟ قَالَ: فَقَالَ: صَدَقُوا وَكَذَبُوا. قَالَ: قُلْتُ: مَا قَوْلُكَ صَدَقُوا وَكَذَبُوا؟ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَدِمَ مَكَّةَ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: إِنَّ مُحَمَّدًا وَأَصْحَابَهُ لَأَيَسْتَطِيعُونَ أَنْ يَطُوفُوا بِالْبَيْتِ مِنَ الْهَزَالِ، وَكَانُوا يَخْسُدُونَهُ، قَالَ: فَأَمَرَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ يَرْمُلُوا

ثَلَاثًا وَيَمْشُوا أَرْبَعًا: قَالَ: قُلْتُ لَهُ: أَخْبِرْنِي عَنِ الطَّوَافِ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ رَاكِبًا - أَسِنَّةٌ هُوَ، فَإِنَّ قَوْمَكَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ سِنَّةٌ؟ قَالَ: صَدَقُوا وَكَذَّبُوا، قَالَ: قُلْتُ: وَمَا قَوْلُكَ صَدَقُوا وَكَذَّبُوا؟ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَثُرَ عَلَيْهِ النَّاسُ، يَقُولُونَ: هَذَا مُحَمَّدٌ هَذَا مُحَمَّدٌ - (ﷺ) - حَتَّى خَرَجَ الْعَوَاتِقُ مِنَ الْبُيُوتِ، قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) لَا يُضْرَبُ النَّاسُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلَمَّا كَثُرَ عَلَيْهِ رُكْبٌ، وَالْمَشْيُ وَالسَّعْيُ أَفْضَلُ.

(ابن طفیل) ده‌لی: به (ابن عباس) (ﷺ) م و ت: تو ده‌لیت تهم سی جار راکردنه له‌ته‌واف داو دوایی چوار جار ته‌وافی ناسایی سوننه‌ته، خزمه‌کانت ده‌لین سوننه‌ته:؟ وتی: راست ده‌کهن و راستیش ناکهن؟! وتی پیغه‌مبهر (ﷺ) هات بو مه‌ککه، موشریکه‌کان وتیان: محمدو هاوه‌لانی ناتوانن له‌بهر لاوازی ته‌واف به‌دهوری (بیت) دا بکهن. حه‌ساده‌تیان پی‌ده‌برد. بویه پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمانی پیدان که‌سی جار (طواف) به‌راکردن بکهن و چواریش به‌پویشتن، پی‌م و ت: هات و چوی صه‌فاومه‌پروه به‌سواری، سوننه‌ته چونکه خزمه‌کانت ده‌لین سوننه‌ته؟

دووباره وتی: راست ده‌کهن و راستیش ناکهن... و تم: تهم قسه‌یه‌ت یه‌عنی چی راست ده‌کهن و راستیش ناکهن؟ وتی: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) ﴿تَهو پوژه﴾ خه‌لکیکی‌زور ده‌وریان داو ده‌یانوت: تهمه (محمد) تهمه (محمد) هه‌تا گه‌وره که‌چه‌کان له‌ماله‌کان هاتنه ده‌روه.. پیغه‌مبهر (ﷺ) وانه‌بوو که‌کس له‌به‌رده‌میدا پالی پیوه بنری و لینی بدری، کاتی خه‌لکه‌که زوریان بو هینا، سوار بوو، هرچه‌نده پویشتن و راکردن چاکتره.

(۴۲) ماچکردنی به‌رده ره‌شه‌که

۶۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسٍ قَالَ: رَأَيْتُ الْأَصْلَعَ - يَعْنِي عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (ﷺ) - يَقْبَلُ الْحَجَرَ وَيَقُولُ: وَاللَّهِ إِنِّي لَأَقْبَلُكَ، وَإِنِّي أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجْرٌ، وَأَنَّكَ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَبْلَكَ مَا قَبَّلْتُكَ. [بخاری/ الحج/ ۱۵۲۰]

(عبدالله ی کوپی سرجس) ده‌لی: (عمر) (ﷺ) م بینی ماچی به‌رده ره‌شه‌که ده‌کات و ده‌لیت: به‌خوا خو من ماچت ده‌کهم و ده‌شزانم که‌تو به‌ردیکیت و زیان و قازانجت نی‌یه، نه‌گهر پیغه‌مبهری خوام (ﷺ) نه‌بینیایه ماچی ده‌کردی، منیش ماچم نه‌ده‌کردی.

(۴۴) دست دان له سوچه گانی که عبه

۶۹۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: مَا تَرَكْتُ اسْتِلَامَ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ -الْيَمَانِيَّ وَالْحَجَرَ- مُذْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَسْتَلِمُهُمَا، فِي شِدَّةٍ وَلَا رَخَاءٍ. [بخاري/ الحج/ ۱۵۲۹]

(عبدالله ی کوری عمر) (رضی الله عنه) دهلی: من لازم له دست دان له دو گوشه یه نه هیئاوه -یه مانی و بهره که- له وکاته وه که پیغه مبهری خوام (رضی الله عنه) بینیه دستیان لی ددا له کاتی قه له بالغی یان له کاتی ناساییدا.

۶۹۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه) قَالَ: لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَسْتَلِمُ غَيْرَ الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانِيِّينَ. [بخاري/ الحج/ ۱۵۳۱]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) دهلی: نه مبینیه پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) دست بدات له هیج شوینیک جگه له دو گوشه یه مانیه که.

(۴۵) ته واف به سواری

۶۹۲- عَنْ جَابِرٍ (رضی الله عنه) قَالَ: طَافَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) بِالْبَيْتِ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى رَاحِلَتِهِ، يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ بِمِحْجَنِهِ، لِأَنَّهُ يَرَاهُ النَّاسُ وَلِيَسْتَشْرِفَ وَيَسْأَلُوهُ، فَإِنَّ النَّاسَ غَشَوْهُ.

(جابر) (رضی الله عنه) دهلی: پیغه مبهر (رضی الله عنه) له حجه ی ما ئناواییدا به سر و لاغه که یه وه ته واف ی کرد به دهوری که عبه دا به گوچانه که ی دیدا له بهره پره شه که، بو نه وه ی خه لکی بیینن و چاوی لییان بیت و پرساری لی بکن، چونکه خه لکی قه له بالغی زوریان له سر کرد.

(۴۶) ته واف به سواری بو خه لکی تر

۶۹۳- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضی الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: شَكَوتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنِّي أَشْتَكِي، فَقَالَ: ((طُوفِي مِنْ وَرَاءِ النَّاسِ وَأَنْتِ رَاكِبَةٌ)). قَالَتْ: قَطُفْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حِينَئِذٍ يُصَلِّي إِلَى جَنْبِ الْبَيْتِ، وَهُوَ يَقْرَأُ بِالطُّورِ وَكِتَابِ مَسْطُورٍ. [بخاري/ المساجد/ ۴۵۲]

(ام سلمه) (رضی الله عنها) به پیغه مبهری (رضی الله عنه) رایگه یاند که ماندوم و ناساغم، فرمووی: ((له دوی خه لکه که وه به سواری ته واف ی خوت بکه)) منیش ته واف ی کرد، نه وکاته پیغه مبهر (رضی الله عنه) له پال که عبه دا نویرتی ده کردو ﴿والطور﴾، و کتاب مسطور ﴿ی ده خویند.

(۴۷) ته وافی سه فاو مهروه

۶۹۴- عن عُرْوَةَ قَالَتْ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ (رضي الله عنها): مَا أَرَى عَلَيَّ جُنَاحًا أَنْ لَأَا أَتَطَوَّفَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. قَالَتْ: لِمَ؟ قُلْتُ: لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ الْآيَةَ. فَقَالَتْ: لَوْ كَانَ كَمَا تَقُولُ لَكَانَ: فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ لَأَا يَطُوفَ بِهِمَا. إِنَّمَا أُنْزِلَ هَذَا فِي أَنْاسٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، كَأَنَّهُمْ إِذَا أَهَلُّوا أَهَلُّوا لِمَنَاءٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَلَا يَحِلُّ لَهُمْ أَنْ يَطُوفُوا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، فَلَمَّا قَدِمُوا مَعَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وآله وسلم) لِلْحَجِّ ذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى هَذِهِ الْآيَةَ، فَلَعَمْرِي مَا أَتَمَّ اللَّهُ حَجَّ مَنْ لَمْ يَطْفُ بِبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. وَفِي رِوَايَةٍ: مَا أَتَمَّ اللَّهُ حَجَّ امْرَأَةٍ وَلَا عَمْرَتَهُ لَمْ يَطْفُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ. [بخاري/ العمرة/ ۱۶۹۸]

(عروه) ده لى: به (عائشه) م (رضي الله عنها) وت: من وانا زمانم گونا هم بگات نه گهر ته وافی له نیوان سه فاو مهروه ا بكم.. وتى: بوچی؟ وتم: چونکه خواى گه وره ده فمویت بیگومان سه فاو مهروه له دروشمه کانی خواى گه وره (رضي الله عنها). عائشه (رضي الله عنها) وتى: نه گهر و ابوايه كه تو ده لى نايه ته كه بهم شیویه ده بوو: (نه وه گونا هی ناگات نه گهر ته وافیان نه کات). له راستیدا نه وه ده ربارهی كه سانیك له (انصار) دابه زیوه كه ئیحرامیان له سه رده می نه فامیدا بو (مناء) ده به ست، بویان دروست نه بوو ته وافی له نیوان سه فاو مهروه ا بکن. جاکاتی له خزمه تی پیغه مبهردا (رضي الله عنها) هاتن بو حه ج و باسی نه وه یان بو کرد، خواى گه وره نه و نایه ته ی دابه زاند، به گیانی خوُم خواى گه وره نه و حه ج به ته وافی دانا نیت كه ته وافی نیوان سه فاو مهروه ی تیدا نه بیت، له ریوايه تیکی تر دا: خواى گه وره حه جی كه سیك یان عه مره كه ی به ته وافی دانا نیت نه گهر ته وافی سه فاو مهروه ی نه کرد بییت.

(۴۸) ته وافی سه فاو مهروه

۶۹۵- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: لَمْ يَطْفُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم) وَلَا أَصْحَابُهُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ إِلَّا طَوَافًا وَاحِدًا.

(جابری کوری عبدالله) (رضي الله عنه) ده لى: پیغه مبهردا (رضي الله عنه) و ها وه لانی له یه ك جار ته وافی [حه وت جار هاتوچو] زیاتریان له نیوان سه فاو مهروه ا نه ده کرد.

(۴۹) نه‌وهی ئیجرام بو حجه ده‌به‌ستی

۶۹۶- عَنْ وَبَرَةَ - یعنی ابن عبدالرحمن - قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ ابْنِ عُمَرَ (ﷺ)، فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: أَيْصَلِحُ لِي أَنْ أَطُوفَ بِالْبَيْتِ قَبْلَ أَنْ آتِيَ الْمَوْقِفَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ: فَإِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: لَا تَطُفُ بِالْبَيْتِ حَتَّى تَأْتِيَ الْمَوْقِفَ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَقَدْ حَجَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَطَافَ بِالْبَيْتِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ الْمَوْقِفَ، فَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَحَقُّ أَنْ تَأْخُذَ أَوْ يَقُولَ ابْنُ عَبَّاسٍ إِنْ كُنْتُ صَادِقًا؟ وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ: رَأَيْنا رَسُولَ (ﷺ) أَحْرَمَ بِالْحَجِّ وَطَافَ بِالْبَيْتِ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ.

(وبره)، کورده‌که‌ی (عبدالرحمن) ده‌لی: دانیشتی‌بوم له‌لای (ابن عمر) (ﷺ) پی‌اوئیک هات و وتی: ئایا دروسته بوم ته‌وافی که‌عبه بکه‌م پی‌ش نه‌وهی بجم بو وه‌ستانی عه‌ره‌فه؟ وتی: به‌لی، کابرا وتی خو (ابن عباس) ده‌یوت: ته‌وافی که‌عبه مه‌که هتا ده‌چیته عه‌ره‌فه، (ابن عمر) وتی: پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) حه‌جی کردو ته‌وافی به‌ده‌وری که‌عبه‌شدا کرد پی‌ش نه‌وهی بچیته عه‌ره‌فه، ئایا به‌قسه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بکه‌ین یان به‌قسه‌ی (ابن عباس) نه‌گه‌ر راست ده‌که‌یت؟ له‌ری‌وایه‌تیکی تر‌دا ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوامان بینی ئیجرامی به‌ست بو حجه و ته‌وافی که‌عبه‌ی کردو هاتوچوی نیوان سه‌فاو مه‌روه‌شی کرد.

۶۹۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ قَالَ: سَأَلْنَا ابْنَ عُمَرَ (ﷺ) عَنْ رَجُلٍ قَدِمَ بِغُضْرَةٍ، فَطَافَ بِالْبَيْتِ وَلَمْ يَطُفْ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، أَيَأْتِي امْرَأَتَهُ؟ فَقَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا، وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكَعَتَيْنِ، وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعًا [جميعاً]، وَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ. [بخاری/ للصلاة/ ۳۸۷]

(عمرو کوری دینار) ده‌لی: پرسیارمان له (ابن عباس) (ﷺ) کرد دهر‌باره‌ی پی‌اوئیک دیت بو عه‌مه‌وه ته‌وافی که‌عبه ده‌کات و هیشتا هاتوچوی نیوان سه‌فاو مه‌روه‌ی نه‌کردووه، ئایا ده‌کریت سه‌رجییی له‌گه‌ل ژنه‌که‌یدا بکات؟ نه‌ویش وتی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هات و حه‌وت جار ته‌وافی که‌عبه‌ی کرد، له‌پشتی شوینی ئیبراهیم‌وه دوو رکات نویژی کرد، حه‌وت جاریش هاتوچوی کرد له‌نیوان سه‌فاو مه‌روه‌دا بی‌گومان له پی‌غه‌مبه‌ری خوادا چاکترین پی‌شه‌وایه‌تی و رابه‌ری هه‌یه

(۵۰) چونه ناو که عبه

۶۹۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رض) قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَوْمَ الْفَتْحِ فَنَزَلَ بِفِنَاءِ الْكُفْبَةِ، وَأُرْسِلَ إِلَى عَثْمَانَ بْنِ طَلْحَةَ فَجَاءَ بِالْمِفْتَاحِ فَفَتَحَ الْبَابَ، قَالَ: ثُمَّ دَخَلَ النَّبِيُّ (ﷺ) وَبِلَالٌ وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَعَثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ (رض) وَأَمَرَ بِالْبَابِ فَأُغْلِقَ، فَلَبِثُوا فِيهِ مَلِيًّا، ثُمَّ فَتَحَ الْبَابَ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فَبَادَرْتُ النَّاسَ فَتَلَقَّيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) خَارِجًا، وَبِلَالٌ عَلَى إِثْرِهِ، فَقُلْتُ لِبِلَالٍ: هَلْ صَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)? قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: بَيْنَ الْعُمُودَيْنِ تَلْقَاءَ وَجْهِهِ، قَالَ: وَنَسِيتُ أَنْ أَسْأَلَهُ كَمْ صَلَّى. [بخاري/ الصلاة/ ۴۸۳]

(ابن عمر) (رض) دهلی: پیغمبر (ﷺ) پوڑی نازادکردنی مه که هات و چووہ حهوشه می که عبه وه، ناردی به شوین (عثمان ی کوری طلحة) داو کللی بو هیناو دهرگا که ی کرده وه، پاشان پیغمبر (ﷺ) له گهل (بلال و اسامه ی کوری زید و عثمان ی کوری طلحة) (ر.ض) چونه ژوره وه، فه رمانی دا که دهرگا که دابخریت، ماوه یه که تیا مانه وه، پاشان دهرگا که ی کرده وه، (عبدالله) دهلی: من پیش خه لکه که گه یشتمه خزمه تی پیغمبر (ﷺ) له کاتیکدا ده هاته دهره وه، (بلال) ی به شوینه وه بوو، وتم به (بلال) نایا پیغمبر (ﷺ) نویرتی تیدا کرد، وتی: به لی... وتم: له کویدا؟ وتی: له نیوان هردوو کوله که که دا که پرو به پوری بوون. نیتیر بیرم چوو لی بی رسم: چهند نویرتی کرد؟

۶۹۹- عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَسَمِعْتَ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: إِنَّمَا أُمِرْتُمُ بِالطَّوَافِ، وَلَمْ تُؤْمَرُوا بِدُخُولِهِ؟ قَالَ: لَمْ يَكُنْ يَنْهَى عَنِ دُخُولِهِ، وَلَكِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ: أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ (رض) أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) لَمَّا دَخَلَ الْبَيْتَ دَعَا فِي نَوَاحِيهِ كُلِّهَا، وَلَمْ يُصَلِّ فِيهِ حَتَّى خَرَجَ، فَلَمَّا خَرَجَ رَكَعَ فِي قُبُلِ الْبَيْتِ رَكَعَتَيْنِ، وَقَالَ: ((هَذِهِ الْقِبْلَةُ)). قُلْتُ لَهُ: مَا نَوَاحِيهَا أَفِي زَوَايَاهَا؟ قَالَ: بَلْ فِي كُلِّ قِبْلَةٍ مِنَ الْبَيْتِ. [بخاري/ الصلاة/ ۳۸۹]

(ابن جریج) دهلی: به (عطاء) م وت: بیستوته (ابن عباس) دهلی: فه رمانتان پیدراوه که ته و اف بکهن، نه که بچنه ناو که عبه وه، پاشان ریگری له چونه ژوره وه ی نه کرا، به لام گویم لی بوو ده یوت: (اسامه ی کوری زید) هه والی داومه تی کاتی پیغمبر (ﷺ) چوته ناو که عبه وه له هه مو گوشه یه کیدا نرای کرده وه، نویرتی تیدا نه کردوو هه تا هاتوته دهره وه، کاتی که دهرچوو له پیشی که عبه وه،

دورکات نویژی کردوه و فرمویه تی: ((ئهمه قیبله یه)) منیش پیم وت: لاکانی که عبه کامه یه، ئایا مه به ست گۆشه کانیه تی؟ وتی: به لکو هه موو به شه کانی که عبه [ده گریته وه].

(۵۱) چونیه تی حه جه که ی پیغه مبه ر (ﷺ)

۷۰۰- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (ﷺ)، فَسَأَلَ عَنِ الْقَوْمِ حَتَّى انْتَهَى إِلَيَّ، فَقُلْتُ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ حُسَيْنٍ، فَأَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى رَأْسِي فَنَزَعَ زِرِّي الْأَعْلَى، ثُمَّ نَزَعَ زِرِّي الْأَسْفَلَ، ثُمَّ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ تَدْيِي، وَأَنَا يَوْمَئِذٍ غُلَامٌ شَابٌّ، فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ يَا ابْنَ أَخِي، سَلْ عَمَّا شِئْتَ. فَسَأَلْتُهُ وَهُوَ أَعْمَى، وَحَضَرَ وَقْتُ الصَّلَاةِ فَقَامَ فِي نَسَاجَةٍ مُلْتَحِفًا بِهَا، كُلَّمَا وَضَعَهَا عَلَى مَنْكِبِهِ رَجَعَ طَرَفَاهَا إِلَيْهِ مِنْ صِغَرِهَا، وَرَدَاؤُهَا إِلَى جَنْبِهِ عَلَى الْمَشْجَبِ، فَصَلَّى بِنَا. فَقُلْتُ: أَخْبِرْنِي عَنْ حَجَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ بِيَدِهِ، فَعَقَدَ تِسْعًا، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) مَكَثَ تِسْعَ سِنِينَ لَمْ يَحُجَّ، ثُمَّ أَذِنَ فِي النَّاسِ فِي الْعَاشِرَةِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) حَاجٌّ فَقَدِمَ الْمَدِينَةَ بَشْرًا كَثِيرًا، كُلُّهُمْ يَلْتَمِسُ أَنْ يَأْتَمَّ بِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَيَعْمَلَ مِثْلَ عَمَلِهِ فَخَرَجْنَا مَعَهُ حَتَّى أَتَيْنَا ذَا الْحُلَيْفَةِ، فَوَلَدَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ (ﷺ)، فَأَرْسَلَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ): كَيْفَ أَصْنَعُ؟ قَالَ: ((اغْتَسِلِي وَأَسْتِثْفِرِي بِثُوبٍ وَأَخْرِمِي)). فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) رَكَعَتَيْنِ فِي الْمَسْجِدِ ثُمَّ رَكِبَ الْقَصْوَاءَ، حَتَّى إِذَا اسْتَوَتْ بِهِ نَاقَتُهُ عَلَى الْبَيْدَاءِ نَظَرَتْ إِلَى مَدِّ بَصْرِي بَيْنَ يَدَيْهِ مِنْ رَاكِبٍ وَمَاشٍ، وَعَنْ يَمِينِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَعَنْ يَسَارِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَمِنْ خَلْفِهِ مِثْلَ ذَلِكَ، وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بَيْنَ أَظْهَرِنَا وَعَلَيْهِ يَنْزِلُ الْقُرْآنُ، وَهُوَ يَغْرِفُ تَأْوِيلَهُ، وَمَا عَمِلَ بِهِ مِنْ شَيْءٍ عَمَلْنَا بِهِ، فَأَهْلٌ بِالتَّوْحِيدِ: ((لَبَيْكَ اللَّهُمَّ لَبَيْكَ، لَبَيْكَ لَنَا شَرِيكَ لَكَ لَبَيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَنَا شَرِيكَ لَكَ)). وَأَهْلُ النَّاسِ بِهَذَا الَّذِي يَهْلُونَ بِهِ، فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَيْهِمْ شَيْئًا مِنْهُ، وَكَرِمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) تَلْبِيَّتَهُ. قَالَ جَابِرٌ (ﷺ): لَسْنَا نُنْوِي إِلَّا الْحَجَّ، لَسْنَا نَعْرِفُ الْعُمْرَةَ، حَتَّى إِذَا أَتَيْنَا الْبَيْتَ مَعَهُ، اسْتَلَمَ الرُّكْنَ، فَرَمَلَ ثَلَاثًا وَمَشَى أَرْبَعًا، ثُمَّ نَفَذَ إِلَى مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَرَأَ: ﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ [البقرة: ۱۲۵] فَجَعَلَ الْمَقَامَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ. فَكَانَ أَبِي يَقُولُ - وَوَلَا أَعْلَمُهُ ذَكَرَهُ إِلَّا عَنْ النَّبِيِّ (ﷺ) - كَانَ يَقْرَأُ فِي الرُّكْعَتَيْنِ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ وَ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الرُّكْنَ فَاسْتَلَمَهُ، ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ إِلَى الصَّفَا، فَلَمَّا دَنَا

مِنَ الصَّفَا قَرَأَ: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ [البقرة: ١٥٨] ((أبدأ بما بدأ الله به)) فبدأ بالصفا فرقي عليه حتى رأى البيت، فاستقبل القبلة، فوحد الله وكبره، وقال: ((لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير. لا إله إلا الله وحده، أنجز وعده، ونصر عبده، وهزم الأحزاب وحده)). ثم دعا بين ذلك قال مثل هذا ثلاث مرات. ثم نزل إلى المروة، حتى إذا انصبت قدماه في بطن الوادي سعى، حتى إذا صدقتا مشى حتى أتى المروة، ففعل على المروة كما فعل على الصفا، حتى إذا كان آخر طوافه على المروة فقال: ((لو أنني استقبلت من أمري ما استدبرت لم أسق الهدي، وجعلتها عمرة، فمن كان منكم ليس معه هدي فليحل، وليجعلها عمرة)). فقام سراقه بن مالك بن جعشم فقال: يا رسول الله، ألعامن هذا أم لا بد؟ فشبك رسول الله ﷺ أصابعه واحدة في الأخرى وقال: ((دخلت العمرة في الحج -مرتين- لا بل لا بد [أبدأ]). وقدِم علي ﷺ من اليمن ببذن النبي ﷺ، فوجد فاطمة ﷺ ممن حل وليست ثيابا صبيغا واكتحلت، فأكر ذلك عليها، فقالت [إن] أبي أمرني بهذا، قال: فكان علي ﷺ يقول بالعراق: فذهبت إلى رسول الله ﷺ محرشا على فاطمة للذي صنعت، مستفتيا لرسول الله ﷺ فيما ذكرت عنه، فأخبرته أنني أنكرت ذلك عليها، فقال: ((صدقت صدقت، ماذا قلت حين فرضت الحج)). قال: قلت: اللهم إني أهل بما أهل به رسولك، قال: ((فإن معي الهدي، فلا تحل)). قال: فكان جماعة الهدي الذي قدم به علي من اليمن، والذي أتى به النبي ﷺ مائة. قال: فحل الناس كلهم وقصروا، إلا النبي ﷺ ومن كان معه هدي. فلما كان يوم التروية توجهوا إلى مي، فأهلوا بالحج وركب رسول الله ﷺ، فصلى بها الظهر والعصر والمغرب والعشاء والفجر، ثم مكث قليلا حتى طلعت الشمس، وأمر بقبة من شعر تضرب له بنمرة. فسار رسول الله ﷺ ولا تشك قرينش إلا أنه واقف عند المشعر الحرام، كما كانت قرينش تصنع في الجاهلية، فأجاز رسول الله ﷺ حتى أتى عرفة، فوجد القبة قد ضربت له بنمرة، فنزل بها، حتى إذا رآت الشمس أمر بالقصواء فرحلت له، فأتى بطن الوادي، فخطب الناس وقال: ((إن دماءكم وأموالكم حرام عليكم، كحرمة يومكم هذا، في شهركم هذا، في بلدكم هذا، ألا كل شيء من أمر الجاهلية تحت قدمي موضوع، ودماء الجاهلية موضوعة، وإن أول دم أضع من دمائنا دم ابن ربيعة بن الحارث -كان

مَسْتَرْضِعًا فِي بَنِي سَعْدٍ فَقَتَلْتَهُ هُدَيْلٌ - وَرَبَا الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ، وَأَوَّلُ رَبَا أَضَعُ
 [رَبَانًا] رَبَا عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَإِنَّهُ مَوْضُوعٌ كُلُّهُ، فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ،
 فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانِ اللَّهِ، وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ، وَلَكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَّا
 يُوطِئَنَّ فَرْشَكُمْ أَحَدًا تَكَرُّهُنَّ، فَإِنْ فَعَلَنَّ ذَلِكَ فَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ، وَلَهُنَّ
 عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَقَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ إِنْ
 اعْتَصَمْتُمْ بِهِ: كِتَابُ اللَّهِ، وَأَنْتُمْ تُسْأَلُونَ عَنِّي فَمَا أَنْتُمْ قَائِلُونَ)) قَالُوا: نَشْهَدُ أَنَّكَ
 قَدْ بَلَغْتَ وَأَدَّيْتَ وَنَصَحْتَ، فَقَالَ بِإِصْبَعِهِ السَّبَابَةَ يَرْفَعُهَا إِلَى السَّمَاءِ وَيَنْكُتُهَا
 إِلَى النَّاسِ: ((اللَّهُمَّ اشْهَدْ، اللَّهُمَّ اشْهَدْ)) ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. ثُمَّ أَدْنَى ثُمَّ أَقَامَ، فَصَلَّى
 لِلظُّهْرِ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ، وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا شَيْئًا. ثُمَّ رَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)
 حَتَّى أَتَى الْمَوْقِفَ فَجَعَلَ بَطْنَ نَاقَتِهِ الْقَصْوَاءَ إِلَى الصَّخْرَاتِ وَجَعَلَ حَبْلَ الْمُشَاةِ
 بَيْنَ يَدَيْهِ، وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ، وَدَهَبَتِ الصُّفْرَةُ
 قَلِيلًا حَتَّى غَابَ الْقُرْصُ، وَأَرْدَفَ أُسَامَةَ خَلْفَهُ، وَدَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَقَدْ شَنَقَ
 لِلْقَصْوَاءِ الرِّمَامَ حَتَّى إِنْ رَأَسَهَا لِيُصِيبُ مَوْزِكَ رَحْلِهِ، وَيَقُولُ بِيَدِهِ الْيَمْنَى: ((أَيُّهَا
 النَّاسُ، السَّكِينَةَ السَّكِينَةَ)). كُلَّمَا أَتَى حَبْلًا مِنَ الْحَبَالِ أَرَخَى لَهَا قَلِيلًا حَتَّى
 تَصْعَدَ حَتَّى أَتَى الْمُرْدَلِفَةَ، فَصَلَّى بِهَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ، بِأَذَانٍ وَاحِدٍ وَإِقَامَتَيْنِ،
 وَلَمْ يُسَبِّحْ بَيْنَهُمَا شَيْئًا، ثُمَّ اضْطَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، وَصَلَّى
 لِلْفَجْرِ حِينَ تَبَيَّنَ لَهُ الصُّبْحُ بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ، ثُمَّ رَكِبَ الْقَصْوَاءَ حَتَّى أَتَى الْمَشْعَرَ
 الْحَرَامَ، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، فَدَعَا، وَكَبَّرَهُ، وَهَلَّلَهُ، وَوَحَّدَهُ، فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى
 سَفَرَ جِدًّا، فَدَفَعَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَأَرْدَفَ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ - وَكَانَ رَجُلًا
 حَسَنَ الشَّعْرِ أَبْيَضَ وَسِيمًا - فَلَمَّا دَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مَرَّتَ بِهِ ظَعْنُ يَجْرِينَ،
 فَطَفِقَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهِنَّ، فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَدَهُ عَلَى وَجْهِ الْفَضْلِ فَحَوَّلَ
 لِلْفَضْلِ وَجْهَهُ إِلَى الشَّقِّ الْآخِرِ يَنْظُرُ، فَحَوَّلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَدَهُ مِنَ الشَّقِّ الْآخِرِ
 عَلَى وَجْهِ الْفَضْلِ يَصْرِفُ وَجْهَهُ مِنَ الشَّقِّ الْآخِرِ يَنْظُرُ، حَتَّى أَتَى بَطْنَ مُحَسَّرٍ
 فَحَرَكَ قَلِيلًا، ثُمَّ سَلَكَ الطَّرِيقَ الْوَسْطَى الَّتِي تَخْرُجُ عَلَى الْجَمْرَةِ الْكُبْرَى، حَتَّى
 أَتَى الْجَمْرَةَ الَّتِي عِنْدَ الشَّجَرَةِ فَرَمَاهَا بِسِنَعِ حَصِيَّاتٍ، يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ مِنْهَا،
 [مِثْلَ] حَصَى الْخَدْفِ، رَمَى مِنْ بَطْنِ الْوَادِي، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمُنْحَرِ فَحَنَرَ ثَلَاثًا
 وَسِتِّينَ بِيَدِهِ، ثُمَّ أَعْطَى عَلِيًّا (ﷺ) فَحَنَرَ مَا غَبَرَ وَأَشْرَكَهُ فِي هَدْيِهِ، ثُمَّ أَمَرَ مِنْ كُلِّ
 بَدَنَةٍ بِبَضْعَةٍ فَجَعَلَتْ فِي قِدْرِ فَطِيخَتْ، فَأَكَلَا مِنْ لَحْمِهَا، وَشَرِبَا مِنْ مَرَقِهَا. ثُمَّ

رَكَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَفَاضَ إِلَى الْبَيْتِ. فَصَلَّى بِمَكَّةَ الظُّهْرَ، فَأَتَى بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ يَسْقُونَ عَلَى زَمْرَمَ، فَقَالَ: ((انزِعُوا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَلَوْلَا أَنْ يَغْلِبَكُمْ النَّاسُ عَلَى سِقَايَتِكُمْ لَنَزَعْتُ مَعَكُمْ)). فَنَاولُوهُ دُلُوعًا فَشَرِبَ مِنْهُ.

(جعفری کوری محمد) له‌باوکیه‌وه ده‌گیژیته‌وه و ده‌لی: چوینه لای (جابری کوری عبدالله) ﷺ که‌له و کاته‌دا کویر بو‌بوو پی‌م و ت: هه‌والم بدهری دهر‌بارهی حه‌جه‌که‌ی پیغه‌مبهر ﷺ .. ئاماژهی کرد به‌په‌نجه‌کانی و وتی: پیغه‌مبهر ﷺ (۹) نو سال ﷻ مایه‌وه له‌مه‌دینه‌داو ﷻ حه‌جی نه‌کرد پاشان له‌سالی ده‌مه‌دا بانگه‌وازی کرد له‌ناو خه‌لک‌دا که پیغه‌مبهری خوا ﷺ) ﷻ (ئه‌مسال) ده‌چی بو حه‌ج. بویه خه‌لکیکی زور پویان کرده مه‌دینه‌و هه‌ریه‌که‌یان ده‌یویست پیغه‌مبهر ﷺ) پیشه‌وایی بکات و ئه‌و چی ده‌کات ئه‌میش و بکات، ئه‌وسا له‌خزمه‌تیدا دهر‌چووین هه‌تا گه‌یشتیینه (ذوالحلیفه)، ئه‌و کاته (اسمعی کچی عمیس)، (محمدی کوری ابوبکر) ی بوو، که‌سیکی نارد بۆلای پیغه‌مبهر ﷺ) که‌چی بکات؟ ئه‌ویش فه‌رموی: ((باخوی بشوات و به‌په‌رۆیه‌ک خوی قایم بکات و ئیحرام به‌ستی)) ئینجا پیغه‌مبهر ﷺ) دوو پکات نوژی له‌مزگه‌وته‌که‌دا کردو پاشان سواری و شتره‌که‌ی بوو که‌ناوی (قصواء) بوو پۆیشت هه‌تا گه‌یشته (بیداء) که‌سه‌یرم کرد هه‌تا چاو برکات له‌به‌رده‌میوه‌و له‌لای راستی‌یه‌وه و له‌لای چه‌پیه‌وه، له‌پشتیه‌وه خه‌لکی به‌سواری و به‌پیاده دهر‌پۆیشتن، پیغه‌مبهری خوا ﷺ) له‌نیوانمانا بوو قورئان داده‌به‌زیه‌ سه‌ری، ئه‌و چاک لیی تیده‌گه‌یی ئه‌و هه‌رچه‌یه‌کی ده‌کرد ئیمه‌ش ده‌مانکرد، ئیحرامی به‌ست به‌ده‌م بانگه‌وازی یه‌کتا په‌رستی‌یه‌وه و فه‌رموی: ((لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك لبيك، إن الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك)) خه‌لکیش هه‌موو ئیحرامیان به‌ست به‌ده‌م هه‌مان سروده‌وه، پیغه‌مبهریش ﷺ) پیی نه‌پیرین به‌لکو به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ری .. جابر ده‌لی: ئیمه‌ نیه‌تمان ته‌نها حه‌ج بوو، عه‌مه‌مان نه‌ده‌زانی، پۆیشتین هه‌تا له‌خزمه‌تیا گه‌یشتیینه (بیت) ئه‌وسا ده‌ستی دا له‌به‌رده‌ ره‌شه‌که‌و به‌هه‌روه‌له‌ سی جار ته‌وافی کردو به‌پۆیشتنی [ئاسایی] چوار جار. ئینجا چوو هه‌ سه‌ر شوینی إبراهیم (علیه السلام) و، ئه‌م ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه ﷻ و اتخذوا من مقام إبراهیم مصلی ﷻ البقرة ۱۲۵، ئینجا مه‌قامی (ابراهیم) ی خسته نیوان خوی و (بیت) هه‌وه دوو پکات

نوژی دابهست، له پکاتی یه که مدا ﴿قل هو الله احد﴾ ی خویندو له پکاتی دوه میشتا ﴿قل یا ایها الکافرون﴾ پاشان گه پرایه وه بو سوچه که ی (بیت) و دهستی لیداو له دهرگاوه دهرچوو به ره و (صفا) کاتی که نزیک بووه وه له (صفا) نه و نایه ته ی خویندوه ﴿ان الصفا والمروة من شعائر الله﴾ البقرة ۱۵۸ " فهرمووی: ((دهست پیده که له ویوه که خوا دهستی پیکردوه)). ئینجا چوو سه (صفا) هه تا له ویوه (بیت) ی ئی دیار بوو، ئینجا پوی کرده قیبله و فهرمووی: ﴿لا اله الا الله وحده لا شریک له، له الملك وله الحمد وهو على کل شیء قدير، لا اله الا الله وحده، انجز وعده واصر عبده، وهزم الأحزاب وحده﴾ سی جار ئه مه ی دوباره کرده وه له نیوانیشیاندا ده پاریه وه، پاشان دابهزی به ره و (مروة) هه تا گه یشته قولایی دۆله که، ئه وسه که وه راگردن تا سه رکه وتین ئینجا که وه ره پویشن تا گه یشته وه (مروة) له سه ر (مروة) ش ئه وه ی کرد که له سه ر (صفا) کردی، تا له دوا ته و افدا له سه ر (مروة) فهرمووی: ((ئه گهر ئه وسه بیر ئیستام هه بوایه مه پو مالاتی قوربانیم نه دهینا و ئه مه مه ده کرده عه مه، جا ئه وه تان که مه پو مالاتی قوربانی نه هینا وه، با ئیحرام بشکینی و بیکاته عه مه)).

(سراقی کوری مالک) هه ستاو وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا ﴿﴾ هه ر بو ئه م ساله یان بو هه میشه؟ پیغه مبه ر ﴿﴾ په نجه کانی تیه لکیش کردو دوو جار فهرمووی: ((عه مه ره و حه ج بو هه تا هه تایه)).

پاشان (علی) ﴿﴾ قوربانی به کانی پیغه مبه ری ﴿﴾ له یه مه نه وه هینا، بینی (فاطمه) (ر.ض) ئیحرامی شکاندوه و پو شاک ی ره نگاو ره نگی له به ر کرده و چاوی رشتوه، ئه ویش نارهبازی دهر پری (فاطمه)، وتی: باو کم فهرمانی ئه مه ی پیداوم، جا (علی) ﴿﴾ له عیراق ده یووت: چووم بو خزمه تی پیغه مبه ری خوا ﴿﴾ و نارهبازیم دهر پری دهر باره ی ئه وه ی (فاطمه) کرد بووی، داوای رای پیغه مبه ری خوا ﴿﴾ کرد که ئه و وتی دهر باره ی، وتیشم من نارهبازیم دهر پری وه ی که ئه و کرد بووی ئیتر ئه وه بوو فهرمووی: ((راست ده کات، راست ده کات، باشه تو چیت وت کاتی که نیه تی حه جت هینا؟)) علی وتی: وتم: ئه ی خوایه ئیحرام ده به ستم به وه ی که پیغه مبه ره که ت ئیحرامی بو

بەستوۋە، پىغەمبەر (ﷺ) فەرموۋى: ((مَنْ قُورِبَانِيْمَ هَيْنَاوَهُ وَ تَوَيْشَ ئِحْرَامَ مەشكِيْنَهُ))

كۆى ئەو قوربانىانەى كە (علی) لەیەمەنەوہ هینابوی ئەوہیش كە پىغەمبەر (ﷺ) هینابوی سەد سەر بوون. ئىنجا خەلكى ھەموو ئىحراميان شكاندو سەريان كورت كردهوہ، جگە لە پىغەمبەر (ﷺ) و ئەوانەى كە قوربانيان پى بوو، كەپۇژى (ترويه) ھاتە پىشەوہ ئىحراميان بەست و (لبیک) يان بۇ حەج كرىدو پويان كرده مينا، لەوى نويزى نيوہپۇو عەسرو شيوان و خەوتنان و بەيانيان كرىد، كەمىك مانەوہ تا خۇر ھەلھات، فەرمادىدا كە دەوارىكى مووى بۇ ھەلبدىرى لە (نمره) ئىنجا كەوتەرى.

قورەيش گومانى وابوو كەلە (مشعر الحرام) دەوہستى، ھەرەك قورەيش خۇى لەسەردەمى نەفامىدا دەيكرىد، بەلام پىغەمبەر (ﷺ) ئەوىى بەجى ھىشت و پۇيشت ھەتا گەيشتە (عرفة) بينى دەوارەكەى بۇ ھەلداوہ لە (نمره) ئىتر لەوى دابەزى ھەتا پۇژ لەنيوہى ئاسمان لايدا، ئىنجا (قصواءى) بۇ ئامادەكرا ھەتا چووہ ناوجەرگەى دۇلەكەوہ، لەوى وتارىكى بۇ خەلكىداو فەرموى: ((لەپراستىدا خويىن و مالتان لەيەكتەر حەرامە، وەكو حەرامى ئەم پۇژەتان لەم مانگەتان و لەم شارەتاندا، ئاگادار بن ھەموو شتىكى سەردەمى نەفامىم خستوتە ژىر پىمەوہ، خويىن رشتنى سەردەمى نەفامى بەفپۇ چووہ داوا ناكرى ، يەكەم خويىنىك كەكۇتايى پى دەھىنم خويىنى (ابن ربيعه بن الحارث)ە، سووى سەردەمى نەفامىش پوچەل كراوہتەوہ، يەكەم سوويەكيش كەلاى دەبەم سووہكەى (عباسى كورى عبدالمطلب)ە، ھەمووى پوچەل بۇتەوہ، لەخوا بترسن بەرامبەر بەئافرەتان چونكە ئەوان سپاردەى خوان لەلاى ئيوہ، بەوشەى خوا ھەلالتان كرىدون، مافى ئيوہ لەسەر ئەوان ئەوہيە كەسيك نەھىننە مالتان كەپىتان ناخۇش بىت، ئەگەر ئەمەيان كرىد ئەوہ بەلیدانىكى سووك تەمىيان بكەن، مافى ئەوانىش لەسەر ئيوہ ئەوہيە كەپۇژى و پۇشاكيان دادپەرورانە بۇ داين بكەن، بىگومان من شتىكم لەناو ئيوہدا بەجى ھىشتوہ ئەگەر پابەندى بن ھەرگىز گومرا نابن، ئەويش پەيامى خوايە [كەقورئانە] ھەرەھا ئيوہ پرسىارتان لى دەكرى دەربارەى من، ئيوہ چى دەلین؟)) ھەموو وتيان: شاھتەى دەدەين كەبەپراستى تۇ پەيامەكەت گەياند، ئەركى سەرشانى خۇت بەجى ھىنا، دلسۆزىت نواند. ئىنجا ئەويش پەنجەى شاھتەمانى بەرزكردەوہ بۇ ئاسمان و

پاشان ئاماژهی پیکرد بو خه‌لکه‌کهو ﴿فهرموی﴾ خویه تو به‌شایهت به خویه تو به‌شایهت به، سی جار ئینجا بانگ دراو قامهت کراو نویژی نیوه‌پووه عه‌سریشی کرد له‌نیوانیاندا هیچ نویژیکی تری نه‌کرد، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا ﴿سوار بوو هه‌تا گه‌یشته شوینی تایبه‌تی وه‌ستان، سکی وشتره‌که‌ی کرده بهره‌کان و جله‌وه‌که‌شی له‌بهرده‌م خو‌ی‌دا داناو، پروی کرده قیبله، به‌وشیوه‌یه مایه‌وه هه‌تا خو‌ر ئاوا بوو، زهردایی نه‌ما، ئینجا ئوسامه‌ی خسته پاشکو‌ی خو‌یی‌و پیغه‌مبه‌ر ﴿سوار بوو جله‌وی (قصواء)ی توند کردبوو هه‌تا سه‌ری ده‌یدا له‌بهرده‌می کو‌پانه‌که‌ی، بهره‌وام به‌ده‌ستی راستی ئاماژهی ده‌کردو ده‌یفهرموو: خه‌لکینه له‌سه‌رخو‌یی، له‌سه‌رخو‌یی، هه‌رکه ده‌گه‌یشته ته‌پۆلکه‌یه‌کی لم جله‌وی بو شل ده‌کرد تا به‌ئاسانی سه‌ربه‌که‌و‌یت هه‌تا گه‌یشته (مزدلفه) ئه‌وسا نویژی شیوان و خه‌وتنانیان کرد به‌بانگیگ و دوو قامهت ته‌سبیحاتیان له‌نیوانیاندا نه‌کرد، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا ﴿سوار بوو پراکشا هه‌تا به‌ره‌به‌یان، ئینجا کاتی که‌زانی به‌یازی‌یه به‌بانگ و قامه‌تیک نویژی به‌یازی‌یان کرد، دیسانه‌وه سواری (قصواء) بووه هه‌تا گه‌یشته (مشعر الحرام) له‌وی پوی کرده قیبله‌و، دوعاو نزای کرد (الله اکبر، لا إله إلا الله وحده)ی وت “هه‌ر وه‌ستا هه‌تا به‌ته‌واوی دنیا پوناک بووه، پیش ئه‌وه‌ی خو‌ر هه‌لبی وشتره‌که‌ی ئی خو‌پی.. (فضل ی کو‌پی عباس) له‌نزیکیه‌وه بوو، پیاویکی سه‌روسیما جوان و سپیکه‌لانه بوو، کاتی پیغه‌مبه‌ر ﴿سوار بوو ده‌رۆیشت کو‌مه‌له ئافره‌تیک له‌که‌ژاوه‌دا بوون تیپه‌رین به‌لایدا، (فضل) سه‌یری ده‌کردن، پیغه‌مبه‌ر ﴿سوار بوو به‌ده‌ستی به‌رچاوی گرت، که‌چی فضل پوی به‌لایه‌کی تردا وه‌رچه‌رخان و هه‌ر ته‌ماشای ده‌کردن، پیغه‌مبه‌ر ﴿سوار بوو ئه‌ولاشی لیگرت که‌چی هه‌ر کو‌لی نه‌دا” پاشان رۆیشتن هه‌تا گه‌یشتنه دۆلی (محسّر) له‌ویش نه‌ختیک جولاو ریگه‌ی ناوه‌راستی گرته‌به‌ر که‌ئه‌وسه‌ری له (جمرة الكبرى) وه [ره‌مزی شه‌یتانی گه‌وره] ده‌رده‌چی‌ت، که‌گه‌یشتنه (جمرة) که، له‌لای دره‌خته‌که‌دا، له‌قولا‌یی شیوه‌که‌وه هه‌وت به‌ردی تیگرت، که هه‌ر به‌ردیک به‌ئه‌ندازه‌ی ده‌نکه پاقله‌یه‌که ده‌بوون، له‌گه‌ل هه‌ر به‌ردیکدا ﴿الله اکبر﴾ی ده‌فهرموو، ئه‌وسا چوو به‌ره‌و شوینی سه‌ربرین قوربانی و [۶۳] سه‌ر وشتری سه‌ربری، پاشان [چه‌قۆکه‌ی] دایه ده‌ستی (علی) ﴿سوار بوو ئه‌ویش ئه‌وانی تری سه‌ربری و کردیه هاوبه‌شی له‌قوربانیه‌که‌یدا، ئینجا فه‌رمانی دا له‌هه‌ر وشتریک پارچه‌یه‌کی ئی کرایه‌وه‌و له‌مه‌نجه‌لیکدا کو‌لینرا، ئه‌وانیش له‌گۆشته‌که‌یان

خواردوو له گوشتا و مهکیان خواردهوه، پاشان پیغه مبر (ﷺ) سواری و شتره که ی بوو لیی خوړی هتا (بیت) نویژی نیوه پړوی له مه که که کرد، ئینجا چوو بولای [بني عبدالمطلب] که ئاویان ده گپړا له سهر زه مزه م فهرمووی: ئاو ببه خشن ئه ی نه وه ی عبدالمطلب، خو ئه گهر نه بوما یه ته هو ی قهره بالغی له سهرتان - منیش له گهل ئیوه دا ئاوم به خه لکی ده دا - ئینجا دولکه یه کیان دایه دهستی و لیی خواردهوه ..

(۵۲) (لیبیک) و (الله اکبر) وتن له به ره به یاندا له (مینا) وه بو (عرفه)

۷۰۱- عن عبد الله بن عمر (رضي الله عنه) قال: غدونا مع رسول الله (ﷺ) من منى إلى عرفات، منى الملبى ومنى المکبر.

(عبدالله کوړی عمر) (ﷺ) ده لی: له به یانیدا له خزمهت پیغه مبر ی خوادا (ﷺ) له مینا وه ده چووین بو (عرفه) هه مانبوو ﴿لبیک اللهم لیبیک﴾ ی دهوت، هه مانبوو ﴿الله اکبر﴾ ی ده کرد.

۷۰۲- عن محمد بن أبي بكر الثقفي (رضي الله عنه): أنه سأل أنس بن مالك (رضي الله عنه) - وهما غاديان من منى إلى عرفة - كيف كنتم تصنعون في هذا اليوم مع رسول الله (ﷺ)؟ فقال: كان يهل المهل منى فلا ينكر عليه، ويكبر المکبر منى فلا ينكر عليه. [بخاري/ العيدين/ ۹۲۷]

(محمد کوړی ابوبکر ثقفي) (ﷺ) ده لی: پرسیارم له (انس کوړی مالک) (ﷺ) کردوه له کاتیکدا هردو کیان له به یانیدا له مینا وه ده چوون بو عره فه: چیتان ده کرد کاتیک له وپوژده دا له خزمهت پیغه مبر دا (ﷺ) بوون؟ ئه ویش وتی: هه بوو ﴿لا إله إلا الله﴾ ی دهوت کهس ره خنه ی ئی نه ده گرت، هه بوو ﴿الله اکبر﴾ ی ده کرد، ئه ویش کهس ره خنه ی ئی نه ده گرت.

(۵۳) ﴿ثم أفيضوا من حيث أفاض الناس﴾

۷۰۳- عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: كان قرينش ومن دان دينها يقفون بالمزدلفة، وكانوا يسمون الحُمْس، وكان سائر العرب يقفون بعرفة، فلما جاء الإسلام أمر الله عز وجل نبيه (ﷺ) أن يأتي عرفات فيقف بها، ثم يفيض منها، فذلك قوله عز وجل: ﴿ثم أفيضوا من حيث أفاض الناس﴾ [البقرة: ۱۹۹]. [بخاري/ التفسير/

(عائشه) (رضی الله عنہا) دہلی: قورہیش و ئہوانہی لہ سہر دینی ئہو بوون لہ (مزدلفہ) دہوہستان، پییان دہوتن (حمس) واتہ: [شویئی سہرسہختہکان] بہلام عہرہبہکانی تر لہ (عرفہ) دہوہستان، کاتی ئیسلام ہات خوی گہورہ فرمانی دا بہ پیغہ مبرہکھی کہ بچیت لہ (عہرفہ) بوہستیت و پاشان لہ ویوہ دابہزیت، ئہمہیان مانای فہرمودہی خویہ ﴿خہلکی لہ کوئیوہ دابہزین ئیوہش لہ ویوہ دابہزن﴾.

۷۰۴- عن جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رضی الله عنہ) قَالَ: أَضَلُّتُ بَعِيرًا لِي، فَذَهَبْتُ أَطْلُبُهُ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) واقفاً مع الناسِ بِعَرَفَةَ، فَقُلْتُ: وَاللَّهِ إِنَّ هَذَا لَمِنْ لِحْمِسٍ فَمَا شَأْنُهُ هَاهُنَا؟ وَكَأَنْتَ قُرَيْشٌ تُعَدُّ مِنَ الْحُمْسِ. [بخاری/ الحج/ ۱۵۸۱]

(جیبری کوپی مطعم) (رضی الله عنہ) دہلی: وشتریکم ون کردبوو، پوژی عہرفہ بہدوایدا دہگہرام، پیغہ مبرہی خوام (رضی الله عنہ) بیئی لہ عہرفہ دا لہ گہل خہلکیدا و ہستا بوو، وتم بہخوا ئہمہ لہ (حمس) ہ چی دہکات لیترہ، چونکہ قورہیش کوہلی (حمس) بوون.

(۵۴) بہ جیہشتنی (عہرفہ) و نویرکردن لہ (مزدلفہ)

۷۰۵- عن كُرَيْبٍ: أَنَّهُ سَأَلَ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ (رضی الله عنہ): كَيْفَ صَنَعْتُمْ حِينَ رَدِفَتْ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَشِيَّةَ عَرَفَةَ؟ فَقَالَ: جِئْنَا الشَّعْبَ الَّذِي يُنِيخُ النَّاسُ فِيهِ لِلْمَغْرِبِ، فَأَنَاحَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) نَاقَتَهُ وَبَالَ - وَمَا قَالَ أَهْرَاقَ الْمَاءِ - ثُمَّ دَعَا بِالْوَضُوءِ فَتَوَضَّأَ وَضُوءًا لَيْسَ بِالْبَالِغِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الصَّلَاةُ؟ فَقَالَ: ((الصَّلَاةُ أَمَامِكِ)). فَرَكِبَ حَتَّى جِئْنَا الْمُرْدَلِفَةَ فَأَقَامَ الْمَغْرِبَ، ثُمَّ أَنَاحَ النَّاسُ فِي مَنَازِلِهِمْ وَلَمْ يَحُلُّوا حَتَّى أَقَامَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ فَصَلَّى، ثُمَّ حَلُّوا، قُلْتُ: فَكَيْفَ فَعَلْتُمْ حِينَ أَصْبَحْتُمْ؟ قَالَ: رَدِفَهُ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ، وَأَنْطَلَقْتُ أَنَا فِي سُبَّاقِ قُرَيْشٍ عَلَى رَجُلِي. [بخاری/ الوضوء/ ۱۳۹]

(کریب) پرساری لہ (اسامہی کوپی زہید) (رضی الله عنہ) کرد: ئیوارہی عہرفہ کہلہ پاشکوئی پیغہ مبرہی خوادا (رضی الله عنہ) بویت چیتان کرد؟ ئہویش وتی: چوین بو ئہو دہربہندہی کہ خہلکی لی دادہبہزیت بو نویرتی شیوان، پیغہ مبرہ (رضی الله عنہ) وشترہکھی یخ داو دہستی بہئاو گہیاند، ئینجا داوای ئاوی کردو دہست نویرتیکی گرت و ئاوی کہم بہکارہینا، منیش وتم ئہی پیغہ مبرہی خوا (رضی الله عنہ) نویرتیکہین، ئہویش فہرمووی نویرت لہ بہردہمتایہ، ئینجا سوار بوو ہتا

گه‌یشتینه (مزدلفه) قامت کرا بو نوژی شیوان له‌وه‌ودوا خه‌لکی له‌شوینه‌کانی خویندا و شتره‌کانیان یخ دا به‌لام باره‌کانیان لی نه‌کردنه‌وه هه‌تا قامت بو نوژی خه‌وتنان کراو نوژی کرد، ئینجا باره‌کانیان داگرت، پرسیم: ئه‌ی کاتی که‌بیانیتان لیهات چیتان کرد؟ وتی: (فضل ی کوری عباس) چوه پاشکوی و منیش له‌پیشه‌نگی قوره‌یش دا به‌پی‌رؤیشتم.

(۵۵) گه‌رانه‌وه له (عه‌ره‌فه)

۷۰۶- عَنْ عُرْوَةَ قَالَتْ: سَأَلْتُ أَسَامَةَ وَأَنَا شَاهِدٌ - أَوْ قَالَ: سَأَلْتُ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ (ﷺ) - وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَرْدَفَهُ مِنْ عَرَفَاتٍ: قُلْتُ كَيْفَ كَانَ يَسِيرُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حِينَ أَفَاضَ مِنْ عَرَفَةَ؟ قَالَ: كَانَ يَسِيرُ الْعُنُقَ، فَإِذَا وَجَدَ فُجْوَةً نَصَّ. [بخاری/ الحج/ ۱۵۸۲]

(عروه) ده‌لی: پرسیار کراوه له (اسامه) که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌وی خستبووه پاشکوی خوی - من خوم شایه‌ت بووم - پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌عه‌ره‌فات دا چون ده‌روی کاتی عه‌ره‌فه‌ی به‌جی‌هیشت؟ وتی: مام ناوه‌ندی ده‌رؤیشت ئه‌گه‌ر بواریکی به‌دی بکر دایه خیراتر ده‌بوو.

(۵۶) نوژی مه‌غریب و عیسا له (مزدلفه)

۷۰۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (ﷺ) قَالَ: جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ، بِجَمْعٍ، لَيْسَ بَيْنَهُمَا سَجْدَةٌ. وَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثَلَاثَ رَكَعَاتٍ، وَصَلَّى الْعِشَاءَ رَكَعَتَيْنِ. فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُصَلِّي بِجَمْعٍ كَذَلِكَ حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ تَعَالَى. [بخاری/ الحج/ ۱۵۸۹]

(ابن عمر) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نوژی مه‌غریب و عیسا کۆکرده‌وه به‌کۆکردنه‌وه‌یه‌ک له‌نیوانیاندا نوژی تری نه‌کرد، سی رکات نوژی شیوان و دوو رکات نوژی خه‌وتنانیشی کرد، جا (عبدالله) له (مزدلفه) دا هر ناوای ده‌کرد تاگه‌یشته‌وه لای خوا.

(۵۷) نوژی مه‌غریب و عیسا به‌قامه‌تیک

۷۰۸- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: أَفْضَنَّا مَعَ ابْنِ عُمَرَ حَتَّى آتَيْنَا جَمْعًا، فَصَلَّى بِنَا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ بِاقَامَةٍ وَاحِدَةٍ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ: هَكَذَا صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي هَذَا الْمَكَانِ.

(سعیدی کوری جبیر) دهلی: له گهل (ابن عمر) دا له (عرفات) وه هاتین بو (مزدلفه)، نویژی شیوان و خه وتنانی به قامه تیک بو کردین، نینجا پویششت و وتی: هر ئاوا پیغه مبهر (ﷺ) له م شوینه دا نویژی بو کردین.

(۵۸) نویژی به یانی له (مزدلفه)

۷۰۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) صَلَّى صَلَاةً إِلَّا لِمِيقَاتِهَا إِلَّا صَلَاتَيْنِ: صَلَاةَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِجَمْعٍ، وَصَلَّى الْفَجْرَ يَوْمَئِذٍ قَبْلَ مِيقَاتِهَا. [بخاری/ الحج/ ۱۵۹۸]

(عبدالله کوری مسعود) دهلی: پیغه مبهرم (ﷺ) نه دیوه نویژیک بکات له کاتی خویدا نه بی جگه له نویژی شیوان و خه وتنان له (مزدلفه)، نویژی به یانی شی پيش نه و کاته ی جارانی کرد.

(۵۹) دابه زین له (مزدلفه) وه بو ئافره تی که م رهو

۷۱۰- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) أَنَّهَا قَالَتْ: اسْتَأْذَنْتُ سَوْدَةَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) لَيْلَةَ الْمُرْدَلَفَةِ تَدْفَعُ قَبْلَهُ، وَقَبْلَ حَطْمَةِ النَّاسِ، وَكَانَتْ [امْرَأَةً] ثَبِطَةً - يَقُولُ الْقَاسِمُ: وَالثَّبِطَةُ الثَّقِيلَةُ - قَالَ: فَأَذِنَ لَهَا، فَخَرَجَتْ قَبْلَ دَفْعِهِ، وَحَبَسْنَا حَتَّى أَصْبَحْنَا فَدَفَعْنَا بِدَفْعِهِ، وَلَئِنْ أَكُونَ اسْتَأْذَنْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَمَا اسْتَأْذَنْتُهُ سَوْدَةَ، فَأَكُونَ أَدْفَعُ بِأَذْنِهِ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ مَفْرُوحٍ بِهِ. [بخاری/ الحج/ ۱۵۹۶]

(عائشه) (ﷺ) دهلی: (سوده) (ﷺ) مؤله تی خواست له پیغه مبهر (ﷺ) له شهوی (مزدلفه) دا تا پيش نه و بروات، پيش نه وه ی خه لکی قه له بالغی بکه ن چونکه ئافره تیکی که م رهو بوو، نه ویش مؤله تی دا، ئیتر هه تا به یانی نه و که وته ری خو نه گهر منیش مؤله تم بخواستایه له پیغه مبهر (ﷺ) وه ک (سوده) برؤشتایه م له هه موو شت لام خوشتی بوو.

(۶۰) پيشخستنی ئافره تی له مزدلفه

۷۱۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ مَوْلَى أَسْمَاءَ قَالَ: قَالَتْ لِي أَسْمَاءُ (ﷺ) وَهِيَ عِنْدَ دَارِ الْمُرْدَلَفَةِ: هَلْ غَابَ الْقَمَرُ؟ قُلْتُ: لَأ، فَصَلَّتْ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَتْ: يَا بُنَيَّ هَلْ غَابَ الْقَمَرُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَتْ: ارْحَلْ بِي، فَارْتَحَلْنَا حَتَّى رَمَتِ الْجَمْرَةَ، ثُمَّ صَلَّتْ فِي مَنْزِلِهَا، فَقُلْتُ لَهَا: أَيُّ هُنْتَاهُ لَقَدْ غَلَسْنَا، قَالَتْ: كَلَّا أَيُّ بُنَيَّ، إِنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) أَدِنَ لِلظُّعْنِ. [بخاری/ الحج/ ۱۵۹۵]

(عبدالله) کارگوزاری (اسماء) دهلی: (اسماء) (ﷺ) له مزدلفه وه پیئی وتم: نایا مانگ ئاوا بووه؟ وتم: نه خیر، ساتیک نوژی کرد، ئینجا وتی: ئه ی کوپی شیرینم مانگ ئاوا بووه؟ وتم: بهلی: وتی: کوچم پی بکه، کوچمان کرد تاگه یشتینه مینا، ئه وسا بهرد بارانی (جمره) ی کرد، پاشان نوژی کرد له شوینه که ی خویدا.. پیم وت: پوری به تاریکی هاتین... فه رموی: نه خیر، ئه ی کوپم، پیغه مبه ر (ﷺ) مؤله تی داوه به نافرته تان.

(۶۱) پیشخستنی پیرو په ککه وته

۷۱۲- عن ابن عباس (رضی الله عنه) قال: بعثني رسول الله (ﷺ) في الثقل - أو قال: في الضعفة - من جمع بليل. [بخاري/ الإحصار و جزاء الصيد/ ۱۷۵۷]

(ابن عباس) (ﷺ) دهلی: پیغه مبه ر (ﷺ) منی نارد له (مزدلفه) وه له شه ودا له ناو که م ره وو په ککه وته کاندا.

۷۱۳- عن سالم بن عبد الله: أن عبد الله بن عمر (رضی الله عنه) كان يقدم ضعفة أهله، فيقفون عند المشعر الحرام بالمزدلفة بالليل، فيذكرون الله ما بدا لهم، ثم يدفعون قبل أن يقف الإمام وقبل أن يدفع، فمنهم من يقدم مني لصلاة الفجر ومنهم من يقدم بعد ذلك، فإذا قدموا رموا الجمره، وكان ابن عمر يقول: أرخص في أولئك رسول الله (ﷺ). [بخاري/ الحج/ ۱۵۹۲]

(سالم ی کوپی عبدالله) دهلی: (عبدالله ی کوپی عمر) (ﷺ) هه میشه خزم وکه سی لاوازو په ککه وته ی پیش خوی ده خست، به شیک له شه و له (مشعر الحرام) له مزدلفه) ده مانه وه یادی خویان ده کرد ئه وه نده ی بویان بگونجایه، پیش ئه وه ی ئیمام هه ستیو بکه ویتهری ئه وان ده رویشتن هه یان بوو پیش نوژی به یانی ده گه یشته مینا هه یان بوو دواتر، هه ركات گه یشتین (جمره) یان بهرد باران ده کرد، جا (ابن عمر) ده یوت: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مؤله تی ئه مانه ی داوه.

(۶۲) وتنی حاجی تاکاتی به ردبارانی (جمره العقبه) یه

۷۱۴- عن ابن عباس (رضی الله عنه): أن النبي (ﷺ) أذف الفضل (ﷺ) من جمع، قال: فأخبرني ابن عباس: أن الفضل أخبره: أن النبي (ﷺ) لم يرزل يلبي حتى رمى جمره العقبة. [بخاري/ الحج/ ۱۵۸۶]

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلى: پيغمبهر (ﷺ) (فضل) ي خسته پاشكوى خوى له مزدلفه، پاشان (فضل) هه والى دايه كه: پيغمبهر (ﷺ) بهردهوام (لبيك) ي دهوت هه تا (جمرة العقبة) ي بهرد باران كرد.

۷۱۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ لَبَّى حِينَ أَفَاضَ مِنْ جَمْعٍ، فَقِيلَ: أَعْرَابِيٌّ هَذَا؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: أَنْسِي النَّاسُ أَمْ ضَلُّوا؟ سَمِعْتُ الَّذِي أُنزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ يَقُولُ فِي هَذَا الْمَكَانِ: ((لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ)).

(عبدالرحمن ي كورى زهيد) (رضي الله عنه) دهلى: (عبدالله)، (لبيك) ي وت كاتى كه له (مزدلفه) ده رچوو، وتيان: ئەمه: عه ره بى بيا بان نشينه؟ عبدالله وتى: خه لكى بيريان چوو ه يان سهريان لى شيو او ه؟ من گويم له و كه سه بوو كه سه وه تى (البقرة) ي بو دابه زى له م شوينه دا ده يفه رموو: (لبيك اللهم لبك).

(۶۳) بهرد بارانى (جمره)

۷۱۶- عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: سَمِعْتُ الْحَجَّاجَ بْنَ يُونُسَ يَقُولُ وَهُوَ يَخْطُبُ عَلَى الْمَنْبَرِ: أَلْفُوا الْقُرْآنَ كَمَا أَلَفَهُ جِبْرِيلُ: السُّورَةُ الَّتِي يُذَكَّرُ فِيهَا الْبَقَرَةُ، وَالسُّورَةُ الَّتِي يُذَكَّرُ فِيهَا النَّسَاءُ، وَالسُّورَةُ الَّتِي يُذَكَّرُ فِيهَا آلُ عِمْرَانَ، قَالَ: فَلَقِيتُ إِبْرَاهِيمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِقَوْلِهِ، فَسَبَّهُ وَقَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ: أَنَّهُ كَانَ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه) فَأَتَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ فَاسْتَبْطَنَ الْوَادِي، فَاسْتَعْرَضَهَا فَرَمَاهَا مِنْ بَطْنِ الْوَادِي بِسِنِّ حَصِيَّاتٍ يُكْبَرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ، قَالَ: فَقُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، إِنَّ النَّاسَ يَرْمُونَهَا مِنْ فَوْقِهَا؟ فَقَالَ: هَذَا - وَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ - مَقَامُ الَّذِي أُنزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ. [بخاري/ الحج/ ۱۶۶۳]

له (اعمش) هوه ئەو ویش له (ابراهيم) هوه دهلى: (عبدالرحمن كورى زهيد) بوى گيرامه وه كه له گه ل (عبدالله ي كورى مسعود) (رضي الله عنه) دا بوو به ره و (جمره العقبة) شوپ بووه بو ناوه راستى دۆله كه، له ويوه ههوت بهردى گرته (جمره) و له گه ل هه بهر ديكدا (الله اكبر) ي ده كرد، وتم: ئەى (ابو عبدالرحمن) خه لكى له سه ره وه بهردى تيده گرن؟ وتى: سويند به و زاته ي جگه له و خوايه كى تر نييه، ئەم شوينه شويني ئەو كه سه يه كه سه وه تى (البقرة) ي نازل بوته سه ر.

(۶۴) بهرد بارانى (جمره) به سوارى

۷۱۷- عَنِ جَابِرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) يَرْمِي عَلَى رَاحِلَتِهِ يَوْمَ النَّخْرِ، وَيَقُولُ: ((لِتَأْخُذُوا مَنَاسِكَكُمْ، فَإِنِّي لَا أُدْرِي لَعَلِّي لَا أَحْجُ بَعْدَ حَجَّتِي هَذِهِ)).

(جابر) دهلی: پیغمبهرم (ﷺ) بینی له سهر و شتره که یه وه له پوژی جه ژن دا بهرد بارانی (جمره) ده کردو ده یفه رموو: دروشمه کانی چه جتان له من وهر بگرن، چونکه نازانم، له وانه یه دوا ی ئم چه جه م چه جیکی تر نه که م.

(۶۵) قه باره ی بهرد هکان

۷۱۸- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) رَمَى الْجَمْرَةَ بِمِثْلِ حَصَى الْخَذْفِ.

(جابری کوپی عبدالله) دهلی: پیغمبهرم بینی (ﷺ) بهرد بارانی (جمره) ده کرد به ورده چه ویک که به دوو په نجه به او یژری و به نه ندازه ی پاقله یه که.

(۶۶) کاتی بهرد باران کردن

۷۱۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: رَمَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ ضُحَى، وَأَمَّا بَعْدُ فإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ.

(جابری کوپی عبدالله) دهلی: پیغمبهر (ﷺ) بهرد بارانی (جمره) ی کرد له پوژی جه ژنی قورباندا کاتی چیشته نگاو به لام پوژانی تر کاتی نیوه پو به دوا وه.

(۶۷) بهرد باران تاکه

۷۲۰- عَنْ جَابِرِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ((الاسْتَجْمَارُ تَوُّ، وَرَمِي الْجِمَارِ تَوُّ، وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ تَوُّ، وَالطُّوْفُ تَوُّ، وَإِذَا اسْتَجْمَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَجْمِرْ بِتَوِّ)).

(جابر) دهلی: پیغمبهری خوا (ﷺ) فه رموی: تاره ت گرتن به بهرد تاکه، بهرد بارانی (جمره) کان تاکه، پا کردنی نیوان صه فاو مهروه تاکه، تهواف تاکه... نه گهر که سیکتان به بهرد خو ی پاک کرده وه با به تاک خو ی پاک بکاته وه.

(۶۸) سه رتاشینی پیغمبهر (ﷺ)

۷۲۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) حَلَقَ رَأْسَهُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ. [بخاري/ الحج/ ۱۶۴۱، ۱۶۳۹]

(ابن عمر) دهلی: پیغمبهری خوا (ﷺ) له چه جی مالئاوا ییدا سه ری خو ی تاشی.

(۶۹) تاشین و کورتکردنه‌وه

۷۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ)). قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلِلْمُقَصِّرِينَ. قَالَ: ((اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ)). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلِلْمُقَصِّرِينَ. قَالَ: ((وَلِلْمُقَصِّرِينَ)). [بخاري/الحج/ ۱۶۶۹، ۱۶۷۰]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغمبهر (ﷺ) فرمووی: ((خوایه له‌وانه خووش ببه که‌سه‌ریان تاشیوه)) وتیان: ئەه‌ی پیغمبهری خوا (ﷺ) ئەه‌ی ئە‌وانه‌ی کورتیان کردۆته‌وه.. فرمووی: ((خوایه له‌وانه خووش ببه که‌سه‌ریان تاشیوه)) وتیان: ئەه‌ی پیغمبهری خوا (ﷺ) ئەه‌ی ئە‌وانه‌ی کورتیان کردۆته‌وه.. فرمووی: ((خوایه له‌وانه خووش ببه که‌سه‌ریان تاشیوه)) وتیان: ئەه‌ی پیغمبهری خوا (ﷺ) ئەه‌ی ئە‌وانه‌ی کورتیان کردۆته‌وه.. ئینجا فرمووی: ((له‌وانه‌ش که‌کورتیان کردۆته‌وه)).

(۷۰) ره‌جم و قوربانینی و سه‌رتاشین

۷۲۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْبَدَنِ فَحَرَمَهَا، وَالْحَجَامُ جَالِسٌ، وَقَالَ بِيَدِهِ عَنْ رَأْسِهِ فَحَلَقَ شِقَهُ الْأَيْمَنِ فَقَسَمَهُ فِيمَنْ يَلِيهِ، ثُمَّ قَالَ: ((اخْلِقِ الشَّقَّ الْآخَرَ)). فَقَالَ: ((أَيْنَ أَبُو طَلْحَةَ)). فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ. [بخاري/الوضوء/ ۱۶۹]

(أنس ی کوری مالک) ده‌لی: پیغمبهری خوا (ﷺ) به‌رد بارانی (جمره‌العقبه) ی کردو ئینجا ته‌شرفی برد بو لای قوربانیه‌که‌ی و سه‌ری بری، که‌له‌شاخ گره‌که دانیشتیوو ﴿که‌سه‌رتاشینیشی ده‌کرد﴾ به‌ده‌ست ئاماژه‌ی فرموو که‌لای راستی سه‌ری بتاشی و کردی به‌دوو به‌شه‌وه (که‌لای راستی ته‌واو کرد) فرمووی: ((ئهو لاشی بتاشه)).

(۷۱) ئە‌وه‌ی پیش قوربانینی سه‌ری بتاشی

۷۲۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رضي الله عنه) قَالَ: وَقَفَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَى رَاحِلَتِهِ، فَطَفِقَ نَاسٌ يَسْأَلُونَهُ، فَيَقُولُ الْقَائِلُ مِنْهُمْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي لَمْ أَكُنْ أَشْعُرُ أَنَّ الرَّمِيَّ قَبْلَ النَّحْرِ، فَتَحَرَّتْ قَبْلَ الرَّمِيِّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((فَارْمِ وَلَا حَرَجَ)). قَالَ: وَطَفِقَ آخَرَ يَقُولُ: إِنِّي لَمْ أَشْعُرْ أَنَّ النَّحْرَ قَبْلَ الْحَلْقِ، فَحَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أَنْحُرَ؟ فَيَقُولُ: ((انْحِرْ وَلَا حَرَجَ)). قَالَ: فَمَا سَمِعْتَهُ يُسْأَلُ يَوْمَئِذٍ عَنْ أَمْرٍ مِمَّا

يُنْسَى الْمَرْءُ وَيَجْهَلُ - مِنْ تَقْدِيمِ بَعْضِ الْأُمُورِ قَبْلَ بَعْضِ وَأَشْبَاهِهَا - إِنْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((افْعَلُوا ذَلِكَ وَلَا حَرْجَ)). [بخاري/ العلم/ ۸۳]

عبدالله ی کوپی عمرو ی کوپی عاص (ﷺ) ده‌لی: پیغمبهر (ﷺ) له‌سه‌ر و لاغه‌که‌ی وه‌ستا بوو خه‌لکی ده‌چوون پرس‌یاریان لی ده‌کرد، یه‌کیکیان ده‌یوت: نه‌ی پیغمبهری خوا (ﷺ) من نه‌مزان‌ی که‌به‌ردباران کردن پیش قوربانی کردنه، قوربانیم کرد پیش به‌رد باران کردن؟ پیغمبهر (ﷺ) فرموی: ((نیستا به‌رد بارانه‌که‌ت بکه‌و قه‌یناکا)) یه‌کیکی تر وتی: من نه‌مزان‌ی که‌ قوربانی پیش سه‌رتاشینه، سه‌رم تاشی پیش قوربانی کردن، فرموی: ((قوربانی‌یه‌که‌ت بکه‌و قه‌یناکات)).. نه‌پوژّه نه‌مبیس‌ت که‌سیک پرس‌یار بکات له‌وانه‌ی که‌ نه‌یانده‌زانی یان بیریان چوو بوو، هه‌ندی شتیان پیش هه‌ندیکی تر کردبو، پیغمبهر (ﷺ) هه‌ر ده‌یفرموی: ((نه‌وه بکه‌و قه‌یناکات)).

۷۲۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) وَأَتَاهُ رَجُلٌ يَوْمَ النَّحْرِ وَهُوَ وَقَفٌ عِنْدَ الْجَمْرَةِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي حَلَقْتُ قَبْلَ أَنْ أُرْمِيَ؟ فَقَالَ: ((ارْمِ وَلَا حَرْجَ)). وَأَتَاهُ آخَرَ فَقَالَ: إِنِّي ذَبَحْتُ قَبْلَ أَنْ أُرْمِيَ؟ قَالَ: ((ارْمِ وَلَا حَرْجَ)). وَأَتَاهُ آخَرَ فَقَالَ: إِنِّي أَفَضْتُ إِلَى الْبَيْتِ قَبْلَ أَنْ أُرْمِيَ؟ قَالَ: ((ارْمِ وَلَا حَرْجَ)). [قال]: فَمَا رَأَيْتَهُ سُئِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ إِنْ قَالَ: ((افْعَلُوا وَلَا حَرْجَ)). [بخاري/ العلم/ ۸۳]

عبدالله ی کوپی عمرو ی کوپی عاص (ﷺ) ده‌لی: گویم له پیغمبهر (ﷺ) بوو پیاویک هات بو خزمه‌تی له‌پوژئی قوربانیدا، نه‌وه له‌نزیک‌ی (جمره‌العقبه) دا بوو، وتی: نه‌ی پیغمبهری خوا (ﷺ) من سه‌رم تاشی پیش نه‌وه‌ی به‌رد باران بکه‌م؟ فرموی: ((به‌رد باران بکه‌و قه‌یناکات)) یه‌کیکی تر هات و وتی: من قوربانی‌یه‌که‌م سه‌ربریوه پیش نه‌وه‌ی به‌رد باران بکه‌م؟ فرموی: ((نیسته به‌رد باران بکه‌و قه‌یناکات)) یه‌کیکی تر هات و وتی: من چوم بو ته‌وافی (إفاضة) پیش نه‌وه‌ی به‌رد باران بکه‌م؟ فرموی: ((نیسته به‌رد باران بکه‌و قه‌یناکات)).. نه‌وه پوژّه نه‌مدی هیچ پرس‌یاریکی لی بکریت و نه‌فه‌رمیت: ((نه‌وه بکه‌و قه‌یناکات)).

(۷۲) دیاری کردنی قوزبانی

۷۲۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) الظُّهْرَ بِذِي الْحَلِيفَةِ، ثُمَّ دَعَا بِنَاقَتِهِ فَأَشْعَرَهَا فِي صَفْحَةٍ سَنَامِهَا الْأَيْمَنُ وَسَلَّتِ الدَّمَّ، وَقَلَّدَهَا نَعْلَيْنِ، ثُمَّ رَكِبَ رَاحِلَتَهُ، فَلَمَّا اسْتَوَتْ بِهِ عَلَى الْبَيْدَاءِ أَهَلَ بِالْحَجِّ.

(ابن عباس) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغمبر (ﷺ) نويژي نيوه پروي کرد له (ذوالحلیفة) نهوسا داوای وشتره که ی کردو نیشانه یه کی نا به لای راستی کوپاره که یداو خوینه که ی سپری و دووتاک نه علی کرده ملی، ئینجا سواری وشتره که ی بوو کاتی گه یشته (بیداء) ئیحرامی بو حه ج به ست.

(۷۳) قوزبانی دیاری کردن

۷۲۷- عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَنَّ زِيَادًا كَتَبَ إِلَى عَائِشَةَ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: مَنْ أَهْدَى هَدِيًّا حَرَمَ عَلَيْهِ مَا يَحْرُمُ عَلَى الْحَاجِّ حَتَّى يُنْحَرَ الْهَدْيِ، وَقَدْ بَعَثْتُ بِهَدْيِي، فَاكْتُبِي إِلَيَّ بِأَمْرِكَ. قَالَتْ عَمْرَةُ: قَالَتْ عَائِشَةُ: لَيْسَ كَمَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ، أَنَا قَتَلْتُ قَلَائِدَ هَدْيِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بِيَدِي، ثُمَّ قَلَّدَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بِيَدِهِ، ثُمَّ بَعَثَ بِهَا مَعَ أَبِي، فَلَمْ يَحْرُمْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) شَيْءٌ أَحَلَّهُ اللَّهُ لَهُ حَتَّى يُحْرَ الْهَدْيِ. [بخاري/ الحج/ ۱۶۱۳]

(عمره کچی عبدالرحمن) (رضی اللہ عنہ) دہلی: زیاد نامہ ی نوسی بو عائشہ که (عبدالله ی کوپی عباس) (رضی اللہ عنہ) وتویہ تی: نهوه ی قوزبانی یه که بریار بدات، چی بو حاجی حرامه بو نه ویش حرامه هتا قوزبانی یه که سهرده بری، جا منیش قوزبانیم نار دووه، وه لامم بدهر وه.. (عمره) دہلی: (عائشہ) وتی: بهو شیوه یه نی یه که (ابن عباس) دہلی، من خووم ملوانکه ی قوزبانیه کانی پیغمبر ی خوام (رضی اللہ عنہ) هونیوه ته وه پاشان پیغمبر (ﷺ) به دهستی خو ی کردونیه ملیان و له گه ل باوکمدا هه موویانی نارد، که چی هیچ شتیک له وانہ ی بو پیغمبر ی خوا (رضی اللہ عنہ) حه لال بوو، خوی گه وره له سه ری حه رام نه کرد.

(۷۴) سواربوونی وشتری قوزبانی

۷۲۸- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: أَهْدَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مَرَّةً إِلَى الْبَيْتِ غَنَمًا فَقَلَّدَهَا. [بخاري/ الحج/ ۱۶۱۷، ۱۶۱۴]

(عائشہ) (رضی اللہ عنہا) دہلی: پیغمبر ی خوا (رضی اللہ عنہ) جاریکیان قوزبانی نارد بو (بیت) و ملوانکه شی کرده ملی.

۷۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) رَأَى رَجُلًا يَسُوقُ بَدَنَةً، فَقَالَ: ((ارْكَبْهَا)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا بَدَنَةٌ؟ فَقَالَ: ((ارْكَبْهَا وَيْلَكَ)) فِي الثَّانِيَةِ أَوْ فِي الثَّلَاثَةِ. [بخاری/ الحج/ ۱۶۰۴]

(ابو ہریرہ) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) پیاوویکی بینی و شتریکی قوربانی دابوہ پیش خوئی، فہرموی: ((سواری بہ)) کابرا وتی: نہی پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) بو قوربانی، فہرموی: ((سوار بہ داماو)).

۷۳۰- عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) سُئِلَ عَنْ رُكُوبِ الْهَدْيِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) يَقُولُ: ((ارْكَبْهَا بِالْمَعْرُوفِ إِذَا أُلْجِئْتَ إِلَيْهَا، حَتَّى تَجِدَ ظَهْرًا)).

(ابو زبیر) دہلی: گویم لہ (جابر بن عبد اللہ) (رضی اللہ عنہ) بو کہہ پرساری لہ سوار بوونی ولاغی قوربانی لی کرا، ٹویش وتی: گویم لہ پیغہمبہری خوا بوو (رضی اللہ عنہ) دہیفہرمو: ٹہگہر ناچار بویت دور لہ ماندو کردن و ہیلک کردن بہکاری بہینہ، تا ولاغیکی سواریت دست دہکے ویت.

(۷۵) بہک کہوتنی مالاتی قوربانی

۷۳۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ دُوَيْبًا أَبَا قَبِيصَةَ حَدَّثَهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يَبْعَثُ مَعَهُ بِالْبَدَنِ، ثُمَّ يَقُولُ: ((إِنْ عَطِبَ مِنْهَا شَيْءٌ، فَخَشِيتَ عَلَيْهِ مَوْتًا، فَأَحْرَمًا ثُمَّ اغْمَسَ نَعْلَهَا فِي دَمِهَا، ثُمَّ اضْرِبْ بِهَا صَفْحَتَهَا، وَلَا تَطْعَمَهَا أَنْتَ وَلَا أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ رِفْقَتِكَ)).

(ابن عباس) (رضی اللہ عنہ) دہلی: (ذویبی ابو قمیصہ) بوئی گنپراوہ تہوہ کہ پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) و شتری قوربانی رہوانہ دہکردو دہیفہرمو: ((ٹہگہر یہ کیکیان پہکی کہوت و ترسای مردار بیتہوہ سہری بپرہ، ٹینجا نہعلہ کہی ملی لہ خوینہ کہی ہلکینشوہ بیمالہ بہلایہ کیدا [وہک نیشانہ یہک]، نہخوت و نہہیچ کہس لہاواہ لانت لیی نہخون)) [بو ٹہوہی بو ربپواران و ہہژاران بیت]

(۷۶) بہ شداری لہ قوربانی دا

۷۳۲- عَنْ جَابِرٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مُهْلِينَ بِالْحَجِّ، فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ نَشْتَرِكَ فِي الْإِبِلِ وَالْبَقَرِ، كُلُّ سَبْعَةِ مِئَا فِي بَدَنَةٍ.

(جابری کوپی عبدالله) (ﷺ) دهلی: له خزمه تی پیغه مبهردا (ﷺ) ئیحرامان بهست بۆ حج، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمانی پیداین که به شداری له (حوشترو گا) دا بکهین، هر چه وتمان له قوربانیه کدا.

(۷۷) قوربانی ره شه و لآخ

۷۳۳- عَنْ جَابِرٍ (ﷺ) قَالَ: دَبِحَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَنْ عَائِشَةَ بَقْرَةً يَوْمَ النَّحْرِ. [بخاری/ الحج/ ۱۶۲۲]

(جابری کوپی عبدالله) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهردا (ﷺ) له جیاتی عائشه مانگایه کی له جه ژنی قورباندا سه ربړی.

(۷۸) چوڼیه تی سه ربړینی وو شتر

۷۳۴- عَنْ زِيَادِ بْنِ جَبْرِ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (ﷺ) أَتَى عَلَى رَجُلٍ وَهُوَ يَنْحَرُ بَدَنَتَهُ بَارِكَةً، فَقَالَ: ابْتِغَاهَا قِيَامًا مُفِيدَةً، سُنَّةَ نَبِيِّكُمْ (ﷺ). [بخاری/ الحج/ ۱۶۲۷]

(زیادی کوپی جبر) (ﷺ) دهلی: که (ابن عمر) (ﷺ) پیاوینکی بینی وشتره که ی به چوکا خستوووه و خه ریکه سه ری ده ربړی، پی وت: هه لیسینه سه ربړی و دهستی راستی ببه سته و ئینجا سه ری بپره، سوننه تی پیغه مبهردا که تانه (ﷺ).

(۷۹) به خشینی گوشتی قوربانی ...

۷۳۵- عَنْ عَلِيٍّ (ﷺ) قَالَ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ أَقُومَ عَلَى بُدْنِهِ، وَأَنْ أَتَصَدَّقَ بِلَحْمِهَا وَجُلُودِهَا وَأَجِلَّتْهَا، وَأَنْ لَا أُعْطِيَ الْجَزَارَ مِنْهَا، قَالَ: ((نَحْنُ نُعْطِيهِ مِنْ عُنْدِنَا)). [بخاری/ الحج/ ۱۶۲۰]

(علی) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمانی پیدام که سه ربړه شتی قوربانیه که بکه م و گوشته که ی و پیسته که ی و سه رجه که ی ببه خشمه وه، هیچی نه دم به قه سابه که وه فرمووی: ((ئیمه خو مان حه قه که ی ده دهین)).

(۸۰) ته وافی (افاضه) له یه که م روژی جه ژنی قورباندا یه

۷۳۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَفَاضَ يَوْمَ النَّحْرِ، ثُمَّ رَجَعَ فَصَلَّى الظُّهْرَ بِمَنَى. قَالَ نَافِعٌ: فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُفِيضُ يَوْمَ النَّحْرِ، ثُمَّ يَرْجِعُ فَيُصَلِّي الظُّهْرَ بِمَنَى، وَيَذْكُرُ أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) فَعَلَهُ. [بخاری/ الحج/ ۱۶۴۵]

(ابن عمر) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) ته وافی (افاضه) ی کردووه له یه که م روژی جه ژنی قورباندا، پاشان گه راوه ته وه و نوژی نیوه رو ی کردووه له

(مینا)، (نافع) دهلی: ابن عمر [هه موو جار] یه کهم پوژی جه ژنی قوربان ته وافی (إفاضة) ی ده کردو پاشان ده گه رایه وه نوژی نیوه پوی له (مینا) ده کردو دهیوت: پیغه مبه (ﷺ) ناوای کردوه.

(۸۱) نهوهی ته وافی بکات نیجرامی شکاندوه

۷۳۷- عن [ابن جریج: أَخْبَرَنِي] عَطَاءٌ قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ (ﷺ) يَقُولُ: لَأَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ حَاجٌّ وَلَا غَيْرُ حَاجٍّ إِلَّا حَلَّ. قُلْتُ لِعَطَاءٍ: مِنْ أَيْنَ يَقُولُ ذَلِكَ؟ قَالَ: مِنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿ثُمَّ مَحَلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ [الحج: ۲۳]. قَالَ: قُلْتُ: فَإِنَّ ذَلِكَ بَعْدَ الْمُعَرَّفِ. فَقَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ (ﷺ) يَقُولُ: هُوَ بَعْدَ الْمُعَرَّفِ وَقَبْلَهُ، وَكَانَ يَأْخُذُ ذَلِكَ مِنْ أَمْرِ النَّبِيِّ (ﷺ) حِينَ أَمَرَهُمْ أَنْ يَحِلُّوا فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ. [بخاری/ المغازی/ ۴۱۳۵]

(ابن جریج) دهلی: (عطاء) هه والی پیدام و وتی: (ابن عباس) (ﷺ) دهیوت: هه کهس ته وافی بکات حاجی بیت یان نا نه وه له نیجرام بوته وه، به (عطاء) م وت: به لگهی چیه بو نه و کاره؟ نه ویش وتی: به لگهی نه م نایه ته یه (پاشان شوینه که ی بو ماله دیرینه که یه) (مه به ست که عبیه) و تم: جائه وه دوا ی عه ره فه یه؟ وتی: (ابن عباس) دهیوت عه ره فه و پیش عه ره فه شه، نه وه ش له فه رمانی پیغه مبه (ﷺ) وه رگرتوه، کاتی له حه جی مالنا واییدا فه رمانی پیدان به نیجرام شکاندن.

(۸۲) نهوهی نیه تی حه ج و عه مره ی پیگه وه هینا بییت یه ک ته وافی به سه

۷۳۸- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ): أَنَّهَا حَاضَتْ بِسِرْفٍ وَتَطَهَّرَتْ بِعَرَفَةَ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((يُجْزِي عَنْكَ طَوَافُكَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ عَنِ حَجِّكَ وَعُمْرَتِكَ)). [بخاری/ العمرة/ ۱۶۹۶]

(عائشه) (ﷺ) دهلی: [له کاتی حه ج که ییدا] له سه رف [شوینی که نزیک مه که] عاده ی مانگانه ی به سه ردا هاتوه وه له عه ره فات پاک بوته وه، پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پیی فه رموه: ته وافی که ی (صفا و مروة) ت به سه بو حه ج و عه مره که ت.

(۸۳) نهوهی نیجرام به حه ج و عه مره به سه تی که ی دهیشکینی؟

۷۳۹- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) أَنَّهَا قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) عَامَ حَجَّةِ الْوُدَاعِ، فَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِالْحَجِّ،

وَأَهْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالْحَجِّ، فَأَمَّا مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ فَحَلَّ، وَأَمَّا مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ أَوْ جَمَعَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ فَلَمْ يَحِلُّوا حَتَّى كَانَ يَوْمَ النَّخْرِ. [بخاري/ الحج/ ۱۴۸۷]

(عائشه) ﷺ دهلى: له خزمهت پیغهمبهری خوا ﷺ بووم له سالى حه جى مانئاواييدا چووين بو حه ج، هه مانبوو نيه تي عه مره ي هينا بو، هه مانبوو نيه تي حه ج و عه مره ي هينا بو، هه مانبوو تهنه نيه تي حه جى هينا بو، پیغهمبهری خوا ﷺ نيه تي حه جى هينا بو، جائه وه ي نيه تي به عه مره هينا بو ﴿پاش به جى هينانى عه مره كه﴾ ئي حرامى شكاند، به لام نه وه ي نيه تي به حه ج يان نيه تي حه ج و عه مره ي هينا بو ئي حراميان نه شكاند، هه تا پوزى يه كه مى جه ژنى قوربان.

(۸۴) گه رانه وه له مه كه كه

۷۴۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ ﷺ كَانُوا يَنْزِلُونَ

الْأَبْطَحَ.

(ابن عمر) ﷺ دهلى: پیغهمبهر ﷺ و ابوبكرو عمر له (ابطح) لايان ده دا ﴿بو

نوز﴾.

۷۴۱- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ قَالَتْ: نُزِلَ الْأَبْطَحَ لَيْسَ بِسُنَّةٍ، إِذْ نَزَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ

ﷺ لِأَنَّهُ كَانَ أَسْمَحَ لِحُرُوجِهِ إِذَا خَرَجَ. [بخاري/ الحج/ ۱۶۷۶]

(عائشه) ﷺ دهلى: دابه زين له (ابطح) سوننه ت نى يه، پیغهمبهر ﷺ

دابه زى بو لاي دا چونكه له ويوه دهرچوونى ئاسانتر بو.

۷۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَنَحْنُ بِمِئِي: ((نَحْنُ

نَازِلُونَ غَدًا بِخَيْفِ بَنِي كِنَانَةَ حَيْثُ تَقَاسَمُوا عَلَى الْكُفْرِ)) وَذَلِكَ إِنْ قَرِيشًا وَبَنِي كِنَانَةَ تَحَالَفَتْ عَلَى بَنِي هَاشِمٍ وَبَنِي الْمُطَلَبِ: أَنْ لَا يُنَاكِحُوهُمْ وَلَا يُبَايِعُوهُمْ حَتَّى يُسَلِّمُوا إِلَيْهِمْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَغْنِي بِذَلِكَ الْمُحَصَّبُ. [بخاري/ الحج/ ۱۵۱۳]

(ابو هريره) ﷺ دهلى: پیغهمبهرى خوا ﷺ له (مينا) پىنى وتين ئيمه

سبهينى له (طيف)ى (بنو كنانة) لاده دهين، له و شوينه دا كه له سهر كوفرو درايه تي پهيمانيان به ست، نه ويش به وه ي كه قوره يش و (بنو كنانه) پهيمانيان به ست درى (بنو هاشم) و (بنو عبدالمطلب) كه ژن و ژنخوازى و كپرين و فروشتنيان له گه ل نه كه ن هه تا پیغهمبهرى خوا ﷺ ته تسليم نه كه ن.

(۸۵) مانه وه بو ئاوگیران له مهككه دا

۷۴۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رضي الله عنه) اسْتَأْذَنَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ يَبِيتَ بِمَكَّةَ لِيَأْتِيَ مَتَى مِنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ، فَأُذِنَ لَهُ. [بخاري/ الحج/ ۱۵۵۳]

(ابن عمر) دهلی: (عباس ی کوپی عبدالمطلب) مؤله تی له پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) وهرگرت كهئو شهوانه ی حاجی له (مینا) یه ئهو له مهككه بیته له بهر ئاوگیرانه كه ی، ئه ویش مؤله تی دا.

۷۴۴- عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا مَعَ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) عِنْدَ الْكُعْبَةِ، فَأَتَاهُ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ: مَا لِي أَرَى بَنِي عَمِّكُمْ يَسْقُونَ الْعَسَلَ وَاللَّبْنَ وَأَنْتُمْ تَسْقُونَ النَّبِيذَ؟ أَمِنْ حَاجَةٍ بِكُمْ، أَمْ مِنْ بُحْلِ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، مَا بِنَا مِنْ حَاجَةٍ، وَلَا بُحْلٍ، قَدِمَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وسلم) عَلَيَّ رَاحِلَتِهِ وَخَلْفَهُ أُسَامَةُ، فَاسْتَسْقَى فَأَتَيْنَاهُ بِإِنَاءٍ مِنْ نَبِيذٍ، فَشَرِبَ، وَسَقَى فَضْلَهُ أُسَامَةَ وَقَالَ: ((أَحْسَنْتُمْ وَأَجْمَلْتُمْ، كَذَا فَاصْنَعُوا)). فَلَا تُرِيدُ تَغْيِيرَ مَا أَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم).

(بکری کوپی عبدالله) دهلی: من دانیشتیبوم له گهل (ابن عباس) (رضي الله عنه) دا له پال كه عبه دا، عه ره بیکی ده شته کی هات و وتی: من جاران ئاموزاکانی ئیوهم ده بینی ههنگوین و شیریان ده دا به خه لکی، که چی ئیوه خوشاو ده گیرن، ئایا هه ژار كه وتون یان ره زیلی ده که ن؟ (ابن عباس) وتی: الحمد لله، نه هه ژارین و نه ره زیل، پیغه مبهر (رضي الله عنه) به سواری هات و ئوسامه شی به شوینه وه بو داوای خواردنه وه ی کرد، ئیمهش خوشاومان پیشکesh کرد، ئه ویش لیی خواردنه وه و ئه وه ی لیی مایه وه دای به ئوسامه و فرموی: ((چاکتان کردو جوانتان کردو هه ئاوا بکه ن)) ئیمهش نامانه وی ئه وه ی پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فه رمانی پیداره بیگوین.

(۸۶) مانه وه ی حاجی له مهككه داوای حه ج و عه مه ره

۷۴۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ يَقُولُ لِحُلَسَائِهِ: مَا سَمِعْتُمْ فِي سَكْنَى مَكَّةَ؟ فَقَالَ السَّائِبُ بْنُ يَزِيدٍ: سَمِعْتُ الْعَلَاءَ - أَوْ قَالَ: الْعَلَاءَ بْنَ الْحَضْرَمِيِّ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((يُقِيمُ الْمُهَاجِرُ بِمَكَّةَ بَعْدَ قَضَاءِ نُسُكِهِ ثَلَاثًا)). [بخاري/ فضائل الصحابة/ ۳۷۱۸]

(عبدالرحمن كوپى حُميد) ده لى: گويم له (عمرى كوپى عبدالعزىن) بوو به هاونشيانى خوى دهوت: چيتان بيستوو ده باره مانه وه له مه كه دا؟ (سائى كوپى يزىد) له وه لامدا وتى: بيستومه له (علاءى كوپى حضمى) كه پيغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرموويه تى: حاجى دواى به جيئه نانى سروته كانى (مناسك) حه ج سى رُوژ ده ميئيته وه.

(۸۷) ته وافى خوا حافيزى

۷۴۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (ﷺ) قَالَ: كَانَ النَّاسُ يُصْرَفُونَ فِي كُلِّ وَجْهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا يَنْفِرَنَّ أَحَدٌ، حَتَّى يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِ بِالْبَيْتِ)).
(ابن عباس) (ﷺ) ده لى: خه لكى به هه موو لايه كدا (دواى حه ج) بلاوه يان كرد بويه پيغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرمووى: ((كهس بلاوى لى نه كات هه تا دوا كارى ده بيته نه وهى كه ته واف به ده ورى كه عبه دا بكات)).

(۸۸) نه و نافرته هى ده كه ويته بينويژى پيش ته وافى خوا حافيزى

۷۴۷- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) قَالَتْ: حَاضَتْ صَفِيَّةُ بِنْتُ حُيَيٍّ (ﷺ) بَعْدَ مَا أَفَاضَتْ، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَذَكَرْتُ حَيْضَتَهَا لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَحَابِسْتُنَا هِيَ)). قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا قَدْ كَانَتْ أَفَاضَتْ وَطَافَتْ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ حَاضَتْ بَعْدَ الْإِفَاضَةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((فَلْتَنْفِرَنَّ)). [بخارى/ الحج/ ۱۶۶۶]

(عائشه) (ﷺ) ده لى: (صفيه كچى حىي) دواى ته وافى (إفاضة) كه وته بى نويژيه وه، عائشه ده لى: منيش باسى بى نويژيه كه يم گيرايه وه بو پيغه مبهرى خوا (ﷺ)، پيغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرمووى: تو بلوى گيرمان نه دا منيش وتم: نهى پيغه مبهرى خوا (ﷺ) ته وافى (إفاضة) ي كردوه، ته وافى (بيت) ي كردوه دواى نه وه كه وتوته بى نويژيه وه، پيغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرمووى: ((كهواته بابروات)).

۷۴۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (ﷺ) قَالَ: أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمُ بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ. [بخارى/ الحج/ ۱۶۶۸]

(ابن عباس) (ﷺ) ده لى: فرمان درا به خه لكى كه دوا سروتيان ته وافى (كه عبه) بيت، به لام مؤلهت دراوه به نافرته تى بى نويژ.

(۸۹) عهمره دروسته له مانگه کانی حجه دا

۷۴۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الْعُمْرَةَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ مِنْ أَفْجَرِ الْفُجُورِ فِي الْأَرْضِ، وَيَجْعَلُونَ الْمُحَرَّمَ صَفْرًا، وَيَقُولُونَ: إِذَا بَرَأَ الدَّبْرَ، وَعَقَا الْأَثْرَ. وَأَنْسَلَخَ صَفْرًا، حَلَّتِ الْعُمْرَةُ لِمَنْ اعْتَمَرَ. فَقَدِمَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) وَأَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعَةِ مَهْلَيْنِ بِالْحَجِّ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً، فَتَعَاظَمَ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَيُّ الْحِلِّ؟ قَالَ: ((الْحِلُّ كُلُّهُ)). [بخاري/ الحج/ ۱۴۸۹]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) دهلی: [قورهیش] عهمره یان له مانگه کانی حجه دا به گونا میکی گهره له سهر زهویدا ده دایه قه له م، مانگی (محرم) یان ده کرد به (صفر) و ده یانوت: نه گهر زامی پشتی و شتره کان چاک بووه و ناسه واری نه ماو (صفر) تیپه ری، عهمره دروسته بو نه و که سهی دهیه ویت عهمره بکات، به لام پیغه مبهر (رضی الله عنه) و هاو ده لانی هاتن و سه ره به یانی چواره می (ذی الحجة) ئیحرامیان بو حجه به ست، که چی پیغه مبهر (رضی الله عنه) فه رمانی پیدان که بیکن به عهمره [قورهیش] نه مه یان زور به [داهینراویکی] گهره زانی، بویه و تیان نهی پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) چیمان بو حه لال ده بیت به م ئیحرام شکانده؟ فه رموی: ((هه موو شتیکتان بو حه لاله)).

(۹۰) خیری عهمره له ره مه زاندا

۷۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) قَالَ لِامْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهَا أُمُّ سِنَانٍ: ((مَا مَنَعَكَ أَنْ تَكُونِي حَجَّجَتٍ مَعَنَا)). قَالَتْ: نَاضِحَانِ كَانَا لِأَبِي فَلَانٍ - زَوْجَهَا - حَجَّ هُوَ وَأَبْنُهُ عَلَيَّ أَحَدِهِمَا، وَكَانَ الْآخَرُ يَسْقِي عَلَيَّ غَلَامُنَا نَخْلًا لَنَا. قَالَ: ((فَعُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَقْضِي حَجَّةً أَوْ حَجَّةً مَعِي)). [بخاري/ العمرة/ ۱۶۹۰]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) دهلی: پیغه مبهر (رضی الله عنه) به نافرته تیکی (انصار) ی که پیی ده و ترا (ام سنان) فه رموی: ((چی پیی ئی گرتی که حجه ت نه کرد له گه لماندا؟)) نه ویش وتی: دوو و شتره ئاو کی شه که ی باوکی فلانه که س - مه به ستی میزده که ی بو - چونکه نه و خوی و کوره که ی به سواری یه کیکیان حه جیان کرد، نه وی تریش کارگوزاره که مان ئاوی دارخورماکانی پیده دا، فه رموی: ((عهمره یه ک له ره مه زاندا جینی حه جیک یا خود حه جیک له گه ل مندا ده گرتیته وه)).

(۹۱) پیغمبر (ﷺ) چہند حجہ جی کردووه

۷۵۱۔ عَنْ أَبِي إِسْحَقَ قَالَ: سَأَلْتُ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ: كَمْ غَزَوْتَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ قَالَ: سَبْعَ عَشْرَةَ. قَالَ: وَحَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) غَزَا تِسْعَ عَشْرَةَ، وَأَنَّهُ حَجَّ بَعْدَ مَا هَاجَرَ حَجَّةً وَاحِدَةً حَجَّةَ الْوُدَاعِ. قَالَ أَبُو إِسْحَقَ: وَبِمَكَّةَ أُخْرَى. [بخاري/ المغازي/ ۴۱۴۲]

(ابو إسحاق) دهلی: پرسیارم لهزهیدی کوپی ارقم کرد: چہند غزوات لهخزمهتی پیغمبر خوا (ﷺ) کردووه؟ نهویش وتی: چهفده، نینجا زهید وتی: پیغمبر خوا (ﷺ) نوزده غزای کردووه و دای هیجرهتیش تنها چهجیکی کردووه نهویش چهجی مالناواییه.

(۹۲) پیغمبر خوا (ﷺ) چہند عمره جی کردووه

۷۵۲۔ عن أنس (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) اعْتَمَرَ أَرْبَعَ عُمَرٍ كُلَّهُنَّ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، إِلَّا الَّتِي مَعَ حَجَّتِهِ: عُمْرَةً مِنَ الْحُدَيْبِيَّةِ - أَوْ: زَمَنَ الْحُدَيْبِيَّةِ - فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَعُمْرَةً مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَعُمْرَةً مِنْ جِعْرَانَةَ حَيْثُ قَسَمَ غَنَائِمَ حُنَيْنٍ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، وَعُمْرَةً مَعَ حَجَّتِهِ. [بخاري/ العمرة/ ۱۶۸۸]

(انس) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبر خوا (ﷺ) چوار عمره جی کردووه و هو موویان له (ذو القعدة) دا بووه، جگه له وهی که له گهل چهجه کهیدا بوو، عمره یه که له حوده ییبه وه، عمره یه که له سالی دواتر، عمره یه (جعرانه) ش کاتی که دهستگه و ته کانی دابهش کرد، عمره یه کیش له گهل چهجه کهیدا.

(۹۳) سهر کورنگردنه وه له عمره دا

۷۵۳۔ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ (رضي الله عنه) أَخْبَرَهُ قَالَ: قَصَّرْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بِمَشْقَصٍ وَهُوَ عَلَى الْمَرْوَةِ. أَوْ: رَأَيْتُهُ يُقَصِّرُ عَنْهُ بِمَشْقَصٍ وَهُوَ عَلَى الْمَرْوَةِ. [بخاري/ الحج/ ۱۶۴۳]

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلی: معاویه جی کوپی ابو سفیان (رضي الله عنه) هوالی داوه که: به مقهست هندی مووم بری له سهری پیغمبر خوا (ﷺ) له (مره) دا.

(۹۴) نافرته بی نویر عمره دهگیریتته وه

۷۵۴۔ عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَصْنَدُرُ النَّاسُ بِنُسُكَيْنِ، وَأَصْنَدُرُ بِنُسُكٍ وَاحِدٍ؟ قَالَ: ((الْتَّظِرِّي، فَإِذَا طَهَّرْتَ فَأَخْرَجِي إِلَيَّ

التَّعْمِيمِ فَأَهْلِي مِنْهُ، ثُمَّ الْقَيْنَا عِنْدَ كَذَا وَكَذَا - قَالَ: أَظُنُّهُ قَالَ: غَدًا - وَلَكِنَّهَا عَلَى قَدَرِ نَصَبِكَ، (أَوْ قَالَ: نَفَقَتِكَ)). [بخاري/ العمرة/ ۱۶۹۵]

دایکی ئیمانداران (ﷺ) ده‌لی: وتم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خه‌لک گه‌رانه‌وه‌و دوو فه‌رزبان به‌جی هینا، به‌لام من ده‌گه‌ریمه‌وه‌و ته‌نها یه‌ک فه‌رزم به‌جی‌هینا؟ فه‌رمووی: ((چاوه‌ری بکه، هه‌رکات پاک بویته‌وه، بچو بو (تعنیم) و له‌وی‌وه ئیحرام ببه‌سته پاشان پیمان بگه له فلان شوین، به‌لام یاداشت به‌گویره‌ی ماندوو بوون یان فه‌رمووی: به‌گویره‌ی پاره خه‌رج کردنه‌که‌ته)).

(۹۵) نزای گه‌رانه‌وه له سه‌فه‌ر

۷۵۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا قَفَلَ مِنْ الْجَبُوشِ، أَوْ السَّرَايَا أَوْ الْحَجِّ أَوْ الْعُمْرَةِ، إِذَا أَوْفَى عَلَى ثَنِيَّةٍ أَوْ قَدَفِدٍ كَبْرًا ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: ((لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ سَاجِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ)). [بخاري/ العمرة/ ۱۷۰۳]

(عبدالله کوری عومەر) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کاتی له‌گه‌ل له‌شکر، یان پۆلێک جه‌نگاوهر، یان له‌حه‌ج، یان عه‌مه‌ره ده‌گه‌راییه‌وه ده‌گه‌یشته سه‌به‌رزیه‌ک یان ته‌پۆلکه‌یه‌ک سی جار الله اکبری ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: ((لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، آيبون، تائبون، عابدون، ساجدون، لربنا حامدون، صدق الله وعده، ونصر عبده، وهزم الأحزاب وحده)) واتا: هه‌یج خوايه‌ک نیه‌ی جگه له الله، تاک و ته‌نهایه، خاوه‌نداریه‌تی هه‌ر بو ئه‌وه، سوپاس و ستایش هه‌ر شایسته‌ی ئه‌وه، هه‌ر ئه‌و زاته ده‌سته‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه، گه‌راییه‌وه به‌ته‌وبه‌کاری و به‌ندایه‌تی و سوژده‌وه. له‌بو په‌روه‌ردگاریشمان سوپاس گوزارین، خوای گه‌وره به‌لینی خووی به‌راسته و دروست برده‌سه‌ر، به‌نده‌ی خووی سه‌رخست، هه‌رخویشی هه‌موو ده‌سته و گروپ و تاقمه‌کانی له‌ناوبرد.

(۹۶) دابه‌زین و نوێژ کردن له ﴿ذو الحلیفه﴾

۷۵۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِي بِنِي الْحَلِيفَةِ فَصَلَّى بِهَا. وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَفْعَلُ ذَلِكَ. [بخاري/ الحج/ ۱۴۵۹]

(عبدالله ی کوری عومەر) (ﷺ) دهلی: پیغمبهری خوا (ﷺ) له (بطحاء) ی (ذو الحلیفة) لایداو نویژی لی کرد، راوی دهلی: (ابن عمر) یش ئه مه ی کرد.
 ۷۵۷- عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ (ﷺ) كَانَ إِذَا صَدَرَ مِنَ الْحَجِّ أَوْ الْعُمْرَةِ
 أَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِي بِذِي الْحُلَيْفَةِ، الَّتِي كَانَ يُنِيخُ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ).
 (نافع) دهلی: (عبدالله ی کوری عمر) (ﷺ) ئه گهر بگه رایه ته وه له حج یان
 عه مره له (بطحاء) ی (ذو الحلیفة) لایده دا، ئه و شوینه ی که پیغمبهر (ﷺ)
 لایده دا.

۷۵۸- عن ابنِ عُمَرَ (ﷺ): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) أَتَى وَهُوَ فِي مُعَرَّسِهِ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ
 فِي بَطْنِ الْوَادِي، فَقِيلَ: إِنَّكَ بِبَطْحَاءٍ مُبَارَكَةٍ. قَالَ مُوسَى: وَقَدْ أَنَاخَ بِنَا سَالِمٍ
 بِالْمُنَاخِ مِنَ الْمَسْجِدِ الَّذِي كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُنِيخُ بِهِ، يَتَحَرَّى مُعَرَّسَ رَسُولِ اللَّهِ
 (ﷺ)، وَهُوَ أَسْفَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِبَطْنِ الْوَادِي، بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ وَسَطًا مِنْ
 ذَلِكَ. [بخاری/ الحج/ ۱۴۶۲]

(ابن عمر) (ﷺ) دهلی: هه ندیك هاتن بو خزمهت پیغمبهر (ﷺ) له کاتیکدا
 ئه و له هه وارگه که ییدا بوو له شیوی (ذو الحلیفة) پیی وترا: تو له -بطحاء- یکی
 پیروژدایت (موسی ی راوی) دهلی: سالم دایبه زانین له و شوینه دا که (عبدالله)
 تیایدا داده به زی، ده گه را به شوین هه وارگه که ی پیغمبهر دا (ﷺ) که له خوار
 مزگه و ته که وه بوو که له ناو شیوه که دا بوو له نیوان مزگه وت و قبیله که دا ناو هندیك
 هه بوو.

(۹۷) راو و داربرین جه رامه له مه که دا

۷۵۹- عن أبي هريرة (ﷺ) قال: لما فتح الله عز وجل على رسول الله (ﷺ)
 مكة، قام في الناس، فحمد الله وأثنى عليه، ثم قال: ((إن الله حبس عن مكة
 الفيل، وسلط عليها رسوله (ﷺ) والمؤمنين، وإنها لَن تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي، وإنها
 أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، وإنها لَن تَحِلَّ لِأَحَدٍ بَعْدِي، فَلَا يَنْفَرُ صَيْدُهَا، وَلَا
 يُحْتَلَى شَوْكُهَا، وَلَا تَحِلُّ سَاقِطُهَا إِلَّا لِمُنْشَدٍ، وَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ
 النَّظَرَيْنِ: إِمَّا أَنْ يُفْدَى وَإِمَّا أَنْ يُقْتَلَ)). فَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِيَّا الْبَادِخِرِيَا رَسُولَ اللَّهِ،
 فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي قُبُورِنَا وَبُيُوتِنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِلَّا الْبَادِخِرِيَّ)). فَقَامَ أَبُو
 شَاهٍ -رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ- فَقَالَ: اكْتُبُوا لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 (ﷺ): ((اكْتُبُوا لِأَبِي شَاهٍ)). قَالَ الْوَلِيدُ: فَقُلْتُ لِلْأَوْزَاعِيِّ: مَا قَوْلُهُ: اكْتُبُوا لِي يَا

رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: هَذِهِ الْخُطْبَةُ الَّتِي سَمِعَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ). [بخاری/ اللقطة/ ۲۳۰۲]

(ابو هریره) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: کاتیکِ خوای گوره بزگارکردنی مه‌ککه‌ی به‌خشی به پیغهمبهره‌کهی (رضی اللہ عنہ) هه‌ستایه سه‌رپی له‌ناو خه‌لکیدا و سوپاس و ستایشی خوای گوره‌ی کرد و پاشان فه‌رمووی: ((خوای گوره‌ی فیله‌کانی گرت‌ه‌وه له‌مه‌ککه پیغهمبهره‌کهی و ئیماندارانی ده‌سته‌لاتدار کرد به‌سه‌ریدا بی‌گومان بو هیچ که‌س پیش من حه‌لال نه‌بووه بجه‌نگی تیایدا به‌لام له‌ساتیکی رۆژدا جه‌نگاندن بو من حه‌لاله ، له‌دوای منیش بو که‌س حه‌لال نابی، نیچیری ناترسینی ، دپکی هه‌لناکه‌نری، هه‌رچی‌که‌وتوووه بو که‌س حه‌لال نییه هه‌لی بگری مه‌گه‌ر بیه‌وی له‌دوای خاوه‌نی بگه‌ری هه‌رکه‌س لیی کوژدا دوو ریگایه: یتان خوین دهدا، یان ده‌کوژرته‌وه ، عباس وتی: جگه له‌گژوگیا که‌ئیمه له‌گژوو له‌ماله‌کانمانا به‌کاری دینین پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) فه‌رمووی : جگه له‌گژوگیا...)).

۷۶۰- عَنْ جَابِرٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) يَقُولُ: ((لَا يَحِلُّ لِأَحَدِكُمْ أَنْ يَخْمَلَ بِمَكَّةَ السَّلَاحَ)).

(جابر) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: گویم لی بوو پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) ده‌یفه‌رموو: ((بو که‌ستان دورست ذییه که‌چه‌ک هه‌لگرن له‌مه‌ککه‌دا)).

(۹۸) چونه ناو شاری مه‌ککه بی ئیحرام به‌ستان

۷۶۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) دَخَلَ مَكَّةَ - وَقَالَ قُتَيْبَةُ: دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ - وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ بغيرِ إِحْرَامٍ.

(جابری کوری عبدالله‌ی الانصاری) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغهمبهر (رضی اللہ عنہ) چوووه شاری مه‌ککه (قتیبه) ده‌لی: چوووه مه‌ککه‌وه رۆژی سه‌رکه‌وتن، میزه‌ریکی ره‌شی به‌سه‌ره‌وه بوو ئیحرامی نه‌به‌ستبوو.

(۹۹) [حجری ئیسماعیل] و دهرگای که‌عبه

۷۶۲- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَنِ الْجَدْرِ، أَمِنَ الْبَيْتِ هُوَ؟ قَالَ: ((نَعَمْ)). قُلْتُ: فَلِمَ لَمْ يَدْخُلُوهُ فِي الْبَيْتِ؟ قَالَ: ((إِنَّ قَوْمَكَ قَصَّرَتْ بِهِمُ الدَّفْقَةُ)). قُلْتُ: فَمَا شَأْنُ بَابِهِ مُرْتَفِعًا؟ قَالَ: ((فَعَلَ ذَلِكَ قَوْمُكَ لِيَدْخُلُوا مَنْ شَاءُوا وَيَمْنَعُوا مَنْ شَاءُوا، وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمَكَ حَدِيثَ عَهْدِهِمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَخَافُ أَنْ تُنْكَرَ

قُلُوبُهُمْ، لَنَظَرْتُ أَنْ أُدْخِلَ الْجَدْرَ فِي الْبَيْتِ، وَأَنْ أَلْزِقَ بَابَهُ بِالْأَرْضِ)). [بخاری/ الحج/ ۱۵۰۷]

(عائشه) (رضی اللہ عنہا): پرسیارم کرد له پیغمبر (ﷺ) ثایا (حجری نیسماعیل) به شیکه له (بیت)؟ فهرمووی: ((بهائی)) وتم: نهی بو نه یا نخستوته سهر (بیت)؟ فهرمووی: ((نه وه خزمه کانت وایان کردوه تا کییان بوی بیکه نه ژوره وه، کییان بوی نه یه نن، جا نه گهر خزمه کانت له سهرده می نه فامیه وه نریک نه بونایه که ده ترسم پنیان ناخوش بیت له وانه بوو دیواره که بخمه سهر (بیت) دهرگاکه شی ریکی زهوی بکه م)).

(۱۰۰) دهرباره ی دروستکردنه وهی که عبه

۷۶۳- عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: لَمَّا اخْتَرَقَ الْبَيْتَ زَمَنُ يَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ حِينَ غَزَاهَا أَهْلُ الشَّامِ، فَكَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ، تَرَكَهُ ابْنُ الرُّبَيْرِ حَتَّى قَدِمَ النَّاسُ الْمَوْسِمَ يُرِيدُ أَنْ يُجَرِّثَهُمْ - أَوْ يُحَرِّبَهُمْ - عَلَى أَهْلِ الشَّامِ، فَلَمَّا صَدَرَ النَّاسُ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَشِيرُوا عَلَيَّ فِي الْكَعْبَةِ، أَنْقِضُهَا ثُمَّ ابْنِي بِنَاءَهَا، أَوْ أَصْلِحْ مَا وَهَى مِنْهَا؟ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَإِنِّي قَدْ فَرِقَ لِي رَأْيِي فِيهَا، أَرَى أَنْ تُصْلِحَ مَا وَهَى مِنْهَا، وَتَدَعُ بَيْنَنَا أَسْلَمَ النَّاسُ عَلَيْهِ، وَأَخْجَارًا أَسْلَمَ النَّاسُ عَلَيْهَا، وَبِعِثَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ (ﷺ). فَقَالَ ابْنُ الرُّبَيْرِ: لَوْ كَانَ أَحَدُكُمْ اخْتَرَقَ بَيْتَهُ مَا رَضِيَ حَتَّى يُجِدَهُ، فَكَيْفَ بَيْتُ رَبِّكُمْ؟ إِنِّي مُسْتَخِيرٌ رَبِّي ثَلَاثًا، ثُمَّ عَازِمٌ عَلَى أَمْرِي. فَلَمَّا مَضَى الثَّلَاثُ أَجْمَعَ رَأْيَهُ عَلَى أَنْ يَنْقِضَهَا، فَتَحَامَاهُ النَّاسُ أَنْ يَنْزِلَ بِأَوَّلِ النَّاسِ يَصْعَدُ فِيهِ أَمْرٌ مِنَ السَّمَاءِ، حَتَّى صَعِدَهُ رَجُلٌ، فَأَلْقَى مِنْهُ حِجَارَةً، فَلَمَّا لَمْ يَرَهُ النَّاسُ أَصَابَهُ شَيْءٌ تَتَابَعُوا فَنَقَضُوهُ حَتَّى بَلَّغُوا بِهِ الْأَرْضَ، فَجَعَلَ ابْنُ الرُّبَيْرِ أَعْمَدَةً فَسَتَّرَ عَلَيْهَا السُّنُورَ حَتَّى ارْتَفَعَ بِنَاؤُهُ. وَقَالَ ابْنُ الرُّبَيْرِ: إِنِّي سَمِعْتُ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) تَقُولُ: إِنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((لَوْ أَنَّ النَّاسَ حَدِيثَ عَهْدِهِمْ بِكُفْرٍ، وَلَيْسَ عِنْدِي مِنَ النَّفَقَةِ مَا يَقْوِي عَلَى بِنَائِهِ، لَكُنْتُ أَدْخَلْتُ فِيهِ مِنَ الْحَجَرِ خَمْسَ أَدْرُعٍ، وَكَجَعَلْتُ لَهَا بَابًا يَدْخُلُ النَّاسُ مِنْهُ، وَبَابًا يَخْرُجُونَ مِنْهُ)). قَالَ: فَأَنَا الْيَوْمَ أَجِدُ مَا أَنْفَقْتُ، وَلَسْتُ أَخَافُ النَّاسَ. قَالَ: فَرَأَى فِيهِ خَمْسَ أَدْرُعٍ مِنَ الْحَجَرِ حَتَّى أَبْدَى أَسَا نَظَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، فَبَنَى عَلَيْهِ الْبِنَاءَ، وَكَانَ طُولُ الْكَعْبَةِ ثَمَانِي عَشْرَةَ ذِرَاعًا، فَلَمَّا زَادَ فِيهِ اسْتَقْصَرَهُ، فَرَأَى فِي طُولِهِ عَشْرَ أَدْرُعٍ، وَجَعَلَ لَهُ بَابَيْنِ، أَحَدُهُمَا يَدْخُلُ مِنْهُ وَالْآخَرُ يَخْرُجُ مِنْهُ، فَلَمَّا قَتَلَ ابْنُ الرُّبَيْرِ كَتَبَ الْحَجَّاجُ إِلَى عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ

يُخْبِرُهُ بِذَلِكَ، وَيُخْبِرُهُ أَنَّ ابْنَ الرَّبِيعِ قَدْ وَضَعَ الْبِنَاءَ عَلَى أَسِّ نَظَرَ إِلَيْهِ الْعُدُولُ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ عَبْدُ الْمَلِكِ: إِنَّا لَسْنَا مِنْ تَلَطُّيحِ ابْنِ الرَّبِيعِ فِي شَيْءٍ، أَمَّا مَا زَادَ فِي طَوْلِهِ فَأَقْرَهُ، وَأَمَّا مَا زَادَ فِيهِ مِنَ الْحَجْرِ فَرُدَّهُ إِلَى بِنَائِهِ، وَسُدَّ الْبَابَ الَّذِي فَتَحَهُ. فَتَقَضَّهِ وَأَعَادَهُ إِلَى بِنَائِهِ. [بخاری/ الحج/ ۱۵۰۹]

(عطاء) ده‌لی: کاتی خه‌لکی شام هی‌رشیان کرده‌سهر (بیت) له‌سهرده‌می یه‌زیدی کو‌ری معاویه‌دا سوتا و ئه‌وه‌ی به‌سهر هات، که‌به‌سهری هات، (ابن الزبیر) وازی هی‌نا هتا خه‌لکی هاتن بو حج ده‌یویست هانیا ن بدات بو ئه‌وه‌ی بجه‌نگن دژی خه‌لکی شام، کاتی خه‌لکی ویستیان بگه‌رینه‌وه وتی: خه‌لکینه چی بکه‌ین بو که‌عبه ئایا تیکی بدهم و پاشان دروستی بکه‌مه‌وه، یان ئه‌وه‌ی روخاوه چاکی بکه‌مه‌وه؟ (ابن عباس) وتی: من رایه‌کم هه‌یه له‌و کاره‌دا، من وای به‌باش ده‌زانم که‌ئه‌وه‌ی روخاوه چاکی بکه‌یته‌وه واز له (بیت) و ئه‌و به‌ردانه بی‌نی که‌ خه‌لکی له‌سهر مسلمان بووه پی‌غه‌مبه‌ری (ﷺ) له‌سهر ره‌وانه‌کراوه، (ابن الزبیر) وتی: ئه‌گه‌ر که‌سیکتان مالی بسوتی به‌ تازه کردنه‌وه‌ی نه‌بی‌ت پازی ناییت، خوئه‌مه مالی په‌روه‌ردگار یشتانه من سی‌ پوژ له‌سهر یه‌ک (استخاره) ده‌کم ئه‌وسا بریاری خو‌م دده‌م. کاتی سی‌ پوژ تیپه‌ری بریاری‌دا که‌ تیکی بدات، خه‌لکی خو‌یان پاراست و ترسان له‌وه‌ی یه‌که‌م که‌س ده‌چیته‌ سهر که‌عبه، به‌لایه‌کی له‌ ئاسمانه‌وه بو‌ دابه‌زیت، هتا پیاویک سهرکه‌وته سهری و به‌ردیکی لی‌ فریدا، کاتی خه‌لکی بینیا ن هیچی لی‌ نه‌هات به‌شوین یه‌کدا ده‌ست به‌کاربون هتا ته‌ختیا ن کرد له‌گه‌ل زه‌ویدا، (ابن الزبیر) کو‌له‌که‌ی هی‌نا و په‌رده‌ی پیدا ن هتا دیواره‌کانی به‌رزبو‌وه، (ابن الزبیر) ده‌لی: من بیستومه له‌ عائشه (رضی‌الله‌عنه‌وآلها‌وسلم‌علیه‌م‌وسلم) ده‌یوت: پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمویه‌تی: ((ئه‌گه‌ر خه‌لکی له‌ کوفره‌وه نزیک نه‌بونایه، ئه‌وه‌نده‌ش پارهم نزیه‌ بو‌ ئه‌م روژم که‌ پی‌ی دروست بکه‌مه‌وه، ئه‌گینا پی‌نج با‌لم له‌لای (حجر) هوه ده‌خسته سهری، ده‌رگایه‌کم بو‌ دروست ده‌کرد که‌ خه‌لکی لی‌وه‌ی بچه‌ ژوره‌وه و ده‌رگایه‌کیش که‌ لی‌ی بچه‌ده‌روه)) ئینجا وتی: من ئه‌م‌رو ئه‌وه‌نده‌م هه‌یه خه‌رجی بکه‌م، له‌ خه‌لکیش ناترسم ئیت پینج با‌لی له‌ (حجر) ی ئیسماعیل خسته سهری وه‌لی که‌ند هتا بناغه‌ی ده‌رکه‌وت، خه‌لک بینیا ن و له‌سهر ئه‌وه دیواری درست کرد، دریژی که‌عبه ۱۸ گه‌زبو، کاتی پانتاییه‌که‌ی زیاد کرد به‌رزیه‌که‌ی به‌که‌م ده‌هاته پینش چاو بو‌یه

۱۰ گه‌زی خسته‌سهر به‌رزیه‌که‌ی. دوده‌رگاشی بو کرد یه‌کیکیان بو چونه ژوره‌وه و نه‌وی تریان بو چونه دهره‌وه، کاتی که (ابن الزبیر) شه‌هید کرا (حجاج) نوسی بو (عبدالملك ی کوری مروان) و هه‌والی دایه و پیی وت که (ابن الزبیر) بناغه‌ی (بیت) ی داناوه و پرس و پای کردوه به پی‌اوما‌قولانی مه‌که‌.. (عبدالملك) وتی: ئی‌مه له‌گه‌ل کار ی نادروستی (ابن الزبیر) دا نین نه‌وه‌ی له به‌رزیه‌که‌ی خسته‌ویه‌ته سه‌ری نه‌وه بریاری له‌سه‌ر بده نه‌وه‌ش که‌له (حج) خسته‌ویه‌ته سه‌ری وه‌کو خو‌ی لی بکه‌ره‌وه، نه‌وه دهرگایه‌ش داخه که کردویه‌تی‌یه‌وه، ئیتر (حجاج) هه‌لی وه‌شاندوه و وه‌کو خو‌ی لی کرده‌وه.

۷۶۴- عَنْ أَبِي قَرْعَةَ: أَنَّ عَبْدَ الْمَلِكِ بْنَ مَرْوَانَ بَيْنَمَا هُوَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ إِذْ قَالَ: قَاتَلَ اللَّهُ ابْنَ الزُّبَيْرِ حَيْثُ يَكْذِبُ عَلَيَّ أَمْ الْمُؤْمِنِينَ، يَقُولُ: سَمِعْتُهَا تَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((يَا عَائِشَةُ، لَوْلَا حَدِيثَانُ قَوْمِكَ بِالْكَفْرِ لَنَقَضْتُ الْبَيْتَ حَتَّى أَزِيدَ فِيهِ مِنَ الْحَجْرِ، فَإِنَّ قَوْمَكَ قَصَرُوا فِي الْبِنَاءِ)). فَقَالَ الْحَارِثُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ: لِمَا تَقُولُ هَذَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، فَأَنَا سَمِعْتُهَا أَمْ الْمُؤْمِنِينَ تُحَدِّثُ هَذَا. قَالَ: لَوْ كُنْتُ سَمِعْتُهُ قَبْلَ أَنْ أَهْدِمَهُ لَتَرَكْتُهُ عَلَيَّ مَا بَنَى ابْنُ الزُّبَيْرِ.

(ابو قزعه) ده‌لی: کاتی (عبدالملك کوری مروان) ته‌وافی به‌ده‌روی (بیت) دا ده‌کرد وتی: خوا (ابن الزبیر) بکوژی که دروی به‌ده‌م دایکی ئیماندارانه‌وه کردوه ده‌لی لیم بیستوه وتویه‌تی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((نه‌ی عائشه، نه‌گه‌ر خزمانت له کوفره‌وه نزیک نه‌بونایه (بیت) م تیک دها و (حج) ی ئیسماعیل ده‌خسته سه‌ری، چونکه خزمانت بیناکه‌یان به‌ته‌واوی دروست نه‌کردوه)). (حارث کوری عبدالله) (ﷺ) وتی: وامه‌لی نه‌ی نه‌میری ئیمانداران من خو‌م نه‌وه فه‌رموده‌یه‌م له دایکی ئیماندارانه‌وه بیستوه. (عبدالملك) وتی: نه‌گه‌ر پیش تیکدانی نه‌وه فه‌رموده‌یه‌م بیستایه (ابن الزبیر) چونی دروست کردوه وه‌کو خو‌ی ده‌م هیشته‌وه.

(۱۰۱) ریزداریی مه‌دینه

۷۶۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَدَعَا لِأَهْلِهَا، وَإِنِّي حَرَّمْتُ الْمَدِينَةَ كَمَا حَرَّمَ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ، وَإِنِّي دَعَوْتُ فِي صَاعِهَا وَمُدَّهَا بِمِثْلِي مَا دَعَا بِهِ إِبْرَاهِيمُ لِأَهْلِ مَكَّةَ)). [بخاري/ البيوع/

(عبدالله ی کوپری زید) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فہرموویہ‌تی: ((بی گومان ابراہیم شہر و ناشوبی له مه‌کک‌دا حہرام کرد و نزای خیری بو خہ‌لک‌ک‌ہی کرد منیش جہنگ و ناشوب له مہ‌دینہ‌دا حہرام دہ‌ک‌م و ہک چون ابراہیم له مه‌کک‌دا حہرامی کرد، دہ‌پاریم‌وہ بو مہن و شتی [کیشان و پیوانی] دوئوہ‌ندہی ابراہیم کہ دہ‌پارایہ‌وہ بو خہ‌لکی مه‌کک‌ہ)).

۷۶۶- عن سعدٍ (رضی اللہ عنہ) قال: قال رسولُ اللہ (ﷺ): ((إني أُحرمُ ما بينَ لابتَيِ المدينة: أن يُقطعَ عِضَاهُمَا، أو يُقتَلَ صَيْدُهَا، وَقَالَ: الْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ، لَا يَدْعُهَا أَحَدٌ رَغْبَةً عَنْهَا إِلَّا أَبَدَلَ اللَّهُ فِيهَا مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ، وَلَا يَثْبُتُ أَحَدٌ عَلَيَّ لِأَوَانِهَا وَجَهْدِهَا إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا - أو: شَهِيدًا - يَوْمَ الْقِيَامَةِ)).

(سعدی کوپری ابی وقاص) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فہرموویہ‌تی: ((من حہرام کردووہ لہم سہر بو ئو سہری مہ‌دینہ کہ درہختہ سروسشتی‌یہ‌کانی بپردریت، یان نیچرہ‌کانی بکوژریت، مہ‌دینہ چاکترہ بویان ئو گہر ہرک‌س مہ‌دینہ جی بہیلی و حہزی پی نہ‌کات خوی گورہ کہ سیکی چاکتر لہو دہ‌خاتہ شوینی، ہرک‌س خوی بگریت لہ سہر نارہ‌حہ‌تی و ماندوبونی مہ‌دینہ من تکا کاری، یان شایہ‌تی دہ‌بم، لہ‌روژی قیامہ‌تدا)).

۷۶۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((اللَّهُمَّ اجْعَلْ بِالْمَدِينَةِ ضِعْفِي مَا بِمَكَّةَ مِنَ الْبِرِّ)). [بخاری/ فضائل المدينة/ ۱۷۸۶]

(انس ی کوپری مالیک) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فہرموویہ‌تی: ((...ئوہی خویہ دوئوہ‌ندہی مه‌کک‌ہ بہرہ‌ک‌ت برزینہ بہ سہر مہ‌دینہ‌دا)).

۷۶۸- عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: خَطَبْنَا عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (رضی اللہ عنہ) فَقَالَ: مَنْ زَعَمَ أَنَّ عِنْدَنَا شَيْئًا نَقْرُوهُ إِلَّا كِتَابَ اللَّهِ وَهَذِهِ الصَّحِيفَةُ - قَالَ: وَصَحِيفَةٌ مُعَلَّقَةٌ فِي قِرَابِ سِنْفِهِ - فَقَدْ كَذَبَ، فِيهَا أَسْنَانُ الْإِبِلِ وَأَشْيَاءُ مِنَ الْجِرَاحَاتِ، وَفِيهَا: قَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((الْمَدِينَةُ حَرَمٌ مَا بَيْنَ عَيْرٍ إِلَى ثَوْرٍ، فَمَنْ أَحْدَثَ فِيهَا حَدَثًا، أَوْ أَوَى مُحَدَّثًا، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا. وَدَمَةٌ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ، يَسْعَى بِهَا أَدْنَاهُمْ. وَمَنْ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ، أَوْ انْتَمَى إِلَى غَيْرِ مَوَالِيهِ، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا)).

[بخاری/ الاعتصام ابالکتاب و السنة/ ۶۸۷۰]

(ابراهیم التیمی) له‌باوکیه‌وه ده‌گی‌ریتته‌وه: (عه‌لی کوری ابو طالب) (ﷺ) وتاری بو داین و وتی: هه‌رکه‌س وا گومان به‌ریت که ئیمه شتی‌کمان لایه ده‌خیوینینه‌وه جگه‌له قورئانه‌که‌ی خوا و ئه‌م په‌ره‌یه‌ش - که‌په‌ریه‌ک بوو پی‌چرا بوو به کیلانی شمشیره‌که‌یه‌وه - ئه‌وه درو ده‌کات، ئه‌و په‌ره‌یه‌ش باسی ته‌مه‌نی وشتری له‌ خویندا دراوو خوینی هه‌ندی برین ده‌کات، تیا‌یشا هاتوو که پی‌غه‌مبهر (ﷺ) ده‌فه‌رموی: ((مه‌دینه‌ جه‌رامه [جه‌نگ و ئاژاوه تیا‌یدا] له‌ (عیر) هوه بو (ثور) [دوو چیان له‌ملاو لاو‌لای مه‌دینه‌دا] ئه‌وه‌ی کاریکی نادرستی تیدا بکات، یان جی‌گه‌ی که‌سیکی خراپی تیا بکاته‌وه ئه‌وه نه‌فرینی خوا و فریشته‌کان و هه‌موو خه‌لکی له‌سه‌ر بیت، خوای گه‌وره توپه‌و فیدی‌یه‌ی لی وهرناگریت، موسلمانان هه‌موو یه‌ک پارچه‌ن، که‌مترینیان ریزداره لای هه‌مویان و خاوه‌نی بریاره، هه‌رکه‌س خو‌ی بکات به‌کوری که‌سیکی تر جگه له‌ باوکی یان پال بدات به‌ هۆزیکی تره‌وه جگه له‌ هۆزه‌که‌ی خو‌ی. ئه‌ویش نه‌فرینی خوا و فریشته‌کان و هه‌موو خه‌لکی له‌سه‌ره، له‌په‌رژێ قیامه‌تدا په‌شیمانی و فیدی‌یه‌ی لی وهرناگریت)).

۷۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يُؤْتِي بِأَوَّلِ التَّمْرِ فَيَقُولُ: ((اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا وَفِي ثَمَارِنَا، [وَفِي مَدْنَانَا] وَفِي صَاعِنَا، بَرَكَتَةً مَعَ بَرَكَتَةٍ)). ثُمَّ يُعْطِيهِ أَصْغَرَ مَنْ يَخْضُرُهُ مِنَ الْوَلْدَانِ.

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: نۆبه‌ره‌ی هه‌ر به‌روبومی‌ک پی بگه‌یشتایه ده‌یان هی‌نا بو پی‌غه‌مبهر (ﷺ) ئه‌ویش ده‌یفه‌رموو: ((خوایه به‌ره‌که‌ت به‌رژه به‌سه‌ر شاره‌که‌مان و به‌روبومه‌که‌ماندا [به‌سه‌ر مشت و مه‌نه‌که‌ماندا] به‌ره‌که‌ت له‌گه‌ل به‌ره‌که‌تدا)) پاشان ئه‌و نۆبه‌ره‌ی ده‌به‌خشی به‌ بچوکترینی ئه‌ومندا‌ئنه‌ی که له‌ خزمه‌تیدا بوون.

(۱۰۲) هاندان بو‌نیشته‌جی بونی مه‌دینه

۷۷۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ مَوْلَى الْمُهَرِّيِّ: أَنَّهُ جَاءَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ (رضي الله عنه) لِيَأْتِي الْحَرَّةَ، فَاسْتَشَارَهُ فِي الْجَلَاءِ مِنَ الْمَدِينَةِ، وَشَكَا إِلَيْهِ أَسْعَارَهَا وَكَثْرَةَ عِيَالِهِ، وَأَخْبَرَهُ أَنَّ لَهَا صَبْرًا لَهُ عَلَى جَهْدِ الْمَدِينَةِ وَأَوَائِهَا، فَقَالَ [لَهُ: وَيْحَكَ لَا أَمْرَكَ بِذَلِكَ] إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((لَا يَصْبِرُ أَحَدٌ عَلَى لَأْوَائِهَا فَيَمُوتَ إِلَّا كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا)) - أَوْ: شَهِيدًا - يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا كَانَ مُسْلِمًا)).

(ابو سعید کارگوزاری مه‌ری) ده‌لی: (ابو سعید خدری) هات بو مه‌دینه له شه‌وانی ناشوبدا، پراویژی پی کرد بو به‌جیه‌یشتنی مه‌دینه، باسی گ‌رانی و مندال زوری خو‌ی بو کرد، هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ی که‌ناتوانی خو‌ی بگری له‌سه‌ر ناشوبی مه‌دینه، ئه‌ویش پی وت: کو‌ستت که‌وی من ریگای ئه‌وه‌ت ناده‌م چونکه له پیغه‌مبه‌رم (ﷺ) بیستوه: ((هه‌رکه‌سی خو‌ی بگری له‌سه‌ر ئه‌شکه‌نجه‌و ئازاری مه‌دینه و بم‌ریت من ده‌بمه‌ تکاکار یان -شایه‌ت- بو‌ی له پو‌ژی قیامه‌تدا، ئه‌گه‌ر موس‌لمان بی‌ت)).

۷۷۱- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ) قَالَتْ: قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ وَهِيَ وَبِيئَةٌ، فَاشْتَكَى أَبُو بَكْرٍ وَأَشْتَكَى بِلَالٌ، فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) شَكْوَى أَصْحَابِهِ قَالَ: ((اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَمَا حَبَبْتَ مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ، وَصَحِّحْهَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِهَا وَمُدَّهَا، وَحَوْلِ حَمَاهَا إِلَى الْجُحْفَةِ)). [بخاری/ فضائل المدينة/ ۱۷۹۰]

(عائشه) ده‌لی: هاتینه مه‌دینه نه‌خو‌شی تیا بلا‌وبوو، ابوبکرو بلال سکالایان کرد، کاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سکالای هاوه‌له‌کانی بینی فه‌رمووی: ((خوایه گیان مه‌دینه‌مان لا شیرین بکه وه‌ک چو‌ن مه‌که‌ت لا شیرین کردوین، یان زیاتریش، هه‌روه‌ها بو‌مان پاک بکه‌روه‌ه له نه‌خو‌شی بو به‌ره‌که‌ت بخه‌ره ناو مه‌ن و مشتیه‌یه‌وه بو‌مان، به‌لاکه‌شی بگو‌یزه‌روه‌ه بو "جحفه").

(۱۰۳) تاعون و ده‌جال ناچنه مه‌دینه

۷۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((عَلَى أُنْقَابِ الْمَدِينَةِ مَلَائِكَةٌ، لَا يَدْخُلُهَا الطَّاعُونَ وَلَا الدَّجَالُ)). [بخاری/ فضائل المدينة/ ۱۷۸۱]

(ابو هریره) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((له‌سه‌ر ریگاکانی مه‌دینه چه‌نده‌ها فریشته هه‌ن، بو‌یه تاعون و ده‌جال پوو تی ناکه‌ن)).

(۱۰۴) مه‌دینه نا‌پوخته‌کانی ناوی دمه‌ده‌کات

۷۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَدْعُو الرَّجُلَ ابْنَ عَمِّهِ وَقَرِيبَهُ: هَلُمَّ إِلَى الرَّخَاءِ هَلُمَّ إِلَى الرَّخَاءِ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَخْرُجُ مِنْهُمْ أَحَدٌ -رَغْبَةً عَنْهَا- إِلَّا أَخْلَفَ اللَّهُ فِيهَا خَيْرًا مِنْهُ. أَلَا إِنَّ الْمَدِينَةَ كَالْكَبْرِ تُخْرَجُ الْخَبِيثُ، لَا تَقُومُ السَّاعَةَ حَتَّى تَنْفِي الْمَدِينَةَ شِرَارَهَا كَمَا يَنْفِي الْكَبْرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ)).

(ابوهریره) (ﷺ) دهلی: پیغمبهر (ﷺ) فهرموویه تی: ((رُوژنیک دیت پیاو ناموزاکه ی و خزمه که ی بانگ دهکات و دهلی: وهرن بو ههرزانی، وهرن بو ههرزانی، به لام مه دینه بویان باشتره نه گهر بیانزانیایه، سویند به و که سه ی که گیانی منی به دهسته، ههر که سه له مه دینه دهرچیت و -حهزی پینه کات - خوی گه وره لهو چاکتر ده خاته شوینی، ناگادار بن مه دینه وه ک کوره ی ناسنگر وایه ناپوخت دهر دهکات، رُوژی قیامهت نایهت هه تا مه دینه هه موو ناپوخته کانی دهر نه کات، وه ک چون کوره خه لته ی ناسن لاده بات)).

۷۷۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (ﷺ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى سَمَى الْمَدِينَةَ طَابَةً)).

(جابری کوری سمره) (ﷺ) دهلی: گویم لی بوو پیغمبهر (ﷺ) دهی فهرموو ((خوی گه وره مه دینه ی ناوناوه طابه)).

(۱۰۵) نه وه ی پیلان دژی مه دینه بگیریت

۷۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ أَرَادَ أَهْلَهَا بِسُوءٍ -يُرِيدُ الْمَدِينَةَ- أَذَابَهُ اللَّهُ كَمَا يَذُوبُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ)).

(ابو هریره) (ﷺ) دهلی: پیغمبهر ی خوا (ﷺ) فهرموویه تی ((ههر که سه ی بیه ویت زیان بگه یه نیت به دانیشتونانی -مه بهستی مه دینه بوو- خوی گه وره دهی توینیته وه، هه روه ک چون خوی له ناودا دهی تویته وه)).

(۱۰۶) هاندان بو مانه وه له مه دینه دا

۷۷۶- عَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَبِي زُهَيْرٍ (ﷺ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((يُفْتَحُ الْيَمَنُ، فَيَأْتِي قَوْمٌ يَبْسُونَ، فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِيهِمْ وَمَنْ أَطَاعَهُمْ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ. ثُمَّ يَفْتَحُ الشَّامُ، فَيَأْتِي قَوْمٌ يَبْسُونَ، فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِيهِمْ وَمَنْ أَطَاعَهُمْ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ. ثُمَّ يَفْتَحُ الْعِرَاقُ، فَيَأْتِي قَوْمٌ يَبْسُونَ، فَيَتَحَمَّلُونَ بِأَهْلِيهِمْ وَمَنْ أَطَاعَهُمْ، وَالْمَدِينَةُ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ)). [بخاری/ فضائل المدينة/ ۱۷۷۶]

(سفیانی کوری زهیر) (ﷺ) دهلی: گویم له پیغمبهر ی خوا بوو (ﷺ) دهی فهرموو: ((یه مه ن ئازاد ده کزیت، خه لکیک له مه دینه کۆچ ده که ن به وشتره ئازده که انیان و که سه و کاریان، ههر که سه به قسه یان بکات دهی به ن له گه ل خویان، مه دینه چاکتره بویان نه گهر بزنان، پاشان شام ئازاد ده کزیت،

خه لکيکى تر وشتر و نازده له کانيان دده نه بهرو کهس و کارو هرکهس به گوڤيان بکات دهيبه ن له گه ل خوڤيان، مهدينه چاکتره بوڤيان نه گهر بيانزانيايه، دواى نه وه عيراق نازاد دهکريت، خه لکيکى تر وشتر و نازده له کانيان دده نه بهرو کهس و کارو هرکهس به قسه يان بکات نهيبه ن له گه ل خوڤيان، مهدينه چاکتره بوڤيان نه گهر بيانزانيايه))

(۱۰۷) کاتى مهدينه چول دهبيت

۷۷۷- عن أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: ((يَتْرُكُونَ الْمَدِينَةَ عَلَى خَيْرٍ مَا كَانَتْ، لَأَ يَعْشَاهَا إِلَّا الْعَوَاقِي - يُرِيدُ عَوَاقِي السَّبَاعِ وَالطَّيْرِ - ثُمَّ يَخْرُجُ رَاعِيَانِ مِنْ مَرْيَتَةَ يُرِيدَانِ الْمَدِينَةَ، يَنْعَقَانِ بِنَعْمِهِمَا فَيَجِدَانَهَا وَخَشًا، حَتَّى إِذَا بَلَغَا ثَنِيَةَ الْوُدَاعِ خَرَا عَلَى وَجُوهِهِمَا)). [بخاري/ فضائل المدينة/ ۱۷۷۵]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلى: بيستومه له پيغهمبهري خواوه (رضي الله عنه) دهيفه رموو: خه لکى مهدينه جيده هيلن له چاکترين بارودوخيدا، کهس پرووى تيناکات - مهگه درنده و بالنده نهبيت - پاشان دوو شوانى هوڤى مزينه بههات و هاوار مهپرکانيان دده نه بهرو بهرو مهدينه دهرون، دهبينن چول و هوئه، کاتى دهگه نه (ثنية الوداع) دهکون بهروداو دهمرن)).

(۱۰۸) نيوان نارامگاو مينبهري باخچه يه که له باخچه کاني بههشت

۷۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، وَمِنْبَرِي عَلَى حَوْضِي)). [بخاري/ التوع/ ۱۱۲۸]

(ابو هريره) (رضي الله عنه) دهلى: پيغهمبهري (رضي الله عنه) فهرويه تى: ((نيوان ماله کهم و مينبهري کهم باخچه يه که له باخچه کاني بههشت، مينبهري که شم له سهه ر حه و زه کهمه)).

(۱۰۹) (أحد) که ژيکه خوشى دهويين و خوشمان دهويت

۷۷۹- عَنْ أَنَسِ (رضي الله عنه) قَالَ: نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَى أُحُدٍ فَقَالَ: ((إِنَّ أُحُدًا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ)).

(انس ي کورى مالک) (رضي الله عنه) دهلى: [پروژيک] پيغهمبهري (رضي الله عنه) سهيرى کى (أحد) ي کردو فهرومى: ((بهراستى (أحد) چياو که ژيکه ئيمه ي خوش دهويت و ئيمه ش نهومان خوش دهويت)).

(۱۱۰) بنه و بارگه مه پیچنه وه بو سی مزگه وت نه بیئت

۷۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) - يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ (ﷺ) - قَالَ: ((لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِي هَذَا، وَمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى)). [بخاری/ التطوع/ ۱۱۳۲]

(أبو هريره) (رضي الله عنه) دهیگه یه نی به پیغه مبه ره (رضي الله عنه) که فه رمویه تی: ((بو سی مزگه وت نه بیئت بنه و بارگه نا پیچریتته وه، ئەم مزگه وتته ی من، مزگه وتی حه رام، مزگه وتی ئەقصاص)).

(۱۱۱) گه وره یی نو یژ له دوو مزگه وته پیرۆزه که دا

۷۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((صَلَاةُ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِي غَيْرِهِ مِنَ الْمَسَاجِدِ، إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ)).
(أبو هريره) (رضي الله عنه) ده لی: پیغه مبه ره (رضي الله عنه) فه رمویه تی: ((نو یژک له م مزگه وتته ی من دا خیرتره له هه زار نو یژ له مزگه وتته کانی تر دا، جگه له مزگه وتی حه رام)).

(۱۱۲) ئەو مزگه وتته ی له سه ره (تقوی) دروستکرا وه

۷۸۲- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: مَرَّ بِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: كَيْفَ سَمِعْتَ أَبَاكَ يَذْكُرُ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى الثَّقَوِيِّ؟ قَالَ: قَالَ أَبِي: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي بَيْتِ بَعْضِ نِسَائِهِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْمَسْجِدَيْنِ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى الثَّقَوِيِّ؟ قَالَ: فَأَخَذَ كَفًّا مِنْ حَصْبَاءٍ فَضَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ ثُمَّ قَالَ: ((هُوَ مَسْجِدُكُمْ هَذَا)) لِمَسْجِدِ الْمَدِينَةِ. قَالَ: فَقُلْتُ: أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ أَبَاكَ هَكَذَا يَذْكُرُهُ.

(أبو سلمه كورپی عبدالرحمن) (رضي الله عنه) ده لی: (عبدالرحمن ی كورپی أبو سعید الخدری) به لامدا تیپه ری و پیم وت: چیت بیستوو ه له باوكت ده باره ی ئەو مزگه وتته ی له سه ره (تقوی) دروست کرا وه؟ وتی: باوكم پینی وتم: چووم بو خزمه ت پیغه مبه ری خوا (رضي الله عنه) له مانی یه کی له خیزانه کانی دا بو، وتم ئەی پیغه مبه ری خوا (رضي الله عنه)، کام له م دوو مزگه وتته له سه ره (تقوی) دروستکرا وه؟

ئەویش مشتتی چهوی هه لگرت و دای به زه ویدا له مزگه وتی مه دینه دا و فه رموی: ((ئەو ه ئەم مزگه وتته ی ئیوه یه)) (أبو سلمه) ده لی: منیش شایه تم که له باوكم بیستوو ه ئەمه ی باس کردوو ه.

(۱۱۳) ریزی مزگهوتی (قبا))

۷۸۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءٍ، رَاكِبًا وَمَاشِيًا، فَيُصَلِّي فِيهِ رَكَعَتَيْنِ. [بخاری/ التطوع/ ۱۱۳۶، ۱۱۳۵]

(ابن عمر) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبر ری خوا (رضی اللہ عنہ) دہر دہچوو بو مزگهوتی (قبا)، به سواری یان به پی و دوو رکات نویژی تیدا کرد.

۷۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ): كَانَ يَأْتِي قُبَاءَ كُلِّ سَبْتٍ، وَكَانَ يَقُولُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) يَأْتِيهِ كُلُّ سَبْتٍ. [بخاری/ التطوع/ ۱۱۳۶، ۱۱۳۵]

(ابن عمر) (رضی اللہ عنہ) هه موو شه ممه یه ک دہر دہچوو بو مزگهوتی (قبا) و دهیوت: پیغمبر ری خوا (رضی اللہ عنہ) بینووه هه موو شه ممه یه ک دههات بو ئیره.

۱۴- به‌شی هاوسه‌رگیری

(۱) هاندان بو هاوسه‌رگیری

۷۸۵- عَنْ عَلْقَمَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: كُنْتُ أَمْشِي مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بِمَنْى فَلَاقِيَهُ عُثْمَانُ فَقَامَ مَعَهُ يُحَدِّثُهُ، فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَلَا نُرْوِجُكَ جَارِيَةً شَابَةً؟ لَعَلَّهَا تُذَكِّرُكَ بَعْضَ مَا مَضَى مِنْ زَمَانِكَ. قَالَ: فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: لَنْ قُلْتُ ذَلِكَ لَقَدْ قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ، مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ)). [بخاری / النکاح / ۴۷۷۸]

علقمه (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: له‌گه‌ل عبدالله دا له (مینا) ده‌گه‌راین، (لقمان) ی (رضی اللہ عنہ) پی‌گه‌یشت، ده‌ستیان کرد به‌گفتوگو، عثمان پی‌ی وت: نه‌ری عبدالرحمن بوچی کچیکی گه‌نعت بو نه‌هینین، سا به‌لکو نه‌و پوزگارانه‌ت به‌ینیته‌وه یاد که له ده‌ستت چوون؟ عبدالله وتی: نه‌گه‌ر تو نه‌وه بلییت، پی‌غه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہ) پی‌ی فه‌رمووین: ((هه‌ر که‌س له نیوه توانای هه‌یه، با ژن به‌ینیت، چونکه ژن هینان باشت‌ترین هوکاره بو چاوپاریزی و داوین پاریزی، هه‌ر که‌سیکیش ناتوانی با پوزوو بگریت، چونکه بو‌ی ده‌بیته‌قه‌غان)).

۷۸۶- عَنْ أَنَسٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ نَفْرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (ﷺ) سَأَلُوا أَزْوَاجَ النَّبِيِّ (ﷺ) عَنْ عَمَلِهِ فِي السَّرِّ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَأَنْتَزُوجُ النِّسَاءَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَأَأْكُلُ اللَّحْمَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَأَأَنَامُ عَلَى فِرَاشٍ. فَحَمَدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، فَقَالَ: ((مَا بَالُ أَقْوَامٍ قَالُوا كَذَا وَكَذَا؟ لَكِنِّي أَصْلِي وَأَنَامُ، وَأَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنِ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي)). [بخاری / النکاح / ۴۷۸۶]

(انس) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: هه‌ندی له هاوه‌لانی پی‌غه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہ) له باره‌ی کاری په‌نامه‌کی پی‌غه‌مبه‌روهه (رضی اللہ عنہ) پرسیاریان له هاوسه‌ره‌کانی کرد: یه‌کیکیان وتی: ئیدی من ژن ناهینم، یه‌کیکی تریان وتی: منیش گوشت ناخوم، یه‌کیکی تریشیان وتی: منیش له مه‌ودوا له‌سه‌رجیگه‌ ناخوم، [پی‌غه‌مبه‌ر (رضی اللہ عنہ) نه‌مه‌ی بیسته‌وه] له وه‌لامیاندا سوپاس و ستایشی خوای کرد و فه‌رمووی: ((نه‌وه چیه‌ هه‌ندی که‌س وا ده‌لین و واده‌لین؟ به‌لام من نویژ ده‌که‌م و ده‌شخوم و

پوژو ده گرم و [هه ندی پوژیش] دهیشکینم، ژنیش دهینم، هر که سیکیش پشت له سوونه تی من بکات له من نیه، [واته ریگهی منی به ته وای نه گرتووه].

۷۸۷- عن سعد بن أبي وقاص (رضي الله عنه) قال: أراد عثمان بن مظعون (رضي الله عنه) - أن يتبغل، فنهاه رسول الله (صلى الله عليه وسلم)، ولو أجاز له ذلك لاختصينا. [بخاری / النکاح / ۴۷۸۶]

(سعدی کوپی ابی وقاص) (رضي الله عنه) دهلی: (عثمانی کوپی مظعون) (رضي الله عنه) ویستی واز له ژن هینان بهینی، پیغه مبه (رضي الله عنه) ریگهی پی نه دا، خو نه گهر ریگهی بهو بدایه، نیمه ش خو مان ده خه ساند.

۷۸۸- عن عبد الله بن عمرو (رضي الله عنه): أن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال: ((الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ)).

(عبدالله ی کوپی عمرو) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبه (رضي الله عنه) فرمویه تی: ((دنیا خیرو خوشیه، چاکترین خیر و خوشی دنیا ش نافرته تی چاکه)).

(۲) خواستنی نافرته تی دیندار

۷۸۹- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: ((تُنكحُ المرأةُ لأربعٍ: لمالها ولِحسبها ولجمالها ولدينها، فأظفر بذات الدين تربت يداك)). [بخاری / النکاح / ۴۸۰۲]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبه (رضي الله عنه) فرمویه تی: ((له بهر چوار مه بهست نافرته ده خواز دیت: یان بو مال و سامانه که ی، یان له بهر بنه ماله که ی، یان له بهر جوانیه که ی، یان له بهر دینداری به که ی، جا تو نافرته تی دیندار بهینه، تا دهست پر بهر که ت بیت)).

۷۹۰- عن جابر بن عبد الله (رضي الله عنه): أن عبد الله هلك وترك تسع بنات - أو قال: سنع [بنات] - فتزوجت امرأة ثيبا، فقال لي رسول الله (صلى الله عليه وسلم): ((يا جابر تزوجت)). قال: قلت: نعم. قال: ((فبكر أم ثيب)). قال: قلت: بل ثيب يا رسول الله، قال: ((فهلأ جارية تلعابها وتلعابك، أو قال: تضحكها وتضحك)). قال: قلت له: إن عبد الله هلك وترك تسع بنات - أو: سنع [بنات] - وإني كرهت أن أتيهن - أو: أجيئنهن - بمثلهن، فأخبنت أن أجيء بامرأة تقوم عليهن وتصلحنهن. قال: ((فبارك الله لك)). أو: قال لي خيرا. [بخاری / النفقات / ۵۰۵۲]

(جابری کوری عبدالله) (ﷺ) ده‌لی: (عبدالله) ی باوکم مرد و نو کچی له‌دوا به‌جیما، یان‌حه‌وت کچ، منیش بیوه‌ژنیکم ماره‌کرد، پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووی پیم: ((نه‌ری جابر ژنت هینا؟)) وتم: به‌لی، فه‌رمووی: ((کچه یان بیوه‌ژن؟)) وتم: بیوه‌ژنه، پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئی نه‌ده‌کرا کچیک بیت گه‌مه‌ی له‌گه‌لدا بکه‌یت و گه‌مه‌ت له‌گه‌ل بکات؟)) یان فه‌رمووی: ((له‌گه‌لت پیکه‌نی و له‌گه‌لی پیکه‌نیت؟)) عه‌رم‌کرد: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) (عبدالله) ی باوکم مردوو نو کچی له‌دوا به‌جی‌ماوه - یان‌حه‌وت کچ-، منیش پیم ناخوش‌بوو کچیک و ه‌ک‌خویان به‌ینمه‌لایان، حه‌رم‌کرد ژنیک به‌ینم سه‌روکاری و په‌روه‌ده‌یان بکات. فه‌رمووی: ((خوا به‌ره‌ک‌ت برژینن به‌سه‌رتا)). یان دوعایه‌کی خیری بو‌کردم.

(۵) که‌س‌خوازبینی به‌سه‌ر‌خه‌وازیینی براکه‌یدا نه‌کات

۷۹۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ شِمَاسَةَ: أَنَّهُ سَمِعَ عُقَبَةَ بْنَ عَامِرٍ (ﷺ) عَلَى الْمُنْبَرِ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ، فَلَا يَحِلُّ لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَبْتَاعَ عَلَى بِنِعِ أَخِيهِ، وَلَا يَخْطُبَ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَذَرَ)).

(عبدالرحمنی کو شماسه) ده‌لی: که‌گویی له (عقبه) بووه له‌سه‌ر‌مینبهر وتویه‌تی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((ئیماندار برای ئیمانداره، حه‌لال نیه بو ئیماندار مامه‌له به‌سه‌ر‌مامه‌له‌ی براکه‌یدا بکات وه‌با‌خوازبینی به‌سه‌ر‌خوازبینی براکه‌یدا نه‌کات، هه‌تا ئه‌و‌واز ده‌هینیت)).

(۶) سه‌یرکردنی ئه‌و‌نافره‌ته‌ی ماره‌ده‌کریت

۷۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) فَقَالَ: إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (ﷺ): ((هَلْ نَظَرْتُ إِلَيْهَا؟ فَإِنْ فِي عَيْونِ الْأَنْصَارِ شَيْئًا)). قَالَ: قَدْ نَظَرْتُ إِلَيْهَا، قَالَ: ((عَلَى كَمْ تَزَوَّجْتَهَا)). قَالَ: عَلَى أَرْبَعِ أَوَاقٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (ﷺ): ((عَلَى أَرْبَعِ أَوَاقٍ؟ كَأَنَّمَا تَنْحِثُونَ الْفِضَّةَ مِنْ عَرْضِ هَذَا الْجَبَلِ. مَا عِنْدَنَا مَا نُعْطِيكَ، وَلَكِنْ عَسَى أَنْ نَبْعَثَكَ فِي بَعْثٍ تُصِيبُ مِنْهُ)). قَالَ: فَبَعَثَ بَعَثًا إِلَى بَنِي عَبْسٍ، بَعَثَ ذَلِكَ الرَّجُلَ فِيهِمْ.

(ابو هریره) (ﷺ) ده‌لی: پیاویک هاته‌خزمه‌تی پیغه‌مبهر (ﷺ) وتی: من ژنه ئه‌نصاریکم ماره‌بریوه، پیغه‌مبهر (ﷺ) پیی فه‌رموو: ((ئایا بینیوته؟! چونکه چاوی ئه‌نصاریه‌کان شتیکی تیدایه)). وتی: سه‌یرم کردوو، فه‌رمووی: ((له‌سه‌ر‌چه‌ند ماره‌ت بریوه؟)) وتی: له‌سه‌ر‌چوار هوقه. پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووی:

((له‌سه‌ر چوار هوَقه؟! ده‌لیی له‌و شاخه زیوداده‌تاشن، ئی‌مه هیچی ئەو تو‌مان نیه پی‌ت بده‌ین، به‌لام به‌لکو له‌گه‌ل له‌شکرینکدا بتنی‌س‌رین و شتی‌کت ده‌ستکه‌وی‌ت)). ابو هریره ده‌لی: دواتر کاتی له‌شکرینکی نارد بو تیره‌ی (بنی عبس) ئەم بی‌او‌ه‌شی له‌گه‌ل ناردن.

(۷) مؤلّه‌ت خواستن له‌ بی‌وه‌ژن و کچ

۷۹۳- عن أبي هريرة (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا تُنْكَحُ الْأَيِّمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكَحُ الْبُكَرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ)). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: ((أَنْ تَسْئَلَهَا)). [بخاري/ النكاح/ ۴۸۴۳]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پی‌غه‌م‌به‌ر (رضي الله عنه) فه‌رمو‌یه‌تی: ((بی‌وه‌ژن ماره‌ نا‌کریت هه‌تا قه‌سه‌ی له‌ده‌م وهرنه‌گیریت، کچیش ماره‌ نا‌کریت هه‌تا مؤلّه‌تی لی‌وه‌رنه‌گیریت)) و‌تیان: ئە‌ی پی‌غه‌م‌به‌ری خوا (رضي الله عنه) مؤلّه‌ت وهرگرتن له‌ کچ چۆنه؟ فه‌رموی: ((ئه‌وه‌یه‌ که‌ بی‌ده‌نگ بی‌ت)).

۷۹۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((الْأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبُكَرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا)).

(ابن عباس) (رضي الله عنه) ده‌لی: پی‌غه‌م‌به‌ر (رضي الله عنه) فه‌رمو‌یه‌تی: ((بی‌وه‌ژن خۆی مافی زیاتره له‌سه‌ریه‌رشتیاره‌کی، کچیش مؤلّه‌تی لی‌وه‌رده‌گیریت ده‌ریاره‌ی خۆی، مؤلّه‌ته‌که‌شی بی‌ده‌نگ بو‌نیه‌تی)).

(۸) ئە‌و مه‌رجانه‌ی سه‌رجییی پی‌ جه‌لال ده‌کریت

۷۹۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنْ أَحَقَّ الشَّرْطُ أَنْ يُوفَى بِهِ مَا اسْتَحَلَّكُمْ بِهِ الْفُرُوجَ)). [بخاري/ الشروط/ ۲۵۲۷]

(عقبه‌ی کوری عامر) (رضي الله عنه) ده‌لی: پی‌غه‌م‌به‌ر (رضي الله عنه) فه‌رمو‌یه‌تی: ((له‌ پێ‌شترین مه‌رجیک که‌ پی‌ویست بی‌ت وه‌فای پی‌ب‌کریت ئە‌و مه‌رجانه‌یه‌ که‌ سه‌رجییی پی‌ جه‌لال ده‌کریت)). [وه‌ک: ماره‌یی و نه‌فه‌قه و په‌وشت چاکی له‌گه‌ل هاوسه‌ر ... هتد].

(۹) سه‌رینه‌وه‌ی کاتی و جه‌را‌م‌کردنی ژنه‌ینانی کاتی

۷۹۶- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) نَهَى عَنْ مُتْعَةِ النِّسَاءِ يَوْمَ حَيْبَرَ، وَعَنْ أَكْلِ لَحْمِ الْحُمْرِ الْإِنْسِيَّةِ. [بخاري/ المغازي/ ۳۹۷۹]

(علی کوری ابو طالب) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پوژی غه‌زای (خه‌یبه‌ر) ژنه‌ینانی کاتی و خواردنی گوشتی‌گویدریژی مالی حه‌رام کرد.

۷۹۷- عن سَبْرَةَ الْجُهَنِيِّ (ﷺ): أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّي قَدْ كُنْتُ أَدْنَيْتُ لَكُمْ فِي الْأَسْتِمْتَاعِ مِنَ النِّسَاءِ، وَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ ذَلِكَ إِلَيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَيْءٌ فَلْيُحِلِّ سَبِيلَهُ، وَلَا تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْنُمُوهُنَّ شَيْنًا)).

(سبره‌ی) (جهنی) (ﷺ) ده‌لی: له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا بووم (ﷺ) که فهرمووی خه‌لکینه، من پیشت‌ر پیگه‌ی ژنه‌ینانی کاتیم به ئیوه‌ دابوو، له‌راستی‌دا [له‌نیسته‌ به‌دواوه] خوای گه‌وره‌ تاروژی‌قیامه‌ت حه‌رامی کردوو، هه‌ر که‌سی ژنی له‌وانه‌ی لایه‌ باده‌ست به‌رداری بییت و هه‌رچیتان پی‌داون لییان مه‌سیننه‌وه.

۷۹۸- عَنْ نُبَيْهِ بْنِ وَهَبٍ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَرَادَ أَنْ يُزَوِّجَ طَلْحَةَ بْنَ عُمَرَ بِنْتُ شَيْبَةَ بْنِ جُبَيْرٍ، فَأَرْسَلَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، وَهُوَ أَمِيرُ الْحَجِّ، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ وَلَا يَنْكَحُ، وَلَا يَخْطُبُ)).

(نبیه‌ی کوری وهب) (ﷺ) ده‌لی: (عمری کوری عبیدالله) ویستی کچه‌که‌ی (شیبه‌ی کوری جبیر) ماره‌ بکات له (طلحه‌ی کوری عمر)، نارده‌شی به‌ شوین (ابان ی کوری عثمان) دا که‌میری حه‌ج بوو، ئاماده‌ی ئه‌و بوئنه‌یه‌ بییت، (ابان) وتی: بیستومه‌ له (عثمان ی کوری عفان) (ﷺ) ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرموویه‌تی: ئیحرام‌پوش ژن ماره‌ ناکات بوخوی، ماره‌یشی نابری له‌که‌س، خوازینییش ناکات.

۷۹۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (ﷺ) [أَنَّ] أَنَّهُ قَالَ: تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مَيْمُونَةَ وَهُوَ مُحْرِمٌ. [بخاری/ الإحصار و جزاء الصيد / ۱۷۴۰]

(ابن عباس) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) (میمونه‌ی) ماره‌ کرد له‌کاتی‌کدا ئیحرامی له‌به‌ردا بوو.

۸۰۰- عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَسَمِّ (ﷺ) قَالَ: حَدَّثَنِي مَيْمُونَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) تَزَوَّجَهَا وَهُوَ حَلَالٌ، قَالَ: وَكَانَتْ خَالَتِي وَخَالَةَ ابْنِ عَبَّاسٍ.

یزیدی کوپی اصم) دهلی: (میمونه) ی کچی (حارث) پیی وتم: کاتئی که پیغه مبهبر (ﷺ) ماره ی کردووه له ئیحرامدا نه بووه^(۱) جا (میمونه) پوری من و (ابن عباس) یش بوو.

(۱۰) کوگردنه وهی هاوسه ره له گه ل پوره که ییدا حه رامه

۸۰۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) نَهَى عَنْ أَرْبَعِ نِسْوَةٍ أَنْ يُجْمَعَ بَيْنَهُنَّ: الْمَرْأَةَ وَعَمَّتَهَا، وَالْمَرْأَةَ وَخَالَتَهَا. [بخاری/ النکاح/ ۴۸۲۰]

(ابو هریره) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهبر (ﷺ) ریگری کردووه له کوگردنه وهی ژن و پوره که ی ئیتر خوشکی دایکی بیئت یان باوکی.

(۱۱) ماره یی هاوسه ره کانی پیغه مبهبر (ﷺ)

۸۰۲- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ (ﷺ) زَوْجَ النَّبِيِّ (ﷺ): كَمْ كَانَ صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)? قَالَتْ: كَانَ صَدَاقَهُ لِأَزْوَاجِهِ ثِنْتِي عَشْرَةَ أُوقِيَّةً وَنَشَأًا، قَالَتْ: أَتَدْرِي مَا النَّشَأُ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَأ. قَالَتْ: نِصْفُ أُوقِيَّةٍ، فَتِلْكَ خَمْسُ مِائَةٍ دِرْهَمٍ، فَهَذَا صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) لِأَزْوَاجِهِ.

(ابوسلمه ی کوپی عبدالرحمن) (ﷺ) دهلی: پرسیارم کرد له (عائشه) (ﷺ) ی هاوسه ری پیغه مبهبر (ﷺ): ئایا ماره یی هاوسه ره کانی پیغه مبهبر چه ند بوو؟ (عائشه) (ﷺ) وتی: دوانزه (اقیه) و نیو بوو. که نیو ئوقیه که پینج سه د دره م زیو، نه وه ماره یی هاوسه ره کانی پیغه مبهبر (ﷺ) بوو.

(۱۲) ماره برین له سه ر گو یه کی ئالتون

۸۰۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (ﷺ): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) رَأَى عَلِيَّ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ (ﷺ) أَثَرَ صُفْرَةٍ. فَقَالَ: ((مَا هَذَا)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَيَّ وَزَنَنْتُ نَوَاقٍ مِنْ نَهَبٍ، قَالَ: ((فَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ)). [بخاری/ النکاح/ ۴۸۶۰]

(انس ی کوپی مالک) (ﷺ) دهلی: پیغه مبهبر (ﷺ) پهنگی زهردی (زه عفران) و بوئی خووشی به (عبدالرحمن ی کوپی عوف) هوه بیینی، فه رموی: ((ئه مه چی یه؟)) وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا، ژنیکم له سه ر گو یه کی ئالتون ماره کردووه، پیغه مبهبر (ﷺ) فه رموی: ((خوالیئت پیروژ بکات، که واته خواردن بکه بابه تاکه مه ریکیش بیئت)).

(۱) لیره دا حساب بو قسه که ی مهیمونه ده کری، چونکه باسی خو یه تی

(۱۳) ماره برین له سه ر فی رکردنی قورنان

۸۰۴- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُ أَحَبُّ لَكَ نَفْسِي، فَتَظَرَّ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَصَعَدَ النَّظَرَ فِيهَا وَصَوَّبَهُ، ثُمَّ طَاطَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَأْسَهُ. فَلَمَّا رَأَتْ الْمَرْأَةُ أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا شَيْئًا جَلَسَتْ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَرَوْجُنِيهَا. فَقَالَ: ((فَهَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟)).. فَقَالَ: لَأُ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: ((ادْهَبِ إِلَى أَهْلِكَ فَانظُرْ هَلْ تَجِدُ شَيْئًا)). فَدَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: لَأُ وَاللَّهِ مَا وَجَدْتُ شَيْئًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((انظُرْ وَلَوْ خَاتِمًا مِنْ حَدِيدٍ)). فَدَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: لَأُ وَاللَّهِ [يَا رَسُولَ اللَّهِ] وَلَأُ خَاتِمًا مِنْ حَدِيدٍ، وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِي - قَالَ سَهْلٌ: مَا لَهُ رِدَاءٌ - فَلَهَا نَصْفُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((مَا تَصْنَعُ بِإِزَارِكَ؟ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ مِنْهُ شَيْءٌ)). فَجَلَسَ الرَّجُلُ حَتَّى إِذَا طَالَ مَجْلِسُهُ قَامَ، فَرَأَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مُوَلِيًا، فَأَمَرَ بِهِ فِدْعِي، فَلَمَّا جَاءَ قَالَ: ((مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ)). قَالَ: مَعِيَ سُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا، عَدَدَمَا فَقَالَ: ((تَقْرَأُهُنَّ عَنْ ظَهْرِ قَلْبِكَ)). قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: ((ادْهَبِ فَقَدْ مُلِكْتَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ)). [بخاري/ فضائل القرآن/ ۴۷۴۲]

(سهل ی کوپی سعدی ساعدی) (رضي الله عنه) دهلی: ژنیک هاته خزمه تی پیغه مبه ر (رضي الله عليه وسلم) وتی: ئە ی پیغه مبه ری خوا، هاتووم خوومت پینشکەش بکه م، پیغه مبه ری خوا (رضي الله عليه وسلم) سهیری کرد و باش ورد بووه وه، پاشان سه ری داخست، که ژنکه بینی پیغه مبه ر (رضي الله عليه وسلم) شتیکی له باره یه وه نه فه رموو، دانیشت، یه کی له هاوه له کانی هه ستا و، وتی: ئە ی پیغه مبه ری خوا، ئە گه ر تو داخوازی نیت بو منی ماره بکه فه رموی: ((ئایا هیچت هه یه بیکه ییت به ماره یی؟)) وتی: نه به خوا ئە ی پیغه مبه ر، فه رموی: ((برو مال هه بزانه هیچت ده ست ده که ویت؟)) رویشت و هاته وه، وتی: نه به خوا هیچم ده ست نه که وت. پیغه مبه ر (رضي الله عليه وسلم) فه رموی: ((هه ول بده با ئە لقه یه کی ئاسنیش بیئت))، کابرا چوو هاته وه. وتی: نه به خوا ئە ی پیغه مبه ر، ئە لقه یه کی ئاسنیشم ده ست نه که وت. به لام ئە وه پو شاکه که مه هه ر باشه [نیوه ی بو ئە و] سهیل وتی: ئە و پیاوه پو شاکه تری نی یه پیغه مبه ر (رضي الله عليه وسلم) فه رموی: ((چی ده که ی له و ته نها پو شاکه ت؟ تو له به ری بکه ییت هه یچ بو ئە و نابیت، ئە ویش له به ری بکات هه یچی بو تو نابیت)) کابرا

دانیشت، دانیشتنه که ی دریزه ی کیشا، ئینجا ههستا، پیغه مبهری خوا بینی کابرا پویشنت، فه رمانی دا بانگرایه وه، که هاته وه، پیی فه رموو: ((چه نده قورنانت له به ره)) وتی: " فلانه سورته و فلانه سورته. ژماره ی کردن. فه رموی: ((له بهر ده یانخوینیت؟)) وتی: به لئی. فه رموی: ((برو ئه وه لی م ماره کردیت به و ئه ندازه قورنانه ی له به رته)).

(۱۴) سه باره ت به ئایه تی

﴿ترجی من تشاء منه ن﴾

۸۰۵ - عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: كُنْتُ أَعَارُ عَلَى اللَّاتِي وَهَبَنَ أَنْفُسَهُنَّ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، وَأَقُولُ: [وَتَهَبُ الْمَرْأَةُ نَفْسَهَا؟ فَلَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتَوَوِّي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ﴾ [الأحزاب: ۵۱]. قَالَتْ: قُلْتُ: وَاللَّهِ مَا أَرَى رَبِّكَ إِلَّا يُسَارِعُ لَكَ فِي هَوَاكَ. [بخاری / التفسیر / ۴۵۱۰]

(عائشه) ده لئی: من ئیره ی م ده برد که هه ندی ئافره ت خو یان ده به خشی به پیغه مبه ر (رضی اللہ عنہا)، ده موت: ئایا ده شی ئافره ت خو ی به خشی؟ که خوی مه زن ئه م ئایه ته ی نارده خواره وه ده لئی: به پیغه مبه رم وت: وادینه به رچاوم که په روه ردگارت به دلی تو ده کات.

(۱۵) ژن گواستنه وه له مانگی شه والدا

۸۰۶ - عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي سُؤَالٍ، وَبَنَى بِي فِي سُؤَالٍ، فَأَيُّ نِسَاءِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ أَحْظَى عِنْدَهُ مِنِّي؟ قَالَ: وَكَأَنْتِ عَائِشَةُ تَسْتَحِبُّ أَنْ تَدْخُلِ نِسَاءَهَا فِي سُؤَالٍ.

(عائشه) ده لئی: پیغه مبهری خوا (رضی اللہ عنہا) منی له مانگی (شه وال) دا ماره کرد و هه ر له مانگی (شه وال) یشدا گواستمه وه، چ ژنی له هاوسه ره کانی پیغه مبه ر (رضی اللہ عنہا) له من خوشبه ختر بووه؟ (راوی) ده لئی: (عائشه) (رضی اللہ عنہا) چه زی ده کرد ئافره تانی خزمی له مانگی (شه وال) دا بگو یزینه وه.

(۱۶) نانی شایی

۸۰۷ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: مَا أَوْلَمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَى امْرَأَةٍ مِنْ نِسَائِهِ أَكْثَرَ أَوْ أَفْضَلَ مِمَّا أَوْلَمَ عَلَى زَيْنَبَ. فَقَالَ ثَابِتُ الْبُنَانِيُّ: بِمَا أَوْلَمَ؟ قَالَ: أَطْعَمَهُمْ خُبْرًا وَلَحْمًا حَتَّى تَرَكَوهُ. [بخاری / النکاح / ۴۸۶۸، ۴۸۷۳]

(انس ی کوری مالک) (ﷺ) دهلی: پیغمبر (ﷺ) بؤ هیج ژنیکی به نه اندازهی (زهینهب) نانی شایب ناماده نه کردبوو، (ثابت البنانی) به (انس) ی وت: نانه شایبه که ی (زینب) چی بوو؟ (انس) وتی: نانی شایبه که نان و گوشت بوو، خه لکی نه وهنده یان خوارد تا لییان مایه وه.

۸۰۸. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَدَخَلَ بِأَهْلِهِ، قَالَ: فَصَنَعَتْ أُمِّي أُمَّ سُلَيْمٍ حَيْسًا، فَجَعَلْتُهُ فِي تَوْرٍ، فَقَالَتْ: يَا أَنَسُ اذْهَبْ بِهَذَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقُلْ: بَعَثْتُ بِهَذَا إِلَيْكَ أُمِّي وَهِيَ تُقْرِكُكَ السَّلَامَ، وَتَقُولُ: إِنَّ هَذَا لَكَ مِثْلُ قَلِيلٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: فَذَهَبْتُ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقُلْتُ: إِنَّ أُمِّي تُقْرِكُكَ السَّلَامَ، وَتَقُولُ إِنَّ هَذَا لَكَ مِثْلُ قَلِيلٍ [يَا رَسُولَ اللَّهِ]. فَقَالَ: ((ضَعْفُهُ)). ثُمَّ قَالَ: اذْهَبْ فَادْخُلْ لِي فُلَانًا وَفُلَانًا وَمَنْ لَقَيْتَ)). وَسَمِيَ رَجُلًا، قَالَ: فَدَعَوْتُ مَنْ سَمَى وَمَنْ لَقَيْتُ. قَالَ: قُلْتُ لِأَنَسٍ: عَدَدَ كَمْ كَانُوا؟ قَالَ: زُهَاءُ ثَلَاثَ مَائَةٍ، وَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((يَا أَنَسُ هَاتِ التَّوْرَ)). قَالَ: فَدَخَلُوا حَتَّى امْتَلَأَتِ الصُّفَّةَ وَالْحُجْرَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لِيَتَحَلَّقَ عَشْرَةَ عَشْرَةَ، وَلِيَأْكُلْ كُلُّ إِنْسَانٍ مِمَّا يَلِيهِ)). قَالَ: فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، قَالَ: فَخَرَجَتْ طَائِفَةٌ وَدَخَلَتْ طَائِفَةٌ حَتَّى أَكَلُوا كُلَّهُمْ، فَقَالَ لِي: ((يَا أَنَسُ ارْفَعْ)). قَالَ: فَرَفَعْتُ، فَمَا أَدْرِي حِينَ وَضَعْتُ كَانَ أَكْثَرَ أَمْ حِينَ رَفَعْتُ؟ قَالَ: وَجَلَسَ طَوَائِفٌ مِنْهُمْ يَتَحَدَّثُونَ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) جَالِسٌ، وَزَوْجَتُهُ مُوَلِّيَةٌ وَجْهَهَا إِلَى الْحَائِطِ. فَتَقَلَّبُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَسَلَّمَ عَلَى نِسَائِهِ ثُمَّ رَجَعَ، فَلَمَّا رَأَوْا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَدْ رَجَعَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ تَقَلَّبُوا عَلَيْهِ، قَالَ: فَابْتَدَرُوا الْبَابَ فَخَرَجُوا كُلُّهُمْ، وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى أَرَضَى السُّتْرَ، وَدَخَلَ وَأَنَا جَالِسٌ فِي الْحُجْرَةِ، فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى خَرَجَ عَلَيَّ وَأَنْزَلَتْ هَذِهِ آيَةٌ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَقَرَأَهُنَّ عَلَى النَّاسِ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَاطِرِينَ إِنَاءُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ﴾ إِلَى آخِرِ آيَةِ [الْحَزَاب: ٥٣]. قَالَ الْجَعْدُ: قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ: أَنَا أَحَدُ النَّاسِ عَهْدًا بِهَذِهِ الْآيَاتِ، وَحُجِبْنَ نِسَاءُ النَّبِيِّ (ﷺ). [بخاري/ النكاح/ ٤٨٦٨، ٤٨٧٣]

(انس ی کوری مالک) دهلی: پیغمبر ی خوا (ﷺ) ژنی گواسته وه، دهلی: (ام سلیم) ی دایکم چه لوی دروست کرد و کردیه قازانیکی گوره ی مسه وه و

پیی‌وتم: (انس) ئەم حەلوايە ببە بۆ پیڤه‌مبەری خوا (ﷺ) و پیی بلی دایکم ئەمە ی بۆ ناردویت و سلأویشی لیدەکردی، و دەیوت: ئەمە بۆ بەرپزتان لە لایەن ئیمەوه، شتیکی کەمیشە، منیش بردم بۆ خزمەت پیڤه‌مبەر (ﷺ) پیم وت: دایکم سلأوت لیدەکات و دەلی: ئەمە بۆ بەرپزتان لە ئیمەوه ئە ی پیڤه‌مبەری خوا (ﷺ) کەمیشە، فەرموی: ((داینی)) پاشان فەرموی: ((برۆ، فلانە کەس و فلان و فلان و هەرکەسیکی تەرت پی‌گەیشت بانگیان بکە)) ناوی چەند پی‌اویکی تریشی برد، دەلی: ئەوانە ی ناوی بردن و هەرکەسیکی تریش پی‌م گەیشت بانگم کرد، (راوی) دەلی: پرسیم لە (انس): ژمارەیان چەند کەس بو؟ وتی: نزیکە ی سی‌سەد کەس، پیڤه‌مبەر (ﷺ) فەرموی: ((ئە ی (انس) قازانە گەورەکە بیئە)). خەلکەکە چوونە ژوورەوه تا هە یوانی مزگەوت و ژوورەوه‌ش پربوون، پیڤه‌مبەر (ﷺ) فەرموی: ((ئادە ی دە کەس دە کەس ئەلقە ببەستن با هەرکەسی لە لای خۆیەوه بخوات)). ئیتر هەموویان نانیان خوارد هەتا تیر بوون، کۆمەلی دەچوونە ژوورەوه و کۆمەلی دەهاتنە دەرەوه، هەتا هەموویان تیر بوون، پیڤه‌مبەر (ﷺ) فەرموی: ((ئادە ی (انس) قازانەکە لا ببە)). (انس) دەلی: قازانەکەم لا برد نەمدەزانی ئەو کاتە ی دامنا زۆرتەری تیدابوو یان ئەو کاتە ی هەلمگرت؟ دەلی: چەند کەسیکیان لەمالی پیڤه‌مبەردا مانەوه و، دەستیان کرد بە قسەکردن.. پیڤه‌مبەریش دانیشتبوو، هاوسەرکەشی پوی کردبووه دیوارەکە، ئەو حالەیان گران بوو لەسەر دلی پیڤه‌مبەر (ﷺ). پیڤه‌مبەری خوا (ﷺ) سلأوی لەخیزانەکانی کردو گەرایەوه هەستیان کرد لەسەردلی قورس بوو، (انس) دەلی: بەخیرایی پویان کردە دەرگاکی و هەموویان چوونە دەرەوه، پیڤه‌مبەریش (ﷺ) هات و پەردەکە ی دادایەوه، هاتە ژوورەوه. من لە ژووریکدا دانیشتبووم، زۆری پی‌نەچوو تەشریفی هاتە دەرەوه. لای من بوو ئەم ئایەتە نازل بوو، پیڤه‌مبەری خوا (ﷺ) چوو دەرەوه و ئایەتەکە ی خویندەوه بۆ خەلکەکە کە ئەمە ماناکە یەتی: ﴿ئە ی گزوی ئیمانداران، مەپۆنە مألەکانی پیڤه‌مبەرەوه (ﷺ) مەگەر مۆلەتتان پی بدری بۆ نان خواردنیکی، بی ئەوه ی چاوەرپوانی پی‌گەیشتنی بن، بەلام ئەگەر بانگەیشت کران بپۆنە ژوورەوه ئەگەر نانتان خوارد بلأوه ی لیبکەن و بەدیار قسەو باسەوه دامەنیشن، چونکە ئەو کارەتان ئازاری دلی پیڤه‌مبەر (ﷺ) دەدات جا شەرمیشتان لیدەکات، بەلام خوا

شهرم له حهق و رهوا ناکات، نه گهر داوای کهل و پهلیشتان له هاوسه رانی پیغه مبه ر کرد نه وه له پشتی په رده وه داوای بکه ن... ﴿﴾.

(۱۷) به ده مه وه چوونی ده عوه تی زه ماوه ند

۸۰۹- عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضي الله عنه) كَانَ يَقُولُ عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُجِبْ، عُرْسًا كَانَ أَوْ نَحْوَهُ)). [البخاري/ النكاح/ ۴۸۸۴]

(نافع ده لی): (ابن عمر) له پیغه مبه ره وه ده گپ ریته وه که ده یفه رموو: ((نه گهر یه کی که له نیوه بانگ هیشتی براکه ی کرد بو شای یان بو هر بو نه یه کی له و با به ته ده بی ت بچیت به ده میه وه)).

۸۱۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ فَلْيُجِبْ، فَإِنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيُصَلِّ، وَإِنْ كَانَ مُفْطِرًا فَلْيَطْعَمْ)).

(ابو هریره) ده لی: پیغه مبه ر (فهرمووی): ((نه گهر یه کی له نیوه ده عوه ت کرا با پروات به ده میه وه، نه گهر به پروژوو بوو نویژ بکات، نه گهر به پروژوو ش نه بوو با نان بخوات)).

۸۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ، يُمْنَعُهَا مَنْ يَأْتِيهَا، وَيُدْعَى إِلَيْهَا مَنْ يَأْبَاهَا، وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ)). [بخاري/ النكاح/ ۴۸۸۲]

(ابو هریره) ده لی: پیغه مبه ر (فهرمووی): ((خراپترین خوراک خوراک شای یه نه وه ی که دیت بانگ ناکریت و نه وه ی که نایه ت بانگ ده کریت ، هر که س وه لای نه وه ده عوه تانه نه داته وه ، نه وه له خوا و پیغه مبه ر یاخی بووه))^(۱).

(۱۸) نه وه ی له کاتی تیکه لی ژن و میرددا ده وت ری

۸۱۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ قَالَ: بِاسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ جَنَّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنَّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، فَإِنَّهُ إِنْ يَقْدَرَ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا)). [بخاري/ النكاح/ ۴۸۷۰]

(۱) مه به ست نه وه یه ژر به ی کات له وه ده عوه تانه دا ده وله مهن دان ده عوه ت ده کرین و هه ژاران فه راموش ده کرین.

(ابن عباس) (رضی) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموی: ((ئه‌گهر یه‌کنی له‌کاتی دروست بوون له‌گه‌ل هاوسه‌ره‌که‌یدا بلی: بسم الله، خویه شه‌یتانمان لی‌دووربخه‌روه و، له‌نه‌وه‌کانیشمان به‌دوری بگره، ئه‌گهر له‌و شه‌وه‌دا خودا هه‌ر مندالیکیان پی ببخه‌شی هه‌رگیز شه‌یتان زیانی پی‌ناکه‌یه‌نیت.

(۱۹) سه‌باره‌ت به‌ نایه‌تی ﴿نَسَاؤُكُمْ حَرْتُ لَكُمْ﴾

۸۱۳- عَنْ ابْنِ الْمُكَدَّرِ: سَمِعَ جَابِرًا (رضی) يَقُولُ: كَانَتْ الْيَهُودُ تَقُولُ: إِذَا أَتَى الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ مِنْ دُبْرِهَا فِي قَبْلِهَا كَانَ الْوَلَدُ أَحْوَلَ، فَنَزَلَتْ: ﴿نَسَاؤُكُمْ حَرْتُ لَكُمْ فَأْتُوا حَرَّتُكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ [البقرة: ۲۲۳]. [بخاری/التفسير/ ۴۲۵۴]

(ابن المنکدر) له جابری بیستوو هه‌یوت: جوله‌که‌کان ده‌یانوت: ئه‌گهر پیاو له پووی دواوه له شوینی مناله‌وه له‌گه‌ل هاوسه‌ره‌که‌یدا دروست بوو مناله‌که‌یان خیل دهرده‌چیت، ئیتر نه‌م نایه‌ته‌هاته‌ خواره‌وه که نه‌مه ماناکه‌یه‌تی: ﴿ژنه‌کانتان کیلگه‌ی تووه‌کانی ئیوه‌ن، به‌هه‌ر چوونیک ده‌تانه‌وی پرۆنه لایان﴾ [چوونیه‌تی‌که‌ گرنگ نیه، گرنگ ئه‌وه‌یه له شوینی مناله‌وه بی‌ت].

(۲۰) ئەو ژنه‌ی له جیگادا خوی نادا به‌ده‌سته‌وه

۸۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ، فَلَمْ تَأْتِهِ فَبَاتَ غَضْبَانَ عَلَيْهَا، لَعْنَتُهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْنِجَ)). [بخاری/ بدء الخلق/ ۳۰۶۵]

(ابو هریره) (رضی) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌گهر می‌رد داوای سه‌رجیگی له ژنه‌که‌ی کرد و ئه‌ویش ملی‌نه‌دا، می‌رد به‌ توپه‌یی‌یه‌وه سه‌ری نایه‌وه، فریشته‌کان تا به‌ره‌به‌یان نه‌فرین له‌و ئا‌فره‌ته‌ ده‌کن)).

(۲۱) در‌کاندنی نه‌ینی ژن

۸۱۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ مِنْ أَشْرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ الرَّجُلُ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ، ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا)).

(ابو سعید الخدری) (رضی) ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا (رضی) فه‌رموویه‌تی: ((خرایترین که‌س لای خوا له پوژی قیامه‌تدا ئه‌و پیاوه‌یه که سه‌رجییی ده‌کات له‌گه‌ل خیزاندی‌دا و دوا‌یی نه‌ینی‌ه‌کانی بلا‌وده‌کاته‌وه)).

(۲۲) دهر باره‌ی پویشینی گونا‌هی به‌نده و ناشکرا کردنی له لایه‌ن خو‌یه وه

۸۱۶- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: سمعتُ رسولَ الله (ﷺ) يقول: ((كُلُّ أُمَّتِي مُعَاوَاةٌ إِلَّا الْمُجَاهِرِينَ، وَإِنَّ مِنَ الْأَجْهَارِ أَنْ يَعْمَلَ الْعَبْدُ بِاللَّيْلِ عَمَلًا، ثُمَّ يُصْبِحُ قَدْ سَتَرَهُ رَبُّهُ (ﷻ)، فَيَقُولُ: يَا فَلَانُ قَدْ عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا، وَقَدْ بَاتَ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ، فَيَبِيتُ يَسْتُرُهُ رَبُّهُ، وَيُصْبِحُ يَكْشِفُ سِتْرَ اللَّهِ عَنْهُ)).

(أبو هريره) (ﷺ) ده‌لی: بیستم له پیغه‌مبه‌ره وه (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((هه‌موو ئوممه‌تم به‌خشراون جگه له‌وانه‌ی [گوناه] ناشکرا ده‌که‌ن. به‌راستی ئه‌وه له گوناه دهر‌خستنه که که‌سیک له‌شه‌ودا تاوانیک نه‌نجام ب‌داو، که پوژ ده‌بیته‌وه په‌روه‌ردگاری پویشیویه‌تی، به‌لام خو‌ی ناشکرای ئه‌کاو ئه‌لی: فلان که‌س! دوینن واو وامکرد، له‌کاتی‌کدا شه‌و خوا پویشیویه‌تی و به‌رده‌وامیش نه‌پویشن، که‌چی خو‌ی که‌ پوژ بویه‌وه ئه‌وه‌ی خوا پویشیویه‌تی ده‌ری ده‌خات)).

(۲۳) کاری [عزل] له‌سه‌ر جییدا

عزل: مانای گرتنه‌وه‌ی مه‌زی‌یه له‌کاتی جوت بووندا بو ئه‌وه‌ی نه‌پژیتنه مند‌الدانیه‌وه.

۸۱۷- عن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه) قال: ذُكِرَ الْعَزْلُ عِنْدَ النَّبِيِّ (ﷺ) فَقَالَ: ((وَمَا ذَاكُمْ)). قَالُوا: الرَّجُلُ تَكُونُ لَهُ الْمَرْأَةُ تُرْضِعُ، فَيُصِيبُ مِنْهَا وَيَكْرَهُ أَنْ تَحْمَلَ مِنْهُ. وَالرَّجُلُ تَكُونُ لَهُ الْأَمَةُ، فَيُصِيبُ مِنْهَا وَيَكْرَهُ أَنْ تَحْمَلَ مِنْهُ. قَالَ: ((فَلَا عَلَيْكُمْ أَنْ لَا تَفْعَلُوا ذَاكُمْ، فَإِنَّمَا هُوَ الْقَدْرُ)). قَالَ ابْنُ عَوْنٍ: فَحَدَّثْتُ بِهِ الْحَسَنَ فَقَالَ: وَاللَّهِ لَكَأَنَّ هَذَا رَجَزٌ. [بخاري/ المغازي/ ۳۹۰۷]

(أبو سعيد الخدري) (ﷺ) ده‌لی: له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا (ﷺ) باسی (عزل) کرا، فه‌رموی: ((مه‌به‌ستتان له‌و (عزل) ه‌چی‌یه؟ وتیان: جاری وا هه‌یه پیاو ژنی شیرده‌ری هه‌یه که ده‌چیته لای نایه‌وئ سکی تر بکات، یان پیاوئیک که‌نیزه‌کینکی هه‌یه و ده‌چیته لای هه‌زناکات سکی لئی پرییت. فه‌رمووی: ((هیچتان بو‌نابئ گهر وانه‌که‌ن چونکه ئه‌وه قه‌زاو قه‌ده‌ره)) (ابن‌عون) ده‌لی: ئه‌مه‌م بو‌ه‌سه‌ن باسکرد. وتی: به‌خوا پی‌ده‌چی بو‌سه‌رزه‌نشست بییت.

۸۱۸- عَنْ جَابِرِ [بْنِ عَبْدِ اللَّهِ] (رضي الله عنه) قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ (ﷺ) فَقَالَ: ((إِنَّ عِنْدِي جَارِيَةً لِي، وَأَنَا أَعَزَلُ عَنْهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ ذَلِكَ لَنْ يَمْنَعَ شَيْئًا

أَرَادَهُ اللَّهُ)). قَالَ: فَجَاءَ الرَّجُلُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْجَارِيَةَ الَّتِي كُنْتُ ذَكَرْتُهَا لَكَ حَمَلَتْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ)).

(جابری کوپی عبدالله) (ﷺ) دهلی: پیاویک پرسپاری کرد له پیغهمبهر (ﷺ) وتی: من که نیزه کیکم هیه (عزل) ی له گهل ده کم [بو شه وهی مندالمان نه بیئت]، پیغهمبهر (ﷺ) فهرمووی: ((شه وه ری له وشته ناگریت که خوا ویستی له سهه بیئت)) جابر دهلی: کابرا هاته وهو وتی: شه ی پیغهمبهری خوا (ﷺ) که نیزه که ی بو م باس کردی دووگیانه، پیغهمبهر (ﷺ) فهرمووی: ((من بهنده و پیغهمبهری خوام)).

(۲۴) دهرباره ی نزیکی له گهل نافرته ی شیردهری یا شیردهری دووگیان

۸۱۹- عَنْ جُدَامَةَ بِنْتِ وَهَبِ [الْأَسَدِيَّة] أَخْتِ عَكَاشَةَ (ع) قَالَتْ: حَضَرَتْ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فِي أَنَسٍ وَهُوَ يَقُولُ: ((لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَنهَى عَنِ الْغِيَلَةِ، فَنَظَرْتُ فِي الرُّومِ وَفَارِسَ فَإِذَا هُمْ يُغِيلُونَ أَوْلَادَهُمْ، فَلَا يَضُرُّ أَوْلَادَهُمْ ذَلِكَ شَيْئًا)). ثُمَّ سَأَلُوهُ عَنِ الْعَزْلِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((ذَلِكَ الْوَادُ الْخَفِيُّ)).

له (جدامة) ی کچی (وهب) ی (اسدی) یه وه که خوشکی (عکاشه) یه (ﷺ) وتی: له کاتیکدا ناماده ی لای پیغهمبهر بووم، که له گهل کومه لی خه لکدا بوو، شه فهرموو: ((به ته مابووم ریگری له (غیلة) ^(۱) بکه م، که چی ده بینم فارس و بو مه کان (غیلة) ش ده کن و زیانیش ناگه یهنی به منداله کانیان)). پاشان له باره ی (عزل) وهه پرسپاریان له پیغهمبهر (ﷺ) کرد، فهرمووی: ((به راستی (عزل) جو ره زینده به چال کردنیکی په نامه کی یه)).

(۲۵) سه رجییی له گهل نافرته ی دووگیانی دیلدا

۸۲۰- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (ع) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ): [أَنَّهُ] أَتَى بِأَمْرَةٍ مُجَحَّ عَلَى بَابِ فُسْنَطِ، فَقَالَ: ((لَعَلَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُلِمَّ بِهَا)). فَقَالُوا: نَعَمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَلْعَنَهُ لَعْنًا يَدْخُلُ مَعَهُ قَبْرَهُ، كَيْفَ يُورَثُهُ وَهُوَ لَا يَحِلُّ لَهُ؟ كَيْفَ يَسْتَحْدِمُهُ وَهُوَ لَا يَحِلُّ لَهُ)).

(۱) (غیلة) شه وهیه پیاو بچیته لای هاوسه ره که ی له کاتی منداله به ریدا، هه ندیکیش ده لین: به نافرته ی دووگیان ده وتریت که شیر بدات به مندال.

(ابو درداء) (رضی) ده‌لی: ئافره‌تیکی دووگیانیان هینایه خزمهت پیغه‌مبهر (رضی) له‌به‌رده‌رکی ره‌شمالیکدا فه‌رمووی: ((وادیاره ویستویه‌تی سه‌رجییی له‌گه‌ل بکات)). وتیان: به‌لی، پیغه‌مبهر (رضی) فه‌رمووی: ((خهریک بوو نه‌فرینیک له‌و کابرایه بکه‌م که له‌گه‌لیا بجیته‌گۆپه‌وه، چۆن نه‌و سکه ده‌کاته میراتبه‌ری خوی له‌کاتیکیدا نه‌و میراته بو نه‌و هه‌لال نیه، یان چۆن نه‌و سکه ده‌کاته به‌نده و خزمه‌تکاری خوی له‌کاتیکیدا بو‌ی هه‌لال نیه)). [واته: ده‌گونجی منداله‌که له‌خوی نه‌بی و نه‌م کابرایه به‌ی خوی بزانی، یاخود مندالی خوی بیته و نه‌م به‌بنده‌ی بزانیته، [پروانه شه‌رحی نیما‌ی نه‌وه‌وی له‌سه‌ر نه‌م فه‌رمووده‌یه].

۸۲۱- عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ (رضی): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضی) يَوْمَ حُنَيْنٍ بَعَثَ جَيْشًا إِلَى أَوْطَاسٍ فَلَقُوا عَدُوًّا، فَقَاتَلُوهُمْ فَظَهَرُوا عَلَيْهِمْ، وَأَصَابُوا لَهُمْ سَبَابًا، فَكَانَ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (رضی) تَحَرَّجُوا مِنْ غَشِيَانِهِمْ، مِنْ أَجْلِ أَرْوَاجِهِمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ [النساء: ۲۴] أَي فَهِنَّ لَكُمْ حَلَالٌ إِذَا انْقَضَتْ عِدَّتُهُنَّ.

(ابو سعید الخدری) (رضی) ده‌لی: له پۆزی جه‌نگی (حنین) دا پیغه‌مبهری خوا (رضی) سوپایه‌کی نارد بو (اوطاس)، له‌وی به‌ دوژمن گه‌یشتن، شه‌ریان له‌گه‌لدا کردن و به‌سه‌ریاندا زال بوون، چه‌ندین ژنیان لی‌به‌دیل گرتن، چه‌ند که‌سی له‌ هاوه‌لانی پیغه‌مبهر (رضی) به‌ گونا‌هیان ده‌زانی بچه‌ لایان، له‌به‌ر نه‌وه‌ی می‌ردی موشریکیان هه‌بوو، خوی مه‌زن نه‌م نایه‌ته‌ی نارد ه‌ خواره‌وه که نه‌مه مانا‌که‌یتی: ﴿هه‌مو ژنانی هاوسه‌ردار بو ئیوه‌ حه‌رامن، مه‌گه‌ر که‌نیزک﴾ [واته نه‌وانه پاش تیپه‌ر‌بوونی عیده‌یان بو‌تان هه‌لال ده‌بن].

(۲۶) شه‌و مانه‌وه لای (کج) و بیومژن

۸۲۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضی): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضی) لَمَّا تَرَوَّجَ أُمُّ سَلَمَةَ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا، وَقَالَ: ((إِنَّهُ لَيْسَ بِكَ عَلَى أَهْلِكَ هَوَانٌ، إِنْ شِئْتَ سَبَّغْتَ لَكَ، وَإِنْ سَبَّغْتَ لَكَ سَبَّغْتُ لِنِسَائِي)).

(ام سلمه) (رضی) ده‌گه‌ی‌ته‌وه: کاتی پیغه‌مبهر (رضی) خواستی و گویزایه‌وه سی شه‌و لای مایه‌وه و، پی‌ی فه‌رموو: ((تو لای می‌رده‌که‌ت که‌م نرخ نیت، گه‌ر ده‌ته‌وی بو‌ت ده‌که‌م به‌ هه‌وت شه‌و، گه‌ر بو‌تۆم کرد به‌ هه‌وت بو‌ژنه‌کانی تریشم ده‌یکه‌م به‌ هه‌وت)).

۸۲۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: إِذَا تَزَوَّجَ الْبِكْرَ عَلَى النَّيِّبِ أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا، وَإِذَا تَزَوَّجَ النَّيِّبَ عَلَى الْبِكْرِ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا. قَالَ خَالِدٌ: وَلَوْ قُلْتُ إِنَّهُ رَفَعَهُ لَصَدَقْتُ، وَلَكِنَّهُ قَالَ: السُّنَّةُ كَذَلِكَ. [بخاري/ النكاح/ ۴۹۶۱]

(انس) (رضي الله عنه) دهلی: نه گهر کچی ماره بگردایه به سهر بیوه ژندا حهوت شهو لای ده مایه وه (خالد که یه کیکه له راویه کان) دهلی: گهر بلیم موم فهرمووده یه م له پیغه مبهروه روایه ت کردوه، راست ده کم، به لام نهو وتی: سوننه ت وایه.

۸۲۴- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها) قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ امْرَأَةً أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَكُونَ فِي مَسَلَاخِهَا مِنْ سَوْدَةَ بِنْتِ زَمْعَةَ، مِنْ امْرَأَةٍ فِيهَا حَدَّةٌ، قَالَتْ: فَلَمَّا كَبُرَتْ جَعَلْتُ يَوْمَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) لِعَائِشَةَ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ جَعَلْتُ يَوْمِي مِنْكَ لِعَائِشَةَ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ يَوْمَيْنِ، يَوْمَهَا وَيَوْمَ سَوْدَةَ.

(عائشه) (رضي الله عنها) دهلی: هیچ ژنیکم نه دیوه به دل حه زبکه م وه کو نهو وایم به نه ندازه ی (سوده ی کچی زمعه)، ژنیکی نازاو دهرن قایم بوو، که چوو به سالدا نوره کی خوئی به خشی به (عائشه) دوا ی نهوه پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) دوو شهو لای (عائشه) ده مایه وه، شه وه کی خوئی و شه وه کی (سوده) ش.

(۲۷) وازهینان له سهری هه ندی هاوسهر

۸۲۵- عن عطاء قال: حضرنا مع ابن عباس (رضي الله عنه) جنازة ميمونة زوج النبي (صلى الله عليه وسلم) بسرف، فقال ابن عباس: هذه زوج النبي (صلى الله عليه وسلم)، فإذا رفعتم نعشها فلما تزعزعوا ولما تزلزلوا وارفقوا، فإنه كان عند رسول الله (صلى الله عليه وسلم) تسع، فكان يقسم لثمان ولما يقسم لواحدة. قال عطاء: التي لا يقسم لها صفيّة بنت حيي بن أخطب. [بخاري/ النكاح/ ۴۷۸۰]

(عطاء) دهلی: له گهل (ابن عباس) دا (رضي الله عنه) له ناوچه ی (سرف) - که شوینیکه له دهره وهی (مهکه) - ناماده ی تهرمی (میمونه) ی هاوسهری پیغه مبهر بووین (رضي الله عنه). (ابن عباس) (رضي الله عنه) وتی: نه مه هاوسهری پیغه مبهره (رضي الله عنه) کاتی تهرمه که یتان به رز کرده وه به هیمنی له سهر خو بیبهن، پیغه مبهر (رضي الله عنه) نوو هاوسهری هه بوو، سهر به شی ده دا به هه شتیان و نهیده دا به یه کیکیان. (عطاء) دهلی: نهو یه که یان که سهره ی نه بوو، (صفیه ی کچی حییی کوری اخطب) بوو. [به لام زانایان نه لاین: نه مه گومانه و راستی یه که ی نه وه یه ههر (سوده) بووه که خوئی وازی له سهره به شی خوئی هیناوه بوو عائشه (رضي الله عنها)].

(۲۸) له‌گه‌ل ژن دا هه‌لکردن و راسپارده له‌باره‌یانه‌وه

۸۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ فَإِذَا شَهِدَ امْرَأًا فَلْيَتَكَلَّمْ بِخَيْرٍ أَوْ لِيَسْكُتْ. وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ، فَإِنَّ الْمَرْأَةَ
خُلِقَتْ مِنْ ضِلْعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلْعِ أَعْلَاهُ، إِنْ دَهَبَتْ تُقِيمُهُ كَسْرَتُهُ، وَإِنْ
تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ، اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا)). [بخاري/ النكاح/ ۳۸۹۰]

(أبو هريرة) (رضي الله عنه) ده‌لی: له پیغه‌مبه‌روهه (صلى الله عليه وسلم) كه‌فه‌رموویه‌تی: ((هه‌رکه‌سی
باوه‌ری به‌خواو پوژی دوایی هه‌یه، هه‌رشتیکی بینی یان چاک بلیت یان
بی‌دهنگ بی‌ت، ناموژگاری وه‌رگرن و چاک بن له‌گه‌ل ژنان، چونکه له‌په‌راسوو
دروست کراون، لارترین به‌شی په‌راسووش لای سه‌روه‌یه‌تی، نه‌گه‌ر هه‌ولی
راست کردنه‌وه‌ی بده‌یت ده‌یشکینیت، نه‌گه‌ر وازیشی لیبه‌ینیت به‌لاری
ده‌مینته‌وه، ناموژگاری چاکه‌م وه‌ریگرن ده‌ریاره‌ی ژنان.

(۲۹) باهیج پیاویکی نیماندار هاوسه‌ره نیمانداره‌که‌ی نه‌بوغزینی

۸۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَا يَفْرَكُ مُؤْمِنٌ
مُؤْمِنَةً، إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ)) أَوْ قَالَ: ((غَيْرُهُ)).

(أبو هريره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وسلم) فه‌رمووی: ((باهیج پیاویکی
نیماندار هاوسه‌ره نیمانداره‌که‌ی نه‌بوغزینی، چونکه نه‌گه‌ر په‌وشتیکی نه‌وی
به‌دل نه‌بی، شتیکی تری هه‌ر به‌دل ده‌بی‌ت)).

(۳۰) هه‌رپیاویک له‌سه‌فه‌ر هاته‌وه‌ با خیرا خو‌ی نه‌کاته‌وه‌ به‌مالدا تا

هاوسه‌ره‌که‌ی خو‌ی بو‌ریک ده‌خات

۸۲۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي غَزَاةٍ،
فَلَمَّا أَقْبَلْنَا تَعَجَّلْتُ عَلَى بَعِيرٍ لِي قَطُوفٍ، فَلَحِقَنِي رَاكِبٌ خَلْفِي فَتَخَسَّ بَعِيرِي
بِعَنْزَةٍ كَانَتْ مَعَهُ، فَاذْهَبْتُ بِبَعِيرِي كَأَجُودٍ مَا أَنْتَ رَأَيْتَ مِنَ الْإِبِلِ، فَالْتَفَتُ فَإِذَا أَنَا
بِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). فَقَالَ: ((مَا يُعْجَلُكَ يَا جَابِرُ)). قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّي حَدِيثُ
عَهْدٍ بَعْرَسٍ، فَقَالَ: ((أَبْكَرًا تَزَوَّجْتَهَا أَمْ ثَيِّبًا)). قَالَ: قُلْتُ: بَلْ ثَيِّبًا. قَالَ: ((هَلَّا
جَارِيَةٌ تُلَاعِبُهَا وَتُلَاعِبُكَ)). قَالَ: فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، دَهَبْنَا لِنَدْخُلَ فَقَالَ: ((أَمْهَلُوا
حَتَّى نَدْخُلَ لَيْلًا - أَيْ عِشَاءً - كَيْ تَمْتَشِطَ الشَّعْثَةُ، وَتَسْتَحِدَّ الْمُغِيبَةُ)). قَالَ:
وَقَالَ: ((إِذَا قَدِمْتَ فَالْكَيْسَ الْكَيْسَ)). [بخاري/ النكاح/ ۴۹۴۷]

(جابر ی کوری (عبدالله) (ﷺ) ده‌ئی: له‌غه‌زایه‌کدا له‌ خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ری خوادا بووم (ﷺ)، به‌ سواری و شترکی خاوه‌وه، کاتئ نزیک بووینه‌وه په‌له‌م ده‌کرد، سواریک له‌دواوه پی‌م گه‌یشت و به‌ نه‌قیزه‌یه‌ک ژهن‌دی له‌ و شتره‌که‌مه‌وه، ئیتر و شتره‌که‌م که‌وته غار، وه‌کو چاکترین و شترکه‌ تو دیبیتت، که‌لام کرده‌وه پی‌غه‌مبه‌ر بوو (ﷺ)، فه‌رمووی: ((په‌له‌ت چی‌یه‌ ئه‌ی (جابر)؟ وتم: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر! تازه ژنم گواستوته‌وه، فه‌رمووی: ((کچه‌یان بیوه‌ژن؟)) وتم: بیوه ژنه. - پی‌غه‌مبه‌ری خوا فه‌رمووی: ((نه‌ده‌کرا کچیک بینیت پی‌که‌وه گه‌مه و گالته بکه‌ن)) که‌ گه‌یشتینه‌وه ناو مه‌دینه، ویستمان برۆین به‌ره‌ومال، فه‌رمووی: ((بوه‌ستن تاشه‌و، ئه‌وسا ده‌چینه مال‌ه‌وه، هه‌تا ژنه قژگژو‌بژه‌کان پرچیان شانه‌ده‌که‌ن و خو‌یان ساز و ئاماده‌ ده‌که‌ن- ئینجا فه‌رمووی: ((کاتئ گه‌یشتن ژیرانه و له‌سه‌ر خو‌ بچنه مال‌ه‌وه)).

(۱۵) بهشی ته لاق

(۱) نهو پیاوهی له کاتی (بنویرتی) دا ژنه که ی ته لاق دهدات

۸۲۹- عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رضي الله عنه) طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَسَأَلَ عُمَرَ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَأَمَرَهُ أَنْ يَرْجِعَهَا ثُمَّ يُمْهَلَهَا حَتَّى تَحِيضَ حِيضَةَ أُخْرَى، ثُمَّ يُمْهَلَهَا حَتَّى تَطْهَرُ، ثُمَّ يُطَلِّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَمْسَهَا، فَتَلِكِ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ يُطَلِّقَ لَهَا النِّسَاءُ. قَالَ: فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ يُطَلِّقُ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ يَقُولُ: أَمَا أَنْتَ طَلَّقْتَهَا وَاحِدَةً أَوْ اثْنَتَيْنِ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَمَرَهُ أَنْ يَرْجِعَهَا ثُمَّ يُمْهَلَهَا حَتَّى تَحِيضَ حِيضَةَ أُخْرَى، ثُمَّ يُمْهَلَهَا حَتَّى تَطْهَرُ، ثُمَّ يُطَلِّقَهَا قَبْلَ أَنْ يَمْسَهَا. وَأَمَا أَنْتَ طَلَّقْتَهَا ثَلَاثًا، فَقَدْ عَصَيْتَ رَبِّكَ فِيمَا أَمَرَكَ بِهِ مِنْ طَلَاقِ امْرَأَتِكَ، وَبَانَتِ مِنْكَ. [بخاري/ التفسير/ ۴۶۲۵]

(نافع دهلی): (ابن عمر) (رضي الله عنه) له کاتی بنویرتی دا ژنه که ی ته لاق دا. (عمر) پرسپاری له پیغه مبر (رضي الله عنه) کرد. ئه ویش فرمانی پیدا که بیهنیته وه و مؤله تیکی تری بدا هتا ده که ویته بنویرتی که تره وه، پاشان له سه ری بوه ستی تاپاک ده بیته وه، ئینجا پیش چوونه لای، ته لاقی بدات. ئه مه ئه و چهند پوژه دیاریکراوه یه که خوای مه زن فرمانی داود که ژنی تیدا ته لاق بدریت. بویه (ابن عمر) نه گر پرسپاری لیبکرایا دهر باره ی نهو پیاوه ی که ژنه که ی له کاتی بنویرتی دا ته لاق دهدات، ده یوت: پیغه مبر (رضي الله عنه) فرمانی داوه بیهنیته وه و دهر فه تی بدات نه گهر تو یه ک ته لاق یان دوو ته لاق ت داوه پیغه مبر (رضي الله عنه) فرمانی پیکردوه که بیگیریته وه و مؤله تی بدات هتا چه یزکی تر ده بینی و پاکده بیته وه و ئینجا ته لاقی بدات پیش نه وه ی بچیته لای، نه گهر تو سئ به سی ته لاق تداوه نه وه لی ت جیا بوته وه و فرمانی په روه ردگاریشت شکاندوه له ته لاق دانی ژنه که تدا.

۸۳۰- عَنْ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ: مَكَثْتُ عَشْرِينَ سَنَةً يُحَدِّثُنِي مَنْ لَا أَنَّهُمْ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (صلى الله عليه وسلم) طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا وَهِيَ حَائِضٌ، فَأَمَرَ أَنْ يُرَاجِعَهَا، فَجَعَلْتُ لَا أَنَّهُمْ وَلَا أَعْرِفُ الْحَدِيثَ، حَتَّى لَقِيتُ أَبَا غَلَابٍ يُوسُفَ بْنَ جُبَيْرِ الْبَاهِلِيِّ، وَكَانَ ذَا ثَبَتٍ، فَحَدَّثَنِي أَنَّهُ سَأَلَ ابْنَ عُمَرَ فَحَدَّثَهُ: أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ تَطْلِيقَةً وَهِيَ حَائِضٌ فَأَمَرَ أَنْ

يَرْجِعَهَا، قَالَ: قُلْتُ: أَفَحُسِبَتْ عَلَيْهِ؟ قَالَ: فَمَهْ، أَوْ إِنْ عَجَزَ وَاسْتَحْمَقَ؟ [بخاری/ الطلاق / ۴۹۵۸]

(ابن سیرین) دهلی: بو ماوهی بیست سال کھی که جی متمانم بو بوئی دهگیرامهوه که (ابن عمر) (رضی اللہ عنہما) له کاتی بی نویریدا ژنه که سی به سی ته لاقدا، فه رمانی پی درا که بیگیریته وه، منیش هیچ دوودل نه بووم له وته که یان و ناگام له فه رموده که ش نه بوو، تا گه یشتمه (یونس ی کوپی جبیری باهلی) (ابو غلاب) که پی او یکی ده مر است بوو، بوئی گیرامه وه، که نه و پرساری له (ابن عمر) کردوه و نه ویش فه رموده که ی بو گیرا وه ته وه که ژنه که ی ته لاقدا وه به یه که ته لاق له کاتی بی نویریدا، فه رمانی پیکرا وه که بیگیریته وه وتم: نایا نه و ته لاقه ی له سه حساب کرا؟ وتی: بیدهنگ به، نه ی بو نا؟ مه گه له بهر نه وه ی کاری نا ژیرانه ی کرد و نه ی توانیوه چا وه ری بکات له سه ره تای پاکیدا ته لاقی بدات؟

(۲) ته لاقی سی به سی له سه رده می پیغه مبه ردا (رضی اللہ عنہما)

۸۳۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہما) قَالَ: كَانَ الطَّلَاقُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) وَأَبِي بَكْرٍ وَسَنَّتَيْنِ مِنْ خِلاَفَةِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہما) طَلَّاقُ الثَّلَاثِ وَاحِدَةً، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: إِنَّ النَّاسَ قَدْ اسْتَعْجَلُوا فِي أَمْرِ قَدْ كَانَتْ لَهُمْ فِيهِ آثَاءٌ، فَلَوْ أَمْضَيْنَاهُ عَلَيْهِمْ؟ فَأَمْضَاهُ عَلَيْهِمْ.

(ابن عباس) (رضی اللہ عنہما) دهلی: له سه رده می پیغه مبه ر (رضی اللہ عنہما) و (ابو بکر) (رضی اللہ عنہ) و دوو سالی جینشین (عمر) یشدا (رضی اللہ عنہما) ته لاقی سی به سی به یه که ته لاق ده چوو، (عمر ی کوپی خطاب) وتی: خه لکی په له یان کرد له مه سه له یه کدا که ده بوو خو گربونایه تیایدا [ده لین چی] نه گه بیچه سپینن له سه ریان؟! نه وه بوو چه سپاندی به سه ریاندا.

(۲) ژنی ته لاق دراو، گه رشووی کرده وه

۸۳۲- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا): أَنَّ رِفَاعَةَ الْقُرْظِيَّ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ فَبَتَّ طَلَّاقَهَا، فَتَرَوَّجَتْ بَعْدَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الرَّبِيعِ، فَجَاءَتِ النَّبِيَّ (رضی اللہ عنہ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ رِفَاعَةَ، فَطَلَّقَهَا آخِرَ ثَلَاثِ تَطْلِيقَاتٍ، فَتَرَوَّجَتْ بَعْدَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الرَّبِيعِ، وَإِنَّهُ وَاللَّهِ مَا مَعَهُ إِلَّا مِثْلُ الْهُدْبَةِ. وَأَخَذَتْ بِهُدْبَةٍ مِنْ جِلْبَابِهَا، قَالَ: فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) ضَاحِكًا، فَقَالَ: ((لَعَلَّكَ تُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِي إِلَيَّ رِفَاعَةَ؟ لَأَ، حَتَّى يَذُوقَ

عُسَيْلَتُكَ، وَتَدُوْقِي عُسَيْلَتَهُ)). وَأَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ (ؓ) جَالِسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، وَخَالِدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ جَالِسٌ بِبَابِ الْحُجْرَةِ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ، قَالَ: فَطَفِقَ خَالِدٌ يُنَادِي: أَبَا بَكْرٍ، أَلَا تَرْجُرُ هَذِهِ عَمَّا تَجْهَرُ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ [بخاری/الشهادات/ ۲۴۹۶]

عائشة(ؓ) دهلی: (رفاعة القرظی) سی به سنی ژنه که ی ته لاقدا، دوا ی نه وه، شووی کرده وه به (عبدالرحمن ی کوری الزیر)، ژنه که هاته لای پیغه مبه ر (ؓ)، عهرزی کرد: نه ی پیغه مبه ری خوا (ؓ) من پیشت ر خیزانی (رفاعة) بووم، تاخرین سنی ته لاقه ی دام، پاشان شووم کرد به (عبدالرحمن ی کوری (الزیر)، ثافره ته که چمکی کی کراسه که ی خوی گرت و وتی: سویند به خوا کوری (الزیر) له پیاوه تی که وتوو وه و، وه کو نه م په رویه وایه، پیغه مبه ر (ؓ) پیکه نی و فرمووی: ((پی ده چی حه ز بکه یت بکه ریته وه بولای (رفاعة)؟ نه خیر نابی، نابی هه تا نه و چیژ له تو وهرده گریت و توش چیژ له و وهرده گریت)) له و کاته دا (ابوبکر الصدیق) یش (ؓ) له خزمه تی دا دانیشتبوو، (خالدی کوری سعدی کوری عاص) یش (ؓ) له دهرکی ژوره که دا بوو، مؤله تی نه درا بیته ژوره وه، (راوی) دهلی: (خالد) هاواری کرد: نه ری (ابو بکر) بو ه لناشاخییت به و ژنه دا، که به و پروه لماراوی به له گه ل پیغه مبه ر (ؓ) قسه ده کات؟.

(۴) له باره ی نایه تی ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ﴾

۸۳۳- عن ابن عباس (ؓ) قَالَ: إِذَا حَرَّمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ فَهِيَ يَمِينٌ يُكْفَرُهَا، لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) أَسْوَةٌ حَسَنَةٌ. [بخاری/التفسیر/ ۴۶۲۷]

(ابن عباس) دهلی: هه رکه سنی ژنه که ی له خوی حه رام کرد، نه وه سویند وه که فاره تی بدات، پیغه مبه ر (ؓ) بو نیوه چاکترین پیشه نگه.

۸۳۴- عن عائشة (ؓ): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) كَانَ يَمْكُثُ عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ فَيَشْرَبُ عِنْدَهَا عَسَلًا، قَالَتْ: فَتَوَاطَيْتُ أَنَا وَحَفْصَةُ: أَنَّ آيْتَنَا مَا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ (ﷺ) فَلْتَقُلْ: إِنِّي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ مَغَافِيرٍ، أَكَلْتَ مَغَافِيرٍ؟ فَدَخَلَ عَلَيَّ إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ ذَلِكَ لَهُ. فَقَالَ: ((بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ، وَلَنْ أَعُودَ لَهُ)). فَنَزَلَ: ﴿لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿إِنْ تَوْبًا﴾ لِعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ ﴿وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا﴾ [التحریم: ۱-۳] لِقَوْلِهِ: ((بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا)). [بخاری/الطلاق/ ۴۹۶۶، ۴۹۶۷]

له (عائشه) هوه (ﷺ) دهگيرنه وه كه پيغهمبهرى خوا (ﷺ) هه رجارى لاي (زينب) كچى (جحش) دهمايه وه ههنگوينى له لا دهخوارد، عائشه (ﷺ) دهلى: له گهل (حفصه) دا ريكه وه تم كه پيغهمبهر (ﷺ) ته شريفى هينا بولاي ههركامان پيى بليين: بونى (مغافير) ت لى ديت - (مغافير) شيله يه كى شيرينى بون ناخوشه - ئه رى (مغافير) ت خواردوه؟ ئه وه بوو پيغهمبهر (ﷺ) ته شريفى برد بولاي يه كيكيان و ئه وهى پى وت. ئه ويش فهرمووى: ((نه خير به لكو لاي (زينب) كچى _ جحش) ههنگوينم خواردوه، ئيدى جاريكى تر ناخوم))
 ثايه ت هاته خواره وه ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ...﴾ هه تا ثايه تى: ﴿إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ﴾ كه بووبه روى (عائشه) و (حفصه) يه ههروه ها ثايه تى: ﴿وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا﴾ [التحریم: ۱-۳] سه باره ت به خواردنى ههنگوينه كه يه كه ئه مه و اتا كه يه تى: ﴿ئهى پيغهمبهر بوچى تو ئه و شتانه له خوت حهرام ده كه يت كه خوا بوى جه لال كر دويت، ده ته وى ره زامه ندى هاوسه رانت به ده ست به نييت؟ له كاتى كدا خوا ليخوشبوو و ميهره بانه. بيگومان ئه و خوايه مؤله تى داوه كه فاره تى سوينده كانتان بدن، هه رخوايش پشتيوانتانه و هه ر ئه ويش زانا و دانايه، كاتيك پيغهمبهر باسيكى گيپرايه وه بويه كى له هاوسه رانى و هه واله كه ي پيداوخوايش هه موو شتيكى بوپرون كرده وه، هه نديكى باس كرد و له هه نديكى خوى بوارد، جا كاتيك بو ئه و هاوسه رى باس كرد، ئه ويش پرسى: ئهى پيغهمبهر: كى ئه م هه واله ي پيداى، ئه ويش وتى: ئه وزاته ي كه هه ميشه زانا و ناگاداره هه واله ي پيدام﴾.

(۵) سه رپشك كردنى پياو بوژنه كه ي

۸۳۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ (ﷺ) يَسْتَأْذِنُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَوَجَدَ النَّاسَ جُلُوسًا بِبَابِهِ، لَمْ يُؤْذَنَ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ. قَالَ: فَأَذِنَ لِأَبِي بَكْرٍ (ﷺ) فَدَخَلَ، ثُمَّ أَقْبَلَ عُمَرَ (ﷺ) فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنَ لَهُ، فَوَجَدَ النَّبِيَّ (ﷺ) جَالِسًا حَوْلَهُ نِسَاؤُهُ وَاجِمًا سَاكِنًا. قَالَ: فَقَالَ: لَأَقُولَنَّ شَيْئًا أَضْحِكُ النَّبِيَّ (ﷺ). فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ رَأَيْتَ بِنْتَ خَارِجَةَ سَأَلْتَنِي النَّفَقَةَ، فَقُمْتُ إِلَيْهَا فَوَجَّاتُ عَنْقَهَا. فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَقَالَ: ((هُنَّ حَوْلِي كَمَا تَرَى يَسْأَلُنَنِي النَّفَقَةَ)). فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ إِلَىٰ عَائِشَةَ يَجَأُ عَنْقَهَا، فَقَامَ عُمَرُ إِلَىٰ حَفْصَةَ يَجَأُ عَنْقَهَا، كِلَاهُمَا يَقُولُ: تَسْأَلُنَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) مَا لَيْسَ عِنْدَهُ؟ فَقُلْنَا: وَاللَّهِ لَأَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ)

شِينًا أَبَدًا لَيْسَ عِنْدَهُ، ثُمَّ اعْتَرَلَهُنَّ شَهْرًا أَوْ تِسْعًا وَعِشْرِينَ، ثُمَّ نَزَلَتْ عَلَيْهِ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ حَتَّىٰ بَلَغَ ﴿لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ [الاحزاب: ۲۸-۲۹]. قَالَ: فَبَدَأَ بِعَائِشَةَ فَقَالَ: ((يَا عَائِشَةُ، إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُعْرِضَ عَلَيْكَ أَمْرًا، أَحِبُّ أَنْ لَا تَعْجَلِي فِيهِ حَتَّىٰ تَسْتَشِيرِي أَبِيكَ)). قَالَتْ: وَمَا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَتَلَا عَلَيْهَا الْآيَةَ. قَالَتْ: أَفِيكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَسْتَشِيرُ أَبِيَّ؟ بَلْ أَخْتَارُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالِدَارَ الْآخِرَةَ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ لَا تُخْبِرَ أَمْرًا مِنْ نِسَائِكَ بِالَّذِي قُلْتَ. قَالَ: ((لَا تَسْأَلْنِي أَمْرًا مِنْهُنَّ إِلَّا أَخْبَرْتُهَا، إِنْ اللَّهُ لَمْ يَبْعَثْنِي مُعَنًّا وَلَا مَتَعْنًا، وَلَكِنْ بَعَثَنِي مُعَلِّمًا مُبَسِّرًا)).

(جابر بن کبری) کو پی (عبدالله) (ﷺ) ده لی: (ابو بکر) (ﷺ) هات مؤله تی هاتنه ژوره وه له پیغه مبهری خوا وهرگریت، بینی کومه لی خهک له بهر دهرگا که یدا دانیشتون و مؤلهت به که سیان نهدراوه، مؤله تی دابه (ابوبکر) (ﷺ) چوه ژوره وه، پاشان (عمر) (ﷺ) هات، داوای مؤله تی کرد، مؤله تی به ویشدا، بینی وا پیغه مبهر (ﷺ) مات و بی دهنگ دانیشتوه و خیزانه کانی به دهوری دان، عمر وتی: ئیستا شتیک ده لیم پیغه مبهر دهینمه پیکه نین، وتی: ئهی پیغه مبهری خوا (ﷺ): گهر چاوت لی بویه که که کی خارجه [که خیزانی بووه] داوای خهرجی لی کردم، منیش بوی هه ستام و میرازیکی باشم کرد، پیغه مبهری خوا (ﷺ) دهستی کرد به پیکه نین و فهرموی: ((ئوه تا ئه وانیش به چواره ورمدا دانیشتون و داوای خهرجیم لیده که ن)). (ابو بکر) (ﷺ) هه ستا بو (عائشه)، (عمر) (ﷺ) هه ستا بو (حفصه) لی بدات، ههردو کیان به دم توره بوونه وه دهیانوت: داوای خهرجی له پیغه مبهر (ﷺ) ده کهن که نیه تی؟ ئه وانیش وتیان: واللہ قهت داوای شتیک لی ناکهین که نه بییت، پاشان پیغه مبهر (ﷺ) بو ماوهی مانگیک یان (۲۹) پوژ لییان دورکه و ته وه، پاشان ئه م ئایه ته هاته خواره وه که ئه مه و اتا که یه تی: ((ئهی پیغه مبهر به هاوسه ره کانت بلئی: ئه گهر ئیوه ته نها ژسانی دنیا و رازاوه ییبه که یتان ده ویت وهرن با هندیکتان پی ببه خشم و پاشان به شیوه یه کی جوان نازادنتان بکه م. خو ئه گهر خوا و پیغه مبهر که یی و به هه شتی ئه و جیهانه تان مه به سته ئه وه خوا ی میهره بان یاداشتی زور گه وه و بی سنووری بو چاکه خوازه کانتان ناماده کردوه)). ئینجا له (عائشه) وه دهستی پی کرد و فهرموی: ((عائشه: ده مه وی شتیک

بخمہ بہر دستت، حز دکہم پہلہ نہکہیت، تا پرسى دايك و باوك دہکہیت))۔
 (عائشہ) (ﷺ) وتى: ئەو شتہ چىيہ ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ)؟ پىغەمبەرىش
 ئايەتەکانى بۇ خویندەوہ. (عائشہ) (ﷺ) وتى: سەبارەت بەتۆ پرسى دايك و
 باوكم بکەم!! نەخىر، من خواو پىغەمبەرەكەى و ژيانى ناخیرەت هەلدەبژىرم.
 داوات لیدەكەم لەبارەى ئەم قەسەيەى منەوہ هەوال نەدەيت بە هىچ يەكئى لە
 ژنەکانى تر. فەرمووى: ((هەرژنيکیان پرسىارم لىبکات هەوالى دەدەمى، خواى
 مەزن منى نەناردووہ بىزارکەرى خەلك بم يا بيمە هوى ئەوہ خەلکى بىزارى
 دەرپرئى بەلکو منى ناردووہ مامۆستا و ناسانکاربم)).

۸۳۶- عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: مَا أَبَالِي خَيْرَتُ امْرَأَتِي وَاحِدَةً أَوْ مِائَةً أَوْ أَلْفًا، بَعْدَ
 أَنْ تَخْتَارَنِي، وَلَقَدْ سَأَلْتُ عَائِشَةَ (ﷺ)، فَقَالَتْ: قَدْ خَيْرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، أَفَكَانَ
 طَلَاقًا؟ [بخاري/ الطلاق/ ۴۹۶۲-۴۹۶۳]

(مسروق) (ﷺ) دەلى: من باکم نىيە جارىك يان سەدجار يان هەزار جار
 ژنەكەم سەپشك بکەم، پاش ئەوہى كە من هەلبژىرى، چونكە من پرسىارم
 کردوہ لە (عائشە) (ﷺ) و توويەتى: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ئىمەى سەپشك کرد،
 ئايا ئەوہ تەلاق بوو؟ [مەبەستى ئەوہى ئەم سەپشك کردنە بە تەلاق حىساب
 ناكرئ].

(۶) سەبارەت بە ئايەتى ﴿وان تظاهرا عليه﴾

۸۳۷- عن عبد الله بن عباس (ﷺ) قال: مكثت سنة وأنا أريد أن أسأل عمرَ
 بن الخطاب (ﷺ) عن آية، فما استطيع أن أسأله هيبة له، حتى خرج حاجباً
 فخرجت معه، فلما رجعت فكنأ ببعض الطريق، عدل إلى الأراك لحاجة له، فوقف
 له حتى فرغ ثم سرت معه، فقلت: يا أمير المؤمنين، من اللتان تظاهرتا على
 رسول الله (ﷺ) من أزواجه؟ فقال: تلك حفصة وعائشة، قال: فقلت له: والله إن
 كنت لأريد أن أسألك عن هذا منذ سنة، فما استطيع هيبة لك. قال: فلا تفعل، ما
 ظننت أن عندي من علم فسألني عنه، فإن كنت أعلمه أخبرتك، قال: وقال عمر:
 والله إن كنا في الجاهلية ما نعد للنساء أمراً، حتى أنزل الله تعالى فيهن ما
 أنزل، وقسم لهن ما قسم، قال: فبينما أنا في أمر أتمره إذ قالت لي امرأتي: لو
 صنعت كذا وكذا، فقلت لها: وما لك أنت ولما هاهنا، وما تكلفك في أمر أريده؟
 فقالت لي: عجباً لك يا ابن الخطاب، ما تريد أن تراجع أنت، وإن ابنتك لتراجع

رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى يَظَلَ يَوْمَهُ غَضْبَانَ. قَالَ عُمَرُ: فَأَخَذُ رِدَائِي، ثُمَّ أَخْرَجُ مَكَانِي حَتَّى أَدْخُلَ عَلَى حَفْصَةَ، فَقُلْتُ لَهَا يَا بِنِيَّةُ إِنَّكَ لَتُرَاجِعِينَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى يَظَلَ يَوْمَهُ غَضْبَانَ؟ فَقَالَتْ حَفْصَةُ: وَاللَّهِ إِنَّا لَنُرَاجِعُهُ، فَقُلْتُ: تَعْلَمِينَ أَنِّي أُحَدِّثُكَ عُقُوبَةَ اللَّهِ وَغَضَبَ رَسُولِهِ (ﷺ)، يَا بِنِيَّةُ، لَأَ يَعْرُكَ هَذِهِ الَّتِي قَدْ أَعْجَبَهَا حُسْنُهَا، وَحُبُّ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) إِيَّاهَا. ثُمَّ خَرَجْتُ حَتَّى أَدْخُلَ عَلَيَّ أُمُّ سَلَمَةَ لِقِرَابَتِي مِنْهَا، فَكَلَّمْتُهَا، فَقَالَتْ لِي أُمُّ سَلَمَةَ: عَجَبًا لَكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، قَدْ دَخَلْتَ فِي كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَبْتَغِيَ أَنْ تَدْخُلَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَأَزْوَاجِهِ؟ قَالَ: فَأَخَذْتَنِي أَخْذًا كَسَرْتَنِي عَنْ بَعْضِ مَا كُنْتُ أَجِدُ، فَخَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهَا، وَكَانَ لِي صَاحِبٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِذَا غَبْتُ أَتَانِي بِالْخَبْرِ، وَإِذَا غَابَ كُنْتُ أَنَا آتِيهِ بِالْخَبْرِ، وَنَحْنُ حِينِنْدُ نَتَخَوَّفُ مَلَكًا مِنْ مُلُوكِ عَسَانَ، ذُكِرَ لَنَا أَنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَسِيرَ إِلَيْنَا، فَقَدْ امْتَلَأَتْ صُدُورُنَا مِنْهُ. فَاتَى صَاحِبِي الْأَنْصَارِيَّ يَدُقُّ الْبَابَ وَقَالَ: افْتَحْ افْتَحْ، فَقُلْتُ: جَاءَ الْعَسَانِيُّ؟ فَقَالَ: أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ، اعْتَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَزْوَاجَهُ. فَقُلْتُ: رَغِمَ أَنْفُ حَفْصَةَ وَعَائِشَةَ، ثُمَّ أَخَذُ تَوْبِي فَأَخْرَجُ حَتَّى جِئْتُ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي مَشْرُبَةٍ لَهُ يَرْتَقِي إِلَيْهَا بِعَجَلَةٍ، وَغُلَامٌ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) أَسْوَدُ عَلَى رَأْسِ الدَّرَجَةِ، فَقُلْتُ: هَذَا عُمَرُ، فَأَذِنَ لِي. قَالَ عُمَرُ: فَقَصَصْتُ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) هَذَا الْحَدِيثَ، فَلَمَّا بَلَغْتُ حَدِيثَ أُمِّ سَلَمَةَ تَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، وَإِنَّهُ لَعَلَى حَصِيرٍ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ شَيْءٌ، وَتَحْتَ رَأْسِهِ وَسَادَةٌ مِنْ أَدَمٍ حَشَنُوهَا لَيْفٌ، وَإِنَّ عِنْدَ رِجْلَيْهِ قَرْظًا مَضْبُورًا، وَعِنْدَ رَأْسِهِ أَهْبَاءٌ مُعَلَّقَةٌ، فَرَأَيْتُ أَثَرَ الْحَصِيرِ فِي جَنْبِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَبَكَيْتُ، فَقَالَ: ((مَا يُبْكِيكَ يَا عُمَرُ)). فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ كِسْرِي وَقَيْصَرَ فِيمَا هُمَا فِيهِ، وَأَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمَا الدُّنْيَا وَلَكِ الْآخِرَةُ)). [بخاري/ التفسير/ ٤٦٢٩]

(عبداللہ) کی کوپی (عباس) (ﷺ) دہلی: ماوہی یہک سال دہمویست پرسیار له (عمر) کی کوپی (خطاب) (ﷺ) بکہم له بارہی نایہ تیکہوہ کہچی نہمدہویرا له بہر ئہوہی سامم دہکرد، ہتا پوزنیک چوو بو حہج، لهگہلیدا پویشتم، کہ گہرایہوہ له ریگہدا بووین، (عمر) (ﷺ) لایدا بو ژیر سیبہری درہختیکی (اراک) بو پیویستی خوئی، بہدیاریہوہ وہستام ہتا لی بویہوہ، پاشان لهگہلیدا کہوتمہ ری، وتم: ئہی ئہمیری ئیمانداران! ئہو دوو ہاوسہرہی پیغہمبہر (ﷺ) کی بوون کہ پشتی یہکتریان گرت بہسہر پیغہمبہردا (ﷺ)؟ وتی: (حفصہ) و

(عائشە) بون پىم وت: بەخوایەك سائە دەمەوى ئەو پرسیارەت لىبكەم بەلام نەمدەویرا، عمر وتى: جارىكى تر وامەكە، ھەرچى زانیت من دەیزانم پرسیارم لىبكە، ئەگەر زانیم وەلامت دەدەمەو. بەلى: (عمر) (ﷺ) وتى: بەخو ئىمە لەسەردەمى نەفامیدا پلەوپایەمان بۇ ژن دانەدەنا. ھەتا ئەو بو خودا ئایەتى لەبارەیانەو ناردە خوارەو، مافى خۇيانى پىدان، (عمر) (ﷺ) دەلى: جارىکیان سەبارەت بە مەسەلەيەك پرسیراى خۆم دەکرد، ژنەكەم پىی ووتم: ئەگەر ئاواو ئاوا بکەیت چۆنە؟ منیش پىم وت: تۆ چیت داوہ لەوہى لە دلى مندایە؟ ھەر چیم لە دلدأ بیئت تۆ چیت لە دەست دیت؟ ژنەكەم وتى: ئەرى من سەیرم لە تۆ دى (ابن خطاب)، تۆ ناتەویت کەس قسەو باست لەگەلدأ بکات؟ لەکاتیکدا کە کچەکەت (واتە حفصە) ئەوئەندە سەر دەخاتە سەر پیغەمبەر (ﷺ) ئەو پۆژە تا ئیوارە تورەى دەکات، (عمر) دەلى: منیش عەباکەم دابەشانمدا و، پاشان رۆیشتەم ھەتا گەیشتمە لای (حفصە) و چومە ژورەوہ بۆلای، پىم وت: کچى! ئەرى راستە تۆ ئەوئەندە قسە لەگەل پیغەمبەردا دەکەیت (ﷺ) ئەو پۆژە تا ئیوارە تورەى دەکەیت؟ (حفصە) وتى: بەخو ئىمە قسەى زۆرى لەپروودا دەکەین. منیش وتم: وریابە! بەر سزای خوای گەورە و تورەى پیغەمبەرەکەى (ﷺ) نەکەویت. کچى "نەکەى بخەلەتى بەو ژنەى کەبە جوانى خۆى و خوشەویستى پیغەمبەردا (ﷺ) دەنازى. پاشان چومە دەرەوہ تا چوم بۆلای (ام سلمة) چونکە خزى نزیکم بوو، قسەم لەگەلدأ کرد، (ام سلمة) وتى: (ابن الخطاب)! سەیرم لە تۆدئ: خۆت لە ھەموو شتىکدا ھەلدەقورتىنى، ھەتا گەیشتمە ئەوہى بکەویتە نىوان پیغەمبەر (ﷺ) و ھاوسەرەکانیشى؟ عمر دەلى: ئەوئەندە وەلامەکەى سەخت بوو، وازم لەھەندئ شتى تریش ھینا کە بۆى ھاتبوم، لای ئەو ھاتمە دەرەوہ، برادەرىکى ئەنصاریم ھەبوو ئەگەر دیار نەبومايە ھەوالى بۆ دەھینام، ئەگەر ئەویش دیار نەبوايە من ھەوالم بۆ دەبەرد، لەو کاتەشدا مەترسى ھىرشى پادشای غەسانیمان لەسەر بوو، ھەوالمان بۆ ھاتبوو کە پىدەچى ھىرشى بکاتە سەرمان، لىی پىبووین.

جارىکیان ئەو برادەرە ئەنصارىم تەقەى لەدەرگای مالەکەم داو وتى: بیکەرەوہ.. بیکەرەوہ. وتم: ئایا (غەسانى) ى ھات، وتى: نەخیر، لەوہش خراپتر پروى داوہ پیغەمبەرى خوا (ﷺ) لە ھاوسەرەکانى دوورکەوتۆتەوہ.

وتم: (حفصه) و (عائشه) بە قوراچن.. پاشان عەباكەم دا بەسەرشانمدا و گەرامەوہ بۇ ئەو شوینەى لیوہى ھاتبووم.. بینیم پیغەمبەر (ﷺ) لە ژووریكى بچوو كدا دانیشتووہ كە بە پلیکانەىەكى دارخورما بۆى سەردەكەوتن، خزمەتنكارەكەشى لەسەر پلیکانەكە بوو، وتم: من (عمر) م ریگەى دام چوومە ژوورەوہ. (عمر) دەلى: ئەو بەسەرھاتەم بۇ پیغەمبەر (ﷺ) گىراپەوہ، كە گەیشتمە قسەكەى (ام سلمة) پیغەمبەر (ﷺ) زەردەخەنەىەكى كرد، لەسەر پارچە ھەسیرىك دانیشتبوو ھىچى تری لەسەر نەبوو، سەرىنىكى چەرمى لەژیر سەردا بوو، ناوہكەى بە ریشوى دارخورما ئاخنرابوو، لای قاجى پیرۆزیەوہ ھەندى گەلای پیستە خوۆشكردن دانرابوو، لای ژور سەرىشىەوہ چەند پارچە پیستەىەكى خوۆشەنەكراو ھەلواسرابوو، لا تەنىشتى پیغەمبەر (ﷺ) شوینەوارى ھەسیرەكەى پیوہ دیاربوو، منیش [كە ئەوہم دى] گریام، فەرمووى: ((عمر، بۇچى دەگریت؟)) وتم: ئەى پیغەمبەرى خوا، ئەوہ ھالى كیسراو قەیسەرە ئەوان لە چ ھالىكدان و، تۆیش پیغەمبەرى خوایت، ئەوہ ھالته، پیغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموى: ((ئایا رازى نابى كە دنیا بۇ ئەوان بیٹ و قیامت بۇ تۆ بیٹ؟)).

(۱۶) بهشی (عیده)

(۱) نه و ژنه‌ی دوا‌ی مردنی میرده‌که‌ی مندالی ده‌بیٔ

۸۳۸- عن عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْبَةَ: أَنَّ أَبَاهُ كَتَبَ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْأَرْقَمِ الزُّهْرِيِّ، يَأْمُرُهُ أَنْ يَدْخُلَ عَلَى سُبَيْعَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ الْأَسْلَمِيَّةِ، فَيَسْأَلَهَا عَنْ حَدِيثِهَا وَعَمَّا قَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حِينَ اسْتَفْتَتْهُ. فَكَتَبَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْبَةَ يُخْبِرُهُ: أَنَّ سُبَيْعَةَ أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ سَعْدِ بْنِ خَوْلَةَ، وَهُوَ فِي بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ، وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا، فَتَوَفَّى عَنْهَا فِي حِجَّةِ الْوَدَاعِ وَهِيَ حَامِلٌ، فَلَمْ تَنْشَبْ أَنْ وَضَعَتْ حَمْلَهَا بَعْدَ وَقَاتِهِ، فَلَمَّا تَعَلَّتْ مِنْ نِفَاسِهَا تَجَمَّلَتْ لِلْخُطَّابِ، فَدَخَلَ عَلَيْهَا أَبُو السَّنَابِلِ بْنُ بَعْكَ -رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الدَّارِ- فَقَالَ لَهَا: مَا لِي أَرَاكَ مُتَجَمِّلَةً، لَعَلَّكَ تَرْجِينَ النِّكَاحَ؟ إِنَّكَ وَاللَّهِ مَا أَنْتِ بِنَاكِحٍ حَتَّى تَمُرَّ عَلَيْكَ أَرْبَعَةٌ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا. قَالَتْ سُبَيْعَةُ: فَلَمَّا قَالَ لِي ذَلِكَ جَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي حِينَ أَمْسَيْتُ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَفْتَانِي بِأَنِّي قَدْ حَلَلْتُ حِينَ وَضَعْتُ حَمْلِي، وَأَمَرَنِي بِالتَّرْوُجِ إِنْ بَدَأَ لِي. قَالَ ابْنُ شَهَابٍ: فَلَا أَرَى بِأَسَا أَنْ تَتَرَوَّجَ حِينَ وَضَعْتَ وَإِنْ كَانَتْ فِي دَمِهَا، غَيْرَ أَنْ لَنَا يَقْرِبُهَا زَوْجُهَا حَتَّى تَطْهَرَ. [بخاري/ المغازي/ ۳۷۷۰]

(عبیدالله)ی که (عبدالله)ی کوپری (عتبة): که باوکی نامه‌یک ده‌نوسیت بو (عمر)ی کوپری (عبدالله)ی کوپری (ارقم الزهري) تیايدا داوا‌ی لیده‌کات بپروت بولای (سبیعة)ی کچی (الحارث الاسلامیة) پرسیارى لیبکات ده‌ریاره‌ی به‌سه‌ره‌اتیکی که پرسیارى کردوو له پیغه‌مبهر (ﷺ) ئه‌ویش وه‌لامنامه‌که‌ی (عبدالله)ی کوپری عتبه) ده‌نوسنی و ده‌لی: ((سبیعة وه‌لامی پیدام کاتی هاوسه‌ری (سعد)ی کوپری خولة) بووه و له‌ناو خیلئی (بنی عامر بن لؤی) که یه‌کیک بووه له‌وانه‌ی ئاماده‌ی (به‌در)بووه، له‌حه‌جی مال ئاواييدا وه‌فات ده‌کات، له‌کاتیکدا که ئه‌و دوو گیان بووه، دوا‌ی وه‌فاتی میرده‌که‌ی، منداله‌که‌ی ده‌بیٔ. کاتیک له‌زه‌یسانی پاک ده‌بیٔته‌وه‌ خوی ده‌رازیٔیته‌وه‌ بو‌خوازیٔینی کاران، (ابو سنابل)کوپری (بعک) -که‌پیاویکی خیلئی (بنی عبدالدار) بوو- چوو بولای، پیی ووت: چیه ده‌تبینم خوتت رازاندوته‌وه؟ ده‌لیی به‌ته‌مای شوویت؟ سویند به‌خوا ناتوانی شوو بکه‌یت، هه‌تا چوار مانگ و ده‌پوژ به‌سه‌رتا

نہ گوزہ ری. (سببہ) ش ووتی: کہ ئەمە ی پی و تم، لە ئیوارە دا خۆم کۆ کردەوہ چووہ خزمەت پیغەمبەر لەو بارە یەوہ پرسیارم لیکرد. ئەویش فەتوای بۆ دام کە لە گەڵ لەدا ی ک بوونی مندالە کە مەدا (عیدە) م تەواو بووہ. فەرمانی پی دام کە شوو بکەم، ئە گەر بە لاموہ چاک بی ت - ا بى شهاب دە لى: بە گونا می نازانم نافرەت شو بکات دوا ی دانانی مندالە کە ی، با خوینیشی مابیت بە لام می رده تازه کە ی نابیت نزیکى بکە ویت تا پاک دە بی تەوہ.

(۲) ئە گەر ژنی تە لاق دراو خورما چنی بکات

۸۳۹- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: طَلَّقْتُ خَالَتِي، فَأَرَادَتْ أَنْ تَجِدَ نَخْلَهَا، فَرَجَرَهَا رَجُلٌ أَنْ تَخْرُجَ، فَأَتَتِ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: ((بَلَى، فَجَدِّي نَخْلِكَ، فَإِنَّكَ عَسَى أَنْ تَصَدَّقِي أَوْ تَفْعَلِي مَعْرُوفًا)).

(جابر ی کو پی (عبدالله) (رضي الله عنه) دە لى: پورم تە لاق درا ویستی بپرات بەری دارخورما کە ی بچنی تەوہ، کابرایە ک پیایدا مە لشاخا کە نە پواتە دە رەوہ، پوریشم چووہ خزمەت پیغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) پرسیاری لیکرد. فەر موی: ((بە لى بپرو بەری دارخورما کە ت بچنەوہ سا بە لکو صە دە قە و خیریشی لیبکە ی ت)).

(۳) دە رنە چوو نی ژنی تە لاق دراو لە ماله کە ی خوی ئە گەر ترسا

۸۴۰- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ (رضي الله عنها) قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، زَوْجِي طَلَّقَنِي ثَلَاثًا، وَأَخَافُ أَنْ يُقْتَحَمَ عَلَيَّ. قَالَ: فَأَمْرُهَا فَتَحَوَّلَتْ.

(فاطمە) ی کچی (قیس) (رضي الله عنها) دە لى: و تم ئە ی پیغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) می رده کە م سى بە سى تە لاق ی داوم، لەوہ دە ترسم یە کى بی تە سە رم. پیغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمانی پی کرد، ئەویش ماله کە ی گو یزایەوہ بو شو ی نیکی تر.

۸۴۱- عن أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ [بْنِ عَوْفٍ]: أَخْبَرَهُ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ قَيْسٍ أَخْبَرَتْهُ: أَنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ أَبِي عَمْرٍو بْنِ حَفْصِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، فَطَلَّقَهَا آخِرَ ثَلَاثِ تَطْلِيقَاتٍ، فَرَعَمَتْ أَنَّهَا جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) تَسْتَفْتِيهِ فِي خُرُوجِهَا مِنْ بَيْتِهَا، فَأَمَرَهَا أَنْ تَنْتَقِلَ إِلَى ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ الْأَعْمَى، فَأَبَى مَرْوَانَ أَنْ يُصَدِّقَهُ فِي خُرُوجِ الْمُطَلَّقَةِ مِنْ بَيْتِهَا. وَقَالَ عُرْوَةُ: إِنَّ عَائِشَةَ أَنْكَرَتْ ذَلِكَ عَلَى فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ.

(ابی سلمة) کو پی (عبد الرحمن) ی کو پی (عوف) (رضي الله عنه)، (فاطمە) ی کچی (قیس) بوی گپراهە تەوہ کە ژنی (ابن عمرو) ی کو پی (حفص) ی کو پی (مغیره) بو، دوا سییە مین تە لاق ی دا دە لى: چووہ خزمەت پیغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) کە

مؤلّه‌تی بدات له ماله‌که‌ی بجیته دهره‌وه. پیغه‌مبهر (ﷺ) فرمانی پی‌دا که بگوازیته‌وه مالی (ابن ام مکتوم) ی نابینا. (مروان) باوه‌ری پی‌ نه‌کرد که ته‌لاقدراو له‌مال بجیته دهره‌وه، (عروه) ش ده‌لی: (عائشه) یش ئه‌م قسه‌یه‌ی (فاطمه) ی کچی (قیس) ی لا په‌سند نه‌بوو.

(۴) به‌شودانی ته‌لاقدراو پاش ته‌واو بوونی (عیدده)

۸۴۲- عن فاطمة بنت قیس (ﷺ): إِنَّ زَوْجَهَا طَلَّقَهَا ثَلَاثًا، فَلَمْ يَجْعَلْ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) سُكْنَىٰ وَلَا نَفَقَةً، قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا حَلَلْتَ فَادْنِينِي)). فَادْنَيْتُهُ، فَخَطَبَهَا مُعَاوِيَةُ وَأَبُو جَهْمٍ وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ (ﷺ)، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَمَّا مُعَاوِيَةُ فَرَجُلٌ تَرَبُّ لَنَا مَالٌ لَهُ، وَأَمَّا أَبُو جَهْمٍ فَرَجُلٌ ضَرَابٌ لِلنِّسَاءِ وَلَكِنْ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ)). فَقَالَتْ بِيَدِهَا هَكَذَا: أُسَامَةُ أُسَامَةُ. فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((طَاعَةَ اللَّهِ وَطَاعَةَ رَسُولِهِ خَيْرٌ لَكَ)). [قَالَتْ]: فَتَزَوَّجْتُهُ فَاعْتَبَطْتُ.

(فاطمه ی کچی قیس) (ﷺ) ده‌لی: می‌رده‌که‌ی سی ته‌لاقی‌دا. پیغه‌مبهر (ﷺ) نه‌خانه و لانه‌و نه‌خهرجی بو‌دا بین نه‌کرد. (فاطمه) و تی: پیغه‌مبهر (ﷺ) پی‌ی فه‌رموو: ((نه‌گه‌ر عیده‌که‌ت به‌سه‌ر چوو ناگادارم بکه)). که عیدده‌که‌ی به‌سه‌ر چوو ناگاداری کرده‌وه له‌وکاته‌دا (معاویه) و (ابو جهم) و (اسامه) ی کوری (زید) (ﷺ) خوازینیان کرد، پیغه‌مبهر فه‌رموی: ((معاویه کابرایه‌کی ده‌ست کورته، (ابو جهم) یش زور له ژن ده‌دات، به‌لام ئوسامه‌ی کوری زید گونجاوه)) (فاطمه) نارہ‌زایی نیشاندا به‌ده‌ستی و تی: ئوسامه ئوسامه پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) پی‌ی فه‌رموو: ((به‌گویی کردنی خواو پیغه‌مبهره‌که‌ی بو‌تو چاکتره)). (فاطمه) ده‌لی: که شووم پی‌کرد به‌خته‌وه‌ر بووم، خه‌لکی شاده‌کامیان پی‌ دهردم.

(۵) ته‌عزیه‌باری و چاونه‌رشتن له (پرسه‌دا)

۸۴۳- عَنْ حُمَيْدِ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ: أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ هَذِهِ الْأَحَادِيثَ الثَّلَاثَةَ، قَالَ: قَالَتْ زَيْنَبُ: دَخَلْتُ عَلَىٰ أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (ﷺ) حِينَ تُوفِّيَ أَبُوهَا أَبُو سُفْيَانَ، فَدَعَتْ أُمَّ حَبِيبَةَ بِطَيْبٍ فِيهِ صُفْرَةٌ، خَلُوقٌ أَوْ غَيْرُهُ، فَدَهَنَتْ مِنْهُ جَارِيَةً ثُمَّ مَسَّتْ بِعَارِضِيهَا، ثُمَّ قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا لِي بِالطَّيْبِ مِنْ حَاجَةٍ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ [عَلَى الْمُنْبَرِ]: ((لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تَحِدُّ عَلَىٰ مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَىٰ زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا)). قَالَتْ

زَيْنَبُ: ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَى زَيْنَبِ بِنْتِ جَحْشٍ حِينَ تُوفِّيَ أَخُوهَا، فَدَعَتُ بِطَيْبٍ فَمَسَّتْ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا لِي بِالطَّيْبِ مِنْ حَاجَةٍ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ عَلَى الْمُنْبَرِ: ((لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تَحُدُّ عَلَى مِيتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا)). قَالَتْ زَيْنَبُ: سَمِعْتُ أُمِّي أُمَّ سَلَمَةَ تَقُولُ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي تُوفِّيَ عَنْهَا زَوْجُهَا وَقَدْ اشْتَكَّتْ عَيْنُهَا، أَفَنَكْحُلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا)). مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ: ((لَا)). ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّمَا هِيَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ، وَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَرْمِي بِالْبَعْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ)). قَالَ حُمَيْدٌ: قُلْتُ لِرَزِينَبَ: وَمَا تَرْمِي بِالْبَعْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ؟ فَقَالَتْ زَيْنَبُ: كَانَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تُوفِّيَ عَنْهَا زَوْجُهَا دَخَلَتْ حِفْشًا، وَلَبِسَتْ شَرَّ ثِيَابِهَا، وَلَمْ تَمَسَّ طَيْبًا وَلَا شَيْئًا حَتَّى تَمُرَّ بِهَا سَنَةٌ، ثُمَّ تُؤْتَى بِدَابَّةٍ - حِمَارٍ أَوْ شَاةٍ أَوْ طَيْرٍ - فَتَقْتَضُ بِهِ، فَقَلَمًا تَقْتَضُ بِشَيْءٍ إِلَّا مَاتَ، ثُمَّ تَخْرُجُ، فَتُعْطَى بَعْرَةً فَتَرْمِي بِهَا، ثُمَّ تُرَاجِعُ بَعْدَ مَا شَاءَتْ مِنْ طَيْبٍ أَوْ غَيْرِهِ)). [بخاري/الطلاق/ ۵۰۲۴]

(حمید کوپی نافع) ئەویش لە (زینب کچی) ابی سلمە) وە کە ئەم سەئ فەرموودەییە دواوەی پێگەیانندووە: (زینب) وتی: کاتی کە (ابو سفیان) ی باوکی (ام حبیبە) ی هاوسەری پێغەمبەر (ﷺ) وەفاتی کرد چووم بۆلای (ام حبیبە) ئەویش داوای پەنگ و بۆیە و بۆنی خوشی کرد لە جووری (خلوق) یا جووریکێ دیکە بوو بۆیان هینا و کیزۆلەیهکی پێ بووخۆش کرد و دەستیخی هینابە دەم و چاوو پومەتیدا، پاشان (ام حبیبە) وتی: من پێویستم بە بۆن نزییە، بەلام لە پێغەمبەرم بیستوووە کە لەسەر مینبەر فەرموویەتی: ((حەلال نزییە هیچ ژنیک باوەری بە خواو پۆژی دواوی هەبێ، زیاتر لە سەئ پۆژ ماته مینی بگریت بۆ مردوو، مەگەر بۆ میردی کە چوار مانگ و دە پۆژە. (زینب کچی) ابو سلمە) دەلی: دیسانە وە چووم بۆلای (زینب کچی جحش)، کاتی براکە ی وەفاتی کرد، داوای کرد بۆنی خوشیان بۆ هینا و لەخۆیدا، پاشان وتی: بەخوا من هیچ پێویستم بە بۆنی خوش نزییە، بەلام ئەوەندە هەیه گویم ای بۆووە کە پێغەمبەر (ﷺ) لەسەر مینبەر فەرمووی: ((حەلال نزییە بۆ هیچ ئافرهتیک کە باوەری بە خواو پۆژی دواوی هەبێ، زیاتر لە سەئ پۆژ ماته مینی بگری بۆ مردوووەکە ی، مەگەر بۆ میرد کە چوار مانگ و دە پۆژە. (زینب) دەلی: لە (ام

سلمەى دایکم بیستوه، دەیوت: ژنیک هاته خزمەت پیغەمبەر (ﷺ) وتی: ئەى پیغەمبەرى خوا (ﷺ)، میردى كچهكەم وەفاتی كردوه، كچهكەم تووشى چاو ئییشه بووه، ئایا دروسته چاوى به كل بۆ پریژین؟ پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ((نەخی)).. ئەمەى دووچار یان سى جار دووباره كردهوه. لەهەموو جارێكیشدا دەیفەرموو: ((نەخی))، ماوهكەى چوار مانگ و دە پۆژه. خو جارێك یەكێ لەئێوه لەسەردەمى نەفامیدا دواى تەواو بونی سالیك پشقلەكەى فری دەدا)). (حمید) دەلى: بە (زینب) م وت: مەبەستى چى بوو دواى تەواو بونی سالیك پشقلەكەى فری دەدا؟ (زینب) وتی: لەسەردەمى نەفامیدا ئەگەر ژن میردەكەى بمردایه دەچوو زنجیكى پیس و پۆخلى بچوو كەوه، خراپترین جلى لەبەردەكرد. نەبۆنى خووش و نەهیچی تری بەجى نەئەهینا تا سالیك. ئینجا گیاندارىكیان دەهینا گویدریژ یان مەر یان بالندەیهك. داوین و گیانى خوێ پیندا هەلەسوو، كەمجار ئەو شتەى ئەو خوێ پى دەسپرى نەدەمرد^(۱)، ئینجا لە زنجەكەى دەهاته دەرەوه، پشقلیكى دەدرایه دەست و ئەویش فری دەدا، ئیتر ئەوكاتە ئاوى بە خویدا دەكرد و بۆنى خووشى لەخوێ دەدا.

(۶) وازهینان لەبۆنى خووش و جلی رەنگاوپرەنگ

۸۴۴- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رضي الله عنها): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا تُحَدُّ امْرَأَةٌ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبَسُ ثَوْبًا مَصْنُوعًا إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ، وَلَا تَكْتَحِلُ وَلَا تَمَسُّ طَبِيبًا، إِلَّا إِذَا طَهَّرْتَ نُبْدَةً مِنْ قُسْطٍ أَوْ أَظْفَارٍ)). [بخاري/ الحيض / ۳۰۷]

(ام عطية) دەلى: پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ((هیچ ژنیک بۆ مردوو زیاتر لەسى پۆژ ماتەمینی نابى بکات، مەگەر بۆ میردى كە بۆ ماوهى چوار مانگ و دە پۆژه، لەوكاتانەدا جگە لەپەرۆى خو بەستنهكەى نابى جلى رەنگاوپرەنگى لەبەردابیت، چاوناپریژیت و بۆن لەخوێ نادات، مەگەر پاش پاكبوونهوه، كە ئەتوانیت كەمىك بۆنى (قسط) و (اضفار) [كە دوو جوړ بۆنى ئەو سەردەمه بوون] لەخوێ بدات.

(۱) مەبەست ئەوهیه كە لاشەى ئەو نافەرته ئەوهنده پیس ئەبوو، كە زۆر جار ئەو گیاندارەى دەكوشت كە لى نزیك دەكرایهوه].

(۱۷) به‌شی نه‌فرین کردن (اللعان)

(۱) نه‌وه‌ی له‌گه‌ل خیزانه‌که‌یدا پیاویکی دی ده‌بینیت

۸۴۵- عن سهل بن سعد الساعدي: أن عويمراً العجلاني جاء إلى عاصم بن عدي الأنصاري (ع) فقال له: أرأيت يا عاصم لو أن رجلاً وجد مع امرأته رجلاً، أيقنله فتقتلونه، أم كيف يفعل؟ فسئل لي عن ذلك يا عاصم رسول الله (ص) فسأل عاصم رسول الله (ص)، فكره رسول الله (ص) المسائل وعابها، حتى كبر على عاصم ما سمع من رسول الله (ص)، فلما رجع عاصم إلى أهله جاءه عويمر فقال: يا عاصم، ماذا قال لك رسول الله (ص)؟ قال عاصم لعويمر: لم تأتني بخير قد كره رسول الله (ص) المسألة التي سألته عنها. قال عويمر: والله لا أنتهي حتى أسأله عنها. فأقبل عويمر حتى أتى رسول الله (ص) وسط الناس فقال: يا رسول الله، أرأيت رجلاً وجد مع امرأته رجلاً، أيقنله فتقتلونه أم كيف يفعل؟ فقال رسول الله (ص): ((قد نزل فيك وفي صاحبك، فاذهب فات بها)). قال سهل: فتلاعنا وأنا مع الناس عند رسول الله (ص)، فلما فرغاً قال عويمر: كذبت عليهما يا رسول الله إن أمسكتهما. فطلقها ثلاثاً قبل أن يأمره رسول الله (ص). قال ابن شهاب: فكانت سنة المتلاعنين. [بخاري/ الطلاق/ ۴۹۵۹]

له (سهل ی کوپی سعدی ساعدی‌یه‌وه) ده‌لی: جاریکیان (عویمری عجلانی) هات بۆلای (عاصم ی کوپی عدی أنصاری) (پیی و ت: نه‌ری (عاصم) نه‌گه‌ر پیاویک له‌گه‌ل ژنه‌که‌یدا پیاویکی بینی، بیکوژیت و ئیوه‌ش بیکوژنه‌وه؟! یان چی‌بکات باشه؟ (عویمر) وتی به (عاصم): تکات لیده‌که‌م له‌م باره‌یه‌وه پرسیار له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) بکه‌.. (عاصم) یش پرسیاری کرد.. پیغه‌مبه‌ر (ع) به‌م جوړه پرسیارانه نارح‌ه‌ت ده‌بوو، تاوای لی‌هات (عاصم) نه‌و حاله‌ته‌ی له‌سه‌ر دل‌ گران بوو، که (عاصم) گه‌رایه‌وه بۆ مالی خو‌ی، جاریکی دی (عویمر) هاته‌وه بۆلای وتی: پیغه‌مبه‌ر (ع) چی‌ پی‌وتی؟ عاصم وتی: خیرت به‌ناوچه‌وانه‌وه نه‌بوو، پیغه‌مبه‌ر (ع) باسی نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ی به‌لاوه‌ گران بوو، (عویمر) وتی: به‌خوا وازناهی‌نم تا خو‌م پرسیاری لی‌نه‌که‌م، ئیتر چوو بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ع) له‌ناو کو‌مه‌لی خه‌ل‌کدا دانیش‌تبوو وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ع): چی‌ ده‌فرموویت له‌باره‌ی پیاویکه‌وه له‌ناو جی‌گه‌دا پیاویکی تر له‌گه‌ل ژنه‌که‌یدا

ببینی؟ نایا بیکوژی و نیوهش بیکوژنهوه، یان چی بکات باشه؟ پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: ((له باره ی توو هاوسه ره که ته وه نایهت هاتوته خواره وه، برؤ بیهینه)) (سهل) دهلی: (عویم) و هاوسه ره که ی له خزمهت پیغه مبهردا (ﷺ) بهرنامه ی (لعان) یان نه جامدا، منیش له گه ل نهو خه لکه دا دانیشتیوم، کاتی لیبونه وه (عویم) وتی: نه ی پیغه مبهری خوا، نه گهر بیهینه مه وه مانای وایه بوختانم بو کردوه، بویه پیش نه وه ی پیغه مبهەر (ﷺ) فهران بدات، (عویم) سی به سی ته لاقی دا. (ابن شهاب) دهلی: ئیتر نه وه بووه بهرنامه ی (لعان) له بهینی ژن و میردا.

﴿له فهرمووده ی ژماره (۸۴۷) دا باسی چۆنیه تی (لعان) هاتوه﴾.

۸۴۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ) قَالَ: قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ (ﷺ): يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ وَجَدْتُ مَعَ أَهْلِي رَجُلًا لَمْ أَمْسَهُ حَتَّى آتِي بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((نَعَمْ)). قَالَ: كَلَّا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، إِنْ كُنْتُ لَأُعَاجِلُهُ بِالسِّيفِ قَبْلَ ذَلِكَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((اسْمَعُوا إِلَيَّ مَا يَقُولُ سَيِّدُكُمْ، إِنَّهُ لَغَيُورٌ، وَأَنَا أَعْيَرُ مِنْهُ، وَاللَّهِ أَعْيَرُ مِنِّْي)).

(ابو هریره) (ﷺ) دهلی: (سعدی کوری عباده) (ﷺ) وتویه تی: نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ): نه گهر له ناو جیگه دا له گه ل ژنه که مدا پیاوینکم گرت، دهستیان لی نه وه شتیتم تا چوار شایهت نه هینم؟! پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: ((به لئ)).. سعد وتی: نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) سویندم بهو زاته ی تو ی به ههق نارده، پیش نه وه ی بیمه خزمهتت به شمشیر دهیکوژم، پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: ((خه لکینه وهرن گو ی بکرن گه وره تان چی دهلی، به راستی زور به غیره ته، بیگومان من له ویش به غیره ترم خوای گه ورهش له من به غیره تره)).

۸۴۷- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَنِ الْمُتَلَاعِنِينَ فِي إِمْرَةِ مُصْنَعِبٍ: أَيْفَرَّقَ بَيْنَهُمَا. [قَالَ]: فَمَا دَرَيْتُ مَا أَقُولُ، فَمَضَيْتُ إِلَى مَثَرِ بْنِ عُمَرَ (ﷺ) بِمَكَّةَ، فَقُلْتُ لِلْغُلَامِ: اسْتَأْذِنْ لِي، قَالَ: إِنَّهُ قَائِلٌ، فَسَمِعَ صَوْتِي، قَالَ: ابْنُ جُبَيْرٍ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: ادْخُلْ، فَوَاللَّهِ مَا جَاءَ بِكَ هَذِهِ السَّاعَةَ إِلَّا حَاجَةٌ، فَدَخَلْتُ، فَإِذَا هُوَ مُفْتَرِشٌ بَرْدَعَةً، مُتَوَسِّدٌ وَسَادَةً حَشَوْهَا لَيْفًا، قُلْتُ: أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُتَلَاعِنَانَ أَيْفَرَّقَ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! نَعَمْ، إِنَّ أَوَّلَ مَنْ سَأَلَ عَنِ ذَلِكَ فَلَانَ بَنُ فُلَانٍ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أَنْ لَوْ وَجَدْنَا أَمْرَاتَهُ عَلَى فَا حِشَّةٍ، كَيْفَ يَصْنَعُ؟ إِنْ

تَكَلَّمَ تَكَلَّمَ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ، وَإِنْ سَكَتَ سَكَتَ عَلَىٰ مِثْلِ ذَلِكَ. قَالَ: فَسَكَتَ النَّبِيُّ (ﷺ) فَلَمْ يُجِبْهُ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّ الَّذِي سَأَلْتُكَ عَنْهُ قَدْ ابْتُلِيتُ بِهِ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ فِي سُورَةِ النُّورِ: ﴿وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاجَهُمْ﴾ فِتْلَاهُنَّ عَلَيْهِ، وَوَعظَهُ وَذَكَرَهُ، وَأَخْبَرَهُ أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ، قَالَ: لَأَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا كَذَبْتُ عَلَيْهَا. ثُمَّ دَعَاَهَا فَوَعظَهَا وَذَكَرَهَا. وَأَخْبَرَهَا أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ، قَالَتْ: لَأَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ إِنَّهُ لَكَاذِبٌ. فَبَدَأَ بِالرَّجُلِ فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ، وَالْخَامِسَةَ أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ، ثُمَّ تَنَّى بِالْمَرْأَةِ فَشَهِدَتْ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ، وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ. ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا.

[بخاری/الطلاق/ ۵۰۰۵-۵۰۰۹]

(سعید کوری جیبر) دهلی: له کاتی کدا که (مصعب) میر بوو پرسیارم لی کرا دهر باره ی نهو پیاوو ژنه ی که (لعان) ده که ن، نایا جیا ده کرینه وه له یه که؟ نه م ده زانی چ وه لایمیک بده مه وه. چووم بو مالی (ابن عمر) (ﷺ) له مه که که به خزمه تکاره که یه وت: مؤله تم بو وه ریگره، وتی: خه وتوووه، (ابن عمر) له ژوو وه گوئی له ده نگم بوو، وتی: نه وه (ابن جیبر) ه؟ وتم: به لی، وتی: وه ره ژوو وه، سویندبئی له م کاته دا پیویستی که تو ی هی نا وه.. (سعید) ده لی: چوومه ژوو وه، له سهر سه رجلي ولاغیک دانیشتبوو، پشتیه کی پر له ریشوو ی دارخورمای له ژیر شاندا بوو. وتم: (ابو عبدالرحمن) نایا ژن و پیاویک (لعان) چوو به به نیاندا جیا ده کرینه وه؟ وتی: (سبحان الله) به لی، له راستیشدا یه که م که سیش نهو پرسیاره ی له پیغه مبه ری خوا کرد (ﷺ) فلانی کوری فلان بوو پیی وت: نه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ): توچی ده فه رموویت نه گهر یه کی کمان ژنه که ی خو ی له حاله تی فاحیشه دا بین ی چی بکات؟ نه گهر قسه ده کات باس له شتیکی زور گه وه ده کات، نه گهر بیده نگیش بییت له شتیکی گه وه بیده نگ بووه. پیغه مبه ر (ﷺ) بیده نگ بوو، وه لایم نه دایه وه.

دوای نه وه ی بابای (پرسیار که ر) هاته وه خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ) و عه رزی کرد: قوربان نهو پرسیاره ی که پیشت ر عه رزم کردی تووشی خو م بووه، نیتر خوای گه وه نه م چه ند نایه ته ی له سو ره تی (النور) نارده خواره وه ﴿وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاجَهُمْ﴾ پیغه مبه ر (ﷺ) نایه ته کانی به سه ردا خوینده وه، ترسی خودا

و باسی قیامه‌تی بیر خسته‌وه، پیشی فهرموو: ((که‌سزای دنیا گه‌لیک سوکتره له سزای قیامه‌ت)) کابرا وتی: سویند به‌و که‌سه‌ی تو‌ی به‌حق ناردووه، بوختانم بو نه‌کردووه. پاشان پیغه‌مبهر (ﷺ) هاوسه‌ره‌که‌شی بانگ‌کرد، به‌ه‌مان شیوه ترسی خودا و باسی قیامه‌تی بیر خسته‌وه، به‌ویشی فهرموو: ((سزای دنیا گه‌لی سوکتره له سزای قیامه‌ت)). ژنه‌که وتی: نه‌خیر، سویندم به‌و که‌سه‌ی تو‌ی به‌حق ناردووه، ئه‌و پیاوهم درؤ ده‌کات. ئینجا پیغه‌مبهر (ﷺ) له‌کابراوه ده‌ستی پی‌کرد، ئه‌ویش چوار جار سویندی خوارد که‌خو‌ی راستگو‌یه، له‌سویندی پی‌نجه‌میشدا وتی: نه‌فره‌تی خوام لی‌بی‌ی ئه‌گه‌ر درو‌زن بم. پاشان ژنه‌که چوار جار سویندی خوارد. که‌ پیاوه‌که‌ی له‌ درو‌زنانه، له‌سویندی پی‌نجه‌میشدا وتی: خه‌شم و قینی خوام له‌سه‌ربیت ئه‌گه‌ر ئه‌و می‌رده‌م له‌راستگو‌یان بیت. ئیتر پاش ئه‌م سویند و نه‌فره‌ته جیای کردنه‌وه له‌یه‌ک.

۸۴۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) لَلْمُتْلَاعَيْنِ: ((حَسَابُكُمَا عَلَى اللَّهِ، أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، لَأَسْبِلَ لَكَ عَلَيْهَا)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَالِي؟ قَالَ: ((لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا فَهُوَ بِمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا فَذَلِكَ أَبْعَدُ لَكَ مِنْهَا)).

(ابن عمر) ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی به‌و ژن و می‌رده‌ی که (لعان) یان کرد: ((ئیوه لی‌پرسینه‌وه‌تان لای خواجه، یه‌کیکتان درؤ ده‌که‌ن)) به‌ پیاوه‌که‌شی وت: ((تو هیچ ده‌سته‌لاتیکت به‌سه‌ر ئه‌و ژنه‌دا نه‌ماوه)) وتی: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) ئه‌ی ماله‌که‌م؟ فهرمووی: مالت ذی‌یه، ئه‌گه‌ر ماره‌یت پی‌داییت ئه‌وه له‌به‌رامبهری دا ئه‌و ژنه‌ت بو‌خوت حه‌لال کردووه، خو ئه‌گه‌ر درؤت بو هه‌له‌ستبئ ئه‌وه زیاتر لینی دوریت و هیچت ناکه‌ویت.

۸۴۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَجُلًا لَاعَنَ امْرَأَتَهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَفَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بَيْنَهُمَا وَالْحَقَّ الْوَلَدَ بِأُمَّه. [بخاری/ الطلاق/ ۵۰۰۵-۵۰۰۹]

(ابن عمر) ده‌لی: له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبهردا (ﷺ) پیاویک (لعان) ی کرد له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی، پیغه‌مبهریش (ﷺ) له‌یه‌که‌تر جیای کردنه‌وه و مناله‌که‌شی دابه‌ دایکی.

۸۵۰- عَنْ مُحَمَّدٍ - هُوَ ابْنِ سِيرِينَ - قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ (رضی الله عنه)، وَأَنَا أُرَى أَنَّ عِنْدَهُ مِنْهُ عِلْمًا، فَقَالَ: إِنَّ هِلَالَ بْنَ أُمَيَّةَ قَذَفَ امْرَأَتَهُ بِشْرِيكِ ابْنِ سَحْمَاءَ، وَكَانَ

أَخَا الْبَرَاءِ بْنِ مَالِكٍ لَأُمَّهُ، وَكَانَ أَوَّلَ رَجُلٍ لَاعَنَ فِي الْإِسْلَامِ، قَالَ: فَلَاعَنَهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((أَبْصِرُوهَا، فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَيْبُضٌ سَبِيحًا قَضِيءَ الْعَيْنَيْنِ فَهُوَ لِهَلَالِ بْنِ أُمَيَّةَ، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَكْحَلٌ جَعْدًا حَمَشَ السَّاقَيْنِ فَهُوَ لِشَرِيكِ ابْنِ سَحْمَاءَ)). قَالَ: فَأُثْبِتُ أَنَّهَا جَاءَتْ بِهِ أَكْحَلٌ جَعْدًا، حَمَشَ السَّاقَيْنِ.

(محمد) که (ابن سیرین) دهلی: پرسیارم له (انس ی کوری مالک) کرد، وامزانی که نهو لهو بارهیه وه زانیارییه کی پی یه، وتی: (هیلالی کوری نومیهیه) تومه تی زینای دایه پال ژنه که هی له گهل (شریک ی کوری سمحاء) دا نه م (شریک) هبرای دایکی (براءة ی کوری مالک) بوو، هیلالیش یه که م که س بوو له ئیسلامدا که (لعان) ی کرد، پیغه مبه ر ﷺ) فهرمووی: ((چاوه پروانی دانانی مناله که هی بن، که له دایک بوو سهیری بکن، نه گهر قژخاویکی چاوسور بوو نه وه هی هیلالی کوری نومیهیه به لام چاوه ریشیکی قژگژوبژ و قاچ باریک بوو، نه وه مندالی (شریک ی کوری سمحاء) ه (انس) دهلی: هه وائم بو هات که ژنه که منالیکی چاوه ریش و قژگژوبژ قاچ باریکی بووه.

(۲) منال و ره چه نه ک

۸۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: (يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَمْرَاتِي وَوَلَدَتُ غُلَامًا أَسْوَدَ، وَإِنِّي أَنْكَرْتُهُ. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ): ((هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ)). قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: ((مَا أَلْوَأْنُهَا)). قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ: ((فَهَلْ فِيهَا مِنْ أَوْزُقٍ)). قَالَ: نَعَمْ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((فَأَتَى هُوَ)). قَالَ: لَعَلَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَكُونُ نَزْعُهُ عِرْقٌ لَهُ. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: ((وَهَذَا لَعَلَّهُ يَكُونُ نَزْعُهُ عِرْقٌ لَهُ)). [بخاري/الطلاق/ ٤٩٩٩]

(ابو هریره) دهلی: کابرایه کی دهشته کی هاته خزمهت پیغه مبه ر ﷺ) وتی: نهی پیغه مبه ری خوا ﷺ) ژنه که م منالیکی رهش پیستی بووه، منیش حاشام لی کردوو ه که منالی من بیت، پیغه مبه ری خوا ﷺ) فهرمووی: ((ئایا تو گه له و شترت هه یه؟)) وتی: به لئ. فهرمووی: ((ره نگه کانبیان چی یه و چونه؟)) کابرا وتی: سورن، فهرمووی: ((ئایا رهنگ خوله میشیان تیا یه؟)) کابرا وتی: به لئ، پیغه مبه ری خوا فهرمووی: ((بوچی وایه؟)) کابرا وتی: نهی پیغه مبه ری خوا، له وانه یه له ره چه نه کی [باوانیکه وه] هاتبئ. پیغه مبه ر ﷺ) فهرمووی: ((له وانه یه نه مهش له ره چه نه کی باوانیکه وه هاتبئ)).

(۳) منال هی ناوجییه

۸۵۲- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) أَنَّهَا قَالَتْ: اخْتَصَمَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، وَعَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ فِي غُلَامٍ، فَقَالَ سَعْدٌ: هَذَا -يَا رَسُولَ اللَّهِ- ابْنُ أَخِي عُبَيْةَ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَهْدَ إِلَيَّ أَنَّهُ ابْنُهُ، انْظُرْ إِلَيَّ شَبِيهَهُ. وَقَالَ عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ: هَذَا أَخِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلِدٌ عَلَى فَرَّاشِ أَبِي مِنْ وَلِيدَتِهِ. فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِلَيَّ شَبِيهَهُ فَرَأَى شَبَاهًا بَيْنًا بَعْثَةً. فَقَالَ: ((هُوَ لَكَ يَا عَبْدُ، الْوَلَدُ لِلْفَرَّاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ، وَأَخْتَجِبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةَ بِنْتُ زَمْعَةَ)). قَالَتْ: فَلَمْ يَرِ سَوْدَةَ قَطُّ. [بخاری/ البیوع/ ۲۱۰۵]

(عائشة) (رضی الله عنها) ده‌لی: جاریکیان [سعدی کوری ابی وقاص و عبیدی کوری زهمعه] له باره‌ی منالیکوه بوو به مشت ومریان، (سعد) وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنها) ئه‌م مناله برازومه، منالی (عتبه) ی کوری (ابی وقاص) ه، وه‌سیه‌تی بو کردووم، که‌لای من دایناوه، وتویه‌تی: ئه‌مه کورمه. سه‌یری شیوه‌ی بفرموو. (عبدی کوری (زعمه) ش وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئه‌م کوره برای منه، له‌باوکی خوومه، (به‌لام دایکمان جیایه) نه‌و له که‌نیزه‌که‌که‌یه‌تی، پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنها) سه‌یریکی مناله‌که‌ی کرد، بینی به‌ناشکرا له (عتبه) ده‌چی، فرمووی: ((عبد ئه‌م مناله هی تویه، چونکه منال پوله‌ی تیکه‌لی باوک و دایکه. مروقی داوین پیسیش جگه له په‌شیمانی و په‌نج خه‌ساری هیچی تری دیکه‌ی ده‌ست ناکه‌وی)) ئینجا به (سوده) ی کچی (زعمه) ی فرموو: ((سوده! ئیتر تو نامه‌حره‌می به‌و کوره))، ئیتر نه‌و کوره (سوده) ی نه‌ده‌بینی.

(۴) وهرگرتنی قسه‌ی ره‌چه‌له‌ک ناس بو ناسینی منال

۸۵۳- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ذَاتَ يَوْمٍ مَسْرُورًا، فَقَالَ: ((يَا عَائِشَةُ، أَلَمْ تَرِي أَنَّ مُجْرَزًا الْمُدَلِجِيَّ دَخَلَ عَلَيَّ، فَرَأَى أُسَامَةَ وَزَيْدًا وَعَلَيْهِمَا قَطِيفَةً، قَدْ غَطَّيَا رُءُوسَهُمَا وَبَدَّتْ أَقْدَامُهُمَا، فَقَالَ: ((إِنَّ هَذِهِ الْأَقْدَامَ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ)). [بخاری/ الفرائض/ ۶۲۸۹]

(عائشة) (رضی الله عنها) ده‌لی: جاریکیان پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنها) به‌ دلخوشی‌یه‌وه ته‌شرفی هاته ژوره‌وه بولام، فرمووی: ((ئه‌ی (عائشه)، ئه‌ری نه‌تبینی (مجرز) ی (مدلجی) هاته‌لام. که هاته ژوره‌وه (اسامه) و (زید) ی له‌ژیره‌ک به‌تانی قه‌یفه‌دا بینی، سه‌ریان داپوشی‌بوو ته‌نها قاچیان دیار بوو، وتی: ئه‌م قاچانه له‌یه‌ک نه‌چن.

(۱۸) بہشی شیردان

(۱) ٹھوہی لہریٰ لہدا یکبوونہوہ حرامہ لہریٰ شیردانیشہوہ حرامہ

۸۵۴۔ عن عائشة (رضی اللہ عنہا): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ عِنْدَهَا، وَإِنَّمَا سَمِعَتْ صَوْتَ رَجُلٍ يَسْتَأْذِنُ فِي بَيْتِ حَفْصَةَ، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا رَجُلٌ يَسْتَأْذِنُ فِي بَيْتِكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَرَاهُ فَلَانًا)) لَعَمَّ حَفْصَةَ مِنَ الرِّضَاعَةِ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: [قلت]: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ كَانَ فُلَانٌ حَيًّا - لَعَمَّهَا مِنَ الرِّضَاعَةِ - دَخَلَ عَلَيَّ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((نَعَمْ، إِنَّ الرِّضَاعَةَ تُحَرِّمُ مَا تُحَرِّمُ الْوِلَادَةَ)). [بخاری / الشهادات / ۲۵۰۳]

(عائشہ) (رضی اللہ عنہا) دہلی: پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) لہلای بوہ، عائشہ گوئی لہ دہنگی پیاویک بو، مؤلتی دہخواست بو مالہکھی (حفصہ). (عائشہ) وتی: ٹھی پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ)، ٹھوہ پیاویکے مؤلت دہخواستی بو ہاتنہ ژورہوہی مالہکھت. پیغہمبہر (رضی اللہ عنہ) فہرموی: ((وابزانم فلان کہسہ)) مہبہستی مامی شیری حفصہ بو. (عائشہ) (رضی اللہ عنہ) دہلی: وتم: ٹھی پیغہمبہری خوا، ٹہگہر فلان کہس زیندوو بواہ، -کہ مامی شیری بوہ- مہحرہم بوہ بہمن؟ ٹھیتوانی بیٹہ مالم؟ پیغہمبہر (رضی اللہ عنہ) فہرموی: ((بہلئی ہرچی لہریگہی لہدا یک بوونہوہ ببیٹہ مہحرہم، بہشیرخواردنیش دہبیٹہ مہحرہم)).

(۲) کاریگہری شیردان

۸۵۵۔ عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: جَاءَ عَمِّي مِنَ الرِّضَاعَةِ يَسْتَأْذِنُ عَلَيَّ، فَأَبَيْتُ أَنْ آذِنَ لَهُ حَتَّى أَسْتَأْمَرَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ)، فَلَمَّا جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) قُلْتُ: إِنَّ عَمِّي مِنَ الرِّضَاعَةِ اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ فَأَبَيْتُ أَنْ آذِنَ لَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((فَلْيَلِجْ عَلَيْكَ عَمُّكَ)). قُلْتُ: إِنَّمَا أَرْضَعْتَنِي الْمَرْأَةَ وَلَمْ يُرْضِعْنِي الرَّجُلُ؟ قَالَ: ((إِنَّهُ عَمُّكَ، فَلْيَلِجْ عَلَيْكَ)). [بخاری / النکاح / ۴۹۴۱]

(عائشہ) (رضی اللہ عنہا) دہلی: مامہ شیریکہم ہات و مؤلتی ہاتنہ ژورہوہی خواست. منیش ریگہم نہدا تا پرسیک بہ پیغہمبہری خوا (رضی اللہ عنہ) بکہم، کہ پیغہمبہر (رضی اللہ عنہ) تہ شریفی ہینا، وتم: مامی شیریم مؤلتی ہاتنہ ژورہوہی خواست، منیش ریگہم نہدا، پیغہمبہر فہرموی: ریگہی بدہ، با مامت بیٹہ ژورہوہ بولات)). وتم: خو من ژنہکھی شیری پی داوم، نہک پیاوہکہ، فہرموی: ((ٹھوہ مامی توہیہ بابیٹہ ژورہوہ)).

(۳) حه‌رام بوونی برازای شیری

۸۵۶- عَنْ عَلِيٍّ (رضی) قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا لَكَ تَنَوَّقَ فِي قَرْنَيْهِ وَتَدَعَانَا؟ فَقَالَ: ((وَعِنْدَكُمْ شَيْءٌ)). قُلْتُ: نَعَمْ، بِنْتُ حَمْرَةَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی): ((إِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِي، إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ)).

(علی) (رضی) ده‌لی: وتم: ئە‌ی پی‌غه‌مبەری خوا، هۆ‌که‌ی چی‌یه؟ بو ژن له‌ناو قورە‌یشدا هە‌ل‌ده‌بژێ‌ریت و، واز له‌ئیمە ده‌هینیت؟ فه‌رموی: ((جا ئی‌وه کیتان هه‌یه؟)) وتم: کچه‌که‌ی هه‌مزە: پی‌غه‌مبەری خوا (رضی) فه‌رمووی: ((کچه‌که‌ی هه‌مزە بو‌من ناشیت، چونکه برازای شیریمه)).

(۴) حه‌رام‌بوونی زر کچ و ژن خوشک

۸۵۷- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ (رضی) قَالَتْ: دَخَلَ عَلِيٌّ رَسُولُ اللَّهِ (رضی) فَقُلْتُ لَهُ: هَلْ لَكَ فِي أُخْتِي بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ؟ فَقَالَ: ((أَفْعُلُ مَاذَا)). قُلْتُ: تَنْكُحُهَا، قَالَ: ((أَوْ تُحْبِبِينَ ذَلِكَ)). قُلْتُ: لَسْتُ لَكَ بِمُحْلِيَةٍ، وَأَحَبُّ مَنْ شَرِكَنِي فِي الْخَيْرِ أُخْتِي، قَالَ: ((فَإِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِي)). قُلْتُ: فَإِنِّي أُحْبِرُ أَنَّكَ تَحْطُبُ دُرَّةَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ. قَالَ: ((بِنْتُ أُمِّ سَلَمَةَ)). قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: ((لَوْ أَنَّهَا لَمْ تَكُنْ رِبِيبَتِي فِي حَجْرِي مَا حَلَّتْ لِي، إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، أَرْضَعْتَنِي وَأَبَاهَا ثَوَيْبَةَ، فَلَا تَعْرِضَنَ عَلَيَّ بِنَاتِكِنَّ وَلَا أَخَوَاتِكِنَّ)). [بخاري/ النكاح/ ٤٨١٧]

(ام حبیبه) ی کچی (ابو سفیان) (رضی) ده‌لی: پی‌غه‌مبەر (رضی) هات بو‌لام، پی‌م وت: رات چۆ‌نه به‌رامبەر به‌ خوشکه‌که‌م، کچی (ابو سفیان)? فه‌رمووی: ((چی‌بکه‌م?)) وتم: بی‌خوازیت. فه‌رمووی: ((تۆ‌ پی‌ت خو‌شه‌ه?)) وتم: خو‌ به‌ته‌نها من هاوسه‌رت نیم، خو‌شه‌ویست‌رین که‌س که‌ هه‌ز بکه‌م له‌م خیره‌دا به‌شدار بی‌ت، خوشکه‌که‌مه، فه‌رمووی: ((ئە‌و بو‌من هه‌لال‌زی‌یه)). وتم: من هه‌والم پی‌گه‌یشتوو‌ه که‌ تۆ‌ ده‌ته‌وی (درة) ی کچی (ابو سلمه) بخوازیت. فه‌رمووی: ((کچی (ام سلمه)?)) وتم: به‌لن، فه‌رمووی: ((جا ئە‌و زر کچیشم نه‌بوایه‌ که‌ دایکی هه‌لالی خو‌مه هه‌ر بو‌م هه‌لال‌نه‌بوو، چونکه ئە‌و برازای شیریمه. (ثویبه) شیری داوه به‌من و باوکی، هه‌یچ کامیکتان باسی کچ و خوشکی خو‌تانم له‌وباره‌یه‌وه بو‌مه‌که‌ن)).

(۵) شیرخواردن، جارو دووجار

۸۵۸- عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: دَخَلَ أَعْرَابِيٌّ عَلَى نَبِيِّ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ فِي بَيْتِي، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنِّي كَانَتْ لِي امْرَأَةٌ فَتَزَوَّجْتُ عَلَيْهَا أُخْرَى، فَزَعَمَتْ امْرَأَتِي الْأُولَى أَنَّهَا أَرْضَعَتْ امْرَأَتِي الْحُدَاتِي رَضْعَةً أَوْ رَضْعَتَيْنِ؟ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تُحْرَمُ الْإِمْلَاجَةُ وَالْإِمْلَاجَتَانِ)).

(أم الفضل) (رضی اللہ عنہا) ده‌لی کاتی که پیغمبر (ﷺ) لای من بوو، کابرایه‌کی ده‌شته‌کی هات بولای، وتی: نهی پیغمبره‌ری خوا (رضی اللہ عنہا)، من ژنیکم هه‌بوو، ژنیکمی ترم به‌سهدا هیئا، ژنه کونه‌که‌م ده‌لی: که به‌منالی قومی یان دوو قوم شیرم داوه بهو ژنه نوییه‌ت؟ پیغمبره‌ری خوا (رضی اللہ عنہا) فهرمووی: ((یه‌کجار مژین و دووجار مژین نابیته هوی حهرام بوون)).

(۶) پینج جار شیرخواردن

۸۵۹- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ فِيمَا أُنْزِلَ مِنَ الْقُرْآنِ: (عَشْرُ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحْرَمْنَ) ثُمَّ نُسِخْنَ بِخَمْسِ مَعْلُومَاتٍ، فَتَوَفَّى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَهُنَّ فِيمَا يُقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ.

(عائشه) (رضی اللہ عنہا) ده‌لی: پیشت‌ه‌مه نایه‌تیک بو له قورئاندا ﴿عشر مرضعات معلومات یحرمن﴾ پاشان به پینج شیرخواردن ناشکرا سرپرایه‌وه. که پیغمبره‌ری خوا (رضی اللہ عنہا) وه‌فاتی کرد هیشتا هه‌ندی که‌س نه‌و نایه‌ته‌یان ده‌خوینده‌وه [به‌قورئانیاں ده‌زانی چونکه نه‌سخه‌که‌یان پین‌ه‌گه‌یشتبوو].

(۱۹) به‌شی خه‌رجیه‌کان (النفقات)

(۱) له‌خۆوه‌ده‌سپیکردن و پاشان‌خیزان و خزمان

۸۶۰- عَنْ جَابِرٍ (رضی) قَالَ: أَعْتَقَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي عُدْرَةَ عَبْدًا لَهُ عَنْ دُبُرٍ، فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((أَلَكَ مَالٌ غَيْرُهُ)). فَقَالَ: لَأَا، فَقَالَ: ((مَنْ يَشْتَرِيهِ مِنِّي)). فَاشْتَرَاهُ نَعِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْعَدَوِيُّ بِثَمَانِ مِائَةِ دِرْهَمٍ، فَجَاءَ بِهَا رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ((أَبْدَأْ بِنَفْسِكَ فَتَصَدَّقْ عَلَيْهَا، فَإِنْ فَضَلَ شَيْءٌ فَلَأَ هَلْكَ، فَإِنْ فَضَلَ عَنْ أَهْلِكَ شَيْءٌ فَلِذِي قَرَابَتِكَ، فَإِنْ فَضَلَ عَنْ ذِي قَرَابَتِكَ شَيْءٌ فَهَكَذَا وَهَكَذَا)). يَقُولُ: فَبَيْنَ يَدَيْكَ، وَعَنْ يَمِينِكَ، وَعَنْ شِمَالِكَ. [بخاري/ البيوع/ ۲۰۳۴]

(جابر) ده‌لی: کابرایه‌کی خیلی (بني عذرة) به‌مه‌رجی دوا‌ی مردنی خوی، کویله‌یه‌کی نازاد کرد، هه‌واله‌که گه‌یشت‌ه‌وه به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((به‌کابرا: (تۆ مائی ترت هه‌یه؟)) کابرا وتی: نه‌خیر، هه‌ر ئه‌و کویله‌یه‌م هه‌یه، جا فه‌رمووی: ((کی لیم ده‌کریته‌وه؟)) (نعیم ی کوری عبدالله ی عدوی) به‌ هه‌شت سه‌د دره‌م کریه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پاره‌که‌ی دایه‌ ده‌ست پیا‌وه‌که و فه‌رمووی: ((له‌خۆته‌وه‌ ده‌ست پی‌بکه و چاکه‌ له‌گه‌ل خۆتدا بکه‌و، نه‌گه‌ر شتی‌ک زیاد بو‌و بیده‌ به‌ ژن و منداله‌که‌ت، چی له‌وانیش زیادبو‌و بیده‌ به‌ خزمانت، چی‌له‌وانیش زیاد بو‌و ئا‌وا و ئا‌وا بیبه‌خشه‌)).

پا‌وی ده‌لی: مه‌به‌ستی لای راست و و چه‌پی بو‌و.

(۲) خه‌رجی ره‌عیه‌ت و گونا‌هی ئه‌و که‌سه‌ی خه‌رجیان ناداتی

۸۶۱- عَنْ خَيْثَمَةَ قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضی) إِذْ جَاءَهُ قَهْرْمَانٌ لَهُ فِدَخْلٌ، فَقَالَ: أَعْطَيْتَ الرَّقِيقَ قُوتَهُمْ؟ قَالَ: لَأَا، قَالَ: فَأَنْطَلِقْ فَأَعْطِهِمْ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يَخْسِ عَمَّنْ يَمْلِكُ قُوتَهُ)).

(خیثمه) ده‌لی: له‌گه‌ل (عبیدالله ی کوری عمرو) دا (ﷺ) دانیشتی‌بو‌وین ئه‌مینداریکی هه‌بو‌و هاته‌ ژووره‌وه، پیی وت: ئه‌ری خواردنه‌که‌ت دابه‌ کویله‌کان؟ وتی: نه‌خیر، (خیثمه) وتی: برۆ بیانده‌ری، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((به‌سه‌ بو‌و گونا‌ه‌باری مرو‌قه‌ که‌نانی ئه‌و که‌سه‌ بری‌ که‌له‌ ژیر سایه‌یدا‌یه‌)).

(۳) چاکه‌ی خه رجیکیشانی ژن و مندال

۸۶۲- عَنْ ثَوْبَانَ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَفْضَلُ دِينَارٍ يُنْفَقُهُ الرَّجُلُ دِينَارًا يُنْفَقُهُ عَلَى عِيَالِهِ، وَدِينَارًا يُنْفَقُهُ الرَّجُلُ عَلَى دَابَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَدِينَارًا يُنْفَقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)). قَالَ أَبُو قَلَابَةَ: وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ. ثُمَّ قَالَ أَبُو قَلَابَةَ: وَآيُ رَجُلٍ أَكْثَرَ أَجْرًا مِنْ رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالٍ صِغَارٍ يُعْفَهُمْ، أَوْ يُنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ وَيُعْنِيهِمْ.

(ثوبان)(رضی) ده‌لی: پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرموی: ((باشترین پاره، پاره‌یه که که مرؤة بو مال و منداله‌کانی خه رجی ده‌کات، هه‌روه‌ها نه‌و پاره‌یه که مرؤة خه رجی ده‌کات له و لاخه‌که‌یدا بو تیکۆشان له پیناوی خوادا، هه‌روه‌ها نه‌وه‌ی که له پیناوی خوادا بو هاوه‌له‌کانی خه رجی ده‌کات. (ابو قلابة) ده‌لی: له پیناشدا به ژن و مندال ده‌ستی پئی کرد، پاشان (ابو قلابة) وتی: پاداشتی کئی له‌و پیاوه گه‌وره‌تره که خه رجی کۆمه‌لی مندالی بچوک ده‌کیشی، تا چاویان له‌ده‌ستی که‌سه‌وه نه‌بیته؟ یان به‌هوی نه‌وه‌وه خوادا سویدیان پئی بگه‌یه‌نیت و ده‌وله‌مه‌ندیان بکات؟

۸۶۳- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ (رضی) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا أَنْفَقَ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً - وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا - كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً)). [بخاری/ النفقات / ۵۰۳۶]

(ابو مسعودی بدری)(رضی) ده‌لی: پیغه مبه‌ر (ﷺ) فرمویته‌تی: ((نه‌گه‌ر موسلمان خه رجیه‌ک بو خیزانه‌که‌ی بکیشی (هه‌رچه‌ند واجبه له‌سه‌ری) به‌لام نه‌گه‌ر - مه‌به‌ستی ره‌زامه‌ندی خوابی - به‌خیر بوی ده‌نوسری)).

(۴) ژن بوی هه‌یه له‌سامانی میرده‌که‌ی له‌ریگه‌ی چاکه‌دا خه رجی

مناله‌کانی بکیشی

۸۶۴- عَنْ عَائِشَةَ (رضی) قَالَتْ: جَاءَتْ هُنْدٌ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ مَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَهْلٌ خِبَاءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يُذَلَّهُمُ اللَّهُ مِنْ أَهْلِ خِبَانِكَ، وَمَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَهْلٌ خِبَاءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يُعْرَهُمُ اللَّهُ مِنْ أَهْلِ خِبَانِكَ. فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((وَأَيْضًا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ)). ثُمَّ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ مُمَسِّكٌ، فَهَلْ عَلَيَّ حَرَجٌ أَنْ أَنْفِقَ عَلَى عِيَالِهِ مِنْ مَالِهِ بِغَيْرِ إِذْنِهِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((لَا حَرَجَ عَلَيْكَ أَنْ تُنْفِقِي عَلَيْهِمْ بِالْمَعْرُوفِ)). [بخاری/ فضائل الصحابة / ۳۶۳۱]

(عائشه) (رضی الله عنہا) دەلی: (هند) هاته خزمه‌تی پیغمبهر (ﷺ) و پینی وت: ئەهی پیغمبهری خوا به‌خوا له‌سه‌ر زه‌وی خوادا بنه‌ماله‌یه‌ک نه‌بووه پیمان خو‌ش‌بێ خوا توشی نه‌هامه‌تی بکات زیاتر له‌ بنه‌ماله‌که‌ی تو. ئیستاش هیچ بنه‌ماله‌یه‌ک نی‌یه له‌سه‌ر زه‌وی زیاتر له‌ بنه‌ماله‌که‌ی تو حه‌ز به‌سه‌ر به‌رزی بکه‌ین بو‌ی. پیغمبهری خواش (ﷺ) فرمووی: ((سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته، منیش هه‌روه‌ها)). پاشان (هند) وتی: ئەهی پیغمبهری خوا (ﷺ) (ابو سفیان) پیاویکی چروکه، نایا گونا‌هم ده‌گات ئە‌گه‌ر به‌بێ ئیزنی ئە‌و له‌ماله‌که‌ی خه‌رجی مناله‌کان بکیشم؟ پیغمبهر (ﷺ) فرمووی: ((گونا‌ه‌بار نابیت ئە‌گه‌ر به‌خێویان بکه‌یت به‌پینی پیو‌یست و به‌چاکی [واته‌ بێ له‌ سنور ده‌رچوون].

(۵) ژنی سێ‌به‌سێ ته‌لاق دراو، خه‌رجی له‌سه‌ر نا‌کری

۸۶۵- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ (رضی الله عنہا) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) فِي الْمُطَلَّاقَةِ ثَلَاثًا قَالَ: ((لَيْسَ لَهَا سُكْنَى، وَلَا نَفَقَةٌ)).

(فاطمة) ی کچی (قیس) دەلی: پیغمبهر (ﷺ) له‌باره‌ی ژنی سێ‌به‌سێ ته‌لاق‌دراوه‌وه فرمووی: ((نه‌جی‌گای پێ‌ده‌دری و نه‌خه‌رجی)).

۸۶۶- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنہا): أَنَّهَا قَالَتْ: مَا لِفَاطِمَةَ خَيْرٌ أَنْ تَذْكَرَ هَذَا. تَغْنِي قَوْلَهَا: لَا سُكْنَى وَلَا نَفَقَةٌ. [بخاری/ الطلاق/ ۵۰۱۵-۵۰۱۷]

(عائشه) (رضی الله عنہا) دەلی: (فاطمة) هیچ به‌رژه‌وه‌ندیه‌کی نه‌بوو له‌ باس‌کردنی ئە‌و فرمووده‌یه‌دا که نه‌جی‌گای پێ‌ده‌دری و نه‌خه‌رجی.

۸۶۷- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ الْأَسْوَدِ ابْنِ يَزِيدَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ الْأَعْظَمِ وَمَعَنَا الشَّعْبِيُّ، فَحَدَّثَ الشَّعْبِيُّ بِحَدِيثِ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) لَمْ يَجْعَلْ لَهَا سُكْنَى وَلَا نَفَقَةً. ثُمَّ أَخَذَ الْأَسْوَدُ كَفًّا مِنْ حَصِيٍّ فَحَصَبَهُ بِهِ، فَقَالَ: وَيْلَكَ، تُحَدِّثُ بِمِثْلِ هَذَا؟ قَالَ عُمَرُ (رضی الله عنہ): لَا تَتْرُكُ كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّنَا (ﷺ) لِقَوْلِ امْرَأَةٍ، لَا نَذْرِي لَعَلَّهَا حَفِظَتْ أَوْ نَسِيَتْ، لَهَا السُّكْنَى وَالنَّفَقَةُ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ﴾ [الطلاق: ۱].

(ابو اسحاق) دەلی: له‌ مزگه‌وتی گه‌وره‌دا له‌گه‌ل (اسود) ی کوپی (زبیر) دا دانیش‌تبووم. (شعبی) ی‌شمان له‌گه‌ل‌دا بوو، (شعبی) باسی فرمووده‌که‌ی (فاطمة) ی کچی (قیس) ی کرد که پیغمبهر (ﷺ) نه‌جی‌گای پێ‌داوه‌وه نه‌خه‌رجی.

پاشان (أسود) مشتى وەردەبەردى ھەلگرت و كىردى بەرپويدا و وتى: كۆستت كەويت فەرموودەى وا دەگىرپىتەوہ؟! [عمر (ﷺ)] وتى: قورئانەكەى خواو سونەتى پىغەمبەرەكەى (ﷺ) وان لىناھىنن بۇ قسەى ژنىك، نازانىن باش لەبەرى كىردوہ يان لەبىرى چۆتەوہ. ژنى تەلاق دراو مالىشى ھەيە و خەرجىش. خواى گەورە دەفەرموى كە ئەمە ماناكەيتى: ﴿دەريان مەكەن لە مالەكانيان و خوشيان بادەرنەچن مەگەر بەگوناهىكى ئاشكرا ھەستابن﴾.

(۲۰) به‌شی کرین و فروشتن

(۱) فروشتنی خوراک به خوراک، ده‌بی وه‌کویهک بی

۸۶۸- عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّهُ أَرْسَلَ غُلَامَهُ بِصَاعِ قَمْحٍ فَقَالَ: بَعُهُ ثُمَّ اشْتَرِ بِهِ شَعِيرًا. فَذَهَبَ الْغُلَامُ فَأَخَذَ صَاعًا وَزِيَادَةً بَعْضِ صَاعٍ، فَلَمَّا جَاءَ مَعْمَرًا أَخْبَرَهُ بِذَلِكَ، فَقَالَ لَهُ مَعْمَرٌ: لِمَ فَعَلْتَ ذَلِكَ؟ انْطَلِقْ فَرُدَّهُ، وَلَا تَأْخُذَنَّ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ، فَإِنِّي كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((الطَّعَامُ بِالطَّعَامِ مِثْلًا بِمِثْلٍ)). قَالَ: وَكَانَ طَعَامَنَا يَوْمَئِذٍ الشَّعِيرَ. قِيلَ لَهُ: فَإِنَّهُ لَيْسَ بِمِثْلِهِ. قَالَ: إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُضَارِعَ (معمر) ی کوری (عبدالله) ده‌لی: جاریکیان مه‌نی گه‌نمی به‌غولامه‌که‌یدا نارد و پی‌ی وت: بی‌فروشه و به‌نرخه‌که‌ی جو بکره، غولامه‌که‌ی چوو دای به‌مه‌نی‌ک و هه‌ندی‌کیش زیاتری جو، که گه‌رایه‌وه هه‌والی دا به (معمر)، (معمر) پی‌ی وت: بوچی وات کرد؟ برؤ بی‌گی‌یره‌وه، وه‌کویهک نه‌بی وه‌ری نه‌گریت، چونکه گویم لی‌بوو پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((خوراک به خوراک، ده‌بی وه‌کویهک بی‌ت)) خوراک‌ی ئه‌و کاته‌شمان ته‌نا جو بوو، پی‌ی وترا: خو ئه‌و دووانه وه‌کویهک نین، وتی: ده‌ترسم له‌و بی‌ت.

(۲) ری‌گری له‌ فروشتنی خوراک بی‌ش وهرگرتنی

۸۶۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ ابْتَاعَ طَعَامًا فَلَا يَبِغُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ)). قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَأَحْسِبُ كُلَّ شَيْءٍ مِثْلَهُ. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۲۹]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((هه‌رکه‌سی‌ک خوراک‌یکی ک‌ری تا وه‌ری نه‌گریت نه‌یفروشیته‌وه)) (ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پی‌م وایه هه‌موو مامه‌له‌یه‌ک ده‌بی به‌م شی‌ویه‌ بی‌ت.

۸۷۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّهُ قَالَ لِمَرْوَانَ: أَحَلَّلْتَ بَيْعَ الرَّبَا؟ فَقَالَ مَرْوَانُ: مَا فَعَلْتُ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَحَلَّلْتَ بَيْعَ الصَّكَاكِ، وَقَدْ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَنْ بَيْعِ الطَّعَامِ حَتَّى يُسْتَوْفَى؟ قَالَ: فَحَطَّبَ مَرْوَانُ النَّاسَ فَنَهَى عَنْ بَيْعِهَا. قَالَ سُلَيْمَانُ: فَنَظَرْتُ إِلَى حَرَسٍ يَأْخُذُونَهَا مِنْ أَيْدِي النَّاسِ.

(أبو هريره) (رضی الله عنه) وتی به (مروان): ئه‌ری ده‌لی‌ی سووت حه‌لال کردووه؟ (مروان) وتی: شتی وه‌هام نه‌کردووه. (أبو هريره) وتی: تو کرین و فروشتنی

چه‌کی پاره‌ت حه‌لال کردوه، له‌کاتی‌کدا پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ری‌گری کردوه له فروشتنی خوراک تا وهرنه‌گیریت، دوا‌ی نه‌وه (مروان) وتاری دا بو خه‌ک و ری‌گری کرد له فروشتنی چه‌ک. (سلیمان) ده‌لی: چاروم لی‌بوو چه‌ن پاسه‌وانیک خه‌ریکی وهرگرتنه‌وی نه‌و چه‌کانه بوون له‌ده‌ستی خه‌ک.

(۳) گواستنه‌وی خوراک نه‌گهر به‌گوتره فروشرا

۸۷۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ اشْتَرَى طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ)). قَالَ: وَكُنَّا نَشْتَرِي الطَّعَامَ مِنَ الرُّكْبَانِ جِزَافًا، فَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ نَبِيعَهُ حَتَّى نُنْقِلَهُ مِنْ مَكَانِهِ. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۱۷]

(ابن عمر) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((هه‌رکه‌سی خوراک بی‌کری با نه‌ی‌فروشینه‌وه هه‌تا‌کو وه‌ری ده‌گری)) (راوی) ده‌لی: نیمه خوراکمان ده‌کری له‌کاروانچه‌کان به‌گوتره، پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ری‌گری کردین که بی‌فروشینه‌وه تا نه‌ی‌گویزینه‌وه له‌شوینه‌که‌ی خوی.

۴-فروشتنی خوراک پی‌وانه‌کراو به‌گوتره

۸۷۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: نَهَى نَبِيُّ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) عَنِ الْمَزَابِنَةِ : أَنْ يَبِيعَ ثَمْرَ حَائِطِهِ إِنْ كَانَتْ تَخْلًا بِتَمْرِ كَيْلًا ، وَإِنْ كَانَ كَرْمًا أَنْ يَبِيعَهُ بِزَيْبٍ كَيْلًا ، وَإِنْ كَانَ زَرْعًا أَنْ يَبِيعَهُ بِكَيْلِ طَعَامٍ ، نَهَى عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۶۲]

(ابن عمر) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) کرین و فروشتنی (مزابنه‌ی) قه‌ده‌غه کردوه [بو نمونه] نه‌گهر به‌روبومی با‌خه‌که‌ی خورما بوو، بی‌فروشیت به‌خورمای وشکی پی‌وراو، نه‌گهر با‌خه‌که‌تری بوو بی‌فروشیت به‌میوز به‌پی‌وراوی یان کشتوکال بوو بی‌فروشیت به‌خوراک به‌پی‌وانه. پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ری‌گری له هه‌موو نه‌مانه کردوه ﴿مزابنه﴾ کرینی به‌روبوم پیش نه‌وه‌ی پی‌بگات به‌داره‌که‌وه ﴿﴾ .

(۵) فروشتنی خورما به‌خورما وه‌کویه‌ک

۸۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ (رضی الله عنهما): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) بَعَثَ أَخَا بَنِي عَدِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ فَاِسْتَعْمَلَهُ عَلَى خَيْبَرَ، فَقَدِمَ بِتَمْرِ جَنِيْبٍ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَكُلْ تَمْرَ خَيْبَرَ هَكَذَا)). قَالَ: لَأُ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا لَنَشْتَرِي الصَّاعَ بِالصَّاعَيْنِ مِنَ الْجَمْعِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَفْعَلُوا، وَلَكِنْ مِثْلًا بِمِثْلِ، أَوْ يَبِيعُوا هَذَا وَاشْتَرُوا بِمَنْهِ مِنْ هَذَا، وَكَذَلِكَ الْمِيزَانُ)). [بخاری/ البيوع/ ۲۰۸۹]

(ابو هريره) و (ابو سعيد) (رضی الله عنه) ده لاین: پیغه مبهر (رضی الله عنه) براهی (بنی عدی الانصاری) ناردو کردیه میری خه یبهر، به خورمایه کی باشه وه هاته وه، پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) پیی فرموو: ((ئهری هه موو خورمای خه یبهر بهم شیوه یه جوانه؟ وتی: نه خیر، ئه ی پیغه مبهری خوا، ئیمه یه ک من له م خورمایه به دوو مهنی خراپ ده کرین، پیغه مبهر (رضی الله عنه) فرمووی: ((شتی وه ها مه کن، خورما به خورما له جوژی خوئی بگوړنه وه یان ئه مه یان بفروشن و به نرخه که ی لهو جوړه ی تریان بکرنه وه، کیشانه ش هر بهو شیوه یه ده بیټ)).

(۶) فروشتنی خه رمانیک له خورما

۸۷۴- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی الله عنه) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه) عَنِ بَيْعِ الصُّبْرَةِ مِنَ التَّمْرِ - لَا يُعْلَمُ مَكِيلَتُهَا - بِالْكَيْلِ الْمُسَمَّى مِنَ التَّمْرِ.
(جابرې کوړې عبدالله) (رضی الله عنه) ده لی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) ریگری کردوه له فروشتنی خه رمانه خورمایه ک - که نه زانری پیوانه که ی چهنده - به خورمایه کی پیوانه کراو.

(۷) به روپوم نافرورشیت هه تا پیده گات

۸۷۵- عَنْ جَابِرِ (رضی الله عنه) قَالَ: نَهَى - أَوْ نَهَاْنَا - رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه) عَنِ بَيْعِ التَّمْرِ حَتَّى يَطْيِبَ. [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۱۶]
(جابر) (رضی الله عنه) ده لی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) ریگری کردوه - یان ریگری لی کردوین - له فروشتنی به روپوم تا ته واو پی نه گات.
۸۷۶- عَنْ أَبِي الْبَحْتَرِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ بَيْعِ النَّخْلِ؟ فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه) عَنِ بَيْعِ النَّخْلِ حَتَّى يَأْكُلَ مِنْهُ، أَوْ يُوَكَّلَ، وَحَتَّى يُوزَنَ. قَالَ: فَقُلْتُ: مَا يُوزَنُ؟ فَقَالَ رَجُلٌ عِنْدَهُ: حَتَّى يُحَزَرَ. [بخاري/ السلم/ ۲۱۳۰]
(ابو البحتری) ده لی: له باره ی فروشتنی خورماوه پرسیارم له (ابن عباس) کرد وتی: پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) فروشتنی خورمای قه ده غه کرد هه تا نه وکاته ی پی نه گات، لی پی ده خوات، یان لی پی ده خوریت و کیشانه ده کریت، وتم: چی کیشانه بکریت؟! پیاویک که له لای بوو وتی: واته هه تا نه خه ملینریت.

(۸) ریگری له فروشتنی به‌روبووم هه‌تا ته‌واو پی‌ده‌گات

۸۷۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ بَيْعِ النَّخْلِ حَتَّى يَزْهُو، وَعَنِ السُّنْبُلِ حَتَّى يَبْيَضَّ وَيَأْمَنَ الْعَاهَةَ، نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُشْتَرِيَّ. [بخاری/ السلم/ ۲۱۳۱]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وسلم) ریگه‌ی نه‌داوه خورما به‌فروشریت هه‌تا‌کو سووریاو یان زه‌ردباو نه‌بیئت، هه‌روه‌ها فروشتنی گوله‌گه‌نم تا سپی ده‌بیته‌وه و له‌ده‌رد پزگاری ده‌بی، ریگری کردووه له‌فروشیار و کپیار.

(۹) سه‌ودا‌گه‌ریی (مزابنه)

۸۷۸- عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ مَوْلَى بَنِي حَارِثَةَ: أَنَّ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ وَسَهْلَ بْنَ أَبِي حَثْمَةَ حَدَّثَاهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ الْمُرَابَنَةِ: التَّمْرِ بِالنَّمْرِ، إِلَّا أَصْحَابَ الْعَرَايَا فَإِنَّهُ قَدْ أُذِنَ لَهُمْ. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۷۹]

(بشیر کوری یسار) که خزمه‌تگوزاری (بني حارثه) یه‌ده‌لی: (رافع کوری (خدیح) و (سه‌ل) ی کوری (ابو حثمة) پییان و تووه: پیغه‌مبه‌ری خوا (صلى الله عليه وسلم) ریگری کردووه له‌کرین و فروشتنی جو‌ری (مزابنه) واته به‌روبووم به‌خورمای وشک، مه‌گه‌ر نه‌وانه‌ی مامه‌له‌ی (عرایا) ده‌که‌ن، بو‌نه‌وانه‌ی مؤله‌تی داوه.

[عرایا: نه‌و مامه‌له‌یه‌یه‌که له‌سنووری (۵) (وسق) دا ده‌کریئت واته (۷۰۰ کغم) نه‌مه‌یش له‌به‌ر دا‌بین‌کردنی پیویستی خواردنی مال و مندا‌ل بو‌ماوه‌ی سالی‌ک].

(۱۰) فروشتنی به‌روبووم به‌خورما به‌پی‌کیشانه‌ی خوی

۸۷۹- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَخَّصَ فِي الْعَرِيَّةِ، يَأْخُذُهَا أَهْلُ الْبَيْتِ بِخَرْصِهَا تَمْرًا، يَأْكُلُونَهَا رُطْبًا. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۷۲]

(زیدی کوری ثابت) (صلى الله عليه وسلم) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وسلم) مؤله‌تی داوه مامه‌له‌ی (العریة)، نه‌ویش نه‌وه‌یه‌ خیزانی‌ک خورمای ته‌ر و مرده‌گرن و ده‌یخه‌ملینن به‌خورمای وشک، بو‌نه‌وه‌ی به‌ته‌ری بیخون.

(۱۱) ده‌ریاره‌ی نه‌ندازه‌ی دروستیی مامه‌له‌ی له‌جو‌ری (العرایا)

۸۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا، بِخَرْصِهَا فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ، أَوْ: فِي خَمْسَةِ يَشْكُ دَاوُدُ: قَالَ خَمْسَةٌ أَوْ دُونَ خَمْسَةٍ. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۷۸]

(ابو هريره) ده‌لی: پیغمبهر (ﷺ) مؤله‌تی دا له مامه‌له‌ی (عرایا)، له‌وه‌ی که‌وا له پینج وسق (واته ۷۰۰ کغم) زیاتر نه‌بیئت.

(۱۲) دهرد له‌به‌رویووم دا

۸۸۱- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَوْ بَغْتَ مِنْ أَخِيكَ ثَمْرًا فَأَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ، فَلَا يَحِلُّ لَكَ أَنْ تَأْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا. بِمِ تَأْخُذَ مَالِ أَخِيكَ بِغَيْرِ حَقِّ)).

(جابری کوپی عبدالله) (ﷺ) ده‌لی: پیغمبهر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((نه‌گه‌ر به‌رویوومیکت فروشت به براهت [پیش نه‌وه‌ی بچنریته‌وه] دهردیکی تووش بیئت، بۆت ره‌وا نییه هیچی لی‌وه‌ریگریت. به‌چ حه‌قیک مالی براهت به ناحق وهرده‌گریت؟

(۱۳) خاوه‌ن قهرز نه‌وه‌ی هه‌یه ده‌بیات

۸۸۲- عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: أُصِيبَ رَجُلٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي ثَمَارِ ابْتِاعِهَا، فَكَثُرَ دَيْنُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((تَصَدَّقُوا عَلَيْهِ)). فَتَصَدَّقَ النَّاسُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَبْلُغْ ذَلِكَ وَقَاءَ دَيْنِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) لِعُرْمَانِهِ: ((خُذُوا مَا وَجَدْتُمْ، وَلَيْسَ لَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ)).

(ابو سعید الخدری) (ﷺ) ده‌لی: کابرایه‌ک به‌رویوومیکی کریبوو، دهردی تیکه‌وت و بوو به‌ژیر قهرزیکی زوره‌وه، پیغمبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((خیری پی‌بکه‌ن)) خه‌لکی خیریان پی‌کرد، به‌لام نه‌گه‌یشته ئاستی بژاردنی قهرزه‌که‌ی، پیغمبهری خوا (ﷺ) فه‌رمووی به‌خاوه‌ن قهرزه‌کان: ((نه‌وه‌ی هه‌یه وهری بگرن، جگه له‌وه مافی شتیکی ترتان نی‌یه)).

(۱۴) نه‌وه‌که‌سه‌ی باخه خورمای به‌ردار بفروشیئت

۸۸۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((مَنْ ابْتَاعَ نَخْلًا بَعْدَ أَنْ تُؤَبَّرَ فُتْمَرَتُهَا لِلَّذِي بَاعَهَا، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ. وَمَنْ ابْتَاعَ عَبْدًا فَمَالُهُ لِلَّذِي بَاعَهُ، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ)). [بخاری/ البيوع/ ۲۰۹۰]

(عبدالله ی کوپی عمر) (ﷺ) ده‌لی: گویم لی‌بوو پیغمبهری خوا (ﷺ) ده‌یغه‌رموو: ((نه‌وه‌که‌سه‌ی باخه خورمایه‌ک بکریت دوا پی‌وه‌ن کردنی، نه‌وه به‌رویوومه‌که‌ی بو‌نه‌وه‌که‌سه‌یه که فروشتویه‌تی، مه‌گه‌ر کریار به‌مه‌رجی

گرتبیت.. هرکه سیکیش بهندهیهک بکری ماله که ی بوئو که سهیه که فروشتویه تی، مه گهر کرپار به مهرجی گرتبیت)).

(۱۵) مامه لهی [مخابرة] و [محاقله]

۸۸۴- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أَنَيْسَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْمَكِّيُّ، وَهُوَ جَالِسٌ عِنْدَ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ وَالْمُخَابَرَةِ، وَأَنْ تُشْتَرَى النَّخْلُ حَتَّى تُشَقَّهَ، وَالْإِشْقَاءُ: أَنْ يَخْمَرَ أَوْ يَصْفَرَ أَوْ يُوَكَّلَ مِنْهُ شَيْءٌ، وَالْمُحَاقَلَةُ: أَنْ يُبَاعَ الْحَقْلُ بِكَيْلٍ مِنَ الطَّعَامِ مَعْلُومٍ، وَالْمُزَابَنَةُ: أَنْ يُبَاعَ النَّخْلُ بِأَوْسَاقٍ مِنَ الثَّمَرِ، وَالْمُخَابَرَةُ: الثَّلَاثُ وَالرُّبْعُ وَأَشْبَاهُ ذَلِكَ. قَالَ زَيْدٌ: قُلْتُ لِعَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ: أَسَمِعْتَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَذْكُرُ هَذَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: نَعَمْ. [بخاري/ المسافة (الشرب)/ ۲۲۵۲]

(زیدی کوپی ابی انیسه) دهلی: (ابو ولید المکی) له کاتی کدا که له لای (عطاء) ی کوپی (ابو رباح) دانیشتبوو له (جابر ی کوپی عبد الله) وه (صلى الله عليه وسلم) بو ی گپراینه وه: پیغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) کرین و فروشتنی [محاقله] و [مزابنة] و [مخابرة] ی قه دهغه کرد. ههروهه ریگه ی نه داوه خورما بکریت هه تا سوورباو یان زهر دباو ده بییت، یان لای ده خوریت.

[محاقله]: کیلگه فروشتنه به خوراکیک ی دیاری کراو [مزابنة] فروشتنی دارخورمایه به چهند ویسقیک له خورمای وشک. [مخابرة] بریتییه له ریژهی سئیهک و چواریهک و شتی له و جوژه، (زید) دهلی: به [عطاء ی کوپی رباح] م وت: گویت لیبوو که (جابر) بلیت: ئەم فەرمووده یه م له پیغه مبه ری خواوه (صلى الله عليه وسلم) وهرگرتوو ه؟! وتی: به لای.

(۱۶) مامه لهی [معاومه]

۸۸۵- عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ وَسَعِيدِ بْنِ مِيْنَاءَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنِ الْمُحَاقَلَةِ، وَالْمُزَابَنَةِ، وَالْمُعَاوَمَةِ، وَالْمُخَابَرَةِ - قَالَ أَحَدُهُمَا: بَيْعُ السَّنَيْنِ هِيَ الْمُعَاوَمَةُ - وَعَنِ الثُّنْيَا، وَرَخَّصَ فِي الْعَرَايَا.

(ابو زبیر) و (سعید) ی کوپی (میناء) ده گپراینه وه له (جابر ی کوپی عبد الله) وه (صلى الله عليه وسلم) دهلی: پیغه مبه ری خوا (صلى الله عليه وسلم) کرین و فروشتنی [محاقله] و [مزابنة] و [معاومه] و [مخابرة] ی قه دهغه کرد - یه کیکیان وتی: (معاومه) مامه له یه بو چهند سائیک ههروهه مامه لهی [ثنیا] ی قه دهغه کردوه [ثنیا]: ئەوه یه هه ندی له

فروشاوه که جیابکاته‌وه بی‌ئوه‌وی دیاری بکات، به‌لام مؤله‌تی داوه بو مامه‌له‌ی (عرایا) [پیشتر باس کرا].

۸۸۶- عَنْ جَابِرٍ (رضی) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (ﷺ) عَنْ بَيْعِ السَّنِينِ. وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ: عَنْ بَيْعِ التَّمْرِ سِنِينَ.

(جابر) ده‌لی: پیغمبهر (ﷺ) ریگری کردوو له‌مامه‌له بو چه‌ند سالیك. له ریوایه‌تی (ابن ابو شیبه) دا ریگری کردوه له فروشتنی به‌روبوم بو چه‌ند سالیك.

(۱۷) قه‌ده‌غه‌کردنی کرپن و فروشتنی نازه‌لی گوان به‌ستراو

۸۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ ابْتِئَاعَ شَاةَ مُصْرَاءَ فَهُوَ فِيهَا بِالْخِيَارِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، إِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا، وَإِنْ شَاءَ رَدَّهَا وَرَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ تَمْرٍ)).

(ابو هریره) ده‌لی: پیغمبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((هر که سیک مه‌ریکی گوان به‌سراو بکریت^(۱)، تاماوه‌ی سنی رۆژ سه‌ره‌سته‌ئه‌گهر ویستی هه‌لی ده‌گریت ئه‌گهر نه‌یویست ده‌یگریته‌وه و مه‌نی خورماشی له‌گه‌ل‌دا ده‌نیریته‌وه)).

(۱۸) شتیك گوشتی حه‌رام بی‌ت فروشتنی حه‌رامه

۸۸۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی) قَالَ: بَلَغَ عُمَرُ أَنَّ سَمْرَةَ (رضی) بَاعَ خَمْرًا، فَقَالَ: قَاتِلِ اللَّهُ سَمْرَةَ، أَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ، حُرِّمَتْ عَلَيْهِمُ الشُّحُومُ، فَجَمَلُوهَا فَبَاعُوهَا)). [بخاری/ البیوع/ ۲۱۱۰]

(ابن عباس) ده‌لی: هه‌وال گه‌یشت به (عمر) (رضی) که (سمرة) (رضی) عه‌ره‌قی فروشتوو، (عمر) (رضی) وتی: خوا(سمره) بکوژیت، نه‌ی نازانی پیغمبهر (ﷺ) فه‌رمووی: ((خوا! نه‌فره‌تی کردوو له‌جوله‌که، کاتی که پیویان له‌سه‌ر حه‌رام کرابوو، ده‌چوون ده‌یانتوانه‌وه و ده‌یانفروشت)).

(۱۹) حه‌رام‌کردنی فروشتنی عه‌ره‌ق

۸۸۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ وَعَلَةَ السَّبَّائِيِّ - مِنْ أَهْلِ مِصْرَ - أَنَّهُ سَأَلَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ (رضی) عَمَّا يُعَصَّرُ مِنَ الْعَنْبِ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: إِنَّ رَجُلًا أَهْدَى لِرَسُولِ

(۱) گوان به‌ستنی حه‌یوان فیلیکه ده‌گریت بو ئه‌وه‌ی وا ده‌رکه‌وی که شیری زوره.

اللَّهِ (ﷺ) رَاوِيَةً حَمْرٍ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((هَلْ عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَهَا)). قَالَ: لَا. فَسَارَّ إِنْسَانًا، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((بِمَ سَارَرْتَهُ)). فَقَالَ: أَمْرُهُ بِبَيْعِهَا، فَقَالَ: ((إِنَّ الَّذِي حَرَّمَ شُرْبَهَا حَرَّمَ بَيْعَهَا)). قَالَ: فَفَتَحَ الْمَزَادَةَ حَتَّى ذَهَبَ مَا فِيهَا.

(عبدالرحمن ی کوری و علة ی سبئی) - خه‌لکی میسر- ده‌لی: له‌باره‌ی شهرابی (تری) وه پرسیارم له (ابن عباس) (ﷺ) کرد؟ (ابن عباس) (ﷺ) له‌وه‌لامدا - جاریکیان کابرایه‌ک شهر به‌یه‌ک عه‌ره‌قی هینا بو پیغه‌مبهر (ﷺ)، پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) پیی فهرموو: ((تو ده‌زانیت که‌خوای گه‌وره عه‌ره‌قی حه‌رام‌کرده‌؟)) کابرا وتی: نه‌خیر نه‌ی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ)، ئینجا کابرا چپاندی به‌گوئی یه‌کی له‌ناماده‌بواندا، پیغه‌مبهر (ﷺ) پیی فهرموو: ((چیت چپاند به‌گوئی براده‌ره‌که‌تدا؟)) کابرا وتی: پیم وت که‌بروا بیفروشیت، پیغه‌مبهر (ﷺ) فهرمووی: ((نه‌و زاته‌ی خواردنه‌وه‌که‌یی حه‌رام‌کرده‌وه‌ فروشتنیشی حه‌رام کرده‌)). ده‌لی: شهر به‌ عه‌ره‌قه‌که‌ی قلبی کرده‌وه، تا هه‌رچی تیا‌بوو پڑا.

(۲۰) حه‌رام‌کردنی مرداره‌وه‌ بوو و بت و به‌راز

۸۹۰. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (ﷺ): أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ بِمَكَّةَ: ((إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخَزِيرِ وَالْأَصْنَامِ)). فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ فَإِنَّهُ يُطْلَى بِهَا السُّفْنُ وَيُدَهَّنُ بِهَا الْجُلُودُ وَيَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ؟ فَقَالَ: ((لَا، هُوَ حَرَامٌ)). ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عِنْدَ ذَلِكَ: ((قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا أَجْمَلُوهَا، ثُمَّ بَاعُوهَا فَأَكَلُوهَا ثُمَّ نَمَنَ)). [بخاری/ البيوع/ ۲۱۲۱]

(جابری کوری عبدالله) (ﷺ) ده‌لی: گویم ای‌بوو پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) سالی پزگارکردنی مه‌که‌که، له‌ناو مه‌که‌که‌دا فهرمووی: ((خوداو پیغه‌مبهرمه‌کی مه‌ی و مرداره‌وه‌بوو به‌راز و بتیان حه‌رام‌کرده‌وه)) وترا: نه‌ی پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) رات چیه‌یه له‌باره‌ی پیوی مرداره‌وه‌ بوو، دیواری که‌شتی پی سواغ ده‌دریت و، پیسته‌ی پی‌چهور ده‌کریت و، خه‌لکی به‌کاری دینن بو‌چرا؟ فهرمووی: ((نه‌خیر نه‌وه حه‌رامه‌)). پاشان له‌وئ‌دا پیغه‌مبهر (ﷺ) فهرمووی: ((خوا جوله‌که‌کان بکوژیت، له‌کاتیک‌دا خوای گه‌وره پیوی مرداره‌وه‌بووی لی حه‌رام کردبوون، نه‌وان ده‌یان‌توانه‌وه و ده‌یان‌فروش و پاره‌که‌یان ده‌خوارن)).

(۲۱) قه‌ده‌غه‌کردنی نرخ‌ی سه‌گ و کریمی نافرته‌تی داوین پیس و فالچی
 ۸۹۱- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) نَهَى عَنْ ثَمَنِ
 الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ. [بخاری/ البيوع/ ۲۱۲۲]
 (ابو مسعود الانصاری) (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم): ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) نرخ‌ی سه‌گ و کریمی
 نافرته‌تی داوین پیس و کریمی فالچی و کتیب‌گروه‌وی قه‌ده‌غه‌کردوه.

(۲۲) قه‌ده‌غه‌کردنی وهرگرتنی نرخ‌ی پشیله
 ۸۹۲- عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرًا (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ وَالسُّنُورِ، قَالَ:
 زَجَرَ النَّبِيُّ (ﷺ) عَنْ ذَلِكَ.
 (ابو‌الزبیر) (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم): ده‌لی: له‌باره‌ی وهرگرتنی نرخ‌ی سه‌گ و پشیله‌وه
 پرسیارم له (جابر) کرد (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) وتی: پیغه‌مبهر (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) ریگری کردوه له کریمی نه‌و
 شتانه.

(۲۳) ده‌ستکه‌وتی که‌له‌شاخگر پیسه
 ۸۹۳- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((ثَمَنُ الْكَلْبِ
 حَبِيبٌ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ حَبِيبٌ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ حَبِيبٌ)).
 (رافع‌ی‌کوری‌خدیج) (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم): ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) فه‌رموویه‌تی: ((نرخ‌ی
 سه‌گ پیسه، کریمی داوین پیس پیسه، ده‌ستکه‌وتی که‌له‌شاخگر پیسه)).

(۲۴) چه‌لا‌ل‌کردنی کریمی که‌له‌شاخگر
 ۸۹۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) قَالَ: حَجَمَ النَّبِيُّ (ﷺ) عَبْدَ لَبْنِي بِيَاضَةَ، فَأَعْطَاهُ
 النَّبِيُّ (ﷺ) أَجْرَهُ، وَكَلَّمَ سَيِّدَهُ فَخَفَّفَ عَنْهُ مِنْ ضَرِيْبَتِهِ، وَلَوْ كَانَ سُخْنًا لَمْ يُعْطِهِ
 النَّبِيُّ (ﷺ). [بخاری/ البيوع/ ۱۹۹۷]
 (ابن‌عباس) (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم): ده‌لی: کویله‌یه‌ک له (هوزی‌بنی‌بیاضه) که‌له‌شاخیکی بو
 پیغه‌مبهری خوا (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) گرت، پیغه‌مبهری خوا (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) کریمی داپینی، قسه‌ی له‌گهل
 گه‌وره‌که‌شی دا‌کرد و باجه‌که‌ی له‌سه‌ر که‌م کرده‌وه، خو‌نه‌گه‌ر نه‌وه
 حهرام‌بو‌وایه پیغه‌مبهری خوا (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) نه‌یده‌دا پینی.

۸۹۵- عَنْ حُمَيْدٍ قَالَ: سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رضی‌الله‌عنه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ، فَقَالَ:
 احْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، حَجَمَهُ أَبُو طَيْبَةَ، فَأَمَرَ لَهُ بِصَاعَيْنِ مِنْ طَعَامٍ، وَكَلَّمَ أَهْلَهُ
 فَوَضَعُوا عَنْهُ مِنْ خَرَاஜِهِ، وَقَالَ: ((إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحِجَامَةَ. أَوْ: هُوَ مِنْ
 أَمْثَلِ دَوَائِكُمْ)). [بخاری/ البيوع/ ۱۹۹۶]

(حمید) ده‌لی: (انس کوپی مالک) (ﷺ) پرسیاری لی‌کرا له‌باره‌ی ده‌ستکه‌وتی که له‌شاخگروهه، وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که له‌شاخی گرتووہ (ابو طیبة) که له‌شاخی بو‌گرت، فه‌رمانی‌دا دوومه‌ن خو‌راکیان پی‌دا، قسه‌ی له‌گه‌ل خاوه‌نه‌که‌شی کرد باجه‌که‌یان له‌سه‌ر سوک کرد، پاشان فه‌رموی: ((که له‌شاخگرتن باشترین ده‌رمانه خو‌تانی پی چاره‌سه‌ر بکه‌ن، یان فه‌رموی: باشترین داو و ده‌رمانی ئیوه‌یه)).

(۲۵) قه‌ده‌غه‌کردنی فروشتنی سکی سک

۸۹۶. عَنِ ابْنِ عُمَرَ (ﷺ) قَالَ: كَانَ [أَهْلُ] الْجَاهِلِيَّةِ يَتَّبِعُونَ لَحْمَ الْجَزُورِ إِلَى حَبْلِ الْحَبَلَةِ: وَحَبْلِ الْحَبَلَةِ أَنْ تُنْتَجِجَ النَّاقَةُ، ثُمَّ تَحْمِلُ الَّتِي تُتَجَّتْ، فَتَهَاكُم رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَنْ ذَلِكَ. [بخاري/ البيوع/ ۲۰۳۶]

(ابن عمر) (ﷺ) ده‌لی: خه‌لکی له‌سه‌رده‌می نه‌فامی‌دا گوشتی و شتری سه‌رپراویان ده‌فروشت، بو‌ئه‌وکاته‌ی ئه‌و سکه‌سکی ده‌بی [واته بو‌ئه‌وکاته‌ی و شتره‌که سکه‌که‌ی داده‌نی و سکه‌که‌شی گه‌وره ده‌بی و سکی ده‌بی]. پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) قه‌ده‌غه‌ی ئه‌وه‌ی لی‌کردن.

(۲۶) قه‌ده‌غه‌کردنی کرین و فروشتنی (ملاسه) و (منابذة)

۸۹۷. عن أبي سعيد الخدري (ﷺ) قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَنْ بَيْعَتَيْنِ وَابْتَسَتَيْنِ، نَهَى عَنِ الْمَلَامَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ فِي الْبَيْعِ، وَالْمَلَامَسَةُ: لَمَسُ الرَّجُلِ ثَوْبَ الْآخَرِ بِيَدِهِ بِاللَّيْلِ أَوْ بِالنَّهَارِ، وَلَا يَقْلِبُهُ إِلَّا بِذَلِكَ. وَالْمُنَابَذَةُ: أَنْ يَنْبِذَ الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ بَثْوِيهِ، وَيَنْبِذَ الْآخَرُ إِلَيْهِ ثَوْبَهُ، وَيَكُونُ ذَلِكَ بَيْنَهُمَا، مِنْ غَيْرِ نَظَرٍ وَلَا تَرَاضٍ. [بخاري/ اللباس/ ۵۴۸۲]

(ابو سعیدی خدری) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ریگری لی‌کردین له‌دوو جو‌ر مامه‌له و دوو جو‌ر پۆشین. که بریتی بوون له (ملاسه) و (منابذة). [ملاسه: ئه‌وه‌یه که که‌سیک به‌روژ یان به‌شهو ده‌ست بدا له پۆشاک‌ی که‌سیکی ترو ده‌ست لی‌دانه‌که‌ی له‌جئ‌ی کرین بی‌ت و بو‌ی نه‌بی‌ت ته‌ماشای بکات].

[منابذة: ئه‌وه‌یه که دوو که‌س هه‌ریه‌ک جلی خو‌ی فپی بدا بو‌ئه‌وی تر، ئه‌و فپی‌دانه له‌جئ‌ی فروشتن بی‌ت و بواری ته‌ماشاکردن و په‌زماه‌ندی تیا نه‌بی‌ت].

(۲۷) کرین و فروشتنی گۆتره‌کاری

۸۹۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنِ بَيْعِ الْحَصَاةِ، وَعَنْ بَيْعِ الْغَرْرِ.

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه) ریگری کردوه له کرین و فروشتنی به‌رده‌اوئیژی و گۆتره‌کاری [به‌رده‌اوئیژی (بیع الحصاة) ئه‌وه‌یه به‌ردیک به‌اوئیژی بۆ کۆمه‌له شتیک بلیی ئه‌م به‌رده‌که‌وته سه‌ر کامیان ئه‌وهم پی بفرۆشی] (غرر) یش ئه‌وه‌یه که چا‌وپۆشنی تیا نه‌بی و مه‌ترسی تیدا بیئت (واته گۆتره‌کاری).

(۲۸) قه‌ده‌غه‌کردنی زه‌مکاری به‌ نیازی فیل

۸۹۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) نَهَى عَنِ النَّجْشِ. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۳۵]

(ابن عمر) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه) ریگری کردوه له زه‌مکاری به‌ نیازی فیل [ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که سیکی تری ئه‌وه‌ی نیازی کرینی شمه‌کیکی هه‌بی زه‌م بکات و نرخ‌ی شمه‌که‌که به‌رز بکاته‌وه بۆ چه‌واشه‌کردنی کریار].

(۲۹) مامه‌ئه‌ به‌سه‌ر مامه‌ئه‌ی برادا

فيه حديث عقبه، وقد تقدم في كتاب النكاح..

له‌به‌شی نکاح دا له‌م باره‌یه‌وه پیشت‌ر باس کراوه.

(۳۰) قه‌ده‌غه‌کردنی به‌ پیره‌وه‌چوونی شمه‌ک

۹۰۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَا تَلْقُوا الْجَلَبَ، فَمَنْ تَلَقَّاهُ فَاشْتَرَى مِنْهُ فَإِذَا أَتَى سَيِّدَهُ السُّوقَ فَهُوَ بِالْخِيَارِ)).

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه) فرموویه‌تی: ((به‌پیر کاروانی شمه‌که‌وه مه‌چن، هه‌ر که‌سیک چو به‌ پیره‌وه و شتی لی‌کری. هه‌رکات خاوه‌نه‌که‌ی هاته‌ بازار ئه‌وا سه‌ربه‌سته [یانی ده‌توانی په‌شیمان بیته‌وه]).

(۳۱) پیویسته‌ شارنشین شت به‌ لادی‌ نشین نه‌فروشیئت

۹۰۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْ تُتْلَقِيَ الرُّكْبَانَ، وَأَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ. قَالَ [طاوس]: فَقُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا قَوْلُهُ حَاضِرٌ لِبَادٍ؟ قَالَ: لَا يَكُنْ لَهُ سِمْسَارًا. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۵۰]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبهری خوا (رضی الله عنه) ریگری کردوه له به‌دهمه‌وه چوونی کاروان، هه‌روه‌ها ریگری کردوه له‌وه‌ی که شارنشینیك شت ومه‌ک بفروشیّت به‌گوند نشینیك. (طاوس) ده‌لی: به (ابن عباس) م وت مه‌به‌ست چویه له‌م ئایه‌ته؟ وتی: مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه که خوی نه‌کا به‌ ده‌لال و چاوساگی.

(۳۲) قه‌ده‌غه‌کردنی پاوان کردن (احتکار)

۹۰۲- عن مَعْمَرٍ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((مَنْ اخْتَكَرَ فَهُوَ خَاطِئٌ)). فَقِيلَ لِسَعِيدِ [بن المسیب]: فَإِنَّكَ تَخْتَكِرُ؟ قَالَ سَعِيدٌ: إِنَّ مَعْمَرًا الَّذِي كَانَ يُحَدِّثُ هَذَا الْحَدِيثَ كَانَ يَخْتَكِرُ.

(معمر)ی کوپی (عبدالله) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبهری خوا (رضی الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((هه‌رکه‌سیك (احتکار بکات وشمه‌ک بشاریته‌وه به‌هله‌داچوه)) [به (سعید)ی کوپی مسیب] وترا: تو شمه‌ک ده‌شاریته‌وه؟ (سعید) وتی: (معمر) که ئه‌م فه‌رمووده‌یه ده‌گپریته‌وه شمه‌کی ده‌شارده‌وه. [شاردنه‌وه‌ی خوراک حه‌رامه] ده‌گونجی (معمر) و (سعید) یش غه‌یری خوراکیان شارده‌بیته‌وه.

(۳۳) فروشتن به‌خواسته

۹۰۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) عَنِ رَسُولِ اللَّهِ (رضی الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: ((إِذَا تَبَايَعَ الرَّجُلَانِ فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِالْخِيَارِ، مَا لَمْ يَتَّفِقَا وَكَانَا جَمِيعًا، أَوْ يُخَيَّرُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ، فَإِنْ خَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ فَتَبَايَعَا عَلَى ذَلِكَ فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ، وَإِنْ تَفَرَّقَا بَعْدَ أَنْ تَبَايَعَا، وَلَمْ يَتْرُكْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا الْبَيْعَ فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ)). [بخاري/ البيوع/ ۲۰۰۶]

(ابن عمر) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبهری خوا (رضی الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌گه‌ر دوو که‌س کرین و فروشتنیان کرد، هه‌ردووکیان بویان هه‌یه په‌شیمان ببه‌نه‌وه هه‌تا جیا ده‌ببه‌وه، یان یه‌کیکیان به‌وی تریان بلی من رازیم و تویش که‌یفی خوته، ئه‌گه‌ر به‌رامبه‌ره‌که‌شی وتی: منیش رازیم ئیتر ئه‌و مامه‌له‌یه گری‌به‌نده بووه، ئه‌گه‌ر دوای ئه‌و مامه‌له‌هه‌یچ لایه‌کیان په‌شیمان نه‌بونه‌وه، جیا بونه‌وه ئه‌وه مامه‌له‌که دامه‌زراوه)).

(۳۴) راستگویی له کرین و فروشتن دا

۹۰۴. عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ (رضی اللہ عنہ) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، فَإِنْ صَدَقَا وَبَيْنَا بُورِكَ لُهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَذَبَا وَكُتِمَا مُحِقَ بَرَكَةٌ بَيْنَهُمَا)). [بخاری/ البیوع/ ۱۹۷۳]

(حکیم) کوپی (حزام) (رضی اللہ عنہ) ده‌لی: پیغمبهر (ﷺ) فرموویه‌تی: ((کریارو فروشیار خواستیان نازاده، پیش نه‌وی له‌یه‌ک جیا ببنه‌وه، جا نه‌گهر له‌گهل یه‌کتری‌دا راستگوبن و له‌که و عه‌یبه‌کان بویه‌کتری پون بکه‌نه‌وه، به‌ره‌که‌ت ده‌که‌ویته کرین و فروشتنه‌که‌یان، خو نه‌گهر درویان له‌گهل یه‌کتری‌دا کردو له‌که‌و عه‌یبه‌کانیان شارده‌وه، نه‌وا به‌ره‌که‌ت له‌سه‌ر کرین و فروشتنه‌که‌یان نامینت.

(۳۵) که‌سینک له‌مامه‌له‌دا فیلی لی‌بکریت

۹۰۵. عن ابنِ عُمَرَ (رضی اللہ عنہ) قال: ذَكَرَ رَجُلٌ لِرَسُولِ (ﷺ) أَنَّهُ يُخَدِّعُ فِي الْبُيُوعِ، فَقَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((مَنْ بَايَعْتَ فَقُلْ: لَا خِيَابَةَ)). فَكَانَ إِذَا بَايَعَ يَقُولُ: لَا خِيَابَةَ. [بخاری/ البیوع/ ۲۰۱۱]

(ابن‌عمر) ده‌لی: پیاویک له‌خزمت پیغمبهدا (ﷺ) باسی نه‌وی کرد که له‌مامه‌له و کرین و فروشتندا ده‌یخه‌له‌تینن، پیغمبهریش (ﷺ) فرمووی: ((له‌گهل هر که‌س مامه‌له‌ت کرد بلی: لا‌خلابه)) و اقا بوت ره‌وانیه بمخه‌له‌تینی ئیتر نه‌و پیاوه له‌وه‌ولا همرکات مامه‌له‌ی بگردایه له‌بری نه‌وی بلی (لا‌خلابه) نه‌یوت (لا‌خیابه) { چونکه زمانی ته‌واو نه‌بوو }.

(۳۶) هه‌رکه‌س گزی بکات له‌ من نییه

۹۰۶. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) مَرَّ عَلَى صُبْرَةَ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا، فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا، فَقَالَ: ((مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ)). فَقَالَ: أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: ((أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَمَا يَرَاهُ النَّاسُ؟ مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي)).

له (ابو هریره) وه ده‌گپرنه‌وه که: پیغمبهر (ﷺ) رابورد به‌لای کومه‌لنیک خوارده‌مه‌نیدا ده‌ستی تی‌خست و په‌نجه‌کانی ته‌ربوون، فرمووی: ((ئه‌مه چیه‌ی نه‌ی خاوه‌نی خوراک)) نه‌ویش وتی: باران لی‌ی داوه نه‌ی پیغمبهری خوا،

فهرموی: ((ئەى نە ئەبوو تەرەكەت بخستایەتە سەرەوہ تا خەلكى ببینیت؟
 ھەر كەس گزى بكات لە من نىیە)).

(۲۷) پاره گۆرینهوہ و فروشتنى پارهى زير به زيو

۹۰۷- عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسِ ابْنِ الْحَدَثَانِ أَنَّهُ قَالَ: أَقْبَلْتُ أَقُولُ: مَنْ يَصْنَرْفُ
 الدَّرَاهِمَ؟ فَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ، وَهُوَ عِنْدَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، (ﷺ): أَرْنَا ذَهَبَكَ
 ثُمَّ اثْتْنَا، إِذَا جَاءَ خَادِمُنَا نُعْطِكَ وَرَقَكَ. فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: كُلَّا وَاللَّهِ لَتُعْطِيَهُ
 وَرَقَهُ أَوْ لَتَرُدَّنَّ إِلَيْهِ ذَهَبَهُ. فَإِنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((الْوَرِقُ بِالذَّهَبِ رَبًّا إِلَّا هَاءَ
 وَهَاءَ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ رَبًّا إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رَبًّا إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالتَّمْرُ
 بِالتَّمْرِ رَبًّا إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ)). [بخارى/ البيوع/ ۲۰۶۵]

(مالك)ى كوپرى (أوس)ى كوپرى (الحدثان) دەلى: بوژى رووم كرده [بازار] و
 ئەموت: كى پاره دەگۆریتەوہ؟ (طلحة)ى كوپرى (عبیداللہ) كە لای (عمر)ى كوپرى
 (الخطاب)بوو (ﷺ) وتى: پاره زيرەكەتمان پى نیشان بدە و پاشان وەرە بۆلامان
 ھەركات خزمەت كارەكەمان ھاتەوہ ئینجا زيوەكەت دەدەینى. (عمر)ى كوپرى
 (الخطاب)وتى: ناسویند بە خوا دەبى یائىستا زيوەكەى بدەیتى یا دەبى
 زيرەكەى بو بگيریتەوہ، چونكە پینغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموویەتى:
 ((گۆرینەوہى زيو بە زير سووہ مەگەر دەست بە دەست [لەيەك كات وشویندا] و
 گۆرینەوہى گەنم بە گەنم سووہ مەگەر دەست بە دەست، گۆرینەوہى جو بە جو
 سووہ مەگەر دەست بە دەست، گۆرینەوہى خورما بە خورما سووہ مەگەر
 دەست بە دەست)).

(۲۸) گۆرینەوہى ئالتون و زيوو و خوراك

۹۰۸- عَنْ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (ﷺ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ،
 وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، وَالْمَلْحُ بِالْمَلْحِ.
 مِثْلًا بِمِثْلٍ، سَوَاءٌ بِسَوَاءٍ، يَدًا بِيَدٍ، فَإِذَا اخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأَصْنَافُ فَبِيعُوا كَيْفَ
 شِئْتُمْ، إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ)).

(عبادة)ى كوپرى (الصامت)دەلى: پینغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ((زير بە زير و،
 زيو بە زيو، گەنم بە گەنم، و جو بە جو، خورما بە خورما، خوئ بە خوئ.
 بەئەندازەى يەك بن و يەكسان بن و دەست بە دەست، جا ئەگەر ئەم جورانە

جیاواز بوون ئەوا چۆنتان ویست بیفروشن، ئەگەر هات و دەست بە دەست بوو).

(۳۹) ریگری له فروشتنی زیڕ و زیو، به قهرز

۹۰۹- عَنْ أَبِي الْمُنْهَالِ قَالَ: بَاعَ شَرِيكَ لِي وَرَقًا بِنَسِيئَةٍ إِلَى الْمَوْسِمِ - أَوْ إِلَى الْحَجِّ - فَجَاءَ إِلَيَّ فَأَخْبَرَنِي، فَقُلْتُ: هَذَا أَمْرٌ لَنَا يَصْلُحُ، قَالَ: قَدْ بَعَثَهُ فِي السُّوقِ فَلَمْ يُنْكَرْ ذَلِكَ عَلَيَّ أَحَدٌ، فَاتَيْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (ﷺ) الْمَدِينَةَ وَنَحْنُ نَبِيعُ هَذَا الْبَيْعِ، فَقَالَ: ((مَا كَانَ يَدًا يَبِيدُ فَلَا بَأْسَ بِهِ، وَمَا كَانَ نَسِيئَةً فَهُوَ رِبًا)) وَأَنْتَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمٍ، فَإِنَّهُ أَعْظَمُ تِجَارَةً مِنِّي. فَاتَيْتُهُ فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ. [بخاري/ فضائل الصحابة/ ۳۷۲۴]

(ابو منهال) دهلی: شەریکیکم هەبوو زیویکی فروشت بە قەرز تا وەرزی حەج لە دوایدا هات بۆلام و ئەمە ی بۆ گێرامەوێ منیش و تەم: ئەمە کارێکی نەشیاو، وتی: لەبازار فرۆشتووێ و کەسێش نەکوێ لێنەکردووێ منیش هاتم بۆلای (البراء) ی کوپی (عازب) پرسیارم لێکرد ئەویش وتی: کاتیک پیغەمبەر (ﷺ) هاتە مەدینە ئێمە ئەم جوړە سەودایەمان دەکرد فەرمووی: ((ئەوێ دەست بە دەست بێت، قەیناکات بەلام هەرچی بە دواخستن [قەرز] بێت ئەوێ سوو))، بیسچۆ بۆلای زەیدی کوپی (ارقم) چونکە ئەو بازگانێکی گەورەترە لە من، منیش چووم بۆلای پرسیارم لێکرد و ئەویش هەمان شیوێ پی و تەم.

(۴۰) دیناری بە دوو دینار و درهه میك به دوو درهه مه فروشن

۹۱۰- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَانَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((لَا تَبِيعُوا الدِّينَارَ بِالدِّينَارَيْنِ، وَلَا الدِّرْهَمَ بِالدِّرْهَمَيْنِ)).

لە (عثمان) ی کوپی (عفان) هەوێ دەگێرنەوێ: کە پیغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ((دیناری بە دوو دینار و درهه میك به دوو درهه مه فروشن)).

(۴۱) فروشتنی ملوانکە ی تیکەل بە زیڕ و موورو بە زیڕ

۹۱۱- عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عَبْدِ الْأَنْصَارِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: أَتَى رَسُولَ (ﷺ) وَهُوَ بِخَيْبَرَ بِقِلَادَةٍ فِيهَا خَرَزٌ وَذَهَبٌ، وَهِيَ مِنَ الْمَعَانِمِ، تَبَاعُ، فَأَمَرَ رَسُولُ (ﷺ) بِالذَّهَبِ الَّذِي فِي الْقِلَادَةِ فَنَزَعَ وَحَدَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ رَسُولُ (ﷺ): ((الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَزْنَا بوزن)).

(فضالة) ی کوپی (عبید الانصاری) دهلی: کاتێ پیغەمبەر (ﷺ) لە خەیبەر بوو ملوانکە یەکیان هینا کە تیکەل بوو لە ئالتون و موورو دەستکەوتی جەنگ

بوو، ده‌یان فروشت پیغهمبهر (ﷺ) فه‌رمانی دا، نالتونه‌که‌ی لیجیاکرایه‌وه، له‌پاشا پیغهمبهر (ﷺ) پیی‌فه‌رموو: ((نالتون به نالتون ده‌بیئت هاوسه‌نگ بن)).

(۴۲) سوو له‌دواخستندایه

۹۱۲- عن عطاء بن أبي رباح: أن أبا سعيد الخدري لقي ابن عباس (ﷺ) فقال له: أرايت قولك في الصرف، أشيئا سمعته من رسول (ﷺ) أم شيئا وجدته في كتاب الله عز وجل؟ فقال ابن عباس: كلا لا أقول، أما رسول الله (ﷺ) فأنتم أعلم به، وأما كتاب الله فلا أعلمه، ولكن حدثني أسامة بن زيد (ﷺ): أن رسول الله (ﷺ) قال: ((ألا إنما الربا في النسيئة)). [بخاري/ البيوع/ ۲۰۶۹]

(عطاء) ی کوپی (ابو رباح) ده‌لی: (ابو سعید الخدري) (ﷺ) ده‌گات به (ابن عباس) (ﷺ) پیی ده‌لی: ئایا خوټ ده‌زانی چی ده‌لینی له باره‌ی پاره‌گۆرینه‌وه؟ [ئایا ئەم فتوایه که ده‌یده‌یت] شتی‌که له پیغهمبهری خوات بیستوو‌ه یا له‌قورئاندا بینیوته؟ (ابن عباس) یش ده‌لی: ناهه‌رگیز وانالیم نه‌وه‌ی تایبه‌ته به پیغهمبهره‌وه (ﷺ) نه‌وه ئیوه زاناترن پیی، نه‌وه‌یش تایبه‌ته به قورئان نه‌وه من نایزانم به‌لام من (اسامه) ی کوپی (زید) قسه‌ی بو‌کردووم که پیغهمبهری خوا (ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: ((ئاگادار بن سوو له دواخستندایه)) [واتا دواخستنی پاره‌که یان شته‌که].

۹۱۳- عن أبي نضرة قال: سألت ابن عمر وابن عباس (ﷺ) عن الصرف، فلم يريا به بأسا، فأبى لقاعد عند أبي سعيد الخدري فسأله عن الصرف، فقال ما زاد فهو ربا، فأنكرت ذلك لقولهما، فقال: لا أحدثك إلا ما سمعت من رسول (ﷺ)، جاءه صاحب نخله بصاع من تمر طيب، وكان تمر النبي (ﷺ) هذا اللون، فقال له النبي (ﷺ): ((أنى لك هذا)). قال: انطلقت بصاعين فاشتريت به هذا الصاع، فإن سغر هذا في السوق كذا وسغر هذا كذا، فقال رسول (ﷺ): [ويلك] أربيت، إذا أردت ذلك فبع تمرك بسلعة، ثم اشتر بسلعتك أي تمر شئت). قال أبو سعيد: فالتمر بالتمر أحق أن يكون ربا أم الفضة بالفضة؟ قال: فأنت ابن عمر بعد فنهاني، ولم آت ابن عباس. قال: فحدثني أبو الصهباء أنه سأل ابن عباس عنه بمكة، فكرهه.

(ابو نضرة) ده‌لی: پرسیارم له (ابن عمر) و (ابن عباس) کرد (ﷺ) ده‌رباره‌ی پاره‌گۆرینه‌وه به‌خراب نه‌هاته پیش چاویان، له کاتی‌کیشدا که‌لای (ابو سعید

الخدري) (ﷺ) دانیشتبووم پرسپاری پاره گۆپینه‌وه‌م لی‌کرد. وتی: ئە‌وه‌ی زیاد بکا سووه، منیش نکولیم له‌وه‌کرد له‌بهر قسه‌ی (ابن عمر) و (ابن عباس) ئە‌ویش وتی: هیچت بۆ باس ناکه‌م جگه له‌وه‌ی له پیغه‌مبهر (ﷺ) م بیستووه، جارێک باخه‌وانی دار خورماکه‌ی دیته‌وه بۆ‌لای به‌مه‌نی خورمای چاکه‌وه - خورمای پیغه‌مبهریش (ﷺ) له‌جۆریکی تر بوو بۆ‌یه‌ فەرمووی: ((ئهمه‌ت له‌ کوێ بوو)) ئە‌ویش وتی: دوو مه‌نم بردوووه ئە‌م مه‌نمم پی‌کړیوه، نرخ‌ی ئە‌مه‌یان له‌ بازار ئە‌مه‌نده‌یه و نرخ‌ی ئە‌وه‌یشیان ئە‌مه‌نده‌یه، پیغه‌مبهریش (ﷺ) فەرمووی: ((کووستت که‌وێ { ناشن سووکاریت کردبێ؟ ئە‌گه‌ر کاتی ویستت ئە‌وه بکه‌یت خورماکه‌ت به‌ شتی‌ک بفرۆشه‌و، به‌و شته‌ چ خورمایه‌کت ویست پی‌ی بکړه)) (ابو سعید) ده‌لی: جا باشه خورما به خورما له‌بهر تره به‌وه‌ی که سووی تیبکه‌ویت یا زیو به زیو؟ ده‌لی: پاشان هاتم بۆ‌لای (ابن عمر) ئە‌ویش پی‌گری لی‌کردم به‌لام نه‌چووم بۆ‌لای (ابن عباس) ده‌لی: پاشتر (ابو الصهباء) قسه‌ی بۆ‌کردم که‌له (مه‌ککه) (ابن عباس) ی بینووه و له‌و باره‌وه پرسپاری لی‌کردوووه ئە‌ویش حه‌زی پی‌نه‌کردوووه.

(۴۳) نه‌فرین کردن له سووخور و سوودهر

۹۱۴- عَنْ جَابِرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ (ﷺ) أَكَلَ الرَّبَا وَمُؤْكَلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدِيهِ، وَقَالَ: ((هُم سَوَاءٌ)).
(جابر) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) نه‌فرینی کردوه له سووخور و سوودهر و نوسه‌ره‌که‌ی و هه‌ردوو شایه‌ته‌که‌شی، فەرموویه‌تی: ((ئه‌وانه هه‌موو وه‌ک یه‌کن)).

(۴۴) وه‌رگرتنی حه‌لایی روون و وازه‌ینان له شتی گومانای

۹۱۵- عَنِ النَّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ (ﷺ) يَقُولُ - وَأَهْوَى النَّعْمَانُ بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أَدْنِيهِ -: ((إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ، لَأَ يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمَى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمَهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتِ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ)). [بخاري/الإيمان/ ۵۲]

(نعمان) ی کوری (بشیر) (ﷺ) ده‌لی: له پیغه‌مبهری خوام (ﷺ) بیستوه ده‌یفه‌رموو- له‌م کاته‌دا (نعمان) ده‌ستی برد بو ه‌ردوو گوئی- ((بیگومان حه‌لال ئاشکرایه و حه‌رامیش ئاشکرایه و له نیوانیاندا چهند شتیکی گوماناوی ه‌ن، زور له خه‌لکی نایان زانن، ه‌هرکه‌س خوی له گومان بپاریزی ئه‌وه خوی و ناینه‌که‌ی پاراستوه له تانه و تاوان، ه‌هرکه‌سیش بکه‌وئته ناو شتی گوماناویه‌وه ئه‌وه که‌وتوتته ناو شتی حه‌رامه‌وه، وه‌ک چۆن شوانیک { ئازله‌کانی } له ده‌وروبه‌ری قه‌ده‌غه‌کراوی ده‌له‌وه‌پرنی دور نیه تیی بکه‌ویت، چاک بزائن ه‌موو پادشایه‌ک قه‌ده‌غه‌کراویکی { تایبه‌ت به‌ خوی } ه‌یه، چاک بزائن قه‌ده‌غه‌کراوی خوا ه‌ر ئه‌و شتانه‌یه که حه‌رامی کردوه، بزائن که‌له له‌شدا پارچه‌ گۆشتیک ه‌یه ئه‌گه‌ر چاک بی‌ت ه‌موو له‌ش چاک ده‌بی‌ت ئه‌گه‌ر خراپیش بوو ه‌موو له‌ش خراپ ده‌بی‌ت چاک بزائن ئه‌و پارچه‌یه‌ش ده‌))

(۴۵) قه‌رزدا‌نه‌وه به‌ چاک‌تر له‌ خوی

۹۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ لِرَجُلٍ عَلَى رَسُولِ (ﷺ) حَقٌّ، فَأَغْلَظَ لَهُ، فَهَمَّ بِهِ أَصْحَابُ النَّبِيِّ (ﷺ)، فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((إِنَّ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالًا)). فَقَالَ لَهُمْ: ((اشْتَرُوا لَهُ سَنًا فَأَعْطُوهُ إِيَّاهُ)). فَقَالُوا: إِنَّا لَأَنْجِدُ إِلَّا سَنًا هُوَ خَيْرٌ مِنْ سَنَةٍ، قَالَ: ((فَاشْتَرُوا فَأَعْطُوهُ إِيَّاهُ، فَإِنَّ مِنْ خَيْرِكُمْ - أَوْ: خَيْرِكُمْ - أَحْسَنُكُمْ قَضَاءً)). [بخاري/ الوکالة/ ۲۱۸۳]

(ابو هریره) (ﷺ) ده‌لی: پیاویک حه‌قیکی له‌سه‌ر پیغه‌مبهر (ﷺ) ه‌هبوو زبیر بی‌ژی له خزمه‌دا نواند، هاوه‌له‌کانی ویستیان ته‌می بکه‌ن، پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموی: ((خاوه‌ن حه‌ق به‌لگه‌ی به‌ده‌سته)). ئینجا فه‌رموی: ((بپرون حوشتریکی هاوته‌مه‌نی حوشرمه‌که‌ی خوی بو بکرنو پیی بده‌نه‌وه)) وتیان: ئیمه ه‌ر حوشتریکمان لاده‌ست ده‌که‌ویت که‌له حوشرمه‌که‌ی ئه‌و باشته‌ر فه‌رموی: ((بوی بکرن و پیی بده‌نه‌وه چاک‌ترین که‌ستان ئه‌وه‌تانه چاک‌تر قه‌رز بپزیریت)).

(۴۶) ریگری له‌ سویند خواردن له‌ مامه‌له‌دا

۹۱۷- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ (ﷺ) يَقُولُ: ((إِيَّاكُمْ وَكَثْرَةَ الْحَلْفِ فِي الْبَيْعِ، فَإِنَّهُ يُنْفَقُ ثُمَّ يَمْحَقُ)).

(أبو قتادة) ی (الانصاري) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبهر (ﷺ) فرموی: ((نه‌کن زور سویند بخون له‌مامه‌له‌دا، چونکه سوین خواردن بره‌و به‌شته‌که دهدات به‌لام فه‌ر و به‌ره‌که‌تی لی‌هه‌لده‌گریٔ)).

۹۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((ثَلَاثٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْفَلَاةِ يَمْنَعُهُ مِنَ ابْنِ السَّبِيلِ. وَرَجُلٌ بَايَعَ رَجُلًا بِسَلْعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ، فَحَلَفَ لَهُ بِاللَّهِ لَأَخْذَهَا بِكَذَا وَكَذَا، فَصَدَّقَهُ وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ. وَرَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا لَأُبَايِعُهُ إِلَّا لِدُنْيَا، فَإِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا وَفَى، وَإِنْ لَمْ يُعْطِهِ مِنْهَا لَمْ يَفْ)). [بخاري/ المساقاة/ ۲۲۳]

(أبو هريرة) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبهر (ﷺ) فرموی: ((سی که‌س هه‌ن خوا گف‌ت و گو‌یان له‌گه‌ل ناکات و ته‌ماشایان ناکات و خاوینیان ناکات‌ه‌و له‌گوناهوتوان و سزایه‌کی به‌سو‌ی‌یان بو‌ه‌یه: پیاویک له‌سه‌ر ناویک بیٔت له‌ده‌شتیک‌دا زیاد بیٔت له‌خوی که‌چی له‌ری‌بوارانی قه‌ده‌غه‌ بکات، پیاویکی‌ش شتی‌ک بفروشیٔت به‌پیاویکی تر پاش عه‌سر سویندی بو‌بخوات به‌خوا که‌ئه‌مه‌نده و ئه‌مه‌نده‌ی پی‌دراوه‌ ئه‌ویش باوه‌ری پیٔ بکات که‌چی ئه‌مه‌نده‌شی پیٔ‌نه‌دابیٔت، پیاویکی‌ش په‌یمان بدات به‌پیشه‌وایه‌که‌ به‌لام په‌یمان‌ه‌که‌ی هه‌ر له‌به‌ر به‌رژه‌وه‌ندی دونیایی بیٔت، ئه‌گه‌ر به‌شی لی‌بدات په‌یمان‌ه‌که‌ی به‌ریٔته‌ سه‌ر، ئه‌گه‌ر نا‌نه‌بیاته‌ سه‌ر)).

(۴۷) فروشتنی حوشت‌ر به‌دهر له‌سواربوون و بار پی‌هه‌لگریٔتی

۹۱۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ (ﷺ) فَتَلَّاحِقَ بِي وَتَحْتِي نَاضِحٌ لِي قَدْ أَعْيَا وَلَا يَكَادُ يَسِيرُ، قَالَ: فَقَالَ لِي: ((مَا لِبَعِيرِكَ)). قَالَ: قُلْتُ: عَلِيلٌ. قَالَ: فَتَخَلَّفَ رَسُولُ (ﷺ) فَزَجَرَهُ وَدَعَا لَهُ، فَمَا زَالَ بَيْنَ يَدَيِ الْإِبِلِ قُدَّامَهَا يَسِيرُ، قَالَ: فَقَالَ لِي: ((كَيْفَ تَرَى بَعِيرَكَ)). قَالَ: قُلْتُ: بِخَيْرٍ، قَدْ أَصَابَتْهُ بَرَكَتُكَ. قَالَ: ((أَفْتَبِيْعِيْنِهِ)). فَاسْتَحْيَيْتُ، وَلَمْ يَكُنْ لَنَا نَاضِحٌ غَيْرُهُ، قَالَ: فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَبِعْتُهُ إِيَّاهُ عَلَى أَنْ لِي فَقَارَ ظَهْرِهِ حَتَّى أَبْلُغَ الْمَدِيْنَةَ، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي عَرُوسٌ، فَاسْتَأْذَنْتُهُ فَأَذِنَ لِي، فَتَقَدَّمْتُ النَّاسَ إِلَى الْمَدِيْنَةِ، حَتَّى انْتَهَيْتُ فَلَقِيْنِي خَالِي، فَسَأَلَنِي عَنِ الْبَعِيرِ؟ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا صَنَعْتُ فِيهِ، فَلَأْمَنِي فِيهِ، قَالَ: وَقَدْ كَانَ رَسُولُ (ﷺ) قَالَ لِي حِينَ اسْتَأْذَنْتُهُ: ((مَا تَزَوَّجْتَ، أَبِكْرًا أَمْ تُبِيْبًا)). فَقُلْتُ لَهُ: تَزَوَّجْتُ تُبِيْبًا، قَالَ: ((أَفَلَا تَزَوَّجْتَ بِكْرًا تَلَاعِبُكَ وَتَلَاعِبُهَا)). فَقُلْتُ لَهُ: يَا

رَسُولَ اللَّهِ، تُوفِّيَ وَالِدِي - أَوْ اسْتُشْهِدَ - وَلِي أَخَوَاتٍ صَغَارًا، فَكَرِهْتُ أَنْ أَتَزَوَّجَ إِلَيْهِنَّ مِثْلَهُنَّ فَلَا تُؤَدَّبُهُنَّ، وَلَا تَقُومُ عَلَيْهِنَّ، فَتَزَوَّجْتُ نَيْبًا لِقُومِ عَلَيْهِنَّ وَتُؤَدَّبُهُنَّ. قَالَ: فَلَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) الْمَدِينَةَ غَدَوْتُ إِلَيْهِ بِالْبَعِيرِ، فَأَعْطَانِي ثَمَنَهُ وَرَدَّهُ عَلَيَّ. [بخاری/ الجهاد/ ۲۸۰۵]

(جابر) کوپی (عبدالله) (ﷺ) ده‌لی: له خزمهت پیغهمبهدا (ﷺ) غه‌زام ده‌کرد له ریگه پیم‌گه‌یشته‌وه که من حوشتریکی ئاوکیشتی خووم له ژیر دابوو که په‌کی که‌وتبوو به‌ته‌واوه‌تی نه‌یده‌توانی بپروات، ده‌لی: پیی فهرمووم: ((حوشتره‌که‌ت چی‌یه‌تی؟)) وتم: نه‌خوشه، پیغهمبهر (ﷺ) لیی دواکه‌وت و تیی خوپی‌و دوعای بو‌کرد. تاوای لی‌هات به‌رده‌وام له پیش حوشتره‌کانی تره‌وه ده‌پویشت. پاشان پیی فهرمووم: ((نیسته حوشتره‌که‌ت چون ده‌بینی)) وتم: باشه، فه‌رو به‌ره‌که‌تی جه‌نابتی به‌ره‌که‌وت. فهرمووی: ((پیی ده‌فروشی)) منیش شهرم کرد جگه له‌وه حوشتری له‌و جوړه‌مان نه‌بوو، وتم: به‌لی و پیم فروشت به‌مه‌رجیک خووم سواری بم تا ده‌گه‌ریمه‌وه مه‌دینه، ده‌لی: پیم وت ئه‌ی پیغهمبهری خوا من تازه زاوایشم. هه‌ربویه داوای مؤله‌تم لی‌کرد ئه‌ویش مؤله‌تی‌دام، منیش له‌پیش خه‌لکی‌یه‌وه گه‌رامه‌وه بو مه‌دینه، کاتی هاتمه‌وه خالم پی‌گه‌یشت پرسواری حوشتره‌که‌ی لی‌کردم، منیش بوم باس کرد که چیم لی‌کردوو، ئه‌ویش هزی نه‌کرد سه‌رزه‌نشستی کردم له‌و باره‌وه، ده‌لی: له‌و کاته‌دا که مؤله‌تم له پیغهمبهر (ﷺ) وه‌رگرت پیی فهرمووم: ((چیت هی‌ناوه کچ یا بیوه‌ژن)) منیش وتم: بیوه‌ژن، فهرمووی: ((ئه‌ی بو کچی‌کت نه‌هی‌نا گه‌مه‌و سوعبه‌تی له‌گه‌ل بکه‌یت و گه‌مه‌و سوعبه‌تت له‌گه‌ل بکا)). منیش وتم: ئه‌ی پیغهمبهری خوا باوکم وه‌فاتی کرد-یاشه‌هید بوو- منیش چهند خوشکیکی بچووکم هه‌یه هه‌زم نه‌کرد که‌سیکی وه‌ک خو‌یانیان بو بینم که نه‌توانیت په‌روه‌رده‌یان بکات و خزمه‌تیان بکات، بویه بیوه‌ژن هی‌ناوه تا بتوانیت په‌روه‌رده‌یان بکات و خزمه‌تیان بکات. ده‌لی: کاتی پیغهمبهر (ﷺ) گه‌رایه‌وه بو مه‌دینه سه‌ر له‌به‌یان به حوشتره‌که‌وه چوومه خزمه‌تی ئه‌ویش نرخ‌ی حوشتره‌که‌ی پی‌دام و حوشتره‌که‌یشی بو گه‌رانمه‌وه.

(۴۸) دهریاری قهرز داشکاندن

۹۲۰- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رضی اللہ عنہ): أَنَّهُ تَقَاضَى ابْنَ أَبِي حَدْرَدٍ دَيْنًا كَانَ لَهُ عَلَيْهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي الْمَسْجِدِ، فَأَرْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا حَتَّى سَمِعَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ فِي بَيْتِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى كَشَفَ سِجْفَ حُجْرَتِهِ، وَنَادَى كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ فَقَالَ: ((يَا كَعْبُ)). فَقَالَ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ بِيَدِهِ: أَنْ ضَعِ الشُّطْرَ مِنْ دَيْنِكَ، قَالَ كَعْبٌ: قَدْ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((قُمْ فَأَقْضِهِ)). [بخاری/ المساجد/ ۴۴۵]

(کعب)ی کوپی (مالک) (رضی اللہ عنہ) دهلی: داوای قهرزکی خویم له (ابن ابی حدرد) کرد له سهردهمی پیغمبهردا (رضی اللہ عنہ) له مرگهوتا تا دهنگمان بهرزبوویهوه پیغمبهبر (رضی اللہ عنہ) له مال‌هوه گوئی لی‌بوو، پیغمبهبریش (رضی اللہ عنہ) دهرچووبه‌ره‌ولایان په‌ردهی ژوره‌که‌ی لاداو بانگی (کعب)ی کوپی (مالک)ی کرد و فه‌رمووی: ((نه‌ی کعب)) نه‌ویش وتی: له خزمه‌تت دام نه‌ی پیغمبهبری خوا (رضی اللہ عنہ)، نه‌ویش به‌دهستی ناماژهی کرد که نیوهی قهرزه‌که‌ت داشکینه. کعب یش وتی: نه‌وا دامشکاند نه‌ی پیغمبهبری خوا، پیغمبهبریش (رضی اللہ عنہ) به قهرزداره‌که‌ی فه‌رموو: ((ده هه‌سته بیده‌روه)).

(۴۹) قهرز کوپیری ده‌وله‌مه‌ند سته‌مه

۹۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ، وَإِذَا أُشْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيُشْبِعْ)). [بخاری/ الحوالات/ ۲۱۶۶]

(ابو هریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: پیغمبهبری خوا (رضی اللہ عنہ) فه‌رمووی: ((سستی کردنی ده‌وله‌مه‌ند له دانه‌وهی قهرزیک که‌له سهری بیت سته‌مه، جا گهر یه‌کیک له ئیوه‌ه‌وه‌اله‌کرا بولای ده‌وله‌مه‌ندیک که قهرزه‌که‌ی بداته‌وه با بچیت^(۱))).

(۵۰) په‌له نه‌کردن له قهرزاری هه‌ژار و لیبوردن

۹۲۲- عَنْ حُدَيْفَةَ (رضی اللہ عنہ) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ): ((أَنَّ رَجُلًا مَاتَ فَدَخَلَ الْجَنَّةَ، فَقِيلَ لَهُ: مَا كُنْتَ تَعْمَلُ؟ - قَالَ: فَإِمَّا ذُكِرْتُ، وَإِمَّا ذُكِرَ - فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَبَايِعُ النَّاسَ،

^(۱) حه‌وانه نه‌ویه که قهرزیک خاوه‌ن قهرزه‌که‌ی خوی بنیرت بولای قهرزکی ثم تا قهرزه‌که‌ی له‌وه‌رگریته‌وه.

فَكُنْتُ أَنْظِرُ الْمُعْسِرَ وَأَتَجَوِّزُ فِي السَّكَّةِ - أَوْ فِي النَّقْدِ - فَعَفِرَ لَهُ)). فَقَالَ أَبُو مَسْعُودٍ: وَأَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ (ﷺ). [بخاری/ البيوع/ ۱۹۷۱]

(حذیفة) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((پیاویک ده‌مریت و ده‌چیته به‌ه‌شت پیی ده‌وتریت: تو کارت چی‌بوو له دونیادا؟ ده‌لی: یاییری که‌وته‌وه - یا بی‌ری خرایه‌وه - وتی: من شتومه‌کم به‌خه‌لکی ده‌فروشت و مؤله‌تی نه‌دارم ده‌داو چاوپوشیم له‌که‌م وکوپری نرخ و مافی خوم ده‌کرد، بویه خوا لینی خو‌ش بو)) (ابو مسعود) یش ده‌لی: ئەمەم له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بیستوه.

۹۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ: أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ (ﷺ) طَلَبَ غَرِيمًا لَهُ فُتَوَارَى عَنْهُ ثُمَّ وَجَدَهُ، فَقَالَ: إِنِّي مُعْسِرٌ، فَقَالَ: أَللهُ؟ قَالَ: أَللهُ، قَالَ: فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ (ﷺ) يَقُولُ: ((مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنَجِّيَهُ اللهُ مِنْ كُرْبٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلْيُنْفَسْ عَنْ مُعْسِرٍ، أَوْ يَضَعْ عَنْهُ)).

له (عبدالله) ی کوپری (ابی قتاده) هوه ده‌گیرنه‌وه: که (ابو قتاده) به‌شوین قه‌رزاریکی خویدا ده‌گه‌را نه‌ویش خوی شارده‌وه پاشان دوزیه‌وه، قه‌رزاره‌که وتی: که‌مده‌ستم، نه‌ویش وتی: سویندت ئەدم به‌خوا [راسته‌که‌ی]؟ نه‌ویش وتی: سویند به‌خوا وتی: من له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بیستوه که ده‌یفه‌رموو: ((هه‌رکه‌س هه‌زده‌کات خوا له کو‌سپ و ته‌گه‌ره‌کانی پوژی قیامه‌ت پزگاری بکات با‌په‌له له‌قه‌رزاری نه‌دار نه‌کات، با یاله‌قه‌رزه‌که‌ی ببوریت یالینی داشکینیت)).

(۵۱) که‌سیک مالیک‌ی خوی لای که‌سیکی نه‌دار ببینیته‌وه

۹۲۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ): عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((إِذَا أَفْلَسَ الرَّجُلُ، فَوَجَدَ الرَّجُلَ مَتَاعَهُ بِعَيْنِهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ)). [بخاری/ الاقتراض/ ۲۲۷۲]

(ابو هریره) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌گه‌ر پیاویکی نه‌دار قه‌رزاره‌که‌وت و هیچی نه‌بوو خاوه‌ن قه‌رزیش ماله‌که‌ی خوی له‌لای ئەو وه‌ک خوی بینیه‌وه ئەوا ئەو شایسته‌تره‌ پیی)).

(۵۲) فروشتن و بارمته

۹۲۵- عَنْ عَائِشَةَ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) اشْتَرَى مِنْ يَهُودِيٍّ طَعَامًا إِلَى أَجَلٍ، وَرَهْنَهُ دِرْعًا لَهُ مِنْ حَدِيدٍ. [بخاری/ البيوع/ ۱۹۶۲]

(عائشة) (رضی الله عنها) ده‌لی: پیغمبهری خوا (رضی الله عنه) خواردنیك له جوله‌ک‌یه‌ک به قهرز ده‌کریت بؤ ماوه‌یه‌ک، زری‌ک‌یشی که‌له ناسن بوو نه‌کات به بارمته‌ی.

(۵۳) سه‌له‌م له به‌روبو‌مدا

۹۲۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه) قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (رضی الله عنه) الْمَدِينَةَ وَهُمْ يُسَلِّفُونَ فِي الثَّمَارِ السَّنَةَ وَالسَّنَّتَيْنِ، فَقَالَ: ((مَنْ أَسْلَفَ فِي تَمْرٍ فَلْيُسَلِّفْ فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ، وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجْلِ مَعْلُومٍ)). [بخاری/ السلم/ ۲۱۲۴]

(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبهر (رضی الله عنه) که‌هاته مه‌دینه خه‌لکی سه‌له‌میان ده‌کرد له به‌روبو‌مدا بؤ سالیك و بؤ دووسال ئه‌ویش فه‌رمووی: ((هه‌رک‌ه‌س سه‌له‌می له خورمادا کرد باسه‌له‌م بکات له پیوانه‌یه‌کی دیاری و کی‌شیک‌ی دیاری‌داو بؤ ماوه‌یه‌کی دیاری)).

(۵۴) ده‌ریاره‌ی هه‌لگرتنه‌وه (شوفعه)

۹۲۷- عَنْ جَابِرٍ (رضی الله عنه) قَالَ: قَضَى رَسُولُ (رضی الله عنه) بِالشُّفْعَةِ فِي كُلِّ شِرْكَةٍ لَمْ تُقَسِّمَ، رِبْعَةً أَوْ حَائِطٍ، لَأَ يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَبِيعَ حَتَّى يُؤْذَنَ شَرِيكُهُ، فَإِنْ شَاءَ أَخَذَ وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ، فَإِذَا بَاعَ وَلَمْ يُؤْذَنُ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ. [بخاری/ البيوع/ ۲۰۹۹]

(جابر) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبهر (رضی الله عنه) حوکمی به‌ه‌لگرتنه‌وه کردووه له هه‌ر مالی‌کدا که چه‌ند که‌سیک به‌شداربن تیايدا و به‌شیش نه‌کریت، ئیتر ئه‌و ماله‌ خانوو و زه‌وی بی‌ت یا‌باخ و یا‌خات ره‌وا نیه‌ بوی که بی‌فروشی‌ت هه‌تا شه‌ریکه‌کی مؤله‌تی نه‌دات، جا ئه‌گه‌ر ویستی با هه‌لیگرتنه‌وه ئه‌گه‌ر نه‌یشی ویست با وازی لی‌بیینیت، ئه‌گه‌ر فروشتیشی و پرسى پی‌نه‌کرد ئه‌وا ئه‌و شایسته‌تره‌ پیی. ﴿واته شه‌ریکه‌کی﴾

(۵۵) دارخستنه‌ سه‌ر دیواری دراوسى

۹۲۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ (رضی الله عنه) قَالَ: ((لَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشْبَةً فِي جِدَارِهِ)). قَالَ: ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: مَا لِي أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ؟ وَاللَّهِ لَأَرْمِينَنَّهُ بِهَا بَيْنَ أَكْتَفَيْكُمْ. [بخاری/ المظالم/ ۲۳۳۱]

(ابو هریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغمبهر (رضی الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((با هیچ که‌س له ئیوه به‌ره‌لستی دراوسیک‌ی نه‌کات له‌وه‌ی که نیرگه‌یه‌ک بخاته سه‌ر دیواره‌که‌ی)) پاشان (ابو هریره) وتی: چی‌یه ئه‌بینم پی‌تان ناخوشه‌؟ به‌خوا ئه‌گه‌ر چه‌زی پی‌نه‌که‌ن له سه‌رشانیشتان بی‌ت هه‌ردایده‌نینم.

(۵۶) هه‌رکه‌س بستیک زهوی داگیر بکات

۹۲۹- عن عُرْوَةَ بْنِ الزَّيْبِرِ (رضي الله عنه): أَنَّ أَرْوَى بِنْتَ أُوَيْسٍ ادَّعَتْ عَلَى سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رضي الله عنه): أَنَّهُ أَخَذَ شَيْئًا مِنْ أَرْضِهَا، فَخَاصَمْتُهُ إِلَى مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، فَقَالَ سَعِيدٌ: أَنَا كُنْتُ أَخَذُ مِنْ أَرْضِهَا شَيْئًا بَعْدَ الَّذِي سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ (رضي الله عنه)؟ قَالَ: وَمَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ (رضي الله عنه)؟ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ (رضي الله عنه) يَقُولُ: ((مَنْ أَخَذَ شَيْئًا مِنَ الْأَرْضِ ظُلْمًا طَوْقَهُ إِلَى سِنَعِ أَرْضِي)). فَقَالَ لَهُ مَرْوَانُ: لَأَسْأَلَكَ بَيِّنَةً بَعْدَ هَذَا، فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ كَاذِبَةً فَعَمَّ بَصَرُهَا، وَأَقْتُلْهَا فِي أَرْضِهَا. قَالَ فَمَا مَاتَتْ حَتَّى ذَهَبَ بَصَرُهَا. ثُمَّ بَيَّنَّا هِيَ تَمْشِي فِي أَرْضِهَا إِذْ وَقَعَتْ فِي حُفْرَةٍ فَمَاتَتْ. [بخاري/المظالم/ ۲۳۲۹]

له (عروة) ی کوپی (الزیبر) ده‌گیرنه‌وه که (اروی) ی کچی (اویس) لافی ئه‌وه لی‌ئه‌دات که (سعید) ی کوپی (زید) به‌شیک زهویه‌که‌ی داگیرکردوه. هه‌ر بویه راپیچی ده‌کات بۆلای (مروان) ی کوپی (الحکم) (سعید) یش ده‌لی: من چۆن زهوی ئه‌و داگیرده‌که‌م پاش ئه‌وه‌ی که له پیغه‌مبه‌ری خوام (رضي الله عنه) بیستوه؟ ده‌لی: چیت له پیغه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه) بیستوه؟ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوام (رضي الله عنه) بیستوه که ده‌یفه‌رموو: ((هه‌رکه‌س بستیک زهوی داگیربکات تا حه‌وت ته‌به‌قه‌ی زهوی‌به‌که‌ ده‌کریته‌ گه‌ردنی)) (مروان) وتی: له دوا‌ی ئه‌و فه‌رمووده‌یه داوا‌ی شایه‌نت لی‌ناکه‌م، له دوا‌ییدا (سعید) وتی: خوا‌یه‌ ئه‌گه‌ر درۆ ده‌کات چاوی کو‌یر که‌و هه‌ر له‌زهویه‌که‌ی خۆیدا بیکوژه، ئیتر ئه‌و ئا‌فره‌ته‌ نه‌مرد تا کو‌یر بوو، پاشان له دوا‌ی ئه‌وه‌ پوژۆی به‌ ناو زهویه‌که‌یدا ده‌رۆیش‌ت که‌وته‌ چالی‌که‌وه‌ و مرد.

(۵۷) کیشه‌ی ریگه‌ و بان

۹۳۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((إِذَا اخْتَلَفْتُمْ فِي الطَّرِيقِ جَعَلَ عَرْضُهُ سِنَعِ أَدْرَع)). [بخاري/المظالم/ ۲۳۴۱]

(أبو هريرة) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه) نه‌رموویه‌تی: ((ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر ریگه‌ی شه‌قام نا‌کو‌کیتان تی‌که‌وت ئه‌وا پانی ریگه‌که‌ به‌ حه‌وت بال مه‌زه‌نده‌ ده‌کریت)).

(۲۱) بہشی کشتوکال

(۱) ریگری له به کړیدانی زهوی

۹۳۱- عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيُزْرِعْهَا أَوْ لِيُزْرِعْهَا أَخَاهُ، وَلَا يُكْرِهَا)). [بخاري/ المزارعة/ ۲۲۱۴، ۲۲۱۵، ۲۲۱۸] (جابر بن کوری (عبداللہ) (رضي الله عنه) دہلی: پیغہمبہر (صلى الله عليه وسلم) فہرمووی: ((ہہرکہس له ئیوہ زہویہکی ہہیہ با یاخوی دایچینیت یا بیدات بہ براکھی با ئوہ بوخوی دایچینیت، نہیدات بہ کری)).

(۲) بہ کړیدانی زهوی بہ خوراک

۹۳۲- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنَّا نُحَاقِلُ الْأَرْضَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَتُكْرِمُهَا بِالثَّلْثِ وَالرُّبْعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى، فَجَاءَنَا ذَاتَ يَوْمٍ رَجُلٌ مِنْ عُمُومَتِي فَقَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ أَمْرٍ كَانَ لَنَا نَافِعًا، وَطَوَاعِيَةَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنْفَعُ لَنَا، نَهَانَا أَنْ نُحَاقِلَ بِالْأَرْضِ فَتُكْرِمَهَا عَلَى الثَّلْثِ وَالرُّبْعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى، وَأَمَرَ رَبَّ الْأَرْضِ أَنْ يَزْرِعَهَا أَوْ يَزْرِعَهَا، وَكِرِهَ كِرَاءَهَا وَمَا سِوَى ذَلِكَ.

(رافع بن کوری (خدییج) دہلی: ئیمہ له سہردہمی پیغہمبہری خوادا (صلى الله عليه وسلم) زہویمان دہدا بہ سنی یہک و چواریک و خواردہمہندیہکی دیاری، تا پوژئی له پوژان پیایوئیک له ناموزاکانم ہات بولامان وتی: پیغہمبہر (صلى الله عليه وسلم) ریگری لی کردین له شتیک کہ سوودی بولمان ہہبوو، بہ لام گوئی پرایہلی خواو پیغہمبہر (صلى الله عليه وسلم) بہ سودترہ بولمان ریگری کردین لہوہی کہ زہوی بدہین بہسنی یہک و چواریکہ یا خواردہمہندیہکی دیاری و فہرمانی کردوہ بہ خاوہن زہوی یا زہویہکہی خوی دایچینیت یا بیبہخشی بہ کہسیکی دیکہ تاوہکو ئوہ بوخوی دایچینیت، حہزی له بہکری دانی زہوی یابہ مولکانہدانی زہوی نہکردوہ)).

(۳) بہ کړیدانی زهوی بہ زیرو زیو

۹۳۳- عن حَنْظَلَةَ بْنِ قَيْسِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ (رضي الله عنه) عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْوَرِقِ، فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ، إِنَّمَا كَانَ النَّاسُ يُؤَاجِرُونَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) عَلَى الْمَادِيَانَاتِ وَأَقْبَالِ الْجَدَاوِلِ، وَأَشْيَاءَ مِنَ الزَّرْعِ، فَيَهْلِكُ هَذَا وَيَسْلَمُ هَذَا، وَيَسْلَمُ هَذَا وَيَهْلِكُ هَذَا، فَلَمْ يَكُنْ لِلنَّاسِ كِرَاءٌ إِلَّا هَذَا. تِلْكَ زُجْرَ عَنْهُ، فَأَمَّا شَيْءٌ مَعْلُومٌ مَضْمُونٌ فَلَا بَأْسَ بِهِ. [بخاري/ المزارعة/ ۲۲۱۴، ۲۲۱۵، ۲۲۱۸]

(حنظلة) ی کوپی (قیس) ی (الانصاری) دهلی: پرسیارم له (رافع) ی کوپی (خدیج) کرد سه بارهت به به کریدانی زهوی به زیرو و زیو، نه ویش وتی: قهیناکات، خه لکی له سه رده می پیغه مبهری خوادا (ﷺ) زهویان به کریئ نه دا له سه رهندي کشتوکال، ئیتر جاری واهه بوو نه مهیان ده فه وتا و نه وهیان ده هاته بهر یا نه میان ده هاته بهر و نه ویان ده فه وتا خه لکیش کریکه یان ته نها نه وه بوو، بویه پیغه مبهر (ﷺ) ریگری لیگرد، به لام بهرام بهر به کریه کی دیاری و دایینکراو قهیناکات،

(۴) به کریدانی زهوی

۹۳۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ فَسَأَلْنَاهُ عَنِ الْمَزَارَعَةِ؟ فَقَالَ: زَعَمَ ثَابِتٌ أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) نَهَى عَنِ الْمَزَارَعَةِ وَأَمَرَ بِالْمُؤَاجِرَةِ، وَقَالَ: ((لَا بَأْسَ بِهَا)).

(عبدالله) ی کوپی (السائب) دهلی: چوین بولای (عبدالله) ی کوپی (معقل) پرسیارمان لیگرد ده ریاره ی (المزارعه) وتی: (ثابت) وا نه زانی که پیغه مبهر (ﷺ) ریگری کردوه له (المزارعه) و فرمانی کردوه به به کریدان (المؤاجرة) * فهرموویه تی: ((خراب نییه)).

(۵) به خشینی زهوی

۹۳۵- عَنْ طَاوُسٍ أَنَّهُ كَانَ يُخَابِرُ، قَالَ عَمْرُو فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ لَوْ تَرَكْتَ هَذِهِ الْمُخَابِرَةَ، فَإِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) نَهَى عَنِ الْمُخَابِرَةِ، فَقَالَ: أَيُّ عَمْرُو، أَخْبَرَنِي أَعْلَمُهُمْ بِذَلِكَ - يَعْنِي ابْنَ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) - أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) لَمْ يَنْهَ عَنْهَا، إِنَّمَا قَالَ: ((يَمْنَحُ أَحَدَكُمْ أَخَاهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ عَلَيْهَا خَرْجًا مَعْلُومًا)). [بخاري / المزارعة / ۲۲۰۴]

له (طاوس) هوه ده گپرنه وه که مامه له ی به (المخابره) ده کرد [که بریتیه له به کریدانی زهوی له سه رهنديک له بهر بومه که ی به لام تووه که له جوتیاره وه ده بیئت]. (عم) دهلی: منیش پیم وت: نهی (ابو عبد الرحمن) نه گهر وازت له م جوړه مامه لیه بهینایه باشتهر نه بوو چونکه خه لکی وا ده زانن که

* المزارعة: بریتیه له به کریدانی زهوی له سه ر پیژده یه که له بهر بومه که ی به ممرجیک تووه که له خاوهن زهویه وه بیئت.

پیغمبر (ﷺ) پیگری لیگردووه. ئه ویش وتی: ئه ی (عمر) زانتر له وان خه بهری پیداوم مه بهستی (ابن عباس) ه که پیغمبر (ﷺ) پیگری لینه کردووه به لکو فهرموویه تی: ((ئه گهر یه کنی له ئیوه ئه و پارچه زهویه ی که هه یه تی بیبه خشی به برا موسلمانه که ی باشته له وه ی که کریه کی دیاری له سه ر وه گریت)).

(۶) ئاودیری زهوی و زار به رامبه ر به نیوه ی به ره مه که ی

۹۳۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی) قَالَ: أَعْطَى رَسُولُ (ﷺ) خَيْبَرَ بِشَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْ ثَمَرِ أَوْ زَرْعٍ، فَكَانَ يُعْطِي أَرْوَاجَهُ كُلَّ سَنَةٍ مِائَةَ وَسَقٍ، ثَمَانِينَ وَسَقًا مِنْ تَمْرٍ وَعَشْرِينَ وَسَقًا مِنْ شَعِيرٍ، قَالَ: فَلَمَّا وَلِيَ عُمَرُ (رضی) قَسَمَ خَيْبَرَ، خَيْرَ أَرْوَاجِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنْ يَقْطَعَ لَهِنَّ الْأَرْضَ وَالْمَاءَ، أَوْ يَضْمَنَ لَهِنَّ الْأَوْسَاقَ كُلَّ عَامٍ، فَاخْتَلَفْنَ، فَمِنْهُنَّ مَنْ اخْتَارَ الْأَرْضَ وَالْمَاءَ، وَمِنْهُنَّ مَنْ اخْتَارَ الْأَوْسَاقَ كُلَّ عَامٍ، فَكَانَتْ عَائِشَةُ وَحَفْصَةُ (رضی) مِمَّنْ اخْتَارَتَا الْأَرْضَ وَالْمَاءَ. [بخاری/ المزارعة/ ۲۲۰۳]

(ابن عمر) ده لی: پیغمبر (ﷺ) زهویه کانی خه بهری دایه وه ده ست دانیشتوانی به رانه ر نیوه ی به ره مه که ی، له و به ره مه ی هه موو سالیك صه د (وه سق) ی لی نه دابه خیزانه کانی، هه شتا (وه سق) له خورما و بیستیش له جو، ده لی: کاتی (عمر) بوویه خه لیفه، خاکی خه بهری به ش کرد و خیزانه کانی پیغمبر (ﷺ) سه ریشک کرد له وه ی که زهوی و ئاوه که یان بو دابریت، یا وه ک جاران سالانه وه سقه کانیان بو مسوگه ر بکات و بیداته وه پییان، ئه وانیش جیاواز بوون، هه یانبوو زهوی و ئاوه که ی هه لگرته وه، هه شیان بوو سالانه وه سقه کانیان هه لئه گرته وه، (حفصه) و (عائشه) له وانه بوون که زهوی و ئاوه که یان هه لبرارد.

(۷) که سیک دره ختیک بروینیت

۹۳۷- عَنْ جَابِرٍ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا إِلَّا كَانَ مَا أَكَلَ مِنْهُ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَا سُرِقَ مِنْهُ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَا أَكَلَ السِّنْعُ مِنْهُ فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ، وَمَا أَكَلَتِ الطَّيْرُ فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ، وَلَا يَرْزُوهُ أَحَدٌ إِلَّا كَانَ لَهُ صَدَقَةٌ)).

(جابر) ده لی: پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ((هه ر موسلمانیک دره ختیک بروینیت، ئه و ئه وه ی لیی ده خوریت بو ی ده بیت به خیر، ئه ویشی

لیئی بدزیت ہر بوی دہبیت بہ خیر و ئه ویشی پہلہ وەر و بالندہ لیئی بخوات
ہر بوی دہبیت بہ خیر و ہرکہ سیش لیئی ببات ہر بوی دہبیت بہ خیر).

(۸) فرۆشتنی ئاوی زیادہ

۹۳۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: نَهَى رَسُولُ (ﷺ) عَنْ بَيْعِ فَضْلِ الْمَاءِ.
(جابر) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبر (ﷺ) ریگری کردوه له فرۆشتنی ئاوی زیادہ،

(۹) قهدهغه کردنی ئاوی زیادہ و له وەر

۹۳۹- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((لَا تَمْنَعُوا فَضْلَ الْمَاءِ
لِتَمْنَعُوا بِهِ الْكَلَاءَ)). [بخ المساقاة/ ۲۲۲۶]

(أبو هريرة) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبر (ﷺ) فرموویه تی: ((زیاده ی ئا و قهدهغه
مهکن تا نه بیته هوی قهدهغه کردنی له و پریش)).

(۲۲) بهشی وهسیت و خیر و خیرات و به خشین

(۱) هاندان بو وهسیهت کردن سه بارهت به وشتانهی پیویستن

۹۴۰- [عَنْ سَالِمٍ] عَنْ ابْنِ عَمْرِو (رضی): أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ، يَبِيتُ ثَلَاثَ لَيَالٍ إِلَّا وَصِيَّتُهُ عِنْدَهُ مَكْتُوبَةٌ)). قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو: مَا مَرَّتْ عَلَيَّ لَيْلَةٌ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ ذَلِكَ إِلَّا وَعِنْدِي وَصِيَّتِي. [بخاری/ الوصايا / ۲۵۸۷]

له (سالم) هوه ئه ویش له (ابن عمر) هوه: که له پیغه مبهری (ﷺ) بیستوه فه موویه تی: ((ههق زییه به هیچ موسولمانیک که شتیکی هه بیئت پیویستی به وهسیت بیئت سنی شهوی به سهردا تیپه ریئت، مه گهر وهسیتی لای خوی نووسی بیئت)) (ابن عمر) (ﷺ) ده لی: له وکاته وه ئه مه م بیستوه له پیغه مبهر (ﷺ) هیچ شهویکم به سهردا تیینه په ریوه مه گهر وهسیته که م لای خوم دانا بیئت.

(۲) وهسیت له سییهک تینا په ریئت

۹۴۱- عن سعدِ أبي وقاص (رضی): قَالَ: عَادَنِي رَسُولُ (ﷺ) فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ وَجَعِ أَشْفَيْنَتْ مِنْهُ عَلَى الْمَوْتِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بَلِّغْنِي مَا تَرَى مِنَ الْوَجَعِ، وَأَنَا ذُو مَالٍ، وَلَا يَرْتُنِي إِلَّا ابْنَةٌ لِي وَاحِدَةٌ، أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِي مَالِي؟ قَالَ: ((لَا)). قَالَ: قُلْتُ: أَفَأَتَصَدَّقُ بِشَطْرِهِ؟ قَالَ: ((لَا، الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ، إِنَّكَ أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ، وَلَسْتَ تُنْفِقُ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ [تعالی] إِلَّا أُجِزَتْ بِهَا، حَتَّى اللَّقْمَةَ تَجْعَلُهَا فِي فِي امْرَأَتِكَ)). قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْلَفُ بَعْدَ أَصْحَابِي؟ قَالَ: ((إِنَّكَ لَنْ تُخْلَفَ، فَتَعْمَلْ عَمَلًا تَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ [تعالی] إِلَّا ازْدَدَتْ بِهِ دَرَجَةً وَرِفْعَةً، وَلَعَلَّكَ تُخْلَفُ حَتَّى يُنْفَعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيُضَرَّ بِكَ آخَرُونَ. اللَّهُمَّ امضْ لِأَصْحَابِي هِجْرَتَهُمْ، وَلَا تَرُدَّهُمْ عَلَيَّ أَعْقَابِهِمْ، لَكِنِ الْبَائِسُ سَعْدُ بْنُ حَوْلَةَ)). قَالَ: رَأَيْتُ لَهُ رَسُولُ (ﷺ) مِنْ أَنْ تُوفِّيَ بِمَكَّةَ. [بخاری/ الجنائز/ ۱۲۲۳]

(سعدی کوری (ابی وقاص) (ﷺ) ده لی: له حه جی مالنا وایدا نه خوش که وتم خه ریک بوو بمرم. پیغه مبهر (ﷺ) سهردانی کردم، پیم وت: ئه ی پیغه مبهری خوا: خوت نه بیینی چه نده نه خوشم، منیش که سیکی ده و له مه ندم که سیش زییه میراتم ای بگریئت جگه له تاقه کچیک، نایا دروسته دوو سنی یه کی

ماله کم بکم به خیر، فہرموی: ((نہ خیر)) وتم: ئہی نیوہی بکم به خیر؟ فہرموی: ((نہ خیر)) سنی یہکی بکہ و سنی یہکیشی زورہ، تو ئہ گہر پاش خوت مندالت بہ دولہ مہندی بہ جی بیلی باشترہ لہوہی بہ ہہ ژاری جیان بیلی و دست لہ خہ لکی پان بکہ نہوہ تو ہیچ خہرجیہک ناکیشیت کہ مہ بہ ست پنی رہز مہندی خوا بیٹ مہ گہر خوا پاداشتت ئہ داتہوہ لہ سہری تہ نانہت ئہو پاروہش کہ ئہیکہیت بہ دەمی خیزانہ کہ تہوہ)) دەلی: وتم: ئہی پیغہ مہبری خوا ئایا هاوہ لآنم من لہ مہککہ بہ جی دیلن؟ فہرموی: ((ئہ گہر تو بہ جیش بمینی و ہر کاریک ئہ نجام بدہیت لہ بہر رہز مہندی خوا ئہ واپلہ و پایت بہرز دہ بیتہوہ، نزیکیشہ بہ جی بمینی تاوہ کو سودت ہہ بیت. بو خہ لکانیک زیانیشت ہہ بی بو خہ لکانیکی تر. خواہہ کوچی هاوہ لآنم بو بہ پایان بگہیہنہ و بہرہودوا مہیان گہرینہوہ بہ لام داماو (سعدی کوری (خولہ ہیہ)) دەلین پیغہ مہبر (ﷺ) دلی بوئی تہنگ بوو {لاواندیہوہ} چونکہ لہ مہککہ و ہفاتی کرد.

۹۴۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: لَوْ أَنَّ النَّاسَ غَضُّوا مِنْ التُّلْثِ إِلَى الرَّبِيعِ، فَإِنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((التُّلْثُ، وَالتُّلْثُ كَثِيرٌ)). [بخاری/ الوصایا/ ۲۵۹۲]

((ابن عباس) (رضی اللہ عنہ) دەلی: خوزگہ خہ لکی لہ سنی یہکہوہ دابہ زینایہ بو چوارہک، چونکہ پیغہ مہبر (ﷺ) فہرمویہتی: ((سنی یہک و سنی یہکیش زورہ)).

(۳) وهسیتی پیغہ مہبر (ﷺ) بہ پابہ ندببون بہ قورنانهوہ

۹۴۳- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصْرَفٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى (رضی اللہ عنہ): هَلْ أَوْصَى رَسُولُ (ﷺ)؟ فَقَالَ: لَمْ يَأْمُرُوا بِالْوَصِيَّةِ؟ قَالَ: أَوْصَى بِكِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. [بخاری/ الوصایا/ ۲۵۸۹]

(طلحہ) (مصرف) (کوری) (مصرف) دەلی: پرسیارم لہ (عبداللہ) (کوری) (ابی اوفی) کرد: ئایا پیغہ مہبر (ﷺ) وهسیتی کردوہ؟ وتی: نہ خیر، وتم: ئہی بوچ وهسیت لہ سہر موسلمانان دانراوہ؟ وتی: وهسیتی کردوہ بہ پابہ ندببون بہ قورنانهوہ.

۹۴۴- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: مَا تَرَكَ رَسُولُ (ﷺ) دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا، وَلَا شَاةً وَلَا بَعِيرًا، وَلَا أَوْصَى بِشَيْءٍ.

عائشه (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) پاش خوی هیچی به‌جی نه‌هینشتوو
نه‌دینار و نه‌درهم، نه‌مه‌رومالات و نه‌حوشتر، وه‌سیتیشی به‌هیچ شتیکیش
نه‌کردوه.

۹۴۵- عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدٍ قَالَ: ذَكَرُوا عِنْدَ عَائِشَةَ (ﷺ): أَنَّ عَلِيًّا (ﷺ) كَانَ
وَصِيًّا، فَقَالَتْ: مَتَى أَوْصَى إِلَيْهِ؟ فَقَدْ كُنْتُ مُسْنِدَتَهُ إِلَى صَدْرِي - أَوْ قَالَتْ:
حَجْرِي - فِدَاعًا بِالطُّسْتِ، فَلَقِدَ انْخَنَثَ فِي حَجْرِي، وَمَا شَعَرْتُ أَنَّهُ مَاتَ، فَمَتَى
أَوْصَى إِلَيْهِ؟ [بخري/ الوصايا/ ۲۵۹۰]

(الاسود)ی کوپی (یزید) ده‌لی: لای (عائشه) باسی نه‌وه‌یان کرد که (علی)
وه‌سیتی بو‌کراوه [که پاش پیغه‌مبهر (ﷺ) ببینه جینشیننی نه‌وا] نه‌ویش وتی:
نه‌م وه‌سیتیه‌ی که‌ی بو‌کراوه؟ من خوم پیغه‌مبهرم (ﷺ) نابوو به‌سنگمه‌وه
یاخود وتی: به‌باوه‌شمه‌وه [له‌کاتی وه‌فاتیا] که داوای ته‌شتی ئاوی کرد،
له‌باوه‌شی منداهات به‌لاداوه‌ستم نه‌کرد که مردوووه، ئیتر نه‌وه‌که‌ی نه‌م
وه‌سیه‌ته‌ی بو‌کرد؟

(۴) ناموزگاری پیغه‌مبهر (ﷺ) به‌ده‌رکردنی موشریکه‌کان

۹۴۶- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (ﷺ): يَوْمَ الْخَمِيسِ وَمَا يَوْمُ
الْخَمِيسِ، ثُمَّ بَكَى حَتَّى بَلَ دَمْعُهُ الْحَصَى، فَقُلْتُ: يَا ابْنَ عَبَّاسٍ وَمَا يَوْمُ
الْخَمِيسِ؟ قَالَ: اسْتَدَّ بِرَسُولِ (ﷺ) وَجَعَهُ فَقَالَ: ((اِنَّوَنِي اَكْتُبُ لَكُمْ كِتَابًا لَا
تَضِلُّوْا بَعْدِي)). فَتَنَازَعُوْا، وَمَا يَنْبَغِي عِنْدَ نَبِيِّ تَنَازُعٍ، وَقَالُوْا: مَا شَأْنُهُ اَهْجَرَ؟
اسْتَفْهَمُوْهُ، قَالَ: ((دَعُوْنِي، فَالَّذِي اَنَا فِيْهِ خَيْرٌ، اَوْصِيْكُمْ بِثَلَاثٍ: اَخْرَجُوْا
الْمُشْرِكِيْنَ مِنْ جَزِيْرَةِ الْعَرَبِ، وَاَجِيْرُوْا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مَا كُنْتُ اَجِيْرُهُمْ)). قَالَ:
وَسَكَتَ عَنِ الثَّلَاثَةِ، اَوْ قَالَهَا فَاُنْسِيْتُهَا. [بخاري/ الجهاد/ ۲۸۸۸]

(سعید)ی کوپی (جبیر) (ﷺ) ده‌لی: (ابن عباس) (ﷺ) وتی: پوژی پینج
شه‌مه‌ ئای چ پوژیک بوو نه‌و روژه، پاشان دای له‌ پرهمی گریان تاوه‌کو به
فرمیسکی چه‌وه‌که‌ی ته‌پرکرد، وتم: نه‌ی (ابن عباس) پوژی پینج شه‌مه‌. وتی:
له‌و پوژه‌دا پیغه‌مبهر (ﷺ) نه‌خوشیه‌که‌ی تاوی سه‌ند، فه‌رمووی: ((بئین با
نوسراویکتان بو‌بنوسم که‌پاش خوم سه‌رتان لینه‌شیویت)) به‌لام خه‌لکی
ناکوکی وکیشمه‌کیشیان تیکه‌وت، ناشبیت له‌ خزمه‌ت هیچ پیغه‌مبهریکدا
ده‌مه‌ده‌می بکریت. وتیان: نه‌وه‌ چیه‌تی؟ بلیی به‌هوئی تاکه‌یه‌وه‌ قسه

ببرزکینئی. داوای پوون کردنه وهیان لی کرد فهرمووی: ((وازم لیبینن ئهو وهزعهی منی تیدام باشه. وهسیتان بو دهکهم بهسئی شت: به دهرکردنی (مشرك) هکان له دورگهی عهره بی، و داواتان لی دهکهم که خهلات و بهراتی نوینهری هوزمهکان بکهن و پیزیان بگرن ههروهک من چوون وام دهکرد. دهلی: له سیههم بیدهنگ بوو یا دهلیت: له بیرم چووویه وه.

(۵) په شیمان بوونه وه له خیر و به خشین

۹۴۷- عن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) قال: حملت على فرس عتيق في سبيل الله، فأضاعه صاحبه، فظننت أنه بائعه برخص، فسألت رسول (صلى الله عليه وسلم) عن ذلك فقال: ((لا تبتغهُ، ولا تعد في صدقتك، فإن العائد في صدقته كالكلب يعود في قيئه)). [بخاري/ الزكاة/ ۱۴۱۹]

(عمر)ی کوپی (الخطاب) (رضي الله عنه) دهلی: ئەسپینکی په سهنی چاکم به خشی به زهلامیک تاله پریگهی خوادا به کاری بهینئی. که چی خاوه نه که هی وهکو پیویست گوئی پی نه دا، منیش وام زانی که تالان فروشی کردوه. هه ربویه پرسیارم له پیغه مبهه (رضي الله عنه) کرد لهو باره وه ئه ویش فهرمووی: ((مه یکره وه له خیره که یشت پاشگهز مه به ره وه چونکه ئه وهی له خیریک بگه پیته وه که کردوویه تی وهک سهگ وایه بگه پیته وه سهه رشانه وه که هی.

۹۴۸- عن ابن عباس (رضي الله عنه) أن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: ((العائد في هبته كالكلب يقيء ثم يعود في قيئه)).

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهه (رضي الله عنه) فهرموویه تی: ((ئه وهی له به خشین په شیمان بیته وه وهک سهگ وایه برشیته وه و پاشان بگه پیته وه سهه رشانه وه که هی)).

(۶) کهسئ هه ندئ له منداله کانی خهلات بکات به دهر له وانی تر

۹۴۹- عن النعمان بن بشير (رضي الله عنه) قال: تصدق علي أبي ببعض ماله، فقالت أمي عمرة بنت رباحة، لا أرضى حتى تشهد رسول (صلى الله عليه وسلم). فأنطلق أبي إلى النبي (صلى الله عليه وسلم) ليشهده على صدقتي، فقال له رسول (صلى الله عليه وسلم): ((أفعلت هذا بولدك كلهم)). قال: لا، قال: ((اتقوا الله وأعدلوا في أولادكم)). فرجع أبي فرد تلك الصدقة. [بخاري/ الهبة/ ۲۴۴۷]

(النعمان) ی کۆری (بشیر) (ﷺ) وتوویه‌تی: ((باوکم هه‌ندی له ماله‌که‌یی پی خه‌لات کردم، به‌لام دایکم (عمرة) ی کچی (رواحه) وتی: رازی نابم هه‌تا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌زانئ، باوکم له‌گه‌ل خۆی بردمی بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بو نه‌وه‌ی بیکات به‌شایه‌ت له‌سه‌ر نه‌و خه‌لاته‌ی پیشکه‌شمی کردوو، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پیی فرموو: ((ئایا نه‌مه‌ت له‌گه‌ل هه‌موو مناله‌کانی ترت کردوو؟ نه‌ویش وتی: نه‌خیر، نه‌ویش فرمووی: ((له‌خوا بترسن و دادگه‌ربن له‌نیو منداله‌کانتانا)). ئیتر باوکم گه‌رایه‌وه و له‌و خه‌لاته‌ پاشگه‌ز بوویه‌وه.

۹۵۰- عَنْ النُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ (ﷺ) قَالَ: انْطَلَقَ بِي أَبِي يَحْمِلُنِي إِلَى رَسُولِ (ﷺ)، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اشْهَدْ أَنِّي قَدْ نَحَلْتُ النُّعْمَانَ كَذَا وَكَذَا مِنْ مَالِي. فَقَالَ: ((أَكُلُ بَنِيكَ قَدْ نَحَلْتَ مِثْلَ مَا نَحَلْتُ النُّعْمَانَ)). قَالَ: لَأُ، قَالَ: ((فَأَشْهَدْ عَلَيَّ هَذَا غَيْرِي)). ثُمَّ قَالَ: ((أَيْسُرُكَ أَنْ يَكُونُوا إِلَيْكَ فِي الْبَرِّ سَوَاءً)). قَالَ: بَلَى، قَالَ: ((فَلَا إِذَا)). [بخاري/ الهبة/ ۲۴۴۷]

(النعمان) ی کۆری (بشیر) (ﷺ) ده‌لی: باوکم له‌گه‌ل خۆی هه‌لی گرتم و بردمی بو‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا به‌شایه‌ت به‌که‌من نه‌وه و نه‌وه‌م له‌مالی خۆم خه‌لات کردوو به‌ (النعمان) نه‌ویش فرمووی: ((ئایا نه‌وه‌ی خه‌لاتت کردوو به‌ (النعمان) به‌هه‌موو کۆره‌کانی ترت داوه؟)). وتی: نه‌خیر، فرمووی: ((ده‌پرو که‌سینکی دیکه‌جگه‌ له‌من بکه‌به‌شایه‌ت)). پاشان فرمووی: ((نه‌ی تو پیت خو‌ش ذی‌یه‌ له‌چاکه‌کردن له‌گه‌لتا هه‌موو وه‌که‌یه‌ک بن)) وتی: به‌لی فرمووی: ((که‌وابو نا)).

(۷) که‌سینک مالیک بدات به‌که‌سینک تا له‌ژیاندا بیت

۹۵۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((أَيُّمَا رَجُلٍ أَعْمَرَ رَجُلًا عُمَرَى لَهُ وَلِعَقِبِهِ، فَقَالَ: قَدْ أُعْطِيَتْكُمَا وَعَقِبُكَ مَا بَقِيَ مِنْكُمْ أَحَدٌ، فَإِنَّهَا لِمَنْ أُعْطِيَهَا وَعَقِبِهِ، وَإِنَّهَا لَا تَرْجِعُ إِلَيَّ صَاحِبِهَا، مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ أُعْطِيَ عَطَاءً وَقَعَتْ فِيهِ الْمَوَارِيثُ)). [بخاري/ الهبة/ ۲۴۸۲، ۲۴۸۳]

له‌(جابر)ه‌وه: که‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموویه‌تی: ((هه‌ر پیاویک مالیک بدات به‌ پیاویکی دیکه‌بو‌خۆی و نه‌وه‌کانی بو‌ماوه‌ی هه‌موو ته‌مه‌نی پیی بلی: نه‌وا نه‌و ماله‌م به‌خشی به‌خۆت و نه‌وه‌کانت تاوه‌کو یه‌که‌سه‌ستان له‌ژیاندا ماییت. نه‌وا نه‌و ماله‌ده‌بیته‌مولکی نه‌و که‌سه‌و نه‌وه‌کانی، و جاریکی تر ناگه‌پریته‌وه‌بو

خاوه‌نی، چونکه ئەو کەسە خەلاتیکی پێ خەلات کردوون کە تازە به‌شی میرات
گرانی تی‌که‌وتووە)).

۹۵۲- عَنْ جَابِرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ وَلَا
تُفْسِدُوهَا، فَإِنَّهُ مَنْ أَعْمَرَ عُمُرِي فَهِيَ لِلَّذِي أُعْمِرَهَا حَيًّا وَمَيِّتًا وَلِعَقِبِهِ)). [بخاري/
الهيئة/ ۲۴۸۲، ۲۴۸۳]

(جابر ی کوپی (عبدالله) (رضي الله عنه) ده‌لی: پینغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((ده‌ست
به‌مال و سامانی خۆتانه‌وه بگرن و له‌ناوی مه‌ده‌ن، چونکه هه‌رکەسێک مایێک
ببه‌خشیت به‌کەسێک بۆ ماوه‌ی هه‌موو ته‌مه‌نی ئەوا ئەو ماله‌ ده‌بیته‌ مولکی ئەو
کەسه‌ی که پێی داوه به‌ زیندوو‌یی و به‌مردوو‌یی وه‌ بۆ نه‌وه‌کانیشی)).

(۲۳) بهشی میرات

(۱) موسلمان میرات له کافر نابات و کافریش له موسلمان

۹۵۳ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا يَرِثُ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ)). [بخاري/ الفرائض/ ۶۳۸۳]

له (اسامة) ی کوری (زید) (رضي الله عنه) وه: پیغه مبهر (رضي الله عنه) فهرموویه تی: ((نه موسلمان میرات له کافر دهبات نه کافریش له موسلمان)).

(۲) میرات بدهن به شایسته و خاوه نه کانی

۹۵۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضي الله عنه) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((الْحَقِوْا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا تَرَكَتِ الْفَرَائِضُ فَلِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرَ)). [بخاري/ الفرائض/ ۶۳۵۱]

(ابن عباس) (رضي الله عنه) دهلیت: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) فهرموویه تی: (میرات بدهن به شایسته و خاوه نه کانی ، نه وهی به جیده میئیت بویه کهم پیاوی نیرینه یه)).

(۳) میراتی (کلاله)

۹۵۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَأَنَا مَرِيضٌ لَا أَعْقِلُ، فَتَوَضَّأَ، فَصَبُّوا عَلَيَّ مِنْ وُضُوئِهِ فَعَقَلْتُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّمَا يَرِثُنِي كَلَالَةٌ، فَنَزَلَتْ آيَةُ الْمِيرَاثِ، فَقُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ: ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ﴾ [النساء: ۱۷۶]؟ قَالَ: هَكَذَا أَنْزَلَتْ. [بخاري/ الوضوء/ ۱۹۱]

(جابر) ی کوری (عبدالله) دهلی: پیغه مبهر (رضي الله عنه) هات بؤ سهردانم که من نه خووش بووم هوشم نه بوو، دهست نویژی گرت له ناوی دهست نویژه که یان پرژاند به سهرما منیش هوشم کرده وه. وتم: نهی پیغه مبهری خوا من میراتگرانم (کلاله) من {واتا: کور و باوک} ئیتر ثایه تی میرات هاته خواره وه، به (محمد) ی کوری (المنکدر) م وت: ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ﴾ [النساء: ۱۷۶]. وتی: هه روا دابه زیوه.

۹۵۶- عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رضي الله عنه) خَطَبَ يَوْمَ جُمُعَةٍ، فَذَكَرَ نَبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) وَذَكَرَ أَبَا بَكْرٍ، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي لَأَدْعُ بَعْدِي شَيْئًا أَهَمُّ عِنْدِي مِنَ الْكَلَالَةِ، مَا رَاجَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي شَيْءٍ مَا رَاجَعْتُهُ فِي الْكَلَالَةِ، وَمَا أَغْلَظَ لِي فِي شَيْءٍ مَا أَغْلَظَ لِي فِيهِ، حَتَّى طَعَنَ بِإصْبَعِهِ فِي صَدْرِي، وَقَالَ: ((يَا عُمَرُ، أَلَا

تَكْفِيكَ آيَةَ الصِّيْفِ الَّتِي فِي آخِرِ [سُورَةِ] النَّسَاءِ)). وَإِنِّي إِنِ اعْشَشْتُ أَقْضِي فِيهَا بِقَضِيَّةٍ يَقْضِي بِهَا مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَمَنْ لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

له (معدان) ی کورپی (أبي طلحة) وه: كه (عمری کورپی (الخطاب) له پوژی جومعه دا وتاری داو باسی پیغه مبه (ﷺ) و نه بو به کری کرد، پاشان وتی: من هیچ شتیك پاش خووم به جئ ناهیلیم گرن گتربیت له لام له (كلاله) هیچ کاتیک مشت ومپر له گهل پیغه مبه (ﷺ) نه کردوو نه مه ندهی كه له (كلاله) هدا کردوو مه، هیچ کاتیک نه ویش له گهل توندوتیژ نه بووه نه و ندهی له وه دا توندوتیژ بووه، تاوه کوو جار یکیان په نجهی کوتایه سنگم و و فرمووی: ((نهی عومر نه ری نایه ته هاوینه کهت بهس ذیبه که له کوتایی سوره تی (النساء) دایه [بویه پیی نه وتربیت نایه تی هاوینه چونکه له هاویندا هاتوته خواره وه]. من نه گهر عومر باقی بی بریاریکی نه و تووی له باره وه نه دم که که سیک قورئان خوین بیت و که سیکیش قورئان خوین نه بیت په پره وی بکات.

(۴) دوا هه مین نایه تیک دابه زیوه نایه تی (الكلاله) هیه

۹۵۷- عَنِ الْبَرَاءِ (ﷺ): أَنَّ آخِرَ سُورَةٍ أُنزِلَتْ تَامَةً سُورَةُ التَّوْبَةِ، وَأَنَّ آخِرَ آيَةٍ أُنزِلَتْ آيَةُ الْكَلَالَةِ. [بخ المغازي / ۴۱۰۵]

له (البراء) ی کورپی (عازب) هوه ده گيرنه وه: که دوا هه مین سوره ت که به ته واوه تی دابه زیوه سوره تی (التوبة) هیه، وه دوا هه مین نایه تیش که دابه زیوه نایه تی (الكلاله) هیه.

(۵) ههر کهس مال و داراییه کی جئ هیشت بو میرات گره کانیتی

۹۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) كَانَ يُؤْتِي بِالرَّجُلِ الْمَيْتِ عَلَيْهِ الدِّينُ، فَيَسْأَلُ: ((هَلْ تَرَكَ لِدِينِهِ مِنْ قَضَاءٍ)). فَإِنْ حَدَّثَ أَنَّهُ تَرَكَ وَقَاءً صَلَّى عَلَيْهِ، وَإِلَّا قَالَ: ((صَلُّوا عَلَيَّ صَاحِبِكُمْ)). فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْفُتُوحَ قَالَ: ((أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَمَنْ تُوْفِيَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ فَعَلَيَّ قَضَاؤُهُ، وَمَنْ تَرَكَ مَالًا فَهُوَ لَوَرَثَتِهِ)). [بخاري / الكفالة / ۲۱۷۶]

(أبو هريرة) (ﷺ) ده لی: پیغه مبه (ﷺ) پیاوی مردوویان دهینایه خزمه تی که قهرزی له سه ربوویه پرسپاری ده کرد ((نایا به شی قهرزه که یی جئ هیشتوو)) نه گهر پییان بوتایه به شی دانه وهی قهرزه که ی جئ هیشتوو نوژی له سهر ده کرد، نه گهر نا دهی فرموو: ((نویژ له سهر هاوه له که تان بکه ن)). هه تا کاتی خوا دهرووی خیری لیکر ده وه. فرمووی: ((من له پیشترم بو موسلمانان له خویمان ههر که سیک مردوو قهرزی له سه ربوو نه وه دانه وهی له سهر منه، ههر که سیش مال و سامانیک جئ هیشت نه وه بو میرات گره کانی ده بیت)).

(۲۴) بهشی ووقف

(۱) ووقف بو بنه رته تی شته که یه و به رویوومه که ی خیره

۹۵۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: أَصَابَ عُمَرُ (رضی الله عنه) أَرْضًا بِحَيْرٍ، فَأَتَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله وسلم) يَسْتَأْمُرُهُ فِيهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا بِحَيْرٍ، لَمْ أَصِبْ مَالًا قَطُّ هُوَ أَنفَسُ عِنْدِي مِنْهُ، فَمَا تَأْمُرُنِي بِهِ؟ قَالَ: ((إِنْ شِئْتَ حَبَسْتِ أَصْلَهَا، وَتَصَدَّقْتِ بِهَا)). [قَالَ]: فَتَصَدَّقَ بِهَا عُمَرُ: أَنَّهُ لَا يُبَاعُ أَصْلُهَا وَلَا يُبْتَاغُ، وَلَا يُورَثُ وَلَا يُوهَبُ. قَالَ: فَتَصَدَّقَ عُمَرُ فِي الْفُقَرَاءِ، وَفِي الْقُرْبَى، وَفِي الرِّقَابِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَابْنِ السَّبِيلِ، وَالضَّيْفِ، لَا جُنَاحَ عَلَيَّ مَنْ وَلِيَهَا أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يُطْعِمَ صَدِيقًا، غَيْرَ مَتَمَوْلٍ فِيهِ. [بخاري/ الشروط/ ۲۵۸۶]

(ابن عمر دهلی): (عمر رضی الله عنه) پارچه زهویه کی له (خه یبهر) دست کهوت و هات بو خزمه تی پیغه مبهر (رضی الله عنه) پرسی پیکرد دهر باره ی و تی: نه ی پیغه مبهری خوا (رضی الله عنه) من پارچه زهویه کم له (خه یبهر) دست کهوتووه، هرگیز مالی ناوا به نرخم دست نه کهوتووه، فرمانت به چی یه؟ فرمووی: ((نه گهر نه ته ویت نه سلنه که ی گل دهر وه و بیکه به خیر (وقف) (عمر) یش کردی به خیر به مهرجیک خودی زهویه که نه فروشریت و نه کپریت و به میرات نه بریت و نه به خشریت دهلی: نیتر عومر کردی به خیر بو هه ژاران و خزمان و کویله کان و له ریگه ی خوا و ربیواران و میواندا. بهو شیوه ی که گونا و تاوان نه بیت له سر هر که سیک که سرپه رشتی بکات به گویره ی توانا لئی بخوات و به شی دوست و برادریشی لی بدات به مهرجی لئی قایم نه کات.

(۲) مروف پاش مردنی چی پیده گات

۹۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) قَالَ: ((إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَكْدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ)).

(ابو هریره دهلی): پیغه مبهر (رضی الله عنه) فرموویه تی: ((کاتی که سیک مرد دست بهرداری هه موو کرداریک ده بیت، جگه له سی شت: خیریک ی نه پراوه و به دهوام، یا زانستیک که سوودی لی ببینریت، یا مندالیک ی باشی هه بیت نرای خیری بو بکات)).

(۳) خیر کردن بو که سیک بهریت و وه سیتی نه کرد بیت

لهم باره وه فرموده ی (عائشة) هه یه کهله باسی زه کاتا رابورد.

(۲۵) بهاشی نه زکردن

(۱) باسی وه فاکردن به نه ز

۹۶۱- عن ابنِ عَمَرَ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رضی اللہ عنہ) سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ بِالْجِعْرَانَةِ بَعْدَ أَنْ رَجَعَ مِنَ الطَّائِفِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ أَعْتَكِفَ يَوْمًا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، فَكَيْفَ تَرَى؟ قَالَ: ((أَذْهَبَ فَاغْتَكِفَ يَوْمًا)).
 قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَدْ أَعْطَاهُ جَارِيَةً مِنَ الْخُمْسِ، فَلَمَّا أَعْتَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سَبَايَا النَّاسِ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رضی اللہ عنہ) أَصْوَاتَهُمْ يَقُولُونَ: أَعْتَقَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: مَا هَذَا؟ فَقَالُوا: أَعْتَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سَبَايَا النَّاسِ. فَقَالَ عُمَرُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، أَذْهَبَ إِلَى تِلْكَ الْجَارِيَةِ فَحَلَّ سَبِيلَهَا. [بخاری/ الخمس/ ۲۹۷۵]

(ابن عمر) (رضی اللہ عنہ) دهلی: (عمر) ی کوپی (الخطاب) پرساری له پیغهمبری خوا (رضی اللہ عنہ) کردوه له کاتیکدا له (طائف) گه رایه وه و گه یشتبووه (الجعرانة) وتی: نهی پیغهمبری خوا من له سه رده می نه فامیدا نه زرم کردوه که پوزیک خه لوته بکیشم له که عبه دا به لاته وه چونه؟ فه رموی: ((برو پوزیک تیایدا بمینه ره وه))، هه روه ها پیغهمبر (رضی اللہ عنہ) که نیزه کیکی له پینج یه کی {دهستکه وتی جهنگ} پیدابوو، نه وه بوو کاتیک پیغهمبر (رضی اللہ عنہ) ژن و مندالی به دیل گیرای خه لکی نازاد کرد (عمر) ی کوپی (الخطاب) گوئی له دهنگیان بوو که نه یان وت: پیغهمبر (رضی اللہ عنہ) نازادی کردین. نه ویش وتی: نه مه چی یه؟ نه وانیش وتیان: پیغهمبر (رضی اللہ عنہ) ژن و مندالی دیل کراوی خه لکی نازاد کردو (عمر) یش وتی: نهی (عبدالله) برو بولا ی نه وه که نیزه که و نازادی بکه.

(۲) قه زاکردنه وهی نه ز

۹۶۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ) أَنَّهُ قَالَ: اسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي نَذْرِ كَانَ عَلَى أُمِّهِ، تَوَفَّيْتُ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((فَاقْضِهِ عَنْهَا)). [بخاری/ الوصايا/ ۲۶۱۰]

(ابن عباس) (رضی اللہ عنہ) دهلی: (سعد) ی کوپی (عبادة) پرساری له پیغهمبر (رضی اللہ عنہ) کرد سه بارهت به نه زریک که له سه ر دایکی بووه و مردوه پیش نه وهی به جیبی بینی، پیغهمبریش (رضی اللہ عنہ) فه رموی: ((دهتو بوی به جیبهینه)).

(۳) که سیک نه ز بکات که به پی بجیت بو (کعبه)

۹۶۳- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضی الله عنه) قَالَ: نَذَرْتُ أُخْتِي أَنْ تَمْشِيَ إِلَيَّ بَيْتَ اللَّهِ حَافِيَةً، فَأَمَرْتَنِي أَنْ أَسْتَفْتِيَ لَهَا رَسُولَ (رضی الله عنه)، فَاسْتَفْتَيْتُهُ فَقَالَ: ((لَتَمْشِ وَلَتُرَكَّبَ)). [بخاری/ الإحصار و جزاء الصيد/ ۱۷۶۶، ۱۷۶۷]

(عقبه) ی کوپی (عامر) دهلی: خوشکه مزاکم نه زری کرد بوو که نه بیئت به پی خاوسی بجیت بو که عبه داوای لیگردم که پرسیماری له پیغه مبه (رضی الله عنه) بو بکه له و باره یه وه. منیش پرسیمارم بو کرد نه ویش فهرمووی: ((با بروت به پی و به سواریش)).

۹۶۴- عَنْ أَنَسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (رضی الله عنه) رَأَى شَيْخًا يُهَادِي بَيْنَ ابْنَيْهِ، فَقَالَ: ((مَا بَالُ هَذَا)). قَالُوا: نَذَرَ أَنْ يَمْشِيَ، قَالَ: ((إِنَّ اللَّهَ (ﷻ) عَنْ تَعْذِيبِ هَذَا نَفْسَهُ لَعْنِي)). وَأَمَرَهُ أَنْ يَرْكَبَ. [بخاری/ الإحصار و جزاء الصيد/ ۱۷۶۶، ۱۷۶۷]

(انس) دهلی: پیغه مبه (رضی الله عنه) پیره میزدیکی بینی که خوی دابوو به سه شانی دوو کوپیدا له نیوانیاندا دهرویی، فهرمووی: ((نه مه چی یه؟)) وتیان نه زری کردوو که بهم شیوه بروت {بو که عبه} نه ویش فهرمووی: ((خوای بالآدهست پیویستی به وه نیه نه مه سزای خوی بدات)) نینجا فرمانی پیگرد سوار بیئت.

(۴) ریگری کردن له نه ز

۹۶۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (رضی الله عنه): أَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّذْرِ وَقَالَ: ((إِنَّهُ لَأَ يَأْتِي بِخَيْرٍ، وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ)). [بخاری/ القدر/ ۶۲۳۴، ۶۲۳۵]

له (ابن عمر) هوه نه ویش له پیغه مبه ره وه (رضی الله عنه) که پیغه مبه (رضی الله عنه) ریگری له نه ز کردن کردوو و فهرمووی ته: ((نه ز کردن هیچ خیریک ناداته وه، ته نها نه وه نده هه یه به هویه وه هندی شت له چروک ده سینریت.

۹۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (رضی الله عنه) قَالَ: ((إِنَّ النَّذْرَ لَأَ يَقْرَبُ مِنَ ابْنِ آدَمَ شَيْئًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ قَدْرَهُ لَهُ، وَلَكِنَّ النَّذْرَ يُوَافِقُ الْقَدْرَ، فَيُخْرَجُ بِذَلِكَ مِنَ الْبَخِيلِ مَا لَمْ يَكُنِ الْبَخِيلُ يُرِيدُ أَنْ يُخْرَجَ)). [بخاری/ القدر/ ۶۲۳۴، ۶۲۳۵]

له (ابو هریره) هوه نه ویش له پیغه مبه ره وه (رضی الله عنه) فهرمووی: ((دلنیابن که نه ز کردن هیچ شتی که له ناده می نزیک ناخاته وه که خوا بو ی بریار نه دابیت،

به لّام { هندی جار } نهر هاوکات ده بیئت له گه ل قه در و بریاری خوادا، ئیتر بهوشیویه شتیک له دهستی چروک ده بیئته وه که پیشتر نه دیده ویست بیدات)) .

(۵) وه فاناکریت به نه زریک که سه ریچی خوی تیدابیت

۹۶۷- عَنْ عُمَرَ بْنِ حُصَيْنٍ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَتْ ثَقِيفُ حُلَفَاءِ بَنِي عَقِيلٍ، فَأَسْرَتْ ثَقِيفُ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ (ﷺ)، وَأَسَرَ أَصْحَابُ رَسُولِ (ﷺ) رَجُلًا مِنْ بَنِي عَقِيلٍ، وَأَصَابُوا مَعَهُ الْعَضْبَاءَ، فَاتَى عَلَيْهِ رَسُولُ (ﷺ) وَهُوَ فِي الْوِثَاقِ، قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، فَاتَاهُ فَقَالَ: ((مَا شَأْنُكَ)). فَقَالَ: بِمِ أَخَذْتَنِي وَبِمِ أَخَذْتَ سَابِقَةَ الْحَاجِّ؟ فَقَالَ -إِعْظَامًا لِدَلِكْ- : ((أَخَذْتُكَ بِجَرِيرَةِ حُلَفَائِكَ ثَقِيفٍ)). ثُمَّ انْصَرَفَ عَنْهُ، فَنَادَاهُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، يَا مُحَمَّدُ، وَكَانَ رَسُولُ (ﷺ) رَحِيمًا رَقِيقًا، فَرَجَعَ إِلَيْهِ فَقَالَ: ((مَا شَأْنُكَ)). قَالَ: إِنِّي مُسْلِمٌ، قَالَ: ((لَوْ قُلْتَهَا وَأَنْتَ تَمْلِكُ أَمْرَكَ أَفَلَحْتَ كُلَّ الْفَلَاحِ)). ثُمَّ انْصَرَفَ، فَنَادَاهُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، يَا مُحَمَّدُ، فَاتَاهُ فَقَالَ: ((مَا شَأْنُكَ)). قَالَ: إِنِّي جَائِعٌ فَأَطْعِمْنِي وَظَمَانٌ فَأَسْقِنِي، قَالَ: ((هَذِهِ حَاجَّتُكَ)). فَفَدِيَ بِالرَّجُلَيْنِ. قَالَ: وَأَسْرَتْ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ وَأَصِيبَتِ الْعَضْبَاءَ، فَكَانَتِ الْمَرْأَةُ فِي الْوِثَاقِ، وَكَانَ الْقَوْمُ يُرِيحُونَ نَعْمَهُمْ بَيْنَ يَدَيْ بَيْتِهِمْ، فَأَنْفَلَتَتْ ذَاتَ لَيْلَةٍ مِنَ الْوِثَاقِ فَآتَتْ الْإِبِلَ، فَجَعَلَتْ إِذَا دَنَّتْ مِنَ الْبَعِيرِ رَغًا، فَتَنْرِكُهُ، حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى الْعَضْبَاءِ فَلَمْ تَرَ، قَالَ: وَنَاقَةٌ مُنَوَّقَةٌ، فَفَعَدَّتْ فِي عَجْزِهَا، ثُمَّ زَجَرَتْهَا فَأَنْطَلَقَتْ، وَنَدَرُوا بِهَا، فَطَلَبُوهَا فَأَعْجَزَتْهُمْ، قَالَ: وَنَدَرْتُ لِلَّهِ إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ عَلَيْهَا لَتَنْحَرِبَهَا، فَلَمَّا قَدِمَتِ الْمَدِينَةَ رَأَاهَا النَّاسُ، فَقَالُوا: الْعَضْبَاءُ نَاقَةٌ رَسُولِ (ﷺ)، فَقَالَتْ: إِنَّهَا نَدَرْتُ إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ عَلَيْهَا لَتَنْحَرِبَهَا. فَاتُوا رَسُولَ (ﷺ) فَذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: ((سُبْحَانَ اللَّهِ، بِئْسَمَا جَزَتْهَا، نَدَرْتُ لِلَّهِ إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ عَلَيْهَا لَتَنْحَرِبَهَا! لَأِ وَفَاءً لِنَدْرِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ الْعَبْدُ)).

(عمران) ی کوپی (حصین) (رضی الله عنه) ده لی: هۆزی (ثقیف) هاوپه یمانی هۆزی (بنو عقیل) بوون، هۆزی (ثقیف) دوو پیاویان له هاوه لانی پیغه مبهەر (رضی الله عنه) به دیل گرت، هاوه لانی پیغه مبهریش (رضی الله عنه) پیاویکیان له هۆزی (بنو عقیل) به دیل گرت، له گه لیدا حوشتریکیشیان به ناوی (العضباء) هوه گرت له کاتی کدا که نهو پیاوه به ند و که له پچه به دهست بوو پیغه مبهەر (رضی الله عنه) تیپه ری به لایدا، نهویش وتی: نهی محمد، هات بۆلای و فهرمووی: ((چیت دهویتی؟)) وتی: به چ تاوانیک منتان گرتووه و به چ تاوانیکیش حوشره تیژ ره وه که ی ریگای چه جت گرتووه؟ قسه که ی به هه ند وه رگرت و فهرمووی: ((تۆم به تاوانی هاوپه یمانه کانت له هۆزی (ثقیف) گرتووه))، ئینجا به جینی هیشت، دیسانه وه بانگی کرده وه و وتی: نهی محمد، نهی محمد پیغه مبهریش پیاویکی دل نهرم و به به زهیی بوو،

گەرایەوہ بۆ لای و پیسی فەرموو: ((چیت دەوئیت؟)) ئەویش وتی: من موسولمانم، ئەویش فەرمووی: ((ئەگەر ئەمە ی کە دەیلئیت پیش ئەوہی دیل بکریئیت بتوتایە سەرفراز دەبوویت بە ئەو پەری سەرفرازی)) پاشان لیی داو رۆیشت، دیسان بانگی کردەوہ: ئەی محمد ئەی محمد، دیسان ھاتەوہ بۆ لای فەرمووی: ((چیت دەوئیت؟)) وتی: برسیمە نانم بەرئ و تینومە ئاوم بەرئ، ئەویش فەرمووی: ((ئەمەیان پیوستیہ)) {واتا ئەمەیان ت بۆ جئ بەجئ دەکەم} ئەوجا دیل بە دیلی پیکرا بە دوو پیاوہکە. دەلی: ژئیکیش لە یاریدەدەران (الانصار) بە دیل گیرا و ئەو حوشتەیش کە بەناوی (العضباء) ھوہ بوو گیرایەوہ، لەکاتیکدا ژنەکە دەست و پیون کراو بوو ھۆزەکەیش و شترەکانیان لە بەردەم مائەکانیاندا ئیواران مۆلدەدا، ژنەکە شەویک خوی لەکە لەبجەکە ی کردەوہ و رۆیشت بۆ لای و شترەکان، ھەرکە لە حوشتیەک نزیک دەبوویەوہ دەیبۆراند، ئەویش وازی لی دەھینا، تا گەیشتە لای (العضباء) ئەو نەیبۆراند، چونکە حوشتیکی ھیوو راھینراو بوو، سواری پاشکۆکە ی بوو لیی خوپی و کەوتە پئ ھۆزەکەیش پییان زانی و شوینی کەوتن، پیسی نەگەیشتنەوہ ، ئافرەتەکەیش نەزری کرد ئەگەر خوای بالادەست بەسواری ئەو و شترەوہ پزگاری کرد دەبئ ئەم و شترە سەر بپرئت، کاتی ھاتەوہ بۆ مەدینە و خەلکی بینیان، وتیان: ئەوہ (العضباء) حوشتەکە ی پیغەمبەری خوایہ (ﷺ)، ئەوجا ژنەکە وتی: ئەو نەزری کردووە ئەگەر خوا بەسواری ئەم و شترەوہ پزگاری بکات دەبئ سەری بپرئت ئەوانیش ھاتن بۆ خزمەتی پیغەمبەر (ﷺ) و ئەمەیان بۆ باس کرد، ئەویش فەرمووی: ((پاکوخواینی ھەر بۆ خوایہ، چەند خراپ پاداشتی داوہتەوہ، نەزری کردووە ئەگەر خوا بەسواری و شترەکە پزگاری بکات دەبئ سەری بپرئت! نەخیر وەفا بەنەزریک ناگریئ سەریپیچی فەرمانی خوای تیابئت، ھەر وہا لە شتیکیدا کە مۆلکی خوی نەبئت.

(۶) دەریارە ی کە فارەتی نەزر

۹۶۸- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضي الله عنه) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((كَفَّارَةُ النَّذْرِ كَفَّارَةُ الْيَمِينِ)).

لە (عقبە) ی کوپی (عامر) ھوہ ئەویش لە پیغەمبەر ھوہ (ﷺ) کە فەرموویەتی: ((کە فارەتی نەزر کە فارەتی سوئندە {واتا وەک ئەو وەھایە})).

(۲۶) به‌شی سویند خواردن

(۱) ریگری له سویند خواردن به باوبا پیران

۹۶۹- عن عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَحْلِفُوا بِأَبَائِكُمْ)). قَالَ عُمَرُ: فَوَاللَّهِ مَا حَلَفْتُ بِهَا مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) نَهَى عَنْهَا، ذَاكِرًا وَلَا آثِرًا. [بخاری/ الإیمان و النذور/ ۶۲۷۰، ۶۲۷۲]

(عمری کوپی (الخطاب) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ((خوای بالآده‌ست ریگریتان لی‌ده‌کات که سوین به باوبا پیران بخون)). عومر ده‌لی: سا به‌خو له وکات‌هه بیستومه پیغه‌مبهر (ﷺ) ریگری لی‌کردوه سویندم پی‌نه‌خواردوه نه‌به‌زمانی خوم و نه‌له‌زمانی خه‌لکیشه‌وه.

۹۷۰- عن ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلَا يَخْلِفُ إِلَّا بِاللَّهِ)). وَكَانَتْ قُرَيْشٌ تَحْلِفُ بِأَبَائِهَا، فَقَالَ: لَأُحْلِفُوا بِأَبَائِكُمْ)). [بخاری/ الإیمان و النذور/ ۶۲۷۰، ۶۲۷۲]

له (ابن عم) هوه ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ((هه‌رکه‌س سویندی خوارد با سویند نه‌خوات ته‌نها به‌خو نه‌بیت)) هوزی (قوره‌یش) سویندیان به‌باوبا پیرانیان ده‌خوارد، نه‌ویش فهرمووی: ((سویند به‌باوبا پیرانتان نه‌خون)).

(۲) ریگری له سویند خواردن به‌ته‌کان

۹۷۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَحْلِفُوا بِالطَّوَاغِي وَلَا بِأَبَائِكُمْ)).

له (عبدالرحمن) ی کوپی (سمره) هوه ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ((نه‌سویند به‌ته‌کان بخون و نه‌به‌باو با پیرانتان)).

(۳) که‌سی سویندی به (لات) و (عزی) خوارد بابلنی (لااله الا الله)

۹۷۲- عن أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ حَلَفَ مِنْكُمْ فَقَالَ فِي حَلْفِهِ: بِاللَّاتِ، فَلْيَقُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَمَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ: تَعَالَ أَقَامْرِكَ، فَلْيَتَّصِدْ)). وَفِي رَوَايَةٍ: ((مَنْ حَلَفَ بِاللَّاتِ وَالْعُرَى)). [بخاری/ التفسیر/ ۴۵۷۹]

(ابو هریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ((ته‌گه‌ر که‌سی له ئیوه سویندی خوارد و له سوینده‌که‌یا وتی: به (لات)، نه‌وا بابلنی: لااله الا الله، هه‌ر که‌سیش به‌براده‌ره‌که‌ی وت: وهره با قومارت له‌گه‌ل بکه‌م، نه‌وا با خیریک

بکات)) له ریوایه تیکی تر دا بهم شیوهیه هاتووہ: ((ہرکس سویندی به (لات) و (عزی) خوارد)).

(۴) سویند له سہر نیہ تی سویند دہرہ

۹۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((الْيَمِينُ عَلَى نِيَّةِ الْمُسْتَحْلِفِ)).

(ابو ہریرہ) (رضي الله عنه) دہلی: پیغہ مہر (ﷺ) فرموویہ تی: ((سویند له سہر نیاز و نیہ تی سویند دہرہ)).

(۵) کہ سی به سویند مافی کہ سیکی موسلمان زہوت کات شایستہ ی سزای

دؤزخ دہیبت

۹۷۴- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ - يَعْنِي الْحَارِثِي - (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((مَنْ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ، وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ)). فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا. قَالَ: ((وَإِنْ قَضِيًّا مِنْ أَرَاك)).

(ابو امامہ) واتہ: (الحارثی) (رضي الله عنه) دہلی: پیغہ مہر (ﷺ) فرموویہ تی: ((ہر کہ سیکی به سویند مافی کہ سیکی موسلمان زہوت بکات نہوا خوا سزای ناگری له سہر پیویست دہکات و به ہشتی له سہر حرام دہکات)) پیاوئک پیی و ت: باشتیکی کہمیش بیبت نہی پیغہ مہری خوا فرمووی: ((با چلہ دارسیواکیکیش بیبت)).

۹۷۵- عن وائل (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ حَضْرَمَوْتَ وَرَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) فَقَالَ الْحَضْرَمِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ هَذَا قَدْ غَلَبَنِي عَلَى أَرْضٍ لِي، كَانَتْ لِأَبِي. فَقَالَ الْكِنْدِيُّ: هِيَ أَرْضِي فِي يَدِي أَرْضِهَا، لَيْسَ لَهُ فِيهَا حَقٌّ. فَقَالَ رَسُولُ (ﷺ) لِلْحَضْرَمِيِّ: ((أَلَكِ بَيْتَةٌ)). قَالَ: لَا، قَالَ: ((فَلَكِ يَمِينُهُ)). قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الرَّجُلَ فَاجِرٌ، لَا يُبَالِي عَلَى مَا حَلَفَ عَلَيْهِ، وَلَيْسَ يَتَوَرَّعُ مِنْ شَيْءٍ. فَقَالَ: ((لَيْسَ لَكَ مِنْهُ إِلَّا ذَلِكَ)). فَأُتِلِقَ لِيخْلِفَ، فَقَالَ رَسُولُ (ﷺ) لَمَّا أُنْذِرَ: ((أَمَا لَنْ حَلَفَ عَلَى مَا لَهُ لِيَأْكُلَهُ ظُلْمًا لِيَلْقَيْنَ اللَّهَ وَهُوَ عَنْهُ مُعْرِضٌ)).

(وائل) ی کوری (حجر) (رضي الله عنه) دہلی: پیاوئک له خہ لکی (حضر موت) و پیاوئکیش له (کندہ) ہوہ ہاتن بو خرمہ تی پیغہ مہر (ﷺ) کابرای خہ لکی (حضر موت) و تی: نہی پیغہ مہری خوا، نہم پیاوہ گیری داوم له سہر پارچہ زہویہ کہ ہی خوہ و له باوکمہوہ بوہ ماوہ تہوہ، کابرای خہ لکی

کِنْدَة) هیش وتی: زهوی زهوی خومه و له‌دهستی خومایه و ده‌یچینم مافی ئەوی تیدانی‌یه. پیغه‌مبەر (ﷺ) به کابرای خه‌لکی (حضر موت) ی‌فهرموو: ((نایا به‌لگه و شایه‌تت هه‌یه؟)) وتی: نه‌خیر، فهرمووی: ((که‌وابوو بۆت هه‌یه سویندی به‌ی)) وتی: ئەه‌ی پیغه‌مبهری خوا، ئەو کابرا پیاو خراپه، گووی لئی نیه‌یه هەر چۆنیک سویند بخوات، له‌هیچ سل ناکات. پیغه‌مبەر (ﷺ) فهرمووی: ((ده‌تۆ ته‌ن‌ها ئەوه‌نده‌ت هه‌یه له‌سه‌ر ئەو)) کابرا رۆیشت سویند بخوات، کاتی گه‌رایه‌وه پیغه‌مبەر (ﷺ) فهرمووی: ((ئه‌گه‌ر به‌نا‌ه‌ه‌ق سه‌یند بخوات که‌چوو خزمه‌ت خوا خوا رووی لیوه‌رده‌گیریت)).

(۶) که‌سی سویندی له‌سه‌ر شتی خوارد و باشتر له‌وی بینی

باسوینده‌که‌ی بخات و که‌فاره‌ته‌که‌ی بدات ئەوه‌ باشتره

۹۷۶- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (ﷺ) فِي رَهْطٍ مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ نَسْتَحْمِلُهُ، فَقَالَ: ((وَاللَّهِ لَأَ أَحْمَلُكُمْ، وَمَا عِنْدِي مَا أَحْمَلُكُمْ عَلَيْهِ)). قَالَ: فَلَبِثْنَا مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ أَتَيْتُ بِإِبِلٍ فَأَمَرَ لَنَا بِثَلَاثِ ذُودٍ غُرِّ الدُّرَى، فَلَمَّا انْطَلَقْنَا، قُلْنَا - أَوْ: قَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ - لَنَا يُبَارِكُ اللَّهُ لَنَا، أَتَيْنَا رَسُولَ (ﷺ) نَسْتَحْمِلُهُ، فَحَلَفَ أَنْ لَأَ يَحْمِلَنَا، ثُمَّ حَمَلْنَا. فَأَتَوْهُ فَأَخْبَرُوهُ، فَقَالَ: ((مَا أَنَا حَمَلْتُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَمَلَكُمْ، وَإِنِّي - وَاللَّهِ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ - لَأَ أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ، ثُمَّ أَرَى خَيْرًا مِنْهَا، إِلَّا كَفَرْتُ [عَنْ] يَمِينِي وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ)). [بخاري/ الخمس/ ۲۹۶۴]

(ابی موسی (الاشعری) (رضي الله عنه) ده‌لی: له‌گه‌ل کۆمه‌لیک له‌ ئەشعهری‌یه‌کاندا هاتم بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبەر (ﷺ) داوای و لاغی سواریمان لیکرد، ئەویش فهرمووی: ((به‌خوا هه‌لتان ناگرم، و هیچیشم لانییه هه‌لتان گرم له‌سه‌ری)). ده‌لی: ئی‌مه‌یش هه‌روامینه‌وه‌ چه‌ندی‌ک خوا‌ چه‌زکات، تاوه‌کو گه‌له‌ و شترێکی بۆهات، ئەوجا فهرمانی ده‌رکرد به‌سی‌ حوشتری کۆپاره‌سپی قه‌له‌و، کاتی ده‌رچووین وتمان - یا هه‌ندی‌کمان به‌ هه‌ندی‌کمانی وت - خوا به‌ره‌که‌تی تی‌ناخات بۆمان، هاتین بۆ‌لای پیغه‌مبەر (ﷺ) داوامان لیکرد هه‌لمان گریت، ئەویش سویندی خوارد هه‌لمان نه‌گریت له‌دوا‌یشدا هه‌لی گریت. ئینجا هاتنه‌وه‌ بۆ خزمه‌تی ئەمه‌یان بۆ‌باس کرد، ئەویش فهرمووی: ((من هه‌لم نه‌گرتوون به‌لکو خوا هه‌لی گرتوون - به‌خوا، ئەگه‌ر خوا‌ چه‌زکات - من سویند له‌سه‌ر شتی

ناخوّم پاشان باشر لهو ببینم ئیلا که فاره‌تی سوینده کهم ددهم و نهوه ده کهم که باشره)).

۹۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) قَالَ: أَعْتَمَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ (ﷺ) ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ فَوَجَدَ الصَّبِيَّةَ قَدْ نَامُوا، فَأَتَاهُ أَهْلُهُ بِطَعَامِهِ، فَحَلَفَ لَا يَأْكُلُ مِنْ أَجْلِ صَبِيَّتِهِ، ثُمَّ بَدَأَ لَهُ فَأَكَلَ، فَأَتَى رَسُولَ (ﷺ) فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَلْيَأْتِهَا وَلْيُكْفِرْ عَنْ يَمِينِهِ)).

(أبو هریره) (رضی) ده‌لی: پیاویک جارنکیان له خزمهت پیغه مبهرا (رضی) درهنگ ده که ویت تاریکایی شهوی به سه‌ردا دیت، پاشان ده که پرته‌وه بو ناو مال و مندالی نه بیینی منداله‌کانی خه و توون، نه و جا خیزانه که‌ی خوار دنه که‌ی بو ده‌هینی ئه ویش سویند ده‌خوات که نابیّت بیخوات له بهر منداله‌کانی، پاشان وای پی‌باش بوو که بیخوات، له دواییدا دیته خزمهت پیغه مبهرا (رضی) و ئه‌مه‌ی بو باس ده‌کات. ئه‌ویش ده‌فهرمویت: ((هر که‌س سویندی له سه‌ر شتی خوارد و پاشان باشر له‌وی بیینی با ئه‌و شته بکات و سوینده که‌ی بخات و که‌فاره‌تی سوینده که‌ی بدات)).

(۷) که‌فاره‌تی سویند

۹۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((وَاللَّهِ، لَأَنْ يَلْجَأَ أَحَدُكُمْ بِمِمينِهِ فِي أَهْلِهِ أُمَّ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَنْ يُعْطِيَ كَفَّارَتَهُ الَّتِي فَرَضَ اللَّهُ)). [بخاری/ اوائل و الإيمان والنذور/ ۶۲۵۰]

له (أبو هریره) وه (رضی) پیغه مبهرا (رضی) فهرمویه‌تی: ((سویند به‌خوا ئه‌گه‌ر به‌کی له ئیوه سوور بیّت له سه‌ر ئه‌و سوینده‌ی که ده‌یخوات له‌ناو خیزانیدا و سوینده‌که‌ی نه‌خات، تاوانی زیاتره لای خوا له‌وه‌ی سوینده‌که‌ی بخات و ئه‌و که‌فاره‌ته‌ی خوا فره‌زی کردوه بیدات)).

(۲۷) به‌شی حه‌رامکردنی خوین ریژی

(۱) حه‌رامکردنی خوین و مال و ناموس

۹۷۹- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ: ((إِنَّ الزَّمَانَ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ، ثَلَاثَةٌ مُتَوَالِيَاتٌ: ذُو الْقَعْدَةِ، وَذُو الْحِجَّةِ، وَالْمَحْرَمُ، وَرَجَبٌ، شَهْرٌ مُضَرَّ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ)). ثُمَّ قَالَ: ((أَيُّ شَهْرٍ هَذَا)). قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ، قَالَ: ((أَلَيْسَ ذَا الْحِجَّةِ)). قُلْنَا: بَلَى، قَالَ: ((فَأَيُّ بَلَدٍ هَذَا)). قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ، قَالَ: ((أَلَيْسَ الْبَلَدَةَ)). قُلْنَا: بَلَى، قَالَ: ((فَأَيُّ يَوْمٍ هَذَا)). قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ، قَالَ: ((أَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْرِ)). قُلْنَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: ((فَإِنَّ دِمَاعَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ - قَالَ مُحَمَّدٌ: وَأَحْسِبُهُ قَالَ - وَأَعْرَاضَكُمْ، حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحَرَمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ، فَلَا تَرْجِعُنَّ بَعْدِي كُفَارًا - أَوْ: ضَلَالًا - يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ، أَلَا لِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ، فَلَعَلَّ بَعْضَ مَنْ يُبَلِّغُهُ يَكُونُ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضٍ مَنْ سَمِعَهُ)) ثُمَّ قَالَ: ((أَلَا هَلْ بَلَّغْتُمْ)).

ببخ المغاذي / ٤١٤٤

(أبو بكره) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وسلم) فه‌رمووی: ((پوژگار سوپ‌راوه و گه‌راوه‌ته‌وه دوخی شه‌و پوژده‌ی که‌ خوا‌ ناسمانه‌کان و زه‌وی تی‌دا دروست کردوه، سال‌ دوانزه‌ مانگه، چواریان حه‌رام کراون [واته: جه‌نگیان تی‌دا حه‌رامه] سیانیان به‌ شوین یه‌کدا دی‌ن: (ذو القعدة) و (ذو الحجة) و (محرم) و (رجب) یش مانگی (مضر) که‌ له‌ نیوان هه‌ردو جو‌مادا و شه‌عبان دایه‌))، پاشان فه‌رمووی: ((شه‌ مانگه‌ چ مانگیکه‌)). وتمان: خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی زاناترن، ئینجا بی‌ده‌نگ بوو تاوه‌کو وا گو‌مانمان برد به‌ناویکی تر ناوی ده‌نی‌ت، فه‌رمووی: ((نایا (ذو الحجة) نی‌یه‌)) وتمان: به‌لی، فه‌رمووی: ((شه‌ی شه‌مه‌ چ ولاتیکه‌؟)) وتمان: خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی زاناترن، ده‌لی: بی‌ده‌نگ بوو، تاوه‌کو وا گو‌مانمان برد به‌ناویکی تر ناوی ده‌نی، فه‌رمووی: ((شه‌ی شه‌مه‌ شاری مه‌ککه‌ نیه‌؟)) وتمان: به‌لی،

فهرمووی: ((ئهی ئه مه چ پوژیکه)) وتمان: خوا و پیغه مبهه که ی زانان ترن. له مایش بیده نگ بوو تاوه کو وا گومانمان برد به ناویکی تر ناوی دهئی، فهرمووی: ((ئایا پوژی قوربانی نیه؟)). وتمان: بهئی ئهی پیغه مبهری خوا فهرمووی: ((ده چاک بزانی که خوینتان و مالتان - پراوی دهئی: وا بزانی فهرموویشی - نامووسیشتان حهرا مه له سه رتان وه که حهرا می ئه م پوژه تان، له م شاره تاندا و له م مانگه تاندا، له مه ودوا ده گنه وه به په ره وردگارتان پرسپاری کرده وه کانتان لیده کات، دوا ی من کافر نه بنه وه - یان گو مرانه بنه وه - له ناو خو تاندا هندی کتان بدات له گهر دنی هندی کتان، ناگادارین با ئه وه که سه ی ناگاداره و ئاماده یه بیگه یه نی ت به وه که سه ی ئاماده نی یه، کئی دهئی په نگه هندی که له وه که سانه ی ئه م پاسپاردانه یان پی ده گاته وه باشتر لینی حالی بین له هندی که له وه که سانه ی که گو ییان لینی ته)) پاشان فهرمووی: ((ناگادارین ئه وا پی م راگه یان دن)).

(۲) یه که م شت داوهری له سه ر ده کری ت له قیامه تدا خوینه

۹۸۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدَّمَاءِ)). [بخاري/الرقاق/ ٦٦٨]

(عبدالله ی کوری (مسعود) (رضي الله عنه) دهئی: پیغه مبهه (رضي الله عنه) فهرمووی: ((یه که م شت له پوژی قیامه تدا داوهری له سه ر ده کری ت له نیوان خه لکیدا خوینه)).

(۳) ئه وه هو یه ی خوینی که سیکی موسلمان جه لال ده کات

۹۸۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَا يَحِلُّ دَمُ [أَمْرِي] مُسْلِمٍ - يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ - إِلَّا بِأَخْذِي ثَلَاثَ: التَّيْبِ الرَّانِي، وَالنَّفْسِ بِالنَّفْسِ وَالنَّارِ لِدِينِهِ الْمُفَارِقِ لِلْجَمَاعَةِ)). [بخاري/الديات/ ٦٤٨٤]

له (عبدالله ی کوری (مسعود) وه دهئی: پیغه مبهه (رضي الله عنه) فهرمووی ته: ((جه لال نیه خوینی هیچ که سیکی موسلمان - که شایه تی بدات به وه ی که هیچ که سیکی شایانی په رستن نیه جگه له خواو، منیش پیغه مبهری خواو - مه گهر به یه کئی له م سیانه نه بی ت: پیاوی ژن هاوردوو ژنی می رد کردو که زینا بکه ن، و گیان به گیان [که سی که سی به ناحه قی بکوژی و له تو له یدا

ده کوژریته وه [و کهسن پاشگهن بیته وه له ئاینی خوئی و له کۆمه ئی موسلمانان جیا بیته وه] .

(۴) تاوانی که سیک کوشتنی داهینا

۹۸۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا، لِأَنَّهُ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ)). [بخاری/ الأنبياء/ ۳۱۵۷]

(عبدالله) (ﷺ) ده ئی: پیغه مبهەر (ﷺ) فهرموویه تی: ((هه رکه سیک به سته م بکوژریت ، یه که م کوپی ناده م پشکی نه و تاوانی بهرده که ویت ، چونکه یه که م که س بووه کوشتنی داهینا وه)).

(۵) نه وه ی به هه ر شتیک خوئی بکوژریت نه و له قیامه تدا

پی ئی نه شه که نه ج ده دریت

۹۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدِهِ، يَتَوَجَّأُ بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا. وَمَنْ شَرِبَ سَمًا فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ تَرَدَّى مِنْ جَبَلٍ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ يتردَّى فِي نَارِ جَهَنَّمَ، خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا)). [بخاری/ الطب/ ۵۴۴۲]

(ابی هریره) ده ئی: پیغه مبهەر (ﷺ) فهرموویه تی: ((هه ر که س خوئی به پارچه ناسنیک بکوژریت. نه و پارچه ناسنه که له ده ستیا ده بیته ورگی خوئی پی راده دات له نا و ئاگری دۆزه خدا ده مینیته وه به هه تا هه تای و، هه ر که س ژه هرا و بخواته وه و خوئی پی بکوژریت نه وه له نا و ئاگری دۆزه خدا قوم له دوا ی قوم ده یخواته وه به هه تا هه تای ده مینیته وه له نا و ئاگری دۆزه خدا، هه ر که س له شاخیک خوئی به رده اته خواره وه و خوئی بکوژریت نه و به رده وام له نا و ئاگر خوئی به رده اته خواره وه و بو هه تا هه تای تییدا ده مینیته وه [واته: نه گه ر خو کوشتن به حه لال بزانی نه گه ر نا، مه به ست پی زۆرمانه وه یه].

۹۸۴- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) التَّقَى هُوَ وَالْمُشْرِكُونَ فَاقْتَتَلُوا، فَلَمَّا مَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِلَى عَسْكَرِهِ، وَمَالَ الْآخِرُونَ إِلَى عَسْكَرِهِمْ، وَفِي أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) رَجُلٌ لَا يَدْعُ لَهُمْ شَادَةَ [وَلَا فَاذَةَ] إِلَّا اتَّبَعَهَا يَضْرِبُهَا بِسَيْفِهِ، فَقَالُوا: مَا أَجْزَأْنَا الْيَوْمَ أَحَدًا كَمَا أَجْزَأَ فَلَانٌ، فَقَالَ رَسُولُ

(ﷺ): ((أَمَا إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ)). فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَنَا صَاحِبُهُ [أَبْدًا]. قَالَ: فَخَرَجَ مَعَهُ، كُلَّمَا وَقَفَ وَقَفَ مَعَهُ، وَإِذَا أَسْرَعَ أَسْرَعَ مَعَهُ، قَالَ: فَجَرِحَ الرَّجُلُ جُرْحًا شَدِيدًا، فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ، فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ بِالْأَرْضِ وَدَبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ، ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَى سَيْفِهِ فَقَتَلَ نَفْسَهُ، قَالَ: فَخَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى رَسُولِ (ﷺ) فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ، قَالَ: ((وَمَا ذَلِكَ)). قَالَ: الرَّجُلُ الَّذِي ذَكَرْتَ أَنفَا أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَأَعْظَمَ النَّاسُ ذَلِكَ. فَقُلْتُ: أَنَا لَكُمْ بِهِ، فَخَرَجْتُ فِي طَلْبِهِ حَتَّى جَرِحَ جُرْحًا شَدِيدًا، فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ، فَوَضَعَ نَصْلَ سَيْفِهِ بِالْأَرْضِ وَدَبَابَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ، ثُمَّ تَحَامَلَ عَلَيْهِ فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَقَالَ رَسُولُ (ﷺ) عِنْدَ ذَلِكَ: ((إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلُ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلُ أَهْلِ النَّارِ، فِيمَا يَبْدُو لِلنَّاسِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ)). [بخاري/ الجهاد/ ۲۷۲۴]

له (سهل) ی کوری (سعد الساعد) ی یه وه (ﷺ) دهگیرنه وه: که له شکری پیغه مبه (ﷺ) و له شکری موشریکه کان گه یشتن به یه ک و جهنگان، کاتی پیغه مبه (ﷺ) گه پرایه وه سه ریازگه ی خوی و نه وانی تریش گه پرا نه وه سه ریازگه ی خویان، له ناو ها وه لانی پیغه مبه ردا (ﷺ) پیاویک هه بوو هیچ که سیکی له ده ست دهرنه نه چوو نه گهر پایشی بکر دایه شوینی ده که وت و به شمشیره که ی دای نه گرت ه وه، خه لکی وتیان به پراستی هیچ که س نه مپرو فریامان نه که وت وه ک فلان که س، پیغه مبه (ﷺ) فه رموی: ((به لام بابزانن نه وه له ناگردایه)) پیاویک له خه لکه که وتی: ده بی لیی جیانه بمه وه { بزانه چی ده کات } ئینجا له گه لی پویشت، هه رکات له شوینیکا بوه ستایه له گه لی نه وه ستا، کاتی ته کانی بدایه و پرؤشتایه له گه لی نه پویشت، هه تا پیاوه که به سه ختی بریندار کرا، خوی نه گرت و په له ی کرد بو مردن مشتووی شمشیره که ی له سه ر زهوی دانا و دهمه که یشتی خسته نیوان مه مکه کانیه وه و خویدا به سه ریدا و خوی کوشت، ئینجا پیاوه که پویشته وه بولای پیغه مبه ری خواو وتی: شایه تی دهم که تو پیغه مبه ری خوایت. فه رموی: ((نه وه بوچ؟)) وتی: نه وه پیاوه ی که میک له مه و پیش باست کرد فه رموت دوزه خدی یه و خه لکیش نه وه یان به لاوه شتیکی گران بوو، منیش پیم وتن: من چاره ی نه وه تان بو ده که م به شوینی که وتم تا کاتی برینیکی خهستی لی کرا په له ی له مردنی خوی کرد و خوی نه گرت هات مشتووی شمشیره که ی نایه سه ر زهوی و

دهمی شمشیره‌که‌یشی خسته نیوان هر دو مه‌کیه‌وه و پاشان خویدا به‌سهریدا و خوئی کوشت. پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) له‌وکاته‌دا فرمووی: ((پیاو جاری واهیه کرداری ئه‌هلی به‌هه‌شت ده‌کات، وه‌ک له‌به‌ر چاوی خه‌لکی وایه که‌چی له ئه‌هلی ئاگریشه، پیاو جاری واهیه کرداری ئه‌هلی ئاگر ده‌کات وه‌ک له پیش خه‌لکی وایه که‌چی به‌هه‌شتیشه)).

(۶) که‌سیک که‌سیک به‌ به‌ردیک بکوژیت به‌ به‌ردیکی هه‌مان شیوه

ده‌کوژریته‌وه

۹۸۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه): أَنَّ جَارِيَةَ وَجِدَ رَأْسَهَا قَدْ رُضَّ بَيْنَ حَجْرَيْنِ، فَسَأَلُوهَا مَنْ صَنَعَ هَذَا بِكَ؟ فَلَانٌ، فَلَانٌ، حَتَّى ذَكَرُوا يَهُودِيًّا، فَأَوْمَت بِرَأْسِهَا، فَأَخَذَ الْيَهُودِيُّ فَاقْرَّ، فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ (ﷺ) أَنْ يَرْضَ رَأْسُهُ بِالْحِجَارَةِ. [بخاري/ الخصومات/ ۲۲۸۳]

له‌(انس)ی کوپی (مالک) هوه ده‌گپنه‌وه که که‌نیزه‌کیک بینرا سه‌ری له‌نیوان دوو به‌ردا تیکشکینرابوو، لیان پرسی کئ وای پی‌کردوو؟ فلان که‌س، فلان که‌س، تاوه‌کو ناوی جووله‌که‌یه‌کیان برد ئه‌ویش به‌سه‌ری ناماژه‌ی کرد، جووله‌که‌که‌گیرا و دانی به‌ تاوانه‌که‌ی خویدا نا، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فه‌رمانی پیکرد که سه‌ری تیک بشکئ له نیوان دوو به‌ردا.

(۷) تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌ی برین

۹۸۶- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه): أَنَّ أُمَّتَ الرَّبِيعِ أُمَّ حَارِثَةَ جَرَحَتْ إِنْسَانًا، فَأَخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ)، فَقَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((الْقِصَاصَ الْقِصَاصَ)). فَقَالَتْ أُمُّ الرَّبِيعِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيْقَتَصُ مِنْ فُلَانَةٍ؟ وَاللَّهِ لَا يُقْتَصُّ مِنْهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((سُبْحَانَ اللَّهِ! يَا أُمَّ الرَّبِيعِ، الْقِصَاصُ كِتَابُ اللَّهِ)). قَالَتْ: لَا وَاللَّهِ لَا يُقْتَصُّ مِنْهَا أَبَدًا. قَالَ: فَمَا زَالَتْ حَتَّى قَبِلُوا الدِّيَةَ، فَقَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَأَبْرَهُ)). [بخاري/ الصلح/ ۲۵۵۶]

له‌(انس)هوه ده‌گپنه‌وه: که خوشکی (الربيع) دایکی (حارثة) که‌سیک بریندار ده‌کات، ئه‌وانیش دین بۆلای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) شکات ده‌که‌ن، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((تۆله‌سه‌ندنه‌وه، تۆله‌سه‌ندنه‌وه)) دایکی (الربيع) یش ده‌لی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، ئایا تۆله له فلانه ئافره‌ت ده‌کریته‌وه به‌ خوا نابیت تۆله‌ی لی‌بکریته‌وه، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فه‌رمووی: ((سبحان الله!

ئە‌ی دایکی په‌بیع تۆ‌له‌ سه‌ندنه‌وه‌ فه‌رمانی خواهه‌)). ئە‌ویش ده‌لیت: ناب‌ه‌خوا نابیت هه‌رگیز تۆ‌له‌ی لی‌بکریته‌وه‌ به‌رده‌وام ئە‌و ژنه‌ هه‌روای ده‌وت تاوه‌کو به‌ خوین‌پازی بوون، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فه‌رمووی: ((له‌ناو به‌نده‌کانی خوادا که‌سی ئە‌وتۆ هه‌یه‌ ئە‌گه‌ر سویند له‌سه‌ر خوا بخوات داواکه‌ی بو‌جی‌به‌جی ده‌کات)).

(۸) که‌سی دان بنی‌به‌وه‌دا که‌سیکی دیکه‌ی کوشتووه

پاشان بدریته‌ده‌ست خاوه‌ن کوژراوه‌که‌و ئە‌ویش لی‌ی خوش بیت

۹۸۷- عن علقمة بن وائل: أن أباه (ﷺ) حدثه قال: إني لقاعد مع النبي (ﷺ) إذ جاء رجل يقود آخر ينسعه، فقال: يا رسول الله، هذا قتل أخي، فقال رسول (ﷺ): ((أقتلته)). فقال: إنه لو لم يعترف أقتت عليه البينة. قال: نعم، قتلته. قال: ((كيف قتلته)). قال: كنت أنا وهو نختبئ من شجرة، فسبني فأغضبني، فضربته بالفأس على قرنيه فقتلته، فقال له النبي (ﷺ): ((هل لك من شيء تؤديه عن نفسك)). قال: ما لي مال إلا كسائي وقاسي، قال: ((فتري قومك يشترونك)). قال: أنا أهون على قومي من ذلك. فرمى إليه ينسعه وقال: ((دوئك صاحبك)). فأنطلق به الرجل، فلما ولى قال رسول الله (ﷺ): ((إن قتله فهو مثله)). فرجع فقال: يا رسول الله، إنه بلغني أنك قلت: ((إن قتله فهو مثله)) وأخذته بأمرك؟ فقال رسول (ﷺ): ((أما تريد أن يبوء بإثمك وإثم صاحبك)). قال: يا نبي الله -لعلة قال- بلى. قال: ((فإن ذلك كذاك)). قال: فرمى ينسعه وخلق سبيله.

له‌ (علقمة)ی کوپی (وائل)ه‌وه: که‌ باوکی قسه‌ی بو‌کردووه‌ وتوویه‌تی: من له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌را (ﷺ) دانیشتبووم کاتیکم زانی پیاویک هات که‌ پیاویکی دیکه‌ی په‌ت کردبوو به‌دوای خویدا کیشی ده‌کرد وتی: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، ئە‌مه‌ براهه‌می کوشتووه‌، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئایا کوشتووته‌؟)) خاوه‌ن کوژراوه‌که‌ وتی ئە‌گه‌ر دانی پیدانه‌نی‌ت شایه‌تی له‌سه‌ر ده‌هینم کابرا وتی: به‌لی کوشتوومه‌. فه‌رمووی: ((چۆن کوشتووته‌)) ئە‌ویش وتی: من و ئە‌و پیکه‌وه‌ گه‌لامان له‌دره‌ختیک ئە‌وه‌راند، جنیویکی پیدام توپه‌ی کردم، منیش ته‌ووریکم دابه‌ لاسه‌ریدا و کوشتم پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئایا هیچ شتیکی وات به‌ده‌سته‌وه‌ هه‌یه‌ له‌تۆ‌له‌ی خۆتدا بیده‌یت)) ئە‌ویش وتی: مالم نیه‌ ته‌نها

کراسه‌که‌م و ته‌وره‌که‌م نه‌بیئت)). فه‌رمووی: ((ئهی وا ئه‌بینی خزم و که‌س و کاره‌که‌ت بتکرپنه‌وه)) ئه‌ویش وتی: من له‌وه سوکترم لای خزم و که‌س و کاره‌که‌م که‌شتی وام ده‌ره‌ق بکه‌ن. پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) په‌ته‌که‌یی بو فری دهادته‌وه و ده‌فه‌رموویت: ((ئه‌وه خوټ و براده‌ره‌که‌ت)). کابرایش له‌گه‌ل خوئی کیشی کرد کاتی پشتی هه‌لکرد پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر بیکوژیته‌وه ئه‌ویش وه‌کو ئه‌و وایه)). کابرا گه‌رایه‌وه وتی: ئهی پیغه‌مبه‌ری خوا، پیم گه‌یشتوته‌وه که تو فه‌رموته: ((ئه‌گه‌ر بیکوژیته‌وه ئه‌ویش وه‌کو ئه‌و وه‌هایه)) و منیش به‌فه‌رمانی تو بردومه؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((ئهی تو ناته‌ویت تاوانی خوټ و تاوانی براکه‌یشت بکاته‌گه‌ردنی خوئی)) وتی: ئهی پیغه‌مبه‌ری خوا - واده‌زانم وتی: به‌ئی - فه‌رمووی: ((ده‌ی ئه‌وه وه‌هایه)) [واته: لیبور دنت، ده‌بیته‌هوی لیخو‌ش‌بونی گونا‌هی خوټ و برا‌که‌ت] کابرایش په‌ته‌که‌ی فریدا و به‌ره‌لای کرد.

(۹) خوینی ژنیکی دووگیان و کورپه‌که‌ی

۹۸۸- عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: اقتتلت امرأتان من هذيل، فرمت إحداهما الأخرى بحجر، فقتلتها وما في بطنها، فاخصموا إلى رسول (ﷺ)، فقضى رسول الله (ﷺ) أن دية جنينها غرة: عبد أو وليدة، وقضى بدية المرأة على عاقلتها وورثتها ولدها ومن معهم، فقال حمل بن النابغة الهذلي: يا رسول الله (ﷺ)، كيف أغرم من لا شرب ولا أكل، ولا نطق ولا استهل، فمثل ذلك يطل. فقال رسول الله (ﷺ): ((إنما هذا من إخوان الكهان)) من أجل سجعه الذي سجع. [بخاري/ الطب/ ۵۴۲۶]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: دووژن له‌هۆزی (هذیل) ده‌بی به‌شه‌ریان، یه‌کیکیان به‌ردیک ده‌گریته‌هوی تریان ده‌یکوژیت له‌گه‌ل منداله‌که‌ی سکیدا، لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) شکات ده‌که‌ن، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) کیشه‌که‌ ده‌بریته‌وه به‌وه‌ی که‌ خوینی کورپه‌که‌ی دا ئه‌نیټ به‌به‌نده‌یه‌ک یا که‌نیزه‌کیک که‌ نرخه‌که‌ی نرخ‌ی پینج حوشت‌ریټ و اتا {نیوه‌ی ده‌یه‌کی خوینیکی ته‌واو}، خوینی ژنه‌که‌یش دانه‌نیټ له‌سه‌ر خزم و که‌س و کاری ژنه‌بکوژه‌که‌، کوپی ژنه‌کوژراوه‌که‌ و نه‌وانه‌ی له‌گه‌لیاندا کردنی به‌میراتگری ژنه‌که‌. (حمل‌ی کوپی (نابغه‌ی) (هذلی) ده‌لی: ئهی پیغه‌مبه‌ری خوا، چۆن خوینی که‌سیک ببریتم که‌نه‌ ناوی

خواردوۆتهوه و نه نانی خوارد وه نه قسهی کردووه و نه هاواری کردووه،
نمونهی که سینی لهو شیوه خوینی به تالهو، به هه دهرد پروات، پیغه مبه ریش
(ﷺ) فرموی: ((ئهمه له براده رانی کوله نانی و فالچیه کانه)) له بهر ئهو بهیت و
بالتورهی که وتی.

(۱۰) ئه و شتانهی که به هه دهر دهرۆن

۹۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) عَنْ رَسُولِ (ﷺ) أَنَّهُ قَالَ: ((الْبَيْتُ جَرْحُهَا جُبَارٌ،
وَالْبَيْتُ جُبَارٌ، وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ، وَالْعَجْمَاءُ جَرْحُهَا جُبَارٌ، وَفِي الرَّكَازِ الْخُمْسُ)).
[بخاری/ الزکاة / ۱۴۲۸]

له (ابو هریره) (رضي الله عنه) ئه ویش له پیغه مبه ری خوا (ﷺ) که فرمویه تی: ((بیر
هه لکه ندن هه ر زیانیکی لی بکه ویته وه به فیرو د پروات، کانه هه لکه ندنیش هه ر
زیانیکی لی بکه ویته وه به فیرو د پروات، گیان له بهری بی زمانیش هه ر زیانیکی
لی بکه ویته وه به هه دهر د پروات و گه نجینه شاره کانی { پینش ئیسلام } پینج
یهکی زه کاته.

(٢٨) بهشی سۆینخوریی به کۆمهڵ له سههر کوشتن

(١) کى سۆیندى تیدا دهخوات

٩٩٠. عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ، أَنَّهُ عَنْ رِجَالٍ مِنْ كِبَرَاءِ قَوْمِهِ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةَ خَرَجَا إِلَى خَيْبَرَ مِنْ جَهْدِ أَصَابِهِمْ، فَأَتَى مُحَيِّصَةُ فَأَخْبَرَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَهْلٍ قَدْ قُتِلَ وَطَرِحَ فِي عَيْنٍ أَوْ فَقِيرٍ، فَأَتَى يَهُودَ فَقَالَ: أَنْتُمْ وَاللَّهِ قَتَلْتُمُوهُ، قَالُوا: وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ حَتَّى قَدِمَ عَلَى قَوْمِهِ فَذَكَرَ لَهُمْ ذَلِكَ، ثُمَّ أَقْبَلَ هُوَ وَأَخُوهُ حُوَيْصَةَ - وَهُوَ أَكْبَرُ مِنْهُ - وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْلٍ، فَذَهَبَ مُحَيِّصَةُ لِيَتَكَلَّمَ، وَهُوَ الَّذِي كَانَ بِخَيْبَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ (لِمُحَيِّصَةَ): ((كَبُرَ كِبْرُكَ)) يُرِيدُ السِّنَّ. فَتَكَلَّمَ حُوَيْصَةَ، ثُمَّ تَكَلَّمَ مُحَيِّصَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ((إِنَّمَا أَنْ يَدُوا صَاحِبِكُمْ، وَإِنَّمَا أَنْ يُؤَذِّنُوا بِحَرْبٍ)). فَكَتَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَيْهِمْ فِي ذَلِكَ، فَكَتَبُوا: إِنَّا وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ (لِحُوَيْصَةَ وَمُحَيِّصَةَ وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ: ((أَتَحْلِفُونَ وَتَسْتَحِقُّونَ دَمَ صَاحِبِكُمْ)). قَالُوا: لَأَ، قَالَ: ((فَتَحْلِفْ لَكُمْ يَهُودُ)). قَالُوا: لَيْسُوا بِمُسْلِمِينَ، فَوَادَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ عِنْدِهِ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِائَةَ نَاقَةٍ حَتَّى أُدْخِلَتْ عَلَيْهِمُ الدَّارَ، فَقَالَ سَهْلٌ: فَلَقَدْ رَكَّضْتَنِي مِنْهَا نَاقَةً حَمْرَاءُ. [بخاري / الاحكام / ٦٧٦٩]

له (سهل)ى كورى (ابى حثمة) وه ئه ویش له چه ند گه وه پیاوانىكى هۆزه كه یه وه ده گيریتته وه كه (عبدالله)ى كورى (سهل) و (محيصة) دهرته چن بو خه یبهر له بهر نه بوونى و برسیتى كه تووشیان بوو بوو، له و كاته دا هه وال درا به (محيصة) كه (عبدالله)ى كورى (سهل) كوزراوه و فرى دراوته ناو كاريزيك يا بیرىكى دم بلاوى نزیکه دهسته وه، هات بولاى جووله كه كان و پنى وتن: به خوا ئیوه كوشتوتانه، ئه وانیش وتیان: به خوا ئیمه نه مان كوشتوو، دواى نه وه بهرئى ده كه ویت تادیتته وه بولاى هۆزه كه ی و پروداوه كه یان بو باس دهكات. پاشان نه وو (حویصه)ى براگه وه ی و (عبدالرحمن)ى كورى (سهل) دین {بو خزمهت پیغه مبه ر} (سه رتا (محيصة) - نه وه ی كه له خه یبهر بوو - ویستی قسه بكات، پیغه مبه ریش (سه رتا) فه رموی: ((گه وه تر، گه وه تر)) مه به ستی ته مه ن بوو [واتا با به ته مه نتر له تو قسه بكات] ئینجا (حویصه) دیتته گوو دواى نه و (محيصة) یش، ئینجا پیغه مبه ر (سه رتا) فه رموی: ((یا ئه بن جووله كه. خوینى

هاوه له که تان بدن، یاده بیئت جهنگ راگه یه نن)) . پیغه مبه ر (ﷺ) له و باره وه نامه ی بو نووسین، ئەوانیش بۆیان نووسیه وه: که به خوا ئیمه نه مان کوشتو وه پاشان پیغه مبه ر (ﷺ) به (حویسه) و (محیسه) و (عبدالرحمن) ی فه رموو: ((ئایا سویند ده خۆن تا خوینی هاوه له که تان مسۆگه ر بکه ن)) وتیان: نه خیر، فه رموی: ((ئهی جووله که کان سوینتاتان بو بخۆن؟)) وتیان: ئەوان موسلمان نین، ئینجا پیغه مبه ر (ﷺ) له لایه ن خویه وه خوینه که ی بو دان و سه د حوشتری بو ناردن تا کرانه ژوره وه بۆیان. (سه ل) ده لئ: وشتریکی سووریا ن له قه یه کی لیدام.

(٢) هیشتنه وه ی سویندی به کۆمهڵ (القسامه) ^(١) له سه ر شیوه ی خوی

٩٩١- عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مِنَ الْأَنْصَارِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) أَقْرَأَ الْقِسَامَةَ عَلَى مَا كَانَتْ عَلَيْهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ.

له پیاویک له هاوه لانی پیغه مبه ر (ﷺ) که له یاریده ده رانه ده گیرنه وه: که پیغه مبه ر (ﷺ) سویندی به کۆمهڵ (القسامه) ی هیشتنه وه له سه ر شیوه ی خوی وه ک سه رده می نه فامی.

^(١) القسامه: سویندی به کۆمهڵ ئەوه یه که سیک له گه ره کیك یان گوندی کدا بکوژیت که دوژمنی بووبن، نه زانری کئ کوشتویه تی، که س و کاری کوژاوه که په نجا سوین ده خۆن که ئەوان کوشتوویانه و خوینه که ی وه رده گرن. ئەگه ر ئەمان سویندیا ن نه خوارد گومانباره کان په نجا سویند ده خۆن ئەوان نین و نایشزانن کییه، ئیتر سه رفراز ده بن

(۲۹) به‌شی سنوره‌کان (سزا شه‌ریه‌کان) سزای داوین پیسی (الزنا)

(۱) سزای کوپ و کچ و ژن و پیاوی داوین پیس

۹۹۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ (رضی الله عنه) قَالَ: كَانَ نَبِيُّ (ﷺ) إِذَا أُنزِلَ عَلَيْهِ كُرْبٌ لِدَيْكَ وَتَرَبَّدَ لَهُ وَجْهُهُ، قَالَ: فَأُنزِلَ عَلَيْهِ ذَاتَ يَوْمٍ فَلَقِي كَذَلِكَ، فَلَمَّا سُرِّيَ عَنْهُ قَالَ: ((خُذُوا عَنِّي، فَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا: التَّيِّبُ بِالتَّيِّبِ، وَالتَّبَكُّرُ بِالتَّبَكُّرِ، التَّيِّبُ جَلْدُ مِائَةٍ ثُمَّ رَجْمٌ بِالْحِجَارَةِ، وَالتَّبَكُّرُ جَلْدُ مِائَةٍ ثُمَّ نَفْيُ سَنَةٍ)).

(عباده) ی کوپی (صامت) ده‌لی: کاتی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) (وحی) بو ده‌هات نار‌ه‌ح‌ت و سه‌غله‌ت ده‌بوو ره‌نگی تیک ده‌چوو، پوژیکیان (وه‌حی) دابه‌زییه سه‌ری به‌ه‌مان شیوه سه‌غله‌ت بوو گوپا، کاتی له‌سه‌ری لاجوو فرموی: ((لیمورگن خوا ریگه چاره‌ی بو دانان، ژن و پیاوی داوین پیس وه‌کو یه‌ک و کچ و کوپی داوین پیسیش وه‌کو یه‌ک، پیاوی ژن هاوردوی داوین پیس و ژنی می‌رد کردوی داوین پیس صه‌د داریان لی‌بدریت و پاشان به‌ردباران بکرین، کوپی ژن نه‌هاوردوو کچی شوونه‌کردویش صه‌د داریان لی‌بدریت و سالیکیش دوور بخزینه‌وه.

(۲) به‌رد باران کردنی ژن و پیاوی داوین پیس

۹۹۳- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْبَةَ: أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه) يَقُولُ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رضی الله عنه)، وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى مَنبَرِ رَسُولِ (ﷺ): إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ مُحَمَّدًا (ﷺ) بِالْحَقِّ، وَأُنزِلَ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَكَانَ مِمَّا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةُ الرَّجْمِ، قَرَأْنَاهَا وَوَعَيْنَاهَا وَعَقَلْنَاهَا، فَرَجِمَ رَسُولُ (ﷺ) وَرَجِمْنَا بَعْدَهُ، فَأَخْشَى أَنْ طَالَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ: مَا نَجِدُ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى، فَيَضِلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةِ أَنْزَلَهَا اللَّهُ، وَإِنَّ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى - إِذَا أَحْصَنَ - مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ، إِذَا قَامَتِ الْبَيْتَةُ، أَوْ كَانَ الْحَبْلُ أَوْ الْبَاعْتِرَافُ. [بخاری/ المحاربین/ ۶۴۴۲]

له‌عبیدالله‌ی کوپی (عبدالله‌ی کوپی) (عتبه‌وه) ده‌گی‌رنه‌وه: که له (عبدالله‌ی کوپی) (عباس‌ی بیستوه ده‌یووت): (عمر‌ی کوپی) (خطاب) له کاتی‌کدا به‌ک سه‌ر دوانگه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا دانیش‌تووه وتویه‌تی: بیگومان

خوا - محمد-ی به‌حق په‌وانه کردوه و قورئانی بو ناردوه، له‌وه‌ی که خوا ناردبوویه سه‌ری نایه‌تی به‌رده باران کردنی [داوین پیس] بوو خویند بوومانه‌وه ولی‌ی حالی بووبوین و تیی گه‌شتبووین، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خو‌ی [پیاو و ژنی] داوین پیسی به‌رد باران کردوه و نیمه‌یش پاش ئه‌و کردومانه، ئه‌ترسم له‌وه‌ی گه‌ر پوژگار به‌خه‌لکی تیپه‌ر بکات و دریز بکیشیت که‌سی ئه‌و تو‌یان لی‌پراست بیته‌وه و بلی: له‌نامه‌ی خوای بالاده‌ستا به‌رده باران کردنی تیا نیه ئینجا سه‌ریان لی‌بشویوت و گو‌م‌رابین به‌وازه‌ینان له‌حوکمیک که‌خوا دای به‌زاندوه، به‌پراستی به‌رده‌باران کردن له‌قورئاندا حه‌قیکی‌نه‌گو‌په‌ له‌سه‌ر که‌سیک که‌زینای کردبیت، ئه‌گه‌ر ژنی شووکردو یان پیاوی ژن هاوردو بیت به‌و مه‌رجه‌ی [چوار] شایه‌ت هه‌بیت، یان سک پرپوون، یان دان پیا‌نان.

(۳) سزای که‌سیک دان بنی به‌زینادا

۹۹۴- عن جابر بن سمره (رضی الله عنه) قال: أتى رسول (ﷺ) برجل قصير أشعث ذي عضلات، عليه إزار، وقد زنى، فردّه مرتين، ثم أمر به فرجم، فقال رسول (ﷺ): ((كلما نفرنا غازين في سبيل الله تخلف أحدكم ينب نيب النيس، يمنح إحداهن الكتبة، إن الله لا يمكنني من أحد منهم إلا جعلته نكالا. أو: نكلته)). قال: فحدثته سعيد بن جبیر فقال: إنه رده أربع مرات. وفي رواية: فردّه مرتين أو ثلاثاً.

(جابر‌ی کوری (سمره) ده‌لی: پیاویکی کورته بالای سه‌روقر نالۆسکاوی به‌هیز و بازوویان هی‌نایه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که‌کراسیکی له‌به‌ردابوو، زینای کردبوو، تا دوو جاریش پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ر گه‌پانیه‌وه [به‌لام کابرا هه‌ر ده‌یویست پاک بیته‌وه] پاشان پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی کرد و به‌ردباران کرا، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: ((وا ده‌بیت هه‌ر جاریک ئیمه‌ ده‌رچووین بجه‌نگین له‌ریگه‌ی خوادا یه‌کیک له‌ئیوه خو‌ی ده‌گریته دواوه، ئه‌پرمنی وه‌ک پرمه‌ی ساب‌رین، شتیکی که‌م به‌ئهن‌دازه‌ی ژهمیک شیر ده‌دات به‌یه‌کیک له‌و ئافره‌تانه، ئه‌گه‌ر خوا ده‌ستم بدات به‌سه‌ر یه‌کیکیاندا ده‌بی بیکه‌م به‌په‌ند بو خه‌لکی تر، یا په‌ندی داده‌م))

(۴) به‌ردبارانکردنی زیناکهر دوای چوار جار دان بیانانی خوئی

۹۹۵- عَنْ بُرَيْدَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ الْأَسْلَمِيَّ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي قَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَزَنَيْتُ، وَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ تُطَهِّرَنِي. فَرَدَّهُ، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَدِّ آتَاهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ زَنَيْتُ، فَرَدَّهُ الثَّانِيَةَ: فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ: ((أَتَعْلَمُونَ بِعَقْلِهِ بِأَسَا؟ تُنْكِرُونَ مِنْهُ شَيْئًا)). فَقَالُوا: مَا نَعْلَمُهُ إِلَّا وَفِي الْعَقْلِ مِنْ صَالِحِينَ فِيمَا نُرَى. فَأَتَاهُ الثَّلَاثَةَ: فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ أَيْضًا فَسَأَلَ عَنْهُ، فَأَخْبَرُوهُ أَنَّهُ لَا بَأْسَ بِهِ وَلَا بِعَقْلِهِ، فَلَمَّا كَانَ الرَّابِعَةَ حَفَرَ لَهُ حُفْرَةً، ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَرَجِمَ. قَالَ: فَجَاءَتِ الْغَامِدِيَّةُ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ زَنَيْتُ فَطَهِّرَنِي. وَإِنَّهُ رَدَّهَا. فَلَمَّا كَانَ الْعَدِّ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تَرُدُّنِي؟ لَعَلَّكَ أَنْ تَرُدُّنِي كَمَا رَدَدْتَ مَاعِزًا، فَوَاللَّهِ إِنِّي لِحُبْلَى. قَالَ: ((إِنَّمَا لَا فَادَهِي حَتَّى تَلِدِي)). قَالَ: فَلَمَّا وُلِدَتْ أَنَّتُهُ بِالصَّبِيِّ فِي حَرْقَةٍ قَالَتْ: هَذَا قَدْ وُلِدَتْهُ، قَالَ: ((ادْهَبِي فَأَرْضِعِيهِ حَتَّى تَفْطَمِيهِ)). فَلَمَّا فَطَمَتْهُ أَنَّتُهُ بِالصَّبِيِّ فِي يَدِهِ كَسْرَةَ خُبْزٍ، فَقَالَتْ: هَذَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ قَدْ فَطَمْتُهُ، وَقَدْ أَكَلَ الطَّعَامَ، فَدَفَعَ الصَّبِيَّ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَحَفَرَ لَهَا إِلَى صَدْرِهَا، وَأَمَرَ النَّاسَ فَرَجَمُوهَا، فَيُقْبَلُ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ بِحَجَرٍ فَرَمَى رَأْسَهَا، فَتَنَضَّحَ الدَّمُ عَلَى وَجْهِ خَالِدٍ، فَسَبَّهَا، فَسَمِعَ نَبِيُّ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سَبَّهُ إِيَّاهَا فَقَالَ: ((مَهْلًا يَا خَالِدُ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ تَابَهَا صَاحِبٌ مَكْسٍ لَعَفَرَ لَهُ)). ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا وَدَفِنَتْ.

له (بریده) هوه ده‌گیرنه‌وه که پی‌او‌یک به ناوی (ماعزی کوری (مالک)ی (الاسلمی) هاته خزمهت پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) وتی: نهی پیغه‌مبهری خوا، من سته‌م له خووم کردوه و زینام کردوه، نه‌مه‌ویت پاکم که‌یته‌وه {له‌و تاوانه}. پیغه‌مبهریش (رضی الله عنه) گه‌راندیه‌وه، له پوژی دوایدا سهر له‌به‌یانی هاته‌وه وتی: نهی پیغه‌مبهری خوا به‌راستی من زینام کردوه. نه‌مجاره‌یشیان ههر گه‌رانیه‌وه پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) ناردی بولای که‌س و کار و هوزمه‌کی فهرمووی: ((نایا له عه‌قلیدا هیچ عه‌یبیک نه‌بینن، شتیکی وای لی‌به‌دی ده‌کن که‌هزی پی‌ نه‌کن؟)) وتیان: نه‌خیر وای نازانین که‌ واییت به‌لکو به‌پی‌او‌یکی عاقل و ته‌واوی ده‌زانین له پی‌او باشانی خوومان دیته‌ پینش چاومان. بو جاری سینه‌م هاته‌وه بولای و، پاشان هم دیسان ناردی‌هوه بولایان پرسیارلی لی‌کردن ده‌باره‌ی، نه‌وانیش دیسان خه‌بریان پی‌دایه‌وه که‌ هیچ شک نابه‌ین نه‌له‌ خوئی و نه‌له

عقلیدا. که جاری چوارهم هاتوه چالئیکی بو هه ل که نراو، پاشان فرمانی دا بهرد بارانیان کرد. ده لئ: ئینجا ئافره تیکی هۆزی (غامیدی) وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا من زینام کردوه پاکم که ره وه. دیسان ئه میشی گه پرانده وه، بو پوژی دوایی هاتوه وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا بو ده مگه پرینیته وه؟ ره نگه بته ویئ وهك چون (ماعن)ت گه پرانده وه منیش بگه پرینیته وه ده به خوا من سکم پره فه رموی: ((ده مهر نا که واته برۆتا منداله که ت ده بیئت)) ده لئ: کاتیك منداله که ی بوو هاتوه بو لای مناله که ی مه لوتکه کردبوو له پارچه په پویه کدا. وتی: ئه مه منداله که یه وابوومه، فه رموی: ((ده برۆ شیر ی پی بده تاله شیر ده ی پریته وه)). کاتی له شیر ی بریه وه به منداله که وه هاتوه بو خزمه تی منداله که پارچه نانئیکی به دهسته وه بوو، وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ئه مه منداله که یه وا له شیر بریومه ته وه و نانه خوره ش بووه. ئیتر منداله که ده داته ده ست پیاویک له موسلمانه کان، پاشان فرمان ئه کات چالئیکی بو هه لده که نریت تا سه ر سینگی، ئینجا فرمانی کرد به خه لکی ره جمیان کرد ئا له و کاته دا خالدی کوری ولید به ردئیکی تیده گریئ دهیدا به سه رییدا و خوین فیشقه ده کات به سه روچاوی (خالد) دا، ئه ویش جنیوی پی ده دات، پیغه مبه ریش (ﷺ) گوئی له جنیوه که ی ده بیئت که پیی ده دات و ده فه رمویئ: هیور و له سه ر خو بو به ئه ی (خالد) سویند بیئت به و که سه ی گیانی منی به دهسته ئه م ئافره ته ته وه به یه کی کرد ئه گه ر پیاوی باجگریش ئه و ته وه ی بکر دایه خوا لیی خو ش ده بوو، پاشان فرمانی پیکرد نویژی له سه رکرد و شار دیا نه وه.

(۵) به رد باران کردنی جووله که ی ژیر سایه ی ئیسلام (أهل الذمة)

۹۹۶- عن عبد الله بن عمر (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) أَتَى بِيَهُودِيٍّ وَيَهُودِيَّةً قَدْ زَنِيًا، فَأَنْطَلَقَ رَسُولُ (ﷺ) حَتَّى جَاءَ يَهُودَ، فَقَالَ: ((مَا تَجِدُونَ فِي الثَّوْرَةِ عَلَى مَنْ زَنَى)). قَالُوا: نُسُودٌ وَجُوهُهُمَا وَنَحْمَلُهُمَا، وَنُخَالِفُ بَيْنَ وَجُوهِهِمَا، وَيَطَافُ بِهِمَا. قَالَ: ((فَأْتُوا بِالثَّوْرَةِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ)). فَجَاءُوا بِهَا فَقَرَعُوهَا، حَتَّى إِذَا مَرُّوا بِآيَةِ الرَّجْمِ وَضَعَ الْفَتَى الَّذِي يَقْرَأُ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ، وَقَرَأَ مَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا وَرَاءَهَا، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ وَهُوَ مَعَ رَسُولِ (ﷺ): مَرُّهُ فَلْيَرْفَعْ يَدَهُ. فَرَفَعَهَا فَإِذَا تَحْتَهَا آيَةُ الرَّجْمِ، فَأَمَرَ بِهِمَا رَسُولُ (ﷺ) فَرَجِمَا، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ

عُمَرَ (رضی الله عنه): كُنْتُ فِيمَنْ رَجَمَهُمَا، فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَقِيهَا مِنَ الْحِجَارَةِ بِنَفْسِهِ. [بخاری/ المناقب/ ۳۴۳۶]

له (عبدالله) ی کوری (عمر) هوه ده‌گیزنه‌وه: که پیغه‌مبهری خوا (رضی الله عنه) پیاوژنیکی جوله‌که‌یان هی‌نایه خزمه‌تی که زینایان کردبوو، پیغه‌مبهریش (رضی الله عنه) لی‌یدا پویششت تا هاته لای جوله‌که‌کان فرمووی: ((چی له ته وراتدا ئه‌بینن ده‌رباره‌ی که‌سیک زینا بکات)). ئه‌وانیش وتیان: ده‌موچاوی هه‌ردووکیان ره‌ش ده‌که‌ین و هه‌ردووکیان به‌روپششت سواری حوشت‌ریکیان ده‌که‌ین و ئه‌یان گه‌رینین. فرمووی: ((ده ته‌ورات بینن ئه‌گه‌ر راست ده‌که‌ن)). ئه‌وانیش هی‌نایان و خویندیانه‌وه، تا کاتی پابوردن به‌سه‌ر ئایه‌تی به‌ردباران کردندا، ئه‌م سه‌ر و ئه‌وسه‌ری ئایه‌ته‌که‌ی ده‌خوینده‌وه له‌و کاته‌دا (عبدالله) ی کوری (سلام) که له‌گه‌ل پیغه‌مبهرابوو (رضی الله عنه) وتی: پی‌ی بلی با ده‌ستی به‌رزیکاته‌وه. ئه‌ویش کاتی ده‌ستی به‌رز کرده‌وه ده‌بینن ئایه‌تی به‌رد باران کردن له‌ژیر ده‌ستیدایه، ئینجا پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) فرمانی به هه‌ردووکیان کرد، هه‌ردووکیان به‌ردباران کران، (عبدالله) ی کوری (عمر) ده‌لی: من خوم یه‌کیک بووم له‌وانه‌ی به‌رد بارانیان کردن، بینیم پیاوه‌که خوی ئه‌دایه به‌ر به‌رده‌کان و ژنه‌که‌ی لی‌ده‌پاراست.

(۸) ریگری له تکا کردن له سزا شهرعیه‌کاندا

۹۹۷- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها)، زَوْجِ النَّبِيِّ (رضی الله عنه): أَنَّ قُرَيْشًا أَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الَّتِي سَرَقَتْ فِي عَهْدِ النَّبِيِّ (رضی الله عنه) فِي عَرْوَةِ الْفَتْحِ، فَقَالُوا: مَنْ يَكْلَمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ (رضی الله عنه)؟ فَقَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حِبُّ رَسُولِ اللَّهِ (رضی الله عنه). فَأَتَى بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه) فَكَلَّمَهُ فِيهَا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، فَتَلَوْنَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (رضی الله عنه) فَقَالَ: ((أَتَشْفَعُ فِي حَدِّ مَنْ حُدِّدَ اللَّهُ)). فَقَالَ: [لَهُ] أُسَامَةُ: اسْتَغْفِرْ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَمَّا كَانَ الْعَشِيُّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه) فَاخْتَطَبَ، فَأَتْنِي عَلَى اللَّهِ [تعالى] بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ: ((أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ: أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكَوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ، وَإِنِّي وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا)). ثُمَّ أَمَرَ بِتِلْكَ الْمَرْأَةِ الَّتِي سَرَقَتْ فَقَطَعْتُ يَدَهَا، قَالَتْ عَائِشَةُ (رضی الله عنها): فَحَسَنْتُ تَوْبَتَهَا بَعْدُ، وَتَزَوَّجْتُ، وَكَأَنْتِ تَأْتِينِي بَعْدَ ذَلِكَ فَأَرْفَعُ حَاجَتَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (رضی الله عنه). [بخاری/ المغازی/ ۴۰۵۳]

له (عائشة) هوه، خیزانی پیغهمبهر (ﷺ) ده‌گیرنه‌وه: که هۆزی (قوره‌یش) مه‌سه‌له‌ی ئه‌و ژنه (مخزومیة) ی که دزی کرد بوو له‌سه‌رده‌می پیغهمبهردا (ﷺ) زۆر نیگه‌ران و بی‌تاقتی کرد بوون، که ئه‌مه‌یش له‌کاتی گرتنی شاری مه‌که‌دا بوو له‌ناو خویاندا وتیان: کئی بی‌ت بتوانیت قسه‌ی تیا بکات له‌ خزمه‌تی پیغهمبهر (ﷺ)؟ ئینجا وتیان: جا کئی بی‌ت بتوانیت بویژی واکات له‌ خزمه‌تیدا مه‌گه‌ر (اسامة) ی کوری (زید) نه‌بی‌ت، خۆشه‌ویستی پیغهمبهری خوایه، ئینجا ئه‌و ژنه‌یان هینایه‌ خزمه‌ت پیغهمبهر (ﷺ) ئوسامه‌ش چوو خزمه‌تی و قسه‌ی له‌سه‌ر کرد، پیغهمبهر (ﷺ) په‌نگ و پووی تیک چوو فه‌رمووی: ((ئایا بو لابرندی سزایه‌ک له‌ سزاکانی خوا تکا ده‌که‌یت؟)). (اسامه) وتی: جا کاتی شه‌وداهات پیغهمبهر (ﷺ) هه‌ستا و تاریکی فه‌رموو: ((له‌پراستی‌دا میلیله‌تانی پیش ئیوه‌ ته‌ن‌ها به‌وه‌ تیاچوون: ئه‌گه‌ر پیاو ماقولیک له‌ناویاندا دزی بکردایه‌ وازیان لی‌ده‌هینا. به‌لام کاتی که‌سیکی گه‌دا و بی‌که‌س دزی بکردایه‌ سزایان به‌سه‌ردا جی‌به‌جی ده‌کرد. به‌لام سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته‌ ئه‌گه‌ر (فاطمة) ی کچی (محمد) دزی بکات ده‌ستی ده‌برم)). (عائشة) ده‌لی: ئه‌و ئافه‌ره‌ته‌ ئیتر له‌وه‌ولا ته‌وبه‌یه‌کی جوانی کرد و شویشی کرد. له‌ دوای ئه‌وه‌وه‌ ئه‌هات بو لام سه‌ردانی ده‌کردم ئه‌گه‌ر پیو‌یستی‌ه‌کی بوایه‌ به‌رزم ده‌کرده‌وه‌ بو خزمه‌ت پیغهمبهر (ﷺ).

سزای مه‌ی خوارده‌وه

(۹) سزای مه‌ی یخۆر چه‌ند داره‌؟

۹۹۸- عن حُضَيْنِ بْنِ الْمُنْذِرِ أَبُو سَاسَانَ قَالَ: شَهِدْتُ عُثْمَانَ [بِإِبْنِ عَفَانَ] (ﷺ) وَأَتَيْتِ بِالْوَلِيدِ قَدْ صَلَّى الصُّبْحَ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: أَرِيدُكُمْ؟ فَشَهِدَ عَلَيْهِ رَجُلَانِ - أَحَدُهُمَا حُمْرَانٌ - أَنَّهُ شَرِبَ الْخَمْرَ، وَشَهِدَ آخَرُ أَنَّهُ رَأَاهُ يَتَّقِيًا، فَقَالَ عُثْمَانُ: إِنَّهُ لَمْ يَتَّقِيًا حَتَّى شَرِبَهَا، فَقَالَ: يَا عَلِيُّ قُمْ فَاجْلِدْهُ، فَقَالَ عَلِيُّ: قُمْ يَا حَسَنُ فَاجْلِدْهُ، فَقَالَ الْحَسَنُ: وَلَّ حَارَهَا مَنْ تَوَلَّى قَارَهَا. فَكَأَنَّهُ وَجَدَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بَنَ جَعْفَرَ قُمْ فَاجْلِدْهُ، فَجَلَدَهُ وَعَلِيُّ (ﷺ) يَعُدُّ، حَتَّى بَلَغَ أَرْبَعِينَ، فَقَالَ: أَمْسِكْ، ثُمَّ قَالَ جَلَدَ النَّبِيُّ (ﷺ) أَرْبَعِينَ، وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ (ﷺ) أَرْبَعِينَ، وَعُمَرُ (ﷺ) ثَمَانِينَ، وَكُلُّ سُنَّةٍ، وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ.

(حضین) ی کورپی (منذر أبو ساسان) ده‌لی: له‌لای (عثمان) ی‌کوری (عفان) بووم کاتیک (ولید) یان هینایه لای که دوورکات نویژی به‌یانی کردبوو پاشان وتبووی: بوټان زیاد که‌م؟ ئینجا دوو پیاو یه‌کیکیان (حمران) بوو شایه‌تیاں له‌سهردا که عه‌ره‌قی خواردوټه‌وه، ئه‌وی دیکه‌یشیاں شایه‌تی له‌سهردا که بینویټی ئه‌ر‌شایه‌وه، (عثمان) وتی: تا نه‌خواته‌وه نار‌شیته‌وه پاشان وتی: ئه‌ی (علی) هه‌سته دارکاری بکه، ئه‌ویش وتی: ئه‌ی (حسن) تو هه‌سته دارکاری بکه، (حسن) یش وتی: گه‌رمییه‌که‌ی بده به‌وه‌ی فیئکی‌که‌ی نوش ده‌کات وه‌ک ئه‌وه‌ی هه‌زی پی‌نه‌کات، ئینجا وتی: ئه‌ی (عبدالله) ی کوری (جعفر) تو هه‌سته دارکاری بکه. ئه‌ویش هه‌ستا دارکاری کرد، (علی) یش ده‌یژمارد، تا گه‌یشته چل، وتی: ده‌سبگره‌وه، پاشان وتی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چل داری داوه [له‌ عه‌ره‌ق خوږ] و (أبو بکر) یش چل و (عمر) هه‌شتا، هر هه‌موویشی سوونه‌ته، من خوږ ئه‌مه‌یانم پی خوشتره [واتا چل داره‌که].

۹۹۹- عَنْ عَلِيٍّ (ﷺ) قَالَ: مَا كُنْتُ أُقِيمُ عَلَى أَحَدٍ حَدًّا، فَيَمُوتَ فِيهِ، فَأَجِدَ مِنْهُ فِي نَفْسِي إِلَّا صَاحِبَ الْخَمْرِ، لِأَنَّهُ إِنْ مَاتَ وَدَيْتُهُ، لِأَنَّ رَسُولَ (ﷺ) لَمْ يَسْنَهُ. [بخاری/ الحدود/ ۶۳۹۶]

له‌(علی) یه‌وه (ﷺ) وتوویه‌تی من هیچ کاتیک نییه سزایه‌کی شه‌ری به‌سهر که‌سیکدا جی‌به‌جی بکه‌م و له‌ژیر ده‌ستما بمریټ و له‌سهر دلما بیټ به‌گری و تووشی دل‌ه‌راوکیم بکات جگه له‌ عه‌ره‌ق خوږ نه‌بیټ، ئه‌گه‌ر له‌ژیر ده‌ستما بمریټ خوینه‌که‌ی ده‌ده‌م چونکه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سزایه‌کی شه‌ری دیاری بو دانه‌ناوه.

(۱۰) دارکاری بوته‌میگردن (التعزیر)

۱۰۰۰- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ الْأَنْصَارِيِّ (ﷺ): أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((لَا يُجْلَدُ أَحَدٌ فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ، إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ)).

له‌(أبو هریره) ی (الانصاری) یه‌وه که له پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) بیستوه ده‌یفه‌رموو: ((له‌ ده‌قامچی به‌ره‌و ژوور تر له‌ هیچ که‌س نادریټ مه‌گه‌ر له‌ سنوریک له‌ سنوره‌گانی خوادا نه‌بیټ.

(۱۱) سزای شه‌رعی سرینه‌وه‌ی تاوانه

۱۰۰۱- عَنْ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رضی الله عنه) قَالَ: أَخَذَ عَلَيْنَا رَسُولُ (ﷺ) كَمَا أَخَذَ عَلَى النِّسَاءِ: أَنْ لَا تُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْئًا، وَلَا تُسْرِقَ، وَلَا تُزْنِيَ، وَلَا تُقْتَلَ أَوْلَادَنَا، وَلَا يَعْضَهُ بَعْضُنَا بَعْضًا. ((فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ، وَمَنْ أَتَى مِنْكُمْ حَدًّا فَأَقِيمَ عَلَيْهِ فَهُوَ كَفَّارَتُهُ، وَمَنْ سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ: إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ، وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ)). [بخاری/الإیمان/ ۱۸]

(عبادة)ی کوپی (صامت) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) په‌یمانی له ئیمه‌یش وهرگرت هر وه‌ک چوئن په‌یمانی له ئافره‌تان وهرگرت: که هیچ شتیک نه‌که‌ین به‌ هاوه‌ل بو‌خوا، دزی نه‌که‌ین، داوین پیسی نه‌که‌ین، مناله‌کانمان نه‌کوژین، درو و بوختان بو‌یه‌کتری نه‌که‌ین، ((جا هر که‌س له ئیوه‌ ئهم به‌لینانه‌ی برده‌ سهر ئه‌وه‌ پاداشتی له‌سهر خواجه، هر که‌سیش له ئیوه‌ تاوانیک ئه‌نجام بدات و سزا بدریت ئه‌وه‌ ئه‌بیته‌ مایه‌ی سرینه‌وه‌ی تاوانه‌که‌ی. و هر که‌سیش خوا بو‌ی بیوشیت و ئاشکرای نه‌کات ئه‌وه‌ حه‌واله‌ی خوا ئه‌کریت ئه‌گهر ویستی سزای ده‌دات و ئه‌گهر ویستیشی لی‌ی خوش ده‌بیته‌)).

(۳۰) بہشتی دادگاہی و شایہتی

(۱) داوہریی بہروالہت دہکریت

۱۰۰۲ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رضی اللہ عنہا)، زَوْجِ النَّبِيِّ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) سَمِعَ جَلْبَةَ حَصْمٍ بِبَابِ حُجْرَتِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: ((إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَإِنَّهُ يَأْتِينِي الْخَصْمُ، فَلَعَلَّ بَعْضَهُمْ أَنْ يَكُونَ أَبْلَغَ مِنْ بَعْضٍ، فَأَحْسِبُ أَنَّ صَادِقٌ فَأَقْضِي لَهُ، فَمَنْ قَضَيْتَ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ فَإِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ، فَلْيُحْمَلْهَا أَوْ يَدْرُهَا)). [بخاري/المظالم/ ۲۳۲۶]

لہ (ام سلمہ) وہ، خیزانی پیغہمبہر (ﷺ) کہ پیغہمبہر (ﷺ) گوئی لہ قرہ قہری چہند کہ سیکی ناکوک بوو لہ بہر دہرگای ژورہ کہ یدا، ئہویش ہاتہ دہرہ وہ بولایان و فہرموی: ((دنیابن منیش ہر مروقم کہ سانی ناکوک و کیشہ دار دین بولام، رہنگہ ہندیکیان زمان پاراوترین لہ ہندیکیان، منیش بہراست گوی بزائم و ماف بدہم بہو، جا ہرکہس ہریارم بو داو مافی موسلمانیکم دایئ ئہوہ بادنیابیت کہ من پارچہیہک لہ ناگری بو ہریار دہدہم، دہبا ہئی بگریت یا وازی لی بیئیت)).

(۲) لاساری سہرسہخت

۱۰۰۳ - عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ أَبْعَضَ الرِّجَالِ إِلَى اللَّهِ الْأَلَدُ الْخَصْمُ)). [بخاري/المظالم/ ۲۳۲۵]

عائشہ) دہلی: پیغہمبہر (ﷺ) فہرمویہتی: ((بیگومانم لہو پیوانہی کہ خوا لہ ہموو پیاویکی دیکہ زیاتر رقی لیانہ، ئہو پیوانہن کہ لہ ہمووان زیاتر لاسار و سہرسہختن۔

(۳) سویندانی داوا لہ سہرکراو (المدعی علیہ)

۱۰۰۴ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی اللہ عنہ) أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) قَالَ: ((لَوْ يُغْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ، وَلَكِنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ)). [بخاري/التفسير/ ۴۲۷۷]

لہ (ابن عباس) وہو: کہ پیغہمبہر (ﷺ) فہرمویہتی: ((ئہگہر خہلکی بہ پیئی داوای خویمان بیاندیرتئی ئہوا کہ سانی ئہو تو ہن لافی سامان و خوینی کہ سانیکی دیکہ لی دہدہن [بہ ناحق] بہ لام سویند لہ سہر داوا لہ سہر کراوہ)).

(۴) دادگایبی کردن به‌سویند و شایه‌ت

۱۰۰۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَضَى بَيْنَ بِيْمَيْنٍ وَشَاهِدٍ.
(ابن عباس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به سوینیک و شایه‌تیک دادگایبی کردوه.

(۵) دادوه‌رنابیت دادوه‌ری بکات نه‌گهر تووره بوو

۱۰۰۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ: كَتَبَ أَبِي وَكَتَبْتُ لَهُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، وَهُوَ قَاضٍ بِسَجِسْتَانَ: أَنْ لَا تَحْكُمَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَأَنْتَ غَضْبَانٌ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ (ﷺ) يَقُولُ: ((لَا يَحْكُمُ أَحَدٌ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانٌ)). [بخاری/ الاحکام/ ۶۷۳۹]

(عبدالرحمن) ی کوری (ابو بکره) ده‌لی: باوکم نامه‌ی نووسی که من بووم نووسی بو (عبیدالله) ی کوری (ابو بکره) قازی سجستان: له‌کاتی توپه‌ییدا دادگایبی دوو که‌س مه که چونکه من له پیغه‌مبه‌رم (ﷺ) بیستوه‌ه‌رموویه‌تی: ((با که‌س دادگایبی دوو که‌س نه‌کات نه‌گهر تووره بو)).

(۶) پاداشتی نیجته‌ادی دادوه‌ر بیپیکئی یان نه‌بیپیکئی

۱۰۰۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رضی الله عنه): أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ (ﷺ) يَقُولُ: ((إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ)).
(عمرو) ی کوری (عاص) (رضی الله عنه) ده‌لی: له پیغه‌مبه‌رم (ﷺ) بیستوه‌ه‌ه که ده‌یفه‌رموو: ((نه‌گهر دادوه‌ر دادگایبی کرد و تیکوشا [بو دوزینه‌وه‌ی راستی] پاشان پیکای نه‌وه دوو پاداشتی بو‌ه‌یه، به‌لام نه‌گهر دادگایبی کردو تیکوشا و پاشان هه‌له‌ی کرد نه‌وه یه‌ک پاداشتی بو‌ه‌یه)).

(۷) جیاوازیی موجه‌ته‌ه‌یده‌کان

۱۰۰۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((بَيْنَمَا امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا جَاءَ الدُّنْبُ فَذَهَبَ بِابْنِ إِحْدَاهُمَا، فَقَالَتْ هَذِهِ لِصَاحِبَتِهَا: إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ أَنْتِ، وَقَالَتِ الْآخَرَى: إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ، فَتَحَاكَمَتَا إِلَى دَاوُدَ فَقَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى، فَخَرَجَتَا عَلَى سُلَيْمَانَ ابْنِ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَأَخْبَرَتَاهُ، فَقَالَ: ائْتُونِي بِالسُّكَيْنِ أَشَقَّهُ بَيْنَكُمَا، فَقَالَتِ الصُّغْرَى: لَا، يَرْحَمُكَ اللَّهُ، هُوَ ابْنَاهُ. فَقَضَى بِهِ لِلصُّغْرَى)).
قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَاللَّهِ إِنْ سَمِعْتُ بِالسُّكَيْنِ قَطُّ إِلَّا يَوْمئِذٍ، مَا كُنَّا نَقُولُ إِلَّا الْمُدِيَةَ.

۱۰۱۰- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ (رضی اللہ عنہ): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ الشُّهُدَاءِ؟ الَّذِي يَأْتِي بِشَهَادَتِهِ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلَها)).

له (زید) ی کوپی (خالد) ی (جهنی) یه وه: که پیغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) فه رموویه تی:
(نایا پیتان بلیم چاکترین شایه تی کی یه؟ چاکترین شایه تی نه و که سه یه که
شایه تی که ی ده دات پیش نه وه ی داوا ی لی بکری تی)).

(۲۱) به‌شی‌ه‌ل‌گرتنه‌وه‌ی‌شتی‌ونبوو

(۱) حوکمی‌ه‌ل‌گرتنه‌وه‌ی‌ونبوو

۱۰۱۱. عن زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ (رضي الله عنه) صَاحِبِ رَسُولِ (ﷺ) قَالَ: سُنِّلَ رَسُولُ (ﷺ) عَنِ اللَّقْطَةِ: الدَّهَبِ أَوْ الْوَرِقِ؟ فَقَالَ: ((اعْرِفْ وَكَاءَهَا وَعِفَاصَهَا، ثُمَّ عَرَّفَهَا سَنَةً، فَإِنْ لَمْ تَعْرِفْ فَاسْتَنْفِقْهَا، وَلِتَكُنْ وَدِيْعَةً عِنْدَكَ، فَإِنْ جَاءَ طَالِبُهَا يَوْمًا مِنَ الدَّهْرِ فَأَدَّهَا إِلَيْهِ)). وَسَأَلَهُ عَنْ ضَالَّةِ الْإِبِلِ؟ فَقَالَ: ((مَا لَكَ وَلَهَا؟ دَعَهَا، فَإِنْ مَعَهَا حِذَاءَهَا وَسِقَاءَهَا، تَرِدُ الْمَاءَ وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ حَتَّى يَجِدَهَا رَبُّهَا)). وَسَأَلَهُ عَنِ الشَّاةِ؟ فَقَالَ: ((خُذْهَا، فَإِنَّمَا هِيَ لَكَ أَوْ لِأَخِيكَ أَوْ لِلذُّبِّ)).

(زید‌ی‌کوپری (خالد‌الجهنی)، هاوه‌لی‌پینگه‌مبه‌ری‌خوا (ﷺ) ده‌لی: پرس‌یار له‌پینگه‌مبه‌ر (ﷺ) کرا‌سه‌بارت‌به‌ه‌ل‌گرتنه‌وه‌ی‌شتی‌ون‌بوو: زی‌ریا‌زیو [مه‌به‌ست‌پاره‌یه]؟ نه‌ویش‌فه‌رمووی: ((سه‌یرکه‌بزانه‌ده‌می‌توره‌که‌که‌ی‌به‌چی‌به‌ستراوه‌و‌توره‌که‌که‌یش‌چی‌یه‌و‌چونه؟ پاشان‌تا‌سائی‌جا‌ری‌بو‌بده، نه‌گهر‌نه‌ناسراو‌خاوه‌نی‌نه‌بوو‌خه‌رجی‌که‌و‌نه‌وه‌سپارده‌بی‌ت‌لای‌خوت، جا‌نه‌گهر‌خاوه‌نه‌که‌ی‌پوژئی‌له‌پوژان‌هاته‌وه‌بو‌ی‌بیده‌ره‌وه)) ئینجا‌پرس‌یاری‌لی‌کرد‌سه‌بارت‌به‌حوشتری‌ون‌بوو؟ نه‌ویش‌فه‌رمووی: ((تو‌چیته‌به‌سه‌ریه‌وه؟ وازی‌لی‌بینه، پیلاوی‌خوی‌و‌جه‌ونده‌ئاوی‌خویی‌پییه‌خوی‌دیته‌سه‌ر‌ئاو‌و‌دره‌خت‌ده‌خواتا‌خاوه‌نه‌که‌ی‌ده‌یدوژیته‌وه)). ئینجا‌پرس‌یاری‌لی‌کرد‌دهرباره‌ی‌مه‌ر‌ومالاتی‌ون‌بوو؟ فه‌رمووی: ((بیگره‌لای‌خوت، چونکه‌یا‌بو‌تو‌ده‌بی‌ت‌یا‌بو‌براکه‌ت‌یا‌بو‌گورگ)).

(۲) دهرباره‌ی‌ه‌ل‌گرتنه‌وه‌ی‌شتی‌ونبووی‌حاجی‌{له‌حه‌جدا}

۱۰۱۲- عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ النَّيْمِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) نَهَى عَنِ لُقْطَةِ الْحَاجِّ.

له‌(عبدالرحمن‌ی‌کوپری (عثمان‌ی‌النیمی)‌یه‌وه‌ده‌گی‌رنه‌وه‌که‌پینگه‌مبه‌ر (ﷺ) ریگری‌کردوه‌له‌وه‌ی‌که‌شتی‌ون‌بووی‌حاجی‌{له‌حه‌جدا}‌ه‌ل‌گی‌ریته‌وه.

(۲) كەسى ونبوويەك ھەنگرتنەوى ٺەو ھەسەر ليشيواوھ

۱۰۱۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ (رضي الله عنه) عَنْ رَسُولِ (ﷺ) أَنَّهُ قَالَ: ((مَنْ آوَى ضَالَّةً فَهُوَ ضَالٌّ، مَا لَمْ يَعْرِفْهَا)).

لە (زید)ی کوپی (خالد)ی (جهنى)یەو ٺەویش لە پیغەمبەرەوھ (ﷺ) کە فەرموویەتی: ((ھەر کەسێک شتیکی وون بوو ھەنگرتنەوھ بۆ خووی و جاری بۆ ئەدات، ئەو ھەسەر لیشیواوھ)).

(۴) رپگرکردن لە دوشینی مەرۆ مالاتی خەلکی بەبێ رەزامەندی خویمان

۱۰۱۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((لَا يَحْلُبَنَّ أَحَدٌ مَاشِيَةَ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ، أَيْحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ تُؤْتِيَ مَشْرِبَتَهُ فَتُكْسَرَ خِرَائَتُهُ، فَيُنْتَقَلَ طَعَامُهُ، إِنْمَا تَخْزَنُ لَهُمْ ضُرُوعُ مَوَاشِيهِمْ أَطْعَمَتَهُمْ، فَلَا يَحْلُبَنَّ أَحَدٌ مَاشِيَةَ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ)).

(ابن عمر) (ﷺ) دەلی: پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: ((با هیچ کەس مەرۆ مالاتی هیچ کەس بەبێ رەزامەندی خووی نەدوشیت، ئایا کەسێک لە ئیوھ پیی خوشە بچنە ژووری گەنجینەکە ی و گەنجینەکە ی بشکینریت و خۆراکەکە ی بپریت، دە ئەوانیش گوانی مەرۆ مالاتەکیان، گەنجینە یە یانی خۆراکەکیان بۆ ھەلدەگریت، کە وابوو با هیچ کەس بی رەزامەندی خاوەنەکە ی مەرۆ مالاتی هیچ کەس نەدوشیت)).

(۳۲) بەشى ميوانداریی

(۱) حوکمی کەسێک ميوان راگیر نهکات

۱۰۱۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تَبْعَتُنَا، فَنَنْزِلُ بِقَوْمٍ فَلَا يَقْرُونَنَا، فَمَا تَرَى؟ فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنْ نَزَلْتُمْ بِقَوْمٍ فَأَمَرُوا لَكُمْ بِمَا يَنْبَغِي لِلضَّيْفِ فَاقْبَلُوا، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلُوا فَخُذُوا مِنْهُمْ حَقَّ الضَّيْفِ الَّذِي يَنْبَغِي لَهُمْ)).

(عقبه) ی کوری (عامر) دەلی: وتمان: ئەهی پیغه مبهری خوا تو { به ملاولاماندا } دەنیست، دین به سهر تیره و هۆزی ئەو تودا که چی ميوانداریمان ناکهن، جا به لاته وه چۆنه؟ پیغه مبه ریش (ﷺ) پیی فهرموین: ((ئه گهر دابه زین له سهر تیره و هۆزیک و ميوانداریان کردن وه کو پیویست ئەوه ئیوه ییش بچن به ده میانه وه، ئە گهر ميوانداریشیان نه کردن و خولکیان نه کردن ئەوه ئەمه ندهی که پیویسته مافی ميوانداری خوتانیان لی وهر گرن { ئە گهر به زوریش بیست })).

(۲) فهрман به ميوانداریی

۱۰۱۶- عَنْ أَبِي شُرَيْحِ الْخُرَاعِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((الضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ، وَجَائِزَتُهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ، وَلَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ مُسْلِمٍ أَنْ يُقِيمَ عِنْدَ أَخِيهِ حَتَّى يُؤْتِمَهُ)). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ يُؤْتِمُهُ؟ قَالَ: ((يُقِيمُ عِنْدَهُ وَلَا شَيْءَ لَهُ يَقْرِيهِ بِهِ)).

له (ابو شریح) ی (خراعی) ی یه وه دەلی: پیغه مبه ر (ﷺ) فهرمو یه تی: ((ميوانداری سێ پۆژه، شهوو پۆژی یه که م بایه خی زیاتری پیبدری، رهوانی یه بو هیچ موسلمانیک ئەمه نده لای برا موسلمانه که ی بمینیته وه تا وه کو گونا هباری بکات. وتیان: ئەهی پیغه مبه ری خوا، چۆن گونا هباری دهکات؟ فهرمو ی: ((لای بمینیته وه و هیچی وایش نه بیست ميوانداری پی بکات)).

(۳) دهریاره ی دهست گرویی به مالی زیاده

۱۰۱۷- عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ (ﷺ) إِذْ جَاءَ رَجُلٌ عَلَى رَاحِلَةٍ لَهُ، قَالَ: فَجَعَلَ يَصْرِفُ بَصْرَهُ يَمِينًا وَشِمَالًا، فَقَالَ

رَسُولُ (ﷺ): ((مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلٌ ظَهَرَ فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَيَّ مَنْ لَأَ ظَهَرَ لَهُ، وَمَنْ كَانَ لَهُ فَضْلٌ مِنْ زَادٍ فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَيَّ مَنْ لَأَ زَادَ لَهُ)). قَالَ: فَذَكَرَ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ مَا ذَكَرَ، حَتَّى رَأَيْنَا أَنَّهُ لَأَ حَقٌّ لِأَحَدٍ مِنَّا فِي فَضْلٍ.

(ابو سعید)ی (الخدري) (ﷺ) دهلی: له کاتی کدا ئیمه له سه فه ریکدا له خزمهت پیغه مبهری خوادا بووین. نه منده مان زانی پیاویک به سواری وولاغیکه وه هات، دهلی: کابرا هر چاوه چاوی بوو به لای راست و چه پی خویدا نه پروانی، له و کاته دا پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رموی: ((هر که س و لاخیکی سواری زیاده ی هیه با بیدات به که سیک که پیی نیه، و هر که سیکیش تویشوی زیاده ی پییه با بیدات به که سیک پیی نییه)) دهلی: له هه موو چه شنه مالیکی نه وتوی باس کرد که ، تاوه کوو هاتینه سهر نه و قه ناعته ی که هیچ کام له ئیمه مافی هه بوونی هیچ زیاده یه کی له خوی نه بیئت)).

(۴) فه رمان کردن به گرد کردنه وی تویشووه کان له کاتی ته نگانه دا

۱۰۱۸- عن إِيَّاسُ بْنِ سَلَمَةَ، عَنِ أَبِيهِ (ﷺ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي غَزْوَةٍ، فَأَصَابَنَا جَهْدٌ، حَتَّى هَمَمْنَا أَنْ نُنْحَرَ بَعْضَ ظَهْرِنَا، فَأَمَرَ نَبِيُّ (ﷺ) فَجَمَعْنَا مَزَاوِدَنَا، فَبَسَطْنَا لَهُ نَطْعًا. فَاجْتَمَعَ زَادُ الْقَوْمِ عَلَى النَّطْعِ، قَالَ: فَتَطَاوَلْتُ لِأَخْزِرِهِ كَمْ هُوَ؟ فَحَزْرَتْهُ كَرِبْضَةِ الْعَنْزِ، وَحُنُّ أَرْبَعِ عَشْرَةَ مِائَةً، قَالَ: فَأَكَلْنَا حَتَّى شَبِعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ حَشَوْنَا جُرْبِنًا، فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (ﷺ): ((فَهَلْ مِنْ وَضْوءٍ)). قَالَ: فَجَاءَ رَجُلٌ بِإِدَاوَةٍ [لَهُ] فِيهَا نُطْفَةٌ، فَأَفْرَعَهَا فِي قَدَحٍ، فَتَوَضَّأْنَا كُلُّنَا نُدْغِفُّهُ، دَغْفَقَةً أَرْبَعِ عَشْرَةَ مِائَةً، قَالَ: ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ ثَمَانِيَةَ، فَقَالُوا: هَلْ مِنْ طَهْوِرٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((فَرِغِ الْوَضْوءِ)).

له (ایاس)ی کوری (سلمه) وه (ﷺ) نه ویش له باوکیه وه، دهلی: له خزمهت پیغه مبهردا (ﷺ) دهرچووین بو جهنگیک، توشی برسیتی و فه لاکه تیک هاتین، تاوه کوو خه ریک بوو هه ندی له وولاخی سواریه کانمان سهر برین، پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رمانی دهرکرد، ئیمه یش هه گبه ی تویشووه کانمان کوکرده وه و که ولتیکمان {له پیستی خوشه کراو} بو راخست تویشوی خه لکه که له سهر که وله که کوکرایه وه دهلی: منیش خوم دریر کرد تا بزائم مه زنده ی بکه م چه ندیک ده بیئت؟ سه یره که م به نه ندازه ی بزنیکه که مولگی خوارد بیئت. ئیمه یش هزار و چوار صه د که س بووین دهلی: که چی هر هه موویشمان تیرمان خوارد

و تويىشه بەرەكانىشمان لىپىرکرد، ئىنجا پىغەمبەر (ﷺ) فرموى: ((ئەى ئاوى دەست نويژ ھەيە)) دەلى: پياويك لەولاوھ بە جەوھندەيەكەوھ ھات كەمىك ئاوى تيا بوو ئەويش كرديە ناو دۆلكەيەكەوھ، ئىمەيش دەستنويژمان گرت ھەر ھەموو بە خوړ لىمان دادەکرد كە ژمارەكەمان ھەزار و چوارسەد كەس بوو، دەلى: پاش ئەوھ ھەشت كەس ھاتن، ووتيان: ئاوى دەست نويژماوھ؟ پىغەمبەريش (ﷺ) فرموى: ((ئاوى دەست نويژ تەواو بوو)).

(۳۳) به‌ششی جیهاد

(۱) له‌بارهی فه‌رمووده‌ی خواوه ((واگومان مه‌به‌ن نه‌وانه‌ی له‌ریگه‌ی

خوادا کوژراون مردوون))

۱۰۱۹. عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: سَأَلْنَا عَبْدَ اللَّهِ (رضي الله عنه) عَنْ هَذِهِ آيَةِ: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ [آل عمران: ۱۶۹]. قَالَ: أَمَا إِنَّا قَدْ سَأَلْنَا عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: ((أَرْوَاهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خَضِرٍ، لَهَا قَنَادِيلٌ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ، تَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ، ثُمَّ تَأْوِي إِلَيَّ تِلْكَ الْقَنَادِيلِ، فَاطَّلَعَ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ أَطَّلَاعَةً فَقَالَ: هَلْ تَشْتَهُونَ شَيْئًا؟ قَالُوا: أَيُّ شَيْءٍ نَشْتَهُي، وَنَحْنُ نَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شِئْنَا؟ فَفَعَلَ ذَلِكَ بِهِمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَلَمَّا رَأَوْا أَنَّهُمْ لَنْ يُثْرَكُوا مِنْ أَنْ يُسْأَلُوا، قَالُوا: يَا رَبِّ، نُرِيدُ أَنْ تَرُدَّ أَرْوَاحَنَا فِي أَجْسَادِنَا، حَتَّى نَقْتَلَ فِي سَبِيلِكَ مَرَّةً أُخْرَى. فَلَمَّا رَأَى أَنْ لَيْسَ لَهُمْ حَاجَةٌ تُرَكُّوْا)).

(مسروق) ده‌لی: پرسیارمان له (عبدالله) ی کوپی (مسعود) کرد ده‌بارهی ئەم نایه‌ته که ئەمه ماناکه‌یه‌تی ﴿گومان و امه‌به‌ن نه‌وانه‌ی که له‌ریگه‌ی خوادا کوژراون مردوون به‌لکو زیندوون و لای په‌روه‌ردگاریان پۆزی ده‌درین﴾ ئەویش وتی: ئی‌مه‌ش پرسیارمان له‌پینغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه) کرد ئەویش فه‌رمووی: ((گیانیان و له‌ناو سکی بالنده‌یه‌کی سه‌وزدا، خاوه‌نی چه‌ند چرایه‌کی هه‌لواسراو به‌عهرشه‌وه، له‌به‌هه‌شتا چه‌نده بیان‌ه‌وی و بو‌هه‌رکوی بیان‌ه‌وی ده‌گه‌رین پاشان دینه‌وه بو‌لای ئەو چرایانه، په‌روه‌ردگاریان ته‌ماشایه‌کیان ده‌کات و ده‌فه‌رمووت: ((نایا چه‌ز له‌هیچ ده‌که‌ن)) ده‌لین: چه‌ز به‌چی بکه‌ین له‌کاتی‌کدا ئی‌مه به‌ئاره‌زووی خو‌مان بو‌کوئی بمانه‌وی له‌به‌هه‌شتا ده‌گه‌رین؟ تا سێ جار ئەمه‌یان پی ده‌فه‌رمووت، کاتی ده‌بینن وازیان لی‌ناهیتریت تا داوای شتی‌ک نه‌که‌ن، ده‌لین: په‌روه‌ردگار، داوات لیده‌که‌ین که‌جاریکی دیکه‌ گیانمان بگه‌ریته‌وه بو‌لاشمان تا جاریکی‌تر له‌پیناوی تۆدا بکوژین کاتی ده‌بینی هیچ داوایه‌کیان نی‌یه‌ وازیان لی‌ده‌هینتریت)).

(۲) دهرگاکانی به‌هشت له‌ژیر سیبهری شمشیره‌کاندان

۱۰۲۰- عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي وَهُوَ بِحَضْرَةِ الْعَدُوِّ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِنَّ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ تَحْتَ ظِلِّ السُّيُوفِ)). فَقَامَ رَجُلٌ رَثُّ الْهَيْئَةِ، فَقَالَ: يَا أَبَا مُوسَى أَنْتَ سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ هَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَرَجِعْ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: أَقْرَأُ عَلَيْكُمْ السَّلَامَ، ثُمَّ كَسَرَ جَفْنَ سَيْفِهِ فَأَلْقَاهُ، ثُمَّ مَشَى بِسَيْفِهِ إِلَى الْعَدُوِّ فَضْرَبَ بِهِ حَتَّى قُتِلَ.

له (ابو بکر)ی کوری (عبدالله)ی کوری (قیس) نه‌ویش له باوکیه‌وه ده‌لی: گویم له باوکم بوو له کاتی‌کدا ناماده‌ی جه‌نگ بوو پروبه دوژمن ده‌یوت: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموی: ((له‌راستی‌دا دهرگاکانی به‌هشت له ژیر سیبهری شمشیره‌کاندان)) پی‌او‌یکی ش‌رول و‌تی: نه‌ی (ابو موسی) تو خوت گویت له پیغه‌مبهر (ﷺ) بووه که و ابفه‌رموویت؟ و‌تی: به‌لی، ده‌لی: ئیتر گه‌رایه‌وه بو‌لای هاوه‌له‌کانی و‌تی: سه‌لامتان لی‌ده‌که‌م [خوا‌حافیزی کرد] و پاشان کیلانی شمشیره‌که‌ی شکاند و فری‌ی داو به‌ره‌و دوژمن پرویش‌ت هر به‌رده‌وام به شمشیره‌که‌ی له دوژمنی نه‌دا هتا کوژرا.

(۳) هاندان بو‌جیهاد

۱۰۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((تَضَمَّنَ اللَّهُ لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ، لَأُخْرِجَهُ إِلَّا جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَإِيمَانًا بِي وَتَصَدِيقًا بِرُسُلِي، فَهُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ أَنْ أَدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ أَرْجِعَهُ إِلَى مَسْكَنِهِ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ، نَائِلًا مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، مَا مِنْ كَلِمٍ يُكَلِّمُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَهَيْئَتِهِ حِينَ كَلِمَ، لَوْنُهُ لَوْنُ دَمٍ وَرِيحُهُ مِسْكٌ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَوْ لَأَنَّ أَنْ يَشُقُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيَّةٍ تَغْرُو فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَبَدًا، وَلَكِنْ لَأُحْدِ سَعَةً فَأَحْمِلُهُمْ، وَلَا يَجِدُونَ سَعَةً، وَيَشُقُّ عَلَيْهِمْ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنِّي. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَوَدِدْتُ أَنِّي أَغْرُو فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأُقْتَلُ، ثُمَّ أَغْرُو فَأُقْتَلُ، ثُمَّ أَغْرُو فَأُقْتَلُ)).

(ابو هریره) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((خوا‌ی گه‌وره ده‌سته به‌ری نه‌و که‌سه‌ی کردوه که له پی‌ناوی نه‌ودا دهر‌چی‌ت و فه‌رموویه‌تی: ((هر‌که‌س دهر‌چوونه‌که‌ی ته‌نها له‌ری‌نگه‌ی مندا و باوهر به‌من و به‌راست زانی‌نی پیغه‌مبهره‌کاندا بی‌ت نه‌وه من زامنی نه‌وه‌ی بو‌ده‌که‌م بیخه‌مه به‌هشت، یان

بیگی‌ر مه‌وه بو ئه‌و ماله‌ی لینی دهرچووه له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی به‌دهستی هیناوه له‌پادا‌شت و ده‌ستکه‌وتی جه‌نگ سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی به‌ده‌سته هیچ برینیک‌نیه که‌له‌رنگه‌ی خوادا کرایت مه‌گه‌ر کاتیک [خاوه‌نه‌که‌ی] له‌ پوژی قیامت دیت و زیندوو ده‌بیته‌وه وه‌کو خوی چۆن بریندار بووه له‌و کاته‌دا بریندار بووه ره‌نگی برینه‌که‌ی ره‌نگی خوینه و بۆنه‌که‌یشی بۆنی میسکه. سویند به‌و که‌سه‌ی گیانی محمدی به‌ده‌سته. ئه‌گه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه نه‌بی بیته زه‌حمه‌ت له‌سه‌ر موسلمانان له‌پاش هیچ له‌شکرکه‌وه که‌ دهرچیت و بجه‌نگیت له‌ رنگه‌ی خوادا هه‌رگیز دانه‌نه‌نیشتم و نه‌ئه‌مامه‌وه، به‌لام من ئه‌مه‌نده‌م له‌ده‌ستدا نیه‌یه بتوانم هه‌لیان گرم و ئه‌وانیش ئه‌مه‌نده‌یان له‌ ده‌ستدا نیه‌یه. لایشیان نارچه‌ته له‌من دوا بکه‌ون، سویند به‌وه‌ی گیانی محمه‌دی به‌ده‌سته من چه‌زده‌که‌م له‌ رنگه‌ی خوادا بجه‌نگم و بکوژیم، هه‌مدیسان بجه‌نگم و بکوژیم دیسان بجه‌نگم و بکوژیمه‌وه)).

(۴) به‌رزکردنه‌وه‌ی پله‌وپایه‌ی به‌نده‌به‌ جهاد

۱۰۲۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((يَا أَبَا سَعِيدٍ، مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ)). فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ فَقَالَ: أَعِدْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَفَعَلَ، ثُمَّ قَالَ: ((وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ)). قَالَ: وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)).

(أبو سعيد) (الخدري) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌ی (أبو سعید) هه‌ر که‌س رازی بیته به‌وه‌ی خوا په‌روه‌ردگاری بیته ئیسلام ئایینی بیته و محمدیش پیغه‌مبه‌ری بیته، به‌هه‌شتی بو مسوگه‌ر ده‌بیته (أبو سعید) یش سه‌ری سوپما وتی: بۆم دووباره بکه‌روه ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، ئه‌ویش بو‌ی دووباره کرده‌وه، پاشان فه‌رمووی: ((شتیکی دیکه‌یش که‌به‌نده‌ تیایدا سه‌د پله له‌ به‌هه‌شتا پیی به‌رز و بلند ده‌بیته‌وه، نێوان هه‌ر دوو پله‌ش به‌ ئه‌ندازه‌ی نێوان ئاسمان و زه‌وی‌یه)) وتی: ئه‌وه چه‌یه ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا؟. فه‌رمووی: ((جهاد کردنه له‌ رنگه‌ی خوادا، جهاد کردنه له‌ رنگه‌ی خوادا)).

(۵) مواهيد چاكترينى خه لىكويه

۱۰۲۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضي الله عنه): أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: ((رَجُلٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِمَالِهِ وَنَفْسِهِ)). قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: ((مُؤْمِنٌ فِي شِعْبٍ مِنَ الشَّعَابِ يَغْبُدُ لِلَّهِ رَبَّهُ، وَيَدْعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ)).

(ابو سعيدى (الخدري) (رضي الله عنه) دهلى: پياويك هاته خزمه تي پيغهمبهر (رضي الله عنه) وتى: چاكترين كهس كى يه؟ ئه ويش فهرمووى: ((پياويك جيهاد بكات له رينى خوادا به مال و گيانى خوى)) وتى: پاشان كى يه؟ فهرمووى: ((بروادار يكيش له شيويك له شيوه كان [خوى مه لاس بدات] و په روهردگارى بپه رستيت و خه لى كه زيانى به دورگريت)).

(۶) كهسى بمریت و نه جه نگیت [له ريگه ي خوادا] و به خه ياليشيا نه يه ت

۱۰۲۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (صلى الله عليه وسلم): ((مَنْ مَاتَ وَكَمْ يَغْرُ، وَكَمْ يُحَدِّثُ بِهِ نَفْسَهُ، مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ مِنْ نِفَاقٍ)). قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ: فَتَرَى أَنَّ ذَلِكَ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ (صلى الله عليه وسلم).

(ابو هريرة) (رضي الله عنه) دهلى: پيغهمبهر (رضي الله عنه) فهرموويه تي: ((ههركهس بمریت و جهنگى له ريگه ي خوادا نه كرديت و به دليشيدا نه هاتيت كه بيكات، ئه وه له سهر به شيك له دورويى مردوه)) عبدالله ي كورى (المبارك) دهلى: ئيمه و امان گومان ده برد كه ئه وه له سهرده مى پيغهمبهرى خوادا بوويت.

(۷) خيرى جيهاد له دهريادا

۱۰۲۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ (صلى الله عليه وسلم) كَانَ يَدْخُلُ عَلَى أُمَّ حَرَامٍ بِنْتِ مَلْحَانَ فَتَطْعُمُهُ، وَكَانَتْ أُمَّ حَرَامٍ تَحْتَ عِبَادَةِ بْنِ الصَّامِتِ (رضي الله عنه)، فَدَخَلَ عَلَيْهَا رَسُولُ (صلى الله عليه وسلم) يَوْمًا فَأَطْعَمْتُهُ، ثُمَّ جَلَسَتْ تَقْلِي رَأْسَهُ، فَنَامَ رَسُولُ (صلى الله عليه وسلم)، ثُمَّ اسْتَيْقَظَ وَهُوَ يَضْحَكُ، قَالَتْ: فَقُلْتُ: مَا يَضْحَكُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي عَرِضُوا عَلَيَّ غَزَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ، يَرْكَبُونَ ثَبَجَ هَذَا الْبَحْرِ مُلُوكًا عَلَى الْأَسْرَةِ، أَوْ: مِثْلَ الْمُلُوكِ عَلَى الْأَسْرَةِ)). يَشْكُ أَيُّهَا قَالَ. قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ. فَدَعَا لَهَا، ثُمَّ وَضَعَ رَأْسَهُ، فَنَامَ. ثُمَّ اسْتَيْقَظَ وَهُوَ يَضْحَكُ، قَالَتْ: فَقُلْتُ: مَا يَضْحَكُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي عَرِضُوا عَلَيَّ غَزَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ)). كَمَا قَالَ فِي الْأَوَّلَى. قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ

اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. قَالَ: ((أَنْتِ مِنَ الْأَوَّلِينَ)). فَرَكِبَتْ أُمُّ حَرَامٍ بِنْتُ مِلْحَانَ الْبَحْرَ فِي زَمَنٍ مُعَاوِيَةَ، فَصُرِعَتْ عَنْ دَائِبَتِهَا حِينَ خَرَجَتْ مِنَ الْبَحْرِ فَهَلَكَتْ.

له (انس) ی کوپی (مالک) هوه (ﷺ) دهگپرنهوه: كه پیغهمبهری خوا (ﷺ) نهچوو بۆ سهردانی (ام حرام) ی کچی (ملحان) و ئه ویش خۆراکی پی دهدا (ام حرام) خیزانی (عباده) ی کوپی (الصامت) بوو. پوژیک پیغهمبهر (ﷺ) چوو بۆلای ئه ویش خۆراکی پیداو پاشان دانیششت سهری ده دۆزی، پیغهمبهریش (ﷺ) خهوی لی کهوت پاشان به پیکه نینه وه خه بهری بوویه وه، (ام حرام) ییش دهلی: به چی پیده کهنی ئه ی پیغهمبهری خوا؟ ئه ویش فرمووی: ((که سانیکم له ئومه ته کهم پی نیشان درا که نه جهنگان له ریگه ی خوادا، سواری ناوه پراستی ئهم ده ریا بوو بوون پادشا بوون له سه ر تهخت، یا خوود وهک پادشا و ابوون له سه ر تهخت)) دوود له کامیانی فرموو: دهلی: وتم: ئه ی پیغهمبهری خوا بیاری ره وه که بمکات به یه کئ له وانه، ئه ویش بۆی ده پارێته وه، پاشان سه رده نیته وه و خهوی لی ده که ویته وه، پاشتر دووباره به پیکه نینه وه خه بهری ده بیته وه، دهلی: وتم: به چی پیده کهنی ئه ی پیغهمبهری خوا؟ فرمووی: ((که سانیکم له ئومه ته کهم پی نیشان درا له ریگه ی خوادا ده جهنگان)) وهک له جاری پيشودا فرمووی. دهلی: منیش وتم: ئه ی پیغهمبهری خوا داوا له خوا بکه که بمکات به یه کئ له وانه. فرمووی: ((تۆ له پيشوهکانیت)) (ام حرام) ئه مینیتته وه تا له سه رده می (معاویه) دا سواری که شتی ده بیته به ناو ده ریادا، کاتی له ده ریا که ده رچوو له سه ر و لاخه که ی ده که ویته خواره وه و تیا ده چیته.

(۸) خیزی سهنگه رگیری له ریگه ی خوادا

۱۰۲۶- عَنْ سَلْمَانَ (ﷺ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ (ﷺ) يَقُولُ: ((رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ. وَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ، وَأُجْرِي عَلَيْهِ رِزْقُهُ، وَأَمِنَ الْفَقْدَانُ)).

(سلمان) (ﷺ) دهلی: له پیغهمبهرم (ﷺ) بیست که ده یه فرموو: ((سهنگه رگیری شهوو پوژیک [له ریگه ی خوادا] چاکتره له پوژووی [سونه تی] مانگیك و شه و نوژی [شه وهکانی] نه گه ر له و ماوه شه دا بمریت کرده وه چاکهکانی دونیای هر به بهردهوامی بۆ ده مینیتته وه و بزق و پوزیه که ی بهردهوام ده بیته و له سزای گویش دُنیا ده بیته.

(۹) سهر له به یانی یا سهر له ئیواره دهرچوونیک له ریگهی خوادا

۱۰۲۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((لَعْدُوَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ رُوْحَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا)).

(انس) (رضي الله عنه) دهلی: پیغمبهری خوا (رضي الله عنه) فهرموویهتی: ((سویند به خوا سهر له به یانی دهرچوونیک له ریگهی خوادا یا سهر له ئیواره دهرچوونیک چاکتره له دونیا و ههچی و له دنیا دا)).

(۱۰) له بارهی فهرموودهی خوا ﴿أَجْعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ..﴾

۱۰۲۸- عن الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ مَنِبْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم)، فَقَالَ رَجُلٌ: مَا أَبَالِي أَنْ لَا أَعْمَلَ عَمَلًا بَعْدَ الْإِسْلَامِ إِلَّا أَنْ أُسْقِيَ الْحَاجَّ، وَقَالَ آخَرُ: مَا أَبَالِي أَنْ لَا أَعْمَلَ عَمَلًا بَعْدَ الْإِسْلَامِ إِلَّا أَنْ أُعْمَرَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَقَالَ آخَرُ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ مِمَّا قُلْتُمْ، فَزَجَرَهُمْ عُمَرُ (رضي الله عنه) وَقَالَ: لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ عِنْدَ مَنِبْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، وَلَكِنْ إِذَا صَلَّيْتُ الْجُمُعَةَ دَخَلْتُ فَاسْتَفْتَيْتُهُ فِيمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿أَجْعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ..﴾ الْآيَةَ إِلَى آخِرِهَا.

(نعمان) ی کوپی (بشیر) (رضي الله عنه) دهلی: من لای دوانگه که ی پیغمبهری خوا بووم (رضي الله عنه) پیاویک وتی: گویم لی ندییه نه گهر پاش ئیسلامه تی هیچ کرده وهیه کی چاکه م هه بیئ جگه له ئاودان به حاجیان. پیاویکی دیکه یش وتی: گویم لی ندییه نه گهر هیچ کرده وهیه کی چاکه م هه بیئ پاش ئیسلامه تی جگه له ئاوه دان کردنه وهی مزگه وتی (حهرام) پیاویکی دیکه وتی: خهبات کردن له ریگهی خوادا باشتره له وهی که وتتان، (عمر) یش (رضي الله عنه) لییان توپه بوو وتی: لای دوانگه ی پیغمبهری خوا دهنگتان به رزمه که نه وه. ئه و پوژه پوژی (جومعه) بوو که نوئیژی (جومعه) م کرد دهچمه خزمه تی و پرسیار ی لیده که م دهر باره ی ئه وه ی که جیاواز بوون تیایدا. ئیتر خوای بالآ دهست نه م ئایه ته ی نارد که نه مه مانا که یه تی: ((ئایا ئاودان به حاجیان و ئاوه دان کردنه وه ی مالی خوا (المسجد الحرام) تان وه که سیک داناه که باوه ری به خوا و پوژ ی دوایی هه بیئ و...))

(۱۱) هاندان له سهرداوا کردنی شه هیدی

۱۰۲۹- عن سهْلِ بْنِ حَنِيْفٍ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: ((مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ، وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ)).

له (سهل) ی کوپی (حنیف) هوه (ﷺ) دهگیرنهوه، که پیغمبر (ﷺ) فەرموویهتی: ((هر کهس بهراستی داوای شهید بوون له خوا بکات، خوا دهیگه ینیته پلهی شهیدان باله سهر جیگه کهی خویشی بمریت)).

(۱۲) خیری شهید بوون

۱۰۳۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: ((مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ، يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَأَنَّ لَهُ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ، غَيْرُ الشَّهِيدِ، فَإِنَّهُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ، لِمَا يَرَى مِنَ الْكِرَامَةِ)). ﴿بخاری / جهاد/ ۲۶۶۲﴾

(انس) (ﷺ) دهلی: پیغمبر (ﷺ) فەرموویهتی: ((هیچ کهس نییه بچیته بههشت و حزکات بگه پرتهوه بو دنیا با هرچی له سهر زهویشدا هیه هی نهو بیت جگه له شهید که حهز دهکات بگه پرتهوه و دهجار بمریت، له بهر نهو ریز و شکویهی دهستی دهکویت و بهچاوی خوئی دهیبینیت)).

(۱۳) نیهت له کردهوهکاندا

۱۰۳۱- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ): ((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهَا)). ﴿بخاری / بدء الوحي / ۱﴾

(عمر) ی کوپی (الخطاب) (ﷺ) دهلی: پیغمبر (ﷺ) فەرموویهتی: ((کارو کردهوهکان هر به پینی نیهتن و هر کهس به پینی نیهتی خوئی. هر کهس کۆچه کهی بۆلای خوا و پیغمبری خوا بیت. نهوه کۆچه کهی بۆلای خوا و پیغمبری خوییه، هر که سیش کۆچه کهی بو {مالیکی} دنیا بیت که به دهستی بهینیت، یا ژنیک بیت که مارهی بکات. نهوا کۆچه کهی بۆلای نهو هیه که کۆچی بو کردهوه)).

(۱۴) رهزانهندی خوا له شهیدان

۱۰۳۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ نَاسٌ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) [فَقَالُوا]: أَنْ ابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا يُعَلِّمُونَا الْقُرْآنَ وَالسُّنَّةَ. فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ سَبْعِينَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُمُ الْقُرَّاءُ، فِيهِمْ خَالِي حَرَامٌ، يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيَتَدَارَسُونَ بِاللَّيْلِ يَتَعَلَّمُونَ. وَكَانُوا بِالنَّهَارِ يَجِئُونَ بِالْمَاءِ فَيَضَعُونَهُ فِي الْمَسْجِدِ، وَيَخْتَطِبُونَ فَيَبِيعُونَهُ

وَيَشْتَرُونَ بِهِ الطَّعَامَ لِأَهْلِ الصُّفَّةِ وَالْفُقَرَاءِ، فَبَعَثَهُمُ النَّبِيُّ (ﷺ) إِلَيْهِمْ فَعَرَضُوا لَهُمْ. فَقَتَلُوهُمْ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغُوا الْمَكَانَ، فَقَالُوا: اللَّهُمَّ بَلِّغْ عَنَّا نَبِيَّنَا أَنَا قَدْ لَقِينَاكَ فَرَضِينَا عَنْكَ وَرَضِيْتَ عَنَّا. [قَالَ]: وَأَتَى رَجُلٌ حَرَامًا خَالَ أَنَسَ مِنْ خَلْفِهِ فَطَعَنَهُ بِرُمَحٍ حَتَّى أُنْفَذَهُ، فَقَالَ حَرَامٌ: فُزْتُ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ، فَقَالَ رَسُولُ (ﷺ) لِأَصْحَابِهِ: ((إِنَّ إِخْوَانَكُمْ قَدْ قَتَلُوا، وَإِنَّهُمْ قَالُوا: اللَّهُمَّ بَلِّغْ عَنَّا نَبِيَّنَا أَنَا قَدْ لَقِينَاكَ فَرَضِينَا عَنْكَ وَرَضِيْتَ عَنَّا)). ﴿بخارى / الجهادم ۲۶۴۷﴾

(انس)ى كوپرى (مالك) (ﷺ) دهلى: چهند كه سيك هاتنه خزمهت پيغه مبهريش (ﷺ) وتيان: چهند پياويكمان له گهل بنيره تا قورئان و سوننه تمان فير بكنه. پيغه مبهريش (ﷺ) حهفتا كه س له ياريدده ران (الانصار)ى بو ناردن كه پيئيان دهوترا (قورئان خوينه كان) (حرام)ى خالمياني تيدا بوو. قورئانيان ده خويند و به شه و دهوريان ده كرده وه و فيري ده بوون، به پوژيش ئاويان بو مزگهوت دههينا و دايان دهنه، داريان ده كرد و دهيان فروشت و خواردنيان پي ده كپرى بو ئه هلى (صفه) پيغه مبهريش (ﷺ) ناردنى و نه وانيش ريگه يان پيگرتن و هه موويان كوشتن پيش نه وهى بگنه نه شوينه، وتيان: خوايه به پيغه مبهريه كه مان راگه ينه كه ئيمه به خزمهت تو شاد بووين و ليان رازى بوويت ئيمه يش له تو رازى بووين. [دهليت]: پياويك ديت بو (حرام) خالى (انس) له پشتوه لييده دا تا وه كو ديوه ده رى ده كات. ئينجا (حرام) دهلى: سويند به پهروه ردگارى (كه عبه) به خته وهر بووم. پيغه مبهريش (ﷺ) به هاوه لاني راده گه ينييت و ده فهرمووييت ((براكانتان كوژرانو و تيان: خوايه به پيغه مبهريه كه مان راگه يه نه كه ئيمه به خزمهت تو شاد بووين و ليان رازى بوويت و ئيمه يش له تو رازى بووين)).

(۱۵) شه هيدان پينجن

۱۰۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ وَجَدَ غُصْنَ شَوْكٍ عَلَى الطَّرِيقِ فَأَخْرَهُ، فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ، فَقَفَرَ لَهُ)). وَقَالَ: ((الشُّهْدَاءُ خَمْسَةٌ: الْمَطْعُونُ، وَالْمَنْبُطُونَ، وَالْعَرِيقُ، وَصَاحِبُ الْهَذْمِ، وَالشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [عَزَّ وَجَلَّ])). ﴿بخارى/الجماعة و الامامة/۶۲۴﴾

(ابو هريرة) (ﷺ) دهلى: پيغه مبهري خوا (ﷺ) فهرموويه تى: (له كاتيكد ا پياويك به ريگه يه كدا ده رويشت و چله دركيك ده بينى و لاي ده دات، ئينجا

سوپاسى خوادەكات و ، خوايش لى قوبول دەكات و لى خوش دەبىت)) و
 فرموى: ((شەھىدەكان پىنجن، ئەوانەى بە دەردەكولىرە و نەخوشىنە
 درمەكان دەمرن، ئەوانەى بە دەردى سك دەمرن، ئەوہى دەخنىت، ئەوہى شتى
 بەسەردا دەروخىنرەت و، ئەوہىش شەھىد دەبىت لە رىگەى خوادا)).

(۱۶) تاعون شەھادەتە بۆ ھەموو مۇسلمانىك

۱۰۳۴- عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ سَيْرِينَ قَالَتْ: قَالَ لِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ: بِمَ مَاتَ يَحْيَى
 بْنُ أَبِي عَمْرَةَ (ﷺ)? قَالَتْ: قُلْتُ: بِالطَّاعُونَ، [قَالَتْ]: فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ (ﷺ):
 ((الطَّاعُونَ شَهَادَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ)). ﴿بخارى/الجهاد/۲۶۷۵﴾

حفصەى كچى (سیرین) دەلى: (انس) ى كوپرى (مالك) پىنى وتم: (یحیی) ى
 كوپرى (أبو عمره) بەچى مرد؟ دەلى: منیش وتم: بە (تاعون) مرد. ئەویش وتى:
 پىغەمبەر (ﷺ) فرموىتەى: ((تاعون شەھىدى بە بۆ ھەموو مۇسلمانىك)).

(۱۷) خوا لە ھەموو گوناھىكى شەھىد خوش دەبىت جگە لە قەرز

۱۰۳۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ (ﷺ) قَالَ: ((يُغْفَرُ
 لِلشَّهِيدِ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا الدَّيْنَ)).

(عبدالله) ى كوپرى (عمرو) ى كوپرى (العاص) دەلى: پىغەمبەرى خوا (ﷺ)
 فرموىتەى: ((خوا لە ھەموو گوناھىكى شەھىد دەبورىت جگە لە قەرزارى)).

۱۰۳۶- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (ﷺ) عَنِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ): أَنَّهُ قَامَ فِيهِمْ فَذَكَرَ لَهُمْ أَنَّ
 الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْإِيمَانَ بِاللَّهِ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ، فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ
 اللَّهِ، [أَرَأَيْتَ] إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، تُكْفَرُ عَنِّي خَطَايَايَ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ
 (ﷺ): ((نَعَمْ، إِنْ قُتِلْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ، مُقْبِلٌ غَيْرُ مُذْبِرٍ)). ثُمَّ
 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((كَيْفَ قُلْتَ)). قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتُكْفَرُ
 عَنِّي خَطَايَايَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((نَعَمْ، وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ، مُقْبِلٌ غَيْرُ
 مُذْبِرٍ إِلَّا الدَّيْنَ، فَإِنَّ جِبْرِيْلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِي ذَلِكَ)).

(أبو قتادة) (ﷺ) دەلى: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) لە ناواماندا ھەستا و باسى
 ئەوہى بۆ كردين كە جيهاد لە رىگەى خوادا و باوہرى [تەواو] بە خوا چاكرتين
 كردهون، پياويك ھەستا وتى: ئەى پىغەمبەرى خوا [پىم بلنى] ئايا ئەگەر
 لە رىگەى خوادا كوژرام تاوانەكانم دەسپىتەوہ؟ پىغەمبەرىش (ﷺ) فرموى:
 ((بەلى، ئەگەر بكوژرىت لە رىگەى خوادا وبە ئارام بيت و چاوہرى پاداشتى

خوابیت و پروبوکھیتہ دوژمنو پشتی تی نہکھیت)) پاشان پیغہمبہر (ﷺ) فرموی: ((چؤنت وت)) وتی: پیم بلئی ئایا ئەگەر له ریگهی خوادا بکوژریم تاوانه کانم دەسپێتەوہ؟ پیغہمبەریش (ﷺ) فرموی: ((بەلێ، ئەگەر بە ئارام و دلسۆز بیت و بە تەمای پادااشت بیت و پروبوکھیتە دوژمن و پشتی تی نہکھیت جگہ له قەرزاری، چونکە (جبریل) سەلامی خوای لەسەر بیت ئەوہی پی و تم)).

(۱۸) ھەرکەس لە پیناوی مائەکھیدا بکوژریت شەھیدە

۱۰۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَرَأَيْتَ إِنْ جَاءَ رَجُلٌ يُرِيدُ أَخْذَ مَالِي؟ قَالَ: ((فَلَا تُعْطِهِ مَالَكَ)). قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَاتَلَنِي؟ قَالَ: ((قَاتَلَهُ)). قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلَنِي؟ قَالَ: ((فَأَنْتَ شَهِيدٌ)). قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلْتَهُ؟ قَالَ: ((هُوَ فِي النَّارِ)).

(ابو ھیریرە) (رضي الله عنه) دەلی: پیاویک ھاتە خزمەتی پیغہمبەر (ﷺ) وتی: ئەھی پیغہمبەری خوا پیم بلئی ئەگەر پیاویک ھات و ویستی مائەکھەم لی زەوت بکات؟ فرموی: ((مائەکھەتی مەدەرئ)) وتی: پیم بلئی ئەھی ئەگەر ویستی شەپم لەگەل بکات؟ فرموی: ((تویش شەپری لەگەل بکە)) وتی: پیم بلئی ئەھی ئەگەر کوشتمی؟ فرموی: ((ئەوہ تو شەھیدی)) وتی: پیم بلئی ئەھی ئەگەر من ئەوم کوشت؟ فرموی: ((ئەو لە ئاگردایە)).

(۱۹) لەبارە ی فرموی خوا ﴿رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه﴾

۱۰۳۸- عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: قَالَ أَنَسُ (رضي الله عنه): عَمِّي الَّذِي سُمِّيتُ بِهِ، لَمْ يَشْهَدْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بَدْرًا، قَالَ: فَشَقَّ عَلَيْهِ، قَالَ: أَوْلُ مَشْهَدٍ شَهِدَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) غُيْبَتُ عَنْهُ، وَإِنْ أَرَانِي اللَّهُ مَشْهَدًا فِيمَا بَعْدُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، لِيرَانِي اللَّهُ [تَعَالَى] مَا أَصْنَعُ. قَالَ: فَهَابَ أَنْ يَقُولَ غَيْرَهَا، قَالَ: فَشَهِدَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) يَوْمَ أُحُدٍ، قَالَ: فَاسْتَقْبَلَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ، فَقَالَ لَهُ أَنَسُ: يَا أَبَا عَمْرٍو أَيْنَ؟ فَقَالَ: وَأَمَّا لِرِيحِ الْجَنَّةِ أَجِدُهُ دُونَ أُحُدٍ. قَالَ: فَقَاتَلَهُمْ حَتَّى قُتِلَ، قَالَ: فَوُجِدَ فِي جَسَدِهِ بَضْعٌ وَثَمَانُونَ مِنْ بَيْنِ ضَرْبَةٍ وَطَعْنَةٍ وَرَمِيَةٍ، قَالَ: فَقَالَتْ أُخْتُهُ عَمَّتِي الرَّبِيعُ بِنْتُ النَّضْرِ: فَمَا عَرَفْتُ أَخِي إِلَّا بِبَنَانِهِ. وَنَزَلَتْ هَذِهِ آيَةٌ: ﴿رَجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهُ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَلُوا تَبْدِيلًا﴾ [الاحزاب: ۲۳] قَالَ: فَكَانُوا يُرَوْنَ أَنَّهَا نَزَلَتْ فِيهِ وَفِي أَصْحَابِهِ. ﴿بخاری/الجهاد/۲۶۵۱﴾

(ثابت) (ﷺ) دەلى: (انس) وتى: ئەو مامەيەم كەمن بە ناويەوہ ناوئراوم ئامادەى جەنگى بەدر نەبوو لە خزمەت پيغەمبەرى خوادا (ﷺ) دەلى: ئەويش ئەمەى لا زور زەحمەت بوو. وتى: يەكەم جەنگىك پيغەمبەر (ﷺ) ئامادەى بوو منى. اي پيغەمبەر بووم و ئامادەى نەبووم ئەگەر لەمەولا خواى گەرە ديمەنى جەنگىكى ديكەى نيشان دام لە خزمەت پيغەمبەردا (ﷺ) ئەوہ خوا دەزانيت چى دەكەم، دەلى: ترسا كە شتىكى تىر بلى. لە خزمەت پيغەمبەردا (ﷺ) لە جەنگى (أحد) دا ئامادە بوو. لەو پوژەدا (سعدى كوپى (معان) بەرەو پووى ديت و (انس) پيى دەليت: ئەى (ابا عمر) بەرەو كوئ؟ ئەويش دەلى: ئاھ تامەزروى بوئى بەهەشتم لە پووى كيوى (أحد) دا هەستى پيدەكەم، ئيتىر لەگەليان جەنگا تا كوژرا لە لەشيدا هەشتا و ئەمەندە برينى تيدا بوو لە ليدانى پم و شير و تير. خوشكەكەى كە (ربيع) كچى (النض) دەلى: براكەم نەناسيەوہ بەسەر پەنجەكانيدا نەبيت. ئەم ئايەتە هاتە خوارەوہ كە ئەمە ماناكەيەتى: ﴿لە نيو پرواداراندا پياوانىك هەن لەسەر بەليني خويان مردوون بە ئاكامى خويان گەيشتن و هەشيانە چاوەروان دەكات و بەليني خويانيان نەگوپووه﴾ دەلى: خەلكى واى بو دەچوون كە ئەم ئايەتە لەشانى ئەوو هاوہ لەكانياندا هاتبيتە خوارەوہ.

(۲۰) ئەوہى بچەنگى بو بلند كردنەوہى فەرموودەى خوا

۱۰۳۹- عن أبي موسى الأشعري (رضي الله عنه): أَنَّ رَجُلًا أَعْرَابِيًّا أَتَى النَّبِيَّ (ﷺ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَعْنَمِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُذَكَّرَ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُرَى مَكَائُهُ، فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ قَاتَلَ لِيَكُونَ كَلِمَةً اللَّهُ أَعْلَى فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)). (بخارى/الجهاد/۲۶۵۵)

(ابو موسى) (الاشعري) دەلى: پياويكى دەشتەكى هاتە خزمەت پيغەمبەر (ﷺ) وتى: ئەى پيغەمبەرى خوا، پياو هەيە دەجەنگيت بو دەستكەوت، پياويش هەيە دەجەنگيت بو ناوو شوڤرەت و پياويش هەيە دەجەنگيت بو ئەوہى شوين و پلەوپايەى لە نيو خەلكيدا بناسرى و ببينريت، لەوانە كاميان لەريگەى خوادايە؟ ئەويش فەرمووى: ((هەر كەس بچەنگيت بو ئەوہى وشەى خوا بەرز و بلند بيت ئەوہ لەريگەى خوادايە)).

(۲۱) كەسى بۇرۇپامايى و ناووشۇرەت بەنگى

۱۰۴۰- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه)، فَقَالَ لَهُ نَاتِلُ أَهْلِ الشَّامِ: أَيُّهَا الشَّيْخُ، حَدِّثْنَا حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم). قَالَ: نَعَمْ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ: ((إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ، فَأَتِي بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ جَرِيءٌ فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ، وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأَتِي بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ، وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأَتِي بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا، إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ. قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ)).

(سليمانى كوپرى (يسار) دەلى: خەلكى دەورى (ابو هريرة) يان چۆل كرد، (ئاتل) ناويكى خەلكى (شام) پيى وت: ئەى مامەى پيرەميرد: شتيكمان بۇ باس بكة كهله پينغەمبەرت بيستبىت. ئەويش وتى بەلى له پينغەمبەرم بيستووه كه دهيفەرموو: ((يهكەمين كەسى دادگايى دەكرىت له پوژى دواييدا پياويكە شهيد بووه، دەهينرىت و خواى گەورهش ناز و نيعمه تەكانى خوى پى دەناسينى و ئەويش دانى پيدا دەنى، دەفەرموويت: دەى باشە چيت تيداكردوو؟ ئەويش دەلى: جەنگم كردوو له پيناو تودا تاوهكو شهيد بووم. دەفەرموويت: درؤ دەكەيت، بەلكو تۇ بۇ ئەوه جەنگت كردوو پيت بلين نازايه ئەوهيشت پى وترا. ئينجا فەرمانى پى دەدرى دەمه وپوو كيش دەكرى و فېرى دەدرىتە ناو ئاگرهوه، هەروهه پياويكيش فيرى جوړه زانستىك بووه و خەلكيشى فيركردوو و قورئانى خویندوو، ئەويش دەهينرىت و باسى ناز و نيعمه تى خويى بۇ دەكات و پيى دەناسينى ئەويش دانى پيدا دەنىت، دەفەرموويت: دەى باشە چيت تيداكردوو؟ ئەويش دەلى: فيرى زانست بووم و خەلكيشم فيركردوو و لەبەر خاترى تويش قورئانم خویندوو، دەفەرموويت:

درۆت كرد بەلكو بۆ ئەوه فيرى بویت تا پیت بلین زانابه، قورئانیشت خویندوه تا پیت بلین قورئان خویننه ئەوهیشت [لەدونیادا] پی و تراوه. پاشان فرمان دەدات کیش دەکریت دەمه و پوو فری دەدریته ناو ئاگرهوه. پیاویکیش خوا دەرووی خیری لی کردۆتوه و لەهه موو جوړه مالیکی پی بهخشیوه، دههینریت و ناز و نیعمهتی خوئی پی دەناسینی و ئەویش دانى پیدادهنى دەفرمویت: ((باشه چیت کردوه؟ ئەویش دەلی: هیچ ریگهیهکم نههیشتۆتوه که تو پیت خوش بیته مالی تیدا بهخت بکریت و نهم گرتیبته بهر له پیناوی تودا، ئەویش دەفرمویت: درۆ دهکەیت. بەلكو تو بویه وات کردوه تا پیت بلین: کهسینکی بهخشدو نان بدیه، ئەوهیشت پی و تراوه، پاشان فرمان دەکریت دەمه و پوو کیش دەکریت و فری دەدریته ناوی ئاگرهوه.

(۲۲) زۆریی پاداشت له سه ر کوژران له ریی خوادا

۱۰۴۱- عَنِ الْبَرَاءِ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي النَّبِيتِ - قَبِيلِ مِنَ الْأَنْصَارِ - فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّكَ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. ثُمَّ تَقَدَّمَ فَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ، فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ): ((عَمِلَ هَذَا يَسِيرًا، وَأُجِرَ كَثِيرًا)).

(البراء) (رضي الله عنه) دەلی: پیاویک له (بنی النبیت) که بهر یهکن له یاریده ده ران. هات و وتی: شایهتی دەدم که هیچ کهس شایهنی په رستن نزیه جگه له خوا نه بیته و تۆیش {ئهی محمد} بهنده و پیغه مبهری خوایت، پاشان پیش کهوت و جهنگا تا کوژدا، پیغه مبهریش (ﷺ) فرمووی: ((ئهمه کهم ئیشی کرد و پاداشتی زور درایه وه)).

(۲۲) که سینک بجهنگیت و بیپکریت یان دهستکهوتی بیته

۱۰۴۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَا مِنْ غَازِيَةٍ أَوْ سَرِيَّةٍ تَعْرُو، فَتَعْتَمُ وَتَسْلَمُ، إِلَّا كَانُوا قَدْ تَعَجَّلُوا ثَلَاثِي أَجُورِهِمْ. وَمَا مِنْ غَازِيَةٍ أَوْ سَرِيَّةٍ تُحْفِقُ وَتُصَابُ إِلَّا تَمَّ أَجُورُهُمْ)).

(عبدالله) ی کوپی (عمرو) (رضي الله عنه) دەلی: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرموویته: ((هه ر کۆمه له جهنگاوهرینگک یان له شکرینک بجهنگن و سه ریکهون و دهستکهوتیان ببی ئەوه دوو سنیهکی پاداشتی خویمان دهستکهوتوه، هه ر کۆمه له جهنگاوهرینگک یان له شکرینک نییه بجهنگن و تیک بشکین و بیپکرین مهگه ر هه ر ئەوانه هه موو پاداشتی خویمان به تهواوهتی به دهست دینن)).

(۲۴) پاداشتی که سبک تفاق بوجیه‌نگاوهریک دابین بکات

۱۰۴۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ (رضی الله عنه) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ قَالَ: ((مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا، وَمَنْ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا)). (بخاری/الجهاد/۱۰۹۲)

((زید)ی کوپی (خالد الجهنی) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبهر (رضی الله عنه) فهرموویه‌تی: ((هر که س تفاقیه جه‌نگاوهریک ساز بکات و بیخاته سهر ری ئه‌ویش ههر غه‌زای کردوه، ههر که سیش به جوانی خزمه‌تی مال و مندالی جه‌نگاوهریک بکات ئه‌ویش ههر غه‌زای کردوه)).

(۲۵) که سبک خوی ساز بکات و نه‌خوش که‌ویت با تفاقه‌که‌ی بداته

که‌سبک جه‌نگی پیوه بکات

۱۰۴۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضی الله عنه): أَنَّ فَتَىٰ مِنْ أَسْلَمَ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أُرِيدُ الْغُرُوبَ، وَلَيْسَ مَعِيَ مَا أَتَجَهَّزُ بِهِ. قَالَ: ((أَنْتَ فَلَانًا، فَإِنَّهُ قَدْ كَانَ تَجَهَّزَ فَمَرَضَ)). فَأَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) يُقَرِّكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ: أَعْطَنِي الَّذِي تَجَهَّزْتُ بِهِ. قَالَ: يَا فَلَانَةُ أَعْطِيهِ الَّذِي تَجَهَّزْتُ بِهِ، وَلَا تَخْسِي عَنْهُ شَيْئًا، فَوَاللَّهِ لَا تَخْسِي مِنْهُ شَيْئًا فَيُبَارِكَ لَكَ فِيهِ.

((انس) کوپی (مالک) (رضی الله عنه) ده‌لی: گه‌نجیک له هوزی (اسلم) وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا من نیازی جه‌نگم هه‌یه که‌ره‌سه و تفاقیه وایشم نییه که پیی بجه‌نگم. فهرمووی: ((پرؤ بؤ لای فلان که‌س [که‌ره‌سه‌کانی ئه‌و بیئه] چونکه ئه‌و خوی ساز کردو نه‌خوش که‌وت)) ئه‌ویش هات بؤ لایو پیی وت: پیغه‌مبهری خوا (رضی الله عنه) سه‌لامت لی‌ده‌کات و ده‌فه‌رموویت: ئه‌و که‌ره‌سه و تفاقیه‌ی خوتت پی‌ساز کردبوو بمده‌ری. ئه‌ویش به‌خیزانه‌که‌ی وت: ئه‌و تفاقیه‌ی که‌ خستبووم پرؤ بیده‌ری و هیچی لی‌گل مه‌ده‌روه به‌خوا هیچی لی‌گلناده‌یته‌وه بؤ ئه‌وه‌ی خوا به‌ره‌که‌تی تی‌بخات بؤت.

(۲۶) ریزگرتن له‌خیزانی جه‌نگاوهرانی ریی خوا

۱۰۴۵- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلِفُ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ فَيَخُونُهُ فِيهِمْ، إِلَّا وَقِفَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَأْخُذُ مِنْ عَمَلِهِ مَا شَاءَ، فَمَا ظَنُّكُمْ)).

له (سليمان)ى كورپى (بريده)هوه ئه وئيش له باوكيه وه دهلى: پيغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرمووى: ((ريز و حورمهت گرتن له خيزانى جهنگاوهران له سه ر لى كه وته كان [ئه وانهى له غهزا دواكه وتون به هوى به هانه يه كه وه] وهك ريز و حورمهتى داكيان وه هايه، هه ر پياويك له لى كه وته كان له پاش هه ر پياويك له موجهيده كان به جئ بمينئ له ناو مال و منداليدا وه خيانه تيان لى بكات له پوژى قيامه تدا بوئ ده وه ستينريئ و چه ندى بوئ له چا كه كانى ده ييات بو خوى ئيتر گومان تان چونه)).

(۲۷) له باره ي فه رمو وده ي ((تاقميك له ئومه ته كه م

تا قيامه ت له سه ر حه ق ده بن))

۱۰۴۶- عَنْ ثَوْبَانَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَذَلِكَ)). (بخارى/المناقب/ ۳۴۴۱، ۳۴۴۲)

(ثوبان)(ﷺ) دهلى: پيغه مبهرى خوا (ﷺ) فهرموويهتى: ((به رده وام تاقميك له ئومه ته كه م له سه ر حه ق ده مينن و نابهن و كه سيك بيه ويئ سه رشوپريان بكات ناتوانيئ زيانيان لى بدات تا وه كو فه رمانى خوا به مردنيان ديئ و ئه وان هه روا ده بن)).

۱۰۴۷- عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ شِمَاسَةَ الْمَهْرِيُّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ مَسْلَمَةَ بِنِ مُخَلَدٍ، وَعِنْدَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: لَأَتَقَوْمَ السَّاعَةِ إِلَّا عَلَى شِرَارِ الْخَلْقِ، هُمْ شَرٌّ مِنْ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ، لَأَيَدْعُونَ اللَّهَ بِشَيْءٍ إِلَّا رَدَّهُ عَلَيْهِمْ. فَبَيْنَمَا هُمْ عَلَى ذَلِكَ أَقْبَلَ عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ (رضي الله عنه)، فَقَالَ لَهُ مَسْلَمَةُ: يَا عُقْبَةُ اسْمِعْ مَا يَقُولُ عَبْدُ اللَّهِ، فَقَالَ عُقْبَةُ: هُوَ أَعْلَمُ، وَأَمَّا أَنَا فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَقُولُ: ((لَأَ تَزَالُ عَصَابَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى أَمْرِ اللَّهِ، قَاهِرِينَ لِعَدُوِّهِمْ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ، حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ وَهُمْ عَلَى ذَلِكَ)). فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: أَجَلٌ. ((ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ رِيحًا كَرِيحِ الْمَسْكِ، مَسُّهَا مَسُّ الْحَرِيرِ، فَلَا تَتْرُكُ نَفْسًا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنَ الْإِيمَانِ إِلَّا قَبَضَتْهُ، ثُمَّ يَبْقَى شِرَارُ النَّاسِ، عَلَيْهِمْ تَقَوْمُ السَّاعَةِ)).

(عبدالرحمن)ى كورپى (شماسه المهرى) دهلى: لاي (مسلمه)ى كورپى (مخلد) بووم، (عبداللله)ى كورپى (عمر)يشى لادانيشتبوو، (عبداللله)وتى: قيامه ت هه لئاسيئ مه گه ر له سه ر خراپانى خه لكى، كه له خه لكى سه رده مى نه فامى

خراپترن. ھەر نزا و پارانە و ھەيەكەش بکەن خوا لىيان و ھەرنەگىرئ و دەيداتە و ھەسەرياندا. لە کاتیکدا ئەوان لەم قەسە و باسانەدا دەبن (عقبە) ی کورپى (عامر) یش بەرە و لایان دىت (مسلە) دەلى: ئەى (عقبە) گوى بگرە، لە وەى کە (عبداللە) دەيلىت. (عقبە) یش دەلى: ئەو لە من زاناترە، بەلام من لە پىغەمبەرم (ﷺ) بىستوو ھە دىفەرموو: ((بەردەوام تاقمىک لە ئوممەتە کەم لەسەر فەرمانى خوا دەجەنگن دوژمنيان دەبەزىنن و نەيارانىان ناتوانىت زيانيان لى بدەن تا وەکو قىامەت دىت و ئەوان ھەر لەسەر ئەو بارە دەبن)). (عبداللە) دەلى: بەلى وایە. ((پاشان خوا بۆنىكى وەک بۆنى مىسک دەنیرىت بەرکە و تنى لەسەر لەش وەک بەرکە و تنى ئاورىشم و ھایە ھىچ بەندەيەک ناهيلىتەرە کە لە دليدا بە ئەندازەى کيشى دانە و يلىەک با وەر ھەبىت ئەو گىانى دەکيشىت، پاشان خراپانى خەلکى دەمىنىتەرە قىامەت لەسەر ئەوان ھەلدەسىت)).

۱۰۴۸- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا يَزَالُ أَهْلُ الْغَرْبِ ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ)).

(سەدى کورپى (ابى وقاص) (ﷺ) دەلى: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموویەتى: ((بەردەوام خاوەن دوڵچە گەرەکان {مەبەست پى خەلکى ەربەستانە یا شامە} بەردەوام دەبن لەسەر حەق و پشٹیوانى لیدەکەن تا قىامەت ھەلدەسىت)).

(۲۸) دووکەس یەکیکیان ئەوى تریان دەکوژیت

۱۰۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((يَضْحَكُ اللَّهُ لِرَجُلَيْنِ، يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ، كِلَاهُمَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ)). قَالُوا: كَيْفَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((يُقْتَلُ هَذَا فَيَلْجُ الْجَنَّةَ، ثُمَّ يَثُوبُ اللَّهُ عَلَى الْآخَرَ، فَيَهْدِيهِ إِلَى الْإِسْلَامِ، ثُمَّ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُسْتَشْهِدُ)). (بخارى/الجهاد/۲۶۷۱).

(ابو ھەریرە) (ﷺ) دەلى: پىغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتى: ((خوا پىکەننى بۆ دوو پیاو دىت [مەبەست لە پىکەن نواندنى رەزامەندیە] یەکیکیان ئەوى تریان دەکوژیت و کەچى ھەردووکیان دەچنە بەھەشت)) و تیان: چۆن ئەى پىغەمبەرى خوا؟ فەرمووی: ((ئەمەیان دەکوژیت و دەچیت بەھەشت، پاشان خوا تۆبە لە وەى تریشيان و ھەردەگىرئ و رینمایى دەکات بەرە و ئىسلامەتى و پاشان جيهاد دەکات لە رینگەى خواداو شەھید دەبیت)).

۱۰۵۰۔ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَا يَجْتَمِعَانِ فِي النَّارِ اجْتِمَاعًا يَضُرُّ أَحَدَهُمَا الْآخَرَ)). قِيلَ: مَنْ هُمَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((مُؤْمِنٌ قَتَلَ كَافِرًا ثُمَّ سَدَّدَ)).

(ابو ہریرہ) (رضي الله عنه) دہلی: پیغہمبہر (ﷺ) فہرموویہ تی: ((کوئنا بنہ وہ لہ ٹاگردا بہ جوڑہ کوؤبونہ وہیہ کہ یہ کیکیان زیان بہوی تریان بگہیہ نیت)) وتیان: ئەوانہ کین ئەی پیغہمبہری خوا؟ فہرمووی: ((باوہرداریک بیباوہرپیک بیکوژیت و پاشان بیباوہرہ کہہ بجیتہ وہ بہ خویدا باش بییت [باوہر بینیت].

(۲۹) خیری کہسیک حوشتری لہریگہی خوادا بہہ خشیت

۱۰۵۱۔ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ بِنَاقَةٍ مَخْطُومَةٍ فَقَالَ: هَذِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ سِنْعٌ مِائَةِ نَاقَةٍ، كُلُّهَا مَخْطُومَةٌ)).

(ابو مسعود) (الانصاری) دہلی: پیاوئیک حوشتریکی لغا وکراوی ہینا و وتی: ئەمہ لہ ریگہی خوادا پیغہمبہریش (ﷺ) فہرمووی: ((لہ پوژی قیامہ تدا (۷۰۰) حوشتری دہدریتتی ہەر ہەمووی لغا وکراون)).

۱۰۵۲۔ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ (رضي الله عنه) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ﷺ) فَقَالَ: إِنِّي أُبَدِعُ بِي فَأَحْمِلَنِي، فَقَالَ: ((مَا عِنْدِي)). فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَا أَدُلُّهُ عَلَى مَنْ يَحْمِلُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ)).

(ابو مسعود) (الانصاری) دہلی: پیاوئیک ہاتہ خزمہت پیغہمبہر (ﷺ) وتی: من ولاغہ کہم بہکی کہوتوہ یا (تیاچوہ) و لاغیکی سواریم پی بدہ و ہلم گره، ئەویش فہرمووی: ((لام نیہ)) پیاوئیک لہویدا وتی: ئەہی پیغہمبہری خوا من ریبہری دہکہم بو لای کہسیک کہ ہەلی بگریت. پیغہمبہریش (ﷺ) فہرمووی: ((ہەر کہس ریبہری خەلکی بکات ئەوہ بہ ئەندازہی پاداشتی چاکہ کارہ کہ خیری ہہیہ)).

(۲۰) لہبارہی فہرموودہی خوا ﴿وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾

۱۰۵۳۔ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضي الله عنه) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ عَلَى الْمُنْبَرِ يَقُولُ: ((﴿وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ [الأنفال: ۶۰] أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيَ، أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيَ، أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيَ)) [قالها ثلاثاً].

(عقبه)ی کوپی (عامر) (رضی) دەلی: له کاتی کدا پیغه مبهەر (رضی) له سهەر مینه بهر بوو گویم لی بوو دهیغه رموو: ((چه ند ده توانن هیزیان بو ناماده بکهن) بزائن هیز بریتیه له تیر ئەندازی، بزائن هیز بریتیه له تیر ئەندازی، بزائن هیز بریتیه له تیر ئەندازی)) سێ جار دووباره ی کردوه.

۱۰۵۴- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضی) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (رضی) يَقُولُ: ((سَتَفْتَحُ عَلَيْكُمْ أَرْضُونَ وَيَكْفِيكُمْ اللَّهُ، فَلَا يَعْجِزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَلْهُوَ بِأَسْنَمِهِ)).

(عقبه)ی کوپی (عامر) دەلی: گویم له پیغه مبهەر (رضی) بوو که دهیغه رموو: ((له مه و لا چه ند ولاتی که به روتاندا ده کریته وه، ته نها خواشتان بهس ده بی بوو له کۆل خستنی زیانی نه یاران، که و ابوو با له و کاته دا هیچ کام له ئیوه سستی و ته مه لی نه کات له وه ی که به تیره کانی خویه وه خوی خه ریک بکات [واته مه شقی له سهەر بکات]).

۱۰۵۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ شِمَاسَةَ: أَنَّ فُقَيْمًا اللَّحْمِيَّ قَالَ لِعُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رضی): ((تَخْتَلِفُ بَيْنَ هَذَيْنِ الْغَرَضَيْنِ، وَأَنْتَ كَبِيرٌ يَشُقُّ عَلَيْكَ؟ قَالَ عُقْبَةُ: لَوْلَا كَلَامٌ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (رضی) لَمْ أُعَانِيهِ. قَالَ الْحَارِثُ: فَقُلْتُ لِابْنِ شِمَاسَةَ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ: إِنَّهُ قَالَ: ((مَنْ عَلِمَ الرَّمِيَّ ثُمَّ تَرَكَهُ فَلَيْسَ مِتًّا. أَوْ: قَدْ عَصَى)).

له (عبدالرحمن)ی کوپی (شماس)ه وه: که (فقیمی اللحمی) به (عقبه)ی کوپی (عامر)ی وت: بوچ هات و چۆته له نیوان ئەم دوو نیشانهدا ئەمبهەر و ئەوبهەر ده که یته ئەمه زهحه مه ته بو؟ (عقبه)یش وتی: ئەگەر فه رمایشتیک نه بوایه که له پیغه مبهەر (رضی) م بیستوه ئاوا خووم زهحه مه ت نه نه دا، (الحارث) دەلی: به (ابن شماس)ه م وت: ئەو فه رمایشته چییه؟ وتی: ئەوه یه که پیغه مبهری خوا (رضی) فه رموو یه تی: ((هه ر کهس فیری تیر ئەندازی بیته و پاشان وازی لی بینیت ئەوه له ئیمه نییه، یا سهه رپیچی کردوه)).

(۳۱) خیرۆ بێر به ناوچاوی ئەسپه وه یه هه تا رۆژی قیامه ت

۱۰۵۶- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (رضی) يَلْوِي نَاصِيَةَ فَرَسٍ بِإِصْبَعِهِ وَهُوَ يَقُولُ: ((الْخَيْلُ مَعْقُودٌ بِنَوَاصِيهَا الْخَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ: الْأَجْرُ وَالْغَنِيمَةُ)). (بخاری/ الجهاد/ ۲۶۹۷)

(جريرى كورى (عبدالله) (ﷺ) دەلى: پىغەمبەرى خوام (ﷺ) بينى دەستى بەنىو چاوانى ئەسپىكدا دەھىنا و دەيفەرموو: ((ئەسپ خىرو و بىر بەناوچاوانىەوھىە هەتا پوژى قىامەت. هەم پاداشت و هەم دەستكەوت)).

۱۰۵۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((الْبُرْكََةُ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ)). ﴿بخارى/الجهاد/۲۶۹۷﴾

(انس) (ﷺ) دەلى: پىغەمبەر (ﷺ) فرموويەتى: ((فەر و بەرەكەت لەناوچاوانى ئەسپ دايە)).

(۲۲) ھەز نەکردن بە ئەسپى دەست و قاچ بازگ

۱۰۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَكْرَهُ الشَّكَالَ مِنَ الْخَيْلِ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَالشَّكَالُ أَنْ يَكُونَ الْفَرْسُ فِي رِجْلِهِ الْيُمْنَى بِيَاضٍ وَفِي يَدِهِ الْيُسْرَى، أَوْ فِي يَدِهِ الْيُمْنَى وَرِجْلِهِ الْيُسْرَى.

(ابو ھريرە) (ﷺ) دەلى: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) ھەزى بە ئەسپى (الشكال) نەکردوو، لە پىوايەتيكدا (الشكال) برىتيە بە ئەسپىك دەستى چەپ و قاچى راستى سپى بيت يا خود دەستى راست و قاچى چەپى سپى بيت.

(۳۳) پيش بركى کردن له نيوان ئەسپ دا

۱۰۵۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) سَابَقَ بِالْخَيْلِ الَّتِي قَدْ أُضْمِرَتْ مِنَ الْحَفِيَاءِ، وَكَانَ أَمْدُهَا ثَنِيَّةَ الْوَدَاعِ، وَسَابَقَ بَيْنَ الْخَيْلِ الَّتِي لَمْ تُضْمَرْ مِنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ، وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ فِيمَنْ سَابَقَ بِهَا. ﴿بخارى/المساجد/۴۱۰﴾

(ابن عمر) (ﷺ) دەلى: پىغەمبەر (ﷺ) پيشبركى دەکرد بەو ئەسپانەى كە دابەستە كرابوون لە شوينيك كە ناوى (حفياء) بوو، كووتاييەكەى لە (ثنية الوداع) بوو، ھەرھەما پيشبركى دەکرد لە نيوان ئەو ئەسپانەى كە دابەستە نەكرابوون لە (ثنية) ھە بۆ مزگەوتى بەنى زورەيق، (ابن عمر) پيش بەكەى بوو لەوانەى لە پيشبركيكەدا بوون.

(۲۴) كە سانىك برويەھانە يان ھەبيت و لە ھەنگ دوابكەون

۱۰۶۰- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ: أَنَّهُ سَمِعَ الْبَرَاءَ (رضي الله عنه) يَقُولًا فِي هَذِهِ الْآيَةِ ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ... وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) زَيْدًا فَجَاءَ بِكَتِفٍ يَكْتُبُهَا، فَشَكَا إِلَيْهِ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ ضَرَارَتَهُ، فَزَلَّتْ: ﴿لَا يَسْتَوِي

الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ ﴿النساء: ۹۵﴾ (بخاری/الجهاد/۲۶۷۶)

له (ابو اسحاق) وه كه ده‌لی: گوئی له (البراء) بوو ده‌بارهی ئه‌م ئایه‌ته ده‌یوت: ﴿لا یستوی القاعدون﴾ ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمانی به زه‌ید کرد ده‌فه شانیکی هینا تا بینوسیّت. له و کاته‌دا کوپری (ابن ام مکتوم) سکا‌لی نابینایانی خو‌ی لا‌کرد ئینجا ئه‌م ئایه‌ته دابه‌زی که ئه‌مه مانا‌که‌یه‌تی: ﴿ئهو که‌سانه‌ی که لی‌که‌وتوون له بپرواداران جگه له زیان لی‌که‌وتووان نه‌بیّت وه‌ک یه‌ک نین له‌گه‌ل ئه‌و که‌سانه‌ی جیهاد ده‌که‌ن له ری‌گه‌ی خوادا﴾.

(۲۵) که‌سی‌ک نه‌خو‌شی گای‌بداته‌وه له‌غه‌زا

۱۰۶۱- عَنْ جَابِرٍ (رضی) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (ﷺ) فِي غَزَاةٍ، فَقَالَ: ((إِنَّ بِالْمَدِينَةِ لِرِجَالًا، مَا سِرْتُمْ مَسِيرًا وَلَا قَطَعْتُمْ وَاذِيًا إِلَّا كَانُوا مَعَكُمْ، حَبَسَهُمُ الْمَرَضُ)).

(جابر) ده‌لی: ئیمه له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوادا بووین (ﷺ) له جه‌نگی‌کدا فه‌رموی: ((له‌راستی‌دا له مه‌دینه‌دا پیاوانیک هه‌ن ئیوه هه‌ر قو‌ناغیک رو‌یشتن هه‌ر شیوو دو‌لی‌کی‌شتان بپرسی ئه‌وانه له‌گه‌لتان ده‌بوون، به‌لام نه‌خو‌شی گلی دا‌ونه‌ته‌وه)).

(۳۴) به‌شی به‌سهرهاتی جه‌نگه‌کان

(۱) بوسه‌کرده‌کانی سوپا و هیزه‌کان و

ناموزگاری کردنیان به‌وهی که پیویسته

۱۰۶۲- عن بُرَيْدَةَ (رضي الله عنه) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِذَا أَمَرَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ أَوْ سَرِيَّةٍ أَوْ صَاهُ فِي خَاصَّتِهِ بِتَقْوَى اللَّهِ (ﷻ)، وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا. ثُمَّ قَالَ: ((اغْرُوا بِاسْمِ اللَّهِ، فِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ، اغْرُوا وَلَا تَغْلُوا، وَلَا تَعْدُرُوا، وَلَا تَمْتَلُوا، وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيْدًا، وَإِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ - أَوْ: خِلَالٍ - فَأَيُّهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَأَقْبِلْ مِنْهُمْ، وَكَفَّ عَنْهُمْ. ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، فَإِنْ أَجَابُوكَ فَأَقْبِلْ مِنْهُمْ، وَكَفَّ عَنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى التَّحْوُلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ، وَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ، فَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَّحَوَّلُوا مِنْهَا: فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ، يَجْرِي عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللَّهِ الَّذِي يَجْرِي عَلَى الْمُؤْمِنِينَ، وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِي الْغَنِيمَةِ وَالْفِيءِ شَيْءٌ إِلَّا أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ. فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَسَلِّمُ الْجَزِيَّةَ. فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَأَقْبِلْ مِنْهُمْ وَكَفَّ عَنْهُمْ. فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْتَعِنَ بِاللَّهِ، وَقَاتَلَهُمْ. وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ، فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ (ﷺ)، فَلَا تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَلَا ذِمَّةَ نَبِيِّهِ (ﷺ)، وَلَكِنْ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ، فَإِنَّكُمْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّتَكُمْ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكُمْ أَهْوَنُ مِنْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ رَسُولِهِ (ﷺ). وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ، فَأَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ، فَلَا تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ، وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَتُصِيبُ حُكْمَ اللَّهِ فِيهِمْ أَمْ لَا)). قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ، يَعْنِي ابْنَ مَهْدِي: هَذَا أَوْ نَحْوَهُ.

(بُرَيْدَةَ) (رضي الله عنه) ده‌لی: هه‌ر کاتی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه) سه‌رکرده‌یه‌کی دابنایه له‌سه‌ر سوپایه‌ک، یان هیزه‌که‌وه، ناموزگاری تایبه‌تی ده‌کرد که له‌خوا (رضي الله عنه) بترسی و، چاک بی‌ت له‌گه‌ل ئه‌و موسولمانانه‌ش که له‌گه‌ل‌یدان، پاشان ده‌یفه‌رموو: ((به‌ناوی خواوه و له‌پیناوی خواوا بجه‌نگن، بجه‌نگن له‌گه‌ل که‌سیکدا که باوه‌ری به‌خوانیه، بجه‌نگن و خیانه‌ت له‌ده‌ستکه‌وتی شه‌ر مه‌که‌ن تا دابه‌ش نه‌کری‌ت، غه‌در مه‌که‌ن، لاشه‌ی کوژراوان مه‌شیوینن، مندال مه‌کوژن، ئه‌گه‌ر پووبه‌پرووی دوژمنه‌ بی باوه‌ره‌کان بوونه‌وه بانگه‌یشتیان بکه‌ بو‌سن شت

يان سى سىفەت- لە ھەركامىكىياندا ھاتن بە دەمتەوھلىيان ۋەربىگرە ۋە ازىيان لىبھىنە، پاشان بانگھىشتيان بىكە بۇ سەر ئاينى ئىسلام، ئەگەر ۋەلاميان بە بەلى بو لىيان ۋەربىگرە، ۋە ازىيان لىبھىنە، پاشان بانگھىشتيان بىكە كە لە شوينى خويانە ۋە بگويژنە ۋە بۇ شوينى كۆچكەران^(۱)، ئاگاداريان بىكە كە ئەگەر ئەوھيان ئەنجام دا ئەوا ھەر مافى بۇ كۆچكەران ھەيە بۇ ئەوانىش ھەيە، ۋە ھەرئەركى دەكە ۋىتە سەر شانى كۆچكەران دەكە ۋىتە سەر شانى ئەوانىش، جا ئەگەر ئەوھيان پەت كىردە ۋە شوينى خويانيان بەجى نەھىشت، ئاگاداريان بىكە كە ئەوانىش ۋەك عەرەبە موسولمانە دەشتەكەكان وان، ئەو ھوكمەى خويان لە سەر پىادە دەكرى كە لەسەر باۋەرداران پىادە دەكرى. بەلام لە دەستكەوتى جەنگ ۋە دەستكەوتەكانى تىرىش (الغنىمة و الفىء) ھىچيان نادىرتى، مەگەر ئەوھى شان بەشانى موسلمانان جىھاد بىكەن ئەگەر ئەمەشيان پەت كىردە ۋە ئەوا داوايان لىبىكە سەرمانە بەن، ئەگەر پازى بوون لىيان ۋەربىگرە ۋە ازىيان لىبھىنە، ئەگەر پازى نەبوون داۋاى يارمەتى ۋە پىشتىگرى خوا بىكە، لەگەلىاندا بىجەنگە، ئەگەر گەمارۋى جىگىربوانى قەلايەكت دا، داوايان لىكردى پەيمانى خوا ۋە پىغەمبەرەكەى (ﷺ) لەگەلىاندا مۆركەى ئەوا لەگەلىاندا مۆرمەكە، بەلكو خۆت ۋە ھاۋەلەكانت پەيمانى پارىزراۋى خۇتانيان بەن، چونكە ئەگەر ئىۋە پەيمانى خۇتان ۋە ھاۋەلەكانتان بشكىنن، ئەوا ئاسانترە لەۋە كە پەيمانى خوا ۋە پىغەمبەرەكەى (ﷺ) بشكىنن، خۇ ئەگەر جىگىربوانى قەلايەكت گەمارۋدا، داوايان لىكردى كە ھوكمى خويان بەسەردا جىبەجىبەكەيت، ئەوھيان لەگەلىاندا مەكە، بەلكو ھوكمى خۇتيان بەسەردا جىبەجىبەكە. چونكە تۇ نازانى، كە ئايا ۋەك پىۋىست ئەتوانى بىيار ۋە ھوكمى راستى خويان لەسەر جىبەجىبەكەيت يان نا)).

(۲) فەرماندان بە نوينەران بۇ ئاسانكارى

۱۰۶۲- عن أبي موسى (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) بَعَثَهُ وَمُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ: ((يَسْرًا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَبَشْرًا وَلَا تُنْفِرُوا، وَتَطَاوَعًا وَلَا تَحْتَلِفُوا)). [البخاري/الجهاد/ ۲۸۷۳]

^(۱) ۋاتە بۇ ۋلاتى ئىسلام

(ابو موسی) (رضی الله عنه) دهلی: پیغمه مبهری (رضی الله عنه) نه و (معانی) ی نارد بو یه مهن و فهرمووی: (ناسانکاری بی کهن و شت قورس مه کهن، موژده دهرین و خه لکی دور مه خه نه وه، گوپرایه لی یه کترین و له نیوخوتاندا ناکوک مه بن).

(۳) ناردنی نوینه ران و پاداشتی که سی که ده هیلریته وه

۱۰۶۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (رضی الله عنه) بَعَثَ إِلَيَّ بَنِي لَحْيَانَ: ((لِيُخْرِجَ مِنْ كُلِّ رَجُلَيْنِ رَجُلًا)). ثُمَّ قَالَ لِلْقَاعِدِ: ((أَيُّكُمْ خَلْفَ الْخَارِجِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ بِخَيْرٍ كَانَ لَهُ مِثْلُ نَصْفِ أَجْرِ الْخَارِجِ)).

(ابو سعید الخدری) (رضی الله عنه) دهلی: پیغمه مبهری خوا (رضی الله عنه) کردیه سهر (بنی لحيان) که: ((با هر له دوو کهستان، پیاویک بروت)). پاشان بهو یه که یانی فهرموو که ده مینیتته وه: ((هر کهس له نیوه چاودیبری مال و مندالی یه کی که له رویشتون بکات به چاکه نهوا به نه اندازه ی نیوه ی پاداشتی نهوی هه یه)).

(۴) سنووری ته مهنی نیوان بچووک و گه وره له چوون بو جه ننگ

۱۰۶۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: عَرَضَنِي رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه) يَوْمَ أُحُدٍ فِي الْقِتَالِ، وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُجِزْنِي، وَعَرَضَنِي يَوْمَ الْخُنْدُقِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ سَنَةً فَأَجَازَنِي. قَالَ نَافِعٌ: فَقَدِمْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ (رضی الله عنه) وَهُوَ يَوْمَئِذٍ خَلِيفَةٌ، فَحَدَّثْتُهُ هَذَا الْحَدِيثَ، فَقَالَ: إِنَّ هَذَا لَحَدٌّ بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ، فَكَتَبَ إِلَيَّ عَمَّالَهُ أَنْ يَفْرِضُوا لِمَنْ كَانَ ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ سَنَةً، وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَاجْعَلُوهُ فِي الْعِيَالِ. [البخاري/الشهادات/۲۵۲۱]

(ابن عمر) (رضی الله عنه) دهلی: له روژی جه نگی (أحد) دا چوارده سال بووم پیغمه مبهری خوا (رضی الله عنه) که چاوی پیم کهوت مؤله تی نه دام، له روژی (خندق) دا که چاوی پیم کهوت ته مهنم پانزه سال بوو، مؤله تی دام بجه ننگم، (نافع) دهلی: هاتمه لای (عمری) کوپی (عبدالعزیز) (رضی الله عنه) که نه و کاته جینشین بوو، نه م فهرمووده یه م بو گپرایه وه، وتی: نه وه سنووری نیوان بچووک و گه وره یه، نووسراوی نارد بو کاربه دهستانی که موچه برنه وه بو نه و که سه ی ته مهنی پانزه ساله، هر که سیش له وه خوار تربیت بیخه نه ریزی نه و خیزانانه وه که یارمه تی دهرین.

(۵) ریگری له هه‌لگرتنی قورنان بو‌خاکی دوژمن

۱۰۶۶- عن ابن عمر (رضی الله عنهما) عن رسول الله (ﷺ): أَنَّهُ كَانَ يَنْهَى أَنْ يُسَافَرَ بِالْقُرْآنِ إِلَى أَرْضِ الْعَدُوِّ، مَخَافَةَ أَنْ يَنَالَهُ الْعَدُوُّ. [البخاري/ الجهاد/ ۲۸۲۸]

(ابن عمر) (رضی الله عنهما) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنهما) ریگری ده‌کرد له هه‌لگرتنی قورنان له کاتی سه‌فه‌رکردندا بو‌خاکی دوژمن، له‌ترسی نه‌وه‌ی نه‌بادا دوژمن ده‌ست دریزی بکاته سه‌ر.

(۶) ریگردن به‌ناو له‌وه‌رگا و رووته‌مه‌نی دا

۱۰۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((إِذَا سَافَرْتُمْ فِي الْخُصْبِ فَأَعْطُوا الْإِبِلَ حَظَّهَا مِنَ الْأَرْضِ، وَإِذَا سَافَرْتُمْ فِي السَّنَةِ فَاسْرِعُوا عَلَيْهَا السَّيْرَ، وَإِذَا عَرَسْتُمْ بِاللَّيْلِ فَاجْتَنِبُوا الطَّرِيقَ، فَإِنَّهَا مَأْوَى الْهَوَامِّ بِاللَّيْلِ)).

(ابو هریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنهما) فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر به‌ ری‌بواری چوون به‌ناو له‌وه‌رگادا مافی حوشره‌کان بده‌ن با به‌شی خو‌یان له‌و زه‌ویه‌دا بله‌وه‌رین و، ئه‌گه‌ر به‌ ری‌بواری چوون به‌ناو رووته‌مه‌نی‌دا به‌په‌له‌ به‌سه‌ریدا برون، ئه‌گه‌ر به‌شه‌و کاروانتان خست (بو‌حه‌وانه‌وه) له‌سه‌ره‌ ری‌گه‌ دوور بکه‌ونه‌وه، چونکه‌ سه‌ره‌ ری‌گه‌ به‌ شه‌ودا شو‌ینگه‌ی می‌رووی زیان به‌خشه)).

(۷) سه‌فه‌رکردن به‌شی‌که‌ له‌ سزا و نازار

۱۰۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ، يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ نَوْمَهُ وَطَعَامَهُ وَشَرَابَهُ، فَإِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ نَهْمَتَهُ مِنْ وَجْهِهِ فَلْيَجَلِّ إِلَى أَهْلِهِ)). [البخاري/ العمرة/ ۱۷۱۰]

(ابو هریره) (رضی الله عنه) ده‌لی: که پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنهما) فه‌رموویه‌تی: ((سه‌فه‌ر به‌شی‌که‌ له‌ سزا و نازار، چونکه‌ خه‌و و خواردن و خواردنه‌وه له‌و که‌سه‌ قه‌ده‌غه‌ ده‌کات، ئه‌گه‌ر به‌کیکتان له‌سه‌فه‌ره‌که‌یدا ئیشه‌که‌ی ته‌واو بوو، با په‌له‌ بکات له‌ گه‌رانه‌وه بو‌ناوما‌ل و خیزانی)).

(۸) به‌شه‌و گه‌رانه‌وه بو‌ناو ما‌ل و مندال باش نییه

۱۰۶۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رضی الله عنه) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) أَنْ يَطْرُقَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ لَيْلاً، يَتَخَوَّنُهُمْ أَوْ يَطْلُبُ عَثْرَاتِهِمْ.

(جابر کوری (عبدالله) (ﷺ) دهلی: پیغمبهری خوا (ﷺ) ریگری کردوه که بهشهو پیاو بگهریتهمه ناو مال و خیزانی، به نیازی خانه گومانی، یا به دوای مهله و تاوانیاندا بگهری.

۱۰۷۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (ﷺ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ لَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلًا، وَكَانَ يَأْتِيهِمْ غُدْوَةً أَوْ عَشِيَّةً. [البخاري/ العمرة/ ۱۷۰۶]

(انس) ی کوری (مالک) (ﷺ) دهلی: پیغمبهری خوا (ﷺ) به شهودا ندهمگه پرایهوه ناو مال و خیزانی، به لکوله کاتی به یانیا نندا یان دهمه و ئیواره دهمگه پرایهوه.

(۹) نزا و پارانه وه له پیش دهستیگردنی جهنگ

۱۰۷۱- عَنْ ابْنِ عَوْنٍ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى نَافِعٍ أَسْأَلُهُ عَنِ الدُّعَاءِ قَبْلَ الْقِتَالِ؟ قَالَ: فَكَتَبَ إِلَيَّ: إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ، قَدْ أَغَارَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ وَهُمْ غَارُونَ، وَأَنْعَمَهُمْ تُسْقَى عَلَى الْمَاءِ، فَقَتَلَ مُقَاتِلَتَهُمْ وَسَبَى سَبْيَهُمْ، وَأَصَابَ يَوْمَئِذٍ - قَالَ يَحْيَى: أَحْسِبُهُ قَالَ - جُوَيْرِيَةَ - أَوْ قَالَ الْبَيْتَةَ - ابْنَةَ الْحَارِثِ. وَحَدَّثَنِي هَذَا الْحَدِيثَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ (ﷺ)، وَكَانَ فِي ذَلِكَ الْجَيْشِ. [البخاري/ العتق/ ۲۴۰۳]

(ابن عون) (ﷺ) دهلی: نامهم نارد بو (نافع) و پرسیارای پارانه وهی پیش جهنگم لیکرد؟ وتی: بوئی نووسیمه وه: ئەمه له سهره تای بلاو بونه وهی ئیسلامه وه بوو، که پیغمبهری خوا (ﷺ) به رهو (بنی المصطلح) پویشت، له کاتیکا بی ناگا بوون، مهورمالاتیان له ناو خواردنه وه دا بوون، جهنگا له گه ل جهنگا وهرانیاندا و ژن و مندالی به دیل گرتن، (یحیی) دهلی: (ابن عون) وتی: هه ره له و ژهدها وا گومان ده بهم که (جویریة) یان به دنلیاییه وه کچه که ی (حارث) ی به دیل گرت. ئەم فهرموده یه (عبدالله) ی کوری (عمر) (ﷺ) بوئی گیزامه وه که له ناو سوپاکه دا بوو.

(۱۰) نامه کانی پیغمبهر (ﷺ) بو پادشاکان که بانگه یشتی

دهکردن بو خوا په رستی

۱۰۷۲- عَنْ أَنَسِ (ﷺ): أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (ﷺ) كَتَبَ إِلَيَّ كِسْرِي وَإِلَى قَيْصَرَ وَإِلَى الْمَجَاشِي، وَإِلَى كُلِّ جَبَّارٍ، يَدْعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ، تَعَالَى وَلَيْسَ بِاللَّجَاشِيِّ الَّذِي صَلَّى عَلَيْهِ النَّبِيُّ (ﷺ). [البخاري/ الجنائز/ ۱۱۸۸]

(انس) (ﷺ) دهلی: پیغمبهری خوا (ﷺ) نامه ی نووسی بو لای (کیسرا) و (قیصر) و (نجاشی) و بو ه موو خاوهن دهسه لاتیکي نا موسلمان ی به زهر، بانگهیشتی دهکردن باوهر بهینن به خوی گه وره، نه م (نجاشی) یه نه و (نجاشی) یه نییه که موسلمان بو و، پیغمبهر (ﷺ) نویژی جه نازه ی غائبی له سر کرد.

(۱۱) نامه ی پیغمبهری خوا (ﷺ) بو هرقل و بانگ کردنی

بو موسلمان بوون

۱۰۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ (رضي الله عنه) أَخْبَرَهُ مِنْ فِيهِ إِلَى فِيهِ قَالَ: انْطَلَقْتُ فِي الْمُدَّةِ الَّتِي كَانَتْ بَيْنِي وَبَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، قَالَ: فَبَيْنَا أَنَا بِالشَّامِ إِذْ جِيءَ بِكِتَابٍ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) إِلَى هِرَقْلَ، يَعْنِي عَظِيمَ الرُّومِ، قَالَ: وَكَانَ دَحِيَّةَ الْكَلْبِيِّ جَاءَ بِهِ. فَدَفَعَهُ إِلَيَّ عَظِيمَ بُصْرَى، فَدَفَعَهُ عَظِيمَ بُصْرَى إِلَيَّ هِرَقْلَ، فَقَالَ هِرَقْلُ: هَلْ هَاهُنَا أَحَدٌ مِنْ قَوْمِ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: فَدُعِيتُ فِي نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ، فَدَخَلْنَا عَلَى هِرَقْلَ، فَاجْلَسْنَا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: أَيُّكُمْ أَقْرَبُ نَسَبًا مِنْ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ؟ فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: فَقُلْتُ أَنَا، فَاجْلَسُونِي بَيْنَ يَدَيْهِ، وَاجْلَسُوا أَصْحَابِي خَلْفِي، ثُمَّ دَعَا بَتْرَجْمَانَهُ فَقَالَ [لَهُ]: قُلْ لَهُمْ: إِنِّي سَأَلْتُ هَذَا عَنِ الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ، فَإِنْ كَذَّبَنِي فَكَذِّبُوهُ، قَالَ: فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: وَأَيْمُ اللَّهِ لَوْ لَأَا مَخَافَةَ أَنْ يُؤَثَّرَ عَلَيَّ الْكَذِبَ لَكَذَّبْتُ، ثُمَّ قَالَ لِبَتْرَجْمَانِهِ: سَلْهُ كَيْفَ حَسَبُهُ فَيَكُفُّمُ؟ قَالَ: قُلْتُ: هُوَ فِينَا ذُو حَسَبٍ، قَالَ: فَهَلْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مَلِكٌ؟ قُلْتُ: لَأَا، قَالَ: فَهَلْ كُنْتُمْ تَتَّهَمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ؟ قُلْتُ: لَأَا، قَالَ: وَمَنْ يَتَّبِعُهُ، أَشُرَافُ النَّاسِ أَمْ ضَعَفَاؤُهُمْ؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلْ ضَعَفَاؤُهُمْ، قَالَ: أَيَزِيدُونَ أَمْ يَنْقُصُونَ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَأَا، بَلْ يَزِيدُونَ، قَالَ: هَلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ مِنْهُمْ عَنْ دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ سَخَطَةٌ لَهُ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَأَا، قَالَ: فَهَلْ قَاتَلْتُمُوهُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَكَيْفَ كَانَ قِتَالُكُمْ إِيَّاهُ؟ قَالَ: قُلْتُ: تَكُونُ الْحَرْبُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ سَجَالًا: يُصِيبُ مَنَّا وَتُصِيبُ مِنْهُ، قَالَ: فَهَلْ يَعْدُرُ؟ قُلْتُ: لَأَا، وَتَخُنُ مِنْهُ فِي مُدَّةٍ لَأَا نَدْرِي مَا هُوَ صَانِعٌ فِيهَا، قَالَ: فَوَاللَّهِ مَا أَمَكَّنَنِي مِنْ كَلِمَةٍ أَدْخَلْتُ فِيهَا شَيْئًا غَيْرَ هَذِهِ، قَالَ: فَهَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَأَا. قَالَ لِبَتْرَجْمَانِهِ: قُلْ لَهُ: إِنِّي سَأَلْتُكَ عَنْ حَسَبِهِ، فَزَعَمْتَ أَنَّهُ فَيَكُفُّمُ ذُو حَسَبٍ، وَكَذَلِكَ الرَّسُلُ تُبْعَثُ فِي أَحْسَابِ قَوْمِهَا. وَسَأَلْتُكَ هَلْ كَانَ فِي آبَائِهِ مَلِكٌ، فَزَعَمْتَ: أَنْ لَأَا، فَقُلْتُ: لَوْ كَانَ مِنْ

آبَاهُ مَلِكٌ، قُلْتُ رَجُلٌ يَطْلُبُ مُلْكَ آبَائِهِ. وَسَأَلْتُكَ عَنِ اتِّبَاعِهِ أَضَعَفَاؤُهُمْ أَمْ أَشْرَافُهُمْ؟ فَقُلْتُ: بَلْ ضَعَفَاؤُهُمْ، وَهُمْ اتِّبَاعُ الرُّسُلِ. وَسَأَلْتُكَ: هَلْ كُنْتُمْ تَتَّهَمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ؟ فَرَعَمْتُ: أَنْ لَأ، فَقَدْ عَرَفْتُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَدَعَ الْكَذِبَ عَلَى النَّاسِ، ثُمَّ يَذْهَبُ فَيَكْذِبُ عَلَى اللَّهِ، وَسَأَلْتُكَ: هَلْ يَرْتَدُّ أَحَدٌ مِنْهُمْ عَنِ دِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَهُ - سَخَطَهُ لَهُ؟ فَرَعَمْتُ: أَنْ لَأ، وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ إِذَا خَالَطَ بِشَاشَةَ الْقُلُوبِ. وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَزِيدُونَ أَوْ يَنْقُصُونَ؟ فَرَعَمْتُ أَنَّهُمْ يَزِيدُونَ، وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ حَتَّى يَتَمَّ. وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَاتَلْتُمُوهُ؟ فَرَعَمْتُ: أَنْكُمْ قَدْ قَاتَلْتُمُوهُ، فَتَكُونُ الْحَرْبُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ سَجَالًا: يَنَالُ مِنْكُمْ وَتَنَالُونَ مِنْهُ، وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ تُبْتَلَى، ثُمَّ تَكُونُ لَهُمُ الْعَاقِبَةُ. وَسَأَلْتُكَ: هَلْ يَعْدِرُ؟ فَرَعَمْتُ أَنَّهُ لَأ يَعْدِرُ، وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ لَأ تَعْدِرُ. وَسَأَلْتُكَ: هَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ؟ فَرَعَمْتُ: أَنْ لَأ، فَقُلْتُ: لَوْ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ أَحَدٌ قَبْلَهُ، قُلْتُ: رَجُلٌ ائْتَمَّ بِقَوْلِ قَبْلِهِ. [قَالَ]: ثُمَّ قَالَ: بِمِ يَأْمُرُكُمْ؟ قُلْتُ: يَأْمُرُنَا بِالصَّلَاةِ وَالرَّكَاةِ وَالصَّلَاةِ وَالْعَفَافِ. قَالَ: إِنْ يَكُنْ مَا تَقُولُ فِيهِ حَقًّا فَإِنَّهُ نَبِيٌّ، وَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّهُ خَارِجٌ، وَلَمْ أَكُنْ أَظُنُّهُ مِنْكُمْ، وَلَوْ أَنِّي أَعْلَمُ أَنِّي أَخْلَصُ إِلَيْهِ لَأَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ، وَلَوْ كُنْتُ عِنْدَهُ لَعَسَلْتُ عَنْ قَدَمَيْهِ، وَلِيَبْلُغَنَّ مُلْكُهُ مَا تَحْتَ قَدَمِي. قَالَ: ثُمَّ دَعَا بِكِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَرَأَهُ، فَإِذَا فِيهِ: ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ، سَلَامٌ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى. أَمَا بَعْدُ: فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدَعَايَةِ الْإِسْلَامِ، أَسْلِمْ تَسْلِمًا، وَأَسْلِمِ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ، وَإِنْ تَوَلَّيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْأَرِيسِيِّينَ، وَ: ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: ٦٤]. فَلَمَّا فَرَعُ مِنْ قِرَاءَةِ الْكِتَابِ، ارْتَفَعَتِ الْأَصْوَاتُ عِنْدَهُ وَكَثُرَ اللَّعْطُ، وَأَمَرَ بِنَا فَأَخْرَجْنَا. قَالَ: فَقُلْتُ لِأَصْحَابِي حِينَ خَرَجْنَا: لَقَدْ أَمَرَ ابْنُ أَبِي كَبْشَةَ، أَنَّهُ لِيَخَافَهُ مَلِكُ بَنِي الْأَصْفَرِ. قَالَ: فَمَا زِلْتُ مُوقِنًا بِأَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ سَيَظْهَرُ حَتَّى أَدْخَلَ اللَّهُ عَلَيَّ الْإِسْلَامَ.

(ابن عباس) دهلی: له ده می (ابو سفیان) ده ماو ده م بیستم، وتی: له ماوهی په یمانی (حوده یبیه) ی نیوان من و پیغه مبهری خوا ﷺ چووم بو سهر، له کاتی کدا که له شام بووم نامه یه که له پیغه مبهری خواوه ﷺ هینرا بو (هرقل)، واته گه وره ی پوم، که (دحیه الکلبی) هینا بووی، دایه ده ست گه وره ی

(بُصْرَى)، گه‌وره‌ی (بُصْرَى) یش دایه ده‌ستی (هرقل)، (هرقل) وتی: ئایا لی‌ره که‌سئ هه‌یه له که‌سوکاری ئه‌و پیاوه‌ی واداده‌نئ که‌پیغه‌مبهره؟ وتیان به‌لئ. (ابو سفیان ده‌لئ): له‌ناو چه‌ند قوره‌یشیه‌کدا بانگ‌کرام و چووینه لای (هرقل) له‌بهرده‌میدا داینیشاندین و وتی: کامتان به‌خزمایه‌تی نزیک‌تره له‌و پیاوه‌ی وا گومان ده‌با که پیغه‌مبهره؟ (ابو سفیان) وتی: وتم: من و پاشان له‌بهرده‌میدا دایان نیشاندم و هاوه‌له‌کانیشم له‌ دواوه. ئینجا تهرجومانه‌که‌ی داواکرد و پیی وت: پییان بلئ من پرسیار له‌مه ده‌که‌م له‌باره‌ی ئه‌و پیاوه‌وه که واداده‌نئ پیغه‌مبهره، نه‌گهر درؤی له‌گه‌ل کردم به‌ درؤی بخه‌نه‌وه، (ابن عباس) ده‌لئ: ابوسفیان وتی: سویند به‌ خوا نه‌گهر ترسی ئه‌وه‌م نه‌بوایه که به‌ درؤم ده‌خه‌نه‌وه درؤم ده‌کرد، پاشان به‌ تهرجومانه‌که‌ی وت: لئیی پیرسه که بنه‌ماله‌که‌ی چونه له‌ناوتاندا؟ وتم: ئه‌و له‌ نیوانماندا وه‌جاغ زاده‌یه. (هرقل) وتی: ئایا له‌ باووباپیرانیدا پادشا هه‌بووه؟ وتم: نه‌خیر، وتی: ئایا تۆمه‌تبارتان کردوه به‌ درؤ پیش ئه‌وه‌ی ئه‌مه بلئت؟ وتم: نه‌خیر. وتی: کئ شوینی ده‌که‌وی، پیاوماقول و بنه‌ماله‌دار یان لاواز و بیده‌سه‌لاته‌کان؟ وتم: خه‌لکانی لاواز و بیده‌سه‌لاته‌کان. وتی: ئایا زۆرده‌بن یان که‌م ده‌که‌ن؟ وتم: نه‌خیر به‌لکو زۆر ده‌بن، وتی: ئایا که‌سیان رقی له‌و دینه‌ده‌بیته‌وه و پاشگز ده‌بیته‌وه له‌ دوا‌ی چوونه ناوی؟ وتم: نه‌خیر. وتی ئایا جه‌نگتان له‌گه‌لدا کرد؟ وتم: به‌لئ. وتی ئه‌و شه‌ره‌تان له‌گه‌لیدا چۆن شه‌رئ بوو؟ وتم: شه‌ر له‌ نیوانماندا هه‌ر جاره جۆرئ بوو، جارئ ئه‌و سه‌رده‌که‌وت و جارئ ئیمه، وتی: ئایا غه‌س ده‌کا؟ (واته په‌یمانی ده‌شکاند) وتم: نه‌خیر، ئیسته ئیمه و ئه‌و په‌یمانی‌کمان له‌ نیواندایه نازانین ئه‌و خه‌ریکی چیه‌ تیایدا، ابو سفیان وتی: سویند به‌ خوا نه‌متوانی ته‌ن‌ها یه‌ک وشه‌ی (زامدارکه‌ر) بخه‌مه سه‌ر قسه‌کانم له‌ (به‌ران‌به‌ریدا) جگه له‌م قسه‌یه‌ی که‌ کردم له‌ ده‌رحه‌قی، وتی: ئایا که‌سیکی تر له‌ پیش ئه‌مه‌وه ئه‌م قسه‌یه‌ی کردوه، واته لافی پیغه‌مبهری لیداوه؟ وتم: نه‌خیر. به‌ تهرجومانه‌که‌ی وت: پیی بلئ من پرسیارم لیکردی ده‌رباره‌ی وه‌جاغ زاده‌یه‌که‌ی، وتت که ئه‌ر له‌ نیوانتاندا وه‌جاغ زاده‌یه، هه‌ر وه‌هایه پیغه‌مبهران له‌ وه‌جاغ زاده‌ و بنه‌ماله‌ی قه‌ومه‌که‌ی خویاندا نی‌ردراون، پرسیارم لیکردی ئایا که‌سئ له‌ باووباپیرانیدا پادشا‌بووه، وتت: هه‌رگیز نه‌خیر ده‌لئیم: نه‌گهر که‌سئ له‌باووباپیرانی

پادشاه‌بوایه، دهموت پیاویکه داوای سامان و دهسه‌لاتی باپیرانی دهکات پرسیارم لی‌کردی دهرباره‌ی شوینکه‌وتوانی، که ئایا لاواز و بیدهسه‌لاته‌کانن، یان پیاوماقول و بنه‌ماله‌کانن؟ وتت: به‌لکو لاواز و بیدهسه‌لاته‌کانن. هر ئه‌وانه‌یش شوینکه‌وته‌ی پیغه‌مبه‌رانن.. پرسیارم لی‌کردی، ئایا له پیش لاف لی‌دانی پیغه‌مبه‌رایه‌تیدا ئیوه تاوانبارتان ده‌کرد به درو‌کردن؟ وات دانا: که هرگیز نه‌خیر، من له‌وه‌وه زانیم که ناگونجی که‌سیک درو له‌گه‌ل خه‌لکیدا نه‌کات و بچیت درو به‌دهم خواوه بکات. پرسیارم لی‌کردی: ئایا که‌س له ئاینه‌که‌ی پاشگه‌ز ده‌بوویه‌وه -له‌پاش ئه‌وه‌ی که ده‌چووہ ناوی- به‌هوی رقلیبونیه‌وه؟ وتت: هرگیز نه‌خیر ئه‌ویش سروشتی باوه‌ره، کاتی تیکه‌لاو به سۆزه‌کانی دل بوو، پرسیارم لی‌کردی ئایا شوینکه‌وتوانی زور دهبین یان که‌م ده‌کن؟ وات دانا زور دهبین، ئه‌وه سروشتی باوه‌ره: تا ده‌گاته ئه‌نجامی ته‌واوی خو‌ی و جیگیر ده‌بی. پرسیارم لی‌کردی: ئایا جه‌نگتان کردووه له‌گه‌لیدا، وتت: که ئیوه جه‌نگتان له‌گه‌لدا کردووه، شهر له نیوانتانداندا هر جاره جوریک بووه، زیانی لی‌داون و زیانتان لی داوه، پیغه‌مبه‌ران هر وابوون که تاقی ده‌کرینه‌وه، به‌لام دهرئه‌نجام سه‌رکه‌وتن هر بو ئه‌وانه، وه پرسیارم لی‌کردی: ئایا غه‌در ده‌کات؟ وات دانا که‌غه‌در ناکات، ئه‌وه ره‌وشتی پیغه‌مبه‌رانه که غه‌در ناکه‌ن، پرسیارم لی‌کردی: ئایا که‌س له پیش ئه‌مه‌وه ئه‌م قسه‌یه‌ی کردووه، واته دهرباره‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تی؟ وتت: هرگیز نه‌خیر، وتم: ئه‌گه‌ر که‌سی له پیش ئه‌مه‌وه ئه‌م قسه‌یه‌ی کردبی، دهموت: پیاویکه وته‌یه‌ک دووباره ده‌کاته‌وه که پیش خو‌ی وترابی. ئینجا (هرقل) وتی: فرمانتان به چی پی‌ده‌دا؟ وتم: فرمانمان پی‌ده‌کات نویژبکه‌ین و زه‌کات بده‌ین و سیله‌ی ره‌حم به‌جی به‌ینین و داوین پاک بین، وتی: ئه‌گه‌ر راست بی ئه‌و سیفه‌تانه‌ی تیدابی که ده‌یانلیت ئه‌وا به راستی پیغه‌مبه‌ره. من ئه‌وه‌م ده‌زانی که پیغه‌مبه‌ریکی وا په‌یدا ده‌بی‌ت، به‌لام گومانم وانه‌بوو که له ئیوه‌یه ئه‌گه‌ر بمزانیا‌یه که ده‌توانم بگه‌مه لای، حه‌زم ده‌کرد به خزمه‌تی بگه‌م، ئه‌گه‌ر له‌لایدا بوومایه قاچه‌کانیم ده‌شۆرد.. به‌دلنیا‌یی سنووری ده‌سه‌لاتی ده‌گاته ئه‌م شوینه‌ی که له ژیر پی‌ی مندا‌یه.. پاشان داوای نامه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوی (ﷺ) کرد و خویندیه‌وه، ئه‌مه‌ی تیدابوو: ((بسم الله الرحمن الرحيم، له (محمد) پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) بو (هرقل)ی گه‌وره‌ی پۆم،

سلاو له‌و که‌سه‌بیت که شوین ریگه‌ی راستی ده‌که‌وی، پاشان: من بانگه‌نشتت ده‌که‌م بۆ سهر ئاینی ئیسلام، موسولمان ببه سه‌لامت ده‌بی (له‌م‌ردوو دنیا)، موسلمان ببه خوی گه‌وره دوو قات پاداشتت ده‌داته‌وه، نه‌گهر نه‌وهت ره‌ت کرده‌وه نه‌وه تاوانی ره‌عیه‌ته‌که‌تت ده‌که‌ویته‌ سهر، ثم ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه که‌له نامه‌که‌دا هه‌بوو: ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾. ئه‌مه مانا‌که‌یه‌تی: ﴿ئهی ئه‌وانه‌ی کتیب‌تان بۆ ره‌وانه‌ کراوه، و‌مرن به‌دم بانگه‌واز و به‌نامه‌یه‌که‌وه که هاوبه‌ش و هاوسه‌نگه له نیوان ئیمه‌ش و ئیوه‌شدا (ئه‌ویش ئه‌مه‌یه): جگه له (الله) که‌سی تر نه‌په‌رستین، هیچ جو‌ره هاو‌ملیکی بۆ پریارنه‌ده‌ین، هیچ لایه‌کمان لاکه‌ی ترمان (به‌پیروژ و فرمان ره‌وا دانه‌نین) و له جیاتی نه‌و زاته که‌سی تر نه‌په‌رستین (خۆ نه‌گهر له‌م بانگه‌وازهدا) سه‌رپی‌چیان کرد و گویان پی‌نه‌دا، نه‌وه پییان بلێ: که ئیوه به‌شایه‌ت بن ئیمه موسولمانین و ملکه‌چی فرمانی په‌روه‌ردگارین)). کاتی ای‌بوویه‌وه له خوینده‌وه‌ی نامه‌که، غه‌لبه‌ غه‌لب و (ده‌نگه ده‌نگ) به‌رزبوویه‌وه له ده‌وروبه‌ری که نه‌ده‌زانرا چی ده‌وتری، (هرقل) فه‌رمانی‌دا و ئیمه براینه ده‌ره‌وه. وتی: کاتی چووینه ده‌ره‌وه به هاوه‌له‌کانم وت: به راستی پله‌وپایه‌ی کو‌ری (ابی کبشه) ^(۱) گه‌وره بوو، نه‌وه‌تا پادشای (بنی‌الاصفر) ^(۲) لینی ده‌ترسی.. له‌وکاته‌وه ئیتر من له‌وه دانیابووم که ئاینی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ناشکرا ده‌بی، هه‌تا خوا ئیسلامی خسته دلی خو‌شمه‌وه.

(۱۲) پارانه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و نارامگرتتی له‌سهر نازاری

دوو رووه‌کان

۱۰۷۴- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رضي الله عنه): أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) رَكِبَ حِمَارًا عَلَيْهِ إِكْفَافٌ، تَحْتَهُ قَطِيفَةٌ فِدَكِيَّةٌ، وَأَرْدَفٌ وَرَاءَهُ أُسَامَةٌ، وَهُوَ يَعُودُ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ فِي بَنِي الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ، وَذَلِكَ قَبْلَ وَقْعَةِ بَدْرٍ، حَتَّى مَرَّ بِمَجْلِسٍ فِيهِ أَخْلَاطٌ مِنْ

^(۱) (ابی کبشه) یه‌کینه له بایره ناو‌داره‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، یان مه‌بست به باوکی شیریه‌تی، تا له پله‌وپایه‌ی که‌م بکه‌نه‌وه.

^(۲) (بنی‌الاصفر) مه‌بست بۆمه‌کانه.

المُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكِينَ عَبْدَ الْأَوْثَانَ وَالْيَهُودَ، فِيهِمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي وَفِي الْمَجْلِسِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ، فَلَمَّا غَشِيَتْ الْمَجْلِسَ عَجَاجَةُ الدَّابَّةِ حَمَرَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أَنْفَهُ بِرِدَائِهِ، ثُمَّ قَالَ: لَا تُغَيِّرُوا عَلَيْنَا. فَسَلَّمَ عَلَيْهِمُ النَّبِيُّ ﷺ، ثُمَّ وَقَفَ فَنَزَلَ، فَدَعَاهُمْ إِلَى اللَّهِ وَقَرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي: أَيُّهَا الْمَرْءُ، لِمَا أَحْسَنَ مِنْ هَذَا، إِنْ كَانَ مَا تَقُولُ حَقًّا فَلِمَا تُؤَدِّنَا فِي مَجَالِسِنَا، وَارْجِعْ إِلَيَّ رَحْلَكَ، فَمَنْ جَاءَكَ مِنَّا فَاقْصُصْ عَلَيْهِ. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ ﷺ: اغشينا في مجالسنا، فإننا نحب ذلك. قَالَ: فَاسْتَبَّ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْيَهُودُ حَتَّى هَمُّوا أَنْ يَتَوَاتَبُوا، فَلَمْ يَزَلِ النَّبِيُّ ﷺ يُخَفِّضُهُمْ، ثُمَّ رَكِبَ دَابَّتَهُ حَتَّى دَخَلَ عَلَى سَعْدِ بْنِ عَبَادَةَ، فَقَالَ: ((أَيُّ سَعْدُ أَلَمْ تَسْمَعْ إِلَيَّ مَا قَالَ أَبُو حُبَابٍ -يُرِيدُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي- قَالَ: كَذَا وَكَذَا)). قَالَ: اغْفُ عَنْهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَصْنَعْ، قَوْلَاللهُ لَقَدْ أَعْطَاكَ اللهُ الَّذِي أَعْطَاكَ، وَلَقَدْ اصْطَلَحَ أَهْلُ هَذِهِ الْبُحَيْرَةِ أَنْ يَتَوَجَّهُوا فَيَعْصِبُوهُ بِالْعَصَابَةِ، فَلَمَّا رَدَّ اللهُ ذَلِكَ بِالْحَقِّ الَّذِي أَعْطَاكَهُ شَرِّقْ بِذَلِكَ، فَذَلِكَ فَعَلَ بِهِ مَا رَأَيْتَ. فَعَفَا عَنْهُ النَّبِيُّ ﷺ). [البخاري/ التفسير/ 4290]

(اسامة)ی کورپی (زید) (ﷺ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (ﷺ) سوارى گویدریرژیک بوو، کورتانیکى پیوه‌بوو. له ژیر خویشیدا قه‌یفه‌یه‌کی (فدک) (ﷺ) ی راخستبوو، (اسامة)ی له پشتیه‌وه سوار کردبوو سهردانى (سعد) کورپی (عباده)ی ده‌کرد که نه‌خوش بوو، له‌ناو (بنی الحارث)ی سهر به (خزرج). ئه‌وه‌ش له پیش پروداوى به‌دردا بوو، دای به‌لای کوپړیکدا که هه‌مه جوړه بوو له موسلمانان و بت په‌رستان و جوله‌که، (عبدالله) کورپی (أبي) له‌ناویاندا بوو، (عبدالله) کورپی (په‌واحه)ش له کوپړه‌که‌دا بوو، هر که ته‌پ و توژی گویدریرژه‌که که‌وته سهر مه‌جلیسه‌که، (عبدالله)ی کورپی (أبي) به پو‌شاکه‌که‌ی لوتی خو‌ی داپو‌شى، پاشان وتی: توژ مه‌که به‌سهرماندا، پیغه‌مبهر (ﷺ) سلأوی لی‌کردن. پاشان وه‌ستا و دابه‌زی، بانگه‌یشتی کردن بو په‌رستنی خواى گه‌وره و، قورئانی خویند به‌سهریاندا، ئینجا (عبدالله) کورپی (أبي) وتی: ئه‌ی کابرا، قسه‌ی له‌مه باشرت نیه، ئه‌گهر ئه‌وه‌ش راسته که ده‌یلئیت، ئازاری مه‌جلیسه‌که‌مان مه‌ده و بگه‌ریره‌وه بو مالى خو‌ت، هر که‌س له ئی‌مه هاته‌لات ئه‌وا له‌وئى قسه‌ی بو بکه،

(۲) فدک: شاروچکه‌یه‌که دوو قوناغ له مه‌دینه‌وه دووره.

(عبدالله) کوری (رواحه) (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) وتی: به‌لکو سهرمان لی‌بده له کۆره‌کانماندا، ئی‌مه ئه‌وه‌مان پی‌خۆشه، پاشان موسلمان‌ه‌کان و بت په‌رسته‌کان و جوله‌که له‌یه‌ک توره بوون و به‌مه‌به‌ستی شه‌رکردن هه‌ستانه سهر پی‌ بویه‌کتر، پی‌غه‌مبه‌ر (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) به‌رده‌وام دایده‌مرکانده‌وه، پاشان سواری و لا‌غه‌که‌ی بوویه‌وه تا چووه لای (سعد) کوری (عبادة)، فه‌رمووی: ((ئهی سعد) ئایا نه‌تبیس‌ت که (ابو‌حباب) - مه‌به‌ستی (عبدالله) کوری (أبی) - ئاوا و ئاوا‌ی وت‌؟)). (سعد) وتی: ئهی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) لی‌ی خۆش ببه و چاوپۆشی لی‌بکه، سویند به‌خوا ئه‌و پله‌وپایه‌ی خوا به‌تۆی به‌خشی له‌کاتی‌کدا بوو که خه‌لکی ئه‌م شاره‌پریریان دابوو که تاجی له‌سهر‌که‌ن و بی‌که‌نه‌گه‌وره‌ی خویان، کاتی‌ خوای گه‌وره‌ئه‌وه‌ی لی‌سه‌نده‌وه به‌و پراستی‌ه‌ی که به‌تۆی داوه‌ زۆر نا‌ره‌حت و ته‌نگه‌تاو بوو، ئه‌وه بوو وای لی‌کرد که ئه‌و هه‌لوێسته‌ی هه‌بی که بینیت، ئیتر پی‌غه‌مبه‌ر (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) لی‌ی خۆش بوو.

(۱۳) ریگریی له‌غه‌در و نا‌پاکی

۱۰۷۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی‌الله‌تعالی‌عنه): ((لِكُلِّ غَادِرٍ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ يُرْفَعُ لَهُ بِقَدْرِ غَدْرِهِ، أَلَا وَلَا غَادِرٍ أَعْظَمُ غَدْرًا مِنْ أَمِيرٍ عَامَّةٍ)).
(ابو‌سعید) (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) فه‌رمووی: ((هه‌موو سته‌مکاری‌ک له‌روژی قیامه‌تدا ئالایه‌کی هه‌یه، به‌پرا‌ده‌ی غه‌دره‌که‌ی بو‌ی به‌رزده‌کریته‌وه، ئا‌گادارین که هه‌یچ سته‌مکاری‌ نیه‌ سته‌مه‌که‌ی گه‌وره‌ترین له‌سته‌می (فه‌رمان‌په‌وایه‌کی) گشتی)) (واته‌سته‌می فه‌رمان‌په‌وایان گه‌وره و گران‌تره و زۆتر حسابی بو‌ئه‌کری له‌خه‌لکی تر).

(۱۴) وه‌فاکردن به‌په‌یمان

۱۰۷۶- عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) قَالَ: مَا مَنَعَنِي أَنْ أَشْهَدَ بَدْرًا إِلَّا أَنِّي خَرَجْتُ أَنَا وَأَبِي حُسَيْلٍ، قَالَ: فَأَخَذْنَا كَفَارَ قُرَيْشٍ، قَالُوا: إِنَّكُمْ تُرِيدُونَ مُحَمَّدًا، فَقُلْنَا: مَا نُرِيدُهُ، مَا نُرِيدُ إِلَّا الْمَدِينَةَ، فَأَخَذُوا مِنَّا عَهْدَ اللَّهِ وَمِيثَاقَهُ لَنَنْصُرِفَنَّ إِلَى الْمَدِينَةِ وَلَا نُقَاتِلُ مَعَهُ، فَأَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) فَأَخْبَرْنَاهُ الْخَبَرَ، فَقَالَ: ((انْصُرِفَا، نَفِي لَهُمْ بَعْدَهُمْ وَنَسْتَعِينُ اللَّهَ عَلَيْهِمْ)).

(حذیفه) ی کوری (الیمان) (رضی‌الله‌تعالی‌عنه) ده‌لی: هه‌یچ شتی‌کی تر نه‌بوو که من داب‌پری له‌به‌شداری‌کردن له‌جه‌نگی (بدر) ئه‌وه نه‌بی که من و (حُسَیل) ی باوکم

دەرچووین، کافرەکانی قورەیش ئیمەیان گرت، وتیان: ئیوه دەتانەوی بچن بۆلای محمد، وتمان: نەخیر نامانەوی بچین بۆلای، دەمانەوی بچین بۆ مەدینە، ئەوانیش پەیمان و بەلینی خویان لێ وەرگرتین کە بچین بەرەو (مەدینە) و شان بەشانی ئەو نەجەنگین، هاتینە خزمەتی پیغەمبەری خوا (ﷺ) و هەوڵە کەمان پێدا، ئەویش فەرمووی: ((بڕۆن، ئیمە وەفادەکەین بە و پەیمانەیی پیمان داون داوای یارمەتی لە خوای گەورە دەکەین کە سەرمان بجات بەسەریان دا)).

(۱۵) خۆزگە نە خواستن بە رووبەر و بوونەوهی دوژمن و، خۆراگری لە کاتی

رووبەر و بوونەوهی

۱۰۷۷- عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ كِتَابِ رَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (ﷺ) يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أَوْفَى، فَكَتَبَ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ حِينَ سَارَ إِلَى الْحُرُورِيَّةِ يُخْبِرُهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ يَنْتَظِرُ، حَتَّى إِذَا مَالَتِ الشَّمْسُ، قَامَ فِيهِمْ فَقَالَ: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَتَّؤْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ، فَإِذَا لَقَيْتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ)). ثُمَّ قَامَ النَّبِيُّ (ﷺ) وَقَالَ: ((اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، وَمُجْرِي السَّحَابِ، وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ اهْزِمْهُمْ وَأَنْصُرْنَا عَلَيْهِمْ)). [البخاري/ الجهاد/ ۲۸۶۱]

(ابو النضر دەلی: لە نامەیی پیاویکەوه لە تیرەیی (اسلم) و لە هاوەلیکی پیغەمبەر (ﷺ) کە پێی دەوترا: (عبدالله) کوپی (أوفی) کە نووسیوی بۆ (عمر) کوپی (عبیدالله) کاتی رۆشتبوو بەرەو (الحرورية)^(۱) ناگاداری دەکات: کە پیغەمبەری خوا (ﷺ) لە یەکێ لە جەنگەکانیدا کە رووبەر و بوونەوهی دوژمن بوو، چاوەڕوانی کرد، هەتا خۆر بەرەو ئاوابوون چوو، ئینجا هەستا و فەرمووی: ((ئەیی خەلکی ئەو خۆزگە مەخوازن بۆ رووبەر و بوونەوهی دوژمن، لە خوا بخوازن سەلامەت و پارێزراوین، ئەگەر رووبەر و بوونەوهی ئارامبگرن، ئەوێش بزانن کە بەهەشت لە ژێر سیبەری شمشیرەکاندا)).. دووبارە پیغەمبەر (ﷺ) هەستا و فەرمووی: ((ئەیی خوایە، دا بە زینەری قورئان و هینەری هەرەکان، ئەیی روخینەری حیزب و تاقە بیباوەرەکان. تێکیان بەشکێنە و سەرمان بخە بەسەریاندا)).

(۲) الحرورية: ناوچهیهکه (خواربج) ی تیدا بوو؟

(۱۶) دوعا کردن له دوژمن

فیه حدیث عبدالله بن ابی اوفی (رضی الله عنه)، وقد تقدم في الباب قبله.
 فرموده‌ی پیشووی له سه ره (عبدالله) کوپی (ابو اوفی) (رضی الله عنه) دهیگیریتته وه.
 ۱۰۷۸- عَنْ أَنَسٍ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) كَانَ يَقُولُ يَوْمَ أَحُدٍ: ((اللَّهُمَّ إِنَّكَ
 إِنْ تَشَاءَ لَا تُعْبِدُ فِي الْأَرْضِ)).
 (أنس) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) له روژی (أحد) دا دهیغه رموو:
 ((نه‌ی خواهی، نه‌گه‌ر هوکاره‌کانی سه‌رکه‌وتن بره‌خسینی بو دوژمن نه‌وا تو له م
 سه‌رزوهی‌ده‌دا ناپه‌رسترییت)).

(۱۷) جه‌نگ فرو فیله

۱۰۷۹- جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((الْحَرْبُ خُدْعَةٌ)).
 (جابر کوپی (عبدالله) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) فه‌رموو:
 ((جه‌نگ فرو فیله)) [واته: له جه‌نگ‌دا ده‌کری به‌مه‌به‌ستی زیان گه‌یاندن به
 دوژمن فیله بکه‌یت. فیله (خدع) له قورئاندا به‌مانای نه‌وه‌دیت که‌کاریک
 ده‌رخیت که سه‌ر له دوژمن تیک بده‌یت].

(۱۸) به‌شدار نه‌کردنی بت په‌رستان له جه‌نگ‌دا

۱۰۸۰- عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) - زَوْجِ النَّبِيِّ (ﷺ) - أَنَّهَا قَالَتْ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ
 (ﷺ) قَبْلَ بَدْرٍ، فَلَمَّا كَانَ بِحَرَّةِ الْوَبْرَةِ أَدْرَكَهُ رَجُلٌ، قَدْ كَانَ يُذَكِّرُ مِنْهُ جُرْأَةً وَنَجْدَةً،
 فَفَرِحَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) حِينَ رَأَوْهُ، فَلَمَّا أَدْرَكَهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ﷺ):
 جِئْتُ لَأَتَّبِعَكَ وَأُصِيبَ مَعَكَ، قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ)).
 قَالَ: لَا، قَالَ: ((فَارْجِعْ، فَلَنْ أَسْتَعِينَ بِمُشْرِكٍ)). قَالَتْ: ثُمَّ مَضَى، حَتَّى إِذَا كُنَّا
 بِالشَّجْرَةِ أَدْرَكَهُ الرَّجُلُ، فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ أَوَّلَ مَرَّةٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (ﷺ) كَمَا قَالَ
 أَوَّلَ مَرَّةٍ، قَالَ: ((فَارْجِعْ، فَلَنْ أَسْتَعِينَ بِمُشْرِكٍ)). قَالَ: ثُمَّ رَجَعَ فَأَدْرَكَهُ بِالْبَيْدَاءِ،
 فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ أَوَّلَ مَرَّةٍ: ((تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ)). قَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ [لَهُ] رَسُولُ
 اللَّهِ (ﷺ): ((فَانْطَلِقْ)).

عائشة (ی خیزانی پیغه مبه‌ر (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) پوهو
 (بدر) رویشته، کاتی گه‌یشته (حرة الوبرة) (۱) پیاویک گه‌یشته پی، وا باسی

(۱) حرة الوبرة: شوینیکه له ده‌روهی مه‌دینه.

ئو پیاوه ده‌کرا که به‌غیره‌ته و به‌هانای هه‌رکه‌سیکه‌وه دئی که هانای پئی بیات، هه‌رکه هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بینیان د‌خوش بوون، کاتی گه‌یشته لایان، به‌پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ی‌وت هاتووم له‌گه‌لتدا بم و بجه‌نگیم و شتیکم ده‌ستکه‌وی. پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((باوه‌رت به‌خوا و به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی هه‌یه‌؟)) وتی: نه‌خیر. فه‌رمووی: ((بگه‌پیره‌وه. من بت په‌رست به‌شدار ناکه‌م بو‌یارمه‌تی)) عائیشه وتی: دوا‌ی ئه‌وه رو‌یشت، کاتی ئیمه له (الشجرة)^(۳) بووین پیاوه‌که گه‌یشته‌وه به‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هه‌مان قسه‌ی یه‌که‌مجاری لی‌دووباره کرده‌وه، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) هه‌مان فه‌رمووده‌ی جاری یه‌که‌می پئی‌وته‌وه، پاشان فه‌رمووی: ((بگه‌پیره‌وه من داوای یارمه‌تی له‌بئ‌باوه‌ر ناکه‌م)) عائشه وتی: پاشان گه‌پرایه‌وه و دواتر له (البیداء)^(۴) گه‌یشته‌وه به‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) هه‌مان فه‌رمووده‌ی یه‌که‌مین جاری لی‌دووباره کرده‌وه: ((باوه‌رت به‌خوا و به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی هه‌یه‌؟)) وتی: به‌ئئی. پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پئی فه‌رموو: ((ده‌بکه‌وه‌ری)).

(۱۹) ده‌رچوونی ئافه‌رتان له‌گه‌ل جه‌نگه‌وه‌راندا

۱۰۸۱- عَنْ أَنَسٍ (رضي الله عنه): أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ (رضي الله عنها) اتَّخَذَتْ يَوْمَ حُنَيْنٍ خَنْجَرًا، فَكَانَ مَعَهَا، فَأَمَّا أَبُو طَلْحَةَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ أُمَّ سُلَيْمٍ مَعَهَا خَنْجَرٌ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَا هَذَا الْخَنْجَرُ)). قَالَتْ: اتَّخَذْتُهُ إِنْ دَنَا مِنِّي أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ بَقَرْتُ بِهِ بَطْنَهُ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَضْحَكُ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اقْتُلْ مَنْ بَدَدْنَا مِنَ الطُّلُقَاءِ انْهَزَمُوا بِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((يَا أُمَّ سُلَيْمٍ، إِنَّ اللَّهَ [ﷻ] قَدْ كَفَى وَأَحْسَنَ)).

(انس) (رضي الله عنه) ده‌لی: (أم سلیم) (رضي الله عنها) له‌روژی (حنین) دا‌خه‌نجه‌ریکی به‌ده‌سته‌وه گرتبوو که له‌گه‌ل‌خوی هه‌لی گرتبوو، (ابو طلحه) چاوی پیکه‌وت، وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌وه (أم سلیم) خه‌نجه‌ریکی پییه، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به‌ (أم سلیم) ی‌وت: ((ئو خه‌نجه‌ره چی‌یه‌؟)) وتی: هه‌لم گرتوو تا ئه‌گه‌ر یه‌کی له‌بیباوه‌ران لیم‌نزیک بوویه‌وه سکی هه‌لبدرم پئی.

(۳) الشجرة: شوئنیکه له‌ده‌ره‌وه‌ی مه‌دینه.

(۴) البیداء: بیابان.

وایکرد که پیغهمبهری خوا (ﷺ) پیبکه نئ. (ام سلیم) وتی: ئەهی پیغهمبهری خوا ئەو ئازاد کراوانه‌ی (مه‌ککه)ش بکوژه که له شه‌ره که هه‌له‌هاتن و بوونه مایه‌ی شکست هینانت. پیغهمبهری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((ئەهی (ام سلیم)، خوای گه‌وره پیویستی نه‌خستینه ئەوان و چاکه‌یشی له‌گه‌ل کردون)).

۱۰۸۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رضي الله عنه) قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمَ أُحُدٍ انْهَزَمَ نَاسٌ مِنَ النَّاسِ عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ)، وَأَبُو طَلْحَةَ بَيْنَ يَدَيْ النَّبِيِّ (ﷺ) مُجَوِّبٌ عَلَيْهِ بِحِجْفَةٍ، وَقَانَ أَبُو طَلْحَةَ رَجُلًا رَامِيًا شَدِيدَ النَّزْعِ، وَكَسَرَ يَوْمَئِذٍ قَوْسَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، قَالَ: فَكَانَ الرَّجُلُ يَمُرُّ مَعَهُ الْجَعْبَةَ مِنَ النَّبْلِ، فَيَقُولُ: ((انْثُرْهَا لِأَبِي طَلْحَةَ)). قَالَ: وَيُشْرَفُ نَبِيُّ اللَّهِ (ﷺ) يَنْظُرُ إِلَى الْقَوْمِ، فَيَقُولُ أَبُو طَلْحَةَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي لَأَ تُشْرَفَ، لَأَ يُصِيبَكَ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ الْقَوْمِ، نَحْرِي دُونَ نَحْرِكَ. قَالَ: وَلَقَدْ رَأَيْتُ عَائِشَةَ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ وَأُمَّ سَلِيمٍ - (ﷺ) - وَإِنَّهُمَا لَمُشْمِرَتَانِ أَرَى خَدَمَ سَوْقِهِمَا، تَنْقُلَانِ الْقُرْبَ عَلَى مُتُونِهِمَا، ثُمَّ تُفْرِغَانِهِ فِي أَفْوَاهِهِمْ، ثُمَّ تَرْجِعَانِ فَتَمْلَأَانِهَا، ثُمَّ تَحْيِيَانِ تُفْرِغَانِهِ فِي أَفْوَاهِ الْقَوْمِ، وَلَقَدْ وَقَعَ السَّيْفُ مِنْ يَدَيْ أَبِي طَلْحَةَ إِمَّا مَرَّتَيْنِ وَإِمَّا ثَلَاثًا، مِنَ النَّعَاسِ. [بخاري/ فضائل الصحابة/ ۳۶۰۰]

(انس) کوپی (مالک) (ﷺ) ده‌لی: کاتی که له پوژی (أحد) دا کهسانی له جه‌نگاوه‌ران له شه‌ره‌هاتن و پیغهمبهریان به‌جیه‌یشت، (ابو طلحة)یش له‌به‌رده‌می پیغهمبهردا بوو (ﷺ) به پارچه‌یه‌ک پیست به‌ری گرتبوو له پیغهمبهر و شیوه‌قه‌لغانیکی بو‌دروست کردبوو، (انس)وتی: (ابو طلحة) پی‌او‌یکی ده‌ست راست و تیر به‌هیز بوو. له‌و پوژده‌دا دوو یاسی که‌وانی شکاند، هه‌ر که پی‌او‌ی تیده‌په‌ری به‌لایدا و تیرخانی پی‌بووایه، پیغهمبهر ده‌یفه‌رموو: ((تیره‌کانت دانئ بو (ابو طلحة)). پیغهمبهری خوا (ﷺ) له گو‌شه‌یه‌که‌وه ده‌یروانیه خه‌لکه‌که، (ابو طلحة) ده‌یووت: ئەهی پیغهمبهری خوا، باوک و دایکم به‌فیدات بن، ده‌رمه‌که‌وه، نه‌بادا تیری له تیره‌کانی ئەو بی‌باوه‌رانه به‌رت بکه‌وی، گیانم به‌فیدای گیانت بی. (انس)وتی: بینیم به‌چاوی خووم وا عایشه‌ی کچی ابو بکر و (ام سلیم) خو‌یان هه‌لکردوه به‌جو‌ری که خه‌لخالی پی‌یانم ده‌بینی، کونده ئاو له‌سه‌ر پشتیان بوو ده‌یانگواسته‌وه، پاشان کونده‌که‌یان خالی ده‌کرده‌وه له‌ده‌می جه‌نگاوه‌راند، پاشان ده‌گه‌رانه‌وه پریان ده‌کرده‌وه، دیسان

دههاتنه وه خالیان ده کرده وه له ده می جه نگاوه راندا، دوو جار سی جار شمشیر له دهستی (ابو طلحة) كهوته خواره وه له تاو نه وه كه خه و زوری بو هینابوو.

۱۰۸۳- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ (رضي الله عنها) قَالَتْ: غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) سِنَعَ غَزَوَاتٍ، أَخْلَفَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ، فَأَصْنَعُ لَهُمُ الطَّعَامَ، وَأُدَاوِي الْجَرْحَى، وَأَقُومُ عَلَى الْمَرْضَى. [البخاري - ۳۶۰۰ مناقب ابي طلحة (رضي الله عنه)]

(ام عطية الأنصارية) (رضي الله عنها) دهلی: له خزمه تی پیغه مبهری خوادا (رضي الله عنه) كهوت جار چووم بو غهزا له شوینی هه لدانیان و سه ریا زگی دواوه ده مامه وه خواردن بو دروست ده کردن، زامداره کانم تیمار ده کرد، چاودیری نه خووشه کانم ده کرد.

(۲۰) ریگری کردن له کوشتنی ژنان و مندا لآن له جه ننگدا

۱۰۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه) قَالَ: وَجَدْتُ امْرَأَةً مَقْتُولَةً فِي بَعْضِ تِلْكَ الْمَغَازِي، فَهَنَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالصَّبِيَّانِ. [البخاري/ الجهاد/ ۲۸۵۲]

(عبدالله) کوری (عمر) (رضي الله عنه) دهلی: له غهزایه كه له غهزاکاندا ئافره تیکی کوزراو بینرا، ئینجا پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) ریگری کرد له کوشتنی ژنان و مندا لآن.

(۲۱) برینی دارخورماکانی دوزمن و سوتاندنیان

۱۰۸۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَطَعَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَحَرَّقَ. وَلَهَا يَقُولُ حَسَّانُ (رضي الله عنه):

وَهَانَ عَلَى سَرَاةِ بَنِي لُؤَيٍّ حَرِيقٌ بِالْبُؤَيْرَةِ مُسْتَطِيرٌ
وَفِي ذَلِكَ نَزَلَتْ: ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا﴾
الآيَةَ. [البخاري/ المغازي/ ۲۹۸۴]

(عبدالله) کوری (ابن عمر) (رضي الله عنه) دهلی: پیغه مبهری خوا (رضي الله عنه) دارخورماکانی (بنو النضير) بری و سوتاندنیشی، لهم باره یه وه حسان (شاعیری ئیسلام) (رضي الله عنه) دهلی:

وهان علی سراه بنی لوی حریق بالبؤیره^(۱) مستطیر
به لای گه وره کانی (بنی لوی) وه ئاسان بوو ئاگری له (بؤیره)
بکه ویته وه ته شه نه بکات. هه ره لهم باره یه وه ئه م ئایه ته ی سه ره وه هاته خواره وه

(۱) البؤیره: ناوی شوینی که له گه ره ک و بانای بنو النضیر

که نه‌مه ماناکه‌یه‌تی: ﴿هر دره‌ختیکی ته‌رتان بریبت یان وازتان لیته‌ینابیت و له‌سهر بنجی خوئی مایبت (له‌خه‌یبه‌ردا) به‌فرمانی خوابووه و ویستی نه‌وی له‌سهره، تا تاوانباران و له‌سنور دهرچووه‌کانی سه‌رشوږ و خه‌جالت بکات﴾.

(۲۲) بردنی خواردن له‌خاکی دوژمندا

۱۰۸۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْفَلٍ (رضی الله عنه) قَالَ: أَصَبْتُ جِرَابًا مِنْ شَحْمِ يَوْمِ خَيْبَرَ، قَالَ: فَالْتَرَمْتُهُ، فَقُلْتُ: لِمَا أُعْطِيَ الْيَوْمَ أَحَدًا مِنْ هَذَا شَيْئًا، قَالَ: فَالْتَفَتُ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) مُتَبَسِّمًا. [بخاری/ الخمس/ ۲۹۸۴]

(عبدالله) کوپی (مغفل) ده‌لی: پوژی (خه‌یبه‌ر) هیزه‌یه‌ک به‌زم دوژیوه «هه‌لمگرت و وتم: نه‌م‌پو له‌مه هیچ به‌شی که‌س نادم. وتی: که‌لام کرده‌وه پیغه‌مبه‌ری خوام (صلى الله عليه وسلم) به‌زهرده‌خه‌نه‌وه بینی.»

(۲۳) جه‌لا لگردنی ده‌ستکه‌وته‌کانی جه‌نگ تاییه‌ته به‌م نوممه‌ته‌وه

۱۰۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): ((عَرَا نَبِيٍّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، فَقَالَ لِقَوْمِهِ: لِمَا يَتَّبِعُنِي رَجُلٌ قَدْ مَلَكَ بُضْعَ امْرَأَةٍ، وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَبْنِي بِهَا وَلَمَّا يَبْنِ. وَلَا آخِرَ قَدْ بَنَى بُنْيَانًا وَلَمَّا يَرْفَعُ سُقْفَهَا. وَلَا آخِرَ قَدْ اشْتَرَى غَنَمًا أَوْ خِلْفَاتٍ وَهُوَ مُنْتَظَرٌ وَلِأَدَاهَا. قَالَ: فَعَرَا فَأَدْنَى لِلْقَرْيَةِ حِينَ صَلَاةِ الْعَصْرِ أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ، فَقَالَ لِلشَّمْسِ: أَنْتِ مَأْمُورَةٌ وَأَنَا مَأْمُورٌ، اللَّهُمَّ احْبِسْنَاهَا عَلَيَّ شَيْئًا، فَحَبِسَتْ عَلَيْهِ حَتَّى فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ، قَالَ: فَجَمَعُوا مَا غَنَمُوا، فَأَقْبَلَتِ النَّارُ لِتَأْكُلَهُ فَأَبَتْ أَنْ تَطْعَمَهُ، فَقَالَ: فَيْكُمْ غُلُولٌ، فَلْيُبَايِعْنِي مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ رَجُلٌ، فَبَايَعُوهُ فَلَصِقَتْ يَدُ رَجُلٍ بِيَدِهِ، فَقَالَ: فَيْكُمْ الْغُلُولُ، فَلْيُبَايِعْنِي قَبِيلَتِكَ، فَبَايَعْتُهُ، قَالَ: فَلَصِقَتْ بِيَدِ رَجُلَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ، فَقَالَ: فَيْكُمْ الْغُلُولُ، أَنْتُمْ غُلَلْتُمْ، قَالَ: فَأَخْرَجُوا لَهُ مِثْلَ رَأْسِ بَقْرَةٍ مِنْ ذَهَبٍ، قَالَ: فَوَضَعُوهُ فِي الْمَالِ، وَهُوَ بِالصَّعِيدِ، فَأَقْبَلَتِ النَّارُ فَأَكَلَتْهُ، فَلَمْ تَحِلِّ الْغَنَائِمُ لِأَحَدٍ مِنْ قَبْلِنَا، ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَأَى ضَعْفَنَا وَعَجَزَنَا، فَطَيَّبَهَا لَنَا)). [البخاري/ الخمس/ ۲۹۵۶]

(ابو هریره) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (صلى الله عليه وسلم) فه‌رمووی: ((پیغه‌مبه‌ری له پیغه‌مبه‌ران غه‌زایه‌کی کرد و، به‌نوممه‌ته‌که‌یی وت: با پیاوئ شوینم نه‌که‌وی که‌ئافره‌تیکی ماره‌کردبئ و، ویستبیتی بیگوژیژته‌وه و هیشتا نه‌یگواستبیته‌وه، هه‌روه‌ها که‌سیکی تریش که‌خانویه‌کی کردبیته‌وه و هیشتا سه‌ری نه‌گرتبئ، یه‌کیکی تریش که‌مه‌ر یا حوشتی فاوسی کپی بی و

چاۋەرپى بى بەچكەى ھەبى، فەرموۋى: غەزاكەى كرد و كات نوپىژى عەسرىان دەوربەرى عەسرنىكى گوندەكە بوبويەو، بە خۆرى فەرمو: تۆ فەرمانبەردارى و منىش فەرمانبەردارم، خوايە ماويەك ئەم خۆرە راگرە بۆم. خۆرەكەى بۆ راگىرا تاخوا سەرى خست، فەرموۋى: دەستكەوتە جەنگىكەيانيان كۆكرەو، ناگرھات بۆ ئەوھى بيسوتىنى كەچى نەيسوتاند، پىغەمبەرەكە فەرموۋى: گزىكارتان تىدايە، با لە ھەر ھۆزىك كەسى بى پەيمانم بداتى، پەيمانيان دايە، دەستى پياويك لكا بە دەستىو، فەرموۋى: گزىكارتان تىدايە، با ھۆزەكەت ھەموۋى پەيمانم بداتى، ئىنجا ھۆزەكە پەيمانى دايە: دەستى لكا بە دەستى دووسى پياوى ھۆزەكەو، فەرموۋى: گزىبەكە لە ئىوھدايە، ئىوھ گزىتان كردو، فەرموۋى: بەقەبارەى سەرە مانگايەك ئالتونيان بۆ دەرھىنا و خستىانە ناو ئەو دەستكەوتەو كەلە دەشتەكە دانرابو، ناگرەكە ھات و سوتاندى، دەستكەوتەكانى شەر بۆ كەس ھەلەل نەكراو لەپىش ئىمەو، بەلام چونكە خواى گەرە لاوازى و بىدەستەلاتى ئىمەى بىنيو، بۆيە ھەلەلى كردو بۆ ئىمە).

(۲۴) دەستكەوتەكانى جەنگ

۱۰۸۸- عَنْ مِصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي قَالٍ: نَزَلَتْ فِيَّ (رَبِيعِ آيَاتٍ) : اصْبِرْتُ سَيْنًا فَأَتَى بِهِ النَّبِيُّ (ﷺ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَفْلِنِيهِ ، فَقَالَ (ضَعُهُ) مِنْ حَيْثُ (أَخَذْتَهُ) [أَتَمَّ قَامَ فَقَالَ: نَفْلِنِيهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَقَالَ: ((ضَعُهُ)). فَقَامَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَفْلِنِيهِ ، أَجْعَلْ كَمَنْ لَا غِنَاءَ لَهُ؟ فَقَالَ [لَهُ] النَّبِيُّ (ﷺ): ((ضَعُهُ مِنْ حَيْثُ (أَخَذْتَهُ)). قَالَ: فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرُّسُولِ﴾ (الأنفال: ۱)].

(مِصْعَبِ) كورى (سعد) لەباوكىيەو دەلى: چوار ئايەت لەبارەمەو دابەزىون، شمشىرىكم دۆزىو، ھىنام بۆ لاي پىغەمبەر (ﷺ) عەرزم كرد: ئەى پىغەمبەرى خوا بىكەرە زىادەبەشم لە دەستكەوتى جەنگ، پىغەمبەر (ﷺ) پىي فەرمو: ((لەكوى ھەلت گرتو ھەر لەوى دايبىئىرەو)). پاشان ھەستام عەرزم كرد: ئەى پىغەمبەرى خوا بىكەرە زىادەبەشم لە دەستكەوتى جەنگ. فەرموۋى: ((داينى)) ديسانەو ھەستام وتم: ئەى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بىكەرە (زىادەبەشم) لە دەستكەوتى جەنگى. ئايا ھەرەك كەسى سەيرم دەكرى كە ھىچ

سودیکی نه‌بووه له جه‌نگه‌که‌دا؟ پیغه‌مبهر (ﷺ) پیی فهرموو: ((له کوئی هه‌لت گرتوو هه‌ر له‌وئی دایب‌نی‌ره‌وه)). (مُصعب) ده‌لئی: ئەم ئایه‌ته‌ی سه‌ره‌وه هاته خواره‌وه: که ئەمه مانا‌که‌یه‌تی: (ئهی محمد (ﷺ) پرس‌یارت لیده‌که‌ن ده‌ریاره‌ی ئەو ده‌ست‌که‌وتانه‌ی به‌بی شه‌ر ده‌ست ئەکه‌ون، تو بلی هه‌موو ده‌ست‌که‌وته‌کان هی خوا و پیغه‌مبهرن)). (الانفال: ۱)

(۲۵) هی‌زه‌کان ده‌ست‌که‌وتی جه‌نگیان پی‌ ده‌دری

۱۰۸۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) سَرِيَّةً إِلَى نَجْدٍ، فَخَرَجْتُ فِيهَا، فَأَصَبْنَا إِبِلًا وَغَنَمًا، فَبَلَّغْتُ سُهْمَانًا اثْنَيْ عَشَرَ بَعِيرًا، وَنَقَلْنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بَعِيرًا بَعِيرًا. [البخاري/ الخمس/ ۲۹۶۵]

(ابن عمر) ده‌لئی: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) هی‌زیکی نارد بو (نه‌جد)، منیش له گه‌لیاندا رویشتم، حوشت‌ر و مه‌ریکی زور بووه ده‌ست‌که‌وتمان، به‌ جو‌ری که‌ پشکی هه‌ریه‌که‌مان دو‌انزه حوشت‌ر بوو، له‌سه‌رووی ئەوه‌شه‌وه پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) یه‌کی حوشت‌ریکی تری پیداین.

(۲۶) ده‌ست‌که‌وته‌کانی جه‌نگ ده‌کرین به‌ پینج پشک

۱۰۹۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضی الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَدْ كَانَ يُنْفِلُ بَعْضَ مَنْ يَبْعَثُ مِنَ السَّرَايَا لِأَنْفُسِهِمْ خَاصَّةً، سِوَى قَسَمِ عَامَّةِ الْجَيْشِ، وَالْخُمْسُ فِي ذَلِكَ وَاجِبٌ كُلُّهُ. [البخاري/ الخمس/ ۲۹۶۶]

(ابن عمر) ده‌لئی: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) ده‌ست‌که‌وتی جه‌نگی ده‌دا به‌ هه‌ندی له‌و هی‌زانه که‌ ده‌یناردن بو جه‌نگ ئەمه تاییه‌ت به‌و هی‌زانه بوو، جگه له‌و به‌شهی که‌له کو‌ی گشتی ده‌ست‌که‌وتی جه‌نگی سوپا‌که به‌ریان ده‌که‌وت، واجبه پینج یه‌که له هه‌موو ئەو ده‌ست‌که‌وته ده‌ریکرت له پیش دابه‌شکردنی ئەو به‌خششه تاییه‌ته‌ی پیغه‌مبهر (ﷺ) له‌م پینج یه‌که‌نه‌بووه.

(۲۷) چه‌ک وشه‌کی کوژ‌راو ده‌دری به‌ بکوژ‌ه‌که

۱۰۹۱- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) عَامَ حُنَيْنٍ، فَلَمَّا التَّقَيْنَا كَانَتْ لِلْمُسْلِمِينَ جَوْلَةٌ، قَالَ: فَرَأَيْتُ رَجُلًا مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَدْ عَلَا رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَاسْتَدْرَتُ إِلَيْهِ حَتَّى آتَيْتُهُ مِنْ وِرَائِهِ فَضْرِبْتُهُ عَلَى حَبْلِ عَاتِقِهِ، وَأَقْبَلَ عَلَيَّ، فَضَمَّنِي ضَمًّا وَجَدْتُ مِنْهَا رِيحَ الْمَوْتِ، ثُمَّ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ فَأَرْسَلَنِي، فَلَحِقْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رضی الله عنه)، فَقَالَ: مَا لِلنَّاسِ؟ فَقُلْتُ: أَمْرُ اللَّهِ (ﷻ)، ثُمَّ إِنَّ النَّاسَ

رَجَعُوا، وَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلْبُهُ)).
 قَالَ: فَقُمْتُ فَقُلْتُ: مَنْ يَشْهَدُ لِي؟ ثُمَّ جَلَسْتُ، ثُمَّ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، فَقَالَ: فَقُمْتُ
 فَقُلْتُ: مَنْ يَشْهَدُ لِي؟ ثُمَّ جَلَسْتُ، ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ الثَّلَاثَةَ، فَقُمْتُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 (ﷺ): ((مَا لَكَ يَا أَنَا قَتَادَةَ)). فَقَصَصْتُ عَلَيْهِ الْقِصَّةَ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ:
 صَدَقَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، سَلَبُ ذَلِكَ الْقَتِيلِ عِنْدِي، فَأَرْضِهِ مِنْ حَقِّهِ، وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ
 الصَّدِيقُ (رضي الله عنه): لَأَ مَا لِلَّهِ إِذَا، لَأَ يَعْمَدُ إِلَى أَسَدٍ مِنْ أَسَدِ اللَّهِ، يُقَاتِلُ عَنِ اللَّهِ وَعَنْ
 رَسُولِهِ (ﷺ)، فَيُعْطِيكَ سَلْبَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((صَدَقَ، فَأَعْطَهُ إِيَّاهُ)).
 فَأَعْطَانِي، قَالَ: فَبِعْتُ الدَّرْعَ فَاثْبَغْتُ بِهِ مَخْرَفًا فِي بَنِي سَلَمَةَ، فَإِنَّهُ لَأَوَّلُ مَالٍ
 تَأْتَلْتُهُ فِي الْإِسْلَامِ. [بخاري/ الخمس/ ۲۹۷۳]

(أبو قتادة) (رضي الله عنه) ده‌لئ: سالی (حنین) له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوادا (رضي الله عنه)
 چووین بو جه‌نگ، کاتی پووبه‌رووی (دورژمنان) بووینه‌وه موسلمانان توشی
 شله‌ژانی بوون، بینیم، واپیاویک له بیباوه‌ران زال بووه به‌سهر موسلمانیکدا،
 منیش سوپامه‌وه به‌لایدا تا چوومه پشتیه‌وه و شمشیریکم داله ره‌گی لاملی،
 پرووی تی‌کردم و گوشیمی به‌خویه‌وه، بوئی مردنم لی به‌دی کرد، دواپی
 به‌ری‌دام و مرد، گه‌یشتمه‌وه به‌ (عمری کوری (خطاب) و (رضي الله عنه) وتی: نه‌م
 خه‌لکه بو‌وای لی‌هات؟ وتم: فه‌رمانی خوای گه‌وره‌یه، پاشان خه‌لکی گه‌رانه‌وه،
 پیغه‌مبه‌ری خوایش (رضي الله عنه) دانیشتم و فه‌رمووی: ((هه‌رکه‌سن کورژاو‌یک
 کوشتبئی و به‌لگه‌یه‌کی هه‌بئ له‌سه‌ری نه‌وا چه‌ک و شمه‌که‌که‌ی بو‌نه‌و که‌سه‌یه))
 (أبو قتادة) ده‌لئ: هه‌ستام وتم: کی شایه‌تیم بو‌ده‌دا؟ پاشان دانیشتم، دیسان
 پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه) فه‌رمووده‌که‌ی دووباره‌ کرده‌وه. منیش هه‌ستام و وتم: کی
 شایه‌تیم بو‌ده‌دا؟ دیسان دانیشتمه‌وه، بو‌جاری سئی‌یه‌م پیغه‌مبه‌ر (رضي الله عنه)
 فه‌رمووده‌که‌ی دووباره‌ کرده‌وه. هه‌ستامه‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه) فه‌رمووی:
 ((نه‌وه چیته (أبو قتادة)؟ داستانه‌که‌م بو‌گیرایه‌وه، یه‌کی له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا
 وتی: راست ده‌کات نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه) چه‌ک و شمه‌کی نه‌و کورژاوه‌ لای
 منه، رازی بکه‌ با بو‌ من بی‌ت. (أبو بكر الصديق) (رضي الله عنه) وتی: هه‌رگیز نابئی نه‌وه
 ببئی، پیغه‌مبه‌ر نه‌وه ناکات که‌ شیرئی له‌ شیرانی خوا بجه‌نگئی له‌ پینا‌و خوا
 پیغه‌مبه‌ره‌که‌یدا و نیسته‌ چه‌ک و شمه‌که‌که‌ی بدات به‌ تو. پیغه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه)
 فه‌رمووی: ((راست ده‌کات بیده‌ره‌وه)). نه‌ویش پیی دامه‌وه، (أبو قتادة) ده‌لئ:

زریکه م فروشت و به پاره کهی باغیکم له (بنی سلمة) کړی. نه ویش به که م سامانی بوو که له نیسلامدا دهستم بکه وی و کردبیتم به مولکی خو م.

(۲۸) چهک و شمه کی کوژراو به نیجتهاد دهری به به کی له بکوژان

۱۰۹۲- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ (رضی الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: بَيْنَا أَنَا وَأَقْفٌ فِي الصَّفِّ يَوْمَ بَدْرٍ، نَظَرْتُ عَنْ يَمِينِي [وَشِمَالِي] فَإِذَا أَنَا بَيْنَ غُلَامَيْنِ مِنَ الْأَنْصَارِ حَدِيثَةً أَسْنَانُهُمَا، تَمَنَيْتُ لَوْ كُنْتُ بَيْنَ أَضْلَعٍ مِنْهُمَا، فَعَمَّرَنِي أَحَدُهُمَا فَقَالَ: يَا عَمُّ، هَلْ تَعْرِفُ أَبَا جَهْلٍ؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ، وَمَا حَاجَتُكَ إِلَيْهِ يَا ابْنَ أَخِي؟ قَالَ: أَخْبِرْتُ أَنَّهُ يَسُبُّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ)، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَنْ رَأَيْتُهُ لَأُفَارِقَ سَوَادِي سَوَادُهُ حَتَّى يَمُوتَ الْأَعْجَلُ مِثْلًا. قَالَ: فَتَعَجَّبْتُ لِذَلِكَ، فَعَمَّرَنِي الْآخَرُ، فَقَالَ مِثْلَهَا، قَالَ: فَلَمْ أُنْشَبْ أَنْ نَظَرْتُ إِلَى أَبِي جَهْلٍ يَزُولُ فِي النَّاسِ، فَقُلْتُ: أَلَا تَرِيَانِ؟ هَذَا صَاحِبُكُمْ الَّذِي تَسْأَلَانِ عَنْهُ، قَالَ: فَأَبْتَدَرَاهُ فَضَرَبَاهُ بِسَيْفَيْنِ حَتَّى قَتَلَاهُ، ثُمَّ أَنْصَرَفَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَأَخْبَرَاهُ، فَقَالَ: ((أَيْكَمَا قَتَلَهُ)). فَقَالَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا: أَنَا قَتَلْتُ، فَقَالَ: ((هَلْ مَسَحْتُمَا سَيْفَيْكُمَا)). قَالَا: لَأَ، فَنَظَرَ فِي السَّيْفَيْنِ، فَقَالَ: ((كَلَاكُمَا قَتَلَهُ)). وَقَضَى بِسَلْبِهِ لِمُعَاذِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْجُمُوحِ، وَالرَّجُلَانِ: مُعَاذُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ الْجُمُوحِ، وَمُعَاذُ بْنُ عَفْرَاءَ. [البخاري/الخمسة/ ۲۹۷۲]

(عبدالرحمن) کوپی (عوف) (رضی الله عنه) دهلی: له کاتیکدا که من له روژی به دردا له ناو ریزی (جهنگاوهران) دا وهستا بووم، به لای پالست و چه پی خو مدا سه یرم کرد خو م بینیه وه له نیوان دوو میرد مندالی نه نصاری مه دینه یی تازه لاودا وهستاوم، ئاواتم خواست که له نیوان دووانی له وانه به میزتردا بو مایه، به کیکیان چاوی لیداگرتم و وتی: مامه ئایا تو (ابو جهل) ده ناسی؟ وتم: به لئی کوپی برام کارت چی به پیی؟ وتی: هه وائلم پی گه یشتوه که جنیو به پیغه مبه ری خوا (رضی الله عنه) ده دات سویند به وکه سه ی گیانی منی به دهسته، نه گهر بیبیتم لاشه م له لاشه ی ناترازی تا نه و که سه مان که زووتر نه جهلی هاتوو به مرئی. (عبدالرحمن) دهلی: لهو هه لو یسته سه رم سوپما. نهوی تریشیان چاوی لیداگرتم و هه مان قسه ی هاوه له که ی دووباره کرده وه. زوری نه خایاند تا سه یرم کرد وا (ابو جهل) له نیو خه لکه که دا دیت و ده چی و وتم: ئایا نایبیتن؟ نه وه نه و که سه یه که هه وائتان پرسی، (عبدالرحمن) دهلی: هه لیا نکوتایه سه ری و ده ست پیسخه ریان کرد) به شمشیره کانیان که وتنه لیدانی تاکوشتیان، پاشان

گه رانه وه بو لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) و هه واله که یان پیگه یاند، پیغه مبهر (ﷺ) فهرمووی: ((کامتان کوشتی؟)) هه ریه که یان وتی: من کوشتم، ئینجا فهرمووی: ((نایا شمشیره کانتان سرپوه؟)) وتیان: نه خیر، سهیری هه ردوو شمشیره که ی کرد، فهرمووی: ((به لئی، هه ردوو کتان کوشتوتانه)). فهرمانی دا چه ک و شمه که که ی ابو جهل بدری به (معان) کوپی (الجموح). دوو پیاو ه که ش (معان) کوپی (عمرو) کوپی (الجموح) و (معان) کوپی (عفراء) بوون.

(۲۹) بیبه ش کردنی جه نگاومر له چه ک و شمه کی کوژراوی دهستی خوی

به ئیجه تهادی سه ر کرده

۱۰۹۳- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (ﷺ) قَالَ: قَتَلَ رَجُلٌ مِنْ حَمِيرٍ رَجُلًا مِنَ الْعَدُوِّ، فَأَرَادَ سَلْبَهُ، فَمَنَعَهُ خَالِدُ ابْنُ الْوَلِيدِ (ﷺ)، وَكَانَ وَالِيًا عَلَيْهِمْ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) عَوْفُ بْنُ مَالِكٍ فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ لِخَالِدٍ: ((مَا مَنَعَكَ أَنْ تُعْطِيَهُ سَلْبَهُ)). قَالَ: اسْتَكْتَرْتُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: ((ادْفَعْهُ إِلَيْهِ)). فَمَرَّ خَالِدٌ بِعَوْفٍ فَجَرَّ بِرِدَائِهِ، ثُمَّ قَالَ: هَلْ أَنْجَزْتُ لَكَ مَا ذَكَرْتُ لَكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)؟ فَسَمِعَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَاسْتَعْضَبَ فَقَالَ: ((لَا تُعْطِهِ يَا خَالِدُ، لَأُتْعَطَهُ يَا خَالِدُ، هَلْ أَنْتُمْ تَارِكُونَ لِي أُمْرَائِي؟ إِنَّمَا مَثَلُكُمْ وَمَثَلُهُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتُرِعِيَ إِبِلًا أَوْ غَنَمًا، فَرَعَاهَا، ثُمَّ تَحَيَّنَ سَفِيهَا فَأَوْرَدَهَا حَوْضًا فَشَرَعَتْ فِيهِ، فَشَرِبَتْ صَفْوَهُ وَتَرَكَتْ كَدْرَهُ، فَصَفْوَهُ لَكُمْ وَكَدْرَهُ عَلَيْهِمْ)).

(عوف) کوپی (مالک) (ﷺ) ده لئی: که سیک له هوژی (حیمیر) پیاو یکی له دوژمن کوشت، ویستی چه ک و شمه که که ی ببات، (خالد) ی کوپی (ولید) (ﷺ) که سه رپه رشتیان بوو نه یدا یه، (عوف) ی کوپی (مالک) هاته خزمه تی پیغه مبهری خوا و (ﷺ) هه واله که ی پندا، پیغه مبهر (ﷺ) به (خالد) ی فهرموو: ((چی وای لی کردی نه و چه ک و شمه که ی نه دهیتی؟))، (خالد) وتی: نه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) به زورم زانی، فهرمووی: ((بیده ری))، (خالد) دای به لای (عوف) دا و (عوف) عه با که ی راکیشا، پاشان وتی: نایا به لینه که ی خوُم برده سه ر که وتم لای پیغه مبهر (ﷺ) سکالات له دهست ده که م؟ پیغه مبهری خوا (ﷺ) گوپی لی بوو، رقی هه لساو فهرمووی: ((نه ی خالد مهیده ری، نه ی خالد مهیده ری، نایا بو وازنا هیین له سه رده سه تی هیزه کانم؟ نمونه ی ئیوه و نه وان وه ک پیاو ی وایه، کراوه به شوانی برکه یه ک حوشتر و مه ر، نه ویش

ده‌یانله‌وه‌رینی تا کاتی ئاودانیان، ئینجا ده‌یانباته‌ سهر گۆماویک ئاوه‌ پوون و پاکه‌که‌ ده‌خۆنه‌وه‌ و لیل‌اوه‌که‌ی جی دین، پوون و پاکه‌که‌ی بو ئیوه‌یه‌ و لیل‌ه‌که‌یشی بو سهرکرده‌کانه‌)).

(۳۰) هه‌موو چه‌ک و شه‌ه‌کی کوژراو ده‌دری به‌و جه‌نگاوه‌ره‌ی کوشتویه‌تی

۱۰۹۶- عَنْ سَلْمَةَ بِنِ الْأَكْوَعِ (رضی‌الله‌تعالی‌عنہا) قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) هَوَازِنَ، فَبَيْنَا نَحْنُ نَتَضَعُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، إِذْ جَاءَ رَجُلٌ عَلَى جَمَلٍ أَحْمَرَ فَأَنَاخَهُ، ثُمَّ انْتَرَعَ طَلْقًا مِنْ حَقْبِهِ فَقِيدَ بِهِ الْجَمَلَ، ثُمَّ تَقَدَّمَ يَتَعَدَّى مَعَ الْقَوْمِ، وَجَعَلَ يَنْظُرُ، وَفِينَا ضَعْفَةٌ وَرَقَّةٌ فِي الظَّهْرِ وَبَعْضُنَا مُشَاةٌ، إِذْ خَرَجَ يَشْتَدُّ، فَأَتَى جَمَلَهُ فَأَطْلَقَ قَيْدَهُ، ثُمَّ أَنَاخَهُ وَقَعَدَ عَلَيْهِ فَأَثَارَهُ فَاشْتَدَّ بِهِ الْجَمَلَ، فَاتَّبَعَهُ رَجُلٌ عَلَى نَاقَةٍ وَرَقَاءَ، قَالَ سَلْمَةُ: وَخَرَجْتُ أَشْتَدُّ، فَكُنْتُ عِنْدَ رِجْلِ النَّاقَةِ، ثُمَّ تَقَدَّمْتُ حَتَّى كُنْتُ عِنْدَ رِجْلِ الْجَمَلِ، ثُمَّ تَقَدَّمْتُ حَتَّى أَخَذْتُ بِخِطَامِ الْجَمَلِ فَأَنْخَتُهُ، فَلَمَّا وَضَعَ رُكْبَتَهُ فِي الْأَرْضِ اخْتَرَطْتُ سِنْفِي فَضَرَبْتُ رَأْسَ الرَّجُلِ فَنَدَرَ، ثُمَّ جِئْتُ بِالْجَمَلِ أَقْوَدَهُ، عَلَيْهِ رَحْلُهُ وَسِلَاحُهُ، فَاسْتَقْبَلَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَالنَّاسُ مَعَهُ، فَقَالَ: ((مَنْ قَتَلَ الرَّجُلَ)). قَالُوا: ابْنُ الْأَكْوَعِ، قَالَ: ((لَهُ سَلْبُهُ أَجْمَعُ)). [البخاري/ الجهاد/ ۲۸۸۶]

(سَلْمَةُ) كوپری (الأكوع) (رضی‌الله‌تعالی‌عنہا) ده‌لی: له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوادا (رضی‌الله‌تعالی‌عنہا) جه‌نگی هه‌وازیمنان کرد، کاتی ئیمه‌ له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوادا (رضی‌الله‌تعالی‌عنہا) نانی چیشتنگاومان ده‌خوارد، پیاویک^(۱) به‌سهر حوشتریکی سوره‌وه‌ هات و چۆکی به‌ حوشره‌که‌ی دادا، پاشان سیرمه‌یه‌کی چه‌رمی له‌ پشتی خۆی ده‌ره‌ینا و حوشره‌که‌ی پی‌به‌سته‌وه‌، ئینجا هاته‌ پی‌شه‌وه‌ و ده‌ستی کرد به‌ نان خواردن له‌گه‌ل مه‌جلیسه‌که‌دا، که‌وته‌ ته‌ماشاکردن، ئیمه‌ش جوړه‌ لاوازی و شه‌که‌تیه‌کمان پیوه‌ دیارپوو له‌سواری و لاغ و له‌به‌پێ رویشتنی هه‌ندیکیشمان، کابرا به‌ راکردن رویشت و حوشره‌که‌ی کرده‌وه‌، پاشان یه‌خی حوشره‌که‌ی داو سواری بوو، به‌ توندی که‌وته‌ لیخوورینی و حوشره‌که‌ش که‌وته‌ غاردان، یه‌کی له‌ پیاوه‌کان له‌سهر پشتی حوشتریکی بووری می‌ دوا‌ی که‌وت، (سَلْمَةُ) ده‌لی: ئینجا منیش به‌ راکردن شوینی که‌وتم، گه‌یشتمه‌ که‌فه‌لی حوشره‌ بوړه‌ مییه‌که‌، پاشان گه‌یشتمه‌ که‌فه‌لی حوشتری (کابراکه‌)، لیلی چوومه‌ پیش و لغاوی

(۱) له‌ بخاریدا مه‌به‌ست به‌ پیاو، جه‌نگاوه‌ریکه‌ به‌بن په‌یمانی پاراستن بیته‌ ولاتی نیسلام.

حوشتره کهم گرت و یه خم دا، کاتنی نه ژنوی خسته سهر زهوی، شمشیره کهم له کیلان دهرهینا و دام له سهری پیاوه که و سهری قرتا و کهوته خواری، پاشان حوشتره کهم به شوینم دا راکیشا، هه موو کهل و پهلی سه فهر و چه که که ی له سهر بوو، پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیشوازی لیکردم خه لکانیکیش له خزمه تیدا بوون، فهرمووی: ((کئی نهو پیاوهی کوشت))، وتیان: (ابن الاکوع)، فهرمووی: ((هه موو چهک و شمه که که ی بو نه وه)).

(۳۱) زیاده به خشیی له ده سته کوتی جهنگدا و دلیل به دلیل کردن

۱۰۹۵- عَنْ إِيَّاسِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ (ﷺ) قَالَ: غَزَوْنَا فِرَازَةَ وَعَلَيْنَا أَبُو بَكْرٍ (ﷺ)، أَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) عَلَيْنَا، فَلَمَّا كَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمَاءِ سَاعَةً أَمَرَنَا أَبُو بَكْرٍ فَعَرَسْنَا، ثُمَّ شَنَّ الْعَارَةَ فَوَرَدَ الْمَاءَ، فَقَتَلَ مَنْ قَتَلَ عَلَيْهِ وَسَبَى، وَأَنْظَرُ إِلَى عُنُقِ مِنَ النَّاسِ فِيهِمُ الدَّرَارِيُّ، فَخَشِيتُ أَنْ يَسْبِقُونِي إِلَى الْجَبَلِ، فَرَمَيْتُ بِسَهْمٍ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْجَبَلِ، فَلَمَّا رَأَوْا السَّهْمَ وَقَفُوا، فَجِئْتُ بِهِمْ أَسْوَقَهُمْ وَفِيهِمْ امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي فِرَازَةَ عَلَيْهَا قَشْعٌ مِنْ أَدَمَ - قَالَ: الْقَشْعُ: النَّطْعُ - مَعَهَا ابْنَةٌ لَهَا مِنْ أَحْسَنِ الْعَرَبِ، فَسَقْتُهُمْ حَتَّى أَتَيْتُ بِهِمْ أَبَا بَكْرٍ (ﷺ)، فَنَقَلَنِي أَبُو بَكْرٍ ابْنَتَهَا، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ وَمَا كَشَفْتُ لَهَا ثَوْبًا، فَلَقِينِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي السُّوقِ، فَقَالَ: ((يَا سَلْمَةُ هَبْ لِي الْمَرَاةَ)). فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، [وَاللَّهِ] لَقَدْ أَعْجَبْتَنِي وَمَا كَشَفْتُ لَهَا ثَوْبًا. ثُمَّ لَقِينِي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مِنَ الْعَدِّ فِي السُّوقِ فَقَالَ لِي: ((يَا سَلْمَةُ، هَبْ لِي الْمَرَاةَ لِلَّهِ أَبُوكَ)). فَقُلْتُ: هِيَ لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَوَاللَّهِ مَا كَشَفْتُ لَهَا ثَوْبًا، فَبَعَثَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) إِلَى أَهْلِ مَكَّةَ، فَقَدَى بِهَا نَاسًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، كَانُوا أُسْرُوا بِمَكَّةَ.

(إياس) کوری (سلمة) له باوکیه وه (ﷺ) ده لئی: جهنگی (فزازة) مان کرد به فرماندهی (ابو بکر) (ﷺ) که پیغه مبهری خوا (ﷺ) کرد بوویه فرمانده مان، کاتر میزیکمان مابوو بگهینه ناو، (ابوبکر) فرمانی پیداین دابه زین بو حه وان هه، پاشان ابوبکر شالوی برد و گه یشته سه رئاوه که، نه وه ی کوشتی کوشتی و هی تریش به دلیل گیران، سهیری کومه لئی خه لکم ده کرد که ژماره یه ک ژن و مندالیان تیدابوو، ترسی نه وه م بوو نه وان پیشم بکه ون له گه یشتن به که ژه که، تریکم خست بو نیوان نه وان و که ژه که، کاتنی تیره که یان بینو وه ستان و هاتم و پیشی خوم دان، ژنیکیان تیدابوو له (بنی فزازة)، پوشاکیکی چهرمی

له‌به‌ردابوو، کچیکی خویشی له‌گه‌لدا بوو که له جواترین کچانی عه‌رب بوو، پیئشی خووم دان تا گه‌یاندنمه لای (أبو بکر) (رضی الله عنه)، (أبو بکر) کچه‌که‌ی پی به‌خشیم و هاتینه‌وه مه‌دینه به‌بی ئه‌وه‌ی پۆشاک‌ی لابه‌مه‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) له بازاردا پیم گه‌یشت و فه‌رمووی: ((ئهی سَلَمَة) ئه‌و ئافه‌رته ته‌سلیمی من که)) و تم: ئهی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) حه‌زم لی‌کردوه و پۆشاکم له‌سه‌ر لانه‌داوه، پاشان بو پۆژی دواپی له بازاردا پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) گه‌یشت پیم، فه‌رمووی: ((ئهی سَلَمَة تو گیانی باوکت ئه‌و ئافه‌رته‌م ته‌سلیم که)) و تم: بو تو ئهی پیغه‌مبه‌ری خوا، به‌خوای گه‌وره پۆشاکیم لانه‌داوته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) ئه‌و کچه‌ی نارد بو خه‌لکی مه‌ککه، چه‌ند که سیکی له موسلمانان پی نازاد کرد، که پیشت له مه‌ککه به‌دیل گیرابون.

(۳۲) به‌شه‌کان و پینج یه‌کی ده‌ستکه‌وتی جه‌نگ

۱۰۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (رضی الله عنه): ((أَيُّمَا قَرِيْبَةٍ أَتَيْتُمُوهَا وَأَقَمْتُمْ فِيهَا فَسَهْمُكُمْ فِيهَا، وَأَيُّمَا قَرِيْبَةٍ عَصَتِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ خُمْسَهَا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ، ثُمَّ هِيَ لَكُمْ)).

(أبو هريرة) (رضی الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((هه‌ر گوندی (یان شاری) که (به‌بی جه‌نگ بچه‌ ناوی و تیایدا نیشته‌جی بن، ئه‌وا به‌شتان تیایدا وه‌کو به‌شی موسلمانانی تر (فیء) ^(۱) وایه. هه‌رگوندیکیش سه‌رپیچی فه‌رمانی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بکات (هه‌رکات پزگارتان کرد) ئه‌وا پینج یه‌کی ده‌ستکه‌وته‌کانی بو خوا و پیغه‌مبه‌ری خوا ده‌بی، پاشان ئه‌وه‌ی که مایه‌وه (چوار به‌شه‌که‌ی تری) هی ئیوه‌یه)).

(۳۳) چوئیتی دابه‌شکردنی ئه‌و ده‌ستکه‌وته‌ی

که‌بی جه‌نگ ده‌ست که‌وتوه

۱۰۹۷- عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ: أُرْسِلَ إِلَيَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رضی الله عنه) فَجِئْتُهُ حِينَ تَعَالَى النَّهَارُ، قَالَ: فَوَجَدْتُهُ فِي بَيْتِهِ جَالِسًا عَلَى سَرِيرٍ مُفْضِيًا إِلَيَّ رُمَالَهُ، مُتَّكِنًا عَلَى وَسَادَةٍ مِنْ أَدَمٍ، فَقَالَ لِي: يَا مَالُ، إِنَّهُ قَدْ دَفَّ أَهْلُ أَنْبِيَاءِ مِنْ قَوْمِكَ، وَقَدْ

(۱) ئه‌و ده‌ستکه‌وته‌یه که ده‌ست موسلمانان ده‌که‌وی به‌کشانه‌وه‌ی دوژمن که‌به‌بی شه‌ر به‌جی ده‌میلن.

أَمَرْتُ فِيهِمْ بِرَضِخٍ، فَحُدُّهُ فَأَقْسِمُهُ بَيْنَهُمْ. قَالَ: قُلْتُ: لَوْ أَمَرْتُ بِهِذَا غَيْرِي. قَالَ: حُدُّهُ يَا مَالُ. قَالَ: فَجَاءَ يَرْفَا فَقَالَ: هَلْ لَكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فِي عُثْمَانَ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَالزُّبَيْرِ وَسَعْدٍ؟ فَقَالَ عُمَرُ: نَعَمْ، فَأَذِنَ لَهُمْ، فَدَخَلُوا، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: هَلْ لَكَ فِي عَبَّاسٍ وَعَلِيٍّ (ﷺ)؟ قَالَ: نَعَمْ. فَأَذِنَ لَهُمَا، فَقَالَ عَبَّاسٌ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ اقْضِ بَيْنِي وَبَيْنَ هَذَا - وَذَكَرَ كَلَامًا - [قَالَ:] فَقَالَ الْقَوْمُ: أَجَلٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، فَاقْضِ بَيْنَهُمْ وَأَرْحُهُمْ، فَقَالَ مَالِكُ بْنُ أَوْسٍ: يُخِيلُ إِلَيَّ أَنَّهُمْ قَدْ كَانُوا قَدَمُوهُمْ لِذَلِكَ. فَقَالَ عُمَرُ: اتَّئِدَا، أَنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ الَّذِي يَأْذِنُهُ تَقْوَمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ: أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا تُورَثُ، مَا تَرَكَنَا صَدَقَةً))؟ قَالُوا: نَعَمْ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى الْعَبَّاسِ وَعَلِيٍّ (ﷺ) فَقَالَ: أَنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ الَّذِي يَأْذِنُهُ تَقْوَمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ: أَتَعْلَمَانِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا تُورَثُ، مَا تَرَكَنَاهُ صَدَقَةً))؟ قَالَا: نَعَمْ، فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَعَزَّ كَانَ خَصَّ رَسُولَهُ (ﷺ) بِخَاصَّةٍ لَمْ يُخَصَّصْ بِهَا أَحَدًا غَيْرَهُ، قَالَ: ﴿مَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ - مَا أَدْرِي هَلْ قَرَأَ آيَةَ التِّي قَبْلَهَا أَمْ لَا - قَالَ: فَاقْسِمِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بَيْنَكُمْ أَمْوَالَ بَنِي النَّضِيرِ، فَوَاللَّهِ مَا اسْتَأْثَرَ عَلَيْكُمْ وَلَا أَخَذَهَا دُونَكُمْ، حَتَّى بَقِيَ هَذَا الْمَالُ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَأْخُذُ مِنْهُ نَفَقَةَ سَنَةٍ، ثُمَّ يَجْعَلُ مَا بَقِيَ أَسْوَةَ الْمَالِ، ثُمَّ قَالَ: أَنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ الَّذِي يَأْذِنُهُ تَقْوَمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ: أَتَعْلَمُونَ ذَلِكَ؟ قَالُوا: نَعَمْ، ثُمَّ نَشَدَ عَبَّاسًا وَعَلِيًّا بِمِثْلِ مَا نَشَدَ بِهِ الْقَوْمُ: أَتَعْلَمَانِ ذَلِكَ؟ قَالَا: نَعَمْ، قَالَا: فَلَمَّا تُوفِّي رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضي الله عنه): أَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَجِئْتُمَا تَطْلُبُ مِيرَاثَكَ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ، وَيَطْلُبُ هَذَا مِيرَاثَ امْرَأَتِهِ مِنْ أَبِيهَا. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((مَا تُورَثُ، مَا تَرَكَنَاهُ صَدَقَةً)) فَرَأَيْتُمَا كَاذِبًا آثِمًا غَادِرًا خَائِنًا، وَاللَّهِ يَعْلَمُ إِنَّهُ لَصَادِقٌ بَارٌّ رَاشِدٌ تَابِعٌ لِلْحَقِّ. ثُمَّ تُوفِّي أَبُو بَكْرٍ وَأَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) وَوَلِيُّ أَبِي بَكْرٍ، فَرَأَيْتُمَانِي كَاذِبًا آثِمًا غَادِرًا خَائِنًا، وَاللَّهِ يَعْلَمُ إِنِّي لَصَادِقٌ بَارٌّ رَاشِدٌ تَابِعٌ لِلْحَقِّ، فَوَلِيْتُهَا ثُمَّ جِئْتَنِي أَنْتَ وَهَذَا، وَأَنْتُمَا جَمِيعٌ وَأَمْرُكُمْمَا وَاحِدٌ فَقُلْتُمَا: ادْفَعْهَا إِلَيْنَا، فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتُمْ دَفَعْتُهَا إِلَيْكُمْمَا، عَلَى أَنَّ عَلَيْنِكُمَا عَهْدَ اللَّهِ أَنْ تَعْمَلَا فِيهَا بِالَّذِي كَانَ يَعْمَلُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، فَأَخَذْتُمَاهَا بِذَلِكَ، قَالَ: أَكْذَلِكَ؟ قَالَا: نَعَمْ، قَالَ: ثُمَّ جِئْتُمَانِي لِأَقْضِي بَيْنَكُمْمَا؟ وَلَا وَاللَّهِ لَأَقْضِي بَيْنَكُمْمَا بِغَيْرِ ذَلِكَ حَتَّى تَقْوَمَ السَّاعَةُ، فَإِنْ عَجَرْتُمَا عَنْهَا فَرُدَّاهَا إِلَيَّ.

(مالك) كوپرى (اوس) ده‌لى: (عمر) كوپرى (الخطاب) نارذبوى به دوامدا، خور به‌رزبويه وه هاتم بولاى: بينيم وا له ماله‌كه‌يدا له‌سهر حه‌سيريكى دارخورما دانيشتوه و شانى داداوه له‌سهر سه‌رينيكي پيست، پيى وتم: ئه‌ى مال و (واته ئه‌ى مالك): چهند مالى له قه‌ومه‌كه‌ت هاتبوون بو لام، فه‌رمانم دا شتيكى كه‌ميان بده‌نى، بيبه بويان به‌شى بكه به‌سه‌رياندا، (مالك) ده‌لى وتم: خوزگه ئه‌و فه‌رمانه‌ت به‌سهر كه‌سيكى تر دا بدييه، وتى: ئه‌ى (مال) هه‌ليگره بيبه، (مالك) ده‌لى: له‌وكاته‌دا ده‌رگاوانه‌كه‌ى هات و وتى: ئه‌ى پيشه‌واى باوه‌رداران، ئايا كاريكت هه‌يه به (عثمان) و (عبدالرحمن) كوپرى (عوف) و (زبير) و (سعد)؟ (عمر) وتى: به‌لى، مؤله‌تى دان و هاتنه ژوره‌وه، پاشان هاته‌وه و وتى: ئايا ئيشت هه‌يه به (عباس) و (علي)؟ عمر: وتى به‌لى، مؤله‌تى دان، (عباس) وتى: ئه‌ى پيشه‌واى باوه‌رداران دادوهرى بكه له نيوان من و ئه‌مه‌دا - قسه‌يه‌كى كرد - خه‌لكه‌كه و تيان به‌لى ئه‌ى پيشه‌واى باوه‌رداران، دادوهرى بكه و رزگاريان بكه. (مالك) كوپرى (اوس) وتى: هات به‌خه‌يالما كه ئه‌وانه بو ئه‌و مه‌به‌سته هينا بو نيوان. (عمر) وتى: له‌سهر خو بن، سويندتان ده‌دم، به‌و خوايه‌ى كه ناسمان و زه‌وى به خواستى ئه‌و وه‌ستاون، ئايا ده‌زانن كه پيغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رمويه‌تى: ((ئيمه ميراتييمان لي نابري، ئه‌وه‌ى له پاش خو مان به جىي ديلىن ده‌كريته خير))؟ هه‌موو و تيان: به‌لى، پاشان پويكرده (عباس) و (علي) و وتى: سويندتان ده‌دم به‌و خوايه‌ى كه ناسمان و زه‌وى به خواستى ئه‌و وه‌ستاون، ئايا ده‌زانن كه پيغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رمويه‌تى: ((ئيمه ميراتييمان لي نابري، ئه‌وه‌ى له پاش خو مان به جىي ديلىن ده‌كريته خير)). و تيان: به‌لى، (عمر) وتى: خواى گوره و بالا ده‌ست پيغه‌مبه‌رى خواى (ﷺ) تايبه‌تمه‌ند كردوه به تايبه‌تمه‌نديه‌كه‌وه كه به‌كه‌سى ترى نه‌داوه، وتى: ئه‌م ئايه‌تانه‌ى خوينده‌وه كه ئه‌مه و اتا كه‌يانه: ((ئه‌و ده‌ستكه‌وتانه‌ى، خوا به‌خشى به پيغه‌مبه‌ره‌كه‌ى له خه‌لكى ديها، ئه‌وه خوا بريارى له‌سه‌رداوه كه بو خوا و بو پيغه‌مبه‌ره...)).

نازانم ئايا نايه‌ته‌كه‌ى پيش ئه‌م ئايه‌ته‌ى خوينده‌وه يان نا - وتى: پيغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) مال و سامانى (بنو النضير) ي دابه‌شكرد له نيوانتاندا، به‌خوا زولمى لي نه‌كردوون و فه‌زلى كه‌سى نه‌داوه به‌سه‌رتاندا و بي ئيوش وه‌رى نه‌گرتوه بو خو، به جوړى كه ئه‌و سامانه ليى مايه‌وه، پيغه‌مبه‌رى خوا

(ﷺ) بژیوی سالیکی لی‌ه‌لد‌ه‌گرت، پاشان ئه‌وه‌ی که‌مایه‌وه‌ حیسابی هه‌موو سامان و ماله‌که‌ی تری بو کرد، پاشان وتی: سویندتان ده‌دم به‌و خویه‌ که‌ ئاسمان و زه‌وی به‌ خواستی ئه‌و وه‌ستاون ئایا ئه‌مه‌ ده‌زانن؟ هه‌موو وتیان: به‌ئی. پاشان هه‌مان سویندی (عباس) و (علی) دا که‌ به‌ خه‌لکه‌که‌ی وت: ئایا ئه‌مه‌ ده‌زانن؟ هه‌ردوکیان وتیان: به‌ئی. (عمر) وتی: کاتی که‌ پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) وه‌فاتی کرد، (ابو بکر) (رضی‌الله‌عنه‌) وتی: من جیگه‌داری پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) ئیوه‌ به‌ جووته‌ هاتن تو داوای میراتی برازا که‌تت ده‌کرد، ئه‌ویش هات و داوای میراتی ژنه‌که‌یی ده‌کرد له‌ باوکی، (ابوبکر) وتی: پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((ئیمه‌ میراتیمان لینابری، ئه‌وه‌ی له‌ پاش خومان به‌جینی دیلین ده‌کریته‌ خیی))، ئیوه‌ش واتان زانی که‌ (ابو بکر) دروژنه‌ و تاوانبار و سته‌مکاریکی گزی کاره‌، خوا ده‌زانن که‌ ئه‌و (ابوبکر)، راستگو و به‌وه‌فا و ژیر و دانا و شوینکه‌وته‌ی راستی بو، پاشان (ابو بکر) کوچی دوایی کرد و منیش جیگری پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) و ابوبکر بووم، منیشتان به‌ دروژن و تاوانبار و سته‌مکاریکی گزی کار هاته‌ پیش چاو، خوا ده‌زانن من راستگو و به‌وه‌فام و شوینکه‌وته‌ی حه‌قم، بوومه‌ جیگه‌دار پاشان تو و ئه‌مه‌ هاتنه‌ لام ئیوه‌ یه‌ک بوون و یه‌ک ئیشتان هه‌بوو، وتتان: ئه‌و میراته‌ بده‌ به‌ ئیمه‌، وتم: ئه‌گه‌ر بتانه‌وی ده‌یدم به‌ ئیوه‌، به‌لام به‌ مه‌رجن په‌یمانی خوا به‌سه‌رتانه‌وبن که‌ پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) چی لیکردوه‌، ئیوه‌ش هه‌روای لیکنه‌، له‌سه‌ر ئه‌و به‌لیننه‌ وه‌رتان گرت، (عمر) وتی: ئایا وایه‌؟ به‌ جووته‌ وتیان: به‌ئی. وتی: ئیسته‌ هاتوون بو لام دادومری بکه‌م له‌ نیوانتاندا، نه‌به‌ خوای گه‌وره‌ هه‌رگیز به‌بن ئه‌و په‌یمان و بریاره‌ دادومریتان ناکه‌م تا پوژی قیامه‌ت دی، ئه‌گه‌ر ناتوانن ئه‌و به‌لین و بریاره‌ بیه‌سه‌ر ئه‌و سامانه‌ بگیرنه‌وه‌ بوم.

۱۰۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رضی‌الله‌عنها) : أَنَّ فَاطِمَةَ (رضی‌الله‌عنها) بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) أَرْسَلَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ (رضی‌الله‌عنه‌) تَسْأَلُهُ مِيرَاتَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، مِمَّا آفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِالْمَدِينَةِ وَفَدَكَ وَمَا بَقِيَ مِنْ خُمْسِ خَيْبَرَ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ (رضی‌الله‌عنه‌): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا تُورَثُ، مَا تَرَكْنَا صَدَقَةً، إِنَّمَا يَأْكُلُ آلُ مُحَمَّدٍ (ﷺ) فِي هَذَا الْمَالِ)). وَإِنِّي وَاللَّهِ لَأُغَيِّرُ شَيْئًا مِنْ صَدَقَةِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) عَنْ حَالِهَا الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهَا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، وَلَأَعْمَلَنَّ فِيهَا بِمَا عَمِلَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ).

(ﷺ). فَأَبَى أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَدْفَعَ إِلَيَّ فَاطِمَةَ (ﷺ) شَيْنًا، فَوَجَدَتْ فَاطِمَةَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ فِي ذَلِكَ، قَالَ: فَهَجَرْتُهُ فَلَمْ تَكَلِّمُهُ حَتَّى تُتُوفِيَتْ، وَعَاشَتْ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) سِتَّةَ أَشْهُرٍ، فَلَمَّا تُوتِيَتْ دَفَنَهَا زَوْجُهَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ﷺ) لَيْلًا، وَلَمْ يُؤْذِنْ بِهَا أَبَا بَكْرٍ، وَصَلَّى عَلَيْهَا عَلِيٌّ، وَكَانَ لِعَلِيِّ مِنَ النَّاسِ وَجْهَةٌ حَيَاةَ فَاطِمَةَ (ﷺ)، فَلَمَّا تُوتِيَتْ اسْتَنْكَرَ عَلِيُّ (ﷺ) وَجُوهَ النَّاسِ، فَالْتَمَسَ مُصَالِحَةَ أَبِي بَكْرٍ (ﷺ) وَمُبَايَعَتَهُ، وَلَمْ يَكُنْ بَايَعَ تِلْكَ الْأَشْهُرَ، فَأَرْسَلَ إِلَيَّ أَبِي بَكْرٍ: أَنْ ائْتِنَا، وَلَا يَأْتِنَا مَعَكَ أَحَدٌ - كَرَاهِيَةَ مُحَضَّرِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (ﷺ) - فَقَالَ عُمَرُ لِأَبِي بَكْرٍ: وَاللَّهِ لَأَا تَدْخُلُ عَلَيْهِمْ وَحَدِّكَ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَمَا عَسَاهُمْ أَنْ يَفْعَلُوا بِي، [إِنِّي] وَاللَّهِ لَأَتِيْنُهُمْ. فَدَخَلَ عَلَيْهِمْ أَبُو بَكْرٍ فَتَشَهَّدَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّا قَدْ عَرَفْنَا يَا أَبَا بَكْرٍ فَضِيلَتَكَ وَمَا أَعْطَاكَ اللَّهُ، وَلَمْ نَنْفُسْ عَلَيْكَ خَيْرًا سِوَا قَهْرِ اللَّهِ إِلَيْكَ، وَلَكِنَّكَ اسْتَبَدَدْتَ عَلَيْنَا بِالْأَمْرِ، وَكُنَّا نَحْنُ نَرَى لَنَا حَقًّا لِقَرَابَتِنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَلَمْ يَزَلْ يُكَلِّمُ أَبَا بَكْرٍ حَتَّى فَاضَتْ عَيْنَا أَبِي بَكْرٍ، فَلَمَّا تَكَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِقَرَابَةِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ أَصِلَ مِنْ قَرَابَتِي، وَأَمَّا الَّذِي شَجَرَ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ مِنْ هَذِهِ الْأَمْوَالِ فَإِنِّي لَمْ أَلْ فِيهَا عَنِ الْحَقِّ، وَلَمْ أَتْرُكْ أَمْرًا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) يَصْنَعُهُ فِيهَا إِلَّا صَنَعْتُهُ. فَقَالَ عَلِيُّ لِأَبِي بَكْرٍ: مَوْعِدُكَ الْعَشِيَّةَ لِلْبَيْعَةِ، فَلَمَّا صَلَّى أَبُو بَكْرٍ صَلَاةَ الظُّهْرِ رَقِيَ عَلَى الْمُنْبَرِ، فَتَشَهَّدَ، وَذَكَرَ شَأْنَ عَلِيٍّ (ﷺ) وَتَخَلَّفَهُ عَنِ الْبَيْعَةِ، وَعَذَرَهُ بِالَّذِي اعْتَذَرَ إِلَيْهِ ثُمَّ اسْتَغْفَرَ. وَتَشَهَّدَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ﷺ) فَعَظَّمَ حَقَّ أَبِي بَكْرٍ، وَأَنَّهُ لَمْ يَحْمِلْهُ عَلَى الَّذِي صَنَعَ نَفَاسَةً عَلَى أَبِي بَكْرٍ، وَلَا إِنْكَارًا لِلَّذِي فَضَّلَهُ اللَّهُ (ﷻ) بِهِ، وَلَكِنَّا كُنَّا نَرَى لَنَا فِي الْأَمْرِ نَصِيبًا فَاسْتَبَدَّ عَلَيْنَا بِهِ، فَوَجَدْنَا فِي أَنْفُسِنَا. فَسُرَّ بِذَلِكَ الْمُسْلِمُونَ، وَقَالُوا: أَصَبَتْ، فَكَانَ الْمُسْلِمُونَ إِلَيَّ عَلِيٍّ (ﷺ) قَرِيبًا حِينَ رَاجَعَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ.

[البخاري/ المغازي/ ۳۹۹۸]

(عائشة) (ﷺ) ده لئی: (فاطمة) ی (ﷺ) کچی پیغه مبهری خوا (ﷺ) نارديه لای (أبو بكر الصديق) (ﷺ) داواى به شه میراتی خوئی ده کرد له وه که پیغه مبهری خوا (ﷺ) به حیى هیشتوو، له وه که خوا کرد بوویه ده سته وتی له مه دینه و (فدک) و نه وهی له پینج یه کی (خیر) مابوویه وه. (أبو بكر) (ﷺ) وتی: پیغه مبهری خوا فه رموویه تی: ((ئیمه میرا تیمان لی ناگیرئ، نه وهی له پاش خو مان به جیئ دیلین ده کربت به خیر))، بنه ماله ی محمد (ﷺ) له و سامانه

دەخۇن (واتە بيت المال)) بە خوا منىش ھىچ شتتى ناگوپم لە خىر و خىراتى پىنغەمبەرى خوا (ﷺ)، لەسەردەمى پىنغەمبەرى خوا (ﷺ) ھەرچۇن بوو دەبى ھەروا بىننى، پىنغەمبەرى خوا (ﷺ) چۇنى بەش كىردوھ منىش ھەروا بەشى دەكەم بۇيە (ابو بكر) (ﷺ) ھىچ شتتىكى نەدا بە (فاطمە) ، لەسەر ئەوھ (فاطمە) لە (ابو بكر) زویر بوو، قسەى لىداپرى و ھاتوو چۇى نەكرد تا كوچى دوايى كىرد. دواى پىنغەمبەرى خوايش (ﷺ) شەش مانگ ژيا، كاتى كە كوچى دوايى كىرد (علي) كوپرى (ابو طالب) ى (ﷺ) مىردى بەشەو ئەسپەردەى كىرد، (ابو بكر) ىشى ناگادار نەكرد، (علي) خۇى نوژى لەسەر كىرد، (علي) جيا لە خەلكى تر ھۆكار و بيانوى خۇى ھەبوو لە بەيەت نەدان بە (ابو بكر) (ﷺ) كە (فاطمە) بوو (ﷺ)، كاتى كە (فاطمە) كوچى دوايى كىرد، (علي) (ﷺ) بىنى كە پوخسارى خەلكى لە ناستىدا گوپاوه، لە دواى ئەوھوھ (علي) دواى ئاشتەوايى كىرد لە (ابو بكر) (ﷺ) بە بەيەت پىدانی كە ئەو چەند مانگەى ژيانى (فاطمە) (ﷺ) (علي) پەيمانى جىنشىنى نەدابوو بە (ابو بكر) (ﷺ)، ناردى بۇ لای (ابو بكر) كە: بى بۇ لامان بەلام كەسى تىرت لەگەل نەبى، ھەزى نەدەكرد (عمر) كوپرى (خطاب) (ﷺ) ئامادەبى نەبادا دەرگای گلەيى بكرىتەوھ، (عمر) بە (ابو بكر) ى وت: سویند بە خوا بە تەنھا ناچىت بۇ لایان، (ابو بكر) وتى: گوايا دەبى چىم لەگەل بەكەن بە خوا دەچم بۇ لایان، (ابو بكر) چوو بۇ لایان (علي) كوپرى (ابو طالب) بە دروشمى شایەتوومان دەستى كىرد بە گفتوگو و ئىنجا وتى: ئەى (ابو بكر) ئىمە نەجىبى و رىزى تۆمان زانیوھ ئەو بەھرەيەش كە خوا پىنى بەخشىوويت ھەرگىز ھەسوڧىمان پىنەبردوويت لەسەر ئەوھ كە خوا پىنى داووت، بەلام تۆ بەسەرەخۆ ئەم كارەت كىرد، ئىمە لەبەر نىزىكىمان لە (محمد) پىنغەمبەرى خواوھ (ﷺ) وامان دەبىنى كە مافىكىمان ھەيە، بەردەوام بوو لە قسەكردن لەگەل (ابو بكر) تاچاوانى (ابو بكر) پىر بوو لە فرمىسك، كاتى (ابو بكر) كەوتە قسە كىردن ، وتى: سویند بەوھى گىيانى منى بەدەستە، دلنەوايى كىردنى خزمەكانى پىنغەمبەرى خوام (ﷺ) لامەبەست ترە تا خزمەكانى خۆم، بەلام ئەو ناكوکىيەى كە لە نىوان من و ئىوھدا دروست بووھ لەسەر مال و سامانە لە راستىدا من لەھەق لام نەداوھ، ھىچ فەرمانىكم پشت گوئى نەخستووھ كە پىنغەمبەرى خوا (ﷺ) لەو سامانەدا كىردىتتى، بەلكو منىش ھەر ئەوھ داوھ،

(علی) به (ابو بکر) ی وت: کاتمان دوانیوه‌رؤبیت بؤ په‌یمان به‌ستن. کاتی (ابو بکر) نویژی نیوه‌رؤی کرد چووه سهر دوانگه و شایه‌تومانی هیئا و وتی (لاله الا الله محمد رسول الله). ئینجا باسی (علی) (ﷺ) کرد که هؤی چی بوو، واه په‌یمان دان دواکه‌وتوو، نهو عوزره‌ی قوبول کرد که هیئایه‌وه و داوای لیخوشبوونی گوناھی بؤ کرد. (علی) کوری (ابوطالب) یش (ﷺ) شایه‌تومانی هیئا و هاته گؤ و ریزی ته‌واوی دانا بؤمافی (ابو بکر) (ﷺ)، وتی نه‌وه‌ی که‌وای لیگردین نه‌وه‌ه‌لوئیستم بئ حه‌سودی بردن نه‌بوو به (ابو بکر) وه‌یان نکولی کردن نه‌بوو به‌رانبهر به‌وپله و پاییه‌ه که خوای گه‌وره به (ابو بکر) (ﷺ) داوه، به‌لام ئیمه و امان ده‌بینی که به‌شیکمان هه‌یه و نه‌وه‌به‌سهره‌خوی و بئ‌پرسینه‌وه نه‌م کاره‌ی کرد، شتیک له دلماندا دروست بوو، موسولمانه‌کانیش دلخوش بوون به‌ه‌لوئیسته‌که‌ی و وتیان: پینکاوته، ههر که (علی) (ﷺ) به‌خویدا چوویه‌وه موسلمانانیش پوویان تیگرده‌وه.

۱۰۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَا يَفْتَسِمُ وَرَثَتِي دِينَارًا، مَا تَرَكْتُ بَعْدَ نَفَقَةِ نِسَائِي وَمَوْئِنَةِ عَامِلِي فَهُوَ صَدَقَةٌ)). [البخاري/ الوصايا/ ۲۶۲۴]

(ابو هریره) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه) فه‌رموویه‌تی: ((میرات گرانم تاکه دیناری به‌ش ناکه‌ن له نیوانیاندا، نه‌وه‌ی به‌جیم هیشتوو له پاش بزئوی خیزانه‌کانم و نه‌وه‌که‌سه‌یش که ئیشوکاری بؤ کردووم ده‌گریته‌خیر بؤ موسلمانان)).

(۳۴) پشکی سوار و پیاده

۱۱۰۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنه): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَسَمَ فِي النَّفْلِ لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ وَلِلرَّجُلِ سَهْمًا.

(عبدالله) کوری (عمر) (رضي الله عنه) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا (رضي الله عنه) ده‌ستکه‌وتی جه‌نگی دابه‌ش کرد، دوو پشک بؤ ئه‌سپ و یه‌ک پشک بؤ پیاده.

(۳۵) پشکی ژنان له ده‌ستکه‌وتی جه‌نگدا بیبه‌ش نابن

۱۱۰۱- عَنْ يَزِيدَ بْنِ هُرْمَزٍ: أَنَّ نَجْدَةَ كَتَبَتْ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ يَسْأَلُهُ عَنْ خَمْسٍ خِلَالٍ؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَوْلَا أَنْ أَكْتُمَ عَلِمًا مَا كَتَبْتُ إِلَيْهِ، كَتَبَ إِلَيْهِ نَجْدَةُ: أَمَا

بَعْدُ، فَأَخْبَرَنِي: هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَغْرُو بِالنِّسَاءِ؟ وَهَلْ كَانَ يَضْرِبُ لَهُنَّ بِسَهْمٍ؟ وَهَلْ كَانَ يَقْتُلُ الصَّبِيَّانَ؟ وَمَتَى يَنْقُضِي يَتِمُّ الْيَتِيمَ؟ وَعَنِ الْخُمْسِ لِمَنْ هُوَ؟ فَكَتَبْتُ إِلَيْهِ ابْنُ عَبَّاسٍ: كَتَبْتَ تَسْأَلُنِي: هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَغْرُو بِالنِّسَاءِ؟ وَقَدْ كَانَ يَغْرُو بِهِنَّ، فَيُدَاوِينُ الْجَرْحَى وَيُحَذِّينَ مِنَ الْغَنِيمَةِ، وَأَمَّا بِسَهْمٍ فَلَمْ يَضْرِبْ لَهُنَّ. وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) لَمْ يَكُنْ يَقْتُلُ الصَّبِيَّانَ، فَلَا تَقْتُلِ الصَّبِيَّانَ. وَكَتَبْتَ تَسْأَلُنِي: مَتَى يَنْقُضِي يَتِمُّ الْيَتِيمَ؟ فَلَعَمْرِي إِنَّ الرَّجُلَ لَتَنْبُتُ لِحْيَتُهُ وَإِنَّهُ لَضَعِيفُ الْأَخْذِ لِنَفْسِهِ، ضَعِيفُ الْعَطَاءِ مِنْهَا، فَإِذَا أَخَذَ لِنَفْسِهِ مِنْ صَالِحِ مَا يَأْخُذُ النَّاسُ فَقَدْ ذَهَبَ عَنْهُ الْيَتِيمُ. وَكَتَبْتَ تَسْأَلُنِي عَنِ الْخُمْسِ لِمَنْ هُوَ؟ وَإِنَّا كُنَّا نَقُولُ: هُوَ لَنَا، فَأَبَى عَلَيْنَا قَوْمُنَا ذَلِكَ.

(یزید) کوری (هرمن) ده‌لی: (نجده) ناوی نامه‌ی نووسیوو بو (ابن عباس) و پرسیری پینج شتی لی کردبوو؟ (ابن عباس) ده‌لی: نه‌گه‌ر له‌به‌ر نه‌وه نه‌بوايه که زانستی ده‌شارمه‌وه وه‌لام بو نه‌ده‌نووسی، (نجده) بو‌ی نووسیوو: له‌پاشان: ناگادارم بکه، نایا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ژنی به‌شداري جه‌نگ ده‌کرد؟ وه‌ نایا له‌ده‌ستکه‌وتی جه‌نگی پشکی ده‌دانئ؟ وه‌ نایا له‌ جه‌نگدا مندالانی ده‌کوشت؟ وه‌ که‌ی هه‌تیو له‌ هه‌تیوی ده‌که‌ویت؟ وه‌ پینج یه‌ک بو کییه؟ (ابن عباس) بو‌ی نووسیوه‌وه: نووسیوته و ده‌پرسیت: که‌ نایا پیغه‌مبه‌ری خوا جه‌نگی ده‌کرد به‌ ژنان؟ به‌لی جه‌نگی پیده‌کردن، زامداریان تیمارده‌کرد و شتیکی که‌میشیان ده‌درایه له‌ ده‌ستکه‌وتی جه‌نگی، به‌لام به‌ پشک بو‌ی دانه‌نابوون، پیغه‌مبه‌ری خوا هه‌رگیز مندالانی نه‌ده‌کوشت، تویش مندالان مه‌کوژه، ده‌پرسیت: که‌ی هه‌تیو له‌ هه‌تیوی ده‌که‌وی؟ به‌ گیانی خو‌م هه‌ندی کات پیاو ریشیشی ده‌ردی و هیشتا هه‌ر لاوازه ناتوانی مافی خو‌ی بستینی و ناشتوانی هیچ به‌خشنده‌یی‌ه‌کی هه‌بی، جا هه‌رکه‌ توانی به‌شی خو‌ی له‌ چاکه‌ ده‌ست بخات وه‌ک نه‌و خه‌لکه‌ی تر نه‌وا هه‌تیویه‌که‌ی نامینی، ده‌پرسیت، پینج یه‌ک بو‌کئی‌یه؟ جا نه‌گه‌رچی ئیمه‌ی (خرمانی پیغه‌مبه‌ر) ده‌مانوت که‌ بو‌ ئیمه‌یه، به‌لام قه‌ومه‌که‌مان نه‌وه‌ی پی‌نه‌داین و (وتیان بو‌ به‌رژه‌وه‌ندی گشتی‌یه).

(۳۶) نازاد کردنی دیل

۱۱۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضی اللہ عنہ) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) خَيْلًا قَبْلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ: ثُمَامَةُ بْنُ أُثَالٍ سَيِّدُ أَهْلِ الْيَمَامَةِ، فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ. فَخَرَجَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، فَقَالَ لَهُ: ((مَاذَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ)). فَقَالَ: عِنْدِي يَا مُحَمَّدُ خَيْرٌ، إِنْ تَقْتُلُ تَقْتُلُ ذَا دَمٍ، وَإِنْ تُنْعِمُ تُنْعِمُ عَلَيَّ شَاكِرٌ، وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَا شِئْتَ. فَتَرَكَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى كَانَ بَعْدَ الْغَدِ، فَقَالَ: ((مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ)). قَالَ: مَا قُلْتُ لَكَ، إِنْ تُنْعِمُ تُنْعِمُ عَلَيَّ شَاكِرٌ، وَإِنْ تَقْتُلُ تَقْتُلُ ذَا دَمٍ، [وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَا شِئْتَ]. فَتَرَكَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَتَّى كَانَ مِنَ الْغَدِ، فَقَالَ: ((مَاذَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ)). فَقَالَ: عِنْدِي مَا قُلْتُ لَكَ: إِنْ تُنْعِمُ تُنْعِمُ عَلَيَّ شَاكِرٌ، وَإِنْ تَقْتُلُ تَقْتُلُ ذَا دَمٍ، وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَا شِئْتَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((أَطْلِقُوا ثُمَامَةَ)). فَأَنْطَلَقَ إِلَى نَخْلٍ قَرِيبٍ مِنَ الْمَسْجِدِ فَاعْتَسَلَ، ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، يَا مُحَمَّدُ، وَاللَّهِ مَا كَانَ عَلَى الْأَرْضِ [وَجْهٌ] أَنْبَعُضَ إِلَيَّ مِنْ وَجْهِكَ، فَقَدْ أَصْبَحَ وَجْهَكَ أَحَبَّ الْوُجُوهِ كُلِّهَا إِلَيَّ، وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ دِينٍ أَنْبَعُضَ إِلَيَّ مِنْ دِينِكَ، فَأَصْبَحَ دِينُكَ أَحَبَّ الدِّينِ كُلِّهِ إِلَيَّ، وَاللَّهِ مَا كَانَ مِنْ بَلَدٍ أَنْبَعُضَ إِلَيَّ مِنْ بَلَدِكَ، فَأَصْبَحَ بَلَدُكَ أَحَبَّ الْبِلَادِ كُلِّهَا إِلَيَّ، وَإِنَّ خَيْلَكَ أَخَذْتَنِي وَأَنَا أُرِيدُ الْعُمْرَةَ، فَمَاذَا تَرَى؟ فَبَشَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَأَمَرَهُ أَنْ يَغْتَمِرَ، فَلَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ، قَالَ لَهُ قَائِلٌ: أَصْبَوْتَ؟ فَقَالَ: لَا، وَلَكِنِّي أَسْلَمْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، وَلَا وَاللَّهِ لَا يَأْتِيكُمْ مِنَ الْيَمَامَةِ حَبَّةٌ حِنْطَةٍ حَتَّى يَأْذَنَ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ). [البخاري/ المغازي/ ٤١١٤]

(أبو هريرة) (رضی اللہ عنہ) دہلی: پیغمبرہری خوا (رضی اللہ عنہ)، چہند سوارہیہ کی نارد رووبہ نہجد: پیباویکیان له تیرہی (بنی حنیفہ) بہ دیل ہیٹنا پیئی دہوترا: (ثمامہ) کوپی (اٹال) گہورہی خہلکی (یمامہ) بوو بہستیانہوہ بہ کوٰلہکہیہک له کوٰلہکہکانی مزگہوتہکہوہ، پیغمبرہ خوا (رضی اللہ عنہ) چوو بولای، پیئی فہرموو: ((ئہی ثمامہ چیت لاهیہ)). وتی: ئہی محمد (خیرم) لایہ، ئہگہر بمکوژی بہ حہق دہمکوژی، وہ ئہگہر لیم خویش بیی ئہوا له کہسیکی سوپاسگوزار خویش دہبی، ئہگہر مال و سامانیشت دہوی ئہوا داواہکہ چہندت دہوی پیئت دہدری،

پینگه مبهری خوا (ﷺ) به جیبی هیشت تا پوژی دوایی دوباره فهرمووی: ((ئهی ثمامة چیت لا هیه)) وتی: هر نهویه که عه رزم کردوویت، نه گهر لیم خوش بیی نهوا له که سیکی سوپاسگوزار خوش دهبی، وه نه گهر بمکوژی به حق دهمکوژی. (نه گهر مال و سامانیشت دهوی نهوا داوا بکه چهندت دهوی پیئت دهری)، پینگه مبهری خوا (ﷺ) (نهو پوژیش) به جیبی هیشت تا پوژی سنیهم، (دوباره) فهرمووی: ((ئهی ثمامة چیت لا هیه)) وتی: هر نهوهم هیه که عه رزم کردوویت. نه گهر لیم خوش بیی له که سیکی سوپاسگوزار خوش دهبی، وه نه گهر بمکوژی به حق دهمکوژی، وه نه گهر مال و سامانیشت دهوی نهوا داوا بکه چهندت دهوی پیئت دهری، پینگه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ثمامة به ردهن)) به پرتاو چوو بو ناو باخه خورمایهکی نزیك به مزگه وته که و خوی شورد، پاشان هاته ناو مزگه وته که وه، وتی: (اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمداً عبده و رسوله)، ئهی (محمد) سویند به خوا له م سهر زهویه دا پوخساری نه بوو له لام به پادهی پوخساری تو رقم لیی بی. وا ئیسته پوخساری تو خوشهویسترینی هه موو پوخساره کانه له لام، سویند به خوا هیچ ناینیک نه بووه له لام که به پادهی ناینیکه کی تو رقم لی بیئت، وا ئیسته ناینیکه کی تو له هه موو ناینیکی تر خوشهویستره له لام. سویند به خوا هیچ شاری نه بووه له لام که به پادهی شاره کی تو رقم لیی بی، وا ئیسته شاره کی تو بووه ته خوشهویسترین شار له لام، سواره کانی تو منیان گرت له کاتیکدا که من دهمویست بچم بو عه مره، فرمانت به چییه؟ پینگه مبهری خوا (ﷺ) موزدهی پیدا و فرمانیشی پیکرد که عه مره بکات. کاتی که گه یشته وه مه ککه یه کی پیی وت، نایا له دینه که ت هه لگه پرایته وه؟ وتی: نه خیر، به لام له خزمه تی پینگه مبهری خوا (ﷺ) موسلمان بووم، سویند به خوا جاریکی تر له یه مامه وه ده نکه گه نمیکتان بو نایه ت تا پینگه مبهری خوا (ﷺ) مؤله تی پینه دات.

(۲۷) دهرکردنی جووله که له هه دینه

۱۱۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه) أَنَّهُ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ خَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَقَالَ: ((انْطَلِقُوا إِلَى يَهُودٍ)). فَخَرَجْنَا مَعَهُ حَتَّى جِئْنَاهُمْ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فَنَادَاهُمْ، فَقَالَ: ((يَا مَعْشَرَ يَهُودٍ اسْلَمُوا تَسْلَمُوا)). فَقَالُوا: قَدْ بَلَّغْتَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((ذَلِكَ أُرِيدُ، اسْلَمُوا تَسْلَمُوا)).

فَقَالُوا: قَدْ بَلَّغْتَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((ذَلِكَ أُرِيدُ)). فَقَالَ لَهُمُ التَّالِثَةُ، فَقَالَ: ((اعْلَمُوا أَنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ، وَأَنِّي أُرِيدُ أَنْ أُجْلِبِكُمْ مِنْ هَذِهِ الْأَرْضِ، فَمَنْ وَجَدَ مِنْكُمْ بِمَالِهِ شَيْئًا فَلْيَبِيعْهُ، وَإِلَّا فَاغْلَمُوا أَنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ)). [بخاری/الإكراه: ۶۵۴۵]

(ابو هریره) (رضی اللہ عنہ) دهلی: له کاتیکا نیمه له مزگهوت دانیشتبویین پیغه مبهر (ﷺ) هاته ناومان و فهرمووی: ((دهرچن بو جوله که)) نیمه له خزمه تیان درچووین تاگه یشتینه لایان ، پیغه مبهر (ﷺ) بانگی کردن، فهرمووی: ((ئی جه ماوهری جوله که! خوتان بدهن به دسته وه سه لامهت دهبین)) جوله که کان وتیان: راتگه یاند ئهی باوکی قاسم ، پیغه مبهر (ﷺ) پیی فهرمووی: ((منیش ئه وهم دهویت)) بو سنیهم جار فهرمووی: ((باش بزائن زهوی هی خواو پیغه مبهر که یه تی (ﷺ) من دهمه ویت لهم زهویه دورتان بجه مه وه ، ههرکه س شتیکی هیه با بیفروشییت ، نه گهر نا ، باش بزائن زهوی هی خواو پیغه مبهر که یه تی (ﷺ)).

(۲۸) حوکمی که سنی که ده جه نگی و په یمان ده شکیینی

۱۱۰۴- عَنْ عَائِشَةَ (رضی اللہ عنہا) قَالَتْ: أُصِيبَ سَعْدٌ (رضی اللہ عنہ) يَوْمَ الْخَنْدَقِ، رَمَاهُ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ [يُقَالُ لَهُ] ابْنُ الْعِرْقَةِ، رَمَاهُ فِي الْأَكْحَلِ، فَضَرَبَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) خِيْمَةً فِي الْمَسْجِدِ يَعُودُهُ مِنْ قَرِيبٍ، فَلَمَّا رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مِنَ الْخَنْدَقِ وَضَعَ السَّلَاحَ فَاعْتَسَلَ، فَأَتَاهُ جَبْرِيلُ وَهُوَ يَنْفُضُ رَأْسَهُ مِنَ الْعُبَارِ، فَقَالَ: وَضَعْتَ السَّلَاحَ؟ وَاللَّهِ مَا وَضَعْنَاهُ، اخْرُجْ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): ((فَأَيْنَ)). فَأَشَارَ إِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ، فَقَاتَلَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ)، فَتَرَلُّوا عَلَى حُكْمِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ)، فَردَّ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) الْحُكْمَ فِيهِمْ إِلَى سَعْدٍ، قَالَ: فَإِنِّي أَحْكُمُ فِيهِمْ أَنْ تُقْتَلَ الْمُقَاتِلَةُ، وَأَنْ تُسَبَى الدَّرِيَّةُ وَالنِّسَاءُ، وَتُقَسَمَ أَمْوَالُهُمْ. قَالَ هِشَامٌ: قَالَ أَبِي: فَاخْبَرْتُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) قَالَ: ((لَقَدْ حَكَمْتُ فِيهِمْ بِحُكْمِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ)) وَفِي رِوَايَةٍ: ((حَكَمْتُ بِحُكْمِ اللَّهِ)). وَقَالَ مَرَّةً: ((لَقَدْ حَكَمْتُ بِحُكْمِ الْمَلِكِ)). [البخاري/المغازي/ ۳۸۹۶]

(عائشة) (رضی اللہ عنہا) دهلی: (سعد) له پوژی خندق دا زامدار بوو، پیساویکی قوره یشتی تیری تیگرت که پییان دهوت (ابن العرقه) ، تیره که شاره گی بالی گرت. پیغه مبهری خوا (ﷺ) چادریکی بو هله دا له مزگهوت و زوو زوو سهردانی

ده کرد، کاتی پیغه مبهری (ﷺ) خوی شورد جویره نیل هات سهری خوی دته کان له توژ وتی: چهکت دانا؟ سویند به خوا نیمه دامان نه نانه وه، دهرچو بویمان، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((بو کوئی)) جبریل ئاماژی کرد بو (بنو قریظة)، پیغه مبهری خوا (ﷺ) له گه لیاندا جهنگا، هاتنه سهر ئه وه که پازی بین به حوکمی پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیغه مبهری خوا (ﷺ) یش حوکمه که ی دایه دهستی (سعد)، (سعد) وتی: حوکمی من ئه وه یه جهنگا و ره کانیاں بکوژین، ژن و مندالیان به دیل بری، وه مال و سامانیان دابهش بکری، هشام دهلی: باو کم وتی: ئاگادار کرام، که پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموویه تی: ((به راستی حوکمیکت له سهریان دا که حوکمی خوی گهره و بالادهسته)).

پېرستی بهرگی به کهم

لا پهره

بابه ت

- ۳..... پېشه کی لیژنه ی وهرگیر. ....
- ۴..... بۆچی (صحيح مسلم) مان هه لېژارد. ....
- ۴..... لیژنه ی وهرگیران. ....
- ۵..... نه وکارانه ی له پروژهی وهرگیراندا کراون. ....
- ۶..... باشتیرین ریگا بۆ تیگه یشتن له فرمودهی پیغه مبهه (ﷺ). ....
- ۹..... پېشه کی ئاماده کار. ....
- ۱۰..... پیلانه کهم له کاره دا بهم شیوه یه یه. ....
- ۱۲..... پهروهردگارم، ئاسانکاریم بۆ بکهیت. ....

(۱) بهشی ئیمان و باوهر

- ۱۲..... (۲) سه ره تاي ئیمان - باوهر - . ....
- ۱۷..... (۲) فه رمانه پیکراوه بجه نگم له گه ل. ....
- ۱۸..... (۳) که سیک پیاویک له کافره کانی کوشه ت. ....
- ۲۱..... (۴) هه رکه س به ئیمان وه گه رایه وه بۆلای خوا. ....
- ۲۷..... (۵) ئیمان چیه؟ روونکردنه وه ی نیشانه کانی. ....
- ۲۹..... (۶) فه رمانکردن به ئیمان، په ناگرتن به خوا. ....
- ۲۹..... (۷) له باره ی ئیمان به خواو به رده وامی. ....
- ۳۰..... (۸) به لگه کانی پیغه مبهه (ﷺ) باوهره ئینان پنی. ....
- ۳۱..... (۹) سه ئشت هه ن له هه رکه سدا هه بن شه رینه ی ئیمان ده چه ژئ. ....
- ۳۲..... (۱۰) نه وکه سه ی قایل بیته به پهروهردگاریتی خوا. ....
- ۳۳..... (۱۱) چوار شه ت هه ن له هه رکه سدا هه بن مونا فیه. ....
- ۳۳..... (۱۲) نمونه ی ئیماندار وه کو کشتوکال. ....
- ۳۴..... (۱۳) نمونه ی موسلمان وه کو دارخورمایه. ....
- ۳۴..... (۱۴) شه رمکردن به شیکه له ئیمان. ....
- ۳۵..... (۱۵) دراوسیتی چاک و ریژی میوان به شیکه له باوهر. ....
- ۳۶..... (۱۶) هه رکه س دراوسیکه ی له شه ری نه مین بیته. ....
- ۳۶..... (۱۷) گوپینی خراپه به ده ست و به زمان و به دل. ....
- ۳۷..... (۱۸) عه لی خوشناوی ئیماندار نه بی. ....
- ۳۷..... (۱۹) خو شه ویستی (انصار) نیشانه ی ئیمانه. ....
- ۳۷..... (۲۰) ئیمان په نا ده باته وه بۆ مه دینه. ....
- ۳۸..... (۲۱) ئیمان و حکمه ت یه مه نین. ....

- (۲۲) ئەوہی ئیمان نہہینی کرداری باشی بی سووہ ۳۸.....
- (۲۳) ناچنہ بہہشت تائیمان نہہینن..... ۳۸.....
- (۲۴) زیناکەر لەکاتی زینادا ئیمانی نییہ..... ۳۹.....
- (۲۵) ئیماندار دووجار لەیەک کونہوہ ناگہزیت..... ۳۹.....
- (۲۶) وەسووسە لەئیماندا..... ۳۹.....
- (۲۷) گہورہترین گوناہ ہاوەل بو خوا بریاردانہ..... ۴۰.....
- (۲۸) لەدوای من مہبتوہ بہکافر..... ۴۱.....
- (۲۹) لادان لەرشتہی باوک کوفرہ..... ۴۱.....
- (۳۰) ئەوہی بہبراکی بئی کافر..... ۴۱.....
- (۳۱) کسینک بمری و شہریکی بو خوادانہنابی..... ۴۲.....
- (۳۲) ناچیتہ بہہشت ئەوہی بہقەد گہردیک خوبەزلزانی تیابی..... ۴۳.....
- (۳۳) تہشەردان لەپہرچەلەک و شین و شہپۆر لەکوفرہ..... ۴۴.....
- (۳۴) ئەوہی دەلی بہہۆی کەشوہواوہ بارانمان بو باری..... ۴۴.....
- (۳۵) پشتیوانم خواو باوہردارہ چاکەکانن..... ۴۴.....
- (۳۶) پاداشتی چاکہی ئیماندار لەدنیاو لەقیامہتیشدا..... ۴۵.....
- (۳۷) ئیسلام چییہ ؟ رونکردنہوہی نیشانہکانی..... ۴۵.....
- (۳۸) ئیسلام لەسەر پینچ شت بنیاتتراوہ..... ۴۶.....
- (۳۹) لەئیسلامدا چی خیرہ..... ۴۶.....
- (۴۰) ئیسلام پیش خۆی دەسپرتہوہ..... ۴۶.....
- (۴۱) جنیودان بہموسلمان دەرچوونہ لەہەق..... ۴۸.....
- (۴۲) ہەرکەس لەئیسلامدا چاکہ بکات..... ۴۸.....
- (۴۳) ئەگەر کەسیکتان موسلمانیک ی باش بیت..... ۴۹.....
- (۴۴) موسلمان ئەوہیہ موسلمانان پاریزراوبی لەزیانی..... ۵۰.....
- (۴۵) ہەرکەس لەنہفامیدا چاکہ بکات و دوایی..... ۵۰.....
- (۴۶) وریاکردنہوہ لەتاقیکردنہوہ..... ۵۰.....
- (۴۷) ئیسلام بەغەریبی سہری ہلداو غەریبیش..... ۵۱.....
- (۴۸) وەحی بو پیغەمبەری خوا(ﷺ) چۆن دەستی پیکرد..... ۵۱.....
- (۴۹) نۆزی وەحی و یەکلەدوای یەکبوونی..... ۵۴.....
- (۵۰) شہورہوی بہپیغەمبەر(ﷺ)..... ۵۴.....
- (۵۱) پیغەمبەر(ﷺ) یادی پیغەمبەران(ﷺ) دەکات..... ۵۸.....
- (۵۲) پیغەمبەر(ﷺ) باسی مەسیح (علیہ السلام) و جہجال دەکات..... ۵۹.....
- (۵۳) پیغەمبەر(ﷺ) نوژی بو پیغەمبەران(ﷺ) کرد..... ۶۰.....
- (۵۴) لەبارہی ئەم ئایەتہوہ ﴿فَکَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾..... ۶۱.....

- ۶۲..... (۵۵) لهبارهی بینینی خوای گورهوه
- ۶۷..... (۵۶) دهرچوونی یهکتاپه‌رستان له‌ناگر
- ۷۳..... (۵۷) شه‌فاعةت
- ۷۶..... (۵۸) من یه‌که‌م که‌سم له‌به‌ه‌شتا شه‌فاعةت ده‌که‌م
- ۷۶..... (۵۹) پیغه‌مهر (ﷺ) داوای کردنه‌وهی دهرگای به‌ه‌شت ده‌کات
- ۷۷..... (۶۰) هر پیغه‌مبه‌رینک نزایه‌کی گیرای هیه
- ۷۷..... (۶۱) پارانه‌وهی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بو ئوممه‌ته‌که‌ی
- ۷۸..... (۶۲) له‌بارهی ئایه‌تی ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾
- ۷۹..... (۶۳) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فریای (ابوطالب) ناکه‌وئیت
- ۱۰..... (۶۴) حه‌فتا هزار له‌ئوممه‌تم به‌بی لئیرسینه‌وه
- ۸۱..... (۶۵) من خوازیارم که‌نیوه‌ی خه‌لکی به‌ه‌شت بن
- ۸۲..... (۶۶) فرمانی خوا بو ئادم له‌هزار که‌س نوسه‌دوو

(۲) به‌ئسی ده‌ستنوئیز

- ۸۴..... (۱) خوا نوئیزی بی‌ده‌ستنوئیزی ناوئیت
- ۸۴..... (۲) ده‌ست شوژدن له‌کاتی له‌خه‌وه‌ستاندا
- ۸۴..... (۳) ریگری له‌پییسی کردن له‌سه‌ره ریگادا
- ۸۵..... (۴) په‌ناگای کاتی سه‌رناو
- ۸۵..... (۵) که‌چوئیه سه‌رناو چی ده‌لئیت
- ۸۵..... (۶) له‌کاتی سه‌رناودا روومه‌که‌ره قیبله
- ۸۵..... (۷) له‌ناو‌خانودا مؤله‌ت دراوه
- ۸۶..... (۸) ریگری له‌میزکردنه ئاوئیک خوتی پی بشوئیت
- ۸۶..... (۹) خو‌پاراستن له‌میز
- ۸۷..... (۱۰) ریگری له‌خو‌پاک‌کردنه‌وه به‌ده‌ستی راست
- ۸۷..... (۱۱) خو‌پاک‌کردنه‌وه به‌ناو
- ۸۷..... (۱۲) خو‌پاک‌کردنه‌وه به‌به‌رد به‌تاک ده‌بی
- ۸۸..... (۱۳) خو‌پاک‌کردنه‌وه به‌به‌ردو قه‌ده‌غه‌کردنی به‌ته‌رس
- ۸۸..... (۱۴) سوودوه‌رگرتن له‌پییستی مرداره‌وه‌بوو
- ۸۸..... (۱۵) نه‌گه‌ر پیسته خو‌شه‌کرا پاک ده‌بیته‌وه
- ۸۹..... (۱۶) نه‌گه‌ر سه‌گینک ده‌می خسته ده‌فری
- ۸۹..... (۱۷) گه‌وره‌یی ده‌ستنوئیز
- ۹۰..... (۱۸) رو‌یشتنی گونا له‌گه‌ل ئاوی ده‌ستنوئیز
- ۹۰..... (۱۹) له‌بارهی سیواک له‌کاتی ده‌ستنوئیزا
- ۹۱..... (۲۰) ده‌ستپیکردن و ده‌ستنوئیزو شتی‌تر

- ۹۱ (۲۱) شىۋەي دەستىۋىزى پىنغەمبەر (ﷺ).....
- ۹۲ (۲۲) لوت پاكىردنەرە .....
- ۹۲ (۲۳) ناۋچاۋ جوان دست و پى سېي .....
- ۹۳ (۲۴) ئەۋەي بەباشى دەستىۋىزى دەگرىت .....
- ۹۵ (۲۵) دەستىۋىزى تەۋاۋ گرتن لەگەل ناپەھەتەش .....
- ۹۵ (۲۶) جوانى دەگاتە ئەۋ شۋىنەي ناۋى دەستىۋىزى .....
- ۹۶ (۲۷) ئەۋەي لەدەستىۋىزىدا شۋىنەي شۇردن .....
- ۹۶ (۲۸) بېرى ئاۋ بۇ خۇشۇردن دەستىۋىزى .....
- ۹۶ (۲۹) مەسحى كالىۋ پىتاۋ .....
- ۹۸ (۳۰) ماۋەدانان بۇ مەسحى كالىۋ پىتاۋ .....
- ۹۸ (۳۱) مەسح لەسەر تەۋىل و مېزەر .....
- ۹۹ (۳۲) مەسح لەسەر مېزەر .....
- ۹۹ (۳۳) چەند نويۇزىك بەيەك دەستىۋىزى .....
- ۹۹ (۳۴) ۋتەي دۋاى نويۇزى .....
- ۱۰۰ (۳۵) شۇردنى لىنجاۋ .....
- ۱۰۰ (۳۶) خەۋى دانىشتۋو دەستىۋىزى ناشكىنى .....
- ۱۰۱ (۳۷) دەستىۋىزى لەدۋاى خۋاردنى گۆشتى و شتر .....
- ۱۰۱ (۳۸) دەستىۋىزى لەشتى ناگرى بەركەۋتې .....
- ۱۰۱ (۳۹) ھەلۋەشاندىنەرەي دەستىۋىزى لەۋشتەي ناگرى .....

(۲) بەشى خۇشۇردن

- ۱۰۳ (۱) ئاۋ لەئاۋەۋە پىۋىست دەبىت بۇ پىاۋىك .....
- ۱۰۳ (۲) ھەلۋەشاندىنەرەي فەرموۋدەي پىشۋو .....
- ۱۰۴ (۳) ئافرەت لەخەۋيا شتىك بىنى كەپىاۋ دىۋىيەتى .....
- ۱۰۵ (۴) چۈننىتى خۇشۇردن لەلەشگرانىيى .....
- ۱۰۵ (۵) بېرى ئەۋ ئاۋەي لەشگران خۋى پى دەشۋات .....
- ۱۰۶ (۶) پەردەگىران بۇ خۇشۇردن .....
- ۱۰۶ (۷) بەتەنھا خۇشۇردنى پىاۋو خۇ پەنادانى .....
- ۱۰۷ (۸) رىگرى كراۋە لەسەيركىردنى عەببى پىاۋو ئافرەت .....
- ۱۰۷ (۹) خۇپەنادان و نابى مرۇۋە بەروۋتى بىننىرىت .....
- ۱۰۸ (۱۰) خۇشۇردنى ئىۋو پىاۋ لەيەك دەفردا .....
- ۱۰۸ (۱۱) دەستىۋىزى لەشگران ئەگەر بىەۋى بخەۋى .....
- ۱۰۸ (۱۲) خەۋتنى لەشگران پىش خۇشۇردن .....
- ۱۰۹ (۱۳) ھەركەس چۈۋە لاي خىزادى و ۋىستى دۋوبارەي .....

- ۱۰۹..... (۱۴) تەيەموم
- ۱۱۰..... (۱۵) تەيەمومی لەشگران
- ۱۱۱..... (۱۶) تەيەموم بۆ وەلامی سەلام
- ۱۱۱..... (۱۷) ئیماندار پیس ناییت
- ۱۱۲..... (۱۸) یادى خوا لەهەموو کاتیکدا
- ۱۱۲..... (۱۹) خواردن بەبى دەستنویژ

(۴) بەشى حەيز

- ۱۱۳..... (۱) ئايەتى ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ﴾
- ۱۱۴..... (۲) چۆنیتی خۆشۆردنى ئافرەت لەحەيزو لەشگرانىي
- ۱۱۴..... (۳) پۇشاک وەرگرتن لەحەيزدار
- ۱۱۵..... (۴) ئافرەتى حەيزدارو شۆردنى سەرى پياو
- ۱۱۵..... (۵) پالدانەو لەکۆشى حەيزدارو خويندەو
- ۱۱۵..... (۶) خەوتن لەيەك لىفەدا لەگەل حەيزدار
- ۱۱۶..... (۷) گەمەکردن لەگەل ئافرەت لەحەيزا
- ۱۱۶..... (۸) خواردنەو لەگەل حەيزدار
- ۱۱۶..... (۹) خۆشتن و نويزى کاتى خوينى نەخۆشى
- ۱۱۷..... (۱۰) حەيزدار نويزى ناگيژتەو
- ۱۱۷..... (۱۱) پىنج شت لەسروشتى پاکن
- ۱۱۷..... (۱۲) دەشت لەسروشتى پاکن
- ۱۱۸..... (۱۳) سيواک دان بەکەسى گەرە
- ۱۱۸..... (۱۴) سميل کورت بکەنەو
- ۱۱۸..... (۱۵) شۆردنى ميزى نار مزگەوت
- ۱۱۹..... (۱۶) ئاوپرژدانن لەمیزی مندال
- ۱۱۹..... (۱۷) شۆردنى (مەنى) بەجلەو
- ۱۲۰..... (۱۸) شۆردنى خوينى حەيز بەجلەو

(۵) بەشى نويز

- ۱۲۱..... (۱) دەستپيکردنى بانگدان
- ۱۲۱..... (۲) چۆنیتی بانگدان
- ۱۲۲..... (۳) بانگدان جووتەو قامەتیش تاک
- ۱۲۲..... (۴) دانانى دوو بانگيژ
- ۱۲۲..... (۵) دانانى بانگيژى نابينا
- ۱۲۲..... (۶) خيىرى بانگدان
- ۱۲۳..... (۷) خيىرى بانگيژان

- (۸) وه لآمدانه وهی بانگییژ ۱۲۲
- (۹) خیری وه لآمدانه وهی بانگ ۱۲۴
- (۱۰) فهرزیوونی نویژ ۱۲۵
- (۱۱) فهرزیوونی نویژ دوورکات دوو پرکات ۱۲۶
- (۱۲) پینچ نویژ که که فاره تن بۆ گوناھی نیوانیان ۱۲۶
- (۱۳) نویژنه کردن کوفره ۱۲۷
- (۱۴) کۆکهره وهی کاته کان ۱۲۷
- (۱۵) بهتاریکی نویژی بهیانی کردن ۱۲۸
- (۱۶) پاریزگاریی له نویژی بهیانی و عسر ۱۲۹
- (۱۷) ریگری له نویژکردن له کاتی هه له اتن و ئاوابوونی خۆردا ۱۲۹
- (۱۸) نویژی نیوه پۆ له سه ره تای کاتدا ۱۳۰
- (۱۹) به فینکی نویژکردن له کاتی گهرمادا ۱۳۰
- (۲۰) سه ره تای کاتی نویژی عسر ۱۳۰
- (۲۱) پاریزگاریی له عسرو ریگری له نویژ له دوا یه وه ۱۳۱
- (۲۲) هه ره شه له وکه سه ی نویژی عسری ده چیت ۱۳۱
- (۲۳) له باره ی نویژی ناوه نده وه ۱۳۲
- (۲۴) ریگری له نویژ دوا ی عسرو دوا ی بهیانی ۱۳۲
- (۲۵) سینگات هه یه نه نویژی تیا ده کریت ۱۳۲
- (۲۶) دوورکات دوا ی عسر ۱۳۳
- (۲۷) گپرانه وه ی نویژی عسر دوا ی شیوان ۱۳۳
- (۲۸) دوورکات پینش شیوان ۱۳۳
- (۲۹) کاتی شیو ئه کاته یه خۆرئاوا ده بی ۱۳۳
- (۳۰) کاتی نویژی خه وتنان و دوا خستنی ۱۳۴
- (۳۱) ناوی نویژی خه وتنان ۱۳۴
- (۳۲) ریگری له دوا خستنی نویژ ۱۳۵
- (۳۳) چاکترین کار نویژه له کاتی خۆیدا ۱۳۵
- (۳۴) ئه وه ی گه یشت بهرکاتیگ گه یشتوه ۱۳۵
- (۳۵) هه رکه سه خه وتبوو له کاتی نویژدا ۱۳۶
- (۳۶) نویژ له یه ک پۆشاکدا ۱۳۹
- (۳۷) نویژ له پۆشاک ی خه نخه تدا ۱۳۹
- (۳۸) نویژ له سه ره حه سیر ۱۴۰
- (۳۹) نویژ به نه عله وه ۱۴۰
- (۴۰) یه که م مزگه وتی له سه ره زه ویدا ۱۴۰

- (۴۱) دروستکردنی مگهوتی پیغه مبهرا (ﷺ) ۱۴۱
- (۴۲) له باره ی ئه م مژگه و ته وه که له سه ر ته قوا دامه زراوه ۱۴۲
- (۴۳) خیرى نوږت له مژگه وتى مه دینه و مه که ۱۴۲
- (۴۴) هاتن بۇ مژگه وتى (قباء) و نوږت کردن تئیدا ۱۴۳
- (۴۵) خیرى نه وه ی مژگه وتیک بۇ خوا دروست ده کات ۱۴۳
- (۴۶) خیرى مژگه وته کان ۱۴۳
- (۴۷) خیرى زوری ههنگاو ته کان بۇ مژگه وته کان ۱۴۴
- (۴۸) روښتن بۇ نوږت ه کان گونا ه ده سپرته وه ۱۴۴
- (۴۹) به نارامى هاتن بۇ نوږتو په له نه کردن ۱۴۵
- (۵۰) ده رچوونى نافره تان بۇ مژگه وته کان ۱۴۵
- (۵۱) ریگری له ده رچوونى نافره تان ۱۴۵
- (۵۲) له کاتى چوونه مژگه وتا چی ده وتریت ۱۴۶
- (۵۳) هه رکات چووه مژگه وت بادو رکات نوږت بکات ۱۴۶
- (۵۴) نه هی کراوه له ده رچوون له مژگه وت له دواى بانگدان ۱۴۶
- (۵۵) که فاره تى تف رۇ کردن له مژگه وت ۱۴۷
- (۵۶) که راهه تى خواردنى سیرو هاتن بۇ مژگه وت ۱۴۷
- (۵۷) مه چنه مژگه وت له کاتى خواردنى سیرو که وه رو پياز ۱۴۷
- (۵۸) ده رکردنى نه وه ی بۇنى پيازو سیرى لى بئیت
۱۴۷.....
- (۵۹) ریگری کراوه له بانگه واز کردن بۇ ونبوو له مژگه وتا ۱۴۹
- (۶۰) ریگر کردن له کردنى گۇر به مژگه وت ۱۴۹
- (۶۱) ریگری له دروستکردنى مژگه وت له سه ر گۇر ۱۴۹
- (۶۲) هه موو زه ویم بۇ کراوه به مژگه وت ۱۵۰
- (۶۳) نزیكى له بهر به سه ته وه ۱۵۰
- (۶۴) فه رمان کردن به روو کردنه قیبله ۱۵۰
- (۶۵) گۇرینى قیبله له شامه وه بۇ مه که ۱۵۰
- (۶۶) نه گه ر قامه ت کرا هیچ نوږتک ناکریت جگه له فه رز ۱۵۱
- (۶۷) نه گه ر قامه ت کرا که ی خه لکی هه لده ستن بۇ نوږت ۱۵۱
- (۶۸) قامه ت کردن له کاتیکا ئیمام دیته ده ره وه ۱۵۲
- (۶۹) روښتنى ئیمام بۇ خوښوون له دواى قامه ت ۱۵۲
- (۷۰) ریگر کردنى ریزه کان ۱۵۲
- (۷۱) خیرى ریزى پيشه وه ۱۵۳
- (۷۲) سیواک کردن له گه ل هه موو نوږتکدا ۱۵۳

- ۱۵۴..... (۷۳) خیری (نکر) له گه ل چوونه ناو نوږت
- ۱۵۴..... (۷۴) دهست بهر زکړدنه وه له نوږت
- ۱۵۴..... (۷۵) به چی نوږت دهست پیده کات
- ۱۵۵..... (۷۶) ته کبیر له نوږت دا
- ۱۵۶..... (۷۷) ریگری کردن له وهی پیش نیام بکهوی
- ۱۵۶..... (۷۸) ده بی مه نوم شوین نیام بکهویت
- ۱۵۷..... (۷۹) له نوږت دهستیک ده خریته سمر دهسته که ی تر
- ۱۵۷..... (۸۰) له نیوان ته کبیرو فاتحه خویندندا
- ۱۵۸..... (۸۱) ناشکرانه کردنی (بسم الله الرحمن الرحيم)
- ۱۵۹..... (۸۲) له باره ی (بسم الله الرحمن الرحيم) هوه
- ۱۵۹..... (۸۳) (ام القران) واته (فاتحه)
- ۱۶۰..... (۸۴) چی ده توانی نه وه بخوینی
- ۱۶۱..... (۸۵) خویندن له دوا ی نیام هوه
- ۱۶۱..... (۸۶) (الحمد لله) و نامین کردن
- ۱۶۲..... (۸۷) خویندن له نوږتی به یانیدا
- ۱۶۲..... (۸۸) خویندن قورنان له نوږتی نیوه پرو هوسر
- ۱۶۳..... (۸۹) خویندن له نوږتی شیواندا
- ۱۶۳..... (۹۰) خویندن له نوږتی خه و تاناندا
- ۱۶۴..... (۹۱) ریگری کراوه له پیشکه و تن له نیام
- ۱۶۴..... (۹۲) ریگری له سر بهر زکړدنه وه له پیش نیام هوه
- ۱۶۵..... (۹۳) دهست خستنه سمر نه ژنو و
- ۱۶۵..... (۹۴) نه وهی له رکوعو سجودا دهوتریت
- ۱۶۵..... (۹۵) ریگری له قورنان خویندن له رکوعو سجودا
- ۱۶۶..... (۹۶) کاتی هه ستانه وه له رکوع چی دهوتریت
- ۱۶۶..... (۹۷) خیری سوجه و هاندان بو زور سوجه بردن
- ۱۶۷..... (۹۸) پارانه وه له سوجه دا
- ۱۶۷..... (۹۹) له سمر چند نه ندان سوجه ده بریت
- ۱۶۷..... (۱۰۰) ریگی له سجودا و بهر زکړدنه وهی نه نیشک
- ۱۶۷..... (۱۰۱) دوور خستنه وهی قول له لهش
- ۱۶۸..... (۱۰۲) دانیشتن له سمر هر دووی
- ۱۶۸..... (۱۰۳) ته حیات له نوږت دا
- ۱۷۰..... (۱۰۴) له نوږت پنا له چی ده گریت
- ۱۷۰..... (۱۰۵) نزا له نوږت

- ۱۷۱..... (۱۰۶) نه فرین کردن له شه یقان له نوپژا
- ۱۷۱..... (۱۰۷) سلاوات له سهر پیغه مبهر (ﷺ)
- ۱۷۲..... (۱۰۸) سه لامدانه وه له نوپژا
- ۱۷۲..... (۱۰۹) که راهتی ناماژه کردن به ده ست
- ۱۷۲..... (۱۱۰) چی ده وتریت دواي سه لامدانه وه
- ۱۷۳..... (۱۱۱) ته کبیر له دواي نوپژ
- ۱۷۳..... (۱۱۲) ویردی دواي نوپژ
- ۱۷۴..... (۱۱۳) رویشتن دواي نوپژ
- ۱۷۴..... (۱۱۴) کی شیاوتره بو نیمامهت
- ۱۷۴..... (۱۱۵) شوینکه وتن و هه لسوکوت له دواي نیمام
- ۱۷۵..... (۱۱۶) فرمان به کورتکدرنه وهی نوپژ
- ۱۷۵..... (۱۱۷) جیگردانان بو نیمام
- ۱۷۷..... (۱۱۸) نه گهر نیمام دواکوت که سیکه تر
- ۱۷۸..... (۱۱۹) نه وهی گوئی له بانگه بیته بو مزگهوت
- ۱۷۸..... (۱۲۰) خیری جه ماعت
- ۱۷۹..... (۱۲۱) نوپژی جه ماعت ریگای هیدایه ته
- ۱۷۹..... (۱۲۲) چاوه ریگردن بو نوپژو خیری جه ماعت
- ۱۸۰..... (۱۲۳) خیری نوپژی خهوتنان و به یانیا
- ۱۸۰..... (۱۲۴) هه ره شه له دواکوتن له نوپژی جه ماعت
- ۱۸۱..... (۱۲۵) مؤلته به دواکوتن له جه ماعت
- ۱۸۱..... (۱۲۶) به جوانی نوپژکردن
- ۱۸۱..... (۱۲۷) چوینتی نوپژی پیغه مبهر (ﷺ)
- ۱۸۲..... (۱۲۸) باشتین نوپژ زور وه ستانه تییدا
- ۱۸۲..... (۱۲۹) نه جولان له نوپژا
- ۱۸۳..... (۱۳۰) ناماژه به وه لامی سه لام له نوپژا
- ۱۸۳..... (۱۳۱) قه ده غه کردنی قسه کردن له نوپژا
- ۱۸۵..... (۱۳۲) (سبحان الله) کردن له نوپژا بوکاری پیویست
- ۱۸۵..... (۱۳۳) ریگری له چاو به رزکردنه وه بو ناسمان
- ۱۸۵..... (۱۳۴) هاتووچو به بردهم نوپژگهردا
- ۱۸۶..... (۱۳۵) قه ده غه کردنی هاتووچو به بردهمی نوپژدا
- ۱۸۷..... (۱۳۶) بهر بهستی نوپژگه
- ۱۸۷..... (۱۳۷) نوپژ بهرامبه به نپزه
- ۱۸۷..... (۱۳۸) نوپژ بهرامبه به ولاخ

- ۱۳۹) رویشتن به بهردهم نویرگهردا ۱۸۷
- ۱۴۰) ریگری لهدهست خستنه سرکهلهکه ۱۸۸
- ۱۴۱) ریگری لهتف کردنه بهردهم لهنویرژا ۱۸۸
- ۱۴۲) باویشک نهان لهنویرژا ۱۸۹
- ۱۴۳) ههآگرتنی مندال لهنویرژا ۱۸۹
- ۱۴۴) تهخت کردنی چهو لهنویرژا ۱۸۹
- ۱۴۵) نهعل خشاندن بهبهلغهمدا ۱۸۹
- ۱۴۶) قژیهستن لهنویرژا ۱۹۰
- ۱۴۷) نویرژ لهکاتیکا خواردن نامادهبیت ۱۹۰
- ۱۴۸) فرمان بهسوجهی سهو ۱۹۰
- ۱۴۹) سوجهی قورئان خویندن ۱۹۱
- ۱۵۰) قنوت لهنویرژی بهیانیدا ۱۹۲
- ۱۵۱) قنوت لهنیوهروو نویرژهکانی تردا ۱۹۳
- ۱۵۲) قنوت لهشیواندا ۱۹۳
- ۱۵۳) دوورکاتی بهیانی ۱۹۳
- ۱۵۴) خیری سوننهتی بهیانی ۱۹۳
- ۱۵۵) خویندن لهسوننهتی بهیانیدا ۱۹۳
- ۱۵۶) راکشان دواي سوننهتی بهیانی ۱۹۴
- ۱۵۷) دانیشتن لهسرچینویرژ ۱۹۴
- ۱۵۸) نویرژی چیشتهنگاو ۱۹۴
- ۱۵۹) نویرژی چیشتهنگاو دوورکات ۱۹۵
- ۱۶۰) نویرژی چیشتهنگاو چوار ركات ۱۹۵
- ۱۶۱) ههشت ركات نویرژی چیشتهنگاو ۱۹۵
- ۱۶۲) راسپاردن بو نویرژی چیشتهنگاو ۱۹۶
- ۱۶۳) نویرژی (ئهوایین) ۱۹۶
- ۱۶۴) بهههشت بو کسینکه سوجه بو خوابیات ۱۹۶
- ۱۶۵) خیری ئهوهی لهشهو روژئکدا دوانزه ركات ۱۹۷
- ۱۶۶) لهنیوان ههردوو بانگدا نویرژههیه ۱۹۷
- ۱۶۷) سوننهتی پیش و دواي نویرژ ۱۹۸
- ۱۶۸) سوننهت بهشهو بهروژ ۱۹۸
- ۱۶۹) نویرژی سوننهت لهمزگهوتا ۱۹۹
- ۱۷۰) نویرژی سوننهت لهمالهوه ۱۹۹
- ۱۷۱) ههریهك لهئیوه بابهچالاکي نویرژ بکات ۲۰۰

- ۲۰۰..... (۱۷۲) خوشه‌ویست‌ترین کار لای خوا بهره‌وام‌ترینیانه
- ۲۰۰..... (۱۷۳) چهند ده‌توانن ئه‌وه‌نده کاریکه‌ن
- ۲۰۱..... (۱۷۴) شه‌ونوئژی پیغه‌مبهر (ﷺ) و پارانه‌وه‌کانی
- ۲۰۲..... (۱۷۵) پارانه‌وه‌کانی پیغه‌مبهر (ﷺ) له‌کاتی شه‌ونوئژدا
- ۲۰۳..... (۱۷۶) چۆنیه‌تی شه‌ونوئژو ژماره‌ی رکاته‌کانی
- ۲۰۳..... (۱۷۷) شه‌ونوئژ دوو دووه‌ وه‌تریش یه‌ک رکاته
- ۲۰۳..... (۱۷۸) شه‌ونوئژ به‌پیوه‌وه‌و به‌دانیشته‌وه
- ۲۰۴..... (۱۷۹) که‌راهه‌تی خه‌وتنی هه‌موو شه‌و
- ۲۰۴..... (۱۸۰) ئه‌گه‌ر که‌سێک له‌نوئژدا وه‌نه‌وزی‌دا
- ۲۰۴..... (۱۸۱) ئه‌وه‌ی گه‌ریکانی شه‌یتان ده‌کاته‌وه
- ۲۰۵..... (۱۸۲) له‌شه‌ودا ساتیک هه‌یه‌ که‌دو‌عا تیییدا وه‌رده‌گیریت
- ۲۰۵..... (۱۸۳) هاندان بو پارانه‌وه‌و یادی خوا له‌کو‌تایی شه‌ودا
- ۲۰۵..... (۱۸۴) پوخته‌ی باسی شه‌ونوئژ که‌سی نه‌یکرد له‌به‌رخه‌و
- ۲۰۸..... (۱۸۵) نوئژی وه‌تر
- ۲۰۹..... (۱۸۶) له‌وه‌ترو دوورکاتی به‌ره‌به‌یاندا
- ۲۰۹..... (۱۸۷) ئه‌وه‌ی ده‌ترسی له‌کو‌تایی شه‌ودا به‌ناگانایه‌ته‌وه
- ۲۱۰..... (۱۸۸) وه‌تر بکه‌ن پیش ئه‌وه‌ی روژ بیته‌وه
- ۲۱۰..... (۱۸۹) خیری قورئان خویندن له‌نوئژدا
- ۲۱۰..... (۱۹۰) سووره‌ته‌کانی (الفصل)
- ۲۱۱..... (۱۹۱) ئه‌وه‌ی له‌باره‌ی نوئژی ره‌مه‌زاندا هاتووه
- ۲۱۲..... (۱۹۲) هاندان بو شه‌ونوئژی ره‌مه‌زان

(۶) به‌شه‌کانی جومعه

- ۲۱۳..... (۱) رینمایی ئه‌م ئوممه‌ته‌ بو دۆزینه‌وه‌ی روژوی جومعه
- ۲۱۳..... (۲) گه‌وره‌یی جومعه
- ۲۱۳..... (۳) ساتیک له‌روژی جومعه‌دا
- ۲۱۴..... (۴) ئه‌وه‌ی له‌نوئژی به‌یانی جومعه‌دا ده‌خوینریت
- ۲۱۴..... (۵) خو‌ش‌وردن له‌جومعه‌دا
- ۲۱۵..... (۶) بو‌نی خو‌ش و سیواک له‌جومعه‌دا
- ۲۱۵..... (۷) خیری زوهاتن بو مزگه‌وت
- ۲۱۶..... (۸) نوئژی جومعه له‌کاتی نیوه‌پو‌دا
- ۲۱۶..... (۹) دانانی دوانگه‌ بو پیغه‌مبهری خوا (ﷺ)
- ۲۱۷..... (۱۰) سه‌ره‌تای وتار
- ۲۱۸..... (۱۱) ده‌نگ به‌رزکردنه‌وه له‌وتاردا

- ۲۱۹..... (۱۲) کوورتیی و تار
- ۲۱۹..... (۱۳) نهوهی که لابردنی له وتاردا دروست نییه
- ۲۱۹..... (۱۴) ناماژ به پهنج له وتاردا
- ۲۲۰..... (۱۵) خویندنی قورن له وتاردا
- ۲۲۰..... (۱۶) نایه تی ﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً﴾
- ۲۲۱..... (۱۷) چی له نویژی جومعه دا ده خوینریت
- ۲۲۱..... (۱۸) فیژکردن له کاتی وتاردا
- ۲۲۱..... (۱۹) دانیشتنی نیوان دوو وتاری جومعه
- ۲۲۲..... (۲۰) کورترکدرنه وهی نویژو وتار
- ۲۲۲..... (۲۱) هرکه س له کاتی وتار خویندنه وه دا هاته ژوروه وه
- ۲۲۲..... (۲۲) گوینگرتن بو وتار
- ۲۲۲..... (۲۳) خیری نهوهی بیده نگ گویده گرنیت له جومعه دا
- ۲۲۳..... (۲۴) نویژ له دوی نویژی جومعه له مزگه وتا
- ۲۲۳..... (۲۵) نویژ دوی جومعه له مالنه وه
- ۲۲۳..... (۲۶) راسته وخو نویژ ناکریت دوی جومعه
- ۲۲۴..... (۲۷) هرپه شهکردن له اوزهینان له جومعه

(۷) جهژنهکان

- ۲۲۵..... (۱) وازهینان له بانگ وقامت له جهژنهکاندا
- ۲۲۵..... (۲) نویژی جهژنهکان له پیش وتاردا
- ۲۲۶..... (۳) نهوهی له نویژی جهژنهکاندا ده خوینریت
- ۲۲۶..... (۴) پیش نویژی جهژنو دوی نویژی جهژن سوننهت ناکریت
- ۲۲۶..... (۵) چوونی نافرهتان بو نویژی جهژن
- ۲۲۷..... (۶) کهنیزه کهکان چی ده لین له جهژندا

(۸) نویژی ریبار

- ۲۲۸..... (۱) کورترکدرنه وهی نویژی ریبار
- ۲۲۸..... (۲) لهچ سهفه ریگدا نویژ کورت ده کریتته وه
- ۲۲۹..... (۳) کورترکدرنه وهی نویژ له حه جدا
- ۲۲۹..... (۴) کورترکدرنه وهی نویژ له مینا
- ۲۲۹..... (۵) کوکدرنه وهی دوو نویژ له سهفه ردا
- ۲۳۰..... (۶) کوکدرنه وهی دوو نویژ له نیشتنگادا
- ۲۳۰..... (۷) نویژ له هوارگه دا له کاتی باراندا
- ۲۳۰..... (۸) سوننهت نهکردن له سهفه ردا
- ۲۳۱..... (۹) نویژی سوننهت به سسر ولاغوه وه

- (۱۰) دوو بکات نویژی دوی گهراڼه وه له کاروان ۲۳۱.....
 (۱۱) له باره ی نویژی دوی گهراڼه وه له کاروان ۲۳۲.....
 (۱۲) له باره ی نویژی رۆژگیرانه وه ۲۳۳.....
 (۱۳) له باره ی نویژه بارانه وه ۲۳۴.....
 (۱۴) له باره ی فپروخیږی بارانه وه ۲۳۴.....
 (۱۵) په ناگرتن به خوا له کاتی باو بوړاندا ۲۳۵.....
 (۱۶) بای رۆژه لآت و بای رۆژئاوا ۲۳۵.....

(۹) بهشی مردن و جهنازه

- (۱) سهردانی نه خوښ ۲۳۶.....
 (۲) چی دهوتریت لای نه خوښ و لای مردوو ۲۳۶.....
 (۳) لا اله الا الله بدریت به گوینی کسئ له سهرمه رگدا بیټ ۲۳۷.....
 (۴) هه رکهس حهن به دیداری خوا بکات خواش حهن به دیداری دهکات ۲۳۷.....
 (۵) گومانباشی به خوی گوره له سهمه رگدا ۲۳۸.....
 (۶) چاولینانی مردوو..... نزاکردن بوی له کاتی سهرمه رگدا ۲۳۸.....
 (۷) داپوشینی مردوو ۲۳۹.....
 (۸) گیانی باوه پداران و گیانی بی باوه پان ۲۳۹.....
 (۹) دان به خۆداگرتن له سه رهتای به لآوه ۲۴۰.....
 (۱۰) پاداشتی ئه وکسه سی که مندالی ده مریت ۲۴۰.....
 (۱۱) له کاتی لیقه وماندا چی دهوتریت ۲۴۱.....
 (۱۲) گریان له سهر مردوو ۲۴۱.....
 (۱۳) هه ره شه له سهر شین و شه پۆر ۲۴۲.....
 (۱۴) له ئیمه نییه ئه وه ی یه خهی خوی ده پری ۲۴۳.....
 (۱۵) مردوو نازار ده دریت ۲۴۳.....
 (۱۶) مردوو، یان خوی ئاسوده ده بیټ ۲۴۳.....
 (۱۷) شوږدنی مردوو ۲۴۴.....
 (۱۸) کفنی مردوو ۲۴۴.....
 (۱۹) کفن ده بی به ته وای بکریټ ۲۴۵.....
 (۲۰) په له کردن له به ریکردن تهرمدا ۲۴۵.....
 (۲۱) قه ده غه کردنی ئافره تان له شوینکه وتنی جهنازه ۲۴۵.....
 (۲۲) ههستان له بهر جهنازه ۲۴۶.....
 (۲۳) سپینه وه ی هه ئسان بۆ جهنازه ۲۴۶.....
 (۲۴) جیگه ی وه ستانی نیمام له نویژی مردودا ۲۴۶.....
 (۲۵) ته کبیر له سهر جهنازه ۲۴۶.....

- ۲۴۷..... (۲۶) (الله اکبر) پېنج جار هاتووه
- ۲۴۷..... (۲۷) نزا بۆ مردوو
- ۲۴۷..... (۲۸) نوپۇزى جەنازە لەمرگەوتدا
- ۲۴۸..... (۲۹) نوپۇزى مردوو لەسەر گۆپ
- ۲۴۹..... (۳۰) خۆکوژى
- ۲۴۹..... (۳۱) خىرى نوپۇزى جەنازەو شوپىنکەوتوانى
- ۲۴۹..... (۳۲) ئەوہى سەد کەس نوپۇزى لەسەر بکات
- ۲۴۹..... (۳۳) ئەوہى چل کەس نوپۇزى لەسەر بکات
- ۲۵۰..... (۳۴) باسى چاکەو خراپەى مردوو
- ۲۵۱..... (۳۵) بەسواری رۆيشتن لەگەل جەنازەدا
- ۲۵۱..... (۳۶) قەيفە لەناو قەبر دانان
- ۲۵۱..... (۳۷) کەندپو خشت هەلچنەن لەسەر مردوو
- ۲۵۱..... (۳۸) فرمانکردن بەتەخت کردنى گۆپ
- ۲۵۲..... (۳۹) ناپەسەندىيى بيىنا لەسەر گۆپو گەچکاری کردنى
- ۲۵۲..... (۴۰) حالى مردوو لەئيوارانو بەيانياندا
- ۲۵۲..... (۴۱) پرسىيارى دوو فرىشتەکە لەکاتى خستنه گۆپدا
- ۲۵۳..... (۴۲) ئايەتى ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾
- ۲۵۳..... (۴۳) پەناگرتن لەسزای گۆپ
- ۲۵۴..... (۴۴) سزادانى جوولەکە لەگۆرەکانياندا
- ۲۵۵..... (۴۵) سەردانى گۆرستان دۆعاکردن بۆيان
- ۲۵۵..... (۴۶) سەلام کردن لەخەلکى گۆرستان
- ۲۵۷..... (۴۷) دانىشتن لەسەر گۆپ
- ۲۵۷..... (۴۸) باسى چاکەى چاکەکار

(۱۰) بەشى زەکات

- ۲۵۸..... (۱) باسى فەرزىوونى زەکات
- ۲۵۸..... (۲) زەکات لەچى دەردەکرىت
- ۲۵۹..... (۳) دەيەك و بيست يەك
- ۲۵۹..... (۴) پېشخستنى زەکات يان دەرنەکردنى
- ۲۵۹..... (۵) زەکات نەدەر
- ۲۶۲..... (۶) هەپەشە لەوانەى مالو سامان قايم دەکەن
- ۲۶۳..... (۷) رازى کردنى فەرمانبەرانى زەکات
- ۲۶۳..... (۸) نزا بۆ زەکات هينەر
- ۲۶۴..... (۹) زەکاتدان بەباوەردانەمەزراو

- (۱۰) زهكاتدان بهنۇ موسلمان ۲۶۴
- (۱۱) زهكاتدان حالان نيهه بۇ پيغهمبهر و بنه مالهى ۲۶۷
- (۱۲) نابى بنه مالهى پيغهمبهر فرمانبهرى زهكات بن ۲۶۷
- (۱۳) ديارى بۇ بنه مالهى پيغهمبهر (ﷺ) ۲۶۹
- (۱۴) پيغهمبهر (ﷺ) زهكاتى وهرنه گرتوه ۲۶۹
- (۱۵) سرفتره له خورما و جو ۲۷۰
- (۱۶) سرفتره له خوراك و كەشك و ميوز ۲۷۰
- (۱۷) دهر كردنى سرفتره پيش نويزى جهن ۲۷۰
- (۱۸) هاندان بۇ خير كردن ۲۷۱
- (۱۹) هاندان بۇ به خشين ۲۷۱
- (۲۰) روژنيك ديت كەس خير و زهكات وهرنا گريت ۲۷۱
- (۲۱) خير به خشين به ميرو مندان ۲۷۲
- (۲۲) خير بۇ خويش ۲۷۳
- (۲۳) خير بۇ خالوان ۲۷۳
- (۲۴) چاكه له گەل دايكيكى موشريكدا ۲۷۳
- (۲۵) خير كردن بۇ دايكى كوچكردو ۲۷۳
- (۲۶) خير كردن به هزاران ۲۷۵
- (۲۷) خير به هزارو ريبوار ۲۷۶
- (۲۸) خوياراستن له ناگرى دوزخ ۲۷۷
- (۲۹) هاندان بۇ خير له شتى به خشر او دا ۲۷۷
- (۳۰) شار دنه وهى خير ۲۷۷
- (۳۱) خيرى گوره ۲۷۸
- (۳۲) خير له مالى حالان ۲۷۹
- (۳۳) به كەم زانينينى خيرى كەم ۲۸۰
- (۳۴) ئهوانهى رهخنه له به خشش ده گرن ۲۸۰
- (۳۵) خير و كرده وهى چاك ۲۸۰
- (۳۶) هممو چاكه يهك خير ۲۸۱
- (۳۷) ته سبيحات ۲۸۲
- (۳۸) خير كردن بۇ جومگه كانى ۲۸۲
- (۳۹) خير به ناشايسته ۲۸۲
- (۴۰) خير خوازو دهست نوقاو ۲۸۴
- (۴۱) به خشين و دهست گرتنه وه ۲۸۴
- (۴۲) خهزنده رى دهستپاك ۲۸۴

- ۲۸۵..... (۴۳) بېه خشه د دست مه گروه
- ۲۸۵..... (۴۴) نه گهر ژن له مالي میړدی بیه خشیت
- ۲۸۵..... (۴۵) مال به خشینی بنده
- ۲۸۶..... (۴۶) پاکیتی و خوگری
- ۲۸۷..... (۴۷) بهشی کهم و قناعت
- ۲۸۷..... (۴۸) داوانه کردن
- ۲۸۷..... (۴۹) ناپه سندی سوال
- ۲۸۸..... (۵۰) دهستی سهره و چاکتره له دهستی خواره و
- ۲۸۸..... (۵۱) نهو هزاره ی نیه تی و داواش ناکات
- ۲۸۹..... (۵۲) دهوله مندیی بهشتی زور نییه
- ۲۸۹..... (۵۳) رهوشی ناده میزاد
- ۲۸۹..... (۵۴) نه گهر ناده میزاد دوو دول سامانی هبیت
- ۲۹۰..... (۵۵) گولزاری دنیا
- ۲۹۱..... (۵۶) وهرگرتن دروسته بی داوا
- ۲۹۱..... (۵۷) سوال بؤ کی دروسته
- ۲۹۲..... (۵۸) بهشی نهوش بدریت که بهر په قی داوا دهکات

(۱۱) بهشی رۆژوو

- ۲۹۴..... (۱) گرنگی رۆژوو
- ۲۹۴..... (۲) ریزی مانگی ره مهزان
- ۲۹۵..... (۳) یهک دوورۆژ پیش ره مهزان رۆژوو دروست نییه
- ۲۹۵..... (۴) رۆژو گرتن به بینینی مانگ
- ۲۹۵..... (۵) مانگ جاری وا هیه ۲۹ رۆژه
- ۲۹۶..... (۶) درهنگ ناوابوونی مانگ
- ۲۹۶..... (۷) هر ولاتیک بینینی خوی هیه
- ۲۹۷..... (۸) دوومانگه که ی جهژن
- ۲۹۷..... (۹) پارشیوکردن
- ۲۹۷..... (۱۰) دواخستنی پارشیو
- ۲۹۸..... (۱۱) ده سنگرتنه وه له خواردن
- ۲۹۸..... (۱۲) نایه تی ﴿حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ﴾
- ۲۹۸..... (۱۳) بانگی بیلال
- ۲۹۹..... (۱۴) رۆژووی له شگران
- ۲۹۹..... (۱۵) رۆژوه وان و له بیرچوون
- ۳۰۰..... (۱۶) رۆژوه وان و دعوت

- (۱۷) كه فارهتی سر جینی له ره مزاندا ۳۰۰
- (۱۸) ماچکردن بۇ رۆژوهوان ۳۰۱
- (۱۹) كه خورئاوابوو رۆژوو ده شكینریت ۳۰۱
- (۲۰) رۆژوو شكاندن ۳۰۲
- (۲۱) قه دهغه کردنی شهوو رۆژ پیکهوه گرتن ۳۰۲
- (۲۲) رۆژو گرتن یان شكاندنی له سه فهدا ۳۰۳
- (۲۳) چاك نییه رۆژوگرتن له سه فهدا ۳۰۳
- (۲۴) ره خنه گرتن له وهی بهر رۆژوو ده بی یان دهیشکینی ۳۰۴
- (۲۵) پاداشتی رۆژو نهگر له سه فهدا ۳۰۳
- (۲۶) رۆژو شكاندن بۇ بهر هنگاریی دوژمن ۳۰۵
- (۲۷) سرپشك بوون له رۆژوو گرتن له سه فهدا ۳۰۵
- (۲۸) گنپرانه وهی ره مهران له شهعباندا ۳۰۶
- (۲۹) رۆژو گرتنه وه بۇ مردوو ۳۰۶
- (۳۰) رۆژو نهگر فیدیه ده دات ۳۰۷
- (۳۱) رۆژوگرتن و نهگرتن له مانگه كاندا ۳۰۷
- (۳۲) رۆژو له ری خوادا ۳۰۷
- (۳۳) گه وهی رۆژی محرم ۳۰۸
- (۳۴) رۆژووی عاشورا ۳۰۸
- (۳۵) كام رۆژ له عاشورا بهر رۆژوین ۳۰۸
- (۳۶) گه وهی رۆژووی عاشورا ۳۰۸
- (۳۷) نه وهی له عاشورادا شتی خوارد ۳۰۹
- (۳۸) رۆژوو له شهعباندا ۳۱۰
- (۳۹) رۆژووی ناوه پراستی شهعبان ۳۱۰
- (۴۰) رۆژانی (ایام التشریق) ۳۱۰
- (۴۱) نهگرتنی نۆمینهی حاجیان ۳۱۱
- (۴۲) رۆژووی عارفه ۳۱۱
- (۴۳) نهگرتنی رۆژووی عارفه بۇ حاجیان ۳۱۲
- (۴۴) رۆژوو نهگرتن له جهز نه كاندا ۳۱۲
- (۴۵) رۆژانی (ایام التشریق) ۳۱۳
- (۴۶) رۆژووی دوو شه ممان ۳۱۳
- (۴۷) رۆژی ههینی به تهنیا رۆژووی په سه ند نییه ۳۱۳
- (۴۸) رۆژووی سی رۆژ له مانگی کدا ۳۱۴
- (۴۹) رۆژووی بهر دهوام په سه ند نییه ۳۱۴

- ۳۱۵..... (۵۰) چاکترین رۆژووی رۆژووی داوده
 ۳۱۵..... (۵۱) گرتنی رۆژووی سوننهت و شکاندنی

(۱۲) بهشی مانهوه له مرگهوت

- ۳۱۶..... (۱) نهوهی دهیهوئیت له مرگهوت بمینتتهوه
 ۳۱۶..... (۲) مانهوهی دهشهووی یهکه م و ناوه پراست
 ۳۱۷..... (۳) مانهوهی دهشهووی کۆتایی
 ۳۱۷..... (۴) خۆماندوکردن له دهشهووی کۆتایی
 ۳۱۸..... (۵) گهپان به دوای شهوی قهردا
 ۳۱۸..... (۶) شهوی قهدر بیست و یهکه
 ۳۱۸..... (۷) شهوی قهدر شهوی بیست و سییه
 ۳۱۸..... (۸) له نوو حهوت و پینجدا ههولنی بۆ بده
 ۳۱۹..... (۹) شهوی قهدر بیست و حهوته

(۱۳) بهشی حهج

- ۳۲۱..... (۱) حهج له ته مهندا یه کجار فهرزه
 ۳۲۱..... (۲) پاداشتی حهج و عمره
 ۳۲۲..... (۳) گهره حهج
 ۳۲۲..... (۴) گهره یی رۆژی عمره فه
 ۳۲۲..... (۵) دۆعای سواربوونی (هۆکاری سهفه)
 ۳۲۳..... (۶) سهفه ری ئافرهت بۆ حهج
 ۳۲۴..... (۷) حهجی مندال و پاداشتی نهوهی حهجی بۆ دهکات
 ۳۲۴..... (۸) حهج بۆ نهوکه سهی ناتوانییت بچیت
 ۳۲۵..... (۹) ئیحرامی حهیزدارو زه یستان
 ۳۲۵..... (۱۰) شوینی ئیحرام بهستن
 ۳۲۶..... (۱۱) بۆنی خووش بۆ ئیحرامپۆش
 ۳۲۶..... (۱۲) بۆنی میسک خوشره
 ۳۲۷..... (۱۳) دارعودو کافور
 ۳۲۷..... (۱۴) ره یحانه
 ۳۲۷..... (۱۵) ئیحرام له مرگهوتی (ذو الحلیفه)
 ۳۲۷..... (۱۶) کاتی ئیحرام پۆشین
 ۳۲۸..... (۱۷) ئیحرام پۆشین له مهکه کهوه
 ۳۲۹..... (۱۸) لیک اللهم لیک
 ۳۳۰..... (۱۹) گریدانی حهج و عمره پیکه وه
 ۳۳۰..... (۲۰) حهج به تنهها

- ۲۳۰..... (۲۱) حج و عمره
- ۲۳۰..... (۲۲) گۆپرینی حج بۇ عمره
- ۲۳۱..... (۲۳) ئەوہی ئیحرام بۇ حج بېہستی
- ۲۳۲..... (۲۴) سېرینہوہی ئیحرام شکاندنی حج
- ۲۳۳..... (۲۵) گریدانی حج و عمره
- ۲۳۴..... (۲۶) قوربانى
- ۲۳۵..... (۲۷) تینہ لکیش کردنی حج بہدوای عمرہ دا
- ۲۳۶..... (۲۸) مہرج دانان بۇ حج و عمره
- ۲۳۶..... (۲۹) بۆنى خوش بہپوشاکى ئیحرامہوہ
- ۲۳۷..... (۳۰) ئیحرام پۆش چى لەبەردہ کات
- ۲۳۸..... (۳۱) نیچیر بۇ ئیحرامپۆش
- ۲۳۸..... (۳۲) گۆشتى نیچیر بۇ ئیحرامپۆش
- ۲۳۹..... (۳۳) ئیحرامپۆش پیویستہ چى بکوڑیت
- ۲۴۰..... (۳۴) کەلہشاخ بۇ ئیحرامپۆش
- ۲۴۰..... (۳۵) تیمارى چاوی ئیحرامپۆش
- ۲۴۰..... (۳۶) سەرشۆردنی ئیحرامپۆش
- ۲۴۱..... (۳۷) فیدیہی ئیحرامپۆش
- ۲۴۲..... (۳۸) مردنی ئیحرامپۆش
- ۲۴۲..... (۳۹) مانہوہی لە (ذی طوی)
- ۲۴۲..... (۴۰) چوونہ ناو مەککەو مەدینہ
- ۲۴۳..... (۴۱) دابەزین لەمەککە
- ۲۴۳..... (۴۲) راکردن لەتەواف و ہاتووچۆی صەفاو مەرہ
- ۲۴۴..... (۴۳) ماچکردنی بەردہ رەشەکە
- ۲۴۵..... (۴۴) دەستدان لەسووچەکانی کەعبہ
- ۲۴۵..... (۴۵) تەواف بەسواریی
- ۲۴۶..... (۴۶) تەواف بەسواری بۇ خەلکی تر
- ۲۴۶..... (۴۷) تەوافی سەفاو مەرہ
- ۲۴۷..... (۴۸) ئەوہی ئیحرام بۇ حج دەہستی
- ۲۴۸..... (۴۹) چوونہ ناو کەعبہ
- ۲۴۹..... (۵۰) چۆنیہتی حجەکەى پیغەمبەر (ﷺ)
- ۲۵۶..... (۵۱) (لبیک) و (اللہ اکبر) وتن لەبەرہ بەیاندا
- ۲۵۶..... (۵۲) ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾
- ۲۵۷..... (۵۳) بەجی ہیشتنی عەرہفہ

- ۳۵۸..... (۵۴) گهړانهوه له عمرهفه
- ۳۵۸..... (۵۵) نویژی شیوان و خوتنان له (مزدلفه)
- ۳۵۸..... (۵۶) نویژی شیوان و خوتنان به قامه تیک
- ۳۵۸..... (۵۷) نویژی به یانی له (مزدلفه)
- ۳۵۹..... (۵۸) دابه زین له (مزدلفه)
- ۳۵۹..... (۵۹) پینځخستنې ئافرهت له (مزدلفه)
- ۳۵۹..... (۶۰) لیبیک (وتنی حاجی
- ۳۶۰..... (۶۱) پینځخستنې پیرو په ککه وته
- ۳۶۰..... (۶۲) لیبیک وتنی حاجی
- ۳۶۱..... (۶۳) بمر دبارانی (جرمه)
- ۳۶۱..... (۶۴) بمر دبارانی (جرمه) به سواری
- ۳۶۲..... (۶۵) قهباره ی بمره کان
- ۳۶۲..... (۶۶) کاتی بمر دباران کردن
- ۳۶۲..... (۶۷) بمر دباران تاکه
- ۳۶۲..... (۶۸) سمرتاشینی پیغه مبر (ﷺ)
- ۳۶۳..... (۶۹) تاشین و کورتکردنومه
- ۳۶۳..... (۷۰) رهجم و قوریانی و سمرتاشین
- ۳۶۳..... (۷۱) ئهوه ی پینځ قوریانی سری بقاشی
- ۳۶۵..... (۷۲) دیاریکردنی قوریانی
- ۳۶۵..... (۷۳) قوریانی دیاریکردن
- ۳۶۵..... (۷۴) سورابوونی و شتری قوریانی
- ۳۶۶..... (۷۵) په ککه وتنی مالاتی قوریانی
- ۳۶۶..... (۷۶) به شداری له قوریانیدا
- ۳۶۷..... (۷۷) قوریانی رمشه و لاغ
- ۳۶۷..... (۷۸) چوئیتی سمرپینی و شتر
- ۳۶۷..... (۷۹) به خشینی گوشتی قوریانی
- ۳۶۷..... (۸۰) تهوافی (افاضه)
- ۳۶۸..... (۸۰) ئهوه ی تهواف بکات
- ۳۶۸..... (۸۱) ئهوه ی نیهتی عمره ی پیکه وه هیئا
- ۳۶۸..... (۸۲) ئهوه ی ئیحرام به حج و عمره بیهستی
- ۳۶۸..... (۸۳) ئهوه ی ئیحرام به حج و عمره
- ۳۶۹..... (۸۴) گهړانهوه له مه ککه
- ۳۷۰..... (۸۵) مانهوه بو ئاوگپران له مه ککه

- ۲۷۰..... (۸۶) مانه‌وی حاجی له‌مه‌ککه دواى حج
- ۲۷۱..... (۸۷) ته‌وافى خواحافیزی
- ۲۷۱..... (۸۸) ئەو ئافره‌ته‌ی ده‌که‌ویته بی‌نوژی
- ۲۷۲..... (۸۹) عه‌مره دروسته له‌مانگه‌کانی چه‌جدا
- ۲۷۲..... (۹۰) خیری عه‌مره له‌ره‌مه‌زاندان
- ۲۷۳..... (۹۱) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چه‌ند چه‌جی کردوه
- ۲۷۳..... (۹۲) پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چه‌ند عه‌مره‌ی کردوه
- ۲۷۳..... (۹۳) سه‌رکورتکردنه‌وه له‌عه‌مره‌دا
- ۲۷۳..... (۹۴) ئافره‌تی بی‌نوژی عه‌مره ده‌گیریتته‌وه
- ۲۷۴..... (۹۵) نزای گه‌رانه‌وه له‌سه‌فه‌ر
- ۲۷۴..... (۹۶) دابه‌زین و نوژی‌کردن له (ذو الحلیفه)
- ۲۷۵..... (۹۷) راوودارپین چه‌رامه له‌مه‌ککه
- ۲۷۶..... (۹۸) چوونه ناوشاری مه‌ککه بی‌ئیحرام
- ۲۷۶..... (۹۹) (حجری اسماعیل) و ده‌رگای که‌عبه
- ۲۷۷..... (۱۰۰) ده‌رباره‌ی دروستکردنه‌وه‌ی که‌عبه
- ۲۷۹..... (۱۰۱) ریزداری مه‌دینه
- ۲۸۱..... (۱۰۲) هاندان بو‌نیشته‌جی‌بوونی مه‌دینه
- ۲۸۲..... (۱۰۳) تاعون و چه‌جال ناچه مه‌دینه
- ۲۸۲..... (۱۰۴) مه‌دینه نا‌پوخته‌کانی ده‌رده‌کات
- ۲۸۳..... (۱۰۵) ئەوه‌ی پیلان دژی مه‌دینه بگپیت
- ۲۸۳..... (۱۰۶) هاندان بو‌مانه‌وه له‌مه‌دینه‌دا
- ۲۸۴..... (۱۰۷) کاتی مه‌دینه چۆل ده‌بیت
- ۲۸۴..... (۱۰۸) نیوان نارامگاو مینه‌به‌ر
- ۲۸۴..... (۱۰۹) (احد) که‌ژیکه خوشی ده‌وین
- ۲۸۵..... (۱۱۰) بنه‌ویارگه مه‌پینچه‌وه بو‌سی مزگه‌وت نه‌بی
- ۲۸۵..... (۱۱۱) گه‌وره‌ی نوژی له‌دوو مزگه‌وته پیروزه‌که‌دا
- ۲۸۵..... (۱۱۲) ئەو مزگه‌وته‌ی له‌سه‌ر ته‌قوا دروست کراوه
- ۲۸۶..... (۱۱۳) ریزی مزگه‌وتی (قبا‌ء)

(۱۴) به‌ئسی هاوسه‌رگیری

- ۲۸۷..... (۱) هاندان بو‌هاوسه‌رگیری
- ۲۸۸..... (۲-۳) خواستنی ئافره‌تی دیندار
- ۲۸۹..... (۳-۵) که‌س خوازینی به‌سه‌ر خوازینی براکه‌یدا نه‌کات
- ۲۸۹..... (۴-۶) سه‌یرکردنی ئەو ئافره‌تانه‌ی ماره ده‌کریت

- ۳۹۰..... مؤلت خواستن له بیوه ژن و کچ (۵ - ۷)
- ۳۹۰..... ۸. ۶) ښو مرجانہی سهرجینی پی حلال دهرکت
- ۳۹۲..... ۹. ۷) سرینه وهی کاتی و حرام کردنی ژنهینانی کاتی
- ۳۹۲..... ۱۰) کوکردنوهی هوسر له گهل پوره کهیدا حرامه
- ۳۹۲..... ۱۱. ۹) ماریی هوسره کانی پیغه مبر (ﷺ)
- ۳۹۲..... ۱۲. ۱۰) ماره برین له سر گوپه کی نالتون
- ۳۹۳..... ۱۳. ۱۱) ماره برین له سر فیر کردنی قورن
- ۳۹۳..... ۱۳) ماره برین له سر فیر کردنی قورن
- ۳۹۴..... ۱۴) سهبارت به نایتی ﴿تُرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ﴾
- ۳۹۴..... ۱۵) ژن گواستنوه له مانگی شهوالدا
- ۳۹۴..... ۱۶) نانی شایی
- ۳۹۷..... ۱۷) بهدمه وه چوونی دهوهتی زه ماوهند
- ۳۹۷..... ۱۸) ښو هی له کاتی تیکه لی ژن و میردا دهوتی
- ۳۹۸..... ۱۹) سهبارت به نایتی ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ﴾
- ۳۹۸..... ۲۰) ښو ژنه ی له جیگادا خوی نادا بهدمه وه
- ۳۹۸..... ۲۱) درکاندنې نهینی ژن
- ۳۹۹..... ۲۲) دهرباری پویشینی گوناھی بهنده و ناشکرا کردنی له لایه ن خویوه
- ۳۹۹..... ۲۳) کاری [عزل] له سر جیدا
- ۴۰۰..... ۲۴) دهرباری نزکی له گهل نافرتهی شیردر یا شیردهری دووگیان
- ۴۰۰..... ۲۵) سر جینی له گهل نافرتهی دووگیانی دیلدا
- ۴۰۱..... ۲۶) شهومانوه لای کچ و بیوه ژن
- ۴۰۲..... ۲۷) وازهینان له سر هی هندی هوسر
- ۴۰۲..... ۲۸) له گهل ژندا هه لکردن و راسپارده له باره یانوه
- ۴۰۳..... ۲۹) با هیچ پیایکی نیماندار هوسره نیمانداره کی نه بوغزینی
- ۴۰۳..... ۳۰) هر پیایک له سه فخر هاتوه با خیرا خوی نه کاتوه بهمالدا تا هوسره کی خوی بو
- ۴۰۳..... ریک بخت

(۱۵) بهسی ته لاق

- ۴۰۵..... ۱) ښو پیاو هی له کاتی بینویژیدا ژنه کی ته لاق دوات
- ۴۰۶..... ۲) ته لاقی سی بهسی له سر دمی پیغه مبردا (ﷺ)
- ۴۰۶..... ۳) ژنی ته لاق دراو گهر شووی کرده وه
- ۴۰۷..... ۴) له باره ی نایتهی ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ حَرَّمَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ﴾
- ۴۰۸..... ۵) سریشک کردنی پیاو بو ژنه کی
- ۴۱۰..... ۶) سهبارت به نایتهی ﴿وَإِنْ تَطَاهَرَا عَلَيْهِ﴾

(۱۶) بهیسی عیدده

- (۱) ئەو ژنەى دواى مردنى مېزدهكەى مندالى دەيىت ۴۱۴
- (۲) ئەگەر ژنى تەلأقدراو خورماچنى بکات ۴۱۵
- (۳) دەرئەچوونى ژنى تەلأقدراو لەمالەكەى خوى ئەگەر ترسا ۴۱۵
- (۴) بەشودانى تەلأقدراو پاش تەواوبوونى (عیدده)..... ۴۱۶
- (۵) تەغزىبەبارى و چاونهپرشتن له (پرسەدا)..... ۴۱۶
- (۶) وازهينان لەبۆنى خوش و جلى رەنگار رەنگ ۴۱۸

(۱۷) بهیسی نەفرین کردن (اللحان)

- (۱) ئەوەى لەگەل خیزانەكەیدا پیاوینكى دى ۴۱۹
- (۲) مندال و رەچەلەك ۴۲۳
- (۳) مندال هی ناو جینییه ۴۲۴
- (۴) وەرگرتنى قسەى رەچەلەك ناس بۆ ناسینی مندال ۴۲۴

(۱۸) بهیسی شیردان

- (۱) ئەوەى لەرئى لەدايكبوونەوه حەرامە..... ۴۲۵
- (۲) کاریگەرى شیردان ۴۱۵
- (۳) حەرامبوونى برازای شیرى ۴۲۶
- (۴) حەرامبوونى زپ کچ و ژن خوشك ۴۲۶
- (۵) شیرخواردن ، جارو دووجار ۴۲۷
- (۶) پینچ جار شیرخواردن ۴۲۷

(۱۹) بهیسی خەرجیەکان (المنقات)

- (۱) لەخۆوه دەستپێکردن و پاشان خیزان و خزمان ۴۲۸
- (۲) خەرجیە رەعیەت گوناھى ئەوكەسەى خەرجییان ناداتی..... ۴۲۸
- (۳) چاكەى خەرجیى كینشانی ژن و مندال ۴۲۹
- (۴) ژن بۆى هەیه لەسامانى مېزدهكەى لەرنگەى چاكەدا خەرجى مندالەكەى بکیشى..... ۴۲۹
- (۵) ژنى سى بەسى تەلأقدراو ، خەرجى لەسەر ناکرئت ۴۳۰

(۲۰) بهیسی کرین و فرۆشتن

- (۱) فرۆشتنى خۆراك بەخۆراك ، دبی وەكو يەك بی ۴۳۲
- (۲) رینگى لەفرۆشتنى خۆراك پێش وەرگرتنى ۴۳۲
- (۳) گواستنەوهى خۆراك ئەگەر بەگۆترە فرۆشرا ۴۳۳
- (۴) فرۆشتنى خۆراكى پێوانەكراو بەگۆترە..... ۴۳۳
- (۵) فرۆشتنى خورما بەخورما وەكویەك ۴۳۳
- (۶) فرۆشتنى خەرمانيك لەخورما ۴۳۴

- (۷) بهروبوم نافروشیت هتا پیدهگات ۴۳۴
- (۸) ریگری لهفروشتنی بهروبوم هتا تهواو پیدهگات ۴۳۵
- (۹) سهوداگری (مزابنه) ۴۳۵
- (۱۰) فروشتنی بهروبوم بهخورما بهپینی کیشانهی خوی ۴۳۵
- (۱۱) دهرپارهی ئهاندازهی دورستی مامهله لهجووری (العرایا) ۴۳۵
- (۱۲) دهرد لهبهروبومدا ۴۳۶
- (۱۳) خاوهن قهرز ئهوهی هیه دهیبات ۴۳۶
- (۱۴) ئهوکهسهی باخه خورمای بهردار بفروشیت ۴۳۶
- (۱۵) مامهلهی (مخابره) و (مخافله) ۴۳۷
- (۱۶) مامهلهی (معاومه) ۴۳۷
- (۱۷) قهدهغهکردنی کرین و فروشتنی ناژهلی گوان بهستراو ۴۳۸
- (۱۸) شتیك گوشتی حهرام بیئت فروشتنیشی حهرامه ۴۳۸
- (۱۹) حهرامکردنی فروشتنی مهی ۴۳۸
- (۲۰) حهرامکردنی مردارهوهو بوو بت و بهراز ۴۳۹
- (۲۱) قهدهغهکردنی نرخى سهگ و کرینی نافرهتی داوین پیس و فالچی ۴۴۰
- (۲۲) قهدهغهکردنی وهرگرتنی نرخى پشیله ۴۴۰
- (۲۳) دهستکوتی کهلهشاخ پیسه ۴۴۰
- (۲۴) حهلالکردنی کرینی کهلهشاخگر ۴۴۰
- (۲۵) قهدهغهکردنی فروشتنی سکی سهگ ۴۴۱
- (۲۶) قهدهغهکردنی کرین و فروشتنی (ملامسه) و (منابذه) ۴۴۱
- (۲۷) کرین و فروشتنی گوترهکاری ۴۴۲
- (۲۸) قهدهغهکردنی زهکاری بهنیازی فیل ۴۴۲
- (۲۹) مامهله بهسه مامهلهی برادا ۴۴۲
- (۳۰) قهدهغهکردنی بهپیرهوهچوونی شمهك ۴۴۲
- (۳۱) پیویسته شارنشین شت بهلادی نشین نهفروشیت ۴۴۲
- (۳۲) قهدهغهکردنی پاوانکردن (احتکار) ۴۴۳
- (۳۳) فروشتن بهخواست ۴۴۳
- (۳۴) راستگویی لهکرین و فروشتندا ۴۴۴
- (۳۵) کهسیك له مامهلهدا فیلی ئی بکریت ۴۴۴
- (۳۶) هرکهس گزی بکات له من نییه ۴۴۴
- (۳۷) پاره گوپینهوهو فروشتنی پارهی زیر بهزیو ۴۴۵
- (۳۸) گوپینهوهی ئالتون و زیوو خوراك ۴۴۵
- (۳۹) ریگری لهفروشتنی زیرو زیو بهقهرز ۴۴۶

- ۴۴۶..... (۴۰) دیناری بەدوو دینارو درهه مینک بەدوو درهه مەفرۆشن
- ۴۴۶..... (۴۱) فرۆشتنی ملوانکە ی تیکەل بەزێرو موورو بەزێر
- ۴۴۷..... (۴۲) سووو لەدواخستندایه
- ۴۴۸..... (۴۳) نەفرین کردن لەسوو خۆرو سوودەر
- ۴۴۸..... (۴۴) وەرگرتنی حەلالی روون و وازھینان لەشتی گومانانوی
- ۴۴۹..... (۴۵) قەرزدانەوه بەچاکتر لەخۆی
- ۴۴۹..... (۴۶) رێگری لەسووندخواردن لەمامەلەدا
- ۴۵۰..... (۴۷) فرۆشتنی حوشت بەدەر لەسواربوون و بارپێهەلگرتنی
- ۴۵۲..... (۴۸) دەربارە ی قەرزداشکاندن
- ۴۵۲..... (۴۹) قەرزکوێری دەولەمەند ستەمە
- ۴۵۲..... (۵۰) پەلەنەکردن لەقەرزاری ھەژارو لێبوردنی
- ۴۵۳..... (۵۱) کەسێک مائیکێ خۆی لای کەسێکی نەدار ببینیتەوه
- ۴۵۳..... (۵۲) فرۆشتن و بارمە
- ۴۵۴..... (۵۳) سەلەم لەبەروبوودا
- ۴۵۴..... (۵۴) دەربارە ی ھەلگرتنەوه ی (شوقە)
- ۴۵۴..... (۵۵) دارخستنه سەر دیواری دراوسی
- ۴۵۵..... (۵۶) ھەرکەس بستیک زەوی داگیر بکات
- ۴۵۵..... (۵۷) کێشە ی رێگەوبان

(۲۱) بەشی کشتوکال

- ۴۵۶..... (۱) رێگری لەبەکردانی زەوی
- ۴۵۶..... (۲) بەکردانی زەوی بەخۆراک
- ۴۵۶..... (۳) بەکردانی زەوی بەزێرو زیو
- ۴۵۷..... (۴) بەکردانی زەوی
- ۴۵۷..... (۵) بەخشینی زەوی
- ۴۵۸..... (۶) ئاودیزی زەویوزار بەرامبەر بەنیوہ ی بەرھەمەکە ی
- ۴۵۸..... (۷) کەسێک درەختیک بپوینیت
- ۴۵۹..... (۸) فرۆشتنی ئاوی زیادە
- ۴۵۹..... (۹) قەدەغەکردنی ئاوی زیادەو لەمەر

(۲۲) بەشی وەسیت و خیر و خیرات و بەخشین

- ۴۶۰..... (۱) ھاندان بۆ وەسیت کردن
- ۴۶۰..... (۲) وەسیت لەسینیە ک تینا پەرت
- ۴۶۱..... (۳) وەسیتی پیغەمبەر (ﷺ) بەپا بەندبوون بەقورئانەوه
- ۴۶۲..... (۴) نامۆزگاری پیغەمبەر (ﷺ) بەدەرکردنی موشریکەکان

- ۴۶۲..... په شیمان بوونهوه له خیرو به خشین
 ۴۶۳..... کهسی هندی له منداله کانی خه لات بکات به دهر له وادی تر
 ۴۶۴..... کهسیک مالیک بدات به کهسیک تاله ژاندا بیت

(۲۳) بهشی میرات

- (۱) موسلمان میرات له کافر نابات و کافریش له موسلمان ۴۶۶
 (۲) میرات بدن به شایسته و خاوه نه کانی ۴۶۶
 (۳) میراتی (الکاله) ۴۶۶
 (۴) دواهمین نایه تیک دابه زیوه نایه تی (الکاله) به ۴۶۷
 (۵) هر کهس مال و داراییه کی جی نهیشت بؤ میراتگره کانی تی ۴۶۷

(۲۴) بهشی وه قف

- (۱) وه قف بؤ بنه رتی شته که یه بهر بوومه که کی خیره ۴۶۸
 (۲) مروقه پاش مردنی چی پیده گات ۴۶۸
 (۳) خیرکردن بؤ کهسیک بمریت و وه سیتی نه کرد بیت ۴۶۸

(۲۵) بهشی نه زرکردن

- (۱) باسی وه فاکردن به نزر ۴۶۹
 (۲) قهزا کردنه وهی نزر ۴۶۹
 (۳) کهسیک نزر بکات که به پی بچیت بؤ که عبه ۴۷۰
 (۴) ریگری کردن له نزر ۴۷۰
 (۵) وه فا ناکریت به نزریک که سه ریچی خوی تیداییت ۴۷۱
 (۶) دهر یاره کی که فاره تی نزر ۴۷۲

(۲۶) بهشی سویند خواردن

- (۱) ریگری له سویند خواردن به باوو باپیران ۴۷۳
 (۲) ریگری له سویند خواردن به بته کان ۴۷۳
 (۳) کهسی سویندی به (لات) و (عزی) خوارد با بلی (لا اله الا الله) ۴۷۳
 (۴) سویند له سر نیه تی سویند هره ۴۷۴
 (۵) کهسی به سویند مافی کهسیکی موسلمان زهوت بکات شایسته کی سزای
 دوزه ده بیت ۴۷۴
 (۶) کهسی سویندی له سر شتی خواردو باشتر له وی بینی با سوینده که کی بخت و
 که فاره ته که کی بدات نه وه باشتره ۴۷۵
 (۷) که فاره تی سویند ۴۷۶

(۲۷) بهشی حه رامکردنی خوینریزی

- (۱) حه رامکردنی خوین و مال و ناموس ۴۷۷
 (۲) یه کهم شت دادوه ری له سر ده کریت ۴۷۸

- (۳) ئەو ھۆیەى خوینى كەسینكى موسلمان ھەلأل دەكات ۴۷۸
- (۴) تاوانى كەسینك كوشتنى دامینا ۴۷۹
- (۵) ئەوھى بەھەر شتیک خوی بکوژیت ۴۷۹
- (۶) كەسینك كەسینك بەبەردیک بکوژیت ۴۸۱
- (۷) تۆلەسەندەنەوھى برین ۴۸۱
- (۸) كەسینك دان بنیت بەكوشتنى كەسینكدا ۴۸۲
- (۹) خوینى ژنیكى دوگیان و كۆرپەلەكەى ۴۸۳
- (۱۰) ئەوشتانەى كەبەھەدەر دەرۆن ۴۸۴

(۲۸) بەشى سوینخۆرى بەكۆمەل

- (۱) كى سویندى تیدا دەخوات ۴۸۵
- (۲) ھیشتنەوھى سویندى بەكۆمەل (القسامه) ۴۸۶

(۲۹) بەشى سنوورەكان (سزا شرعیەكان)

سزای دداوین پیسی (الزنا)

- (۱) سزای كوپو كچ و ژن و پیاوی داوین پیس ۴۸۷
- (۲) بەردبارانكردنى ژن و پیاوی داوین پیس ۴۸۷
- (۳) سزای كەسینك دان بنیت بەزینادا ۴۸۸
- (۴) بەردبارانكردنى زیناكەر دواى چوارجار دان پیانان ۴۸۹
- (۵) بەردبارانكردنى جوولەكەى ژیر سایەى ئیسلاام (اهل الذمه) ۴۹۰
- (۸) رینگىرى لەتكاركردن لەسزا شرعیەكان ۴۹۱
- (۹) سزای مەیخۆر چەند دارە؟ ۴۹۲
- (۱۰) داركارى بۆ تەمىكردن ۴۹۳
- (۱۱) سزای شرعى سېرنەوھى تاوانە ۴۹۴

(۳۰) بەشى دادگایى و شایەتى

- (۱) دادوهرى بەروالەت دەكرت ۴۹۵
- (۲) لاسارى سەرسەخت ۴۹۵
- (۳) سویندانى داوا لەسەرکراو ۴۹۵
- (۴) دادگایى كردن بەسویندو شایەت

..... ۴۹۶

- (۵) دادوهر نابییت دادوهرى بكات ئەگەر توورەبوو ۴۹۶
- (۶) پاداشتى ئیجتھادى دادوهر ۴۹۶
- (۷) جیاوازیى موجهتەمیدەكان ۴۹۶
- (۸) دادوهر ناکۆكى لا دەبات ۴۹۷

(۳۱) بەشى ھەلكرتنەوھى ونبوو

- (۱) حوكمى ھەلگرتنەۋەى ونبوۋ..... ۴۹۹
 (۲) دەربارەى ھەلگرتنەۋەى شتى ونبوۋى حاجى ۴۹۹
 (۳) كەسى ونبوۋىك ھەلگرتنەۋە ۵۰۰
 (۴) رېگركردن لەدۇشېنى مېرومالاتى خەلكى ۵۰۰

(۲۲) بەشى مېواندارى

- (۱) حوكمى كەسىك مېوان راگىر نەكات ۵۰۱
 (۲) فەرمان بەمېواندارى ۵۰۱
 (۳) دەربارەى دەستگىرۋى بەمالى زىادە ۵۰۱
 (۴) فەرمانكردن بەكۆكردنەۋەى تۇشۋەكان لەكاتى تەنگانەد ۵۰۲

(۲۳) بەشى جىھاد

- (۱) فەرموۋەى خوا (واگومان مەبەن ئەوانەى لەرنگەى خوادا كوژراون مردوون) ۵۰۴
 (۲) دەرگاكانى بەھەشت لەژىرسايەى شمشىردايە ۵۰۵
 (۳) ھاندان بۇ جىھاد ۵۰۵
 (۴) بەرگىردنەۋەى پلەۋىيەى بەندە بەجىھاد ۵۰۶
 (۵) موچاھىد چاكتىرىنى خەلكى ۵۰۷
 (۶) كەسى بەرىت و نەجەنگىت ۵۰۷
 (۷) خىرى جىھاد لەدەريادا ۵۰۷
 (۸) خىرى سەنگەرگىرى لەرنگەى خوادا ۵۰۸
 (۹) سەرلەبەيانى يا سەر لەئىۋارە دەرچوونىك لەرنگەى خوادا ۵۰۹
 (۱۰) لەبارەى فەرموۋەى ﴿اجعلتم سقاية الحاج﴾ ۵۰۹
 (۱۱) ھاندان لەسەرداۋاكردنى شەھىدى ۵۰۹
 (۱۲) خىرى شەھىدبوون ۵۱۰
 (۱۳) نىەت لەكردەۋەدا ۵۱۰
 (۱۴) رەزامەندى خوا لەشەھىدان ۵۱۰
 (۱۵) شەھىدان پىنجن ۵۱۱
 (۱۶) تاعون شەھادەتە بۇ موسولمان ۵۱۲
 (۱۷) لىخۇشبوون لەھەموو گوناھىكى شەھىد ۵۱۲
 (۱۸) ھەركەس لەپىتاۋى مائەكەيدت بكوژرىت شەھىد ۵۱۳
 (۱۹) فەرموۋەى خوا ﴿رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه﴾ ۵۱۳
 (۲۰) جەنگان بۇ بلىندكردنەۋەى فەرموۋەى خوا ۵۲۰
 (۲۱) كەسى بۇ روۋىامايى ناۋوشۇرەت جەنگى ۵۱۵
 (۲۲) زۆرى پاداشت لەسەر كوژران لەرىنى خوادا ۵۱۶
 (۲۳) كەسىك جەنگىت و پىنكىت ۵۱۶

- ۵۱۷..... (۲۴) پاداشتی دابینکردنی تفاق بۇ جەنگاومر
- ۵۱۷..... (۲۵) كەسك خوی ساز بكات و نه خوش بكویت
- ۵۱۷..... (۲۶) ریزگرتن له خیزانی جەنگاومر
- ۵۱۸..... (۲۷) فرموده‌ی (تاقمیک له نوممه ته کهم تا قیامت له سر همقن)
- ۵۱۹..... (۲۸) دوو کەس یه کیکیان ئه‌وی تریان ده‌کوژیت
- ۵۲۰..... (۲۹) خیری کەسك حوشتری له ریگی خوادا ببه‌خشیت
- ۵۲۰..... (۳۰) فرموده‌ی خوا ﴿واعدوا لهم ما استطعتم من قوة﴾
- ۵۲۱..... (۳۱) خیرو بیڕ به‌ناو چاوی ئه‌سپه‌وه‌یه
- ۵۲۱..... (۳۲) حەزەنه‌کردن به‌ئەسپی دەست و قاچ بازگ
- ۵۲۲..... (۳۳) پیشبرکی له نیوان ئەسپدا
- ۵۲۲..... (۳۴) کەسانیک برۆبه‌هانەیان هەبیت و له‌جەنگ دوا بکەون
- ۵۲۳..... (۳۵) کەسك نه‌خوشی گلی بداتوه له‌غەزا

(۳۶) بەشی بە‌سەر شاتی جەنگەکان

- ۵۲۴..... (۱) نامۆژگاری بۇ سەرکردەکانی سوپا و هیزه‌کان
- ۵۲۵..... (۲) فرماندان به‌نوینەران بۇ ئاسانکاری
- ۵۲۶..... (۳) ناردنی نوینەران و پاداشتی کەسی کەده‌هیلریته‌وه
- ۵۲۶..... (۴) سنووری ته‌مەنی نیوان بچووک و گەوره بۇ چوون بۇ جەنگ
- ۵۲۷..... (۵) ریگری له‌هەنگرتنی قورئان بۇ خاکی دوژمن
- ۵۲۷..... (۶) ریکردن به‌ناو له‌وه‌پرگا و رووته‌مه‌نیدا
- ۵۲۷..... (۷) سه‌فه‌رکردن به‌شیکه له‌سزاو ئازار
- ۵۲۷..... (۸) به‌شەو گەرانه‌وه بۇ نارمال و مندال
- ۵۲۸..... (۹) نزاو پارانه‌وه له‌پیش ده‌ستپیکردنی جەنگ
- ۵۲۸..... (۱۰) نامەکانی پیغه‌مبەر (ﷺ) بۇ پادشاکان
- ۵۲۹..... (۱۱) نامە‌ی پیغه‌مبەر (ﷺ) بۇ هەرقل
- ۵۲۳..... (۱۲) پارانه‌وه‌ی پیغه‌مبەر (ﷺ)
- ۵۳۵..... (۱۳) ریگری له‌غەدرو ناپاکی
- ۵۳۵..... (۱۴) وه‌فاکردن به‌په‌یمان
- ۵۳۶..... (۱۵) خۆزگه نه‌خواستن به‌رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی دوژمن
- ۵۳۷..... (۱۶) دۆعاکردن له‌دوژمن
- ۵۳۷..... (۱۷) جەنگ فرۆفیله
- ۵۳۷..... (۱۸) به‌شدارنه‌کردنی بته‌پرستان له‌جەنگدا
- ۵۳۸..... (۱۹) ده‌رچوونی ئافره‌تان له‌گەل جەنگاوه‌رانددا
- ۵۴۰..... (۲۰) ریگری کردن له‌کوشتنی ژنان و مندالان له‌جەنگدا

- (۲۱) برینی دارخورماکانی دوژمن و سوتاندنیان ۵۴۰
- (۲۲) بردنی خواردن لهخاکی دوژمندا ۵۴۱
- (۲۳) حالآکردنی دستکوتهکانی جهنگ ۵۴۱
- (۲۴) دستکوتهکانی جهنگ ۵۴۲
- (۲۵) هیزهکان دستکوتی جهنگیان دهریتی ۵۴۳
- (۲۶) دستکوتهکانی جهنگ دهکرین بهپینج پشک ۵۴۳
- (۲۷) چک و شمهکی کوژاو دهری بهبکوژهکه ۵۴۳
- (۲۸) چک و شمهکی کوژاو به ئیجتهد بویهکی لهبکوژان ۵۴۵
- (۲۹) بیبهشکردنی جهنگاوهر لهچک و شمهکی کوژاوی دستی خوی ۵۴۶
- (۳۰) مهموو چک و شمهکی کوژاو دهری بهجهنگاوهر ۵۴۷
- (۳۱) زیاده بهخشیی لهدهستکوتی جهنگدا ۵۴۸
- (۳۲) بهشهکان و پینج یهکی دستکوتی جهنگ ۵۴۹
- (۳۳) چوئیتی دابهشکردنی دستکوتی بی جهنگ ۵۴۹
- (۳۴) پیشکی سوارهو پیاده ۵۵۵
- (۳۵) پیشکی ژنان ۵۵۵
- (۳۶) وازمینان لهدیل ۵۵۷
- (۳۷) دهرکردنی جوولهکه لهمدینه ۵۵۸
- (۳۸) حوکمی کهسی کهدهجهنگیو پهیمان دهشکینی ۵۵۹

له بلا وکراوه کانی کتبخانه ی روشنبیر
سلیمانی - مه ولیر

له بلا وکراوه کانی
کتبخانه ی روشنبیر